

ઉપોદ્ધાત.

નીવામાં ધર્મનાં પુસ્તકો લખાયલાં છે તે મોટે ભાગે કવિ-
તામાંજ છે. હીંદુ ભાષાઓના વેદો, ભગવતગીતા, પારસી
ભાષાઓના ગાથા, બાઇબલનો કેટલોક ભાગ, એ સર્વે
કાવ્ય રૂપેજ છે. એટલુંજ નહીં પણ સુશીલાદના અગ્રા-
સીઓ તેમજ બીજા જે મહાન સુશીઓ યદ્ય ગયા છે તે

પણ પોતાની વાણી કાવ્ય રૂપેજ મુકી ગયા છે. મહિલાના જલાલુદ્દીન રમી
જેઓની મરનવી સુશીલાદના તમામ સાહિત્યમાં પહેલે નંબરે ગણાય છે
અને જેને સાર લખાયલું છે કે,

મરનવીએ મૌલવીએ માઆનવી,
હરુન કુરઆં દર બખાને પહેલવી.

એટલે કે “મહિલાના સાહેબની મરનવી તે ફારસી ભાષામાં કુરાન છે,” તે
પણ કાવ્ય રૂપે છે. હીંદુસ્તાનમાં ઘણા મહાત્મા યદ્ય ગયા છે જેવા કે
કબીર સાહેબ, તુલસીદાસ, તે પણ કાવ્ય રૂપેજ પોતાના અનુભવો લખી
ગયા છે. તેજ રહી અનુસાર કાવ્યમદીન બાવાસાહેબ પણ આ પુસ્તક કાવ્ય
રૂપે લખી ગયા છે.

આ કીતાબ દીઝરી સને ૧૧૭૧ માં લખાઈ હતી, અને
પહેલવીજ વાર કેટલાક મીત્રોની ભલામણથી ગુજરાતીમાં છાપવામાં
આવે છે. ગુજરાતીમાં આ લેખકે “નુરે રોશન”ની ચાર પાંચ
જુદી જુદી નકલો જુદે જુદે દેકાણેથી બેગી કરી, તેને એક ઉરડુ છપા-
મેથી નકલ સાથે સરખાવી આ અગ્રવૃત્તી બહાર પાડી છે. ગામડેના લોકોને
અનુસરતી, એટલે તેઓ ગ્રંથમાં સમજી શકે એવી, ભાષામાં ખીર કાવ્યમ-

દીન બાવા સાહેબે આ કીતાબ લખેલી છે. કેટલેક ઠેકાણે ગુજરાતી બોલો, કેટલેક ઠેકાણે હીંદી બોલો. અને કેટલેક ઠેકાણે પંચબેળ બોલો છે. વળી કેટલીક કવિતાના પદો લાંબા છે અને કેટલાક ટુંકા છે. તે ઉપર ટીકા કરવા પહેલાં વાંચનાર ભાષાને ખ્યાલ રાખવાની વિનંતી કરવામાં આવે છે કે એ ચોપડીના કર્તાએ કાંઈ તે ચોપડી છાપાવાનાં, હેતુથી લખી નહીં હતી. તેમની મતલબ એ હતી. કે તેમના મુરીદો આગળ પોતાને જે પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન થયું હતું તેનો અનુભવ તેમને કહી સંભળાવે.

તેમની ગાદીના એક મુરીદ આજથી ત્રિમિક વરસ ઉપર લાહોર જઈ તેની એક ઉરદુ આજીવી છપાવી હતી. પણ તેમાં બુઝો ઘણી જણાઈ હતી. ત્યાર પછી ઉરદુ કે ગુજરાતીમાં કાંઈ આજીવી નીકળી નથી.

ઉરદુમાં “જ”, “જુ” અક્ષર નથી પણ આ આજીવીમાં જે શબ્દોમાં આ અક્ષરો આવે છે તેમાંના ઘણામાં વાચનાર સહેલાઈથી સમજી શકે, એ વિચારથી “જ” “જુ” વાપર્યા છે. એ ચોપડીમાં કેટલાક વિષયો ઘણા ગહન છે, તે જનતા મુંઘી સમજાવવાની કોશીશ કરી છે.

કેટલાક ભાષાઓ આ કીતાબ ઉપર ટપકે, અથવા અદરનો બેદ સમજ્યા વગર વાચીને બોલી ઉઠશે કે આમાં તો પીર સાહેબ “અવનાર” અને “પુર્વ જન્મને” માને છે, અથવા તો “રામ”ને પરમેશ્વર કહે છે, પણ જેમ જેમ વાંચનાર એ કિતાબમાં ઉડે ઉતરશે તેમ તેમ તેને માલમ પડશે કે કીતાબનો મુળ હેતુ “વહેદાનીયત” જ છે. જે ભાષાઓ અવતારની માન્યતા ધરાવતા હોય તે ભાષાઓને તેમની માન્યતા પ્રમાણે સમજાવી તે રહે તે પણ ખરો ખુદાનું જ્ઞાન સમજાવ્યું છે તેમજ કેટલાક લોકો રામને રહેમાન કહે છે, તે દશરથના બેટા રામ નહીં પણ જે નિરંજન નિરાકાર (વેદવ્યુ લાશરીક) છે તેજ ખરો ખુદા છે, એવું પીર સાહેબે ઘણીજ ખુબીથી ‘સમજાવ્યું છે (જુલો પાનું ૧૩૬)

“પુર્વ જન્મનો સર્વો” એ બોલ પણ વારે ધડીએ આવે છે તે શબ્દ હીંદુ ભાષાઓ સહેલાઈથી સમજી શકે તેટલા માટે પીર સાહેબે વાપર્યો છે એ શબ્દ વાપરી જે રહેલો બચી પેદા થઈ તે વખતે “લખ્મંક,” પોકારી હતી તે, ગાંઠે અજાણનો વિષય સમજાવવાની કોશીશ કરી છે.

કાંઈ મુસલમાન ભાષા કહેશે કે પીર સાહેબ નમાઝ, રોઝા, હજ વગેરેની અથવા તો શરીઅતની અવગણના કરે છે, પણ તેમ પણ નથી. એઓ કહે છે કે શરીઅતના કાનુનો બધા પાળવાના છે પણ ત્યાંજ અટકી

રહેવાનું નથી. પણ શરીરનું રૂપીએ રૂપીએ પાળી તેમાં રહીનેજ આગળ વધવાનું છે.

જો કોઈ શરીરનું અટક રહેવા,

વોહ તરીકત, હકીકત, મારેકતકો ન પામવા.

(પાનું ૨૮૪)

પીર સાહેબ ખુદનું ફરમાવી ગયા છે કે (જુલો પાનું ૩૨૪):—

“મારેકત મુરાદકો પોંહાંચે ખીના શરીયત તર્ક-કરે જાન,

સો શરીયતકા તર્ક કરને વાત્તા હય રોતાન.

જળદગ મારેકતકો નહી પોંહાંચા તળદગ શરીયત મત છોડ મગર પાંચ ખીના ઇસલામ, ઐર સુન્નાત ફરજ, સખી અદા કર.”

જો ઉપરથી વાંચનાર જોશે કે પીર સાહેબે આસ શરીઅતના પાખંદ ચવાની લાલામણ કરી છે. શરીઅત પુરેપુરી પાળી પછી તરીકત, હકીકત, મારેકત પાળવા ફરમાયું છે.

એટલે ખુદાતઆલાએ જો ફરમાયું છે કે “અલ હનફાનો સીરી વ અના સીફા હે તઆલા” (માણસ મારો છુપો બેદ છે અને હું માણસનો છુપો બેદ છું.)” તો માણસે, એ છુપો બેદ શું છે તે જાણવાની ફાશીશ કરવી. કારણકે રશુખ્લાહે ફરમાયું છે કે “મન અરફા નફસદ ફકદ અરફા રખખદ” (જેજો પોતાના નફસને ઝોળખ્યો તેજો ખુદાને ઝોળખ્યો.) વળી ફરાન શરીફમા ફરમાયું છે કે “વરીઅન ફર્મકુમ અફલા તુમમેકન” (ખુદા તમામ વ્યાસમાં છે પણ તમે તેને જોતા નથી.)

શરીઅતની ક્રિયાને વળગી ગ્રેવા પીર સાહેબ જરા પણ ના કહેતા નથી પણ તેઓ કહે છે કે એટલું કરી ભેરી નહી રહેના ઉપતા મણ વાકમનો બેદ જાણવા ફાશીશ કરવી અને જો વાત આલીમો અને મસાલખો વચ્ચે સંવાદ રૂપે જાણ સારી રીતે સમજાવી છે જેથી માલમ પડશે કે આલીમો કે મસાલખો કોઈને હક્ક કહેવાની પીર સાહેબની નેમ નથી. (જુલો પાનું ૩૩૩)

કોઈ વાધો ઉઘવશે કે કતાંએ મુરશીદ અથવા સમુદ કે પીરને ખુદાની ઉપમા આપી છે. પણ તે પણ ઝોગ નથી. દરેક માણસ સમજે છે કે ખુદા નિરંજન નિરાકાર રૂપે છે; પણ નિરંજન નિરાકારનો ખ્યાલ માણસને કવી રીતે આવી શકે? તેથી ગુરૂ કરવો કે જેજો નિરંજન નિરાકારના દર્શન કર્યા હોય કારણકે તેજ તેના દર્શન કરાવી શકે. હવે ગુરૂને ખુદા મણવો કરી કહે છે તેની મતલબ એ છે કે ગુરૂની આત્મા ખુદાની આત્મા જેની

સર્વોત્તમ ગણુલી, એમ દરેકે દરેક સુશીવાદની કીતાબમાંથી તેમજ હીંદુ શાસ્ત્રમાંથી મળશે. મહિલાના રૂમી સાહેબે મસ્તની શરીરમાં કહ્યું છે કે રસુલુલ્લાહે (સ. અ.) હઝરત અલી (ક. વ.) ને ફરમાવ્યું કે:—

યા અલી અજ જુમલએ તાઆતે રાહ,

બસ ગુઝીન તુ સાયએ ખાસે ઇલાહ.

તું ગીરફતી પીર હૈન તફલીમ શવ,

હમ તુ મુસા ઝેરે હુકમે ખિઝર રવ.

એટલે એ અલી, બંદગી કરવાના બધા રસ્તાઓમાં તું આજ રસ્તો પસંદ કરજે. કોઈ ખુદાના ખાસ દોસ્ત હોય તેના સાચા હેઠળ જઈને રહેજે અને જ્યારે પીર માથા ઉપર કરે ત્યારે જેવી રીતે હઝરત મુસા (અ.) હઝરત ખીઝરના તાબેદાર થઈ રહ્યા હતા તેવીજ રીતે તું પણ રહેજે, એટલે કે પીરના હુકમ આગળ કોઈ પણ ચુંચાં કરતો નહીં.

વળી ઉપલીજ મસ્તનીમાં મહિલાના સાહેબ ફરમાવી ગયા છે કે:—

“ચુકે કર્દી આતે મુરશદરા કશુલ

હમ ખુદા દર આતશ આમદ હમ રસુલ.”

અર્થ:—જ્યારે મુરશદને તે કશુલ કર્યા ત્યારે ખુદા અને રસુલ બન્ને તે મુરશદની આંખમાં આવ્યા. એટલે મુરશદને એવીજ તરેહ સમજવા.

એવીજ તરેહ ઝુન્નુને મીસરી નામના મહાન સુરી સાહેબ પણ કહી ગયા છે. “જ્યાં સુધી મુરીદ પીરના ફરમાનને ખુદાના ફરમાનથી વધારે ગણતો નથી ત્યાં સુધી તે પુરો મુરીદ કહેવાતો નથી. (જુલો શોખ ફરીદુદીન અત્તારની તઝકીરગુલ અવલીયા કિતાબનો (ઉરદુ તરજુમો, પાનું ૧૫૩)

વળી લોહા નામનેજ વાસ્તે પીર કરે છે એટલે કે કોઈ મહાન પુરૂષના મુરીદ છીએ એમ કહેવા કામ લાગે પણ તેમાં કોઈ વળતું નથી. મુરીદ થઈ જેવી તરેહ મુરશીદ રાહ દેખાડે તેવી રીતે અબ્યાસ કર્યા જવાનો છે કે જેથી આગળ વધવાનો રસ્તો મળે.

પીર સાહેબે લખ્યું છે કે:—

કાયમદીન ઘટકો છેડ કર મુસલમાન મકકે જાય. (પા. ૧૦૪)

મક્કા મક્કા સળ કોઈ કહે, ઐર હુડે નહી ઘટ આપ,

દીડ મકકા તો પાસ હય, તુમ કરો હજ ઐર તવાફ (પાનું ૨૩૮)

પટમે મકકા, ઘટયે મદીના.

(પાનું ૨૬૩)

મુસલમાન દોડા મકકે જાયે, હીંદુ જુલા તીરથ ન્હાયે (પાનું ૩૫૩)

એટલે કાંઈ કહેરો કે એ તો પીર સાહેબ મકકે જ્યાં ના કહેતા હશે. પણ એની મતલબ એમ નથી. એની મતલબ એ છે કે ખાલી હાથ કહેવડાવવા મોટાઈ મારે મકકે જઈ હજી કરવાથી હજી જેટલો સવાબ કલત્ય હાંસલ થાય પણ તેથી કાંઈ ખુદા મજેસો ગણાતો નથી. તેમજ જે "શીસાદે અકબર" ઘટમાં લેરેલા છે જેવા કે કામ, કોષ, લોભ, લાલચ વગેરે તે મનમાં હોય અને મકકે ગવા હોય તો તે હજી જોઈએ તેવા રહાની કાયદા થતા નથી, વિગેરે પીર સાહેબ કહે છે; કારણકે

કલમા સહી તો ના કરે, ઝોર કહે હુમ મુસલમાન,
હસદ બુગઝ તો ખોલત હય, ઝોર નહી અલ્લાહસે ધ્યાન.
કીલી કલમા ખોલ કર, કીના દીલસે ભાન,
કહા નખી સો તુમ કરો, ઝોર જો કહા સુખહાન.

જેમ જેમ એ કિતાબ બારીકથી વાંચશે તેમ તેમ વાંચનાર જોશે કે આમાં પીર સાહેબે "શરીઅત"ની વિરુદ્ધ એક શબ્દ પણ લખ્યો નથી પણ કહ્યું છે કે શરીઅત, તરીકત, હકીકત, મારફત એ ચારે રસુલુલ્લાહની રાહ છે અને ચારે બરકક છે. વારતે આ જુદગીમાં એ રાહો સીધ કરી ખુદાના દીદાર કરી, તેમાં મળી જવું એ વધારે બેદનર છે, કારણકે મન કાના શી હાઝેલી આમા, ફોલવા ફિલ આખરતે આમા (જે અહીં આંધળો છે તે આખરતમાં પણ આંધળો છે) એવું કુસન શરીફમાં ચોખ્ખું કહેવું છે.

ત્યારે મહાન સુરી જુન્નેદ બગદાદી (૧૦ અ૦) અને તેમના મુરી-દાનુ શીશાય બગદાદમાં બહુ જોશથી ફેલાયું હતું ત્યારે તે વખતના મુહા-આએ ખલીફા હાફઝલ રશીદ આગળ ફરીયાદ કરી કે એ લોકો શીક અને કુફર ફેલાવે છે. જે ઉપરથી ખલીફા આગળ તેમને ઉભા કરવામાં આવ્યા હતા. ખલીફાએ બધાને જે હારમાં બેડેલા હતા તે હારમાં અનુક્રમે ફાંસી દેવાનો હુકમ કર્યો. જલ્દા (ફાંસીઓ) જેવા તેમની આગળ ગયો કે તેઓમાંનો મુરી નામનો એક શખસ જે છેટે ઉભો હતો તે પહેલા માણ-સની જગ્યાએ જઈ ઉભો અને તેણે કહ્યું કે "પહેલાં મને ફાંસી દો." ખલીફાએ કહ્યું તને તારી જુદગીની કિંમત બહુ નજીવી લાગતી હોય એમ માલમ પડે છે. તેણે કહ્યું "હમારો ધર્મ છે કે હમારા લાખનું લખું પહેલું પડેલું અને જે મીજ હમો સવને પ્યારી હોય તેનું મુખ તે ભાઈ વધુ ભોગવે એવી રીતે વર્તવું. મારી જુદગીની મને કિંમત નથી એમ નથી, મને તેની દરેક દરેક ઘડી કિમતી છે કારણકે તે જુદગીની પગેપગ મારા પેદાના કરનારની સેવામાં વાપરી તેનો બદલો મેળવવા ફાંસી કરી શકું." ખલીફાના મન ઉપર આ શબ્દોથી બહુ અસર થઈ અને તેણે જલ્દાને આપેલો હુકમ રદ કરી હુકમ કીધો કે વડા કાઝી આગળ એ બધાની તપાસ અલાવવી. વડો કાજી જે હાજર હતો તેણે ધર્મને લગતા બહુ સવાલ હાજર

જીન્નેદના સેવકોને પુછ્યા: પંજુ તે લોકનાં જવાબથી મદાત થયો. તે દુસ્વીશોએ બધાનો જવાબ આપ્યા પછી, કાઝીને ઉદ્દેશીને કહ્યું:—ઓ કાઝી, શું તમે ફક્ત ધર્મના અક્ષરને જ જુઓ છો? તમારાથી તેનો ભાવોંધ અથવા રહસ્ય સમજાવું નથી? ધર્મ અથવા શરીરને આ કાયદા શા સોડ બાધ્યા છે અને કાયદાઓની નેમ શું છે તે તમે હમને પુછો. ઓ કાઝી, તમને માલમ નથી કે આ દુનીયામાં ખુદના બંદાઓ વમ છે જેઓ બસ ખુદના ઇશ્કમાંજ હવે છે ખુદનો ઇશ્ક એ તેમનો હરથડીનો સ્વાસ છે. તેમના દીસમા ખુદના પ્યારનો ઝરો, હમેશાં વહે છે. તેમની એવી હાલત હોય છે કે તેઓ ખુદ માથે હમેશા એકતા ભોગવે છે.” આ સાબળીને કાઝી ખતીફ તરફ ફરીને બોલ્યા—“ઓ મુસ્લીમોના ખતીફા, જો આ લોક પાખડી હોય તો તો પછી દુનીયામાં કાંઈ મુસલમાન રહયોજ નથી”

ઉપલી વાત આ ચોપડીના વાંચનારાઓ ખાસ કરી ધ્યાનમાં રાખશે. જ્યારે માણસો મવલાના ઝમી સાહેબની મન્નવીની ખોડખાપણો કાઢે છે તો આ કીતાબની પંજુ કાઢે તો અજળ થવા જેવું નથી. પંજુ તે લાઠીઓને લલામણુ કરવામાં આવે છે કે જો તે મુસલમાન હોય તો તેમણે મઠિયાના ઝમીની મસનવી શરીફ તથા દીવાને હાદિઝ પિગેરે કિતાબો પહેલાં વાચવી અને હીદુ હોય તો વેદાંતના તથા ત્રાગી પિવેકાનદના પુસ્તકો વાંચવાં. આ લીટીઓના લેખકને એમ લાગે છે કે “નુરે રેશન”માં જે લખેલું છે તે દરેક બાબદની ગવાહી ઉપની મસનવી તથા વેદાંતના પુસ્તકોમાંથી મળી શકશે વાચનાર જોશે કે “નુરે રેશન”માં તેના કર્તાએ દરેક કરેક બાબદમાં કુગન શરીફ અને હદીસના હવાલા આપેલા છે.

શાહ કાયમદીન ખાવા પોતેજ એ કીતાબમાં લખી ગયા છે કે:—

કાયમદીન, વાણી હુમારી ઉલટ હુય, કોઈ જાની ગોથે ખાય,
પહેલી ખાતાં પકડ રહે, પીછું કા ભેદ ના પાય.

કાયમદીન જળલગ મીસરી ચાખી નહી, તળલગ ગુટકો જળાના
જળ મળ મીસરીકા પાચા, તળ ગુડસે મન નહીં માના.

કાયમદીન જળ ચઢે હાથી પર, તળ ટદું નજર નહીં આયા,
શું અલેક પુરૂષમેં જા મીલે, જળ જોત, જાપ નાં લાયા.

મવલાના ઝમી સાહેબ કહી ગયા છે કે:—

ગર ઝ મીરરે મારેકત આગાહ શવી,

લફ્ઝ બગુઝારી, સુએ માઅની શવી.

અર્થ:—જો ખુદાઈ જાનવું રહ્યું સમજવું હોય તો શબ્દોને ઝોડી દે, અંદર જે ભેદ સમાવેલો છે તેને વગળ.

આવો ખીયાલ રાખ તોજ જાનની ખુશીઓ માલમ પડે છે અને ખુદના ગનામાં આગળ વધાય છે.

શાહ કાયમદીન ચીસ્તી સાહેબની

ટુંક હકીકત.

મુશીવાદના બહુ તરીકા છે પણ તેના મુખ્ય તરીકાઓ (schools) ચાર છે અને તેના નામે ચીસ્તીયા, કાદરીયા, સોદરવરદીયા અને નકશ બંદીયા છે. ચીસ્ત એક ધરકથી સાત દીવસના રસ્તા ઉપર હેરાત નદી પાસે આવેલું શહેર છે તે શહેરના ચાર મોટા જુઝુર્ગો થઈ ગયા છે જેમનાં નામ ૧, ખ્વાજા અબુ મોહમ્મદ ચીસ્તી. ૨, ખ્વાજા નાગીરૂદીન અબુ મોહમ્મદ ચીસ્તી. ૩, ખ્વાજા અબુ હુમુદ ચીસ્તી ૪, ખ્વાજા કુતબુદ્દીન મોદુદ ચીસ્તી છે. જેમનો સીલસીલો આ ચાર ખ્વાજાઓથી મળે છે તેમને ચીસ્તી કહે છે. એ સંપ્રદાયમાં ઘણા જુઝુર્ગો હોંદુસ્તાનમાં થઈ ગયા છે. મોથી પહેલાં તે ખ્વાજા મોઇનુદ્દીન ચીસ્તી, જેઓનો હીંદુસ્તાનમાં પ્રવેશ થયો છે. તેઓ હઝરત રસૂલુલ્લાહની બસાતથી હોંદુસ્તાન આવ્યા હતા. એમણે પોતાની ન્યામત એ મહાત્માઓને આપી હતી. જેમના નામ ખ્વાજા કુતબુદ્દીન બખ્ત્યાર કાઝી સાહેબ અને ખ્વાજા ફરીદુદ્દીન શકરગંજ સાહેબ છે, જે બાવા ફરીદ સાહેબને નામે ઓળખાય છે. વળી એઓ હીંદના નામના વધી પણ કહેવાય છે.

એમનું મહાત્મ્ય એટલું બધું હતું કે દીલ્લીના નીઝામુદ્દીન અવલીયા, મહેબુબે ધલાહી સાહેબ, જેઓ પોતે એક ઘણા મોટા મહાત્મા હતા, તેઓ એમને સાફ લખી ગયા છે કે—

“જુદી અગર નખુવત ખાદ અજ્ઞ નખી રવા,

ગોફતી તમામ ખલક મર ઉરા પયગ્મર અસ્ત.”

અર્થ :—જો નખી પછી કોઈ ખીજા શખસને નખી કહેવાનું રવા હતે તો તમામ ખલક બાવા ફરીદને પેગંબર કરી બોલાવતે.

બાવા ફરીદ સાહેબ કાબુલના પાદશાહ ફરોખશીયરની ઓલાદમાં છે, ને તેમનો સિલસિલો હઝરત અલીને પોહોંચે છે. ૧ વળી તેઓ બહુ

૧. મુરાદખાન જલ્લાના અમરોહા ગામના પીર રશીદ અદમદ સાહેબે “સિયાદતે ફરીદી” નામની ક્રિતાય લખી છે તેમાં તેમણે બાવા ફરીદ સાહેબ સંબંધ હોવાનું સાફ બતાવેલું છે.

મોખારાના પાદશાહ ઇબ્રાહીમ અદ્દમની ઓલાદમા છે બાના ફરીદ સાહેબના પિતાજીનું નામ હજરત જમાનુદીન સુબેમાન હતું અને દાદાનું નામ હજરત શોએમ હતું. આ હજરત શોએમ સાહેબ મોટા વધી હતા અને ત્યારે સુબતાન મેહમૂં ગઝની હિંદુસ્તાન પર સ્વારી લઈ આવ્યા ત્યારે હજરત શોએમ સાહેબને કાલાનાલા કરી તેમને સાથે લીધા હતા જ્યારે સુબતાન મદમૂં તેઓ સાહેબની ખાતરી કરી આપી કે મારે હિંદુસ્તાનમાં ફક્ત ઇસ્લામના ફાયદા સારજ ચલાઈ કરવાની છે ત્યારે તેઓ તૈયાર થયા હતા લગામના ફેનેલ મેળવ્યા પછી સુબતાન મદમૂં પોતાની બહેનને હજરત શોએમ સાથે પરણાવ્યા અને ઇસ્લામના વડા તરીકે તેમને પગખમા રાખ્યા.

બાબા ફરીદ સાહેબનું એક લગ્ન દીલ્લીના પાદશાહ સુબતાન રામશુદ્દીન અનમશના પુત્ર સુબતાન ગ્યાસુદ્દીનની પુત્રી સાથે થયા હતા એટલે પોતે શાકી ખાનદાનમાં અનતરેલા હતા અને લગ્નથી પણ શાકી ખાનદાન સાથે સબંધ થયો હતો.

જ્યારે એ બાબા ફરીદસાહેબ આ દુનીયાથી ઉડી ગયા ત્યારે ગુજ ગાનમાં ચીસ્તી સીનસીનનું કોઈ ધામ હતું નહીં તેમના ઉડી ગયા પછી આશરે નજીસો વરસ બાદ તેમનીજ ઓલાદના વડીઓ જેવા કે ખનાવ રકનુદીન કાને શકર, અમલનાદ પાસે ઉત્તર ગુજરાતમાં ખીરાન પટ્ટણ (પાટણ)માં આવીને રહ્યા હતા ત્યાંથી બાબા ફરીદ સાહેબની ઓલાદના કેનાકે કહી ગામ છે ત્યાં આવ્યા આ વડીઓના સીનસીનના એક શાહ ગયમુદ્દીન બાબા નામના પીગ ચાઈ ગયા છે જેઓ ઘણા મોગ દરજ્જાના મહાત્મા હતા આખી ઉમર તેઓએ માસાદાર ક્યો નહતો નેથી હીદુ કામ ઉપર તેમની બહુજ ઝપ પડી હતી એમના ગુજરી જતા પછી પણ એમનો રોજો શરીફ જ્યાં છે તેની ચોપાસના મેદાનમાં કોઈ પણ માસ લઈ જઈ શકવું નથી & માસાદાર કરી શકવું નથી.

શાહ ગયમુદ્દીન બાબાના પિતા હજરત બરહીન સાહેબ કેટલાક દીનમ એકાતમાં ખુદાતવાના ખ્યાનમાં બેઠેલા હતા તે વખતે શાહ કાયમ દીન સાહેબનો જન્મ કહી ગામમાં થયો હતો એમનો જન્મ ધરાની ખાતને ખગર પણ પડી નહતી એક દીનસ જ્યારે નમાઝ પડના સાર પોતાના મકાનની પાસે ટોચ ઉપર તેઓ બેઠા બેઠા રહ કરતા હતા (દાથ મોદુ ધોતા હતા) ત્યારે દાથએ આની ખગર આપી કે તેમને ત્યાં પુત્ર અવતર્યા છે ને ઉપરથી તેમણે તેને તે બાળકને હાજર કરા ફરમાવ્યું તે દાથ

બાળકને લઈને આવી કે તેને હાથમા લઈ બારા સાહેબ બોલ્યા “ આ લડકો દીને ઇસ્લામ કાયમ કરશે, પોતાના બાપ દાદાનુ નામ કાયમ રાખશે અને પોતે સુલૂક (ધર્મના માર્ગ) ઉપર કાયમ રહેશે જેથી એનુ નામ કાયમુદીન રાખવુ ” એમ બોલી, જેની તરેહ ઘોળી પાણીમા કપડુ બોળી બહાર કાઢે છે તેની તરેહ પેલા નાના બાળકને પાણીમા ઝગડોગડા લાગ્યા હાથ ગલરાઈ ગઈ અને વિચારના લાગી કે બારાનુ ધ્યાન ખુલાની ઇમાદતમા ધણુ દીવસ એકાંત બે'ા હતા એમ્ને કહાય બરાબર હશે નહી તેથી તેમના હાથને વળગી બાળકને છીનવી લેવાની કોતીશ કરના લાગી પણ બાળક તેના હાથમા આવે તે આગળ તો બાપે બેટાને પાણીમા છ કુમકી ખનાડી દીધી પછી તેઓ બોલ્યા, “છ કુમકીમા છ તમક એના રોશન થઈ ગયા છે જે સાતમી વખત પાણીમા બોગવા દેત તો સાતમો તમક પણ ખુની મત પણ હવે સાતમો એ પોતે મૅનત કરી ખોની લેશે ” આવી તરેહ કાયમુદીન બારા સાહેબને બચપણથીજ એમના પિતા તરફથી નામના મળી ચુકી હતી એમ્ને કે એવો નિત્યસિધ્ધ હતા

આહમે વસ્તુ તો કાયમુદીન બારા સાહેબને આખુ કુરાન શરીફ મોઢે થઈ ગયુ હતુ પછીથી તેઓએ ફારમી, અગળી, ગુજરાતી અને અરફતનુ સર જ્ઞાન હાસલ કર્યુ હતુ

એમની કરામતો:

પીરપદ ઉપર આવ્યા પછી તેમનાથી જે જે કરામતો થઈ હતી તે જગમટેર છે તેમાની એક બે નીચે પ્રમાણે છે એકવાર એવુ બન્યુ કે બીદુ લેકાતો સઘ કાશી જત્રા મ્ના જતો હતો ત્યારે પીર સાહેબ સામા મળ્યા એમણે તેમને પૂછ્યુ કે ત્યા જાન છો? જવાબ મળ્યો કે હમે કાશી જત્રા કુવા જઈએ છીએ તેમણ કહ્યુ ‘ અહી બેઠા બેઠા તમને કાશીના દર્શન થાય તો કેમ ? ’ એમ કહી તે સઘમા જે લોકો આગળ કાશી જઈ આવેના હતા તેમને પાસે બોલાવી પોતાના અગરખાની બધા તેનની આખ આગળ ધરી કહ્યુ કે માહે જુઓ જેનુ તેમણે બાપમા જોયુ તો તેમા કાતી દેખાયુ જોનાગઓએ સવના બીજા માણસેને આ વાતની ખાતરી આપનાથી બધાઓએ ગાયમાથી કાશીના દર્શન કર્યા અને ત્યાંથી પીર સાહેબને ગુરુ કરી માનવા લાગ્યા

એક વખત પીર સાહેબ દક્ષીણ દેશ તરફ ફરતા-હતા તેવામાં જોમાસાનાં દીવસ હોવાથી વરસાદ પડવા લાગ્યો એટલે પાસે એક દહેરું હતું તેમાં પોતે તથા તેમના માણસો દાખલ થયાં. વરસાદ બધું થતા પુઝરી આગ્યો અને પોતાના દહેરામાં મુસલમાનોને પેડેલા જોઈ ગુસ્સો કરવા લાગ્યો. પીર સાહેબે પુઝરું કે બાઈ, ગુસ્સો શું કામ કરે છે. તેણે કહ્યું, કે “હું આ દેહરાનો પુઝરી છું. ત્રીસ ત્રીસ વરસ થયાં આ દેવાલયની સેવા કરું છું તે દરમિયાન એક પણ પરકામના માણસને અંદર દાખલ થવા દીધો નથી. આ તમે મુસલમાનોએ મહારા દેવને બ્રાહ્મ કયા” પીર સાહેબે ઉત્તર દીધો “ભાઈ દેવ તે કાંઈ બ્રહ્મ થતા હશે? જ્યારે ત્રીસ વરસ થયાં તું એમની સેવા કરે છે તો દેવ તારા પર બહુ પ્રસન્ન થયા હશે અને તારું કહેલું પણ કરતા હશે.” પુઝરીએ હરખાઈ જઈ જવાબ દીધો કે એમ થાય તેમાં નવાઈ શી? આ સાંભળી પીર સાહેબે પોતાના એક માણસને બહારથી યોદ્ધા ધાસ લાવવા કહ્યું અને પુઝરીને કહ્યું, “ભાઈ, આ તારા મહાદેવનો પોદીયો છે તેને આટલું ધાસ ખવાડ.” પુઝરીએ કહ્યું કે વળી પથ્થરનો પોદીયો તો ધાસ ખાતો હશે? પીર સાહેબે જવાબ દીધો કે દેવ પ્રસન્ન હોય તો કેમ નહીં ખાય? આ જો, એમ કહી ધાસ પોદીયા આગળ ધરી કહ્યું કે અલ્લાહતાલાના હુકમ અને બાવા ફરીદની દુવાથી આ ધાસ ખા. પેલો પોદીયો સજ્જન થઈ ધાસ ખાવા લાગ્યો જેથી પુઝરી તો છક થઈ જઈ પીર સાહેબના પગ ઉપર વડ્યો અને તેમને શુર કરી માનવા લાગ્યો.

એ ઉપરાંત એમની ધણી કરામનો છે. તેમને હીંદુ અને મુસલમાન બંને પ્રામો ધણી માનતી અને માને છે; પણ કડીવાલ મુસલમાન ધાંચીઓ એમના નામને હજી પણ બેહદ હેન અને માનથી યાદ કરે છે. તેનું કાગળ એ છે કે પીર સાહેબે આ કામ સાફ ત્રીન વરસ સુધી બહુ કષ્ટ એનું હતું એવું બન્યું હતું કે જ્યારે એમના પિતા બાવા બદરદીન સાહેબ ખુદાની યાદમાં જંગલમાં એકાંતમાં રહેતા હતા ત્યારે ધાંચીઓની છોકરીઓ પોતાના બળદ સાફ જંગલમાં ધાસ લેવા જતી અને ધાસ લેવા જવા પહેલાં કંઈ તરફ સાફ ધાસ મળશે તે બાબત આજ દરમિયાન બાવા સાહેબને સલાહ કરતી કે “બાવા બદર, રસ્તા કીધર.” તો પોતે “ધધર” ફરી આગળી કરતા કે તો છોકરીઓ તે તરફ જઈ નરન ધાસ લઈ ઘેર પાછી આવતી. એક દીવસ બાવા સાહેબ બીલકુલ ખુદાના પાનમાં લીન

યધ ગયલા હતા તેવામાં તે છોકરીઓએ હમેશ મુઝ્ય પુઝ્ય, "બાવા બુદર, રસ્તા કીધર." કાંઈ જવાળ મળ્યો નહીં જે ઉપરથી નાના છોકરાંની આદત હોય છે તેમ ખુબ ઘટિા પાડી એને એ સવાલ પુછ્યા કર્યો. જે ઉપરથી બાવા સાહેબ નારાજ યધ બોલી ઉઠ્યા. "જવને રાંડાં, હવેર તીધર." બાવાનું આ બોલવું હતું કે તે બોલવાની તુરત અસર થયાં લાગી. એ વખતે કડીમાં બે હજાર ધાંચીઓના ધર હતાં તે બધાં થોડા વખતમાં સ્વડતાં યધ ગયાં. કહી છોડી તેમને દક્ષીણના મુલકમાં તેમજ કાનમ જીલ્લામાં પોતાના મુજરાન સારૂ નીકળવું પડ્યું. જનાં પછુ તેઓ ઠેકાણે પડ્યા નહીં. એક ગામમાં જાંઈ ધાંચી આઠ દીવસ કરતાં વધારે રહી સકતો નહોતો. તરન ઉચાળો ભરતો. આખરે જ્યારે બાવા બદરુદ્દીન પડે ચવા (આ દુનિયાથી ઉડી ગયા) ત્યારે ધાંચીઓ મોટી સંખ્યામાં બાવા કાયમુદીન સાહેબની પમે જઈ તેમને કામાવાલા કરવા લાગ્યા કે હમારી છોકરીઓની બેઅદબીથી હમને બહુ ખમવું પડ્યું છે અને હમારી હાલત આવી યધ મધ છે તો હવે થએલી કસુર માફ કરી હમે સારૂ ખુદતાલા પાસે દુવા કરો કે હમારી હાલત સુધરે." કાયમુદીન બાવાને રહેમ આવવાથી તેમણે ત્રીસ વરસ સુધી ધાંચીઓના ભક્ષા સારૂ ખાસ ખુદાની ઈમાદત કરી તેમને સારૂ દુવા માગી જેથી ધાંચીઓ જે સ્વડતા રઝળતા હતા તે ઠેકાણે પડ્યા અને આજે મોટે ભાગે ધણા સુખી છે. ધાંચીઓ આને માટે આ પીર સાહેબનો જેટલો ઉપકાર માને અને તેમને માટે જેટલું કરે તેટલુ થોડું છે.

એમની લખેલી કીતાબો.

પીર કાયમુદીન સાહેબ બે કીતાબ લખી ગયા છે. એકનું નામ "નુરે રોશન" છે. એ પ્રબચાન (ધર્મવર મેળવવાના રસ્તાને લગતા જ્ઞાન)થી ભરપુર છે. બીજી "દીને રોશન" નામની કીતાબ હતી જે કમનગીએ હાલ મળી આવતી નથી.

એ કીતાબો જે મહાત્મઓના જોવામાં આવી હતી તેમણે બાવા સાહેબને એ જમાનાના "કુતુબ" નો ઇલકાજ આપ્યો છે; એમનો મરતબો ખરેખર "ગૌસ"નો હતો. એટલે એમના તમામ સાંધા જુદા યધ ખુદાની ઇમાદત કરતા હતા.

૧. એ નુરે રોશન કિતાબ હી. સ. ૧૧૬૯ ની સાલમાં પીર સાહેબે પુરી કરી હતી જેને આજે આજે ૧૭૪ વરસ થયાં છે.

એમનું દાવતનું કામ.

પીર કાયમુદ્દીન સાહેબ મુસલમાનોને અને ગેર મુસલમાનોને એક સરખાજી ગણતા હતા. જેટલા મુસલમાનોને - ખુદાઈ રસ્તા તરફ દોરવાને આતુર હતા તેટલાજ ગેર કામને દોરવાના પણ આતુર હતા. તેઓ ગેર કામને દલદલી સમજતા નહોતા. કુરાને શરીફમાં સુરએ બકરની આપતમાં ફરમાવેલું છે કે “ધર્મમાં કંઈ પણ જળરજની ફરવાની નથી;” તે ઉપરાંત સુરએ અ-આમમાં ફરમાવ્યું છે કે “મુર્તિપુજકા ખુદા સિવાય જે દેવતાઓને પૂજે છે તે દેવતાઓનું બુદ્ધિ બોલતા ના; નહીં તો તેઓ ચીંકાઈને તમારા ખરા ખુદાને અબલજીપણાથી ગાળો દેશે.” વળી, સુરએ નદલમાં ફરમાવ્યું છે કે:—લોકોને ઇસ્લામની દાવન બોધ, હિકમત (જ્ઞાન), દાનાઈ અને નેક નસીહતની સાથે આપો વળી તેમની સાથે ફતીમા કરો, પણ તે ફતીમા ધણા સારા રસ્તાવાળી હોવી જોઈએ.”

જાણે કે પીર કાયમુદ્દીન સાહેબે દાવત (ઇસ્લામના બોધનું) કામ કરતી વખતે આ ત્રણે આવતો પોતાની આંખ સામે રાખી મુકી હોય એવીજ રીતે તેઓ ગેર કામ સાથે વર્તન રાખતા. (જુઓ પાત્ર ૫૧૦)

એમના ભકતો.

પીર કાયમુદ્દીન સાહેબની ખીદમતમાં દર્મેશાં હીંદુ મુસલમાન મળી બસો ભકતો રહેતા હતા જેમાં તેમણે એકાવન માણુમોને જ્ઞાન આપી મહાપદે પોહોંચાડ્યા હતા. એ ભકતોમાં ઇબરાહીમ ભગત (અભરામ બાવા) પ્રથમ સ્થાન ભોગવતા હતા. એઓ ભરૂચ તાલુકાના પરીધેજ ગામના રહેવાસી હતા અને બ્હોરા જાતીના બેકૃત હતા. એ જીવનમાં દોઢસો વરસ આગળ કેળવણીનું નામ નીશાન હતું નહીં, એટલે સાધારણ બોલીમાં કહીયે તો તે અભણ હતા. છતાં એમના મુખે એવી સરસ જ્ઞાનમય વાણી નીકળી છે કે જે એમના પીર સાહેબે એમને દીધેલા જ્ઞાનોજ અત્યંત છે.

એમના એક ભકત પૂંજાવા નામે હતા જે ખારવાઓના ગુરુ કરી ઝોળખાય છે. પૂંજાવા અસલ ખંખાનના રહેવાર ખારવા ન્યાતીના હતા અને ધંધા માટે ભરૂચમાં જઈ વસ્યા હતા. ત્યાં તેઓ એક ચુરાળી-મન સાહેબની નાની બોટ પર નોકરી કરતા હતા. એક દીવસ પીર સાહેબ ભરૂચમાં ફરતા ફરતા અભરામ બાવા સાથે નદીને કીનારે જઈ ચડ્યા. ત્યાંના રમણીય દેખાવ જોઈ પીર સાહેબે બોટમાં બેસી જરા ફરવાનો વિચાર થયો. તે વખતે પૂંજાવાની બોટ કીનારા આગળ હતી અને

તેમાં ફક્ત પુંજાવા અને બીજા બવાસીઓ હતા. યુરોપીઅન સાહેબ નહોતો. પીર સાહેબે અભરામ બાવાને કહ્યું કે, “આ બોટમાં મોણસ છે તેને પુંજી જીવો કે આપણને તે ફેરવી લાવશે ? અભરામ બાવાએ પુંજ બાવાને પુછ્યું કે “હમે અહીં ફરવા આવ્યા છીએ, પણ દમારી પાસે પૈસા નથી. હું હમને ફેરવી લાવશે ?” પુંજાવાએ કહ્યું “આ બોટ કાંઈ લાડે ફેરવાવી નથી તમારે ફરવું હોય તો હું થોડે સુધી ફેરવી લાવીશ.” મારે પૈસા જોઈતા નથી.” એમ કહી પુંજાવા કીનારે આવ્યા, પીર સાહેબે તેને પુછ્યું કે “બોટનો માલીક અંહી નથી તે આવીને નારાજ તો નહી થાય.”? પુંજાવાએ જવાબ દીધો કે ‘મારો ધણી મારાથી નાગજ થાય એમ નથી. તમે ખુશીથી બોટમાં આવો.” પીર સાહેબનો ચહેરા જોઈનેજ પુંજાવા અંજાઈ ગયા હતા. કીનારા આગળ કાદવ હતો તેથી તેમણે પીરસાહેબને કહ્યું કે “હુ આજને ઉંચકીને બોટ ઉપર લઈ જઈશ.” એમ કહીને પીર સાહેબને તેમણે ખબે ઉંચકી બોટમાં બેસાડ્યા. અભરામ બાવા પણ ચાલી બોટમાં બેઠા. પુંજાવાને પીર સાહેબનો જાર બીલકુલ લાગ્યો નહી. તેમજ કાદવમાંથી તે ચાલી ગયા છતાં તેમના પગ બીલકુલ ખગડ્યા નહી તે ઉપરથી પુંજાવાવાને લાગ્યું કે આ કોઈ મહાપુરુષ છે. થોડો વખત બોટમાં રૂંધાં પછી પીર સાહેબે પુંજા બાવાને બોટ પાછી ફેરવવા કહ્યું અને આટલું ફેરવવા સાફ પુંજા બાવાનો આભાર માન્યો. પુંજાવાએ બોટને કીનારે લાવી, પહેલાંની માફક પીર સાહેબને ઉંચકીને કીનારે ફારી જગાએ મુક્યા. આ વાર પણ પુંજાવાવાને પીરસાહેબનું એક કુલ જોટલુજ વચન માલમ પડ્યું તેમજ પોતાના પગ કીચકથી ખગડ્યા નહી. જે ઉપરથી પુંજાવાએ પીર સાહેબના પગ ઉપર માથુ મુકી કહ્યું. “આપ ખરેખરા કોઈ મહાપુરુષ છો. મને કોઈબી રીતે આ દુનીયાથી જગ્યાથી મારું કદમાણ થાય એમ કરો અને મને મુક્તીનો માર્ગ બતાવો.” પીરસાહેબે દયા લાવી તેમને કહ્યું, “હમેશાં માલીકની બંદગી કરજો. તેમાં રવીવારે આખો દીવસ બંદગી કરજો. તે દીવસે નોકરી મુકીને પણ બંદગી કરજો. બંદગીથી કોઈ ચીજ ચઢતી નથી”, એમ કહી ગુરૂ મત્ર આપી, આશીર્વાદ દઇ રવાના થયા. પુંજાવા પીર સાહેબે જે કહ્યું હતું તેને વળગી રહી માલીકની બંદગીમાં હમેશાં લીન રહેતા હતા અને વખત જતાં પીર સાહેબની મહેરથી ચેતે ગુરૂ પદ પામ્યા હતા. કણ્ણી, કાછીયા, સોની, ખૂત્રાસી, જોલા વગેરે પુંજાવાવાના ચેલ થયા હતા. પાંચમી પણ તેમના સેવક હતા.

જેવી રીતે આ ખારવાઓના ગુરૂ પુંજાવાને પીર સાહેબ તરફથી ન્યામત મળી હતી તેવીજ રીતે ગુજરાતમાં રેવા અને મહી નદીના વચલા પ્રદેશમાં નીરાંત પંથ ચાલે છે તે પંથના સ્થાપકને પણ પીર સાહેબના એક શિષ્ય પીર અમન સાહેબ તરફથી ન્યામત મળી હતી. આ નીરાંત પંથ કરજણ તાલુકાના દેવાણુ ગામના તલખદા કોળી ભગત નીરાંત નામે હતા તેમના નામથી ચાલે છે. નીરાંત ભગત પીર અમન સાહેબના ચેલા હતા અને અમન સાહેબના ગુરૂ પીર કાયમુદ્દીન સાહેબ હતા.

પીર સાહેબના સેવકોમાં બીજો સ્થાને શુવણુ મસ્તાન નામના પાટીદાર હતા. તેઓ વડોદરા પ્રાંતના કરજણ તાલુકાના પાછીયા પરાના રહેવાસી હતા. એમના ભજનો પણ આજે પણ શોખ સાથે ગવાય છે.

પીર સાહેબના ભકતોમાં એક પાટીદારણુ બાઇ રતનમાઇ કરી થઇ ગયાં છે તેમનાં ભજનો જ્ઞાન અને ભકતીરસથી ભરપૂર છે. એ બાઇ શુવણુ મસ્તાનના પીતરાઇ બહેન હતાં એમના ભજનોનો કેટલોક ભાગ ગુજરાતના પ્રખ્યાત સાદાર રાવ બહાદુર હરગોવીંદાસ દારકાદાસ કાંટાવાળા સાહેબ જે પ્રથમ વડોદરા રાજ્યમાં નિધ્યાધીકારી હતા અને પાછળથી લુણાવાડા સ્ટેટના દીવાન નીમાયા હતા તેમણે વડોદરામાં નીકળતા “સાહિત્ય” નામના માસિકના ૪૦ સં ૧૯૨૨ના અંકમાં સમ્રાટ કરેલો છે. તેઓ એ બાઇ વિશે લખે છે કે “હોદસો વરસ પહેલાં કાનમ જીલ્લામાં કેળવણીનું નામ નિશાન નહોતું, એટલે એ બાઇને તેનો લાભ મળ્યો નહોતો એ રખટ છે; છતાં એક અભાણુ બાઇના મુખથી જ્ઞાનમય ભજન નીકળે એ તેમના ગુરૂ તરફથી મળેલી પ્રસાદીની ખરેખરી સાખીતી છે.”

રતનબાઇને ત્યારે જ્ઞાનનો રંગ ચડ્યો ત્યારે તેમણે એક પદમાં પોતાના ગુરૂ—પીર વિશે કહ્યું છે કે:—

શબ્દ બતાવ્યો સોદમ તણો ને, ઓદમનો ઉધડ્યો દાર,
બાઇ રતનને મુરસદ મળીયા, નજરે દોડો ધીરનાર.

જેમ-જેમ જ્ઞાન વધતું ગયું તેમ તેમ ઘણી સારી વાણી તેમણે કહેલી છે. એક પદમાં કહ્યું છે કે:—

“તપને જત દું નડી બાણું, વેદ ન સમજું લગાર,
ગુરૂએ મારે માર્ગ બતાવ્યો તેથી, ઉતરી ગઇ ભવ પાર.”

આ બાઇનો એમના ગુરૂ તરફ એટલો બધો ભક્તીભાવ હતો કે

તેમણે પોતાના ગુરૂ પાસે માંગણી કરી કે મર્ધા પછી તેની કબર તેમની દરગાહના પગથીઆની નીચે થવી જોઈએ કે જેથી દુનીયાના જોડલા લોક પોતાના ગુરૂની દરગાહમાં દરશન કરવા જાય છે તે બધા એ બાઈની ઉપર પણ મુકીને જાય જેથી તેને લાલ મળે. એ માંગણી મુજબ બાઈ રતન બાઈ અને જીવણ મસ્તાન એ બંનેની કબરો પીરની દરગાહમાં જવાની સીડીના પગથીયા નીચે કરવામાં આવેલી છે. ધન્ય છે એમની ગુરૂભક્તીને !

રહેલત (સ્વર્ગવાસ.)

બાવા કામબુદીન સાહેબ માદીએ આવ્યા પછી માદીના મુરીદાની શોધમાં કહીથી પગ રસ્તે ચાલી નીકળ્યા હતા. જ્યારે તેઓ એકલબાર ગામે આવી પોહોંચ્યા ત્યારે ગામને પાદરે મહી નદીમાં પાણી હતું. હોડીમાં આ પાર આવતાં સારા પુરૂષ જાણી ઉતરતી વખતે હોડીના માછીએ ખબે ઉચકી તેમને કિનારે ઉતાર્યા કારણ કે જોવારામાં પાણી હતું; પણ તેને જરા પણ ભાર લાગ્યો નહી. એમનું વજન એક ધુલના જેટલું લાગ્યું જે ઉપરથી તેણે જાહેરે ગામમાં તે વખતના કાકાર સાહેબને વાત કરી કે એક મોટા મહાપુરૂષ નદીએ ઉતર્યા છે. તેથી કાકાર સાહેબ પોતે પીર સાહેબના ચરણ આગળ હાજર થઈ તેમની યોગ્ય સેવા કરી તેમને ગામમાં લઈ ગયા અને ધણી દીવસ રાખ્યા અને બધા મુરીદ થયા. જ્યારે પીર સાહેબ એકલબાર હોડી આવળ જવા માટે તૈયાર થયા ત્યારે કાકાર સાહેબ બહુ નારાજ થયા અને પીર સાહેબને વીનવવા લાગ્યા કે બાવા સાહેબ અહીંજ મુકામ રાખો. જે ઉપરથી તેમણે કાકાર સાહેબને વચન દીધું કે “હમણા મારે ધણું કામ છે તેથી હાલ જઈ છું” પણ જરૂર અહીં આવીશ. જે જ્યોતો નદી આવું તો મુને પણ એકલબાર પાછો આવીશ.” એમ કહી એકલબાર હોડી આવળ વધ્યા. મુરીદોને બોળતા બોળતા છેવટે પીર સાહેબ નંદરનાર તરફ પધાર્યા હતા. ત્યાં તેમનો આખર વખત આવ્યો અને ઘોઢા ગામે હીજરી સન ૧૧૮૭ માં દેહ ત્યાગ કર્યો. ૧

તેમણે ઉદી ગયા પછી જસારત આપી કે હું એકલબાર કાકાર સાહેબે કાલ કરીને આવ્યો છું માટે મને ત્યાં લઈ જાઓ તે ઉપરથી કબર ખોદી ત્યાંથી તેમની લાશને એકલબાર લાવવામાં આવી હતી. તે વખતે ત્યાં બે તક હતાં, એક તક કહે “હમે હમારી હદમાં દફન કરીયે.” અને બીજી તકના માલુસો પોતાની હદમાં દફન કરવા માગતા હતા. આખરે પીર સાહેબે બંને પક્ષોને જસારત આપી અને વદવાદનો અંત એવી તરેહ આપ્યો કે લાશ વાળી માડીને કાચા વાછરણ જોડી વગર હાંકનારે

હાકી મુકવા પછી જ્યાં તે વાહરણ હિલા રહે તે જગ્યાએ આખર મુકામ કરવો હવે જ્યાં તે વાહરણ હિલા રહ્યા તે જગ્યાએજ બાપા સાહેબનો મુકામ થયો. અને ત્યાં રોજો બાધવામાં આવ્યો છે ત્યારથી હાકોરો, ખારીઆ લોકો, પાગીધરો, તથા ખીજ દળરો લોકો એ દરગાહ તરફ માનની નગરે જીવે છે, અને એ પીર સાહેબને માને છે તેમના કવ્યાલુ મટેજ જાણે માલિકે એ પીરસાહેબને ત્યાં મોકલ્યા હોય એમ ચોખ્ખું જણાય છે. હાકોરો અને ખારીઆલાઈઓ તથા ખીજઓ પીરસાહેબે શીખવેલી હુરદયા પ્રમાણે હજી પશુ વર્તે છે. કારણ કે તેમના લીધેજ એ પીર સાહેબ પડે થયા પછી પશુ એકલમારો તરફ આવ્યા છે એવું તેઓ સમજે છે, નહીં તો તેમના તો ઘરાક દળરો હતા.

એમનો રોજો.

એમના રોજમાં પાંચ તુરખતો કે દાખલ થતા પહેલોજ કમર સંધ્યક પીર ઇનાયતમીયા સાહેબની છે જે પીર કાયમુદીન સાહેબના ભાઈ અને માગરોલની ગાદીના રથાપક પીર મોટામીયા સાહેબના બાપ થતા હતા તેમની પોશમાં એટલે વન્યે પીર કાયમુદીન સાહેબની પોતાની મઝાર છે, અને તેમની પાસે, એટલે આયમણી બાજુ તેમના સસરાની કમર છે. વળી જે નાની કમરો પીર સાહેબના પગાલે છે તે, તેમના નનાસાઓની છે.

એમના હોકરાં.

પીર કાયમુદીન સાહેબ પોતાની પાછળ એક દીકરી મુખી ગયા હતા, જેમનું નામ આપાશમાં સાહેબ હતું આ બાઈ ઇલમમાં ધણા બરપુર હતા અને એમને ઘણી ન્યામત એમના પિતા તરફથી મળી હતી એમના કાકાના દીકરા પીર મોગમીયા સાહેબ માગરોલવાગાના એ મહેન થતા હતા, અને એમની તરફ તેઓ માનથી જોતા હતા મુખ્યધર્મી આપાશમાંજ પીર મોગમીયા સાહેબની મુઝારક લાસને માગરોલ લઈ આ પા હતા.

એમની ગાદી

એમની ગાદી હવે માગરોલની ગાદીને નામે ઓળખાય છે કારણકે એમની પત્ની એમની ગાદીએ એમના લાઈ પીર ઇનાયત મીયા સાહેબના દીકરા પીર મોગમીયા સાહેબ (પહેલા) આવ્યા તેઓએ પોતાનો રહે વાનો મુકામ માગરોલમાં રાખ્યો હતો એમની ગાદી ઉપર હાલ પીર મોગમીયા સાહેબ (નીજ) ખીરાજે છે, તેઓએ ૬ એકાળી એ મુખી અજ્યાસ ગ્યો છે ગુજરાતી ઈમ્રેશ, ઉરદુ, અરબી ભાષા તેમજ હિંદુ ધર્મોનું સારું જ્ઞાન ધરાવે છે તેઓ દરઆવનનું કામ ધણુ સારી રીતે કરે છે અને "ધર ધર ગાય ની ચોગતાથી હિંદુ મુસ્લીમ એકતા કરવો પ્રચાર કરી રહ્યા છે."

* વધુ સાંઝ જુઓ "મદાન ચીરની પીરો અને માગરોલની ગાદી"

* નામનું પુરતક

દીખાચો.

“Man, know thyself.”-*Dictum of Socrates.*

અર્થ:-“અથ માનવી, તું તને પોતાને પીછાન” એમ ઓકેટીસે કહ્યું હતું.

મન ચરકા નક્સહુ ફકદ ચરકા રખમહુ—(હકીસ.)

અર્થ:-“જેણે પોતાના નક્સને પીછાન્યો તેણે ખુદાને પીછાન્યો.”

તમે વૈકં જાનથ આત્માનમ્ અમૃતસ્યૈવ સેતુ
(ઉપનીષદ.)

અર્થ:-એક આત્મા જે છે તે બાહ્ય, એજ અમરપણું મેળવવાનો રસ્તો છે.

ખલકા આદમો અલા સુરતીહી.

અર્થ:-ખુદાએ માણુમને પોતાની શકલ-આકૃતી ઉપર બનાવ્યો છે. (God made man in His own image).

“જીને આપસકું સહી કર બના,

ઉને સાહેબકું બી પીછાના;

બોં મરમ આપસકા ન બંને,

વોહ સાહેબકું કહાંસે પીછાને. (નુરે રૌશન.)

“ સેપંછ તુ અંદર સરાયે સીપંજ,
 ‘અ બેહરે સેપંછ ચે બાશી બરંજ;
 ફુલા રૂસ્તમો આવો સામે સવાર,
 કે બુદન્દ ગરદન કરો નામદાર.
 ફરામરૌઝો સોહરાબો ગોદરૌઝો ગીવ,
 ચે ગશતંદ ઇં જુમલે શુદાને નીવ;
 નમાનદ કસે બવેદાં દરજહાં
 મગર દાદગર દાવરે ગેબદાં”

અર્થ—આ બેચાર દીવસની દુનીયામાં તું પણ બેચાર દીવસનો
 છે અને એ બે ચાર દીવસના મામલા સાર તારે શું કામ રંજ કરવો
 જોઈયે ? રૂસ્તમ, જાલ, અને શામ જેવા નામદાર ધરાતી પ્લેક્ષવાનો ક્યાં
 ગયા ? ફગમરૌઝ, મોહરામ, ગોદરૌઝ અને ગેવ જેવા શુરવીરો તું ધણ ?

આ જહાનમાં કોઈ હમેશાં જીવેદાન રહેતું નથી. ફક્ત
 ગેબનો જાણનાર દાદગર ખુદા તેજ જીવેદાન રહે છે.

માણસ ન્યારે પોતાની છાંદગીમાં કોઈ અણધારેથી આત્મમાં સપ-
 યાય છે અથવા બીજા લોકો ઉપર દુનીયાના દુઃખના સપાટા આવી પડેલા
 તે જીવે ॥ ત્યારે તેને ખ્યાલ ઉતપન્ન થાય છે કે ત્યાં શું કામ બન્યું
 દશે. કેટલીકવાર વિચાર કરતાં મોટા મોટા પુરોગોને એ દુનીયા હોડી દઈ
 એ બેદ શોધી દોડવાનું મન થયું છે. ૧૮૫૭ ના બગવામાં કેટલા માણસો
 બેચાર દીવસ માયાં મયા તે દેખાવ જોઈ રાજ સાલીમામ સાદેજ બહાદુર જે
 નોર્થ વેસ્ટર્ન પ્રાંતના પોસ્ટમાસ્ટર જેનરલ હતા, તેમનું મન આ દુનીયા
 ઉપરથી ઉડી ગયું હતું.

It seems that the horrors of the mutiny in 1857
 made a deep impression on his (Rai Shaligram Baha-
 dur's) mind. He saw thousands of men, women and
 children butchered before his eyes, the rich reduced to
 poverty, the poor raised to unexpected and undeserved
 wealth, so that the idea of the world's impermanent and
 transient nature took complete possession of him and

ranged him from all that had formerly enlisted
 interest and occupied his energies." (Maxmuller's
 ■ of Ramakrishna, Page 20.)

જ્યારે તેમણે તેજળવા વખતે હજારે મરણ, અંતિમ અને અચ્ચાને પોતાની
 તર આગળ કતલ થતાં જોયાં, ત્યારે તેને એકદમ મુક્તિસીમાં આવતાં
 ને કંગાલોને અણધારતી રીતે તર્વગર થતાં જોયાં ત્યારે આ દુનિયાની
 પાલકારીનો મજબુત ખ્યાલ તેમના મનમાં હસી ગયો અને દુનિયાદારી
 તેમને અભાવ ઉત્પન્ન થયો.

ગૌતમ કુષ્ઠ, બૌદ્ધ ધર્મની સ્થાપક, રાગનો એકજ પુરો જોડો હતો. પણ
 નીચામાં એક બીમાર બીખારીને બીખ આગતો જોઈ અને એક માણસને
 રતાં જોઈ, આ બનાવો શા કારણથી બનતા હશે તે જાણવાની જરૂર
 થવાથી, તેણે પોતાના બાપતું ઘર તજી, ફકરી લઈ, સન્યાસ લીધો હતો.

હરેત ઇલાહીમ અદહમ બદ્ધ રહેરના બાદશાહ હતા. તે ધણી
 પરદેજગાર હતા. એક રાત્રે સ્વપ્નામાં જુલે છે કે એક માણસ તેમના
 મહેલના ડાપરાં ઉપર જતી લઈને ફરે છે. તેને પુછ્યું કે ડાપરાં પર શું
 શોધે છે ? તે માણસે જવાબ દીધો કે મારું ઉંટ બેવાયું છે તે શોધું છું.
 બાદશાહે કહ્યું, “ મુખ્યાં, ડાપરાં ઉપર તે ઉંટ જડવું હશે ? ” તે પુરૂષે
 જવાબ દીધો “ મારેથી મોટા મુખો તો તમે છો કે રાજ વેલવમાં ખુદ
 શોધો છો. ” આ સ્વપ્નાની બાદશાહ ઉપર એટલી બધી અસર થઈ કે
 તેમણે તુરત પોતાનું રાજપાટ છોડી દીધું અને ફકરી લીધી.

જેમ કેટલીક વાર આવા બનાવોથી માણસનું દીલ ખુદ તરફ અને
 ખુદાઈ જ્ઞાન મેળવવાના રસ્તા તરફ જાય છે તેમ કેટલીક વેળા માણસ
 ધર્મની કાતાબો વાંચીને તે જ્ઞાનનો અસ્પર્શ પુરાવો મેળવવાની આશાએ
 એ રસ્તા તરફ દોરાય છે. બ્રાહ્મણા શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ જેઓ હાંદુ-
 એમાં શીષ્યોને અવતાર મનાય છે, તે પહેલાં મંદીરમાં પ્રવેશી હતા.
 દરરોજ દેવીની મુર્તિ સામે પુજા કરતી વખતે તેમનો ખ્યાલ યતો કે આ પુજા
 દેવી અથવા મહાકાળી જેમની મુર્તિ સામે તેવો બંદગી કરતા હતા તે
 સાંભળે છે કે નહીં. એ ખ્યાલમાં ને ખ્યાલમાં દેવીને કહ્યા કરતા કે તું મને
 જાહેર દેખાવ દે. આખરે તેઓ મહાપદે પોહોંચ્યા હતા.

જ્ઞાન પેગંબર સાહેબ જરૂર પોતે અદુનવદ ગાથાના ૩૩માં જ્ઞાન
 સાતમાં ફકરામાં કહે છે:—

૧. આ મુજબ પીર કાવમદીન જાવા સાહેબેના એક વડીલ હત

‘યે જઓતાં અપા એરેજૂશ હવો,

મન્યેઉશ્ આ વહિરતાત્ કયા, . . .

અહુમાત્ અવા મનઁઘ્હા યા,

‘વેરેજ્યે ઇઘાઈ મન્તા વાસ્તરયા;

તા-તોઈ ઇજયા અહુરા મજદા,

દરરતો ઇશયા હેમ પરરતો ઇશયા.

એટલે ખાલેસ પરરતેય (ખંદગી) કરનાર તરીકે રાક્ષીની મારફતે તથા ઘણીજ નેક નયનથી, અય હોરમજદ, તને હું પોતે હરદમ યાદ કરું છું, કે તેથી (મારી) મુશદ મુજબ ધારેયું કામ હું પાર પાડું તારાથી, અય હોરમજદ ! આ જે ચીજ હું માગું છું-૧. તારા દર્શન. ૨. દીન બાબન તારી માથે વાનચીત.

સ્વામી વિવેકાનંદ, જેમણે ઇંગ્લિશ કેળવણીનો પુરેપુરો લાભ લીધો હતો, તેઓ ઉમરે પુખ્ત પછી દરેક મહાત્માને જઈ એજ સંવાદ પુછતા કે “ તમે ખુદને જોયો છે ? ” પ્રખ્યાત કવી રબીન્દ્રનાથ ટાગોરના પિતાજી પામે જઈને પણ તેમણે એજ સવાલ કર્યો હતો. તેના જવાબમાં ફક્ત તેઓજ એટલું બોલી શક્યા કે: છોકરા તારી આંખો ચોગીની આંખો છે. તે પછી સ્વામી વિવેકાનંદે તેમના ભવિષ્યના ગુરૂ શ્રીરામકૃષ્ણ પરમહંસને પણ એજ સવાલ કર્યો. “ મહાશય, તમે ખુદને જોયો છે ? ” તેમણે જવાબ દીધો “હા. જેવી રીતે હું તને જોઉં છું, તેવીજ તરેહ, પણ આ શરીરની આંખોથી નહીં વળી હું તને પણ ખુદના દર્શન કરાવી શકીશ. ” એમ કેટલાક મહાપુરુષોને ખુદાઈ જ્ઞાન મેળવવાની કુદરતી ખાહેશ થાય છે તેમાના કેટલાક ફક્ત જ્ઞાન મેળવવા પછી પોતાનીજ મુક્તી મળી એટલાથી સતોષ માની બેઠી રહે છે. પણ કેટલાક આ દુનીયાના જીવોને પણ પોતાના જ્ઞાનનો લાભ આપે છે પહેલાઓને જીવનમુક્ત કહે છે અને છેલ્લાઓને આચાર્ય અથવા ગુરૂ કહે છે, જે પોતે જીવનમુક્ત પણ છે અને મીઠાઓને જીવનમુક્ત કરી શકે છે. નુરે રૈયનના કર્ના, શાહ કામદીન બાવા આવાજ આચાર્ય અથવા સદગુરૂ હતા. અને એનો અત્યુક પુરાવો એમના પરકામના સિષ્યોના ભજનો છે. અલણ માણસો ફક્ત પોતાના ગુરૂએ જે ભક્તી માર્ગ દેખાડ્યો તે રીતે ભક્તી કરી ખુદાની એકતા એટલે તૈલીદને પુખ્ત, અને પોતે જીવનમુક્ત થયા તથા ખુદાઈ જ્ઞાનનો ચોખ્ખો અનુભવ થતા પોને જોશમાં આવી જ્ઞાન અને ભક્તીથી બરપુર ભજનો લખી મયા એથી વધુ પુરાવો આ બાબતનો શું હોઈ શકે ?

તૌહીદ.

ઉપર લખ્યું છે કે એમના શિષ્યો તૌહીદને પુખ્તા હતા. 'તૌહીદ એટલે શું ? તૌહીદનો અર્થ' ખુદની એકતા.' એટલે ખુદ એક જ છે એમ માનવું એટલું જ નહીં પણ તેનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થવો. એ અનુભવ થતી વખતે માણસ જીવે છે કે તે પોતે ખુદનો જ અંશ છે, વેદાંતનું વાક્ય "અહં બ્રહ્માસ્મી", "તત્ત્વમસી" સર્વ જગ્યાએ બ્રહ્મ છે, તું તે પોતે છે એનો અનુભવ થાય છે.

જસસ કાઈરે (હ૦ ઇસાએ) કહ્યું હતું કે "I and my Father are one. He that hath seen me hath seen the Father." એટલે હું અને માગે ખુદ એક જ છીએ. જેણે મને જોયો તેણે ખુદને જોયો.

મન રાખ્યાની ફક્ત રાખ્યલ-દક એટલે જેણે મને જોયો તેણે ખુદને જોયો એમ પેગમબર હઝરત મોહંમદ (સ૦ અ૦ વ૦) પણ ફરમાવી ગયા છે.

મનમુરે હરલાજ નાગના એક મહાન સુરી થઈ ગયા છે તેમને જ્યારે એ જ્ઞાન યસું ત્યારે તેઓ બહાર રીતે બોધવા લાગ્યા કે " અનલકક " હું ખુદ છું.

નીરત હરતી મગર થઝદાન, એટલે ખુદ સીવાય બીજું કાંઈ નથી, એ જ્ઞાન કેટલાકને અનુભવવા ગમે છે ને લોકો વારંવાર વેદાંત તથા આવી કીતાબો લખાવેલી છે. ઘણા લોકો કહેશે કે " હમે જાણીએ છીએ કે ખુદ સર્વવ્યાપક છે " પણ એ કહેવું એક ચીજ છે અને અનુભવવું બીજી ચીજ છે. આપણે જાણીએ છીએ કે ખુદ સર્વ ડેકાણે હાજર છે, 'જતા ચોરી કરતાં ખરાબ કર્મ કરતાં એકલા હોઈએ તો અટકતા નથી, પણ બીજે માણસ હાજર હોય તો તરત અટકી જઈએ છીએ. એટલે આપણે ખુદથી નહીં ડરતાં તે માણસથી ડરીએ છીએ પરંતુ જે લોકોને ખુદ બધે હાજર છે એવો અનુભવ થયો છે તેમની નજર સામે હમેશા ખુદ રહેવાથી તેઓ એવું કામ કરતા નથી. હવે એ અનુભવ કેવી રીતે થાય ? તુરં રોશનગાં કહેવું છે કે.—

મારુપ એસા હે સમરથ-એવ જેલે સખ આપહી ઘટ,

જસપર મહેર કરમકી નજર કરે-ઉસે તોહીદ ઇલમકી સમજ પડે;

મીસાવે ઉસે મુરશીદ કામીલ-નફા દીદારકા હાવે હાંસીલ.

ખુદા દરેક ઘટમાં છે. એ તોહીદના ઇશ્મની ખજર ખુદા મહેરની નજર કરે તો થાય છે. તેને મુરશીદે કામીલ એટલે પુરો સદગુરૂ મેળવી આપે છે જે તેને ખુદાના દીદારના દર્શન કરાવે છે. આવીજ તરેહ ગીતામાં પણ કહયું છે:—યમે ચૈષ કૃણુતે સેન લમ્યસ્ત સ્વૈષ આત્મા પિષ્-
ણુતે તનુ સ્વામ્ તેજ માણુસ તેન પોહોંચી શકે છે જેની ઉપર તેની પસંદગી ઉતરી હોય: તેનેજ આત્મા પોતે શું છે તે જાહેર કરે છે.

મુરશીદે કામીલ અથવા ગુરૂ.

એક માણસને ખુદાઇ જ્ઞાન મેળવવાની ઘણીજ આતુરતા થાય તો પછી તેના સાધન ખુદા કુદરતી મોકલી આપે છે. તે સાધનોમાં એક સદ-
ગુરૂ પણ છે. હવે કાંઈ કહેશે કે સદગુરૂની શી જરૂર છે? હમને કુદરતી રીતેજ ખુદા મળશે. તો એ તેમનો ખ્યાલ તેમને મુજારક છે. પણ જે જે મહાત્માઓ થઇ ગયા તે બધાનો પણ ગુરૂ ક્યાં વગર છુટક ચર્ચો નહોતો તો પછી સાધારણ માણસની તે શી વાત? શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ, જે કેટલાક હોંદુભાઈઓમાં એક અવતાર રૂપ મનાય છે તેમને પણ નિર્વિકલ્પ સમાધિની હાલતે પુગવા, એટલે કે નિરંજન નિરાકાર રૂપે ખુદાના દર્શન કરવા તોતા-
પુરી નામના ગુરૂ કરવા પડ્યા હતા. સ્વામી વિવેકાનંદ એ શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસના એકા હતા. કપીર સાહેબે રમાનંદ નામના મહાત્માને ગુરૂ ક્યાં હતા. કેટલાક લોકો એવો વિચાર ધરાવે છે કે આપણે નેક ચપલ્ય રાખવું. પરહેઝગારીથી ચાલવું, જુદું ન બોલવું, દમાખાઝી ન કરવી, પરાઇ ઓરત ઉપર નજર ન નાંખવી, એવી રીતે આલીયે એટલે મુરશીદની જરૂર રહે નહી, કેમકે જે મુરશીદ શીખવે તે મુજબ તો આપણેજ આલીયે છીએ. પણ એ ખીલાલ દુરસ્ત નથી, કારણકે જ્યાં સુધી ઇનસાન કાંઈ ખાસ મીજનો પાળંદ ચતો નથી ત્યાં સુધી પુરો-કામીલ થઇ શકતો નથી. કાંઈ ખી શખસ ગુરૂ વગર ગમે તેવી પરહેઝગારી પાળતો હોય પણ તેને હમેશાં શેતાન એટલે પોતાની નફસાનીયત કાંઈપણ વખત નીચે નાખે એવો ભય હમેશાં રહે છે ગુરૂ હમેશાં એલાના દીલના ખ્યાલની નેગેહજાની રાખે છે. જે એક જકરી એવો ખ્યાલ કરે કે “મને ભરવાડની શી જરૂર છે, હું પોતે જંગલમાં જઈ ચારો ચરું છું, મારા પોતાને પગે ચાલી જઉં છું અને પાછી ઘેર આવું છું, હું પોતે ચારો શોધી મારા દતિ તોડું અને આવું”

હું, પાણી બી મારે મોટેથી પીજિં છું, તો ભરવાડને મારા ઉપર સરદારી કરવાનો શો હક છે ? તે શું કરવા હાથમાં ડાંગ લઇ મારા સાથે બહીથી તંદી રૂપાં કરે છે ?” તો એ બકરીના ખ્યાલ ભુલ ભરેલા છે. કારણકે ભરવાડ આગળ પાછળ જોઇ જ્યાં ઘણો ચારો હોય છે ત્યાં બકરીને લઇ જાય છે ને બકરી તે ખાઇને પોતાનું પેટ ભરે છે. જો ભરવાડ નહી હોય તો બકરીમાં એટલી તાકત નથી કે સૌથી વધારે ચારો નકામાં છે તે શોધી કાઢી પોતે ત્યાં જાય; વળી પાણીની જગા સુધી પણ બકરીને ભરવાડજ લઇ જાય છે. માથી અગત્યની વાત તો એ છે ભરવાડ હાથમાં ડાંગ લઇ સવારથી રાત સુધી બકરીની રખેવાળી કરે છે કે કોઇ વાધ, વર કે જંગલી જાનવર તેની ઉપર હુમલો કરે નહી.

આવીજ તરેહ ગુરૂ અથવા મુરશીદ મુરીદાની (ચેલાઓની) નેગેદાબાની કરે છે. ગુરૂ વગરના માણસની હાલત ભરવાડ વગરની બકરી જેવી છે. તે ભલે નદી કીનારે લીડું ઘાસ ચર્ચા કરે પણ હમેશાં તેને શીકર રહે કે રખે રસ્તો ભુલી જવાય અને એવી જગાએ જવાય કે જ્યાં ઘાસ પાણી નહી હોય; અથવા વાધ, વર વગેરે કાઢીખાનારા જાનવરો તેને કાઢી ખાય. તેથી ગુરૂ અથવા મુરશીદ કરવાની જરૂરત છે.

માણસની હસ્તીના બે હિસ્સા છે (૧) છરમાની (શારીરીક) અને (૨) રહાની (અધ્યાત્મીક). જેવી રીતે બહેરની તજવીજો કરી આપણે શરીરની સફાઇ રાખીએ છીએ તેવીજ તરેહ રહની સફાઇ કરવાની પણ તજવીજ કરવી જોઇએ છે. જેવી તરેહ આપણા શરીરના બાહેરના ભાગો (હવાસે ખમ્સા ઝાહેરી) સાફ કરવાની જરૂરત છે તેવીજ તરેહ અંદરની ખસલતો (હવાસે બાતેની)ને સાફ કરવાની પણ જરૂરત છે. અને તે મુરશીદ વગર થઇ શકતી નથી. એક કટાયલા વાસણને સાફ કરવા જેમ કલાધગરની જરૂર છે તેવીજ તરેહ દુનીયાવી માણસને પોતાની રૂઢ ઉપરના માયાના કાંટોના પટ નાગૂદ કરવા મુરશદની જરૂર પડે છે. મુરશીદ વગર “ઇદમે બાતીન”ની ખચર પડી શકતી નથી. અફલાતુન (Plato) ઘણો મોટો શીલસુફ હતો પણ તેણે જેણું કે ગુરૂ વગર જ્ઞાન મળતું નથી તો અરસ્તો (Aristotle)ને ગુરૂ ક્યો હતો, કારણકે જેવી રીતે કેટલાક માણસને શરીરનું બળ હોય છે તેવી રીતે કેટલાક માણસોને આત્મીક બળ (રહાની તાકત) હોય છે, અને તે તાકત મેળવવા સાફ ને ને કાયદા કાનુનો જાળવવા પડે છે તે ગુરૂ અથવા મુરશદ બતાવી શકે છે. શરીરનું

જેરં મેળવવાના કાયદા પાળવાથી માણસનું શરીર આરંભે આરંભે બળવાન થાય છે. તેવી તરેહ આત્મીક કાયદાં પાળવાથી રૂઢ બળવાન થાય છે. જેવી તરેહ એક ડાકટર કે વૈદ દરદીની હકીકત જોઈ તેની દવા આપે છે તેવી તરેહ ગુરૂ તેના એકા (મુરીદ)ની હાંલન જોઈ તેના નંદસને સાફ કરવા તેને તઆલીમ આપે છે.

હઝરત અલી (ક૦ અ૦ વ૦) ફરમાવી ગયા છે કે “મન અરફા નફસાફુ ફકદ અરફા રખ્ખલુ.” (જેણે પોતાના નફસ ને પીઝા-યો તેણે ખુદને પીઝા-યો). હવે માણસ ડાકટરની મદદ વગર પોતાના શરીરના ભાગ ક્યાં છે અથવા તેમાં શું છે તે પીઝાની શકતો નથી તો તે રૂઢાની ડાકટર અથવા ગુરૂ વગર “નફસ” કેવી રીતે પીઝાની શકવાનો હતો ?

જેવી તરેહ આહેર ઇશ્મ શીખવાનો પણ એક ખાસ તરીકા હોય છે જે વગર તે જ્ઞાન મળી શકતું નથી તેમ જ રૂઢાની જ્ઞાન શીખવાના પણ ખાસ તરીકા છે. હઝરત મુસા (અ૦ સ૦)ને રૂઢાની જ્ઞાન મેળવવા હઝરત ખીઝરને રહેબર (મુરશીદ) કરવા પડ્યા હતા. “સહી બોખારી”ની હદીસમાં છે કે એક વખત હઝરત મુસા બની ઇસરાઇલના એક મોટા ટોળાં આગળ વાઝેજ કરતા હતા તેનામાં એક શખસે સવાલ પુછ્યો કે “ અય મુસા, ડુનીયામાં તમારેથી કાંઈ મોટા ઇલમવાળો માણસ છે. ”? મુસાએ ના કહ્યું. ખુદાતઆલાને મુસા અ૦ નો આ દાવો બહુ નાગ્નપજ લાગવાથી તે વખતે તેમને જોખથી જવાબ (વહી) મળ્યો કે “આ મુસા, મારો એક ખીજો બી બદો છે જેનો ઇશ્મ તારેથી વધારે છે. તું તેની પામે જા”. પછી હઝરત મુસા હઝરત ખીઝર પાસે ગયા. તેનું વર્ણન કુરાન શરીફની તફસીરોમાં કરેલું છે. મુસા (અ૦,ને મજમલિલ બેહરૈન (બે દરીયાના સગમ) સુધીની મુસાફરી હઝરત ખીઝરની શોધમાં કરવી પડી હતી. અને હઝરત ખીઝર પામેથી તેમને જ્ઞાન મળ્યું તેની સાબેતી કુરાન શરીફની આયતોમાં મોખૂદ છે

કુરાન શરીફમાં કેટલીક જગ્યાએ મુરશીદનો અર્થ વર્ણવેલો થાય છે. તેમાં ખુદાએ ફરમાવ્યું છે કે જેને ખુદા હીદાયત કરે છે તેનેજ હીદાયત થાય છે અને જેને તે ગુમરાહ કરે છે તેને કાંઈ હીદાયત કરી શકતું નથી. એ આયત પર વિચાર કરવાથી મુરશીદની જરૂરન કેટલે દરજ્જે છે તે માલુમ પડે છે. એટલાજ ઉપરથી સૂરીઓએ કહ્યું છે કે “ મહા સબેખ લહુ શી રસએખલુસ શીતાન”. (જેને મુરશીદ નથી તેના મુરશીદ શીતાન છે.)

ગુરુ શુ કામ કરવો પડે છે તે આત્મી વિવેકાનંદે નીચે પ્રમાણે સમજાવ્યું છે —

Then another thing is necessary and that is the coming in direct contact with the Mahapurushas, and thus moulding our lives according to those of the great souled ones who have reached the goal. Even disgust with the world and a burning desire for God are not sufficient. Initiation by the Guru is necessary. Why? Because it is the bringing of yourself into connection with that great source of power which has been handed down through generations, from one Guru to another, in uninterrupted succession. The devotees must seek and accept the Guru or spiritual preceptor, as his counsellor philosopher friend and guide. In short, the Guru is the *sine qua non* of progress in the path of spirituality (Complete Works, Vol III, Page 452)

અર્થ—એક બીજી આત્મ જરૂરી છે અને તે એ કે મહાપુરુષો સાથે સમાગમમાં આવવું જે મહાપુરુષો ક્રમાયત-સપુણ્યતાને પોતોલેલા હોય તેમની સગતની જરૂર છે દુનીયાથી કટાક્ષે આત્મો હોય અને પ્રુદાષ જ્ઞાન મેળવના સાર ગમે તેની આવરતા હોય જ્યાં ગુરુ કરવાની જરૂરજ છે તેનો શયન શુ ? તે એ કે ગુરુ દર ગુરુ આત્મી આવેલી જે શક્તી-રોશની તે લોકામાં છે તે જાતની સાથે સમાગમમાં આવનાથી તે સ તીનો લાભ તમને મળે ગુરુને પોતાના મેઝી, રહેઘર, શીલમુદ અને સનાદકાર તરીકે કણક કળાવું અવશ્ય જરૂરનું છે

વળી બીજો ઠેકાણો તેઓ લમે છે કે—

The soul can only receive impulse from another soul, and from nothing else. The inadequacy of books to quicken spiritual growth is the reason why, although almost every one of us can speak most wonderfully on spiritual matters, when it comes to

action and the living of a truly spiritual life; we find ourselves so awfully deficient. To quicken the spirit, the impulse *must* come from another soul.

એટલે એક જીવને બીજા જીવ તરફથીજ રૂદાની તાકાત-ચૈતન્ય મળી શકે છે. ચોપડીઓથી મળી શકતું નથી: દાખલા તરીકે આપણને જે બોલવા કહ્યું હોય તે ધર્મ સંબંધી બાબદ ઉપર ઘણી સારી રીતે બોલી શકાયે પણ એક ધર્મીજી જીવંતી ગુમરી શકતા નથી. ચૈતન્ય, એક જીવતા આદમી તરફથીજ આપણને મળી શકે છે.

મુશીવાદમાં પણ ગુરુ એટલે પીર કરવા માટે એવીજ મજબુત બધા-મણુ કરેલી છે. માલાના જલાલુદ્દીન રૂમી સાહેબે મરનવીના પહેલા દર-રમાં નીચેની હદીસ ઉપર એક વ્યાખ્યાન કયું છે:—

કાં નાં અં એઝા તકરરમ નનાસો એલા ખાલેકહીમ બે અનવાઇલ ખીરરે-ફ-તકરરમ એલદલાહે-ખીલ-અકલે વસ સીરરે તસબેકા હુમ ખીદદરમતે વઝ ઝુલફા ઇનદન નાસે વ ઇનદદલાહે, શીલ આખેરહ.
(આનો તરજુમો રૂમી સાહેબે કવીતામાં આપ્યો છે)

શુદ્ધ પયગંબર અલીરા કય અલી,
શેરે હુકકી, પહેલવાની પુર દીલી;
લેક બર શેરી મકુન હુમ અએતમીદ,
અંદર આં દર સાયયે નખલે ઉમીદ.
હુર કસી ગર તાઅતી પીશ આપુરંદ,
બહેર કુર્બે હુજરતે ખીચુન વો અંદ;
તુ તકરૂબ ભુ બઅકલો સીરૂ ખીશ,
નય સુ ઇશાન બર કમાલ વર ખીશ.
અંદર આ દર સાયએ આં આકેલી,
કશ નતાનદ ખુદ અઝ રાહુ નાકેલી;

* * * * *
યા અલી અઝ ભુમલએ તાઆતે રાહ,
બસ શુબીન તુ સાયએ ખાસે ઇલાહ.
* * * * *

સું ગીરફતી પીર હૈન તસલીમ શવ,
હુમ સુ મુસા ઝેરે હુકમે ખીજર રવ.

અર્થ—મેઝાંબર સદ્વર્તે દબરત અલી (૩૦ વ૦)ને કહ્યું કે તું ખુદાનો સીંદ અને બહાદુર પહેલવાન છે પણ તારી પહેલવાની ઉપર બેસી રહેતો ના, પણ કોઇ ખુદાના બંદ એટલે પુરા કામેલ શખ્સના આશરા હેઠળ જાઓ. લોકો ખુદા પાસે ગમે તો પોતાની બંદગીથી જવા માગતા હોય પણ તું ખુદા પાસે કોઇ આકેલ માલુમના સાચા હેઠળ રહીને જાઓ.

અય અલી, ખુદાની બંદગીના બધા રસ્તામાં તું કોઇ ખુદાના આશરના સાચા હેઠળ રહેવાનું પસંદ કરજો.

અને પછી જ્યારે પીર કરે ત્યારે જેવી રીતે મુસા અલેહીસ સલામ દબરત ખીતરના તાબેદાર થઇને રહ્યા હતા તેવી રીતે તું પણ રહેજો.

વળી બીજે ઠેકાણે કહ્યું છે કે:—

રવ બળુ ચારે ખુદાઇરા તુ હું,

ચુ ચુનાન કર્દી ખુદા ચારે તુ બુઆદ.

એટલે જ અને જાને ખુદાના આશરને તું શોધી કાઢ. તું ત્યારે એમ કરશે ત્યારે ખુદા તારો દોરત થશે.

પીર શું કામ જરૂરનો છે તે માંલના રૂમ સાહેબની આ નીચેની લીલીઓથી સમજા પડે છે:—

પીર શા બગુઝીન કે બેપીર ઇં સફર,
હસ્ત બસ પુર આફતો બોફો ખતર;
બર ન બાશદ સાચએ પીર અય પુખ્ત,
બસ તોરા સર ગરતે દારદ બાંગે ગુલ.
અંદર આ દર સાચહે આં આકેલી,
કસ ન શાયદ બુદ રાહ અઝ નાકેલી;
ઝીલ્લે ઉ અંદર ઝમીન ચું કેહિ કાફ,
ફહે ઉ સીમુર્ગ બસ આલી તવાફ.
ગર તુ સંજે બારા વ મરમર થવી,
ચું બસાહેબ દીલ રસી ગોહર થવી;
હુમનશીની સાચતી બા અવલીયા,
બેહતર અઝ સદ સાલે તાચત બેરયા.

હુર કે ખાહુદ હુમ નશીની બા ખુદા,
‘ગો નશીન અદર હુકુરે અવલીયા

અર્થ—માથે પીર કરને કારણ કે ખુદાઈ રાહની સફરમા ધણી આફત, દેહશત અને જોખમ છે તેથી જો તારે માથે કાંઈ પીરનો હાથો નહી હશે તો કાળના અવાજથી તુ ધણો ગભરાશે આફલ એટલે અફલ વાળા પીરનો સાથો પકડને કારણ કે જુદા ગુરૂથી રસ્તો મળશે નહી આ જમીન ઉપર આયા ગુરૂનો સાથો તારે મથે કોઈ કાફ-પર્વતના જેવો છે અને તેનો રહ-આદમા મીઝુર્ગની માફક છે તુ પથંગે હશે તોમી તે સાહેબે દીન (મહાત્મા)ની મહેરબાનીથી જનાહેર-હીરો થશે અવલીયાની પાસે એક ઘડી તુ બેસશે તો તે સગનની કિમત સો નસની ધમાદત જેની થશે, જો ખુદા પામે બેસના માગતો હોય તો તુ અવલીયાની પાસે જઈને બેસ

એનીજ તરેફ જે જે મહાત્માઓ મહાપદ-મત્તમાને-પટો-યા છે તે ગુરૂ મરનાની જરૂરીયાત ઉપર બાત મુકે છે કખીર સાદેમ કી ગયા છે કે —

રામ કૃષ્ણસે કો બડા, ઉનહી તો ગુરૂ કીન,
તીન લોકકે જો ધણી, વોલી ગુરૂ આગે આધિન
કર્મરેખ સબહિન પર છબા,
કહા ગમ કહા ગવણ રાખ
કર્મ ફાસ છુટે નહી, કે તો કરો ઉપાય,
સદગુરૂ મિલે તો ઉબાઈ, નહિ તો પરલય ભય

હવે સતગુરૂ અથવા પીઠ કનામા જોવાનુ એ છે કે ગુરૂ ગયો અથવા ક્યારે નહી હોય જેમ ગામી વિવેકાનંદ કહી ગયા છે તેમ There are still greater dangers in regard to the Guru. There are many who though immersed in ignorance yet in the pride of their hearts, fancy they know everything and not only do not stop there, but offer to take others on their shoulders, and thus the blind leading the blind both fall into the ditch (Bhakti Yoga) કેટલીક વખત અજ્ઞાન ગુરૂ કરનામા ગોટા જોખમ છે કેટલાં અજ્ઞાન પ્રશ્નોએ કાંઈ જ્ઞાન મેળવેનુ હોતુ નથી

પણ તે લોક મમરૂરીમાં એમજ સમજે છે કે તેમને બધું જ્ઞાન થઈ ગયું છે. એટલેથી નહીં અટકતાં બીજાઓને પોતાની ખાંધ ઉપર બેસાડી તેમને ભવસાગર તેરવવાની તથા કાશીયા કરે છે. અને આંધળા આંધળાને દોરતા હોય તેમ જાનને ખાણમાં પડે છે. જેવી રીતે એક ઉપનિષદમાં કહેલું છે.

જા વિદ્યા યા મન્તરે વર્તમાનાઃ સ્વયંધૌરાઃ પઞ્ચિતત્ત્મન્યમાનાઃ ।
જા હન્યમાનાઃ પરિચન્તિ મૂઢા અન્ધેનૈવ જીયમાના ચયાન્ધાઃ ॥

એટલે અધિકારમાં રહેતા એવકુદ્ધે, પોતાના ગર્વમાં, ફાટના જ્ઞાનથી પુલાઈ જઈ એક આંધળો માણસ બીજા આંધળા માણસને રસ્તા દેખાડતો હોય તેમ ગોળ ગોળ આંટા ફર્યા કરે છે.

કપીર સાહેબ પણ એવીજ સલાહ આપે છે:—

પુરા સતગુરુના મીઠા, રહ્યા અધુરા શીપ;
સવા ગજ ટીકા પેહરકે, ઘર ઘર માંગે સીખ.
પુરા હી સતગુરુ ણીના, પુરા શીપ ન હોય,
ગુરુ લોભી શીપ લાસચી, તાતે દુની દાઝ ન હોય.
કચ્ચે સેતી મત મીલો, પકડે સેતી ગ્યાન;
કચ્ચે સેતી જો મીલો, હો તન મન ધનકી હાન.

મહાત્મા રૂમી સાહેબે પણ કહ્યું છે કે:—

અય શ્રીગાન અઝ યારે નાહનસ અય શ્રીગાન,
હમ નશીને નીકે બુઘદ અય મીયાન.
જાન જલીસ અઘ્લાહ ગરત આન નેકે બાજ,
કે બ પહેલુએ સઘદી બુદ રૂજ.
યારે બદ જાનત સીતાનદ અય સલીમ,
યારે બદ આરદ મુયે નારે હલમ.

એનો દીદી તરજુમો નીચે મુજબ છે:—

હોડ કુસંગી સે તું ખ્યાર, અચ્ચા સંગી જોલે યાર.
હમે પ્રીયા સતગુરુકા સંગ, સત પુરૂષકા પાયા રંગ.
બુઠે ગુરુકા જો સંગ લાગે, નરક પડે આર અતી દુઃખ રાગે.

નુરે રોશનમાં પણ એમજ લખ્યું છે:—

કાયમદીન ખલક કયા કરે, પકડા અધેકા સાથ,
પીર આપ ભુલે પડે, ચેલા કયું પાવે બાટ.

કહેવાની જરૂર નથી કે માણસ ગમે તે જાતનો હોય તોપણ તે માલિકની ભક્તી કરનાર હોય તો તે મોટા પદે પોહાયે છે. અને શુર થવાને લાયક ગણાય છે. પ્રીતમદાસ નામના ભગતે કહ્યું છે કે:—

હરી ભજન થકી છોટા હોય તે સૌથી મોટા થાય,
તનના તાપ ટળે, જન્મ મરણના સંકટ સર્વે જાય.—ટેક
શુકલનું મૂળ જીવો શોધી, સજનો ઘાતી ને પશુ શોધી,
થયા આપે ઇશ્વર અકોધી, હરી ભજન થકી.....૧
જીવો વાલ્મિકીની વાત ખરી, જેણે દર્ભશાળામાં દેહ ધરી,
જેણે સમ કોટી રામાયણ કરી, હરી ભજન થકી.....૨
જીવો એકલશ્રંગી હરણીના, વ્યાસ મુની વણ પરણીના,
જીવો સુત પુરાણી કોણ કરણીના, હરી ભજન થકી.....૩
જીવો દાસી સુતથી શું હીણપણું, વળી પુન્ય પવિત્ર ચરિત્ર ઘણું,
થયા નારદ મન ગોવિંદ તણું, હરી ભજન થકી.....૪
જીવો માંડવ્યની મેંડકી માતા, જીવો વશિષ્ઠ વેશ્યા વિક્ષાતા,
જીવો ચતુરાન્ન પકંજ જાતા, હરી ભજન થકી.....૫
જેમ મધ્યમ જળ ગંગામાં ભળે, તેતો ગંગા સરખું થઇ ફળે,
જેમ પારસ રૂપશે લોહ ટળે, હરી ભજન થકી.....૬
એમ જાત ભાત સઉની જાણી, હરિ ભજે તે હરી સરખા પ્રાણી,
કહે પ્રીતમ જોળણો એધાણી, હરી ભજન થકી.....૭

અર્થ—માલિકની બંદગી કરવાથી ગમે તેવા નાહના હોય એટલે નીચ માત્રીના હોય તોપણ તે સઉથી મોટા-ઉંચા ગણાય છે. માલિકની બંદગીથી તેમના તનના (ત્રીવિધી) તાપ ગમે તેવા હોય તે ટળી જાય છે. તથા તેમના જન્મ મરણના દુ:ખ-સંકટ સર્વ નાશ પામે છે. શુકદેવજી મહાત્માનું મૂળ આપણે જોવા જઈએ તો તે પોષરીમાંથી પેદા થએલા હતા અને સજનો એ જાતનો કસાઇ હતો તોપણ માલિકની બંદગી કરવાથી ગમે મોટા ગણાઇ ગયા છે. વાલ્મિકી રૂપી દર્ભાની કુંપડીમાં બીસને ત્યાં

અનાયી કુળમાં જન્મ્યા હતા એવા પુરૂષે સંભાવણું જેવું પુસ્તક રચ્યું છે. જેને આપું હીંદુ આલમ માને છે. એકલગ્રંથી રૂપી દરજીના પેટ પેટ થયા હતા અને વ્યાસજી મુની કુવેરી માછલું સ્વમજ્જાદાને ગર્ભ રેહી જવાયી પેદા થયા હતા, તે ઉપરાંત સુતપુત્રણી મહાદેવ દારી, કુળની સ્ત્રી અને વૈશ્ય કુળના પુરૂષયી પેદા થયા હતા, અને વ્યાસ મુનીના શિષ્ય હતા તેમણે પણ કરણી વડે રૂપીપાત્ર પ્રાપ્ત કરેલું છે. નારદજી દારી પુત્ર હતા. આથી હલકું કુળ બીજું કયું હોઈ શકે ? તોપણ તે પોતાના પુણ્ય અને ચારિત્રથી વિખણુ ભગવાનની મેળના વાળ ગણાય છે. માંડવ્ય રૂપી મેંડડી-દેડડીમાંથી પેદા થએલા છે એટલે મેંડડી પુત્ર કહેવાય છે અને સમચંડળના ગુરૂ વાસિષ્ઠ રૂપી ગુણિકા-વેશ્યાના પેટથી પેદા થવાથી વેશ્યાપુત્ર ગણાય છે, અને ધ્મહક્ષા કમળમાંથી અધર પેદા થયા છે તોપણ માલીકની મહેરબાનીથી પોતાની કરણીના સીધે મોટા ગણાઈ ગયા છે. જેમ રમતા ઉપરનું વહેતું પાણી ગંગાજીમાં ભળી ગંગાના પાણી જેવું પવિત્ર થઈ જાય છે અને લોહું પારસને અડવાથી પારસ થઈને ઉજી રહે છે એજ પ્રમાણે માલીકની હમેશની છાયાથી નાના હોય તે મોટા થઈ જાય છે. ઉપર જેટલા કદવા તે સડીની જાત ભાત સડે કોઈના જાણમાં આવી ગેલેલી છે. પણ દરીને જે કોઈ ભજે છે તેજ દરીના ખસ લાલ છે. પ્રાંતમ કહે છે કે હે ભાઈઓ, આ બતાવેલા દાખલાઓ ઉપરથી ને જોઈ શકાય છે

હવે કોઈ કદાચ પુછશે કે દરેક કામનાએ પોતાની / કામના શખરાને ગુરૂ કરવો કે બીજી કામના માણસને તે ગુરૂ કરી શકે ? તેનો જવાબ એ છે કે જાન જેની પાનેથી મળે તેની પાસે લેવામાં કાંઈ વાધો નથી. દુનીયાની એટલે નિરાળમાં ચોપડીઓનું જ્ઞાન આપણે હીંદુ, મુસલમાન, ઇંગ્રેજ કાઠની બી પાનેથી લેતાં અચકાતા નથી તો ખુદાઈ જ્ઞાન લેવામા શું વાધો છે ? મીરાંઆઈ જે મોટા શ્રી કૃષ્ણના ભક્તનાની ચક થયાં છે તેમના ગુરૂ મેહીદાસ ચમાર જાનીના હતા. જ્ઞાનોના ઇન્કે (monopoly) કોઈ ચોક્કસ કામે સીધો છે એમ કહી શકાય નહીં.

જાત ભાત ન પુછે કોઈ, હરકો ભજે સો હરકો હોય.

જાત ન પુછીએ સંતકી, પુછ લીજીએ જ્ઞાન,

મુલ કશે તલવાંરકો, પેડા રહેને દો ધ્યાન.

મનુ મહાત્મા કમન કરે છે કે સર્વોત્તમ સદ્ગુણનું શિક્ષણ એક અંગ્રાજી પાસેથી પણ પ્રદેશ કરવાનું છે.

મહિલાના રૂમી સાહેબો મસ્તવીમાં લખે છે કે:—

મદે હાલ હમરહે હાલ તલમ,
ખાહ હીંદ ઓ ખાહ તુર્ક ઓ ખાહ અરબ.
મનિગર અંદર નકશ ઓ અંદર રંગે ઉ,
ખિનગર અંદર અજમ ઓ દર આહંગે ઉ.
અય ખસા હીન્દ વ તુર્ક હમ અખાન,
અય ખસા હુ તર્ક ચું ખીયાનેગાન.

એટલે કે જો તારે હજ પદ્મ જવાનો વિચાર હોય તો જે હજ પદી આપ્યો હોય તેની સંગત પકડ ને તેની સાથે જા, પછી તે હીંદ હોય કે તુર્ક હોય કે અરબ હોય. મતલબકે જે માણસને ખુદાના દીદાર થયા હોય પછી તે ગમે તે મુશ્કેલી હોય તે માણસનો સંગ અથવા તે માણસને ગુરુ કરવાથી ખુદાઈ જ્ઞાન મળે છે. તેનો રૂપ, રંગ ને અહેસા તારે જોવાનો નથી, તેની શ્રદ્ધા ને તેનો ધરદો તારે જોવાનો છે. બધા તુર્કો (મુસલમાનો) છે જે હીંદુઓ સાથે બાઈ બાઈઓની માફક છે અને કેટલાક તુર્કો એવા છે જે પોત પોતામાં ખીયાનાઓની ધલાવદાઓની માફક રહે છે.

† એ મસ્તવીના કર્તા રૂમી સાહેબ ખ. સ. ૧૨૭૩ માં ગુજરી ગયા ત્યારે એમના મરણ વખતે યહુદીઓ અને ખ્રીસ્તીઓ હાજર હતા. It is very gratifying to note that at the death of Jalal his mourners were of all creeds. A Christian was asked why he wept over a Muslim grave, and he replied: "We esteem him as the Moses, the David, the Jesus of our time; and we are his disciples, his adherents." (The Persian Mystics, By F. Hadland Davis)

અર્થ—તેમની કબર આગળ એક ખ્રીસ્તી રડતો હતો તેને કહ્યું કે તુમને કે મુસલમાનની કબર ઉપર નું શું કામ રી છે? ત્યારે તેણે જવાબ દીધો કે હમે એમને આ વખતના મુસા અ. હાલિ અ., ધસા અ. ગળામે છીએ અને હમે એમના સેવક—પએસ છીએ.

નુરે રોશનના કર્તા પણ મહિલાના રૂમી સાહેબ માફક કહી ગયાછે:—

કાયમદીન, હરી મતા કીસી કે ગાપકી નહી જાન,

છસે પાવે વો દાસ હરીકા પીછાન.

કાયમદીન, હીંદુ, મુસલમાન જે બરણમેં હરીજન હોવે જાન,

જો કોઇ હરકું ઓઘાખાવે વો સતગુર પીછાન.

કાયમદીન, કેતેક નીચ જાતને હરી ઓઘાખા હોવે જાન,

વોહી સતગુર કર કુંચી લે માન.

એટલે કે ગુરૂ કરવામાં જોવાનું છે તે એજ છે કે ગુરૂ સંપૂર્ણ દરજ્જે પોહોંચેલો છે કે નહીં. તેની ન્યાત જાત જોવાની નથી. જેણે નિરંજન, નિરાકારના દર્શન કરેલાં હોય અને જીજ્ઞાસે કરાવી રાકે તેને ખરો સતગુરૂ જાણવો.

હવે નિરંજન નિરાકારના દર્શન કેવી રીતે થાય છે, અને હીંદુ શાસ્ત્રમાં અને પારસી અને મુસલમાની ધર્મ કાનાઓમાં એ વિશે શું લખેલું છે તે જોઈએ.

નિરંજન નિરાકાર

નિરંજનનો અર્થ એ છે કે જેને કોઈ પણ પ્રકારનું લેપન નથી. જે ત્રણ ગુણો, રાજસ, તમસ, અને સત્ત્વ છે, એ ત્રણે ગુણોની ઉપર હોવું એટલે નિરંજન હોવું. અનંત, નિત્ય, અવિકારી, તથા સર્વભય સત્ત્વ છે; તેને તત્ત્વ કહે છે. તેમાંથી સહિની પેદાએશ થાય છે તથા તેમાં સર્વનો લય (વિસાસ) થાય છે. તે એકજ (વાહેદ) છે, અદ્વિતીય (લા શરીક) છે. હીંદુ ધર્મનો આ મૂળ સિદ્ધાંત છે.

ધસલામમાં પણ એજ સિદ્ધાંત છે અને નુરે રોશનના કર્તાએ એ બે શબ્દજ વાપરેલા છે :—

લીખું નામ ઉસકે સિક્ષાતી સહી—નિરંજન નિરાકાર અલખ હય વોહી

હઝરત બાગીયાં ચીસ્તી નામના એક મહાદત્તમ યજ્ઞ ગયા છે જે એક લજ્જનમાં કહે છે કે—

અંજન એસો આંજળેરે, લામેં નિરંજન સુજે રે.

એટલે આંખમાં એવું અંજન આંજવું જોઈએ કે જેથી નિરંજન મુજે. નિરાકારનો અર્થ આકાર વગરનો છે. એટલે પ્રુછને આકાર નથી.

હી દુભાષ્યો આ નિરાકાર સર્વમથ તત્ત્વને કોઈ વાર નિર્મુક્ત બ્રહ્મ અથવા નિરૂપાધિક જ્ઞાન કહે છે. પણ ત્યારે, ખુદાએ, શ્રીમદ્-મધ્યમક પેદા કરી તે ખ્યાલની વાંતચીન કરતા હોય ત્યારે ખુદાને સગુણ બ્રહ્મ—એટલે સૃષ્ટિ સહિત પદમેશ્વર કહે છે, એટલે કે ખુદા સાકાર છે. એમ કહે છે. છતાં વેદાંત મુજબ પણ ત્યાંસુધી નિરંજન નિરાકારના દર્શન થતાં નથી. ત્યાંસુધી હીંદુ મન પ્રમાણે માણસ જન્મે મરણના ફેરામાંથી ટળતો નથી, એટલે કે કર્મબંધીયને પુગેલો, ગણતો નથી.

હિંદુ યોગ શાસ્ત્ર

યોગનો અર્થ, ખુદાની સાથે જોડાણ અથવા મેળાપ થાય છે. અર-
બીમાં તેને વગલ, કહે છે.

હીંદુ શાસ્ત્ર મુજબ મુખ્ય ચાર યોગ છે. જેને કર્મયોગ, રાગયોગ, બક્તિયોગ અને જ્ઞાનયોગ કહે છે.

કર્મયોગ દુકમાં કહીએ તો શ્રી કૃષ્ણે અરજુનને નીચે કહેલી લીટીઓમાં બતાવેલો છે

મનતઃ કાર્ય કર્મ સમાચર

અસ-કો દ્યા વરત્કર્મપરમાપ્નોતિ પુરુષ

એટલે જુ' ફળની કામનાથી રહિત થઈ સર્વદા અવરત કરવા યોગ્ય નિત્ય નૈમિત્તિક કર્મને સારી રીતે કર. આ રીતે કરનારો પુરુષ ફળની કામનાથી રહિત થઈ કર્મને કરતો છતાં મોક્ષનેજ પ્રાપ્ત થાય છે. અર્થાત

સંસારસુ' સરસો રહે ને મન મારી પાસ;

સંસારમાં લેપાય નહિ, તે જાણુ મારો દાસ.

૨. - ચં ગદ્યાં યમ, નિયમ આસન અને પ્રાણધ્યાન એ ચારેને સિધ્ધ કરી, પ્રતિદિન પ્રાપ્ત કરી, ધારણા ધ્યાન અને સમાધિ એ ત્રણેનું સંયમ કરી, અજ્ઞાતી આત્મજ્ઞાન મેળવે છે.

આ યોગ પણ જે નિષ્કામ કરે-તો કર્મયોગજ લેખાય.

૪. - પાંચ પ્રકારના છે—૧ અહિંસા, મન, વાણી, શરીર કરી' કોઈ પણ પ્રાણીની ધાન ના કરવી અથવા પીડા ન આપવી, ૨. સત્યા મન અથવા વાણીને સમાન સખના (સદાકત-દક) ૩. અસ્તેય, મન, વાણી અને કર્મ વડે પરદ્રવ્યમાં જે નિરૂપણ છે તે (દયાનત) ૪. પ્રમદ્ધ અર્થ ૫. અપરિગ્રહ, મદરચોએ રવકીયા વિતાની સર્વશ્રીઓ સાથે આદે પ્રકારના મૈથુનનો ત્યાગ કરવો.

નિયમ; પાંચ પ્રકારના છે. ૧ શૈવ. (પાશ્ચાત્ય) ૨ સતોપ. (હિનાચત-સતુરી) ૩ તપ (તક્યા, જહોદ, મુન્નહેદા) ૪ સ્વાધ્યાય. ૫ ઇન્દ્ર પ્રણિધાન. (રયાજત, ઇન્દ્રાદત)

આસન-(ક્યામ) શરીરની એવી બેઠક જેથી શરીરને સ્થિરતા અને મનને મુખ્ય પ્રાપ્ત થાય છે તે 'આસન' કહેવાય છે.

પ્રાણાયામ-(હૃદય દમ) શ્વાસ-પ્રવાસની ગતિ યોગી કરી પ્રાણને રોકે છે તે.

પ્રત્યાહાર-(નદ્રશ્પર કાંચુ) ત્રિપદ માનથી ઇન્દ્રિયોને પાછી દેહાવી ચિત્તમાં જ સમાવવા દેવી અથવા તેમના અગોચ્ર અદ્વાર ખંધ કરી ચિત્તને આધિન કરવી.

ધારણા-(મુન્નહેદા) પ્રત્યાહાર થયા પછી ચિત્તને સ્થિર બાંધી રેખું અથવા એકાગ્ર કરવું.

ધ્યાન-(મુન્નહેદા) ન્યારે ચિત્તરસિને અખંડ પ્રવાહ અને જેની ધારણા કરી હોય તેનાજ સ્વરૂપનો પ્રવાહ માત્ર ચિત્તમાં વહે તે.

સમાધિ-(મુન્નહેદા, હાલતુ મુક્તિ) સંકલ્પ વિકલ્પોથી રહિત થઈ જો વસ્તુ જાણવાની છે તે વસ્તુના સ્વરૂપને મન પામે છે તે હાલત.

Ashtang Yoga or Raj-Yoga is Karma-Yoga if practised without attachment. It leads to communion through meditation and concentration (Gospel of Sri Rama Krishna, P. 228)

ભક્તિયોગથી ભક્તજનો વૈકલ્પિક પ્રયોજનની ઇચ્છા નહીં કરતાં અત્યંત પ્રીતિ પુર્વક પરમેશ્વરનું જાગૃત કરી પરમેશ્વરને પ્રાપ્ત થાય છે. શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ કહી ગયા છે કે આ પુણ્યમાં ભક્તિ યોગજ મુખ્ય ધર્મ છે.

Bhakti Yoga is communion by means of love, devotion and self surrender. It is specially adapted to this age. This is the Law for the present age... It is, in this age, the shortest cut leading to God. (Ibid P. 228)

જ્ઞાનયોગ-આ યોગ વડે આ જગત અસત્ય છે અને કલ્પ નિરં-

જન નિરાકાર, સ્વયં છે, એ જ્ઞાન મેળવવા સાર દરેક અનુભવ અને દુનીયાની દરેક ચીજ જોડી છે. એમ “નેતી” “નેતી” માનતો, અજ્ઞાતી આગળ વધે છે.

This is communion with God by means of *Gnana* (Knowledge in its highest sense). The Gnani's object is to realise *Brahma*, the *Absolute*. He says, 'Not this, 'Not this' and thus leaves out of account one unreal thing after another until he gets to a point where all discrimination between the Real God and the unreal ceases, and the Absolute realised in *Samadhi*... This is exceedingly difficult in this age. (Ibid P. 229)

એટલે કે આ ચારે રસ્તે ખુદાના દર્શન થાય છે. પણ ભક્તિ યોગ સૌથી સરળ રસ્તો છે.

હવે પારસી ભાઈઓના મઝહબમાં શું છે જોઈએ, એ મઝહબ ભક્તિ યોગજ છે. એનો પાયો ફક્ત ત્રણ શબ્દો ઉપરજ છે; હુમત એટલે નેક વિચાર, હુખત “એટલે નેક સખુનો અને હુવરસ્ત એટલે નેક કર્મ”. પેગંબર સાહેબ જરથુસ્ત કહે છે કે:—

યેવાઓ મજદા અહુરા,

પયરી-જસાઈ વોહુ મનંધદા (યજ્ઞશને હા. ૨૮-ફકરો ૨)

એટલે, ઓ માહતાની સાહેબ ! જાણ મનની મારફતે તારી નજદીક હું પોહોચું.

પયરિ ગઝેથે કમાવતો વહમે,

મજદા ગરોબીશ સ્તૂતામ (હા. ૩૪ ફકરો ૨)

જ્ઞાતા લાયકની બંદગીની મારફતે તથા તારી કીર્તિ જ્ઞાનારાઓનાં કાવરી ગાયનોની મારફતે. અથે અહુરમઝદ ! હું તારી નજદીક પોહોચું.

સ્વાધ્યાસ મજદા વંધહે ઉશ પ્રથવા મનંધદો (હા. ૪૮-ફકરો ૩)

અથ અહુરમઝદ, જાણ મનની અકલથી કાઢી રાખત તારી નજદીકનો થઈ શકે.

એની નીચેના ચોથા ફકરાનો અર્થ એ છે જે જે કાઈ, પોતાના

વિચારોને નેક તથા પાક રાખે છે તે પોતે વચનથી તથા કામથી દીનને પંથ પાક રાખે છે અને તેનું છેવટ, અથ અદુરમઝદ, ખુશી રીતે તારી અકકલમાં હોય છે.

મત્ વાઓ પદાઈશ યા ફૂસૂતા ઇજયાઓ,
પઈરિ-જગાઈ મજદા ઉસ્તાનજસ્તો,
અત વાઓ અથા અરે દ્રખ્યાયા નેમંધહો;
અત વાઓ વંધહે ઉશ મનંધહો હુનરેતા તા. (હા. ૫૦-૯)

=મારા દિલના ઉભરાના કવિતાશી માપનો, જે પુરતી રીતે જખા
વક્ષા છે તે સાથે આજેજની રીતે જ-ને-દાય-ઉંચા ધરીને અથ અદુર
મઝદ ! તુને હું પોહોંચું. રાસ્તીની મારફતે તથા કિયાતી ભેટ સાધતી
બંદગીની મારફતે તથા નેક મનની ખુશીની મારફતે, અથ અદુરમઝદ ! હું
ખ્વીત, જરૂર તને પોહોંચું.

આવે ગેઉયા હેન્યન્ત, યોઈ,
વે ધ્યઓધનાઈશ સારેન્તે, અહુરે અથા હિજવા
ઉખાઈશ વંધહેઉશ મનંધહો, યઓવામ તૂ પોઉર્યો,
મજદા ફૂદક્તા અહી. (હા. ૫૧-૩)

=જેઓ પોતાના કામોથી, અશોઈથી, જખાનથી તથા ખરા અંતઃકર-
ણથી કાષેલી બંદગીથી, અથ અદુરમઝદ ! તને સરદાર તરીકે ગણે છે,
તથા જેઓનો, અથ અદુરમઝદ ! સાથી પહેરતો રાહનુમા થું છે તેઓ
પોતાની કાતિને લીધે આખરે તારામાં તારી સાથે મળી જશે.

હવે કુરાન સરીફમાં શું કહ્યું છે તે જોઈએ.

જેવી રીતે શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું છે કે જે માણસ જે રસ્તે મને શોધે છે
તેને હું મળું છું તેવીજ રીતે કુરાન સરીફમાં પણ કહ્યું છે કે—

ઇ-નલ લીલીના હાહુ વનનસારા વસ સાળીયુના મન આમના
ખિલાહે વલ યઓમિલ આખેરે વ અમેલુસ-સાલેહાતે કે લહુમં
અજરહુમ ઇન્દા રખેહિમ વ લા ખૌપુન અલયહિમ વ લા હુમ
યહુ ઝનુન.^૧

અર્થ—એક માણસ મુસલમાન હોય કે બાહુદી હોય, કે ખ્રીસ્તી

હોય કે મેળીયન હોય, પણ તે બે-ખુદાને માનનારો હશે અને કયામતનો વિચાર કરતો હશે અને સારા કામો કરતો હશે, તો તેને તેનો બંદલો હું આપીશ.

૧૧મી સુરતુલ નહલ ની ૩૬ મી આયતમાં છે કે “ અને ખરેખર હમે દરેક ઉમ્મતમાં (અનુયાયીઓ=Followers)માં એક પેગંબર મોકલ્યો છે (એમ કહેવાને) કે, તમે ખુદાની બંદગી કરો અને શેતાનથી દુર રહો.

હવે ઇસ્લામ એટલે શું તે બતાવીશું. તેનો અર્થ ખુદાની મરજીને આધીન થઈ, ખુદા અથવા “હક” શું છે તે શોધી કાઢવું. યૂમેનૂના ખિલ ગયેખ એટલે કે જે અપણી આ શરીરની આબોએ ખુદા જેખાતો નથી તે ખુદાને શોધી કાઢવો. તે કયા છે? વ કી અનકુસે-કુમ આપણી પોતાની અંદર. તે શોધી કવી રીતે કદાચ?

વંદીખીના બંદેદુ ફોના લના; હદી=યજ હુમ સુખુલના= જે લોકો મને શોધવાની કાશીય કરે છે તેને મારા રસ્તા ઉપર હું જરૂર દોરું છું.

હવે તે શોધવાને સાર શું રસ્તો છે તે જોઈએ.

શરીયત-તરીકત-હકીકત-મારેફત.

ખુદા અથવા હક શું છે તે શોધનાર મુસાફરને સાલિક કહે છે. મુસાફરીની શરૂઆતનું ઇન્શામનું પહેલું પગથીયું તે શરીઅત છે. સાધારણ બોલોમાં કહીએ તો, ઇસ્લામના પાંચ ટકન એટલે સાંજલા છે તે પાંચ સિંધાંત ઉપર બરાબર અમલ કરવો તે શરીઅતના પાખંદ થવું છે. તે અંરકાનો નીચે સુબ્બ છે —

૧ કલમો—ખુદા એક છે અને હજરત મોહમ્મદ તેના પેગંબર અને બદા છે એવું ખરા અતઃકરણથી માનવું. ખુદા અધિત્વ સરજ નહાર, મર્વ શકતિમાન છે, સર્વ વ્યાપક અને સર્વોપરી છે. અને હજરત મોહમ્મદ બરહક છે, એવું ખરા અતઃકરણથી યકીન રાખવું.

૨ નમાઝ—રાત દિવસ મળી પાંચ વખત નમાઝ પઢવાનો હુકમ છે, તે બરાબર પઢવી.

૩ રોઝા—ખાસ કરી માણસનું મન અહીં તહી નહી ભટકે તે માટે એક માસ ગમજાનમાં, રોઝા ગખવાનો હુકમ છે, આ માસમાં કુરાન શરીફ ઉતર્યું હતું.

૪ ઝકાત—પોતાની પુણનો ખાસ લાગ ઝકાત તરીકે કાઢી તે

પેસા ગરીબાને મદદ કરવામાં, નિરાધારોની તગીઓ પુરી પાડવામાં અને બીજાં એવાજ ધર્મોદ્ધાર કામો કરવામાં કુસન શરીરમાં કર્યાવું છે.

૫ હજજી—જે મુસલમાન ઉમર લાલક દોષ, ધૈમ ટકે મુખી દોષ ગરીબે તદુરસ્ત દોષ, અને પોતાની દગ્ગ દરમીયાન પોતાના કુટુંબના ભરણ પોષણ માટે નોંધનાઈ કરીશકે એમ દોષ તેને મકકે હજજી કરના જતું

એ પામ હુકમો ઇસ્લામના બગામર બાબના એટલે શરીઅતનુ પહેલુ પગથીયુ અરવા કહેવાય એમાં આજુ પાન રાખતું છે ૪ ખુદા સર્વ વ્યાપક (બધે હાજર નાગર) છે એમ મોટે કશુન કરત એ એમ વાત છે અને ખુદા સર્વ વ્યાપક છે એમ હમેશા દીવથી માની અને તેવો અનુભવ કરી બરાબ કામ કરના આજુ એ બીજી વાત છે હવેમાતો ખરો અર્થ ત્યારેજ કરેતો ગણાય કે જ્યારે ખુદાને આપણી મામે હાજર ગણી હમેશા પાપથી બચેના ગીયે

બીજુ પગથીયુ તે તરીકેલ છે એમાં માણસ આપાને કહાની એટલે કે જે મનોથી તેને શક્તિ તાકત (સૈત્ત-પ) મગે તે કામો કરના ગર હરે છે એમાં તકનાના-પરેજગરીની ગુજ જ ર છે મનમાંથી કામ, કેધ, બેધ, વસનના જેના બના નિયમો નીકળી જના નોંધે

ત્રીજુ પગથીયુ તે રીતનાકો મુજબ હટ્ટીકલ કે અને રીતનાકો મુજબ મારેકલ છે આમાં માણસના હબીબ એ- ૭ મામના બાબકના જેની હોય છે એટલે કે જેની તરફ બાબક કાંઈને પણ પોતાનો દોષત કે કુનમન સમજતું નથી કાંઈ ઉપર ગુના કે દસદ શુભજ ગણી ચકલ નથી, તેની તરફ આ મઝીને પ્રગેવા માણસના તરેણી કન્ધી દોષ છે કાંઈને તે બનેા ભુકો સમજતો નથી

ચોથુ પગથીયુ તે મારેકલ છે આમાં ખુદાનુ જ્ઞાન થાય છે. અથવા ખુદા સાથે વરપ થવ જાય છે મેખ ફરીદુદ્દીન અત્તારની “તઝકેરા તુન અનબીયામા ૧૮૦ મે પાને લમેત છે કે ખુદાના આશીક હરક કો વરેહમ મિતને ખુદાકી વન્ના દો જાના હય અ નાહ કે બન્દે અયમ બી હે કે અગર એમ દમ ઉગમ મટેમુમ હો જાય તો ઉસમી પરતિશ ન ન વાતા મહમુમ મેની પગેસ્તે નામુ દો જાને હયે એમ નામુ હો જાનેની હાલત મે ઇલાલ નુ કા સ તે હો ?

૧ ના ગીબાના પુજ ઉપર ગાર મીં અઢી રૂપીઆ જે ના માર્ટ આપાનો હુમ છે

આ દાસમાં બધા અને પેદાનો કરનાર બન્ને એક થઇ જાય છે. એ પગથીયેનિ ચાર ધામ (મંજિલ) અથવા રોશન કંઠિયે તો ચાલે. તેના નામ નામૂત, મહકૂત, જખરૂત, લાહુત છે.

જ્યારે ખુદાઇ રાહનો મુસફર શરીઅતમાં કાયમ થાય છે, એટલે જખરૂત શરીઅતના કાનુનો પાળે છે ત્યારે તે પહેલી મંજિલ નામૂતની છે તે તેણે પસાર કરી કહેવાય છે. પછી જ્યારે તરીકતમાં જખરૂત કાયમ થાય છે ત્યારે મહકૂતની મંજિલે પોહોચે કહેવાય છે. જ્યારે હકીકતમાં કાયમ થાય છે ત્યારે જખરૂતની મંજિલ પસાર કરી એમ કહેવાય છે. જ્યારે ચોથી અથવા લાહુતની મંજિલે પોહોચે ત્યારે તેની સફર પુરી થઇ એમ કહેવાય છે.^૧

નુરે રોશનમાં ચાર મંજિલ કેવી રીતે સમજાવી છે.

હવે નુરે રોશનમાં શરીઅત, તરીકત, હકીકત, મારફત કેવી રીતે સમજાવી છે તે ઉપર નજર નાખીયે. એના કર્તાએ ચાર દીસના વાકયો લઇ દરેક વાકયમાં સફરનું એક એક પગથીયું સમાયતું છે એમ સમજાવ્યું છે.

૧ અસ-શરીઅતો અહવાલી=પવનખર સાહેબ કરમાવે છે કે માન કાસો, હું જે કહું છું તે, શરીઅત છે.

૨ અત-તરીકતો અહવાલી=મારો કામો એ તરીકત છે.

૩ અલ-હકીકતો અહવાલી=હું જે દાસમાં રહું છું તે હકીકત છે.

૪ વલ-મઆરફતો રામુલ મઆલી=મારો દરજો તે મારફત છે.

સાધારણ માણસો એ સારી રીતે સમજી શકે કરી માણસ જાનને દુધની સાથે સરખાવી ખુદાને ઘી ની ઉપમા આપી છે. નુરે રોશનના કર્તા કહે છે કે જેમ દુધમાં ઘી રહેતું છે તેમ માણસમાં ખુદા રહેલો છે, હવે જેમ દુધને ગરમ કર્યા સીવાય ઉપર મવાઇ તરી આવતી નથી તેમ માણસને ખુદાઇ પ્રેમની આગ લાગતી નથી ત્યાં સુધી શરીઅતમાં તે કાયમ રહી નથી. માણસને કોઈ કશું બોલે તે તેણે તેને મીઠું સમજી સહન કરવું, અને જ્યાં ઘટમા ખુદા વસે છે એમ સમજવું તે શરીઅત.

૧ નામૂત તે humanity. મહકૂત તે Invisible, contemplative, or intelligent world, the heavenly court, the hall of angels જખરૂત તે highest or empyreal heaven અને લાહુત તે Divinity કહેવાય છે.

જો અહાવે શરીરતકા ઘર, કહા કીસકા ચીંત નં ઘર;
અળકે ઘટમે ખીચુ પીછાન, ભુંડા ભડા કીસે મત માન.
ઇતને અમલ રહેવે જળ, ત્રહી શરીરત ઉચકી તળ;
શાહ કાયમુદીન ચીરતી કહે સો માન, સળ ઘટ અહાહ નખી
પીછાન.

આતી તરેહ કરવાથીજ નામત મુકામ મીધ્ય થએલું કહેવાય છે.
હવે સાધારણ રીતે દરેક માણસ ઇચ્છે છે કે તે પોતે શરીરત મુજબ
હંદગી મુજબે પણ જવારે તે કાશીય કરવા જાય છે ત્યારે ધરતીવાર દુની-
યાનાં લોભ, લાલચ, બેમ વસત્સાને લીધે તેના સ્વ વિચારો પાર પડતા
નથી તેથી મનને પાક કરવા સાડ અને મનને એક દોર રખવા સાદ
સનમુર - 'ગીરની જગ' પડે છે. એટલે મુઝ ને ગલ દેખાડે તે મુજબ
મુગાહેદો કરનાથી ખુદ તરફ ધ્યાન લાગે છે

નફસાનીયત કું ડાહો માર, મન પવન કું લા તું ઠાર;
બેમ ગેર તું દુર કર, હકકી તરફ રજુ પકડ.
મુરશીહ શાહ બતાવે જયું, ઇસ તરેહ મુશાહેદા કર તું;
ચંદ્ર પર જયું ધ્યાન અકોર, ઇમ તરેહ તું મુરતા જોડ.
એસી મુરતા જળ તું લગાવે, તળ આપકું તું ભુલ જાવે.

આ હાલતે શરીરતમા કાયમ થવાય ત્યારે નામતની મજિબ પુરી
કરેલી ગણાય અથવા દુધ જેમ ગ્રેમની આગ ખાય છે અને તેની ઉપર
મવાઇ તરી આવે છે, તે હાલતે માણસથી પહોંચાય ત્યારે તેની શરીરત
કાયમ થાય

હવે એવા દુધમા દલી નાખે કે દુધની હાલત બદલાઈ જાય છે.
એટલે દુધ પણ બદલાઇને દલી થાય છે દુકામા આપણા ઘટમા ને ચોર
છે જેવા કે લોભ, લાલચ, બેમ, વસત્સાને તે બધાને ઘટમાંથી કાઢી ખુદાનુ
નામ અને પ્રમાઇ વિચારો ઘટમા દલી રૂપે નાખતા

ચોર સળ તેરે ઘટસે કાઢ, ગ્રેમ બરછી સેં ઉનકું માર;
આવે તુજમેં બેમ સો માર, જળ આવે તળ ઠેલ ઠેલ કાઢ.
માંઇ ખીના ઘટ રહે જો પ્યાલી, તુજ સે જાય લાલનદી લાલી;
ગેર ઘટસેં જાવે જળ દુર, તળ દીવ તેરા હોવે હુજુર.
હુજુર દીવસો જીસકા હે, મુકામ તરીકત પોહોચા વે.

જેનાં દીવમા ખુદ સીવાય કંઈ ખીજે ખ્યાલ આવતો નથી તે તરીકેતે પોહોંચેલો કહેવાય છે આ મજિલનું નામ મવદૂત છે. નાસન મુકામમા જે સુરતની ઘેર લગાડવામા આવે છે તે આ મુકામમા ઘણી સગવડ થાય છે અને દીવ ઘણુ સાફ થાય છે આ મુકામની નીશાની - ઘટ્ટમે તેરે મીટિ કડવામ, રોમ રોમ ઉમકી આવે મીઠાશ;

મલકૂત મુકામકી ખાતીયત પીછાન, કેફ જોરમે આવે માન

આ મુકામ પગીની રાહ બહુ નારીક છે એટલે આ મુકામમા સીદ થયુ જોઇએ

મલકૂત મુકામે જો કેઈ જાય, તો કુછ આજે રૂતખા પાય,

મલકૂત મુકામ મેં જો જા મીલે, ઉસકું આગે ઇન્દાન ખુલે

દુધ દહીની હાવને પુખ્તુ, એટલે મવદૂત મુકામની સફ પરી થઈ. દરે દહીની હાલત પણ જતી રહીને માખણ થાય છે તેરી તરેફ માખણ પોતાનુ “ દુ પપુ ” તલ નુરે છે ત્યારે “ હરીકતે ” પુખ્તો એમ ગણાય છે.

હકીકત મુકામકી ગ્હણી દેખ, જેમા છ મહીનેકા બાલેક,

ના તો ચો કીમીકુ પીછાને, ના કીસીકુ લુંડા લસા જાને

જો પોહોંચ્યા હકીકત કે ઘર, ગયા ઉમમે સેં ખોફ, ખાતર.

ખુદી ખો ઓગ જખુદ હો, હકીકત ઉમકા નામ હે મો,

ખુદી જો જીમમેં સે ગઈ, સોઈ હકીકત કું પોહોંચ્યા મહી

જ્યારે માખણ આ દાનતે પોહોંચે છે ત્યારે તેને રહેો નજર પડે છે અને તેનામા ઘણી શક્તીઓ આવે છે તે પોતાની સુરત લગાડી સાને આસમાન મુધીની ખગર કહી શકે છે એ મુકામને જમરતનુ મુકામ કહે છે ઘણાક સીધ પુખ્તો આથી આગળ નધના નથી કાન્યુકે આ મુકામે પોરોગવ થી માખણમા એવી બધી શક્તી આવે છે કે જેરી રીને સાધા રણ માખણ દુનીયાના એશ આનમમા લખાઈ રહે છે તેરી ગીતે આ મજિને પોહેમેના માખણને દુનીયામા અજમત કરામત, ચનાયનો બહુ શોખ થય છે મોગીઓની જે સન્નીઓ જે તે એટલે મુધી કે દનામા ઉજુ, એક જાએ બેમી હમરો યાસ દુર માખણ ગ્હેતો દેલ તેની પાન ફક્ત નિયત કરી પોનાની મગ્થ મુજમ કામ કરાનુ, અથવા તે શુ કહે છે ને જોતુ એ ગમતી બધી આ ધમે પુગાથી મલે છે પણ આ ધામે ખુદાના દર્શન થતા નથી તેને સડ આગળ વધવાની જરૂર છે

જળગત મુકામકી મજાહ ન ચાખ, હક દીદારમે ઇશક ગખ

હક દીદાર અથવા ખુદના દર્ગન મારેફતમા ચાખ છે એટલે જેવી રીતે માખણ અને ઘીની વચ્ચે રહેજ ખમર અથવા જગતુ પાણી રહે છે તે પાણી નાગે જળી જાય છે ત્યારે માખણનું ઘી ચાખ છે તેની તરફ જગત મુકામે માણસમા રહેજ અલદાર (દુષ્ટ) નું દપડુ રહે છે તે આ મુકામમા જમી જાય છે શાહ કાયમુદીન બાના દમેશા “ઝેન” અને “ઝેન”નો ફાખવો-મીમાલ આપી ગમગનવે છે કે બનેનો આકાર સરખો છે પણ “ ઝેન ” ઉપર એક દર્પડુ (ગાંધી તુકતો) ગહે છે તેને લીધે તે “ ઝેન ” (એક થઇ ગએલો) ગણાતો નથી તેટલો તુકતો બે દુઃખાય, એને કે માણસગાથી તે અલદાર ગાંધી પડેલો દુર ચાપ તો પડી ખુદની આતમા તે મગી જાય છે ન ગીહ મેલના પણ કહી ગયા છે —

તરણા એથે દુગર ગહે, એવો ઉખાણો મગવે કહે,
તરણુ તે જવનો અહ કાગ, તે પાછળ ગહયો કીગતાર

એટલે મારેફતનું જ્ઞાન ક્યારે થયલું કહેવાય કે બધીજ જગાએ તે અનાદ અથવા ખુદનેજ બેઇ તેમા વાસિન થઇ જાય

નજર તેગી બે આવે મખ, યુ જાન મળ હેખા રખ
આસમાન, જમીન, કણ મત દેખ, દેખે ઝેન બે હુવા એક,
“તે” “તા” “હુ” અળ કગ તુ દગ, હો એકાએક નુર કગ તુગ.
દુધ ગયા જળ ધી હુવા જાન, ખુદી ગઈ તળ ગહા ગહેમાન,
એકા તુજે ઘાઠા દીયા, મુકામ મારેફતકા પુગ કીયા
જયુ દુધ, દહી, મગકા, ઝેન ઘા, યુ શરીયત, તરીકત,
હપીકત મારેફત મીસાલ દી

આ મુ મે ધણાજ વોગ પલેચી ગકે છે કાચુકે —

હજમ હુવા જુમે એ તુગ જાલ, મોઈ સાવીક રહા સાજ,
વો જાહો લીતગ હે હુગીયાગ, જુધગ દેખે ઉધગ નુગ દીદાર,
મુકામ લાફત હુવા હાસીવ સોહી પુરા હુવા ઝમીલ
પરદા ખુદી પછેકા ઉઠ ગયા, જાલ અગાહમે મીલ રહા,
જાલ એગ જાન કીગ કીમકુ કહેવે, લાફતમે દોનુ એક હો
રહેવે

પીર કાયમુંદીન બાવાએ^૧ દુધ, દહીં, માખણ અને ઘી નો દાખલો આપી માણસને આ ખુંદાઈ રસ્તાની સફર સમગ્રવી છે. એ પીર સાહેબના ભક્તોમાં પહેલો સ્થાને અલરામ બાવા નામના ભક્ત તાલુકાના એક પરી મેજ ગામના બેઠો હતા. તેઓ ભણેલા નહોતા તો પણ તેમણે પોતાને પ્રસન્ન થયેલો. અનુભવ એવાજ બોલોમાં નીચેના ભગ્નમા વર્ણવેલો છે.

મારા ઘટમાં વલોલું વાગે, તેની ધુન ગગનમાં ગાજે. ટેક.
ગોળીનો ઘડનારો ઘટમાં, માંહે રવઈયો ફરતોરે;
ગુરૂ વચનનું દહીં નાખીને, ધ્યાન પાણી લેળવતોરે. મારાં ૧
નુરત સુરત બે નેતરં કીધાં, મેરૂનો કીધો રવઈયોરે;
ધુમતાં ધુમતાં રજની વીતી, માંખણ આબ્યા મહોડેરે. મારાં ૨
સંત સગંતની તાવણી કીધી, સાહેબ નામની વાડીરે;
કુણુદી બગડું બાળી દીધું, ઘો લીધાં ઉગારીરે. મારાં ૩
કહે અલરામ સતગુરૂ પરતાપે, વલોલું ઘણું ધુમેરે;
જે કોઈ ભાવ ધરીને માંગે, તેને ઉલેચીને હવે આલેરે. મારાં ૪

શ્રષ્ટિની ઉત્પત્તિ અને વિકાસ ક્રમ^૧.

હિંદુ ધર્મ સુજળ ખેડકાં તપાસીએ અનંત, નિત્ય, અવિચારી તથા સર્વમય સત છે, તેને 'તત્ત' કહે છે. તેમાંથી સર્વની ઉત્પત્તિ થાય છે તથા તેમાં સર્વનો લય થાય છે. તે એકજ છે, અદ્વિત્ય છે. તેના અવસ્થા બન, વર્તમાન તથા ભવિષ્યનો સમાવેશ થાય છે. સમુદ્રમાં જેમ તરંગ-મેળા ઉડે છે, તેમ તે સર્વમય તત્ત્વમાંથી બ્રહ્માંડ-કાયનાતરે ઉદ્ભવે છે, અને તરંગ જેમ સમુદ્રમાં પાછા સમાઈ જાય છે તેમ બ્રહ્માંડ તે સર્વમય તત્ત્વમાં પાછું લય પામે છે. જેમ સમુદ્ર એ જળ છે અને તરંગ એ તેનું વ્યક્ત રૂપ છે તેમ બ્રહ્માંડ પરમ સતનું વ્યક્ત રૂપ છે.

* આ અલરામ બાવાની જોલાદના લોકો હાલ પણ પરીચેજ ગામે છે અને તે જ્યાં પીર સાહેબના મુરીદ છે.

૧. મખ્મૂકની પેદાએશ અને તેનો વધારો. ૨. બ્રહ્માંડ એટલે જગત, કાયનાત.

“ આ બધું બ્રહ્મજ છે ” (મંચસ્વલ્પિયં બ્રહ્મ) (સનાતન ધર્મ, પાતું ૧૧) આ તત્વને જુદા જુદા ધર્મના માણસોએ જુદુ જુદુ નામ આપ્યું છે. સનાતન ધર્મ એટલે હિંદુ ધર્મ અથવા વેદાંતમાં એને ‘બ્રહ્મ’ કહે છે, એ તત્વને કાષ્ઠવાર નિર્ગુણ બ્રહ્મ અથવા નિરૂપાધિક બ્રહ્મ કહે છે. બ્રહ્મની ખીણ અવસ્થાને સગુણ બ્રહ્મ એટલે ‘મૃદ્ધિ સદિત પરમેશ્વર ’ કહે છે.

સગુણ બ્રહ્મ એ કાંઈ ખીણું તત્વ નથી. પણ બ્રહ્મનું સચ્ચિદાનંદાત્મક એક પરમાત્મ સ્વરૂપ છે. તે પોતે આત્મરૂપે સ્ત્રીને પરમતત્વનું ખીણું અંગ જેને મૂળ પ્રકૃતિ કહે છે તેને વ્યક્ત કરે છે. પ્રકૃતિ એ રૂપ ધારણ કરનાર તત્ત્વ છે, તેથી સર્વ પ્રકારના જુદી જુદી આકૃતિવાળા અને જુદા જુદા શરીરો તેમાંથી બની શકે છે. આપણે સજ્દ, રૂપરૂ, રૂપ, રસ તથા ગંધનો અનુભવ કરીએ છીએ તેને, પ્રકૃતિ કહે છે. “ રસાયન શાસ્ત્રના કંઠણ, પ્રવાહી અને વાયુરૂપ પદાર્થો અને આપણી આસપાસના સર્વ પદાર્થો જેવા કે પથ્થર, ઝાડ, પ્રાણીઓ તથા મનુષ્યો એ સર્વે પ્રકૃતિના બનેલા છે. પણ એ સર્વાંશે પ્રકૃતિ છે એમ નથી. સજ્દ, રૂપરૂ, રૂપ, રસ તથા ગંધ ચૈતન્ય ધરાવે અંશરૂપે સર્વમાં વ્યાપી રહ્યું છે. આપણે પ્રાકૃતિક ભાગને એ ચૈતન્યનું શરીર, કાંપ અથવા ઉપાધિ કહીએ છીએ કારણકે તેમાં ચૈતન્ય નિવાસ કરે છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે ઇશ્વર સર્વમાં છે અને તે વડે સર્વનું જીવન ચાલે છે. તે સર્વ વસ્તુમાં નિવાસ કરનાર, અમર અંતર્માંથી આત્મા છે. એના વિના કાંઈ પણ વસ્તુનું અસ્તિત્વ-હસ્તી હોઈ શકે નહિ. સનાતન ધર્મ પાતું ૧૩)

સૂદીમાં અનેક વસ્તુઓ જોઈએ છીએ તેમાં એક પણ નીહર્વ નથી. દાખલા તરીકે ઝાડોને પણ લાગણી છે તે પ્રત્યક્ષ થાય છે, કરમાય છે પ્રેરિસર બેઠે શોધ કરી દેખાડી આપ્યું છે કે તેને પણ લાગણી છે. વળી તેમણે નિશ્ચય કરી આપ્યું છે કે ધાતુઓને પણ ગ્રમ લાગે છે અને ઝેર ચડે છે.

“ હવે ધરાવેના પ્રકાશ પ્રકૃતિપર પડવાથી રૂપો બંધાય છે. જે રૂપ ગોળી પહેલાં બંધાય છે તે ત્રિમૂર્તિ એટલે ત્રણ રૂપ કહેવાય છે. બ્રહ્માંડ, જેમાં નિયમિત વ્યવસ્થાવાળી મૃદ્ધિઓની રચનાઓનો સમાવેશ થાય છે, તે ઉત્પન્ન કરવા માટે ત્રિમૂર્તિના રૂપ પ્રકટ થાય છે. બ્રહ્માંડ એટલે

અહમનું ઇંદુ. જે ઉપે ઇશ્વર અહમાંને સરજે છે તે રૂપને અહમા કહે છે; અહમા ઉત્પાદક^૧ કહેવાય છે. જે ઉપે ઇશ્વર અહમાંનું પાલન કરે છે, તેનું રક્ષણ કરે છે તથા તેને ટકાવી રાખે છે તે રૂપને વિધ્યુ^૨ કહે છે; વિધ્યુ એ પાલક કહેવાય છે. જ્યારે સૃષ્ટિઓ લોલુ યદ જન્ય છે તથા તેમનું પ્રયોજન રહેતું નથી ત્યારે જે ઉપે ઇશ્વર તેનો લય કરે છે તે રૂપને શિવ^૩ અથવા મહાદેવ કહે છે, શિવ લય કરનાર કહેવાય છે. આ ત્રણ ઇશ્વરના પ્રથમ પ્રકટ ચંચલાં એવું રૂપ (ગુણ) અથવા મર્તિ^૪ છે. સગુણ પ્રહમ અથવા પરમેશ્વર જે એક છે તે આ ત્રણ રૂપે વ્યક્ત થાય છે.

અહમા ઉત્પાદક રૂપે પ્રકૃતિના માત તત્વો રચે છે. પહેલા એ તત્વોને જીદાં જીદાં નામો આપવામા આવ્યા છે. આપણે તેને મહત-શુદ્ધિ, અને અહંકાર એવા નામ આપીએ. અહંકાર તત્વથી પ્રકૃતિના સુદર્ભ^૫ વિભાગ પામ છે અને તેને અણુ^૬ કહે છે. પછીના પાંચતત્વો તે આકાશ વાયુ, અગ્નિ, જળ તથા પૃથ્વી છે આને જુનાદી અષ્ટિ કહે છે." (સના-તન દ્યૌર્મ^૭ પાનું ૨૦) આ જુનાદી અષ્ટિમા રચેલી વસ્તુઓ ધણું કરી જડ હોય છે કારણકે તેની આસપાસનું પ્રકૃતિનું આવરણ^૮ ધણું ઘટ્ટ અને ભારે હોય છે."

આ જુનાદી ઉત્પન્ન થયા પછી દશ ઇન્દ્રિયોની ઉત્પત્તિ થઇ. આ ઇન્દ્રિયો પ્રથમ પ્રહમાના મનમા કેવળ સકંપ રૂપે હતી અને પછીથી તેઓ ઉપર જુનાદિનું આવગણ થયું. ઇન્દ્રિયોના લયગથાન પાંચ છે, અને શબ્દ, સ્પર્શ^૯ રૂપ ગંધ અને ગદ્ય એ તેઓના ચિત્ત છે, તે ગુણોનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત, કરવાના સાધનરૂપ ઇન્દ્રિયો કર્ણ, ત્વચા, અક્ષુ, જીહ્વા અને નાસિકા છે; આને જ્ઞાનેન્દ્રિયો કહે છે વળી પાંચ કર્મેન્દ્રિયો છે જેને હાથ, પગ, વાણી, જનનેન્દ્રિય, અને ઉપરચ કહે છે.

ઇન્દ્રિયોની ઉત્પત્તિ પછી પ્રહમાએ પોતાના મનથી એ ઇન્દ્રિયોના રૂપોને તથા મનને ઉત્પન્ન કર્યાં મનને કાષ્ઠવાર પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયોના સખ-ધમા જી ઇન્દ્રિય તથા દશ ઇન્દ્રિયોના સત્ત્વધર્મા અગ્નીવારગી ઇન્દ્રિય કહેવામા આવે છે.

પછી પ્રહમાએ કેવળજ્ઞોને પોતાના મનથી ઉત્પન્ન કર્યાં તેઓ ઇશ્વરના નિયમાનુસાર વર્તે છે. અને આ પ્રહમાની વ્યવસ્થા ચલાવે છે.

૧. આનિક પેદાકર્તા - હાંદર, નચ્ચાર કરનાર. ૩. મારવાતો.

૪. લતીક પ અગ ૧. ૫૦ ૯ જ્ઞાન, આમડી, આખ, જીહ્, નાક.

૮. રૂપિતાઓ.

ત્યાર પછી બ્રહ્માએ પોતાના મનમાં ખનિજ, વનસ્પતિ પ્રાણી અને મનુષ્ય સૃષ્ટિ ઉત્પન્ન કરી. અને એવી રીતે આખા બ્રહ્માંડનો મનોમય ચિતાર સંપૂર્ણ કર્યો, અને તેમાં જીવનની સર્વ શક્તિઓનો વિકાસક્રમ આજે એવું કર્યું. આ વિકાસ અથવા સંસાર ચક્રની માફક સર્વદા ફર્યા કરે છે અને તેની સાથે સઘળા જીવો બંધાયેલા છે.

ત્રિલુપ્ત કાર્ય.

બ્રહ્માંડની રચના બ્રહ્માએ ઉપર મુજબ કરી પણ આ રૂપોને પ્રત્યક્ત કરવા માટે સ્થુળ પ્રકૃતિના આવરણની જરૂર હતી. એ કાર્ય સર્વવ્યાપક, પાલક તથા રક્ષક એવા ત્રિલુપ્ત હોવાથી તેમણે પોતાની જીવન શક્તિ આ બધાં રૂપોમાં પ્રાણ રૂપે અર્પી; એક પુરુષમાં કદયું છે કે વિંદ્યુએ પોને સઘળાં રૂપોમાં પ્રાણ રૂપે પ્રવેશ કર્યો અને તેમને સચેતન કર્યા આવી રીતે અખિલ બ્રહ્માંડ પ્રાણમય અને ચેતનમય થયું.

શિવ અથવા મહાદેવનું કાર્ય.

“ત્યારે ત્રિશિમાં મનુષ્ય વર્ગને ઉત્પન્ન કર્યો ત્યારે તેરલાથી આજે તેમ નહોતું. છાવરના એ સ્વરૂપોએ પોતાના અંશ મુક્યા હતા, પણ ત્રીજા સ્વરૂપનું કાર્ય હજી બાકી હતું. તેનું કાર્ય રૂપોનો લય કરીને જીવોને સુકત કરવાનું તથા તેઓને પોતાના મૂળ સ્વરૂપ સાથે એક રૂપ કરીને આનંદમય કરવાનું હતું. મનુષ્ય જીવનનું ત્રિપુટરૂપ પૂર્ણ થાય અને છાવરના ત્રિપુટી સ્વરૂપનું તે સંપૂર્ણ પ્રતિબિમ્બ બની ગયું તેને માટે તેમાં મહાદેવના અંશનો પ્રવેશ થવાની જરૂર હતી.” (સનાતન ધર્મ, પાનું ૨૬)

વિકાસ ક્રમનો આરંભ.

ઉપરનું કાર્ય થઈ રહ્યું એટલે મનુષ્ય જીવે પોતાના લાંબા કાળ પર્વતના વિકાસ ક્રમનો આરંભ કર્યો. ગત કલ્પોમાં ખનિજ, વનસ્પતિ અને પ્રાણી વર્ગો દ્વારા તેનો યોગ્ય વિકાસ થઈ ચૂક્યો હતો. આવી રીતે વનસ્પતિ તથા પશુદ્વારા વિકાસ પામનાં પામતાં જીવ મનુષ્ય વર્ગમાં આવે છે, તે વિકાસની ત્રણ ક્રતાં થતાં મનુષ્યને આત્માનો આધિર્ભાવ સ્પુટ થાય છે; તથા તે નાશવંત મનુષ્ય દેહ પડે અવિનાશી પદની ઇચ્છા રાખે છે.

જીવ પ્રથમ આ સ્થુળ સૃષ્ટિમાં ખનિજ રૂપે આવે છે; તે અનસ્થામાં તેને બાહ્ય જીવનનું કાંઈ જ્ઞાન હોતું નથી, પણ બહારના જીવના આયદા તથા કષ્ટાટાથી તેનું ધ્યાન તે તરફ ખેંચવામાં આવે છે, અને તેના

અમિતવનું તેને જ્ઞાન કરાવવામાં આવે છે. ધરનીકંપ, જ્વાળામુખી પવનોનું ફાટવું, ઇત્યાદી જનાવોથી જીવને જ્ઞાન કરાવવામાં આવે છે તે એકશેષ નથી. ધણોજ લાંબો સમય વીત્યા પછી તે જીવોમાં પૂરતી જાગૃતી આવી, અને તેઓ ખનીજ પદાર્થો દરતાં વધારે નરમ તથા વળી શકે એવા દેહ ધારણ કરવાને લાચક થયા, એટલે તેઓ વનરપતિ વર્ગમાં ગયા. અને જે જીવો તેમની પછી ઇશ્વરથી છુટા પડ્યા તેઓએ તેમનું સ્થાન લીધું.

વનરપતિ વર્ગમાં આવ્યા પછી જીવોને જહારની અશ્વિતનું કંઈક વધારે જ્ઞાન થયું. તેઓને મુરજની ગરમીનું, પવનની બેહરોનું અને જીવન આપનાર વરસાદનું જ્ઞાન થવા લાગ્યું.

તેઓ તે સ્થિતિમાં વધારે કાળ સુધી રહ્યા તથા તેમની લાગણીઓ વધારે તીવ્ર થતી ગઈ, તેમ તેમ તેઓ વધારે લાંબા આયુષ્ય વાળી વનરપતિ જોવી કે છોડ, વૃક્ષ વિગેરેમાં પ્રવેશ કરના લાગ્યા. ત્યાં તેઓની અંતર શક્તિઓ વધારે ખીલવા લાગી અને એમ થતાં થતાં તેઓ પ્રાણી વર્ગમાં પ્રવેશ થયાં.

પ્રાણી વર્ગમાં આવેલા જીવો ધણી ઝડપથી આગળ વધવા લાગ્યા. પોતાના ખોરાકની શોધમાં, એક ખીજ સાથે લડાઈ કરવાથી, પોતાનું કાર્ય સાધવા માટે એક એકને છેતરવાથી, તેઓની ઇન્દ્રિયોના તથા તેઓની સાધારણ મન શક્તિઓનો ઉદ્ભવ થવા લાગ્યો તથા તેઓ દૃઢ થતી ગઈ. જેવે પ્રાણી વર્ગના દેહ પછી એ જીવોના કાર્ય માટે ઉપયોગી ન રહેવાથી તેઓએ મનુષ્ય દેહ ધારણ કર્યો.

સાધારણ રીતે આમ વિકાસ કૃમ ચાલે છે. કોઈક જીવ થોડા વખત સુધી પછાત પડી જાય, કોઈ આગળ નીકળી જાય.

જ્યારે એ જીવની વિવિધ બોગની તૃષ્ણા છુટી જાય છે ત્યારે તેનું આ ચક્રર સાચનું જાન નૂટી જાય છે. અને તે જીવ મુક્ત થાય છે. તે આણુમને જીવન મુક્ત કહે છે.

ધણીનાર આજી જીવન મુક્તે દુનીયામાં ખીજ જીવોને સહાય કરવાજ આ લોકમાં રહે છે, અને જીવે છે. તેઓ આચાર્ય કહેવાય છે.

૧. આ દીકુ લાઈઓને તેમના સાચા આધારે સમજણ આપવામાં આવી છે. જે લાઈઓના ધર્મ સિધ્ધાંત આથી જુદા હોય તેમને માટે આ નથી.

સત-ચિત્-આનંદ.

પુરૂષના આ ત્રણ ગુણો છે.

સત્ય, રજસ, તમસ.

પ્રકૃતિના આ ત્રણ ગુણો છે. તમસથી એટલે જાણ્યાથી પ્રકૃતિને પ્રત્યાધાત કરવાની શક્તિ તથા સ્થિતતા મળે છે.

રજસથી એટલે ગતિથી પ્રકૃતિ પ્રવૃત્ત એટલે ગતિપ્રાણી થાય છે. સત્ય એટલે સમતાથી તે ગતિ નિયમિત થાય છે.

આ ગુણો અપિનાશી આત્માને દેહમાં બંધનમાં રાખે છે અને કદિ છુટા પડતા નથી, પણ દરેક વ્યક્તિમાં તેમાના દાષ એકનું જીભનના કરનાં પ્રાધાન્ય હોય છે. જેનામાં તમોગુણનું પ્રાધાન્ય હોય છે તે તામસિક કહેવાય છે, જેનામાં રજો ગુણનું પ્રાધાન્ય હોય છે તે રજસિક કહેવાય છે. જેનામાં સત્યગુણનું પ્રાધાન્ય હોય છે તે સાદ્વિક કહેવાય છે. પદાર્થ માત્રનો તામસિક, રજસિક અને સાદ્વિક એ ત્રણ વર્ગમાં સમાવેશ થઈ શકે છે. (ભગ. ગીતા. અધ્યાય ૧૪, ૧૭-૧૮)

પાંચ મહાભુતો.

આપણે આગળ કહ્યું છે કે બ્રહ્મા ઉત્પાદક રૂપે પ્રકૃતિના સાત તત્વો રચે છે. પહેલાં બે મહત અને અદ્વંકાર અને જીભ પાંચ, આકાશ, વાયુ, અગ્નિ, જળ તથા પૃથ્વી. એને પાંચ મહાભુતો કહે છે. તમામ શ્રષ્ટિ આની બનેલી છે. માણસનો દેહ કેવી રીતે બનેલો છે તે જોઈએ. શરીરમાં હાડકાં વગેરે જેટલો કંઈ ભાગ છે તે પ્રાણીનો છે. લોહી વગેરે જેટલો પ્રવાહી ભાગ છે તે જળનો છે. હાલવું, આલવું, સફાયાવું, વાસ લેવું વગેરે જે ક્રિયા થાય છે તે વાયુનો ભાગ છે, અને શરીરમાં જેટલો પોલાણનો ભાગ છે તે આકાશનો છે; જુખ વગેરે જેટલો ગરમ ભાગ છે તે અગ્નિનો છે. અગ્નિને તેજ પણ કહે છે.

પચીસ તત્વો.

ઉપરનાં પાંચ મહાભુતના દરેકના પાંચ તત્વ છે એટલે પચીસ તત્વનો આ સ્થુળ દેહ બનેલો છે.

* આ પાંચ મહાભુત અને પચીસ તત્વોને વારે ઘડીએ " ગુરુ શેશનમાં " પાંચ પચીસ (ઘટના ચોરો) કરી કહ્યા છે.

પ્રત્યીના પાંચતત્વ, ૧, અરિથ (હાડકો) ૨, માંસ, ૩, ત્વચા (ચામડી) ૪, નાડી (નસો) ૫, રોમ (રૂવાડાં અથવા વાળ).

જળિના:—૧, શુક્ર એટલે વીર્ય, ૨, શોણીત એટલે લોહી, ૩, લાલ (યુક) ૪, મુત્ર અને ૫, ર્વેદ, (પરમેવો).

અગ્નિના:—૧ ક્રુધા (ભુખ), ૨, ત્રાસ (તરસ) ૩, આળસ, ૪ નિદ્રા (ઊંઘ) ૫ કાન્તિ (તેજ).

વાયુ:—૧ ચક્ષન (ચાલવું), ૨ વક્ષન અથવા ઉત્ક્રમણ (વળવું તથા ઉભું થવું, ૩ ધાવન (દોડવું) ૪ પ્રસારણ (પોહોળું કરવું) ૫. આકુચન (સકોચવું).

આકાશ—કામ, ક્રોધ, શોક, મોહ, અને ભય.

પ્રત્યીના	જળિના	અગ્નિના	વાયુના	આકાશના
અરિથ (હાડકો)	શુક્ર (વીર્ય)	ક્રુધા (ભુખ)	ચક્ષન	કામ
માંસ	શોણીત (લોહી)	ત્રાસ (તરસ)	વક્ષન	ક્રોધ
ત્વચા (ચામડી)	લાલ	આળસ	ધાવન	શોક
નાડી	મુત્ર	નિદ્રા	પ્રસારણ	મોહ
રોમ	સ્વેદ (પરમેવો)	કાન્તિ (તેજ)	આકુચન	ભય

સ્થુળ દેહ—અન્નમય કોશ.

એ પંચ મહાભૂતમાંથી પચીસ તત્વોનો આ સ્થુળ દેહ બન્યો છે. એ સર્વ તત્વો પંચભૂતનું કાર્ય છે તેથી જડ છે અને આત્મા તો તેથી ન્યાગે છે. એ પચીસ તત્વોના સમૂહય રૂપ સ્થુળ દેહ સાથે આત્માને કાંઈ સંબંધ નથી. દેહ એ નામ પણ કલ્પના માત્ર છે. કેમકે જે જે તત્વોનો જનેલો છે તે જ્યાં જુદાં જુદાં કરી નાખ્યાં હોય તો દેહ કાંઈ રહેતો નથી.

વળી આ સ્થુળ દેહને અન્નમય કોશ કહ્યો છે. કારણકે દેહ અન્નથી ઉત્પન્ન થાય છે અને વધે છે. તે કોરીટાની પેઠે આત્માનું આ-

વરણ કઠીને રહ્યો છે માટે એને ફાશ કહે છે પિતાએ ખાવેલા અન્નનું પરિણામ વીર્ય છે, અને માતાએ ખાવેલા અન્નનું પરિણામ લોહી છે. માતાનું રૂધિર અને પિતાનું વિર્ય એ બન્ને ગર્ભાશયમાં એકઠા થતાથી ગર્ભ રહે છે અને દેહ બધાય છે.

રથુળ દેહની અવસ્થા

જન્મત અવસ્થાનું ગ્યાન નેન છે કારણકે ધણ દરી જન્મત અવસ્થાનો સુધગો વ્યવહાર નેન વડે થાય છે જા પા પત્રી ઇદ્રિયો વડે ગન્દ, અપર્ગ, રૂપ, રંગ વગેરે નિરખેલું નાન થાય છે તેને જન્મત અવસ્થા કહે છે આગળ જણાવી ગયા તેમ પાચ નાને દ્રિયો છે, પાચ કહે દ્રિયો છે અને ચાર અત કરણ છે.

પાંચ જ્ઞાને દ્રિયો.

શ્રોત્ર (કાન)
તચ્ચા ચામડી)
ચક્ષુ (આંખ)
છન્દા (છબ)
નાસુ (નાસિકા)

જ્ઞાને દ્રિયોના વિષય.

શબ્દ
સ્પર્શ
રૂપ
ગંધ
મધ

પાંચ કર્મે દ્રિયો.

વાક (વાણી)
પાશ્વિ (હાથ)
પાદ (પગ)
ગ્રહા (પાસુ)
શિશ્ર (હીંગ)

કર્મે દ્રિયોના વિષયો.

સ્વન (ગોલડું)
આદન (લેન, રેતુ)
નમન (આનુ)
વિસર્ગ (મગ્નયાગ)
આનંદ (મતિ વિનામ)

ચાર અત કરણ

મન
ભુવિ
ચિત્ર
અહકાર

તેના વિષયો.

સકલ નિર્વ
નિશ્ચય
ચિત્તવન
અભિમાન

સ્થુળ શરીરના વિકારો.

૧. જન્મવું ૨. અસ્તિત્વઃ જનમ્યા પછી હોવું તે ૩. વધવું ૪. જીવાન થવું ૫ ધરણ થવું ૬ નાશ પામવું.

આ વિકારો સ્થુળ દેહના છે, આત્માના નથી. આત્મા તો હમેશા અજર અમર છે.

હવે આ સ્થુળ દેહમાથી પ્રાણ નીકળી જાય છે ત્યારે શબમાં એકલાં પ્રત્વીના તત્વો રહે છે અને જળ, તેજ, વાયુ, અને આકાશ એ ચાર ભુતના તત્વો પાછાં તેમાં મળી જાય છે. બુધ્ધ-તરણ વગેરે અગ્નિમાં મળી જાય છે; ચાલન, ધાવન, વગેરે વાયુમાં મળી જાય છે. કામ, ક્રોધ વગેરે આકાશ ભૂતમાં મળી જાય છે; શુદ્ધ, ગોશુદ્ધ વગેરે પાંચ જળ ભૂતમાં મળી જાય છે.

પ્રત્વીના પાંચ તત્વો જે બાકી રહેલાં જોવામાં આવે છે તે મહદ્ પ્રણ પ્રકારે વગે ચાય છે; બાળવાથી, દાટવાથી અને જનનવરોના ખાવાથી. જે બાળવામાં આવે તો તેની શબ થઈ પ્રત્વીમાં મળી જાય છે, જે દાટવામાં આવે તો માટી થઈને પ્રત્વીમાં મળી જાય છે અને જે જનનવરો ખાઈ જાય તો તેની વિષ્ટા થઈ પ્રત્વીમાં મળી જાય છે.

સૂક્ષ્મ દેહ.

સૂક્ષ્મ દેહ અથવા સિંગ દેહ પણ પાંચભૂતોનોજ અનેકો છે તે પણ પચીસ તત્વોનો અનેકો છે.

આકાશનાઃ-૧ અંતઃકરણ ૨ મન, ૩ સુધ્ધિ, ૪ ચિત્ત ૫ અહંકાર. અંતઃકરણ, એટલે દેહમાં સુખ દુઃખ જ્ઞાન વગેરે સાધનરૂપ ઇન્દ્રિ એના વડે જે કાંઈ કામ કરવાનું હોય તે પહેલાં ગૂઝુરે છે; પછી મન વડે સંકલ્પ વિકલ્પ થાય છે, સુધ્ધિથી નિશ્ચય થાય છે; ચિત્તવડે અમુક રીતે કરવાથી આરં થશે અમુક રીતે કરવાથી બગડશે એવું ધ્યાન થાય છે. અને અહંકાર એટલે અમુક કામ ન કરીશ એવું અભિમાન થાય છે. અંતઃકરણ તો એકજ છે પણ જુદા જુદા ઇન્દ્રિઓને લીધે જુદાં જુદાં નામ પાડ્યા છે.

તુર શેશન.

વાયુ:—એના પાંચ તત્ત્વ ૧ વ્યાન. ૨ સમાન ૩ ઉદ્ધાન ૪ પ્રાણ ૫ અપાન.

૧ વ્યાન=સર્વ અંગમાં રહે છે જેનેથી શરીરના સાંધા વળે છે.

૨ સમાન=નાભિસ્થાનમાં રહે છે. એનું કામ આધેતુ અનાજ પચાવી અન્ન રસ જે બુદ્ધિ પડે છે તેને નાડીઓ રસ્તે શરીરમાં રૂંધે રૂંધે પોહોંચાડે છે.

૩ ઉદ્ધાન, એ વાયુ કંઠસ્થાનમાં રહી આધેશા અન્નના જુદા જુદા વિભાગ કરે છે. અપ્પ તથા હેડકી (અડગરી) આ વાયુ કરે છે.

૪ પ્રાણ, એ વાયુ હૃદયમાં રહે છે અને શ્વાસ શ્વાસ ચલાવે છે. રાત અને દિવસ મળી ૧૧૬૦૦ શ્વાસો શ્વાસ આવે છે.

૫, અપાન. એ વાયુનું સ્થાન શુદ્ધ છે ત્યાં રહી તે દેહમાંથી મળને બહાર કાઢે છે.

અગ્નિના પાંચ તત્ત્વ:—૧ શ્રોત્ર (કાન) ૨ ત્વચા ૩ ચક્ષુ ૪ શ્રવ્હા ૫ ક્ષાણુ

કાન પડે સંભળાય છે, ત્વચા ચામડી વડે ટાડું, ઉતું. કંઠે કોમળ જણાય છે, આખ પડે રૂપ દેખાય છે, શ્રવ્હા (શ્રવ) પડે શ્વાદ માસમ પડે છે. ક્ષાણુ (નાસિકા) પડે સારી નગ્નો વાસ માસમ પડે છે.

જ્ઞાના પાંચ તત્ત્વ:—૧ વાક (વાણી) ૨ ચાણી (દાઘ) ૩ પાક (પગ) ૪ શુદ્ધ (મળ ત્યાગ) ૫ શિશ (લિંગ) વાકથી વાચા થાય છે; એ ઈંદ્રી ન હોય તો માણસ બોલી શકે નહિ. દાઘની હરેક ચીજ લેવાય દેવાય છે, પગથી દરાય દરાય છે, શુદ્ધથી મળત્યાગ થાય છે, શિશથી ગ્નિ ભોગ તથા પીશાન થાય છે.

પ્રાણીના પાંચતત્ત્વ:—૧ શબ્દ ૨ સ્પર્શ ૩ રૂપ, ૪ રસ ૫ ગંધ આ વિષયોમાં લીન થનાર માણસ જંધનમાંથી છૂટો નથી.

ઉપરાંત જ્ઞાનેદ્રિય, કમેદ્રિય તત્ત્વો તથા પ્રાણુ મન, અને સુષુપ્તિ મળી મૂઢમ શરીર બન્યું છે. એ ઇન્દ્રિયોથી જેમાતું નથી જેથી એને સૂત્રમ એટલે નાનું શરીર કરે છે.

સૂક્ષ્મ દેહના ડેશ.

જેવી રીતે શુભ દેહમાં અન્નમય ડેશ છે તેવી રીતે મૂઢમ દેહમાં

ત્રણ કોશ છે. ૧ પ્રાણમય કોશ ૨ મનોમય કોશ ૩ વિજ્ઞાનમય કોશ અન્નમય કોશમાં મનોમય કોશ, મનોમયમાં વિજ્ઞાનમય, અને વિજ્ઞાનમયમાં આનંદમય છે.

સૂક્ષ્મ દેહની અવસ્થા.

જાગૃત અવસ્થામાં જે વિષય દીઠ હોય અથવા સાંભળ્યા હોય તેનો જે સંસ્કાર અત કરણમાં રહેયો, તેને કરી નિદ્રા અવસ્થામાં પ્રવેશી પેટે દેખાય છે તેનું નામ સ્વપ્નાવસ્થા, આ અવસ્થા સૂક્ષ્મ દેહની છે, ને તેનું સ્થાન કંઠ છે.

કારણ દેહ.

ત્રીજો કારણ દેહ છે. અજાનનું નામજ કારણ દેહ છે, કારણકે પ્રથમ સ્થુળ છે અને બીજો સૂક્ષ્મ દેહ, એ બે દેહની અપેક્ષાથી ત્રીજો કારણ દેહ કહેવાયો. તેનું સ્વરૂપ અજાનજ છે. એ કારણ દેહમાંજ ગાઠ નિદ્રાનો અનુભવ થાય છે. સ્થુળ દેહ તો પ્રગટ જોવામાં આવે છે, સૂક્ષ્મદેહ તેના તત્વોના કાર્ય ઉપરથી જાણવામાં આવે છે. કારણ દેહ રૂપ જે કે પ્રત્યક્ષ કે અનુમાનથી જાણીતો નથી તો પણ આપણે તેને જાણી શકીએ છીએ દાખલા તરીકે એક માણસ સુતેલો હોય ને બીજો પુરુષ આવીને તેને કહે કે કેમ લાગે છે સુતો છે કે ? અને પછેતો માણસ જવાબ આપે કે હું તો ઉઘમાં સુતો છું, જાગતો નથી તો તે મુખ જણાય કેમકે તે ઉઘી ગયો હોય તો જવાબ કેમ આપે તેથીજ તરેહ “ કારણ દેહને હું જાણતો નથી ” એ અજાનને જાણનાર પણ કહેનારજ છે, જ્ઞાન વિના એવું કહેવાયજ નહિ.

કારણ દેહની અવસ્થા.

ગાઠ નિદ્રા એજ કારણ દેહની સ્થુપિત અવસ્થા છે. એ અવસ્થામાં સર્વ ઇન્દ્રિયો તથા અંતઃકરણની વૃત્તિઓ કારણ અજાનમાં લય થાય છે. તે વખતે જાગૃત કે સ્વપ્ન અવસ્થાનો કાંઈ પણ વ્યવહાર જોવામાં આવતો નથી.

આનંદમય કોશ.

એમાં આનંદમય નામનો પાંચમો કોશ છે.

મહાકારણ દેહ અને તેની અવસ્થા.

સ્થુળ, સૂક્ષ્મ અને કારણ એ ત્રણ દેહની અપેક્ષાથી એથો મહા કારણ દેહ કહેવાય છે. અવિદ્યા તથા દેહાદિક પ્રપંચની અત્યંત નિષ્ક્રિયતા મોટું કારણ માટે મહાકારણ દેહ કહેવાયો; એ એથો દેહ જ્ઞાન વ્યવસ્થા કહેવાયો. “હું દ્રષ્ટા છું” (I am the Witness) એવું જે વિશેષ જ્ઞાન મનોવૃત્તિમાં થાય છે તેનુંજ નામ મહાકારણ દેહ છે.

એની તુર્યાવસ્થા છે, તુરીયા એવું શુદ્ધ આત્માનું નામ છે. સ્થુળ, સૂક્ષ્મ ને કારણ; જગત, રચન ને સુપુરિત, એ ત્રણને જે જાણવાવાળો શુદ્ધ આત્મા છે તેજ તુરીયા છે.

સ્થુળ, સૂક્ષ્મ, કારણ અને મહાકારણ એ ચાર દેહથી હું શુદ્ધ આત્મા ન્યારો છું એવું દ્રઢ જ્ઞાન થાય નો હમણા જીવતાંજ જીવનમુક્ત થાય. દ્રઢ જ્ઞાન તે અપરોક્ષ જ્ઞાન થતું જોઈએ. શાસ્ત્રો વાંચ્યાથી આપણને જ્ઞાન થાય છે તે પરોક્ષ જ્ઞાન કહેવાય, અને ગુરુ તથા શાસ્ત્રના ઉપદેશ વડે અનુભવ પૂર્વક સત-ચીત-આનંદને ચોતારૂપ જાણવા એ અપરોક્ષ જ્ઞાન કહેવાય.

હવે ઈસ્લામ મુજબ તપાસીયે.

કુરાન શરીફમાં કહ્યું છે કે મેં (ખુદાએ) આસમાન અને ધરતી તે બન્નેની વચ્ચેની તમામ ચીજ હ દહાડમાં પેદા કરી.

વળી કહ્યું છે કે: “જેણે જે દીવસમાં ધરતી પેદા કરી તેની ઉપર શું તમે ધમાન નથી લાવતા ? તે દુનીયાનો ધણી છે. તેણે પૃથ્વી ઉપર પહાડો સરજ્યા. પછી તેણે આસમાનો પેદા કર્યા અને દરેક આસમાન ઉપર ફરેશ્તાઓ નીમ્યા”. પછી માલુસ પેદા કર્યા.

મીસઘાત (હદીમ) મુજબ ખુદાએ શનીવારે પ્રથ્વી, રબીવારે પહાડો, સોમવારે ઝાડો, મંગળવારે બધી ખસણ ચીજો (unpleasant things), બુધવારે રોશની, ગુરુવારે પશુઓ, અને શુક્રવારે જીભાની નમાઝ પછી આદમને પેદા કર્યા.

૧. આ તમામ હકીકત હીંદુ ભાઈઓની સમજણ મટે તેમના શાસ્ત્ર પ્રમાણે આપવામાં આવી છે. સુસલમાન ભાઈઓ પણ આ વાતો જાણે તો હીંદુભાઈઓ સાથે શાસ્ત્રની વાતચીત ચારી રીતે કરી શકે.

વળી તવારીખે ફરીઆ નામની કીતાબમાં લખ્યું છે કે એક માણસે અમીરશ મોમીનીન હઝરત અલી (૩૦ વ.)ને પુછ્યું કે આદમથી ત્રણ હજાર વરસ પહેલાં કાણુ હતું, તો પોતે ફરમાવ્યું કે "આદમ." આજ પ્રમાણે તે રાખમે ત્રણ વખત સવાલ કર્યો અને તેમણે એજ જવાબ આપ્યો કે "આદમ". તે માણસે યુપ થઈ માથું ટુકાવી દીધું. પછી ૬૦ અલીએ ફરમાવ્યું કે જો તું તીસ હજાર વખત પણ પુછતે કે આદમ પહેલાં કાણુ હતું તો હું એજ જવાબ આપતે કે "આદમ". આ હકીકતથી હુનીયા કથારથી થઈ તે વાત ઉપર રોશની પડે છે,

કુરાન શરીફની કેટલી આયાતો તથા હદીસની વાતોનું સફ્રમ રીને અવલોકન કરીયે તો તે મુજબ પણ અન્દીનું બધારણ તથા વિકાસ કૃમ આગળ જોઈ ગયા તેજ રીને ચાલે છે. કુરાનની તથા હદીસની આયતો લઈ તેનો અર્થ પેગંમર (સ.)ની પાછળ આવનારાઓ સમજાવી ગયા તે ઉપરથી પણ એમ સીધું થાય છે. સખીસ્તરી નામના મહાન સુરીની "શુલશને રાજ" નામની કીતાબની પહેલી લીટીઓ નીચે મુજબ છે:—

બનામે આન કે બનરા પ્રીકરત આમુખત,
ચેરાગે દીલ બ નુરે બાન બર અફરૂખત;
ઝ ફઝલશ હર હુ આલમ ગરત રોશન,
ઝ ફઝલશ ખાકે આદમ ગરત શુલશન.
તવાનાઈ કે દર ચક તુરફતુલ જૈન,
■ કાફિ તુન બર આરોઈ કેનૈન;
ચુ કાફિ કુદરતશ દમ બર કલમ ઝદ,
હઝારાન નકશ બર લૌહિ અદમ ઝદ.
અઝ આન દમ ગરત પેદા બાને આલમ,
વઝાન દમ ગુદ હુવૈદા બાને આદમ;
દર આદમ ગુદ પદીદ આન અકલ ઓ તમીઝ,
કે તા દાનેસ્ત અઝ આન અસ્લે હુમા ચીઝ.
ચુ ખુદરા દીદ ચક રાખમે મોઈમ્મન,
તફકકુર કદ તા ખુદ કીસ્તમ મન;
ઝ બુઝવી સુયે કુલ્લી ચક સફર કદ,
વઝ આન બા ષાઝ બર આલમ શુઝર કદ.

જહાનના દીદ અરે અએતેબારી,

ચું વાહેદ ગરતા દર અએદાદ સારી;

જહાને ખદકો, અઝ અઝ ચક નફસ શુદ,

કે હુમ આન દમ કે આમદ બાઝ પસ શુદ.

અર્થ—(હું આં યોપડી તેના નામથી લખવાની સર કર છું)

જેણે જીવને વિચાર કરવાનું શીખવ્યું અને દીક્ષના ચેરાગમાં જાનવું નુર સલગાવ્યું; જેના ફઝલથી બંને આલમો રોશન થઈ, જેના ફયઝથી આદમ (માણસ) ની ખાક સુલશન એટલે બાગ થઈ. એટલે તેણે જે ગેવની આલમ છે અને જે દેખીતી આલમ છે તેમાં તમસ્વી એટલે નુર મુકી બંને આલમોમાં તરેહ તરેહની ખદકત પેદા કરી છે.

તે એટલો શક્તીવાન છે કે એક આંખના પલકારામાં બે શબ્દ બોલી, (કાફ અને નુન) બંને આલમો હસ્તીમાં લાવ્યો (એટલે કે હિંદુ ધર્મમાં કહે છે કે પહેલી શ્રષ્ટિ પેદા થવાની કલખા થયા પછી “ઓમ” (ઓ) શબ્દ થયો, પછી શ્રષ્ટિ પેદા થઈ, તેરી તરેહ “ કુન ફયકુન ” તું થા, એમ બોલતાં શ્રષ્ટિ પેદા થઈ). જ્યારે તેની (ખુદની) કુદરતના કાફે કસમ પર પુક મારી કે અદમ (non-existence) ની પાડીપર હઝારો નકશ એટલે ચીત્ર પેદા થયા. તેથી તમામ આલમ પેદા થઈ અને માણસનો જીવ શું છે તે પણ માલમ પડ્યું. [સર્વ પેદાયશમાં માણસને “જામે ઉલ કમાલાતે વઝુળી વ ઇમકાની ” કહે છે એટલે કે (Man is a microcosm)] માણસમાં અઠકલ અને જ્ઞાન પેદા થયું, જેથી તમામ ચીજની અસલ શું છે તે તેણે જાણ્યું. એટલે કે તમામ શ્રષ્ટિ એકજ ચીજમાંથી પેદા થઈ છે.

જ્યારે માણસે જોયું કે બીજી પેદાયશો કરતાં તે જુદી રીતે સર-બપસો છે, ત્યારે વિચાર કર્યો કે હું કોણ છું. (જ્યારે ખીજ, વનસ્પતિ પણ તથા ફરેસ્તા એ બંધી ચીજથી પોતાને જુદી તરેહ પેદા થયેલો જોયો ત્યારે પોતે શું છે તે જાણવાની આદેશ થઈ.) પછી પોતે જે “ જુઝ ” એટલે ભાગ અથવા અંશ હતો ત્યાંથી “ કુસી ” એટલે “ વાહેદ મુતલક ” ખુદા જેનો અંશ તે હતો ત્યાંમુથી તેણે સફર શીધી, પછી જ્યારે તે પૂછો આવ્રમમાં આવ્યો. ત્યારે જોયું કે આ જહાન જે છે તે ફક્ત એક ખયાલી ચીજ (suppositional thing-માથા સ્વરૂપ) છે. એકજ

તત્વ બધી શ્રદ્ધાની તમામ સ્ત્રીઓમાં છે. તેણે જોયું કે ખસકની અને અમરની બન્નેની જહાન એક નફસ અથવા એક તજદલી અથવા ગુરમાથી પેદા થઇ અને જેવી પેદા થઇ તેવીજ પાછી જતી પણ રહી એટલે કે પેદા થયું અને જવું રહેવું માત્ર ખ્યાલીજ છે.

વલે ઇન જા યગે આમદ ગુદન નીસ્ત,
ગુદન ચું બીનગરી જુઝ આમદન નીસ્ત.

વળી અહીયા આવવાનું ને જવાનું નથી કારણકે વિચાર કરી જુવો તો જવું તેજ આવવું છે (આ લીટીયોનો અર્થ એ છે જે જવું આવવું બંધુ માયામા આપણને દેખાય છે)

બા અરલે ખીશ રાજએ ગસ્ત અસીયા,
હમે ચક સીઝ ગુદ પેન્હાન ઓ પયદા;
તઆલા અલ્લા કદીમી કુ બયક દમ,
કુનદ આગાઝો અન્નમે હો આલમ.
જહાને ખલ્લે અમર ઇન જા ચકી ગુદ
ચકી ખીસીયારો ખીસીયાર અંદકી ગુદ.
હમે અજ વહેમે તુસ્ત ઇન સુરતે ગેર,
કે નુકતે હાયર અસ્ત અજ મુરઅત સયેર,
ચકી ખત અન્ત અજ અવ્વલ તા બા આગેર,
બર ખલ્લે જહાન ગરતી મુસાફર.

અર્થ—આ દુનિયાની તમામ પેદાશો પોતાની અસલી જગ્યાએ એટલે “ હક ’ અથવા સત્ય કે ખુદા જમાથી તે નીકળી ત્યા પાછી જાય છે અને આખે દેખાય છે તે સ્ત્રીને અને નથી દેખાતી તે સ્ત્રીને બધી એકજ થાય છે ખુદાતઆવા પહેલેથી જ એકદમ શ્રદ્ધાની પેદાશ પણ કરે છે અને શ્રદ્ધાનો લય પણ કરે છે ખલ્લે અને અમરની આવમ, એટલે દેખાય છે તે જહાન અને નથી દેખાતી તે આવમ, બન્ને તે વખતે એક જગ્યા મળી જાય છે પેદા થતી વખતે એકમાથી બધી અઘિ પેદા થાય છે અને લય થતી વખતે બધું એકમા મળી જાય છે આ બધી જુદી જુદી સ્ત્રીને તને દેખાય ■ તે ફક્ત તારા ખ્યાલથીજ છે (એટલે માયાને લીધે છે) કારણકે એ નો એકજ નુકતો અથવા બીજું જે (નકતએ વહેલ), પણ ઉનાવથી ફરશથી તને લીધે, જેવું લાગે છે

(એક લાકડીને છેડે આગનો અંગારો રાખી તેને ગોળગોળ ફેરવવાથી એક આગના કુંડળા જેવું લાગે છે, પણ ખરેખરી તો તે એકજ આગની ગીચારી છે તેવીજ તરેહ શ્રીની પેદાયશથી તે આખર સુધી એકજ લીટી છે અને તેની ઉપર તમામ અડક યુસાફર મીસાલ છે.)

વનપતિ તથા પશુ દ્વારા વિકાસ પામતા છવ મનુષ્ય વર્ગમાં આવે છે એ પણ ઈસલામથી અજાણ્ય નથી.

“A body of thinkers sprang up, who received the generic name of *Hukama* (scientists or philosophers) whose method of reasoning was analogous to that of modern science....The doctrine of evolution and progressive development to which these philosophers adhered most strongly has been propounded in clear terms by one of their prominent representatives, the famous Al-Hazen. The philosophical notions on this subject may be summarised thus: “In the region of existing matter, the mineral Kingdom comes lowest, then comes the vegetable kingdom, then the animal, and finally the human being. By his body he belongs to the material world, but by his soul to the spiritual or immaterial. Above him are only the purely spiritual beings,—the angels,—above whom only is God; thus the lowest is combined by a chain of progress to the highest but the human soul perpetually strives to cast off the bonds of matter, and, becoming free, it soars upwards again to God, from whom it emanated. (Ameer Ali's “The Spirit of Islam,” page 392)

ઉપલો દ્રકગે મી અમીર અલીની “ધ સ્પીરીટ ઓફ ઇસ્લામ” નામની અગ્રેજ કિતાબમાં છે જેનો ભાનાર્થ એ છે કે પેશાંર (સહ) ના વખત પછી ફેરલાક શીયતુદ્દી દરતીમાં આવ્યા હતા જે લોક દમણના વિજ્ઞાન શાસ્ત્રીઓ માફક તક શુધ્ધીથી એના ખ્યાલ ઉપર આવ્યા હતા કે

શ્રષ્ટિની પેદાયશમાં સૌથી નીચલે દરજ્જેની પેદાયશ તે ખનીજ વર્ગની છે; તેનાથી યજ્ઞતી વનસ્પતિની છે; તેની ઉપર પશુની છે, તેની ઉપર મનુષ્યની પેદાયશ છે. માણસ પોતાના શરીરથી આ જગતની દુનીયાનો ભાગ છે (બૂતાદીનું આવરણ છે). પણ પોતાના આત્માથી આત્મીક અથવા ચૈતન્યની દુનીયા સાથે સંબંધ રાખે છે. માણસની ઉપર ફક્ત ચૈતન્ય રૂપી શરીર વાળી રહેલ અથવા ફરેતાઓ છે અને તેમની ઉપર ખુદ છે. આવી તરેહ અગ્નિ ક્રમમાં ઝાંથી હલકામાં હલકી પેદાયશ વિદ્યાશ યદ્ય મોટામાં મોટા પદે પ્રોહિયે છે. પણ માણસમાં જે રહ છે તે હમેશાં સ્થુળ શરીરના બંધનો તોડી નાખી ખુદ તરફ જવા ઇચ્છા રાખે છે કે જે ખુદમાંથી તે નીકળે છે.

હવે આ વિચારો કાંઈ એકલા તકે સાત્ત્વીઓનાજ હતા એમ નથી. મવલાના જલાલુદ્દીન રૂમી સાહેબ, જેઓ એક મહાન સૂફી હતા, તેઓ કહી ગયા છે કે:—

અઝ જમાદી મુર્દમ વ નામી શુદમ,
વઝ નુમા મુર્દમ બ હુયવાન સર ઝદમ;
મુર્દમ અઝ હુયવાની વ આદમ શુદમ,
પસ એ તર્સમ કે ઝ મુર્દન કમ શવમ.
હમલએ દીગર બમીરમ અઝ બશર,
તા બર આરમ અઝ મલાયક બાલો પર,
બારે દીગર અઝ મલક પદ્દાન શવમ;
આંચે અંદર બહેમ નાયદ આન શવમ,
પસ અદમ ગરદમ અદમ મુન અરમનુન;
બુચદમ દાના ઇલએહે સબ્હેન.

ખનીજ વર્ગમાંથી મરીને વનસ્પતિમાં હું બોલ્યો; અને વનસ્પતિમાંથી મરીને પશુ વર્ગમાં બોલ્યો. પશુમાંથી મરીને મનુષ્ય થયો તો હવે ગા સાર મારે બ્લીડું કે માણસમાંથી મરી જઈશ તો માણસથી હલકે દરજ્જે જઈશ. અગર માણસમાંથી મરીશ તો ફરેતો થઈશ. અને ફરેતમાંથી ટગીને જે થઈશ તે કાદના ક્યામમાં પણ આવી સકશે નહીં કારણકે સાર-આતમાં અદમ (Immortal) હતી તેમાં હું મગી જઈશ. આપણને ફરેત શરીરમાં રહ્યું છે કે જંગલમાં પાણું તેનેજ મગાવું છે.

હવે નુરે રોશનમાં અપ્પીની પેદાયશ મઘ તે ખીના કેવી રીતે
પણવી છે તે જોઈએ.

બધારે કાંઈ પણ ચીજ પેદા થયલી નહિ હતી ત્યારે સુનકાર હતું.

જળ કુચ નહીં થા તળ સુનકાર થા;

એકીલા નીરંજન આપી આપ થા.

પછી તેમાંથી નળીનું નુર થયું.

“ પીછું જનાયા નળીકા સો નુર;

નળી નુર સે સજ હુવા સો ઝહુર.”

અને વળી કહ્યું છે કે —

મુસલમાનીમેં હસે “નુર મહમદી” કહેતે હે;

હીંદીમેં ઉસે “બ્રહ્મ” કહેતે હય

મુસલમાનીમેં હસે “અબ્રાહમ” કહેતે હે

હીંદીમેં ઉસે “વિષ્ણુ” કહેતે હય

મુસલમાનીમેં હસે “આદમ” કહેતે હય

હીંદીમેં ઉસે “મહાદેવ” કહેતે હય.

અર્થાત:—અપ્પીની રચના મઘ તે પહેલાં ખુદ નિરંજન નિરાકાર
રૂપે એકમો હતો. પછી તેમાંથી એક નુર જેને નળીનું નુર કહે છે એટલે
તેનું નુર પ્રગટ થયું. પહેલાં Emanation (આકૃતી પ્રગટ થઈ તે) ને હીંદુ
ધર્મમાં બ્રહ્મા કહે તેમને તેઓ મહમદ કહે છે. પછી પાલક રૂપે વિષ્ણુ
(હવે નાખનારા કસ્તિના) આપ્યા તેમને એઓ અબ્રાહમ (એક ફરેશનાનું
નામ છે તે) કહે છે. છેવટે હીંદુ ધર્મમાં મહાદેવની ઉત્પત્તી મઘ અને
ઇસલામ મુજબ આદમ અલેહીસ સવામની થઈ તેથી એઓ હીંદુ ભાઈઓને
સમજાવ્યું પાડવા ખાતર આદમને મહાદેવ કહે છે*.

*વિષ્ણુ એ ખુદ રૂપે નથી પણ તેણે જનાવેલા કસ્તિના રૂપે દોષ રાકે.

૧. આમાં પીર સાહેબ જનાવે છે કે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ
(મહાદેવ)એ ખુદ નથી પણ ખુદાએ જનાવેલી શક્તીઓ છે જે તેના હુકમ પ્રમાણે
અમલ કરે છે. હીંદુભાઈઓને ખરા ખુદાનો ખીયાલ દેવાના આવા દાખલા
આપેલા જણાય છે.

એ મૃષ્ટિમાં તમામ ચીજ પેદા થઈ તે ખુદમાંથીજ થઈ છે. અને ખુદ તરફજ પાછી જાય છે.

આ સ્થુળ શરીર વિશે કહે છે કે એ પંચ મહાભૂતોનું બનેલું છે તેમાં આત્મા છે તે જ્યાં સુધી આત્મા-જીવ અલેકમાં મળતો નથી ત્યાં સુધી માણસનો વિકાસ ક્રમ પુરો થતો નથી.

કાયમદીન, આત્મા તો જીવ અલેકમેં મીડ ગયા,
પીછુ માટી, પાણી, પવન, આકાશકા ભાગ-રહા.
કાયમદીન, ઇન ચાફંકી ઉતપત્તી જહાંકી તહાં સમાઈ,
વોહી પુરૂષકુ જન્મ મરણ કુછ નાહી.

આ સ્થુળ શરીર તુટી જશે તે પહેલાં ખુદના દીદાર જોઈ લે કેમકે મન કાનારીદાએહી આમા ફોલોયા શીવ આખેરતે આમા, એટલે જે અહીંયા આંધળા છે તે ત્યાં પણ આંધળા રહેશે.

એક દીન દુટેગા અર્જે અનાસર',
ખીન દુટે આપસકુ જા ખીસર.
જે પાયા હે ચહાં મો વહાં પાંવે સહી,
જે ચહાં પાયા નહી સો કહુ પાવે નહી.

વધુ ખુલાસા માટે જીવો અધ્યાય, ૩૦, ૩૧, ૩૨.

હૃદ-ખેહદ-અનહૃદ.

જગતની ઉત્પત્તિ સનાતન ધર્મ મુજબ તેમજ ઇસલામ મુજબ કેવી તરેહ થઈ તે આપણે જોઈ ગયા છીએ. હવે સંત લોક મુજબ કેવી તરેહ થઈ તે ઉપર ટપકે જોઈ લઈએ, કારણકે એ મત મુજબ કેટલા ધ્યાનો પસાર કરવાં પડે છે તે સ્થાનોના નામ “ નુરે રોશન ”માં છે. અને તેના કર્તાએ તે સમજાવવાની કોટીશ કરી છે. મુખ્ય ત્રણ મેદાનોના નામ નુરે રોશનમાં આવેલાં છે, હૃદ, ખેહદ, અને અનહૃદ. કબીર સાહેબ પણ એજ ત્રણ નામ લઈ કહી ગયા છે કે,—

હૃદ ચલે સો માનવી, ખેહદ ચલે સો આધ,
હૃદ ખેહદ દોનુ તજે તાકા મતા અગાધ.

અર્થ—હવે એટલે કે વેદ અને વર્ણશ્રમના કાયદા મુજબ આચરણ કરે તે. બેહદ એટલે વર્ણશ્રમના કાયદાનો નિરોધ કરી ત્રાસ મારવાથી ચાલે તે. અને કર્મ, 'ધર્મ', ઉપાસનાથી આગળ વધી સંપૂર્ણ જ્ઞાન મળ્યા પછી, એ સર્વ તજ હમ પારખ પદ ઉપર બેસે તેને કાંઈ પારખી શકે નહીં તે અનહદ. કાયમદીન બાવા સારંગ પણ એમજ સમજાવી ગયા છે:—

કાયમદીન હુદકા નામ શરીરત, બેહદકા નામ તરીકત, હુકીકત, અનહુદકા નામ હેગા અલેક મારેકત.

હવે સંત લોકના કેટલાક સ્થાનોના નામ છે તે તપાસીયે. એમના મત મુજબ જે અનહદ મેદાન છે ત્યાં આદિ નદ યજ રહે છે.

એને કુદરતે કુલ અથવા હુકમે ઈલાહી કહે છે. ત્યાં પરમ સતોજ જે બહુજ વિરલા હોય તે પોહોચી શકે છે.

અહીંયાંથી એક ધારા પ્રગટ થઈ અને નીચે ઉતરીને થોખી. ત્યાં એક મંડળની રચના થઈ. એ સ્થાનનું નામ અગમ લોક અને જે ધારા આવીને થોખી તેનું નામ અગમ પુરૂષ છે.

ત્યાંથી ધારા પ્રગટ થઈ કંઈક નીચે ઉતરીને થોખી, ત્યાં એક મંડળ રચાયું. તે સ્થાનનું નામ અલખ લોક છે અને જે ધારા ત્યાં આવીને સ્થંભી તેનું નામ અલખ પુરૂષ છે.

તે સ્થાનથી ધ ગ પ્રગટ થઈ નીચે ઉતરીને સ્થંભી. ત્યાં મંડળ રચાયું તેનું સામ સત પુરૂષ ને સતલોક છે.

અહીં સુધી નિર્મળ ચૈતન્યની રચના છે.

આ ઉપરની સતલોકની નીચે એક સ્થાન રચવામાં આવ્યું છે. તેની નીચે એક મોટું મેદાન છે, જેને મહા શૂન્યનું મેદાન કહે છે.

મહાશૂન્ય હોય્યા પછી નીચે શૂન્ય આવે છે જેને દસમું દવાર કહે છે.

આ સ્થળે પુરૂષ અને પ્રકૃતિ પેદા થઈ જે સ્થળે એ પેદા થઈ તે સ્થળને પાર બ્રહ્મ પદ કહે છે.

શૂન્યની નીચે ત્રીકુટી છે જેને બ્રહ્મ-પ્રભુ અથવા જ્ઞામ (જ્ઞ) કહે છે.

આની નીચે સહસ્રરૂપ ક્રમ છે. તે સ્થાનમાં નિરંજન અને જ્યોત્સ્ના સ્વરૂપ પ્રગટ રૂપે રહેલું છે.

સંતોનું કહેવું છે કે અહીંથી ત્રણ ધારા સ્ત્રવ, રજ ને તમસ ત્રણ શુભ, અથવા બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહાદેવ કહે છે તે પેદા થઈ. આ ધારા-ઓએ નીચેના દેશની રચના જેને પિંડ દેશ કહે છે તે રચી. (જુઓ રાધા સ્વામી અત સંદેશ.)

સંતોના અત મુજબ સુરત શબ્દ યોગથી શુભ અથવા સુરતને પોતાના અસત્ની ધરમાં જે મહા પ્રેમ અને આનંદનો ભંડાર છે ત્યાં પોહોંચાડવી. જેથી અમર અને અજર દેશમાં જઈ મહાસુખી થાય અને જન્મ મરણ ચક્રોમાંથી રક્ષા પામે.

મોત-આખેરત-રૂહ-બહેશત-દોઝખ.

(ઇમામ ગઝાલી (૨૦ અઠ)ની કીમીયાએ સઆદત ઉપરથી)

ત્યાં સુધી માણસ મોત શું છે તે જાણતો નથી ત્યાં સુધી આખે-રત (આવતી દુનિયા)ની હકીકત પીઝાની શકતો નથી; ત્યાં સુધી તે શંદ-ગીની હકીકત શું છે તે જાણતો નથી ત્યાં સુધી તે મોતની હકીકત પીઝાની શકતો નથી; ત્યાં સુધી તે આત્મા-રૂહની હકીકત જાણતો નથી ત્યાં સુધી તે શંદગીની હકીકત પીઝાની શકતો નથી, અને રૂહની હકીકત પીઝાની તે આપણા નફસની હકીકત પીઝાનવા બરાબર છે.

આદમીમાં બે ચીજો છે-એક રૂહ (આત્મા) અને બીજી કાલી-ચુદ (શરીર). રૂહ સવારી કરનારની મીસાલ છે, અને કાલીચુદ સવારીના જાનવર મીસાલ છે. અને રૂહને ઝરમની મદદથી એક દરજ્જાએ મળે છે-બહેશત કે દોઝખ. તે ઉપરાંત રૂહને પોતાની જાતને લીધે પણ એક બહેશત કે દોઝખની હાલત મળે છે જેમાં શરીરનો કાંઈ હિસ્સો નથી. રૂહનું

૧ Renan.—“The most original mind among Arabian philosophers.” Dr. August Tholuck on Ghazzali:—
“This man, if ever any have deserved the name, was truly a ‘divine.’”

મહેસ્ટ તે રહની સુખની હાલત, દીલની ન્યામત અને લીઝઝતો છે, રહ
જે રજ અને તકવીફ બોગવે છે તેને રહાની દોઝખ કહે છે શરીરને
સાર જે બહેસ્ટ અને દોઝખ છે તે બહેર છે જેનાકે બાગ બગીચા, મહેનો,
નહેર, સારા ખોરાક, પીણું વગેરે શરીરનું દોઝખ, તે આગ, સાપ, વીઝી
વગેરે બન્નેનું વર્ણુન કુરાન શરીફ અને હદીસમા છે, પણ રહાની મહેસ્ટ
સાર કુરાન શરીફમા કહયુ છે કે “ખુદાના નેક બદ સાહેબો એવી જગા
તૈયાર થઇ છે કે જે કાંઈ આપે જોઇ નથી, કાંઈ ક્ષતિઓ સામળી નથી,
કે આદમીના દીલમા તેનો કાંઈ તરફથી ખીયાલ પણ આવી શકતો નથી”
આ વર્ણુન રહાની બહેસ્ટનું છે માણસના દીલમા એક ગારી છે તે જગારે
ખુદી જાય છે ત્યારે તે પોતાની દીલની આખથી તે બહેસ્ટ અનુભવે છે,
અને તેને કાંઈ જાતનો વહેમ રહેતો નથી કારણકે તે અનુભવ કાંઈ ચોપડી
નાચનાથી કે દનીલથી તેને થતો નથી પણ ખાસ દીનની આખ ખુનનાથી
થાય છે જેવી રીતે ડાક્ટર શરીર જોઇને કહી શકે કે શરીરની ખીમારી
સાથી થઇ, અને તે ખીમારી દુર કરવાના ઇલાજો જેવાકે પરલેઝી, ચોકુ
ખાનુ અને દવા સુચવે છે, તેવીજ તરેહ આદમીના દીનની જગારે આ બારી
ખુદી જાય છે ત્યારે તેને માનમ પડે છે કે રહની ખીમારી જેની કે રજ,
મુશકેની વિગેરે શાને વીધે પેદા થાય છે “મારેફત” (ખુદાનું જ્ઞાન)
તે એ રજની દવા છે અજાનપણ તે એ રહને ઝડેર મીસાલ છે

માણસની બે રૂહ છે (૧) રહે હેવાની (animal soul)
આમા હેવાનોની રહનો અશ છે (૨) રહે ઈ-સાની (spiritual soul)
એ રહેસતાની રહેનો અશ છે રહે હેવાનીની બેઠક છાતીની ડાબી બાજુએ
દીલ (heart) છે જેમથી વરાળ જેની એક બારીક વસ્તુ નીકળીને
બેગમ તેમજ શરીરના બધા અંગમા રેલા છે, જેનેથી આખ જોઇ
શકે છે જ્ઞાન સાળળી શકે છે અને દરેક અવયવ પોતાની રજ જગવે છે
જેની રીતે એક જાતને ઘરમા લઇને આવીયે તો તેનું તેજ જે દીનાન પર
પડે ત્યાં ગેરાની બહેર થાય છે તેની તરેહ આ વસ્તુ દરેક શરીરના અંગમા
પર પડનાથી તે શાશન થાય છે જો કાંઈ અંગવને એ વરાળ રૂપી વસ્તુ
પોહોઝતી નથી તો તે પોતાનું કામ કરતો નથી એ અવયવ-લાગને
નકવો થશે એમ કહીયે છીયે આ રહ તે ચેરાગનાં આગ, દીન તે ચેરાગની
સાટ-મતી આપણે ખોરાક ખાઈયે છીયે તે જાતીનું તેન જેની રીતે

ચેરાગમાંથી તેલ લઈએ તો ચેરાગ હોલવાઈ જાય છે, તેવી રીતે ખોરાક નહીં મળવાથી આ રૂઢ પોતાનું સમતોલપણ ખોઈ નાખે છે અને માણસ મરી જાય છે. વળી ચેરાગમાં તેલ હોય છે અને વાટે તે તેલ ધણું પોતાના ગળ ઉપરાંત પી લીધું હોય તોપણ તે જીવન જાય છે, તેવીજ તરેહ આ દીલ પણ કેટલીયાર લાંબી મુદતે એવું થઈ જાય છે અને ખોરાક કમ્પ્લે કરતું નથી અને મરી જાય છે. વળી કોઈ વાર તેલ ને વાટ બન્ને હોય પણ ચેરાગની રૈશની ઉપર કોઈ ચીજ મારવાથી તે જીવન જાય છે તેવીજ તરેહ આદમીને કારી જખમ લાગવાથી તે મરી જાય છે. જ્યાં સુધી એ રૂઢમાં સમતોલપણ રહે છે ત્યાં સુધી તે પોતાનું કામ કરે છે. જ્યારે એનું સમતોલપણ જતું રહે છે ત્યારે શરીરના બધા ભાગોને એ જોર આપી શકતી નથી અને બધા અવયવ શકતી વગરના થવાથી તેની હીલચાલ બધ થઈ જાય છે, ત્યારે એમ કહેવાય છે કે માણસ મરી ગયું. એનું નામ મોતે હવવાની (death of the animal body) છે.

વળી માણસનું એક બીજી તરેહનું પણ મોત છે. તે રૂઢે ઇન્સાનીનું છે. એ રૂઢના ભાગ પડી શકતા નથી (indivisible) અને એનાથી માણસ ખુદાને જાણી શકે છે. એ રૂઢનું કાંઈ શરીર નથી. આગળ જે આપણે ચેરાગનો દાખલો આપ્યો તેમાં તે ચેરાગનું નુર તે “રૂઢે ઇન્સાની” છે નુર આગથી નીરાળું છે, અને આગથી વધારે સુક્ષ્મ ચીજ છે. આ દાખલો સર્વાંશી ખરો નથી કેમકે ચેરાગનું નુર ચેરાગને તાપે છે. ચેરાગ ધૂલ થઈ જાય છે તો નુર જતું રહે છે. પણ રૂઢે ઇન્સાની રૂઢે હવવાનીને તાપે નથી. રૂઢે હવવાની મરી જવાથી રૂઢે ઇન્સાની જતી રહેતી નથી. એની મીસાલ આપવી બહુ મુશ્કેલ છે પણ રૂઢે ઇન્સાની તે રૂઢે હવવાની ઉપર એસનાર સવાર છે, અથવા દથીયાર બંધ એક શીકારી છે એમ કહી શકાયે. હવે સવારીનું જનનર મરી જવાથી સવાર મરી જતો નથી પણ સવારી વગરનો થાય છે, અથવા એક શીકારી કે જેના શીકાર કરવાના હથીયાર જતાં રહે તેથી તે રૂઢની હાલત થાય છે એ સવારીનું જનનર અને શીકારના દથીયાર રૂઢે ઇન્સાનીને એટલા માટે આપવામાં આવ્યાં હતાં કે ખુદાના જ્ઞાન અને ખુદાના ઇસ્કનો શીકાર કરે. જો એ શીકાર કરી લીધો હોય અને પછી તે દથીયાર જતાં રહે અને સવારીનું જનનર મરી જાય તો, એ મરતું તો તેને વારતે સાફ છે. એટલા

માટેજ સમુદ્ધાઈ ક્રમાશ્રુ કે છે “મોખીનો વાસ્તે મોત એ ખુદા તઆલાની તેમને માટે એક બખ્શીશ છે” પણ જો ખુદાનું જ્ઞાન અને ધરક મેળવવા પહેલાં તે સનારીનું જનનવર મરી જાય અને શીકાગના હથીવાર જતા રહે તો તો દીલગીરી અને સુમીગતનો પાર નથી કાનજુકે એજ દીલગીરી અને હસગત તે કબરનો અંગાગ છે

જરા વિચાર કરશો તો માલમ પડશે કે રહે ઇન્સાની શરીરથી અને તેના તમામ અવયવોથી તદ્દન જુદી છે દરેક દરેક ભાગ કામ કરતો બધ પડે પણ તેથી કાઠ “ રહે ઇન્સાની ”ને બધલ પોહાયતી નથી જે હમણા તમારું શરીર છે તે તમો બાબક હતા તેનાથી જુદુ છે. પણ તમારી જાત તે વખતે હતી તેજ છે (Personality now is identical with your personality then) એટલા ઉપરથી ખ્યાલ થઈ શકે છે કે જ્યારે આ શરીર જતુ રહેશે ત્યારે પણ તે તમારી જાતની ખામીયતો જે શરીર વગર રહી શકે છે, જેની કે ખુદાનું જ્ઞાન, તે રહેવા નીજ. કહ્યુ છે કે “ બાકીઆતુસ-સામેહાત ”, સારી વસ્તુઓ શુભ છે (The good things abide) તેની મતવજ આજ છે પણ જો ખુદાના જ્ઞાનને બદલે ખુદાની ખામીઓ અજાનપણ (જહલ) તમાગમા હશે તો તે ખાસીયત પણ તમારી સાથેજ રહેવાની અને તેનાથી તમને ધણુ દુઃખ ઉતપન્ન થશે તેટલાજ માટે કુરાન શરીફમા કહ્યુ છે કે “ મન કાના પ્રીદાઝેહી આમા ફૂલેવા ફિતઆખેરતે આમા ” જે આ જહાનમા આધળા છે તે આખેતમા પણ આધળા રહેવાના છે ” રહે હવવાના આ આલમની (અદીની) છે અને રહે ઇન્સાની આલમે અખવી (ઉપગની ફુનીયા)ની છે “ રહે ઇન્સાની ”ની ખામીયત ફરેગતાઓની છે તેને આ ફુનીયામા જ્ઞાન મેળવવાજ ખુદાએ મોકલી છે કુરાન શરીફમા કહ્યુ છે કે “ તમે ફુનીયામા ઉતરો, તમને મારી તરફથી ગસ્તાની ખમર મળશે, જે લોકો મારા કહ્યા માફક આવશે તેમને કાઠ વાતનો ડર કે ગમ રહેશે નહી ” નાખતો શીહે ગિર-રૂદી ’ એટલે મે આલમ જાતમા મારી રહ યુકી, જે દેખાડે છે કે “ રહે ઇન્સાની ” ઉપરની ફુનીયાની છે ત્યારે રહે હવવાનીનું સમતોલવપ નહી રહેવાથી તમીયત મગડે છે ત્યારે દના આખી શારીરિક તમીમ—વૈદ તેને સુધારે છે તેનીજ તરફ જ્યારે રહે ઇન્સાનીનું સમતોલવપણ જતુ રો છે ત્યારે શરીયતની અખનાક અને રિયાઝત મુજબ આવવાથી તે સમતોલવપણ પાછુ આવે છે રહેની દુખીકન પીડાનનાથી

આખેરતની પીછાન થાય છે. એટલાજ વારતે કહ્યું છે કે અત્ત ઇમાનો બિ-
લ્લાહ વલ યઅિમિલ આખરે, એટલે ઇમાન લાવો અ'વાહપર અને કયામતના
દિન પર. " જે ઉપરથીજ મારેફતનું તમામ બયાન કીધું છે પણ એકે
બેદ જે અસલ છે તેનું બયાન કયું નથી કારણકે તે કરવાની રજા નથી.
દરેક માણસ તે સમજી શકતો નથી કે માની શકતો નથી માણસે પોતેજ
તે મહેનત કરીને ખોળી કાઢેા જોઈએ. ખુદાતાલાની તે સીફતનું બયાન
કુરાનમાં કે હદીસમાં પણ નથી તેથી જે લોકો સાંભળશે તે ઇનકાર કરશે
તેથીજ ખુદા તઆલાએ પેગંબરોને કુમાવ્યું હતું કે ખવક-ફુનીયાને તેની
સમજણ માફકજ સમજાવો " (તોકલ્લે મુન્નાસા અલ્લા કદે ઉકૂલે હિમ).

આપણે જોયું છે કે " રહ "ની હસ્તી કાગેજ (સરીર)ની હસ્તીપર
આધાર રાખતી નથી હવે કબરના આઝાબ-કષ્ટ વિષે જે જોવા કહીશું. કબરના
આઝાબ જે જાતના છે ૧ શુમાની (શારીરિક) અને રહાની (આત્મિક)
શારીરિક આઝાબ બધાને માલમ છે. પણ રહાની આઝાબ તો જે લોકોએ
પોતાને પીછાન્યો હોય અને રહ શું છે તે જાણ્યું હોય તેજ સમજી શકે છે.
કબરના આઝાબની અસલ જોયા જઈએ તો ફુનીયાની દોસ્તી છે. જે
માણસે ફુનીયામાં ફુનીયાની મીઝે ઉપર વધારે પ્રેમ રાખ્યો હોય તો તેને
તે મીઝેથી છુટા પડવાને લીધે મરવા બાદ પણ ઘણો રંજ રહે છે. પણ
જેને આ ફુનીયામાં ફુનીયાની કોઇ મીઝ ઉપર ખાર ન હોય તેને મરતી
વખતે ફુનીયા સાથે કોઇ સંબંધ નહી હોવાથી તે માતને આગ્રમુંદ-
આતુર રહે છે અને મુવા પછી આરામમાં રહે છે તેથીજ રસુલુલ્લાહ
હરમાની ગયા છે કે " ફુનીયાને જેવી તરેહ મેં મન્ગી છે તેવીજ તરેહ
તારે પણ મણવી. આખર એક દીવસ તારે એને છોડવી પડશે. " જે
ખુદાને દોગત ગણે છે તે ફુનીયાને કુશમન ગણે છે. તેથીજ હદીસમાં કહ્યું
છે કે "ફુનીયા મોમીનો માટે કેહખાતું છે અને કાફરોને માટે બેહેનત છે."
માણસના શરીરમાં મગતી વખતે જે જે વિકારો હોય છે જેનાકે કપટ,
કીનો, રિયા, ગરરી, દિસ, ક્રાપ, અદાવત, વગેરે તે બધાં અઝહા-સંપ
એ તેને મરવા પછી હોય છે. અને એજ કબરની દોઝબ છે. એ દોઝબે
શુમાની (શારીરિક) છે.

દોઝબે રહાનીમાં ત્રણ જાતની આમ છે:—૧. ફુનીયાની ખાહેરોયી
છુટતાં રંજ થાય છે તે. ૨. પરીમાની (પરતાવો), સરમીદગી, રસવાદ,
(રહેતી) ૩. ખુદા દીદારથી જે-નમીજ રહેવું પડે છે તે આમ.

દુનીયાના આહવારને દુનીયાથી જે જે ચીજો દુનીયામાં પ્યારી હતી તેની ખાહેશ તેના દીલમાં રહેલી હોય જો જેથી તેજ ચીજો ઉપર તેનું દીલ પાછું દોડે છે, તે પહેલથી દેખાય

ખીજ દોઝખ, જ્યારે માણસે જે જે કમ કીધા તેનું તેને ખુદ્દ સાન થાય છે ત્યારે તે પન્તાય છે જેમકે એક માણસે કાઠની ગીમત કીધી હોય, તે સુવા આદ પોતાને પોતાના મુવેલા બાંધીને મોસ્ત ખાતો દેખે, અથવા જેણે હસદ કીધો હોય તે એવું જીવે કે દીવાલ સામે પોતે પથરા ફેંકે છે અને તે પથરા પાછા આવી પોતાના છોકરાના મોઢા ઉપર વાગી તે છોકરાની આખ ફોડી નાખે છે, વગેરે દેખાવેથી જે પરતાવો થાય છે તે

ત્રીજી દોઝખ તે નીરાશાની છે માણસ આ દુનીયામાં મારેફત (ખુદાનું જ્ઞાન) મેળવના પેદા થાય છે તે તે મેળવ્યા કાંઈ મહેનત ન કરે, અને મહેનત, ચ્ચાઝત કરી દીલને પાક ન કરે જેથી ખુદાના દીદાર તેને મસ્વા પડી થના નથી એટલે તે બહુ નીરાશ થાય છે એમ સમજો કે થોડા માણસો અધારા વાગા જન્મમાંથી પસાર થાય છે તેમાંના કેટલાકો તે જગલમાં પડેલા અજકતા પથરા ભેગા કરીને સાથે લેતા જાય છે, અને ખીજાએ તેમની મશકરી કરી હમે છે કે “એ બાગ શા સાર ઉપાડો છો ?” પછી જ્યારે એકદમ રોશની થાય છે ત્યારે તે લોકો જીએ કે જે પથરા તેઓ ઉપાડતા હતા તે તો બે મુવ જવાહેરો હતા ત્યારે તે લોકોને નીગરા થાય કે આપણુ ભેગા કરતે તો આપણેથી પણ થઈ ગયે પણુ અપણે એ નહીં કહ્યું એ મોટી ભુલ કરી, દુનીયા રૂપી જગલમાં ધખાદત અને ખુદાઈ જ્ઞાન રૂપ જવાહેરો માણસ નહીં ભેગા કરે તો તેને એવોજ પન્તાનાનો વખત આવે છે

કેટલાક માણસો આખેરતને માનતાજ નથી તેમને સારુ શું કહેનું ? હજરત અલી એક વખત એના માણસ સાથે બહસ કરતા બોલ્યા કે “જો તું કાંઈ છે તેમ આખેરત જેનું દાઈ હોયજ નહીં તો પડી આપણુ બન્નેને કાંઈ ખીલીનાનું નથી, પણ જો હું કહું છું તેમજ હોય તો તો પછી હમને કાંઈ જાતની ધમ્મ નથી પણ તારે બોમનનું પડશે”

હજરત અલી એમ બોલ્યા તેથી આખેરત વીરો તેમને કાંઈ શક હતો એમ નહોતું પણ તે દનીન કરનાર માણસની સમજણમાં ખીજી રાહે યકીનના વાત ઉતરવાની નથી એમ તેઓએ જાણ્યું તેથી આમ બોલ્યા હતા આ ઉપરથી સમજનાનું છેકે પેની દુનીયા સાડ જે સખ્મ તૈયારી કરતો નથી તે મોટા મુખ અને ગાદન છે, વિગેરે ધમામ મજાવી સાહેબે લખેનું છે આથી સમજાય કે રહના ધમ્મને જાણવાની કેટલી બધી જરૂર છે આની તાલીમ મુશીબોજ આપી શકે છે.

સૂફીવાદ. (Sufism)

“ સૂફી ” શબ્દ “ સૂફ ” ઉપરથી નીકળેલો છે જેનો અર્થ ઉનનું બાકું લુગડું ચાપ છે. કારણકે આ પંથના વિચારો ધરાવતા માણસો હમેશાં બાકું કામળા જેવાં લુગડાં પહેરતા હતા. ઇરાનમાં સૂફીઓને “ પશ મીના પોશ ” એટલે ઉનના કપડાં પહેરનાર કહેવા હતા.

સૂફીવાદનું અસલ નામ તસવ્વુફ છે. એનો મૂળ હેતુ દુનિયામાનું લુબ્ધપણું—ખાહેશ કદાહી નાખી ખુદા તરફ ધ્યાન લગાડવાનો છે. અને એ બાબત ઇસલામનાં વખતમાં ઘણી ખીલી નીકળી. ઇસલામ પહેલાનાં ઝમાનામાં પણ અરબસ્તાનમાં “ સૂફીયા ” નામનો એક ફિરકો-વર્ગ હતો જે સંસારથી અલગ થઈ હમેશાં માલીકની બંદગી કર્યા કરતો હતો અને એના માણસો હમેશાં મકકના પવિત્ર ધામ “ કાબા શરીફ ” આગળ બેસી રહેતા હતા. ઇસલામ જાહેરમાં આવ્યા પછી પણ તેને સૂફી નામ આપવામાં આવ્યું.

સૂફીવાદ, ઈસ્લામના જાગી તેમજ ખીજ મહાન મૂશીઓના લખાણ મુજબ કુરાન શરીફનો બાતીનનો ભેદ છે (The esoteric doctrine of the Prophet). કેટલાક ખીજ વિદવાનોના મત મુજબ એ સૂફીવાદ વેદાંતની અને યુનાનની શીક્ષસૂફીનું પરીણામ છે એમ કહેવાય છે. પણ મહાન મૂશીઓ યુનાનની શીક્ષસૂફી તરફ નિરરકાર દેખાડતા આવ્યા છે. દાખલા તરીકે શેખ ફરીદુદ્દીન અત્તાર કહે છે કે:—

શમએ દીન તુ હિકમતે યુનાન ખસોખત.

શમએ દીલ જાન ઇલમ બર નતવાન ફરોખત;

હિકમતે યસરખ બસ અસ્ત, અય મદે દીન.

ખાક બર યુનાન ફીશાન અઝ દર્દે દીન.

અર્થ—દીનની મસાલે યુનાનની શીક્ષસૂફીને બાળી મુખી છે તો બજેલી શીક્ષમૂખી તું દીલની બત્તી રોશન નહીં કરી શકશે. મદીનાની શીક્ષસૂફી બસ છે, માટે અય દીનદાર મદે, જે તને દીનનું દરદ હોય તો યુનાનની શીક્ષસૂફી ઉપર ધ્યાન નાખ.

આપણે એ નક્કરી બાબત જોવાની નથી પણ સૂફીવાદ શું છે તે જોવાનું છે.

"The aim of the sufis was to free the mind from earthly considerations, to purify it from all passions, to leave it only God as an object of meditation. The highest truths were not to be reached by study, but by *transport*, by transformation of the soul during ecstasy. The key to the return of a sufi to his original home, and by "annihilation in God" to once more merge in the divine essence, is Love. All world is a phantasm and evils therein illusions. All desires and feelings have their root in the idea of self and self is an illusion. "Therefore the first and the greatest step is to forget the self, and even an earthly love may effect this deliverance. Love is the sovereign alchemy transmuting the base metal of humanity into the divine gold. "*Al-mojazu qantar-at-ul haqiqate*," 'the Phantasmal is the bridge to the real;' by the typical love the salik learns to forget self and to see only the beloved, until at length he realises that what he loves in his beloved is a mere reflection of the *Eternal Beauty* which appears in thousands of mirrors, yet is but one. When the love of the Divinity is thus developed the Sufi loves God for His sake only. The wish to go to Heaven is a selfish idea and consequently it cannot accompany a Sufi's devotional prayers. He loves God for His sake only and his only wish is the *Eternal Union* with Him."

સૂફીઓની નેમ મનમાની તમામ દુનીયવી ખ્યાલ અને બુદ્ધિઓ કાઢી નાખી ફક્ત તેમાં બુદ્ધિને રાખવાની છે. જે સર્વોત્તમ જ્ઞાન છે તે એક પડી વાસ્તવથી અનુભવ્ય તુ નથી પણ રહ-આત્માને સુધ્ધ-પાક કરવાથી

* Prof. E. Browne's "Literary History of Persia."

થાય છે. અને તે ફક્ત ઇશ્વર અથવા ખુદાના પ્રેમથીજ થાય છે. આ દુનીયા માયા રૂપે છે અને તેમાં જે બદલીઓ આપણને દેખાય છે તે પણ ફક્ત ખ્યાલીજ છે. જે આપણી ખાહેશો, અને લાગણીઓ (ટટીઓ) છે તે " ખુદી " અથવા " દુઃખ " એવા ખ્યાલ કલ્પિત છે. તેથી સૌથી મોટું પગલું એજ છે કે પોતાને બુદ્ધી જવાની કાશીસ કરવી. અને તે ફક્ત પ્રેમથીજ થઈ શકે છે. અક્ષ મળતું કનરતુલ્ય દ્વંદ્વિત્વ અથવા જોડી દાલન એ ખરી દાલતે જવાનો પુલ છે. જેથી સાલિક પોતાનો તમામ પ્રેમ એક સખસને અર્પણ કરે છે. પછી જ્ઞાન થતાં તેને માત્રમ પડે છે કે તેના પ્રેમની ચીજ એક ખુદાનો માત્ર અકસ એટલે પડાયો છે. જ્યારે આવી રીતે પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે માણસ ખુદાને કાંઈ પણ મનસખ વગર ફક્ત પ્રેમને ખાતરજ આપે છે. બહેરતમાં જવાની પણ તેની ઇચ્છા હોતી નથી. ફક્ત ખુદા સાથે વસલ કરવા-મગી જવા આપે છે.

અર્થાત, મુશીઓની મનસખ ખુદા સાથે જોડાઈ જવાની છે. તેમ કરવા સારૂ તેઓ ખુદા તરફ એવો ઇશ્વર અથવા પ્રેમ જમાવે છે કે દરેક વસ્તુમાં તે ખુદાજ જુવે છે. હવે ખુદા નિરંજન નિરાકાર હોવાથી સાલિક એટલે ખુદાઈ જ્ઞાનનો છગાસુ પહેલાં આ દુનીયામાં કાંઈ સખસ તરફ પોતાના દીલમાં એવોજ પ્યાર પેદા કરે છે; ખુમેખા દઝરત મુમુક્ષના પ્યાર સારૂ દીવાની થઈ દત્તી અથવા મજનુ સૈલા તરફ દીવાનો થયો હતો, એવો પ્રેમ પોતામાં પેદા કરે છે. સંસારો કુતરો આવતો હતો તો પણ મજનુ એમ સમજતો હતો કે તે સૈલા આવી દત્તી. એટલે કે જે કાંઈ ચીજ તે જોતો તેમાં એમ સમજતો હતો કે તે તેના પ્રેમનીજ ચીજ છે. એવો પ્યાર દુનયવી ખાહેશોને લીધે આવતો નથી. એ પ્યાર જ્યારે મુસ્તકીમ થાય છે ત્યારે એ પ્રેમનું પાત્ર-માથક ખુદાનો એક પડાયો છે એવું તે પ્રેમી-આશકને જ્ઞાન થાય છે. મોટે ભાગે સાલિક એવી રીતે પોતાના શેખ એટલે શરને એ પ્રેમ અર્પણ કરે છે.

માલાના રમી સાહેબ એ ખુદાઈ ઇશ્વર વીશે લખતાં કહે છે કે:—

ઇશ્વરે ઝીન્દા દર રવાનો દર બશર,

હસ્ત હર લહેજે જી ગુન્હે તાજે તર;

ઇશ્વર આંન બશુઝીન કે જુમલે અવલીયા,

યાફતન્દ અજ ઇશ્વરે ઉ કાર ઓ કીયા.

તુ મગો મારા બદાન શેહ બાર નીસ્ત,

બા કરીમાન કારહા હુશવાર નીસ્ત.

ઇશક બસિગા ફન્દ ફલકરા સદ શિગાફ,
ઇશક અરઝનદ ઝમીન રા અઝ ગઝાફ;
ઇશક જોશદ બહુરૂઝા માનનદે રેગ,
ઇશક સાયદ કોહરા માનનદે રેગ.

* * * *

આતશી અઝ ઇશક દર જાન બર ફરોઝ,
સર ખસર, ફીકે ઇબાદતરા બસોઝ;
મીદલતે ઇશક અઝ હુમે દીંહા બુદાસ્ત,
આશકાન રા મઝહુબો મીક્ષત ખુદાસ્ત.
કુફે ઉ દીનસ્તો દીનસ્ત નુરે જાન,
અયમની દર દો જહાની દર અમાન;
ઇશક આં શોલેસ્ત કે ચુન બર ફરોઝ,
આન્હે બુઝ માશુક બાકી બુમલે સોખત;
તેગે “લા” દર કલ્લ ગમેરે હુક બરાન્દ,
દર નીગર ઝાં પસ કે બઆદે “લા” ચે માન્દ;
માન્દ એલા અહ્લા વ બાકી બુમલે રક્ત,
શાદ બાશ અય ઇશક શીરકત સોઝ રક્ત.

ઉપલાનો સાર એ છે કે જેના દીલમાં એક જીવતો પ્યાર એટલે
રોખ અથવા સદગુરુ સાર નિર્મળ પ્યાર વચ્ચે તે સખસ દર પગે પુલની
માફક ખીમે છે. વારતે તું પણ એવાજ પ્યારું ધ્યાન ધર. કારણકે બધા
અવલીયા યજ મયા તેમનું કામ પણ એવા પ્યારથીજ સફળ-પાર થયું હતું.
તારે એમ નહીં સમજવું કે મને ખુદના દર્શન થઈ શકશે નહીં, કારણકે
તે મોટો દાતા છે. તેની આગળ કાંઈ ચીજ મુશકેલ નથી. ઇશક અથવા
પ્રેમ એવી ચીજ છે કે આસમાનના દુકડે દુકડા કરી નાખે છે તેમજ ધર-
તીને પુખવી મુકે છે. પ્રેમ મહાસાગરને બળતા પાણીની દેગ માફક ઉજાગવી
મુકે છે અને પહાડને પીસીને રેતી માફક કરી નાખે છે. વારતે પ્રેમને
આતશ તારા જીવરમાં સળગાવ અને ઇબાદતની શીકર ના કર. પ્રેમનો ધર્મ
એ બધા મતોથી બુલે છે. પ્રેમીઓનો મઝહબ અને પંથ એ ખુદા છે.
એ ખુદાના આશકનો કુફર તે ખરેખર દીન છે અને એવું દીન તે ખુદાનું
નુર છે; બન્ને જહાનમાં તે નિર્ભય અને સલામત છે. ઇશક એવી આતશ

છે કે પદ્મ સળગે છે ત્યારે માથુક (ખુદા) સીવાય બીજી કશી બાબતે
લગ્ન કરી નાખે છે. “લા”ની તથા ર ખુદા સીવાય બીજાને હાકી કાઢે છે
ને, “લા”ની પછવાડે શું રહ્યું છે ? અક્ષાહ રહ્યો છે અને બાકી બધું
મરુ વાસ્તે ખુદા થા કારણ કે આ ઇસ્કે ખુદા સીવાય બધું બાબતે મુક્યું છે

સુફીવાદનાં જુદાં જુદાં મંડળો

હીજરી સનના બીજા સૈકામાં પહેલા સુફી તરીકે અબુ હાશમ
નામના શેખ અબુ અબુ આમે આ હી સ ૧૫૦માં આ દુનિયાથી ઉડી ગયા
હતા આ અરસામાં જ લકતી રસના પુસ્તકો લખવાનું શરૂ થયું હતું. અને
ઝિક (અજ પા મત) ઝિક (ચિત્તન), ઝીક (આનહ), રાહ
(ઉત્સાહ) સખ (શાતી) રજા (તામેદારી) રક (ગરીમાઇ) તન
કકલ (સતોષ લાનના) શુક (આલાર નિવેદન) મોહમ્મન (પ્રેમ)
મોહ (હર) જેવા શબ્દો શાનની રથીતી સમજાવવા સારૂ વાપરવામાં આવ્યાં છે
અને સુફીઓએ પોતપોતાના ખ્યાલ અને અભિરુચી મારફત જુદા જુદા
મંડળો (Schools) કાયમ કર્યાં મૌથી પહેલું મંડળ હી સ ૧૪૯ માં
હજરત શેખ અત્તાન નામના સુફીએ જુદા શહેરમાં સ્થાપ્યું હતું બીજું
મંડળ બાયઝીદે બુસ્તામી (૨૦ અ.) એ બુસ્તામ શહેરમાં હી. સ ૨૬૧માં
કાઠકુ હતું ત્રીજું બગદાદના સુફી સિદી સકતીએ હી જ ૨૯૫ માં કાઠકુ
હતું ચોથું મીસ્તાનના ખાત્તાખાનુદીન ચિસ્તીએ ૫૩૦ હીજરીમાં મીસ્તીયા
નામનું કાઠકુ પાચમે “કાદરીયા” તરીકે શેખ અનુલ કાદર જુલાની (ગોસ
પાક)ના નામથી હીજરી ૫૬૧ માં નીકળ્યો હતો ઠીકે રિશાલ તરીકે
બગદાદના હજરત અહમદ રિશાલના નામને ૫૭૬ હીજરીમાં નીકળ્યો હતો
સાતમે સોહરવર્દિયા, બગદાદના શેખ શાહબુદ્દીનના નામથી રચાયેલો હતો.
(હીજરી ૬૦૦) આઠમે નકશન દીવા તરીકે ૭૧૯માં ખરામ નદાઉદીનના
નામથી રચાયેલો હતો આશરે ૯૦ જુદા જુદા તરીકાઓ છે જેમાં મુખ્ય
તેર છે અને તેમાં ચાર ધણા મશહુર છે —

૧ કાદરીયા ૨ ચિસ્તીયા ૩ સોહરવર્દિયા ૪ નકશન દીવા
આ બધા રસ્તા જુદા જુદા થવાનું કારણ એકે દરેક મહાત્માને જે ખુદા-

તઆલાની “સીકાત” પોતાની મરજતે અનુકુળ લાગી તે મુજબ જે એટલે રસ્તે તેમને પસંદ પડે તો રસ્તે ખુદાને પોહોંચવા તેમણે કાશીશ કરી, અને તે રસ્તે ખુદાઈ જ્ઞાન મળતાં તેમણે તે તરીકા ખુદાઈ જ્ઞાનના તાલીમોને દેખાડ્યો એ સમગ્રવવા મહિલાના રૂમી સાહેબે મસ્નવીમાં નીચેનો કીસ્સો લખ્યો છે:- એક માણસે એવું સાંભળ્યું હતું કે દુનીયામાં એક ઝાડ એવું છે કે તેનું ફળ ખાધ તો તે માણસ મરતો નથી. તે ઉપરથી તેણે રાહેરે રાહેરે અને જંગલે જંગલ ફરી તે ઝાડની શોધ કરી. પણ તેને તે મળ્યું નહીં એટલે નાઉમેદ થઈ એક શેખ પાસે આંસુ ભરી આપો સાથે તેની દુઆ લેવા ગયો કે તે દુઆથી તે ઝાડ તેને મળી આવે. તેની પાસે જઈને કહેલું કે:-

શુક્રત રોહનશાહ કદમ અખતેયાર,
અઝ બશાયે જુસ્તન યકે શાખસાર;
કે દરખતી હસ્ત નાદર દર જહાત,
મેવચે ઉ માયચે આખે હયાત.
સાલહા જુસ્તમ ન હીકમ ઝુનીશાન,
જુઝ કે મીઝ વ તસખખરે ઈ સરખીશાન.

અથ રહેનગાહ હું એક ઝાડ શોધતો હતો. તે ઝાડ એવું છે કે તેનું ફળ ખાધથી અમર જીંદગી થાય છે. વરસો સુધી તે શોધું પણ મળ્યું નથી. ફક્ત લોકોની મસ્કરી અને ઠેકઠી અનુભવી છે.

તે ઉપરથી તે શેખે જવાબ દીધો કે:-

શેખ ખંદીદો બશુક્રતશ અથ સલીમ,
ઇન દીરખતે ઇલમ ખાશાદ દર અલીમ;
બસ જુલ-હો બસ શીગરફો બસ બસીત.
આખે હયવાની ઝ દરીયાએ મોહીત.
તું બસુરત રક્તેઇ અથ બે-બખર,
અઝ આન શાખે માચેની બે બહુરો બર;
તુ બ સુરત રક્તેઇ શુમ ગસ્તેઇ,
આન નમી યાબી કે માચની હસ્તેઇ.

ગાહ દીરજશ નામ શુદ્ધ ગાહ આશ્તાળ.

‘ગાહ બેહરશ નામ શુદ્ધ ગાહ સહાળ;
આં યકે કસ સદ હજાર આસાર આસ્ત,
કમતરીન આસારે ઉ ઉમરે બકાસ્ત.
ગરબેહ ફર્દસ્ત ઉ અસર દારદ હજાર,
આં યકે રા નામ બાશદ બે શુમાર;
આં યકે શખ્સી તુરા બાશદ પીદર,
દર હકે શખ્સી દીગર બાશદ પીસર.
દર હકે દીગર બુવદ કહેરો ઉદુ,
દર હકે આન દીગરી હુતફે નેકુ;
સદ હજારાન નામો આં યક આદમી,
સાહેબે હુર વસ્દશ અઝ વસ્દે અમી,
તુ એ બર અસ્પી બર ઇ નામે દિરખત,
તા બમાની તલબ કામ વ ગુર બખત.
મુરતે ઝાહર ચુ બુઈ અય જવાન,
રવ માઆની રા તલબ અય પહેલવાન;
દર શુઝર અઝ નામો બિન્ગર દર સિફાત,
તા સિફાતત ર નુંમાયદ મુએ આત.
શુમ શવી દર આત આસાઈ ઝ મુદ,
અઝમે તુ યકે રંગ બીનદ નેકો બદ;
ઇખ્તીલાફિ ખલક અઝ નામ ઉક્તાદ,
ચુ બમાઅની રફત આરામ ઉક્તાદ.

તે સોબે દનીને કહયુ કે અય બોળા માલુસ, આ જાડ તે ઇમ્મતુ
જાડ છે એ ધલુન્જ ઉચુ, ધલુન્જ પોહોશું અને ધલુન્જ દેવાએતુ છે.
અને એજ ખુદાના દરીવાલું અમૃત—આમે દયાત છે. તું બે—ખર
રોવાયી ફકત જાડની મુરત એટલે જાડનો આકાર સમજ્યો છે અને તેથી
શુમનાદ થઈ ગયો છે અને એ જાડની મનવચ શું છે તે સમજ્યો નહી.
જે વસ્તુને તુ જાડ સમજ્યો તેને ત્રાષ વખત લોકો જાડ કહે છે, કોઈ
વખત તેને સુન્ન કરી બોલાવે છે અને કોઈ વખત મહાસાગર કે સદાગ
નામ આવે છે તે એક પુરૂષ છે કે જેની લાખો નીશાની (આમાર) છે.

અને સૌમાં નાનામાં નાની નીશાની તે જીવેદાનની ઝીંદગી (ઉમરે બકા) છે. જો કે તે એકજ છે પણ તેની હજારો નીશાનીઓ છે અને હજારો નામ છે. જેવી તરેહ એક માણસ પોતાના બાપ વિશે વાત કરતાં પોતાને બેટા તરીકે ઓળખાવે છે અને પોતાના ફરજંદની વાત કરતાં પોતાને તેના બાપ તરીકે ઓળખાવે છે; અથવા તેજ માણસ એક શખ્સ તરફ ગુસ્સા અને દુશ્મનાઈથી વર્તતો હોય અને બીજા તરફ માયા અને નેકાઈથી વર્તતો હોય છતાં તે માણસ તો એકજ છે, તેમ જુદા પણ એકજ છે. જો કે તેનાં લાખો નામ છે અને તેના હજારો ગુણ છે પણ તે તે ગુણોના બંધનમાં નથી.

તું ફક્ત “ આડ ” શબ્દને વગગી રહ્યો તેથી તને દીલગીરીનો વખન આવ્યો. અથ જવાન, આહેર સુસ્ત નહી રોધતાં, માઅની એટલે અંદરનો ભેદ રોધ. નામ છોડીને સીક્ષતને જો જેથી કરીને પછી “જાતનો” ખ્યાલ તને આવે. પછી જ્યારે જુદાની જાતમાં ગુમ થાય ત્યારે તારી આંખે નેક અને બદ કાંઈ જણવાતું નથી. જલુજ એક રંગ લાગશે,

આ ખલકમાં જે ધખતીલાફ એટલે જુદાઈ પેદા થઈ છે તે ફક્ત જુદા જુદા નામ અને શબ્દને લીધે થઈ છે. ત્યારે તે માણસને તે શબ્દોના અર્થનું જ્ઞાન થાય છે ત્યારે બધી જુદાઈ દુર થાય છે.

ધર્મની જરૂરીયાત.

કાંઈ વાંચનાર કદાચ સવાલ કરશે કે આગળ જણાવેલા વિકાસ ક્રમ પ્રમાણે એટલે આગળ વધવાના કાયદા (Evolution) મુજબ મોડે પહેલે જ્યાં જુદાને અથવા પરમાત્માને મળવાના છે તો પછી કેશીશ કરવાની શું જરૂર છે અથવા દુનીયાની મોહ, માયા શા વાગ્તે ત્યાગ કરવી જોઈયે. ? તેનો જવાબ એ છે જે દરેક માણસને પોતાની મરજી અને સ્વભાવ મુજબ વર્તવાની છૂટ છે, પણ ધર્મના અભ્યાસમાં મગ્ન છે તે બીજા કશામાં નથી.

“It has been said that too much attention to things spiritual disturbs our practical relations in this world. As far back as in the days of the Chinese sage Confucius, it was said: “Let us take care of this world, and then, when we have finished with

this world, we will take care of other worlds" It is all very well that we should *take care* of this world. But if too much attention to the spiritual may affect a little our practical relations, too much attention to the so called practical, hurts us here and hereafter. It makes us materialistic. For man is not to regard nature as his goal, but something higher. *Man is man, so long as he is struggling to rise above nature*, and this nature is both internal and external. Not only does it comprise the laws that govern the particles of matter 'outside us' and in our bodies, but also the more subtle nature within, which is, in fact the motive power governing the external. It is good and very grand to conquer external nature, but grander still to conquer our internal nature. It is grand and good to know the laws that govern the stars and planets; it is infinitely grander and better to know the laws that govern the passions, the feelings, the will of mankind. This conquering of the inner man, understanding the secrets of the subtle workings that are within the human mind, and knowing its wonderful secrets, belong entirely to religion.....

Apart from the solid facts and truths that we may learn from religion, apart from the comforts that we may gain from it, religion, as a science as a study, is the greatest and healthiest exercise that the human mind can have. This pursuit of the Infinite, this struggle to grasp the Infinite, this effort to get beyond the limitations of the senses, out of matter, as it were, and to evolve the spiritual man—this striving day and night to make the In-

finite one with our being—this struggle itself, is the grandest and most glorious that man can make. Some persons find the greatest pleasure in eating. We have no right to say, that they should not. Others find the greatest pleasure in possessing certain things. We have no right to say, they should not. But they also have no right to say, “no,” to the man who finds his highest pleasure in spiritual thought. The lower the organisation, the greater the pleasure in the senses. Very few men can eat a meal with the same gusto as a dog, or a wolf. But all the pleasures of the dog or the wolf have gone, as it were, into the senses. The lower types of humanity in all nations, find pleasure in the senses, while the cultured and the educated find it in thought, in philosophy, in the arts and sciences. Spirituality is a still higher plane. The subject being infinite, that plane is the highest, and the pleasure there, is the highest for those who can appreciate it. So, even on the utilitarian ground that man is to seek for pleasure, he should cultivate religious thought, for it is the highest pleasure that exists. Thus religion, as a study, seems to me to be absolutely necessary.....(Swami Vivekananda's Works, Part II, Page 66.)

કાષ્ટ-વળી કહેશે “ ખુદ ક્યાં છે, હોય તો દેખાડો ” હવે ખુદના ચિન્હો તો દેખાય છે પણ ખુદ આ ચર્મ ચતુર્ઓથી દેખી શકાતો નથી. શરીરમાં શ્વ, મગજમાં ભુધિ એ કંઈ દેખાતાં નથી. જતાં સમજી શકાયે છોડે કે આ મનુષ્યમાં શ્વ છે, કે ક્ષીણ માનુષ્યમાં ભુધિ છે. જોને ખરેખર ખુદ જોવાનીજ ખાહેશ હોય છે તો તે આગળ જોઇ ગયા તે પ્રમાણે મહાત્મ્યોની માફક મહેનત કરી પોતાની ધ્વજ પુરી કરી શકે છે. હમણા પ્રોફેસર જોને સાગિત કર્યું છે, કે વસ્તુપતિને પણ લાગણી છે.

હવે એક ઓડેક વેસતનો ઓકરો કેહ કે મને એ જાણે અથવા સમજાવે
તો તેમ કરવું કેમકે મુશ્કેલી થઈ પડે ? તેની તરેહ મેલિસને જે ઇન્દ્રિયા
વંશ-દુનિયામાં હોયે તે હોય છે તે એકદમ ખુલની દર્શન કરી રીતે કરી
શકે ? પણ જેને ખરા દીલથી ખુલ નેવાની ઇચ્છા હોય તેણે પહેલાં મોહ,
માયા, કામ-વીગેરે દુશ્ખોથી દૂર રહી, ખાલુ પીડા નિર્મલસર કરી સંસાર
રની, ભત જમાતની ઉપાધિ દુર કરી, ગુરની શોધ કરી, તેને શરણે જવું.

તદ્વિદ્ધિ પ્રણિપાતેન પરિપ્રશ્નેન સેવયા ।

उपदेक्षति ते ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥ ૮

અર્થ- સતગુરની પામિ જઈ સાષ્ટાંગ દડવત પ્રણામ કરીને,
આત્મા કોણ ? પરમાત્મા કોણ ? મધ શુ ? મેલ શુ ? હું કોણ ?
વીગેરે સનાનો પૂછીને તથા તેમની સંસાર કરીને અસન્ન કરેલા શર પાસેથી
પરમાત્માના જ્ઞાને જાણ, એટલે એ જ્ઞાની તથા તત્ત્વદર્શી શર પરમાત્માના
જ્ઞાનનો ઉપદેશ કરશે

तस्मात् गुरुं प्रपद्येत्, जिज्ञासु श्रेय उन्नतम् । ॥ ૯

, શાબ્દે પરે ચ નિવ્ણાત ચક્ષ્ણયુપશમાશ્રયમ્ ॥ ૧૦

અર્થ- ઉત્તમ મવાણની ઇચ્છાવાળા પશ્ચે શ્રેય ટાળનાર અને
શિષ્યને હા સમુગ્ધવતારના શાંતિવાળા અહમનિષ્ઠ (કામિય) ગુરને
શરણે જવું.

૭ એવીજ તરેહ મુરદે રૌશનમાં મળે છે (જુલો ૮૮ મુ પ્રકરણ)

અળ દીદાર કેખન ચાહે મગર,
તરીકત, હકીકત, મારેફતકી રાહ પકડ,
પુલ પાતરી તુમ છોડદો સળ,
પોધીઆ જ્ઞાનકી લેકર બાધદો અળ
તીરથ એર હેઝે સળ દે નીવાર,
માનાકે શીરાને સે હો ખેઝાર,
ગુખસે બજન કરના દુર કર,
છોડ દો નાત જમાત કા હર

* * *

નીચી નાહ ગળ ઇરક આતશ જગાએ
પૂદી, દુધ, ગુરસા સળી જુલ બાઓ,

પ્રાસ જોર જોટા કાઢ્યા સખી મીટાઓ,
હા પછેકા તુમ સ્વભાવ લાઓ
હીરસ જોર હવા પર મનના ધરો,
એ કરશે કરર લે સખી દુર કરો

એસે તુમ આપસેકું સહી કરો,
પીછે જોજની મુરશદ કામીવકી કરો
જીસમે હોય નુર હકકા પરકાશ,
વે મુરશદ કે જાઓ તુમ પાસ,
જા ઉસકે તુમ પાઉ પડો,
ગરીબીસે ખાત ઉતુમે કરો
અબવ તુમ ઉનકે ખાલીમ હો,
પીછે ઇસ તરેહ તુમ ઉનગે કહો
હુમ આયે હે અબ તુમારે ચરલુ,
મીટાવો તુમે સો અબ હમારા મરલુ,
તુમાગી મેહુર કરો હમારી ઉપર
તૌહીદ ઇલમકી બતાવો અબ,
પીછે સુરત સુરતકા ધ્યાન બતાઓ,
દીદાર નુરમે હુમકો મીલાઓ

પછી મુરશદ જેવી તરેહ ધ્યાન કરવા કહે તેમ ધ્યાન કરવાનું છે,
જેની તરેહ જોર પક્ષી ચંદ્ર તરફ લેલ ચખે તેમ સુરત જમાવવાની
કે સુરતની શક્તી ધણીજ છે તે શક્તિના ઉદાહરણ દાખલ કુઝ પક્ષીની
મીસાન આપનામા આવે તે કહે છે કે આ પક્ષી કાસમીરમા પાણીને
કિનારે ઇઝ મુઝી જીવારની કાપણી વખતે ગુજરાતમા આવે છે થોડા
ખત મુધી ગુજરાતમા રહી ચારો ચરે છે મજુ તેનું ધ્યાન મેના પાણી
કિનારે મુલા જોવાના ઇકી તરફ ખેચાયતું હોય છે અને તે ધ્યાનના
મગથી ગુજરાતમા રહી ત્યાં જોતાના ઇજતુ મેન કરે છે અને ત્યાં ખમ્યા
પત્ર થાય છે સુરતની પજુ આની શમ્તી હોય છે આવી રીતે ધ્યાન ધરતા
મુજલદ અથવા ગુઝની મહેરથી ચેનાને ખુબના દર્શન થાય છે

“ તુરે રોશન ” તુ તમામ શીક્ષણ બે વાક્યોમાંજ સમાવ્યું છે એમ કહીએ તો ખોટું નથી.

એક એ કે હદીસમાં કહ્યું છે કે મત્તુ કબ્લ અંત મત્તુ તેમ મરણની આગળ મરી જવું. અને બીજું વાક્ય એ કે —

મુરશીદ કામીલ કી ખોજની કર,

મુરશીદ ખતાવે યું મુશાહેદા કર.

પેગમખર સદ્ગત કહી ગયા છે કે મત્તુ કબ્લ અંત મત્તુ; એનો અર્થ એ છે જે તમે કુદરતી રીતે મરી જાઓ તે પહેલાં તમે તમારી મેજે તમારામાં મરી જવા જેવી હાલત પેદા કરો. એટલે કે મરીને જીવવું એજ ખદેખર્શ જીવવું છે. મરણ વખતે બધાં દુઃખનો અંત આવતો દેખાય છે, પરંતુ ખરી રીતે તે વખતે દુઃખનો અંત આવતો નથી. જે માણસ જીવતાં મરણ પામે છે તેનાજ દુઃખનો અંત આવે છે, એટલે કે તેને કોઈ પણ પ્રકારનું દુઃખ લાગતું નથી. જીવતાં મરવું એટલે જીવતાં મંનનો નાશ કરવો. કારણકે સુખ દુઃખ, મન છે ત્યાં મુખીજ છે. માટે જે મનનો નાશ થાય તો તે નાશ થયા પછી પ્રાણી માત્રને સુખ દુઃખ થતું નથી. જે માણસને આવી મનની સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે તે હમેશાં શાંતિ ભોગવે છે.

તુરે રોશનમાં કહ્યું છે કે:—

મરે તુમ સુવે કે પહેલે જળ, દરશન દેવે તુમકો રળ.

એવુંજ શીક્ષણ દરેક પેગમખર તેમજ મહાત્મા આપી ગયા છે. વળી કબીર સાહેબ પણ કહી ગયા છે કે:—

મરતે મરતે જુગ સુવા, અવસર સુવા ન કોય,

દાસ કબીરા યું સુવા, બોહોર ન મરના હોય.

જીવત તે મરવો લલો, જે મરી જાને કોય,

મરને પહેલે જે મરે, કુલ ઉજ્યારા હોય.

મરૂં મરૂં સખ કોઈ કહે, મેરી મરે ખલાય;

મરનાથા સો મર સુકા, અળ કોંન મરે હે જાય.

મન સુવા, માયા સુઈ, મંત્રય સુવા ચરીર;

અવિનાસી તો ના મરે, તું કયું મરે કબીર.

બધે ખુદા-વહેદતુલ હુન્નુદ—(God vision.)

Master:—I do see that Being as a Reality before my very eyes ! Why then should I reason ? I do actually see that it is the Absolute who has become all things about us ; it is He who appears as the finite soul and the phenomenal world ! One must have an awakening of the spirit within to see this Reality. (Gospel of Sri Ramakrishna, page 310)

Master:—Do you know what I see ! I see Him as All. Man and other creatures—they appear as veritable figures skin bound,—with the Lord within,—shaking the head or moving the hands and feet ! (Ibid, page 364.)

શ્રી સમસ્તુ પરમહસ પોતાના ચેલાઓને કહે છે:—

મારી પોતાની આંખ આગળ હું ખુદાને હાજર જોઉં છું એટલે મારે વિવાદ શું કરવો ? મારી નજરે જોઉં છું કે નિરંજન નિરાકાર આ બધી ચીજોમાં જુદા જુદા રૂપે છે. જ્યાં સુધી આત્મામાં જાગૃતી-તેજ થતી નથી ત્યાં સુધી આવો દેખાવ નજરે પડતો નથી.

હું પોતે શું જોઉં છું તે તમે જાણો છો ! હું જોઉં છું કે ખુદા તમામ શ્રદ્ધા-મખલુકમાં વ્યાપી રહેલો છે. મનુષ્ય માત્ર, તમામ જીવજંતુઓ એ બધાં મારી નજરે ખુદા જુદા જુદા શકલ-આકૃતિ રૂપે છે. એ બધાં માથું અથવા હાથ પગ હવાવર્તા પુતળાં છે પણ અંદર ખુદા છે. (પાતું ૩૧૦, ૩૬૪, શ્રી સમસ્તુ ગોસ્વેડ.) એવીજ રીતે ખાચરદિ જુરતાખી (રેં અં) નામના એક મહાન સુરી પણ કહી ગયા છે. એક વાર તેમને કાંઈએ પુછ્યું કે અર્ચની હિંચાઈ અથવા મોટાઈ કેટલી છે, તો તેમણે જવાબ આપ્યો તે હુંજ છું. પછી તે શખસે પુછ્યું: “કુરસી” શું ચીજ છે ? તેમણે જવાબ દીધો તે હું છું. પછી તેણે પુછ્યું કે લોહ-લખવાતી પાત્રી તે કલમ શું ચીજ છે, તેમણે કહ્યું:—તે પણ હું છું. પછી તે સયાસ પુછનારે કહ્યું કે ખુદાની, ધણી નજદીક રહેનારા જંદઓ જેવાકે હજરત

ધ્યાત્રીમ, હઝરત મુસા, હૃદય સુધા (સં) વગેરે કાણ છે ? બાયબીલ માટેએ જ્યાંએ દીવોએ સોંબી હું છું એવી જોશએ પુછું કે જે ખુદાની પાસે ફરેસ્તા ગદે છે જેવાકે જુઝાઈવ, મીકાઈલ, અઝગાઈવ તે કાણ છે ? તેમણે જવાબ દીવો તે મી હુજ છું આ જવાબો સાલળી તે સર્વોચ્ચ પુછનાર ખાંમેશ-યુપ થઈ ગયો પછી બાયબીલ કહ્યું કે મુજ વાંધે એ છે કે જે ખુદામાં ફેનો થઈ જાય છે તેને તમામ મીર પોતામાં દેખાય છે અને તે દેખાવાનું કાચુ એ છે જે ખુદામાં તમામ મીરો મોજુદ છે

આ અનુભવ થયો એટલે વહેદત વુલ્ફનું પુત્ર જાન થયું કહેવાયે આ જ્ઞાનના ત્રણ દરજ્જા છે ૧. ઇર્મુય-યકીન ૨. એનુય-યકીન ૩ હકકુલ-યકીન માથી નીચો દરજ્જો તે ઇર્મુય-યકીન છે વચ્ચો દરજ્જો તે એનુય-યકીન છે અને સૌથી ઉચો દરજ્જો હકકુલ-યકીન છે દાખલા તરીકે આપણે આગ-આનહની ખસીયત જાણીયે છીએ કે તેને આગથી લગાડીયે તો દાઝે છે તે ઇર્મુય-યકીન, પણ ખાતરી તે ઉપર કરતા આગથી મુખીયે અને તે દાઝવાનું જ્ઞાન થાય તો તે એનુય-યકીન, પણ જેની તરફ હુદાર લોહાને આગમાં નાખે અને તે લોહુ આગનું રૂપ પકડે છે તે વખત તે લોહાની દાવન થાય છે તે હકકુલ-યકીનની છે એ મરતમે જ્યારે માણસ પોહોચે છે ત્યારે તેની નજરે ખુદા ખુદા દેખાય છે એનુજ નામ બહેદુત વજુદ અથવા બહેદુલ મોજુદ (હમા ઓસ્ત) જે માણસને એ જ્ઞાન થયું હોય તેની પાસેથી ખુદાને ગોધવા મઠવાના રૂમી સહેન મરનનીમા ફરમારી ગયા છે -

અકલે કુલ વ નફસે કુલ મદે ખુદાસ્ત.

અર્થો કુરસી ગ મહાં કેઝ વર્થ જુદાસ્ત,

મઝદુરે હક અમ્ત આતે પાકે ઉ,

જે બજુ હક વ અઝ દીગર કેસ મજુ

અર્થ—મદે ખુદા (ખુદાનો બદો) તેજ 'અકલે કુલ' છે અર્થ અને કુરસી તેનાથી જુદા નથી તેની પાકે જાતમા ખુદા દેખાય છે તેનીજ પાસેથી ખુદાને ગ દુહ, ખીમ પાને દુહો નહી એ દરજ્જો જ્યારે મન નુરે દાવાજ પુવા ત્યારે તેઓ કહેતા હતા કે "અનસ-દક" નું ખુદાસુ. એ દાવોતે જ્યારે બાયબીલ સહેન પુતા હતા ત્યારે એ દીવમ નમાત પદી વધા પછી તેજાની તરફ જોઈ જુ ન-ની-વન દો લા એ તા દવા અને ફરજન માઅનેદવ, એટલે મુ ખુ જ છુ લોહો માન મીવાન ફરજની પરાનક ફરિયાની પેશો અનુમત અમજે નીચવા જોયોમાં દરજ્જોનો છે

તે જાન્યેની જાણીદીસે, બહેર આપાં જમસી સાપનકે સુધીસે
બહેર આતા હય તો મુજેક આરાક, ઓરે માણકે યક નહુર આપાં, માની
જાણ મેને અપનેકા, ગુમ કાયા તો આલમે તોલીક. દીખાઈ દીવાદાસીસ
બરસ તક અલ્લાહ મેરા આછના રહ્ય, અમ મે ખુદ અપના આછના રહે
આપા હુ યાની અપની ખુદી મેને-ઉસડી યાદમે ફરમોશ કર દીધ. અબ
મે કહેતાહુ કે મે અપના આછના હુ ઓર વોહ અલ્લાહ હે જો, મેરી
અમાનસે ખાત કરતા હય યાની અમ હર કામ મેરી અમાન પર મુન્ અદા
રોતા હય. કે ગોધા અલ્લા મેરી અમાનસે કયામ કરતા હય ઓર મે, હર
અમાનસે ગુમ હો ગયા” ૧

એ હાલતમા બંદો અને મઆખુદ (ખુદ) બંને એક થાય છે,
એટલે કે તમામ જીન્દગીમાં તેને ખુદાજી નજરે પડે છે “જ્યાં સુધી ખુદા અને
બદામાં શાનીની નજરે ફરક છે ત્યાં સુધી ચિરકતો શુ (લયા-નીશાની) બાકી
છે એમ ગણાય છે” આ વાતથી બદાને ખુદામાં ફરક સમજવો એ શિરક
છે, એમ હાજી ઇમદાદુલ્લા સાહેબે પણ પોતાની “શમાઈમે ઇમદાદીયા”
નામની કીર્તામમાં એવું જણાવેલું છે આ શાનીના મરતમો જે માણ
સને ખુદાની યાદીમાં મળે છે તે જાણવામાં આવ્યો છે આનો મુસલમાન
લાઈઓએ લખેલો અર્થ કરાવો નથી કેટલાક બહેર જોનારા બોલે આ
વાતોને ઉંડી રીતે સમજાવી તેને ગુસ્સાનકારક બતાવે છે પણ ખરું જોતા
એ રસ્તામાં ઉતરી આગળ જનારાઓજ ખુદાને પ્રોત્સાહી મળે છે અને
એજ ખુદો અને ચોખ્ખો રસ્તો છે

બાયઝીદિ ખુસ્તામી (રે. ૨૦ અ. ૦) એ અલ્લાહને ખુબુ હે “હુ
તારી રાહ ઉપર શી રીતે આની શરૂ” જવાબ મળ્યો “ખુદી તક” કરવાથી
એવીજ તરેહ “શમાઈમે ઇમદાદીયા” ના ૧૪ પાને લખેલું છે — ભારે ભહેનન
અને ખ્યાનથી તયા મનવી શકાઓ વગેરે દુર કરીને પોતાના આપાથી દુર
શય જુલુ અને પ્રોતાની ભતનો ખ્યાલ જતો રહે એને બધાથી તે એ
ખુદને શય જુલુ અને કાઈ ચીજ એની ખ્યાલમાં બાકી નહી રહે

૧ સમસ્ત ફરીદુદ્દીન અત્તારની તઝકિરુલ્લ અલ્લીયા નામની કિતાબમાં
ઉપલી હકીકત મોજુદ છે

૨ હાજી ઇમદાદુલ્લા સાહેબ, એ દેવગઢ, મહારાજપુર, મેરા, દીલ્હી,
જોપાલ, વીગેરે ઠેકાણેના ગોરા આવીમેના પીર હના, એટલે તેમની લખેલી
હકીકતને એ આવીમેથી સ્ફ કરી સકાય નહી

ત્યારે તે બધે ઠેકાણે ખુદાનેજ હાજર નાજર જીવે છે. અને જ્યારે તે જ્ઞાનીની નજરમાંથી બીજી બાબતોની દૃષ્ટિ અને ખુદા સીવાયની બીજી વાતો નીકળી જાય છે એટલે તેની નજરમાં ખુદા સીવાય બીજું કંઈ આવતું નથી અને તે બે-ખંખર થઈ જાય છે. બધુંકે એ દષ્ટીકર્તાનું પણ તેને જ્ઞાન રહેતું નથી. તેને બધે ખુદાજ ખુદા નજર આવે છે. અને તે “હુ” “હુ” એજ, એજ કહે છે એટલુંજ નહીં પણ હુ પોતે એજ છું એમ કહેવા લાગે છે. આ મરતબાને “ફના દર ફના” કહેવામાં આવે છે. વિગેરે દાજી ઇમદાદુલાહ સાહેબ લખી ગયા છે.

નુરે રોશનમાં પણ સાહ કાયમદીને એવીજ તરેહ પોતાનો અનુભવ દર્શાવ્યો છે:—

“ઐન જૈન મેં એક તુકતેકા તફાવત હય જાન,

થું બંદા ઐર અલાહ બીચ ખુદી હય જાન;

તુકતા બીચસે ઉઠ ગયા તો ઐન હય જાન,

ખુદી બીચસે ખીસ ગઇ તો હય રહેમાન.” (પાનું ૨૮૧)

વળી જેવી રીતે બાયઝીદ સાહેબ કહી ગયા કે દરેક બોલ મારી જ્ઞાન ઉપરથી નીકળે છે તે જાણે ખુદાજ મારે મોટેથી બોલતો હોય તેમ છે, તેવીજ રીતે નુરે રોશનના કર્તા પણ ધણે ઠેકાણે લખી ગયા છે:—

બોલે સો કાયમદીન નહી, એ પ્રીતમ કેરા નુર,

એકા એકજ હો રહા, જું પાની મીલા બીચ સમંદુર (પાનું ૨૪૧)

કાયમદીન, બોલે સોખુદ નહી, એ અન બોલતે કા બોલ,

એકા એકજ હો રહે, અળ દીયા સો પડદા બોલ. (પાનું ૨૦૬)

કરની તેરી સળ ખીયા, મત સીર મેરે નાખ,

કાયમદીન આજીઝ હે ખીયા, ઉસે મંનડે મેં રાખ (પાનું ૧૦૦)

એમનું બહેતુલ વજુદનું જ્ઞાન પણ કમાલીયતે હતું એમ નુરે રોશનથી માલમ પડે છે:—

કાયમદીનકે મન એક છે, જહાં દેખે વહાં નુર,

નખી રમુલકી મેહરસે, હુવા સો તુકતા દુર. (પાનું ૧૦૧)

આ પ્રમાણે જ્યારે માણસ ખુદાની પુરી વેદવતને પહોંચે છે અને ખુદામાં મળી જાય છે ત્યારે તેને દરેક ચીજમાં ખુદા સુન્ને છે અને તેથીજ તેના મુખમાંથી એવા બોલ નીકળે છે. આ વાતો ખુદાના ખરા જ્ઞાનની છે. ઉપર ઉપર જોનારા માણસોને આ વાતની સમજણ પડી શકતી નથી. બોલાના રૂમ સાહેબની મઝનવી શરીરમાં પણ ધણે ઠેકાણે આવીજ જાને લખેલી છે.

ચિરંતી તથાલીમ.

સૌથી પહેલાં ખુદની જાત (પુરુષ) અને સિદ્ધાંત (પ્રકૃતી) ને સમજવું જોઈએ; કારણકે સુચીવાદ અને ઇસ્લામનો મુળ પાયો એ છે. જાત એક દસ્તીએ મૂલવક (સંપૂર્ણ) વ્યક્તી) છે. જેને “વાશ્વમુલ વુજુદ” કહે છે અને જેનો ઘેરાવો તમામ જીજ ઉપર છે. પણ તે ખુદ પોતે તે ઘેરાવાથી બહાર છે. તે કોઈ જ્ઞાનમાં સમાઈ શકતો નથી તેમજ કોઈ પણ દહ (બદીયતપણામાં) તે આવી શકતો નથી. તેનો નાશ પણ થઈ શકતો નથી. તેમજ તેમાં ફેરફાર પણ થઈ શકતો નથી. અધી જીજ જે મોજુદ છે તે તેને લીધે છે પણ ને પોતાનો દસ્તી સાફ કોઈ ઉપર આધાર રાખતો નથી. જમીન ઉપર અને આસમાનમાં પણ તેના સીવાય જીજ કંઈ નથી. સર્વે ઠેકાણે તેજ છે. તેનો કોઈ લાગીદાર નથી. તે કોઈથી પેદા થયો નથી તેમજ તેના પેદથી કોઈ પેદા થયું નથી. પણ તેવું જ્ઞાન, તેના “નામ” અને “સિદ્ધાંત” અને તેની “મજાહેર” (ખાસીયતો) વગર થવું અશક્ય હોવાથી તેની સિદ્ધાંત અને નામોવું જ્ઞાન જરૂર છે.

સિક્ષાત્ત્વેન્યારે હરતીએ મુતલક જાહેર થઈને ખાસ કાંઈ નુરનેા દેખાવ પકડે છે ત્યારે તેને સિક્ષાત્ત્વ-ગુણ કહે છે. દાખલા તરીકે દુનીયા જાહેર થઈ તો માલમ પડ્યું કે તેની જાતમા જે પેદા કરવાની સિક્ષા હતી તેનો દેખાવ (જલ્લા) દેખાડ્યો. જાતની બેશુમાર સિક્ષાત્ત્વ છે પણ તે જાતથી જુદી અને અલગ નથી. જોકે દરેક સિક્ષાત્ત્વ સિક્ષાત્ત્વથી જુદી છે અને જાત બધી સિક્ષાત્ત્વથી જુદી અને અલગદેદી દેખાય છે. પણ ખરેખર બધું એકજ છે. જુદાઈ બીજકુલ નથી. દાખલા તરીકે પુલની ખુશબો તે તેની સિક્ષા છે જે ચમનની હવાને સુગંધીદાર કરે છે. પણ તે ખુશબો પુલની જાતથી જુદી નથી.

જેવી તરેહ ખુદાની જાત કદીમ-અનાદી અને અવિનાશી છે તેવીજ તરેહ તેની સિદ્ધાંતો પણ કદીમ અને અવિનાશી છે. જાતમાં ખુદાની બંદુત (એકતા) નગર પડે છે. અને સિદ્ધાંતમાં તરેહતરેહનું બહુપણ નગર

૧. સિક્ષત ઝેક વચન છે અને સિક્ષત બહુ વચન છે. તેનો અર્થ મુલ્ય થાય છે.

પડે છે પણ સિક્ષાત જુદી નથી એટલે સિક્ષાતમા જે બહુપણું જોરામા અને સાબળવામા આવે છે તે ફક્ત ખ્યાલીજ છે નહીનર સિક્ષાતમા પણ વહેદતજ છે

મા. એસ્ત, એનેજ 'હમા એસ્ત' કહે છે એટલે કે બધે ખુદાની જાતજ છે તેના મીનાય ખીજુ કાંઈ નથી અને જે આપણને નજરે પડે છે તે બધી ખુદાની એકતાઈ-વેદક્ષતજ છે જેની તરેહ કુરાન શરીફમા ફરમાયુ છે, "વહોના અલા કુદને શએષ મુહીત" એટલે કે બધી ચીજ ઉપર ખુદાનો વેરાવો છે ખીજુ આવત છે કે "વહોવા માઅ કુમ અએનમા કુન્તુમ" એટલે તમે જવાબી હોન ત્યા ખુદા તમારી સાથે છે ત્રીજુ આવત છે કે — "અએનમા તનહતુ ફસુમા વજહુ-નાહ" જવાબી તમે જુઓ ત્યા ખુદાની જાત મેજુ છે

તઅય્યુનાત વ તનઝઝુલાત

સરીનાહમા આ બોલ વારે ધડીએ વપરાય છે એની મતનજ એ છે જે ફુનીયામા જે પેદા થયવી વસ્તુઓની સુરત શીકનો નજરે પડે છે તે બધી ખુદાની જાતની સિક્ષાત છે અને તેના નુરનો અમકાર ૩ પણ તમા મની અસલીયત તેની જાતના પરતઓ-ત્રિતીનીમ મીનાય ખીજુ કાંઈ નથી. દાખલા તરીકે એક દોરામા થોડી ગારો મારેની હોય તો તે ગારને કાંઈ દોરો કહેતુ નથી તે ગાદની શીકલને સુરતના સમનથી તેને ગાઠ કહેનામા આવે છે જે કે તેની અદર દોરા મીનાય કાંઈ નથી એટલે ગાર તે "તઅય્યુન" છે જ્યારે ગાઠ મારી હોય તો ગાર કહેવામા આવે છે અને ગાઠ છોડી નાખે તો દોરો કહેનામા આવે છે દોરાને ગા કહેનામા આવતી નથી અને ગાદને દોરો કહેનામા આવતો નથી

એની તરેહ તમામ શ્રધ્ધી-મખતૂકની શીકવ અને સુરનોને "તઅય્યુનત ની નજરથી જેની જોષએ તે જાતે ઇલાહી-ખુદાથી જુદા નથી પણ જ્યા મુખી તે જુદી જુદી શીક્ષ અને સુરત ધરાવે છે ત્યા મુખી તેને જાતે ઇલાહી કહી શકતા નથી, અને તેને જાતે ઇલાહી કહેતુ અથવા સમજતુ 'શિ' છે એવી તરેહ જ્યારે જુદા જુદા રૂપે શ્રદ્ધી પેદા થઈ તે શીકનાને "તઅય્યુનાત" કહેવામા આવે છે પણ એ શીકનોમા જ્યારે દેશ્વાર યા સામે છે ત્યારે તેને "તનઝઝુલાત" કહે છે દાખલા તરીકે દર અંક ઉચુ અથવા સાર તદ્દર છે સુરજની ગરમી ઝમીનની ખીનાયત સુરીને તે બીનાયને આસમાનમા લઈ જાય છે અને તેને પાણી રૂપે વરસાવે છે

તે વરસાદ ખેતરમાં પણ પડે છે અને મંદી મટરોમાં પણ પડે છે. એટલે હવાએ પાણીનું રૂપ પકડ્યું એ એક તનઝખુલ થયું અને તે પાણીનું વરસનું અને ઝમીન ઉપર અહીં તહીં ઘોડનું એ ખીન્નુ તનઝખુલ થયું.

આ તેની જાતના કલ્પિત-નકલી દાખલા છે. ખુદાની જાતમાં કાંઈ ફેરફાર થતો નથી (તઝ્ઝેયુનાત ને તનઝખુલાત). પણ આ દેખીના ફેરફારથી દુનીયાનો કારોબાર તે ચલાવે છે. આના સંબંધમાં નાસૂત, મલકૂત, જખરત અને લાહૂતનો પણ થોડો ખુલાસો આપવો જરૂરનો છે.

નાસૂત—જે આલમ આપણને નજરે દીકામાં આવે છે તેનું નામ નાસૂત છે. એ આલમમાં જે જગ્યાને ને બોલી આપણે વાપરીએ છે તેને નાસૂતની બોલી કહે છે.

મલકૂત—નાસૂતની અંદર મલકૂત છે એટલે કે ઝાહેર આલમની અંદરના ભાગને મલકૂત કહે છે. તે નાસૂતની નજદીક છે અને નાસૂતથી જોડાયેલો છે. જ્યારે નાસૂતના આલમમાંથી આગળ વધે છે ત્યારે મલકૂતના દેખાવો નજર પડે છે. નાસૂતમાં જે ઝિક (મત , અને ફિક (ચિંતવન) કરે છે તેને પરીલાએ મલકૂતમાં પોહોંચે છે અને માણસ પોતાની બદગીથી તેનો અંદરનો ભેદ માલમ પડે છે.

જખરત—મલકૂતની અંદરનો ભેદ માલમ પડે ત્યારે તેને જખરત કહેવામાં આવે છે. એ નાસૂતથી ત્રીજો દરજ્જો છે. આ મુકામમાં આપણા શરીરનું પુરે પુરું જ્ઞાન એની મેળેજ ચાલે છે, અને નાસૂત અને મલકૂત આ મુકામની હોં છે એમ ખુલ્લું દેખાય છે.

લાહૂત—જખરતની અંદરનો ભેદ માલમ પડવા લાગે ત્યારે લાહૂત મુકામ ખુલ્લું છે. અહીં ખુદાની જાત સીવાય કાંઈ બાકી રહેતું નથી.

હકીકૂત—લાહૂતનું જાતીન-મધ્ય “ હાહૂત ” છે. એ મુકામ ઉપર નથી પોતાની ખચર રહેતી કે નથી કાંઈ જાણવાની શક્તી રહેતી નથી; “ હમે ” ની નીચાની રહેતી કે નથી “ એસ્ત ” ની જરૂર જણાતી. અને આ હકીકૂત વર્ણવી પણ શકાતી નથી આટલુંજ કહી શકાય કે એ ખુદા-“ હુ ” નું મુકામ છે.

દાખલા તરીકે ઇનસાનનું ઝાહેર શરીર તે નાસૂત છે. અને તેના અંદરની હવાઓ (હદિથો) મલકૂતનો ભેદ છે. તે હવાસનું જ્ઞાન જ્ઞાને-

દ્રિયોથી થાય તે જગ્યાસ્થનો બેઠ, અને જ્યારે એ જ્ઞાનની આત્મજ્ઞાનેદ્રિયી છુટી થાય છે એટલે કે તેની સાથે તેનો સંબંધ રહેતો નથી તે હાલતનું નામ લાહુત છે. જ્યારે મન પોતાની હસ્તીથી પણ બે ખંચર થઈ જાય છે અને બેખમરી પણ રહેતી નથી તો તેને હાલત કહે છે.

ફૂલ^૧—કુગન શરીરમાં “રૂઢ”ને અંતરે રખ એટલે ખુદાનો હુકમ કહાયો. હદીસમાં લખ્યું છે કે અસ્લાહ તઆલાએ આદમને પોતાની સુરત માફક પેદા કરીધો. ખુદાને કાંઈ સુરત નથી કે હોઈ શકતી નથી એટલે એ ઉપરથી જણાય છે કે સુરત કહેવામાં “રૂઢ”નો અર્થ સમયલો છે. ખુદાની જ્ઞાતની કાંઈ શીકલ નથી તેમજ “રૂઢ”ની પણ કાંઈ નથી. જેની તરેહ જાત છુપી છે તેવી તરેહ રૂઢ બી છુપી છે જેવી તરેહ ખુદાની જ્ઞાત આ ચામડાની આંખોથી જોઈ શકાતી નથી અને બહારના રાનથી સમજી શકાતી નથી તેવી તરેહ તેનો હુકમ જો રૂઢ તે છે પણ એ આંખથી જોઈ શકાતી નથી. રૂઢ એકજ ચીજ છે. એ વહેંચી શકાતી નથી. જે જુદા જુદા શરીરોમાં અસ્વાહ^૨ દેખાય છે તે બધી એકજ મહાન રૂઢનો પડઝાયો છે, જેવી તરેહ સુગજ એકજ છે પણ તેના કિરણ બે શુમાર છે. જે સાફ જગ્યાએ તે કિરણ પડે છે તો સુરજનો આબેદુબ દેખાય તેમા નજરે પડે છે જોકે સુરજ ત્યાં નથી, અને ગંદી અને મેંથી ચીજ ઉપર તે કિરણ પડે તો પોતાના ગંદાપણાને લીધે તે કીરણો ત્યાં ચળકતા નથી પણ તે ચીજોમાં પણ તે કિરણોને લીધે વધારતી અને છંદગીની શકતી છે.

રૂઢ તે જ્ઞાતનો આધનો (દર્પણ) છે જેમાં તેની ખુશસુરતની શીકલ નજર આવે છે.

હદય^૩—જેની તરેહ “રૂઢ” ખુદાની જ્ઞાતનો આધનો છે તેનીજ તરેહ હદય ખુદાના નામ અને સિદ્ધાંતોનું દર્પણ છે જે નુરે જાતના રૂઢમા ચળકે છે તે હદયમાં છુટું થઈ ગયું છે.

નફસ-રૂઢ અને હદય આલમે અંતર સાથે સંબંધ રાખે છે પણ નફસ આલમે ખાક સાથે સંબંધ રાખે છે. જ્ઞાતની સિદ્ધાત અને નામની તજવીજી-ગેશની રૂઢ અને હદયના સંબંધથી નફસ સુધી આવે છે પણ

નફસ દુનીયવી બાબતોથી તથા બુક-સંબંધ રાખે છે જેથી રૂઢ અને કલમમાં જે ખુબસુરતી છે તે નફસમાં નથી. અને નાસુલ મુકામની તૈયારી (કેળવણી) વગર તે તજવીજી નફસમાં પેદા થઈ શકતી નથી એટલુંજ નહીં પણ નફસ પોતાના વિષયમાં ચક્રચુર રહેવાના ઇરાદાથી તે તજવીજીથી નાસી જવા અથવા દુરજ રહેવા માગે છે, અને ઇદ્રિયોને એવોજ દુકમ આપે છે કે વિષય વાસના-શહેવતમાજ તલ્લીન-મસયુલ રહે, જેથી કલમ અને રૂઢનો આઈનો અગકતો નથી.

માણસ ઇમાદત અને જયતપ (મુજહેદ્દા થી નફસને આગળ વધાવવા કોશીશ કરી શકે છે અને નફસે લગ્નમાં કહે છે. પણ જ્યારે તે મુજહેદ્દાથી નફસને તદ્દન બાળી નાખે છે ત્યારે તે પોતે વધીને ખીલકુલ આઈના મીસાલ થઈ જાય છે અને તેમાં રૂઢ અને કલમનો ચમકાર બરાબર માલુમ પડે છે અને નફસમાં કોઈ પણ વાસના-ખાહેશ રહેતી નથી એ વખતે એ નફસે “મુતમઇન્નાજ” થઈ જાય છે. એને નફસનું મરવું અથવા નફસ પર કાણુ કહે છે.

સિવસિવામાં ઇખતેલાફ (ફેર) શા માટે છે.

મુશીબોમાં ઘણા મિયમિયા (મન્જો) છે અને દરેક મિયસિયાનો તરીકા અને ઝિક્ક (મત્ર) વગેરે જુદા છે એ જોઈ કાંઈ વાર ખ્યાલ પેદા થાય છે કે તસવ્વુકનો રતો અને અસલ-મૂળ એક છે તો પછી એ ગદ્દ પર આવનારામાં ઇખતેલાફ (ફેર) શા કારણથી છે ખરેખરી ખીના તો એ છે કે ફેર ફક્ત દેખાવનોજ છે પણ ખરૂં જોના ઇખતેલાફ કાંઈ નથી સિવસિવાના નામમાં ફેર ફક્ત સિવસિવા કાલમ કરનાર (માની) માટે વપરાયલા જુદા જુદા નામને લીધે છે તથા ખીમની અસલ તો લગભગ દરેક તરીકાની મળતી છે અને ઝિક્કર અને શગવ (કિયાકામ)માં તો બહુજ જુજળળ ફેર છે ફક્ત મુશીબોમાં જોજ બાનદમાં થોડી થોડી મતફેરી છે (૧) વહેદુલ વુજૂદની બાબત. (૨) સિમાઅ (સમ)ની બાબત ૧ વહેદુલ વુજૂદ એટલે ખૂબ દરેક ઠેકાણે મોજૂદ છે અને દરેક ચીજ ખુદા છે એ માનવાને “હમા ઝોસ્ત” કહે છે ખીજાઓ એમ કહે છે કે “હમા અઝ ઝોસ્ત” એટલે બધી ચીજ તેમથી પેદા થઈ છે.

કેટલાક સિવસિવાના મુશીબો: ચમ સાલગનાનુ લાઝમ ગણતા મંધી પ્રભુ ચીસ્તી સિવસિવાનાઓ તો ચમ ગાવાન અને સાલગનાનુ સાઝમ

અને જરૂરી સમજે છે આ ઇખતીવાફ છે છતાં જે લોકો એ લાઝમ ગણતા નથી તે લોક પણ એમ કહેતા નથી કે તમારે રાગ નહીં સાલળવો કેટલાક કહે છે કે 'ખુદવાળા લોકોને ગાપન સાલળવું લાઝમ છે ખીજાઓને નથી' આવી રીતે આ મતફેરી છે પણ તેમાંની કાંઈ રીતે અદમનો ભગ થયો નથી દુરવેશોની તાનીમમાં જે મતફેર છે તેનું કારણ એ છે કે મુરશદો તાલિમો-અબ્યાસીઓની તખીયત જોઈને તેમને સારું ધલાવે મુયવે છે

ચિસ્તી ખાનદાનની ઝિકર (જપ) અશગાલ (માધના)

તવજ્જોઈ તવજ્જોઈની તાનીમ ધણ ખર નમશનીયા મિલ-સિનામાં અપાય છે એવે લોકોમાં ખીયાન છે પણ એ ચિસ્તી ખાનદાનમાં પણ અપાય છે તેની ધણી રીતોએ જે જેમાંની એ નીચે મુજબ છે —

મુરશીદ (ગુર) અને મુરીદ (ચેનો) સામ સામે ધુટણ ઉપર બેસે અને ગુર ચેના તરફ રખ-મ્હોક રી પોતાના દીનમાંથી બીજા તમામ ખ્યાનો કદી નાખી એમ્સો વખત અનાદ તુ નામ ચેનાના દીન પર રનાસથી નામે અને ખુદના નામની ઝી-ચો ચેનાના દીનપર સો વખત રહાની તાકતથી નાખે અને તેમ મરતી વખત એનો ખ્યાન કરેકે આ ખુદના નામની ધીયત ખુમરી અને આકર્ષણ શક્તી જઝમની અસર મારા દીનમાંથી નીકળી ચેનાના દીલમાં જાય છે આવી રીતે બેચર વાર મરનાથી મુરીદના દીનમાં ઝિકર ની ગરમી પેદા થઈ જાય છે અને પછી તે ચેલાઓ પોતે પછીથી દરેક તરેહની ઝીકર અને શગન સાર પોતાનામાં કામેનીયત પેદા કરી ને છે કેટલાક છુટુર્ગો ઝિકર અને શગનની તરીમ આપવા પહેલાં તવજ્જોઈ એટનાજ માટે જરૂરી સમજે છે કે તમ કરનાથી મુરીદનું કલ્મ દિન ઝિર અને શગન સાર તૈયાર થાય છે

ઝિકર જેલર-ચિસ્તી ખાનદાનમાં ધણી જાતની ઝિર છે ઝિકર જેલર એને મોટેથી છોકર મરવી આ ધણ કર તદજ્જુદની વખતે (પાંચની રાતે) કરવામાં આવે છે કારણ કે આ ઝિર કાંઈ લોકોને દેખાડના કે સજાવાના મરવામાં આવતી નથી તદજ્જુદ વખતે કરતા પણ સારનેની નખવામાં આવે છે કે પગેશમાં મુનેના પોક જામે નહીં કે કાંઈની ઉધમાં

૧ આદિમક શક્તીની અસર બીજાના મનપર પાડી તેને તરજ્જોઈ કહે છે

ખવલ થાય નહીં તહજજુદની વખતે પહેલા બાર રકાત, બેબે રકાતની નીચતથી નવાશીલે તહજજુદ (નમાઝ) પડે અને હરેક રકાતમાં મુરબ્બે ફાતેહા પછી ત્રણ ત્રણ વખત મુરબ્બે ઇબનાસ (તુલ હોવલ્યાહ) પડે અને નમાઝથી ફરેગ થયા પછી નામિની દુઆ પડે —

૧

અલ્લા હુમ્મા તહિર કટબી અન ગૈરેકા, વ નઝિર કટબી બે-નૂરે માઅરેફતેકા અબદન યા અહવાહો યા અહ્મહો યા અહ્મહ

યા અહનાહ, મારા દીનને ગેર (ખીજ) ચીખેથી પડે કર અને હમેશા તારી ખીબનના નુરથી તેને રોશન કર એમ કીધા પછી “તોમાહ” અને ઇસ્તીગ્દાર પડે

અસ્ત ફેરલ્લા હલ-હલી, લાએવાહા ઇના હોવલ હૈયુલ કટૂમ, વ અતૂમે એલઅહ

અર્થ—ખુદાથી બખસેલ ચાહુ છુ તે ખુદા એજ છે જે જીવતો છે અને બધાને સલામનારો છે તોમાહ કરી તેની તરફ આતુ છુ તેની પછી ત્રણ નખન આ દરદ શરીફ પડે અરસનાતો અનૈકા યા રસન'લા હે વાસનામે અનકા યા હમીમ'ના હે, અઝમલા તો વસ્સનામે અલેલા યા નખીવલનાહ

અર્થ—ઓ ખુદાના રસુન આપ ઉપર દરદ લોગે, ઓ અહનાહના ખારા આપ ઉપર દરદ હેગે, દરદ હોગે આપ ઉપર અવ અહનાહના પેગબર

પછી પલાગી મારી બેસી જતુ અને ડાળા પગના અગ્રહા ને તેની બેડેની આગવીથી જમણા પગના ઘુટણની નીચેના ખાચામા જોરથી દમાવે (અહીં એક ત્ય-નસ છે તેને રંગે કીમાસ કહે છે અને રંગે કીમાસતુ દિલની સાથે જોગણ છે તે દાખાથી દિલમા ગરમી પેદા થાય છે) બેસનામા કમરને સીધી રાખવી, મ્હો-રખ કીમના-પગિમ દિશા તરફ કરતુ અને બન્ને હાથ હુમ્મુ પર રાખવા અને આઉઝોબિલાહ ને બિમમિનાહ પદી નજુ વખત કલમો “લાએનાહા ઇવ-નાહ મોહમદુ-રસુનનાહ” પઠવો પછી એક વખત કનમએ શદાહત પઠવો પછી પેલાની ઘુટણની નજીક આવે ત્યા સુધી માથુ ઝુકાવતુ અને ત્યાથી મોટે અવાજે “લાએનાહા” શરૂ કરી ડાળા તુલજુ ઉપરથી માથુ ફેરવતા જમણી તરફ લાવતુ અને સ્નાસને નજુ ઝગ થાય તેટલો વખત રોકવો પછી,

માયાને પીઠ તરફ રહેજ ફેરવી એવો ખ્યાલ કરવો કે ખુદા સીવાયના તમામ ખતરાત અથવા બ્લેમોને પીઠની તરફ નાખી દીધા. પછી જમણી ' તરફ માયું ફેરવી છાતી તરફ જ્યાં દીલ છે ત્યાં ઝુકાવી "ઇલલ્લાહ"ની ઝળ કરે. અને એ ખ્યાલ કરે કે મેં " ઇસ્કે ઇલાહી " (ખુદાના પ્યારને) દીલમાં ભરી દીધો.

"લાએલાહ" ને "નશી" (ખાલી) કહે છે અને "ઇલલ્લાહ"ને "અસખાત" (ભરેલો) કહે છે. તેથી આ ઝિકરને નશી ને અસખાત કહે છે. નશીની વખત આંખો ખુલ્લી રહેવી જોઈએ અને અસખાતની વખત બંધ કરવી જોઈએ.

આવી રીતે આ ઝિકર બસો વખત કરવી જોઈએ. આ ઝિકરને ચાર ઝળી ઝિકર કહે છે. એ કીધા પછી આગળ લખ્યું તેમ ત્રણ વાર કલમએ તૈયમ અને એકવાર કલમએ સદાદત પડવો જોઈએ.

આ ઝિકરમાં જરૂરની હીદાયત એ છે કે એ ઝિકર રાફ કરનાર અબ્બાસી " નશીની " " લા " બોલતી વખતે " મઆઝુદ "નો ખીયાલ તસવ્વુર કરે એટલે કે "લાએલાહ" જ્યાંનથી નીકળે ત્યારે ખ્યાલ કરે કે ખુદા સિવાય કોઈ માઆઝુદ નથી; અને થોડો વખત અબ્બાસ દયા પછી ખુદા " લા-મનસૂફ " અને " લા-મકસૂફ " છે એમ તસવ્વુર કરે. અને જેની તઆલીમ પુરી થયા આવી હોય તે " લા-મોઝુદ "નો તસવ્વુર કરે.

ઝિકરે અસખાતે મુજરિદ

નશી અને અસખાત એટલે લા "એલાહા ઇલલ્લાહ"ની ઝિકર બાદ બન્ને ધુંટણ ઉપર બેસી જાય, અને અસખાતે મુજરિદની ઝિકર કરે. તે ઝિકર "ઇલલ્લાહ"ને કહે છે. એ ઝિકરની વખત હઝમર સીધી રાખે અને માયાને ડાળા ખજા તરફ ફેરવી ત્યાંથી પુરા જોરથી જમણી છાતી તરફ ઇલલ્લાહની ઝળ લગાવે. અને એ તસવ્વુર કરે કે ખુદા સીવાય કોઈ ચીજ દુનીયામાં નથી. અને મારા સીવાય તેની સાથે કોઈ ખીજુ નથી. આ લાગલાગદ ચારમા વાર કરવી જોઈએ. એને એક ઝળી કહે છે.

ઝિકે છતમે જાન—આની રૂદી એવી છે કે એ ધુંટણ ઉપર બેસી મોઢાને ડાળા ખજા તરફ લાવી, આંખ બંધ કરી ' અલ્લાહ ' ' અલ્લાહ '

૧. મઆઝુદ એટલે પુગ્યા લાગક. ખુદા ૨. કોઈ પખ જનની મનસખ નહીં રાખનાર. ૩. કોઈ પખ જનનો રચાય નહીં પરાવનાર. ૪. કોઈ પખ અમુક દેશને મોઝુદ નહીં દોષ તેવો.

બોલે પહેલાં અલ્લાહના “હ”, નો “હો” ઉચ્ચાર કરે પછીના અલ્લાહના “હ” નો ઉચ્ચાર નહીં કરે એટલે, તેને સાફિન પટે. પહેલો ‘અલ્લાહ’ બોલતી વખતે ઝબ, ઝબી છાતીની નીચે ‘લતીફેએ રહ’ (ચક્ર) છે તેની ઉપર લગાવે, અને બીજો અલ્લાહ બોલતી વખતે જમણી છાતી નીચેના ભાગ ઉપર ઝબ લગાવે.

આ ઝિકર સો વાર કરે અને આ ઝિકર કરતી વખતે ખુદાના નામ અને સિફતોનો ખ્યાલ કરે જેમ કે ખુદા સમીચ (સાંભળનાર) છે, બરીર (બેનાર) છે, અલીમ (બધું જાણનાર) છે.

આમાં હીદાયત આટલી કરવાની છે કે જ્યારે પહેલી તબ વખત અલ્લાહ અલ્લાહ કહી રહે કે પછી એકવાર ‘અલ્લાહ હાઝરી’ એમ બોલે, બીજી વખત નવ વાર બોલ્યા પછી ‘અલ્લાહ નાઝરી’ એમ કહે, અને ત્રીજી વખતે નવ વાર પુરા થાય કે દસ વીસ વખત ‘અલ્લાહ મધ’ એમ કહે.

આ ઝિક્ર તહજ્જુદની (જામદાની) વખતે બાર તસબીહનો કરવામાં આવે છે. જો કોઈ તહજ્જુદ વખતે નહીં પડી શકે તો દુરસદને આસાનીતી વખતે કરી શકે છે. ઝિકર કરી રહ્યા પછી પોતાના સિલસિલાના શુક્રોના શતેલા પદવા જોઈએ.

ઝિક્રે પાસે અનફાસ.

આની ધણી રૂદીઓ છે જેમાંથી રહેલી અને બધાને સમજ પડે એવી આ છે —

નફી, ય અસખાતકા પાસ અનફાસ.

એ આવી તરેહ છે કે જ્યારે સ્વાસ અંદર લેવો ત્યારે ‘લાએલાહ’ કહેવું અને જ્યારે સ્વાસ-દમ બહાર કાઢો ત્યારે ‘અલલલાહ’ કહેવું એવી તરેહ કે પાસે બેસવાવાળો જાણે પણ નહીં.

ઈસ્મે આતકા પાસ અનફાસ.

આની રૂદી એ છે કે જ્યાં તાળવચી લગાડે અને મોઢું બધું કરે અને જ્યારે સ્વાસ-દમ અંદર લે તો ‘અલ્લાહ’ કરીને બોલે અને જ્યાં સુધી તમામ પેટ અને છાતી ભરાય ત્યાં સુધી સ્વાસને રોકે અને એવો તસજુર કરે કે ખુદા તમામ મારા અંદર-આનીનમાં છે. પછી સ્વાસને નાકને ઝોળી બહાર કાઢે સ્વાસ બહાર કાઢતી વખતે ‘હ’ કરી રહે.

ધરમે જ્ઞાતની જિકરની જુદી જુદી રૂઢી.

ધરમે જ્ઞાતની જિક, એકજખી, બે જખી, ત્રણ જખી, અને ચાર જખી છે.

એક જખી:—મોટા અવાજે પુરા જોરથી 'અલ્લાહ' બોલ-શબ્દની મોટ દીસ પર લગાડે.

બે જખી:—એક જખી રૂઢ પર અને બીજી દીસ પર.

ત્રણ જખી:—પહેલવી જખી ધુંટણ પર, બીજી જમણા ધુંટણ પર, ત્રીજી દીસ પર.

ચાર જખી:—પહેલવી જખી ધુંટણ પર, બીજી જમણા ધુંટણ પર ત્રીજી રૂઢ ઉપર, ચોથી દીસ પર.

આ જિકમા આંખ બંધ રહેની જોઈએ.

હખસે દમ (દમને રોકવું તે)

આ કાય તમામ સૂરીઓમાં જરૂરનું ગણ્યું છે ખાસ કરી મીસ્તી અને દાદરીયા તરીકાવાળા આનાથી ધણે ફાયદો થાય છે એમ માને છે. નકશાબ દીઆવાળા આની ધણી જરૂરીઆત જોતા નથી છતાં એટલું કહે છે કે આનાથી ફાયદો થાય છે.

કમઝોર જાતીવાળા અને જોના શરીરમાં પુરો તાકત નહીં હોય તેવા માણસે હખસે દમ અને જિકે જાહેર કદી કરવી નહીં. તેમણે "જિકે ખરી" (ખાતીનની ઝીકર) પર સંતોષ પકડવો, નહીં તો શરીરમાં તરેહ તરેહનું દર્દ આમાંથી પેદા થાય છે.

શાગ્ગે નસ્તીશ—અજમેર શરીફવાળા મહાન ખવાજ હઝરત મોઇનુદ્દીન મીસ્તી સાહેબનો આ ખાસ શગલ છે. એનેથી કલખના ખત-ગતો-વહેમો દૂર થાય છે. સગર ને સાંજ કીખસા તરફ ઝખ કરી બેઠે ધુંટણ પર બેસી, દીલને એક ઠેકાણે રાખી બન્ને આંખોની નજર નાકની અખી પર જમાવવી, અને આંખનો પવકારો મારવો નહીં. અને એમ નજર જમાવતી વખતે એક ધણુંજ સરસ નુર ત્યાં ચળકે છે એવું તસંબુર કરવું. શરૂઆતમાં આંખોમાંથી પાણી જશે અને દર્દ થશે. પછી આસ્તે આસ્તે આદન પડી જશે.

શાગ્ગે અદમુદા—આમાં નજરને નાકની ઉપરના ભાગમાં પેતાનીની નીચે, અને અકુદી-ભવાંની વચ્ચે જમાવવી. એ જરા મુશ્કેલ છે પણ

એનાથી કાપદો પછો થાય છે. હાંદુ ફરીથી પણ આ સાધન કરે છે અને એને ત્રીકુટી કહે છે.

સુસતાનુષ ઇઝકાર—આના તરીકા પણ છે. પણ એક આસાન તરીકા. એ છે કે આંખ, કાન, નાક અને મોઢું હાથની આંગળીઓથી બંધ કરવું અને હમ-આસને નાભી-કુંડીની નીચેથી ખેંચવો અને બેન્ન સૂધી લઈ જવો, અને ત્યાં તાકત મુજબ રોકી રાખવો. જ્યારે નાભીની નીચેથી હમ ઉપર ખેંચવાનો શરૂ કરે કે “અલ્લાહ” શ્વાસમાં કહેવું અને જ્યારે બેન્નમાં શ્વાસને રોકી રાખે ત્યારે “હુ” કરી કહેવું. અને “હુ” કહેતી વખતે દીલની આંખને સતીફએ અખરી (બેન્નમાં એક નાતું છીક છે તે) ઉપર લગાડી રાખે. જ્યારે હમ છોડવો હોય તો નાકવાટે છોડે. એ વખત એમ કરે. શરૂઆતમાં બેચાર વાર એમ કરવું અને રહેતે રહેતે વધારવું.

શરૂએ સૌતે સરમદી^૧—આ સુસતાનુષ ઇઝકારની એક કીસમ છે. એનો તરીકા એ છે કે આંખ, કાન, નાક, મોઢું બંધ કરી તસગુર કરવો કે પાણી ઉંચી જગા ઉપરથી પડવાનો અવાજ આવે છે અથવા મધમાખો ગણુગણે છે. એ તસગુરમાં કરમે જાતનો શગલ (સાધના) કલ્પ અને સતીફએ અખરી પર જારી રાખવું. આરને આ અવાજ અસલી અવાજ થઈ જશે અને એજનો અવાજ સાંભળાવા લાગશે. જેની તસગ હરેક માણસને થાય છે અને જે હઝરત મુસા (અ.૦) એ તુરહ પહાડ ઉપર સાંભળ્યો હતો તે આજ અવાજ છે.

શરૂએ મૈયતઃ—આ પણ સુસતાનુષ ઇઝકારની એક કીસમ છે. આમાં અબ્યાસી સુધ જઈ પોતાના બન્ને પગના અમુલ સાથે બાંધી અને એક બાજુ પડી રહી નાભી-કુંડીની નીચેથી હમને “અલ્લાહ” બોલતાં ઉપર ખેંચી “ઉમુદ દીમાગ (અહમરૂંધ ,માં રોકી સૌતે સરમદીનો તસગુર કરે અને જ્યારે શ્વાસ છોડવો હોય ત્યારે “હુ” કહી નાકવાટે હમ બહાર કાઢે.

આમાં મુઝદાની માફક અબ્યાસી પડી રહે છે અને સુરત પી મુઝદાના જેની કરે. છે તેથી એને શરૂએ મૈયત કહેવામાં આવે છે.

સૌતવણી.

ઉપર કહેલી ઝિક્રો અને અસગાલ દેખાડમાં છે- છતાં યાદ રાખનાતું છે કે દીલ, કલગ તથા પોતાની તાકત પગેરેનો વિચાર કરીને આ અબ્યાસ કરવાનો છે. દરેક દુનીયાદાર પોતાનું કામ છોડી, રાત દીવસ આ

૧. યોગ સાહિતમાં આ નાભી કિયા કહેવાય છે. સૌત-અવાજ, તાદ.

ઝિકરો કરવાજ ખેસી જાયઁએમ થવું નહી જોઈયે. માણસે માયે મુરશદ કરીને એ ઝિક કરવાનો અમુક વખત મુકરર કરવો જોઈયે. મુરશદના કહેવા પ્રમાણે શબ્દો બરાબર સમજી પછી અભ્યાસ શરૂ કરવો. તેમાં જુદા થવાથી ધનસાન કેટલીકવાર દીવાનો ચંદ્ર જાય છે. જ્યારે મંગળ નખજી હોય તો હજારે દમ (પ્રાણાયામ) કરવું નહી. મુરશીદ અથવા શરૂ કરી તેને પુછી પોતાની તબીયત અને શરીરને અનુસરતી હોય તેજ ઝીકર શગલ કરવાથી કાંઈ જાતનો જોખમ રહેતો નથી.

મુરાદ્દીયા (Meditation. ધ્યાન.)

અરબીમાં “ રકબા ” ગરદનને કહે છે. “ મુરાદ્દીયા ” ગરદન ઝુકાવીને કરવી પડે છે જેથી આ દિવાનું નામ મુરાદ્દીયા પડ્યું છે. એ તસબુરનું જોર વધારવા અને કાંઈ ખાસ ચીજની તારીર હામીશ કરવા આ કરવામાં આવે છે.

આપણા નફ્સો (હંદ્રીયો)નાં તથા રોતાનના ખનરાઓથી બચવા તથા કસબને આપણી મઆયુકની માફક ખીજ ખ્યાલથી બચાવવા પણ આ શુગવ કરવામાં આવે છે તેથી પણ મુરાદ્દીયા કહેવાય છે.

જેહ ધુંટણુપર ખેસી, ગરદન ઝુકાવી, આંખ બંધ કરી તસબુર કરવો જરૂરનો છે. એ ઘણી તરફ કરવામાં આવે છે. પણ એક મુરાદ્દીયાની કેશીયન નીચે આપવામાં આવે છે.

મુરાદ્દીયે ઇસ્મે આત.

આપણું દીલ જે ખગલ અને પરાયદા થાય છે તે નફ્સની ખરાબીથી થાય છે. તે હમેશાં દિન-કસબને બગાડવાનીજ કેશીયામાં રહે છે ખીજી કારણ એ છે જે દુનીયાદારીના સંબંધોને લીધે દીલ પરેશાન ગ્રહે છે. એટલા માટે ઇસ્મે આતનો મુરાદ્દીયા કરવો જાઇએ કે કયમ શાંત થાય.

વજુ કરી બે ધુંટણુ ઉપર કિબ્લા તરફ મોઢું કરી બેસવું. પછી “ આઝિઝો બિસ્લાહ ” અને “ બિસ્મિલ્લાહ ” પઢી ગરદન ઝુકાવી, ઇસ્મે આતનો તસબુર કરવો. આનાથી નફ્સની હરકતો જતી રહેશે અને દુનીયાદારીની જંગલ ધણી હોય તો ખુદની સિદ્ધાતના નામો જેવાં કે યા સમીઅ (સાંભળનારા), યા જમીર, (જોનાર), યા અલીમ (સર્વે વાતોને જાણનાર), એ નામોનો તસબુર કરે, અને જો દુનીયાદારીની જંગલોથી ખનરા-વહેમ પેદા થાય તો મુરશીદનો તસબુર કરે.

પહેલાં પહેલાં મુરાદ્દીયામાં તકલીફ માલુમ પડે છે પણ આરતે આરતે આદત થઈ જાય છે અને તસબુરના જોરથી અભ્યાસી ઘણી રહાનીયત (આત્મિક શક્તી) મેળવે છે.

દીદારે ઇલાહીનો મુરાકિબા.

ઉપસીજ રીતે આ કીસમમાં આ આપત “અલમ યાલમ બે અન્ન-લાલા યરા”નો તસવુર કરવાનો છે. આ આપનનો અર્થ એ છે ને “શું તું જાણુનો નથી કે ખુદા જીવે છે.” પછી એ ખ્યાલ કરવો કે અલલાહ જોઇ રહ્યો છે પછી જેમ કુવ્વત વધે તેમ ખ્યાલ કરવો કે હું અલલાહને જોઇ રહ્યો છું.

ખુદાની સાથે એક જગાએ હોવાનો મુરાકિબા.

આ મુરાકિબામાં આ આપતનો તસવુર કરવો. “વહોવા માઅકુમ અનેનમા કુ-તુમ. (ખુદા તમારી સાથે છે તમે કાંઈ પણ જગાએ હો) આમાં ખુદા આપણી સાથે છે એ ખ્યાલ એટલો બધો વધી જાય છે કે ખુદા આપણી સાથે નજર આવવા લાગે છે.”

દાવતનું કામ-હિદુ મુસલીમ એકતા.

ગેર કામના લોકોને ખુદાની રાહ ઉપર લાવવાના માટે પણ રચના છે. અને એ રચના કુરાન શરીફમાં જણાવેલા છે. તેમાં ફરમાવ્યું છે કે:-

૧. “ મુશરિકો તરફ ખીપાલ ન કરો. જે ખુદા આદતે તો તેઓ શિરક કરને નહીં અને અમે તમને તેમની ઉપર દેખરેખ રાખનારા બનાવ્યા નથી કે તમને તેમની ઉપર કાંઈ અખબાર આપ્યો નથી. તેઓ ખુદા સિવાય બીજા છુનોની પૂજા કરે છે તે છુનોનું તમે જુકું બોલો નહીં, કારણકે જે તમે તેમ કરશો તો તેઓ વગર સમજે દુશ્મનીથી આગળ વધીને તમારા ખુદાનું જુકું બોલશે (કુરાને શરીફ, સૂરએ—અન આમ આયત ૧૦૭, ૧૦૮)

૨. “ મુશરિકો (ગેર કામવાળાઓ) માથી જે કાઢી પણ તમારો આશરો માને તો તેને આપો કે જેથી તે ખુદાના કલામ સંભળે, તે પછી તેને પોતાની સહી સલામત જગાએ પોહોચાડી દો (સૂરએ તોબા, આયત ૬.)

૩. દરેક કામની અમે ધર્મ ક્રિયાઓ મુકરર કરી છે તે પ્રમાણે તેઓ ચાલે છે. તેમને એ વિશે તમારાથી કાંઈ ઝઘડો નથી. તમે તમારે ખુદાની તેમને દાવત આપો (સૂરએ હજ, આયત ૬૭)

✽ આ ઝિક્રો અને અજમાવની તઆલીમ મુશરિકોની ગાદીવાળા પીરસાહેબ તરફથી પહેડી દર પહેડી અપાય છે. “ ચિસ્તી તાલીમ” ની જરૂરિયાત સ્વીકારી ગાદીઓની હકીકતની કિતાબમાંથી અપવાદમાં આવી છે

૪. “ તમે લોકોને દિકમત (ગાન), ઉંડી સમજ, અને નેક નસીહતથી દાર્દી આપો. તમે તેમની સાથે દલીલ બને કરો. પણ તે દલીલ સારા રસ્તાવાળી હોવી જોઈએ. ” (સૂરએ નહલ, આયત ૧૨૪.)

૫. ધર્મમાં કાંઈ દબાણ નથી. (સૂરએ બકર, આયત ૨૫૫)

૬. “ જો તું (પયગંબર સદમઅ) ખરાબ દ્રવ્યોનો અને સખ્ત વિચારનો હોત તો તેઓ તારી આસપાસથી વિખરાઈ ગયા હોત. તેમને માફ કર અને તેમને માટે મારી માગ અને કામમાં તેમનો અભિપ્રાય પૂછ ”. (સૂરએ ઇમરાન, આયત ૧૫૯)

૭. “ અમે તને (પેગંબર સં) સર્વ કામ અને સર્વ લોકો માટે પયગંબર તરીકે મોકલ્યો છે. તને અમે ખુશ ખબર આપનાર તથા ચેતવણી આપનાર તરીકે મોકલ્યો છે. પણ ધણી માણસો બલુના નથી. ” (સૂરતુમ-સખા, આયત. ૨૭-૨૯)

૮. “ અને અમે તને હે મોહમ્મદ, ખાસ સર્વ આદમ (જગત) માટે એક રહેમત (આશિર્વાદ) તરીકે મોકલ્યો છે. ” (સૂરતુલ-અબીયા, આયત ૧૦૭)

૯. “ ખુદા તેજ છે જેણે પોતાના પયગંબરને રસ્તો દેખાડનાર અને સાચા ધર્મ સહીત મોકલ્યો છે તેટલા માટે કે તે તે ધર્મને ખીળ મધા ધર્મથી ચડીઆતો બનાવે. ” (સૂરતુલ સફા-આયત-૮-૯-૧૦)

૧૦. “ હે લોકો, અમે તમને એક મરદ અને એક ચોરતમાંથી પેદા કર્યા છે અને અમે તમને જુદી જુદી કામ અને જુદા જુદા ખાન-દાનના બનાવ્યા છે કે તમે એક બીજાને ઓળખી શકો. ” (મૂરતુલ-હોજે રાત, આયત ૧૩)

૧૧. “ અને તમારામાંથી કેટલાક લોકો એના હોવા જોઈએ કે જે બલાઈ તરફ માણસોને બોલાવે અને નેક વાતો કરવા સમગ્રજી પાડે અને ખુરી વાતો કરવાની મના કરે અને આવા લોકોજ નેક બદલો મેળવનાર છે. ” (સૂરતુલ આલે-ઇમરાન, આયત ૧૦૪.)

૧૨. “ અમર જેર ઇસ્લામી કામો સુલેહ શાંતીનો ખીવાલ રાખે અને હાથ લંબાવે તો તમે બી તેમની તરફ હાથ લંબાવો અને ખુદા ઉપર કારોસો રાખો. ને એ સુલેહ શાંતીથી તમને તેઓ ધોડા દેવાનો ઇરાદો રાખે તો તેનો ખીવાલ ન કરો. ખુદા તમારે માટે બસ છે. ” (સૂરએ અન-ફઆલ)

ઉપલી આવતો જોતાં માલમ ખડે છે કે ખુદાએ હઝરત પમગમ્મર સદઅમને ઉપર પ્રમાણે અમલ કરવાની સલાહ આપી હતી એટલે-હઝરત સદઅમ પોતાની પાસે આવનારાઓને તેમની અકલ અને સમજણને અનુસરતી સાલીમ આપી તેમને સીધા રસ્તા પર લાવતા હતા. મસાલજો દાવતનું કામ એજ ધોગ્ય ઉપર કરતા આવ્યા છે. દાવતના કામથી જુદી જુદી કોમોની એકતા જોટલી મજબૂત થાય છે તેટલી જીજ્ઞા ગજાદારી સબોગો કે કામથી થતી નથી. નુરે રોશનના કર્તા શાહ કાશમદીન પીર સાહેબના મુરીદોમાં 'હીંદુ પાટીદારો', મુસલમાન જોરાઓ, ખારવાઓ અને હીંદુ સાધુઓ હતા. તેમાંના કેટલાકોને બહુ મહાપદે એમણે પુગાડ્યા હતા. જેવી તરેહ ઉપર કુશન શરીરમાં ફગાવ્યું છે તેવીજ તરેહ તેઓ વર્તતા હતા. તેઓ પોતે લખી ગયા છે કે:- (જુઓ પાનું ૪૪૫)

મારે મન તો સવણું ભાસે, લોક અવળું વિચારે.

આપે હીંદુ, આપે મુસલમાન, હુઈ કેનામે પાડે.

લોકોનું બે કીધું ઠરું, તો મારું કારણ બગાડે,

હીંદુ મુસલમાન બે અળગા નીરખે, સાહેબંથી વિદન પાડે.

શાહ કાશમદીન પીર દાવતનું કામ કરતા હતા તેનાથી વધુ સરસ રસો હીંદુ મુસ્લીમ એકતાનો કોઈ પણ કાદી શકે એમ નથી એઓ કહી ગયા છે (જુઓ પાનું ૫૧૦)

“ કયા હીંદુ કયા મુસલમાન, સળ પેદાયશ નુર સુખહાન,
મોહમ્મદ કે નુરસે સળ ખાલક હુઈ જાન, કયા હીંદુ ચોર
કયા મુસલમાન. ”

યોગ શાસ્ત્રમાં ચક્રો, અને નાદનું વર્ણન આવે છે
તેનો હુક ખુલાસો.

નાડીચક્ર.

યોગના પુસ્તકોમાં લખ્યું છે કે દરેક માણસના શરીરની લગભગ બરતાં પોતાના ૯૬ આંગળ થાય છે. પોતાના શરીરને દરાર ખેંચીને

૧. આ ક્રિતાળ થણે લાગે ગેર કોમના લોકોને તસબુદ શીખા-
વાના રેતુથીજ તેમની સમજમાં આવે તેમ પીર સાહેબે લખેલી છે. ~

શરીરથી માપ લઈએ તો તે શરીરનો જનુએ ભાગ જે થાય તે માપને પોતાનું એક એક આંગળ સમજવું. તેમાંથી ૪૮ આંગળ ઉપરનું શરીર કહેવાય છે, અને ૪૮ આંગળ શરીર નીચેનું કહેવાય છે તે બન્નેની મધ્યમાં મૂલાધાર ચક્ર છે. યુગ્મ, પાયુનો અંત છે ત્યાંથી બે આંગળ ઉચે અને લિંગથી બે આંગળ નીચે એક આંગળ મત્રના પ્રદેશને દેહ મધ્ય કહેવો છે. એ મૂલાધાર ચક્ર ત્રિકોણી કારે (સમેસા જેવો) છે. તપાવેલા સુવર્ણ જેવો તેનો પ્રકાશ છે.^૧

તે મૂલાધાર ચક્રથી નવ આંગળ ઉચે કંદરથાન છે. એનો વિગ્તાર ચાર આંગળનો છે. તેનો આકાર ઝુકડીના ઇંડા જેવો છે. આ કંદરથાનની મધ્યમાં નાભિ-કુટીનું સ્થાન છે.

એ કંદની યોનીમાં ૭૨ હઝર નાડીઓ ઉત્પન્ન થઈ છે. આ નાડીઓમાં ચૌદ મુખ્ય ગણી છે.

એ ચૌદ નાડીમાં સુષુમણા, પિંગલા તથા ઇંડ્રા એ ત્રણ ધણુંજ કામ કરી રહી છે તેથી તે મુખ્ય છે. એ ત્રણમાં પણ સુષુમણા સર્વોત્તમ છે. તેને શાસ્ત્રમાં બ્રહ્મનાડી કહે છે. કારણ કે તે નાડી ૩૫ એકજ રસ્તાથી બ્રહ્મની પ્રાપ્તિ કરી નૂરમાં મળી શકે છે.

આ નાડીઓના સ્થાનોની વ્યવસ્થા આ પ્રમાણે છે. વાંસાની વચમાં અરિયમય વીણા દંડ (અરહોની કસોડ) છે તેની સાથે રહીને માંધા સુધી રહી રીતે જે નાડી આવેલી છે તે સુષુમણા અથવા બ્રહ્મનાડી છે. નાભિની મણિપૂર ચક્રની નીચેથી આ નાડીના મુખની શરૂઆત થાય છે. કંદકૂપ (ગળા)થી આંગળ જતાં તેના બે ફાટા થાય છે. એક ફાટો ઓડ (ગરદન)ના ભાગમાં થઈને સહગ્ર દળમાં જાય છે અને બીજો ફાટો ગળાના પાછળના ભાગમાં તથા તાળવાની નીચેના ભાગમાં થઈ બે લવાંની વચ્ચે જાય છે અને ત્યાંથી કપાળના ઉપલા ભાગમાં થઈ, સહગ્ર દળમાં જાય છે. કેટલાક હથોગીઓ ઓડના ભાગમાં થઈને પણ સહગ્ર દળમાં જાય છે. તેમને માર્ગમાં ત્રિકુટીને બદલે બ્રમરગુફા આવે છે. સુષુમણાથી (સુષુમણાથી) ડાબી બાજુએ ઇંડ્રા (ઇંડ્રા) નામની નાડી છે, અને પિંગલા નામની નાડી જમણી બાજુએ છે. પીંગલા નાડી નોકના જમણા રંધ્ર-નરકારાના અંત સુધી આવી છે. ઇંડ્રા નાકના ડાબા રંધ્ર સુધી રહી છે *

૧ શ્રી સુત સહિતા, પાનું ૧૮૪.

૨ દસમો દુવાર. બ્રહ્મરંધ્ર. ૩ એને ભમર ગુફા પણ કહે છે.

* હથોગ પ્રદીપિકા, પાનું ૨૫૩.

સુપુમણા નાડીનું દાર જેના વડે બંધ થયેલું છે તેને કુન્ડલીની કહે છે. આ કુન્ડલીની નાભિની નીચે મુંચળાના અથવા સાપના આકારમાં છે. નાભીની સામે બરડાની કરોડમાં સુપુમણાનું મુખ છે તેમાં તે પોતાનું મુખ આડું રાખી સૂતેલી છે. માર્ગને આમ રોકી પોતાના પુંછડા વડે સુપુમણાના માર્ગને સખત બંધનથી રોકી રાખ્યો છે. તેમ કર્યા પછી પોતાની જાડાની કાયા વડે આ કુન્ડલીની વાંસના વીણા દંડ (કરોડ) સાથે સંબંધ કરતી ઉપર સુપુમણાની સાથે સાથે માથા સુધી ચડી છે, અને ત્યાં પોતાના પુંછડાની અણી વડે 'બ્રહ્મ રંધ્રને' બંધ કરી રહી છે.

આ કુન્ડલીનીને જગાડી સુપુમણા નાડીના તથા બ્રહ્મ રંધ્રના દ્વારાને ખુલ્લાં કરાવી તેમાં પવનનો પ્રવેશ કરાવવો એ જ્ઞાનીનું કર્તવ્ય છે. મલાધાર સ્થાનમાંથી ને વખતે પવન ઉઠે છે તે વખતે તેનો વેગ આ સુપુમણા (સુખ-મણા) નાડી તરફ જાય છે પણ ત્યાં દાર બંધ હોવાથી અથડાઈને ધંડા અને પિંગલા નાડીઓના મુખ ખુલ્લાં હોવાથી તેમાં વહી જાય છે અને તે રસ્તે બહાર નીકળે છે. પીંગલા નાડીમાં ને પવન છે તે સ્પષ્ટ કહેલાય છે. અને ધંડા નાડીમાં છે તે સ્પષ્ટ છે. વળી પીંગલાને જમના અને દક્ષીણ નાડી અને ધંડાને ગંગા અને ઉત્તર નાડી પણ કહે છે.

માણસના શરીરમાં નીચે મુજબ ચઢે છે:—

સ્થાન.	અક્ષરો, દળ-વર્ણ.	ચક્રનું નામ.
ગુદાસ્થાન	વં, શં, ષં, સં, ચાર અક્ષરો તથા ચાર દળવાળું, અગ્નિના વર્ણવાળું	આધાર ચક્ર.
શિંગસ્થાનના મૂળમાં	બં, બં, મં, યં, રં, લં, એ ૭ અક્ષરવાળું, ૭ દળવાળું, સુધ્ધ સમાન વર્ણવાળું.	સ્વામિજ્ઞાન ચક્ર
નાભિસ્થાન	ડં, ઢં, છં, તં, થં, દં, ધં, નં, પં, ફં, એ દસ અક્ષર વાળું, દસ દળવાળું, રાક્ષા વર્ણનું.	મણિપુર ચક્ર
હૃદયસ્થાન	ખં, ગં, ઘં, જં, ચં, છં, જં, જં, જં, ટં, ઠં, એ બાર અક્ષરવાળું, બાર દળવાળું અને સુવર્ણ સમાન વર્ણવાળું.	અનાહત ચક્ર

૧ માથાનું કાણું. દસમો દ્વાર. ૨ સત સંહિતા પાનું ૧૮૬.

કંઠસ્થાન	અં આં ઈ ઈ, ઉ ઊં, રૂ રૂં, લં લં, અં એ ઝોં ઝોં, એં, એ સોળ સ્વસ્વાણું, સોળ દળ- વાણું, ચંદ્રમાં જેવા વર્ણવાણું.	વિશુદ્ધ ચક્ર
પુના મધ્યસ્થાનમાં (ત્રીકુટીમાં)	હં, હાં, બે અક્ષરવાણું બે દળ- વાણું અને રાતા વર્ણવાણું.	આરા ચક્ર
(દસમાં દ્વારમાં)	નિરંતર સચ્ચિદાનંદ જ્યોતિર સ્વરૂપ-સહસ્ત્રદળ યુક્ત અને શુદ્ધ (અદ્ભુત રંગ ચક્ર)* સ્ફટિક સમાન.	અનુભવ ચક્ર

નાદ

નાદનો અર્થ અવાજ થાય છે. યોગાભ્યાસીઓ જ્યારે મન (ઝિકર)નો જપ પુરો કરે છે ત્યારે તેમના કાને દસ પ્રકારના નાદ-અવાજ સંભળાય છે. તમરા (કંસારી) જેવો, (ચિણી) ચક્રાં જેવો. (ચિંચિણી), ઘંટ જેવો, શંખ જેવો, વીણા (ખીન) જેવો, તાલ જેવો, વાંસળી જેવો, તખ્ત જેવો, ભેરી જેવો, અને મેઘ જેવો નાદ સંભળાય છે. તમરા જેવો નાદ સાંભળનાં સર્વ અંગેમાં તમરાના ફાટવાના જેવા શબ્દનો ભાસ થાય છે, ખીને નાદ સાંભળતાં શરીરના અંગ દુટતાં હોય તેમ થાય છે, ત્રીને નાદ સાંભળતાં ચિત્તમાં ભેચેની થાય છે. ચોથો નાદ સાંભળતાં શિર કંપે છે, પાંચમો નાદ સાંભળનાં તાણું સ્તેવે છે, છઠો નાદ સાંભળતાં અમૃતનું પાન થાય છે, સાતમે નાદ સાંભળતાં શુદ્ધ પદાર્થનું-શુષ્કી ચીજોનું જ્ઞાન થાય છે, આઠમો નાદ સાંભળતાં પરાવાણાની પ્રાપ્તિ થાય છે, નવમો નાદ સાંભળનાં નિર્મળ દિવ્યા હિટિ તથા અંતર્ધાનની સક્રિય પેદા થાય છે, અને દસમો નાદ સાંભળતાં અદ્ભુતમાની સંનિધિ થતાં સાધક અદ્ભુત થાય છે. આવી રીતે થયાથી અદ્ભુતમાં મનનો વિલય થાય છે. સંકલ્પ વિકલ્પો (ખનરા)નો નાશ થાય છે અને સાધક પુરુષ મેદાપદ (વિસાદ) પામે છે.

એ નાદનો અભ્યાસ કરવા સાર માણસે પ્રથમ તે પોતાના કાથની બંને નાની આંગળીઓ વડે પોતાના કાનનાં જને હિન્દો-કાણુને સારી રીતે બંધ કરી શરીરમાંથી ક્રિદા અવાજ-નાદનું શ્રવણ કરવું જોઈએ. ત્યાં શુદ્ધ

ચિત્ત, રિથર (દિલ કાવમ) થાય ત્યાં સુધી તે નાદ સાંભળ્યા કરવો જોઈએ. આ પ્રમાણે કરવાથી દિલની બુરાઈઓ થોડા વખતની કાસીરાધી મટી જાય છે. સમુદ્રના જેવો, વરસાદની ગળ્ગના જેવો, મોટાં નગારાં જેવો, ઝાંઝ જેવો, પખાજ જેવો, રાંખ જેવો, ઘંટ જેવો, વાંસળી જેવો, વીણા જેવો ને બમર જેવો નાદ તથા બીજા કેટલાક પ્રકારના નાદો માણસના અભિજ્ઞામાં આવે છે. સાધકે (તાલિમે) એક નાદમાંથી બીજા નાદમાં, ને બીજાં નાદમાંથી ત્રીજા નાદમાં, (કરેલીક) રથુળમાંથી (લતીક) સુક્ષ્મ નાદમાં સુક્ષ્મ નાદમાંથી સુક્ષ્મતર (લતીકતર) નાદમાં ત્યાંથી સુક્ષ્મમાં ને ત્યાંથી રથુળ નાદમાં પોતાના ચિત્તને પોતાની મરજીથી જોડવા કરવું, અંતર જહારની કાંઈ પણ ચિંતા ન કરવી. આખરે નાદના અધિષ્ઠાનમાં મનને લીન કરવું. અધ્યા (યક્ષીન) પ્રેમને (ધરકને) વિવેક વડે સદાકાળ નાદનો અભ્યાસ કરવામાં આવે તો ૪૫ સંસ્કારો નાશ પામે છે ને મન તથા પ્રાણ નિર્મુલ્ય ચૈતન્યમાં લીન થાય છે^૧.

સંતોની વાણીમાં તથા યોગ શાસ્ત્રમાં જે જોણ વારે બીડીયે આવે છે તેના અર્થ નીચે આપ્યા છે:—

અજંપા જમ—આસથી ખુદાને યાદ કરવો, ઝિકે ખરી.

અગમ—જેની ગમ કાઢને નથી તે ધર.

અગોચર—જેનું કોઈ ઠેકાણું નથી તે.

ધરક—ખુદાનો પ્રેમ.

અલખ—કાંઈના સમજ્યામાં નહીં આવે તે વસ્તુ.

કુન્ડલીની—સુષુમણા નાડીને બધ કરીને જોડેલી મુળ પ્રકૃતિ. મૂળાધાર એક સુધી જનારી મેરુદંડમાં (ખરડાની કરોડમાં) રહેલી સુખ્ય નાડી. પવનનો સુષુમણામાં પ્રવેશ થાય તેનું નામ યોગ છે.

ઈંડા સુષુમણાની ડાબી જાગુએ નાડી છે તે.

પિંગળા સુષુમણાની જમણી જાગુએ નાડી છે તે

બદમરદ્ર—મસ્તકમાં એક છીદ્ર છે. જ્યારે પવન ત્યાં પોહોચે છે ત્યારે સમાધી થાય છે. એને આકાશ, સદ્બ્રહ્મ, દસમેદાર પણ કહે છે.

તરવેણી:—જે ભમરો વચ્ચેની જગ્યા, ત્રીકુંડો.

મુન—મદા અધકાર

મદામુન તેનેથી વધુ અધકાર.

દસમેદવાગ—તાણુ વચ્ચે માથા તરફ એક છીદ્ર છે તે

સમાધી—આત્મા અને મનનું એક પણું. ઉનમની, સુન, પરમપદ, અર્પન, નિરંજન છનનમુક્ત એ સૌ સમાધીના અર્થ છે

બ્રહ્મા—પેદા કરવાવાળી શક્તી, ઇશ્વરે જ્ઞાન

વિષ્ણુ—હાર્દિજ-મચ્છાવવા વાળી શક્તી

શિવ—મારના વાળી શક્તી

શક્તિ—કુચર-કુદર

પરમાત્મા—નર્મને કુલ

રૂપી—અરનીયા

ઐશ્વર્ય (અર્થ)—ઇશ્વરે જ્ઞાન અજ્ઞાન અને અવગદન મુળ

રજસ ગુણ—સિદ્ધિ આદરીનરા (પેદા કરવાનો ગુણ) ઇનસાની

સત્ત્વગુણ—સિદ્ધિ કયામ (મમ)—મલકુતી

તમે ગુણ—સિદ્ધિ કયા—કૌવાની

જ્ઞાન—ઇશ્વર, ઇશ્વર

ધ્યાન—શુભ, તસ-નુર, મુરાકિયા, શીકર

સાઈ, સુરીજન, સાગન, મુમહાન, રહેમાન, પ્રીતમ, પીયુ પીયા, તાનન, કીરતાર પ્યારા, લાન, હોયન, ધણી, મીતા, નૌસાહ, હમ, સાહેબ, શાહ, અહદ, રગીલા, ચાર, હરથાર, મૈયા, દીધમર, પીયાણ, અલેક, રહીમ, કરીમ, નિરંજન, નિરાકર, વાહેદ, શામ, અવિનાશી, રમી, ગમ, હકતઆના, ગેસાઈ એ બધા શબ્દો 'નુરે દોશન'માં ખુદાને સાર વાપરેલા છે

નુરે રોશન.

નિસમિલ્લા હિરરહમાં નિર્હીમ અલ્હમ્દો લિલ્લાહે રખિમલ્લ
આલમીન, વસ્સલાતો વસ્સલામો અલા રસૂલેહી, મોહમ્મ
દિંવ વ અલા આલેહી વ અસ્હાબેહી અજમધન.

અર્થ—ખુદાના નામથી શરૂ કરું છું જે રહેમાન (રહેમવાળો)
અને રહીમ (દયાળુ) છે. સહી તારીફ બંને જ્હાનના પાતક ખુદાના
માટે છે. અને રસૂલિલ્લા (મં અં) તથા તેમની આલ તથા તેમના
અસહાબ ઉપર સલામ હોજો.

ખુદાની સિક્તમાં

અલ્લેહ નામ અલ્લાહ હે બાતી મગર-વો હૈયુમ કૈયુમ સદા હે અમર,
અલ્લાહો વસ્લાહ લહુ હુ ખીતાન-માઈની વજે રહાર, હે એક જાન.
હીખુ નામ ઉલ્લેહ સિક્તાતી સહી-નિરંજન નિસકાર અલેખ હે વોહી,
અરખી ફારસી વ હીંદી શિતર-હન્નફ વજેસે સિક્ત હે મગર.
ઉસીકી સિક્તકા નહી પાર હય-સિક્ત હે નમાને સો સુરદાર હય.

અર્થ—અલ્લેહ સાદમા સાદો શબ્દ છે, એટલે કે તેને કાંઈ નુકતા
નથી. એટલે જેમ તેનું વર્ણન કરવું મુશ્કેલ છે, તેવી જ રીતે ખુદાનું
વર્ણન કરવું પણ મુશ્કેલ છે. એટલેજ નહીં પણ જેમ અલ્લેહ શીકલ,
સુરત અને નુકતા વગરનો છે તેમ નિરંજન નિસકાર રૂપે અલ્લાહ પણ
છે. (અલ્લેહની હકીકત સારૂ બુવો આગળ “દર હકીકતે તોહીદ” અધ્યાય)
તે હમેશાં હૈયુમ (અમર), કૈયુમ (અવમ) રહેવાનો છે. તેને ગમે અલ્લાહ

કહો, વસ્ત્રાદિ કહો, લાલ કહો કે દુ કહો; ગમે તે ચાર અર્થ કરો. પણ તેની અંદરનો ખરો મતલબ તે અલ્લાહ છે. તે નિરંજન છે એટલે આંખોથી, આ ચર્ચ ચમુઓએ, દેખાતો નથી, તેમજ નિરાકાર એટલે આકાર વગરનો છે.

એની સીક્ષતનો—ગુણનો પાર નથી. અરબી, ફારસી અને હીંદીમાં હજારો તરેહ તેની સીક્ષતો થઈ છે. અને તે સીક્ષત નહીં માને તે મુરદાં જેવું માણસ છે.

કલ્પના રૂપી નામ ઉસકે સચે—બહાકર બખાના ખલકને ઉસે. સકલ રમ રહા જાન રખ્યા હેનામ-ઉમીયા ઘરમે જાન કહા ઉસકુ શામ, આપો આપ ખુદ હે ખુદા તબ કહાં-સત્તાર નામ તબ સમાસ કર રહા.

અર્થ—માણસે કલ્પના કરીને તેને નામો આપ્યાં છે. ખુદા (infinite) હદ વીનાનો છે. તેને હદના (finite) બોલોમાં વર્ણવાયજ નહીં. (સર-ખાવો:—The Gospel of Sri Ramakrishna, Page 73. The Absolute is Being not conditioned by anything—Time, space, or causation, etc. How can one give expression to it by any word of mouth?)

એજ ખુદા દરેક સુરતમાં રમી રહેલો છે.

અલખ નામ હીંજેમે' ન આયા જખી
અલ્લાહ નામ જાતી સિક્ષાતી સહી
મોહીત વાસ્તે નામ કહેતે હે શામ
સકલ ઘટ વ્યાપિક રહા કામો કામ.
નહી નામ, નહી કામ; નહી રૂપ રેખ
આરા નિરંજન હે વાહેદ અલેખ.

અર્થ—જ્યાં સુધી તે એકલોજ હતો ત્યાં સુધી “અલખ” નામ હતું. જાત અને સીક્ષત જેવું કંઈ ત્યારે બલ્કવામાં હતું નહીં. ત્યારે અખી—દુનિયા પેદા થઈ ત્યાર પછી જુદી જુદી સીક્ષતો પ્રગટ થઈ, અને જુદા જુદા નામ આપવા પડ્યા.

ખાકી ખુદા છે તે તો એકજ છે. તેવું કંઈ નામ નથી કે ટેકાણું નથી કે રૂપ રેખા નથી. એટલે કે તેવું આપણાથી કશી રીતે વર્ણન થઈ શકતું નથી.

મીમકે ધુ'ધટસે મોહમદ હુવે—અહદ ઝોર અહમદ કહેલાને જીવે.

અર્થ—એટલે અહદ (ખુદા) અને અહમદ (મોહમદ સાહેબ) એ બેની બન્ને એક “મીમ”નો ફેર છે. એ “મીમ”નો અર્થ બે સમજે તો પછી કાંઈ ફેર મોહમદ (સ.) અને ખુદા વચ્ચે રહેતો નથી.

એવીજ રીતે “ગુવચને રાઝ” નામની ફારસી કીતાબમાં તેના બનાવનારે લખ્યું છે.

અહદ દર મીમે અહમદ ગરત આહેર
દર ધન હોરે અવલ આમદ ઝોન આખેર.
ઝ અહમદ તા અહદ યકે મીમ ફક અસ્ત
જહાને અંદર આં ચક મીમ ગક અસ્ત.

એટલે “અહમદ” ની “મીમ”મા અહદ આહેર થયો છે. અને આ પહેલા ફોરમાં આખર શું છે તે માલમ પડ્યું છે. અહમદ અને અહદ વચ્ચે એક મીમનો ફરક છે અને આખી જગ્યાને તે “મીમ” ને લીધે પકડામાં છે. તે “મીમ” નો પકડો બે દુર થાય તો માલમ પડે કે અહમદ શું છે. તમાજેજ ખુદાની ખરી શક્તી પ્રગટ દેખાય છે.

આમા જડ પરથી ચૈતન્ય પર કેમ આવ્યું તે સમજાવ્યું છે.

કુન્તો કન્ઝન અખફીયન. (હદીસે-નાખવી)

અર્થ—હું છુપો ખમનો હતો.

અપસકે ઇશક સેતી અવતાર ધર-હુવા આપ ઈઝહાર સુરત પકક
‘કુન’ કહેનેમે હોગયા ‘ફયકુન’-પલકમે કીયા સખી ખલક શુનાશુન.

અર્થ—પહેલે ખુદા નીરજન નીરાકાર રૂપે હતો પછી ઇશક ને લીધે સુરત પકડી અથવા માલુસ પેદા કર્યાં.

ફરાન શરીકમા ફરમાયું છે કે “કુન” કહેના દુનીયા પેદા થયું. એવીજ રીતે “ગુવચને રાઝ”મા ફારસીમા પણ લખ્યું છે.

“તવાનાઈ કે દર ચક તુરફતુલ ઝોન

ઝ “કાફ” વ “નૂન” બિફ આલુદ કોનેન

‘તું કાફે કુદરતશ હમ બર કલમ અફ
હુઝારોન નકશ બર લૌહે અહમ અફ.’”

અર્થ—તેની એટલી બધી શક્તી હતી કે એક આંખના પલકા
રાખા કાફે અને તુન (કુન)ના સજ્દાથી બન્ને જહાન પેદા કીધી ત્યારે
તેની કુદરતનો કાફે કલમ પર પડ્યો ત્યારે હુતીની રેનેટ (પાટી) ઉપર
હજારો નકશા પડ્યા એટલે તમામ અબ્દી-દુનિયા પેદા થઈ

તુંહી દીરખ, તુંહી પાન, તુંહી ડાલ, ફૂલ
તુંહી એહદ, તું અહમદ તું આપહી રસુલ.

અર્થ—તુજ ઝાક, પાનું, ડાલ અને ફૂલ, તુંજ અહદ તુજ
અહમદ અને તુજ રસુલ એટલે કે બધું પ્રદામાથીજ પેદા થયું છે

કીયે દોસ્ત ખાસે આપહી ચાર ચાર
ઉનો પર મોહમ્મદકા એહદ હે ચાર
અબુબક્ર, ઉમર, આસમાન, અલી
કે અસહાબ સમયે ખુદા કે વલી.

અર્થ—મોહમ્મદ (સ) ના ખાસ ચાર દોસ્તો હતા જેમના નામ
અબુબક્ર, ઉમર, આસમાન અને અલી (રદીં) છે જે ખુદાના સાચા
આશક હતા એ ચારે રસુલતાહના ખલીફાઓ હતા

હસન ઓર હુસેન દોનો ગોહર બડે
કે ફાતેમા ખુજરૂગ હય આલાતરે.

અર્થ—હસન અને હુસેન એ બન્ને રસુલતાહના દીકરી બીબી
ફાતીમા જે હઝરતઅલીના બીબી થતા હતા તેમના દીકરા હતા. એ બન્ને
કરબલામાં શહીદ થયા હતા (માર્ગ ગયા હતા)

ખુદાકે વલીયોમે ખાબ મોઈનુદ્દીન કમાલ
શેખ ફરીદ શકરગજ શમઅક્રી મીસાલ.

અર્થ—ખુદાના વલી (ધારઓ)મા મોટે દરજ્જેના ખાન મોઈનુ
દીન ચિસ્તી સાટેમ હતા જેઓ “હીદયવલી” અને “ગરીબુલવાઝ ના
મલકાબથી આગખાય છે જેમની મજાર શરીફ અમ્મરમા છે બીબ
શેખ ફરીદ શકરગજ જે બાબા ફરીદને નામે આગખાય છે તે
નાયમે હીદયવલી કહેવાય છે, કારણ કે એમને ખાન હીદયવલી

તેમજ ખાન કુતમુદીન બખ્શ્યાર કાફી બન્ને સાહેબો તરફથી ન્યાય ત મળી હતી. એમનો રોઝો પંજબમાં પાક પટ્ટણમાં છે. આ નુરે રોશનના કર્તા બાવા કાયમુદીન સાહેબ પોતે હઝરત બાવા ફરીદ સાહેબનીજ આલાદમાં છે.

વલીયોંકે ચરન ખાક આજીઝ ફકીર,

સેવક નામ કાયમુદીન, બદરુદ્દીન પીર.

અર્થ—એ વલીઓના પગની ખાક જરીય ફકીર હું કાયમુદીન છું. (તેમના પીર બદરુદ્દીન સાહેબ હતા. બદરુદ્દીન સાહેબ એમના પિતાજી ચતા હતા, તેઓ મોટા વલી હતા. અને છંદગીનો મોટો ભાગ જંગલમાં ઈમાદતમાં એમણે ગાળ્યો હતો.)

મુરશદ કીયે એક વાહેદ ઘણી-દયા મેહેર રખતે વોહ મુજ પર ઘણી.

અર્થ—એક મુરશદ (ગુરુ) જે મેં કીધા એટલે કે બદરુદ્દીન બાવા તે મારી ઉપર મહેર ઘણી રાખતા હતા

બદરુદ્દીન વાહેદ, વોહી ઝાવ એક,

વોહી રામ રહેમાન, વોહી હે અલેખ.

અર્થ—એક બદરુદ્દીન જેને રામ, કહો કે રહેમાન કહો, કે અલેખ કહો, તેને પીર ક્યાં ખુદાઈ માન જે માણસ મેળવવા અહે છે તેને પહેલા ફના ફિરસોખ, પછી ફના ફિરસુસ, અને છેવટે ફના ફિરસાહ મરુ પડે છે. એટલે કે પહેલાં તેને પોતાના મુરશદને રસુલ સમજવું પડે છે પછી અલ્લાહ સમજવું પડે છે. એટલે કે સિયે ગુરનો હુકમ જેમ ખુદનો હુકમ ઉપાડે છે તેમ ઉપાડવાનો છે. તેના હુકમને ખુદનોજ હુકમ સમજવાનો છે. આ હકીકત વેદહનિયત-એકતાની છે. કાયમુદીન બાવાના ઘણા હીંદુ મુરીદો હતા તેમના મનથી કાયમુદીન બાવા સમરૂપે હતા. જ્યાં સુધી આવી માન્યતા ધાર્મિક જીવનશૈલી આપતી નથી ત્યાં સુધી એ રસ્તા ઉપર આગળ વધાવું નથી. આતુંજ નામ ખુદાની એકતા છે. તેની કુદરત સહિમાં સમાનજ છે. તેથીજ આસક્તો બધે સરખાપણું જુએ છે. મનસુનવીમાં આવી વાનો ઘણી બચાવ કરેલી છે.

કખીર સાહેબ પછુ કહી ગયા છે કે:—

હાસ ન સખુ મનમે, ગુર હે પરતસ દેવ;

પરેમ સહીત મન દે ગીલુ, નિસવાસર કરૂ રોવ.

ગુરૂ ગોવિંદ દોતુ ખડે, કિમકે લાશુ' પાય;

બક્ષીદારી ગુરૂ આપની, જીન ગોવિંદ દીયા બતાય. "

મૌલાના રૂમ સાહેબ પણ મસ્તવીમાં ફરમાવે છે કે:—

ચુકે કરદી જાતે મુરશદરા કબૂલ

હમ ખુદા હર જાતશ આમદ હમ રસૂલ.

અર્થ—મુરશદને ત્યારે તે' કબુલ કર્યા ત્યારે તારે સમજવું કે તેની જાનમાં ખુદા અને રસૂલ બને છે.

અલેખ પીર અદલાહ જમ મેહરકી

અિરફાન મોજા' તમી પરગટી

ખુદા દીલ દરીયાવ સમુંદર અપાર

અગમ આર નીગમકા સળ સુખા બીચાર.

દરસ ને કથન કા દેખા એક લેહ

સમજ એક પદ ગઇ કુસન આર વેહ.

અર્થ—ત્યારે અદલાહ જે પીરની જાનમાં છે તેમજે મેદર કરી ત્યારે ખુદાઇ જાનની ખુશાલી પેદા થઇ. દીક્ષનો દરીયા તદ્દન ખુશી ગયો અને અગમ અને નીગમની સમજ પડી ગઇ. જે વાંચેજુ' હતું તથા કથન સાંભળેજુ' હતું તે બધાનો ભેદ ખુશી ગયો અને કુરાન શરીફનો ભેદ તેમજ વેદ એટલે કે હોંદુ શાસ્ત્રનો ભેદ પણ મળી આવ્યો.

શબ્દ મુલ્લ આહમ અનાદી હે જાન

ખાવન અક્ષર બાજ હે સહી પીછાન

આહમ શબ્દકા સળ મંડાવુ હે

સકલ ઘટ વ્યાપિક પરિમાણ હય

પસુ' લોક માણસ સળી દરમીયાન

સોહમ કાર અજ'યા સો હોતા હે માન .

હીંદીમે' શબ્દ " સોહમ " હય જાન

મુસલમાનીમે' વોહ " યાહુ " પીછાન.

સમજણ ભક્તી માર્ગમાં શબ્દ વગર ચાલતું નથી. એમ ધારવામાં આવે છે કે શ્રી પેદા થઇ તે આગળ પહેલાં વિચાર અને પછી શબ્દ પેદા થયા.

હતા. તે શબ્દ હીંદુ શાસ્ત્ર મુજબ ઓહમ અથવા **Om** છે જે દરેક ધર્મમાં તેમજ પશુ માનમાં બધે વ્યાપી રહેલો છે. અને જેમ એમો **Om** અથવા “સોહમ” છે તેમ મુસલમાનીમાં “યા-હ” છે.

સરખાવો:—“Man is the most representative being in the universe, the microcosm, a small universe in himself. So in man we find there is the form, behind that the name, and behind that the thought, the thinking being. So this universe must be on exactly the same plan. The question is what is that name? According to the Hindus that word is *Om*. The old Egyptians also believed that. The Katha Upanishad says, “That which seeking, a man practises Brahmacharya. I will tell you in short what that is, that is *Om*. This is Brahma, the Immutable One, and is the highest; knowing this Immutable One, whatever one desires one gets.”

“This *Om* stands for the name of the whole universe, or God.”—*The complete works of Swami Vivekananda, Part IV. Page 47.*

એ “સોહમ શબ્દ”માં શું શકતી છે તે વિષે લખ્યાં શબ્દ કાવ્ય-મુદ્રિત બાવા સાહેબના એક શિષ્ય રતનગાંધી નામની લક્ષ્મણી કહે છે કે—

“શબ્દ બતાવ્યો સોહમ તણો ને, સોહમનો ઉઘડ્યો દાર,
બાંધ રતનને મુરસદ મળીયા, નજરે ઊઠો દરતાર.”

જળ ક્રુચ નહીં થા સખ મુનકાર થા
એકીલા નીરંજન આપી આપ થા.
મુનકાર બીચ થા હરેક “હ” સહી,
અહદ આદીસે હે સખદ સો ચેહી.

અર્થ—ત્યારે અપ્પી-દુનિયા પેદા થઇ નહોતી ત્યારે ફક્ત મુનકાર જેવું હતું. એકલો ખેદા નીરંજન નીસકાર રૂપે હતો. પછી “હ” શબ્દ પેદા થયો અને પહેલેથી તે એજ શબ્દ કાવ્યમ રહ્યો.

શુરૂ ગોવિંદ દોનુ ખડે, કિસકે લાશું પાય;
બક્ષીહારી શુરૂ આપની, જીન ગોવિંદ દીયા બતાય. "

મોહાના રૂમ સાહેબ પણ મસ્તનીમાં ફરમાવે છે કે:—

ચુકે કરદી આતે મુરશદરા કબૂત
હમ ખુદા હર આતશ આમદ હમ રસૂલ.

અર્થ—મુરશદને ત્યારે તેં કબુત ક્યાં ત્યારે તારે સમજવું કે
તેની જાનમાં ખુદા અને રસૂલ બંને છે.

અલેખ પીર અલ્લાહ જબ મેહરકી
અરફાન મોલાં તમી પરગટી
ખુલા દીલ ફરીયાવ સમુંદર અપાર
અગમ જોર નીગમકા સબ મુજા બીચાર.
હરસ ને કથન કા દેખા એક લેહ
સમજ એક પદ ગઈ કુસન જોર વેહ.

અર્થ—ત્યારે અલ્લાહ જે પીરની જાનમાં છે તેમજો મેહર કરી
ત્યારે ખુદાઈ જાનની ખુલાશી પેદા થઈ. દીલનો ફરીયા તદ્દન ખુલી ગયો
અને અગમ અને નીગમની સમજ પડી ગઈ. જે વાંચેશું હવે તથા કથન
સાંભળેશું હવે તે બધાનો ભેદ ખુલી ગયો અને કુસન શરીરનો ભેદ તેમજ
વેદ એટલે કે હાંદુ શાસ્ત્રનો ભેદ પણ મળી આવ્યો.

શબ્દ મુત્ત જોહમ અનાદી હે જાન
ખાવન અક્ષર બાજ હે સહી પીછાન
જોહમ શબ્દકા સબ મંડાવુ હે
સકલ ઘટ વ્યાપિક પરિભાવુ હય
પસુ લોક માણસ સખી દરમીયાન
સોહમ કાર અજંપા સો હોતા હે માન
હીંદીમે શબ્દ “ સોહમ ” હય જાન
મુસલમાનીમે વોહ “ યાહુ ” પીછાન.

સમજણ બક્ષી આર્મમાં શબ્દ વગર ચાલતુ નથી. એમ ધારવામાં આવે
છે કે શ્રી ગેદા થઈ તે આગળ પહેલાં વિચાર અને પછી શબ્દ પેદા થયા

હતા તે શબ્દ હીંદુ શાસ્ત્ર મુજબ ઓહમ અથવા ॐ છે ને હૈં ધટમા તેમજ પશુ માનમા બધે બ્યાપી રહેયો છે અને જેમ ઓમા ॐ અથવા “ઓહમ” છે તેમ મુસલમાનીમા “યા-હ” છે

સરખાવો — ‘Man is the most representative being in the universe, the microcosm, a small universe in himself. So in man we find there is the form, behind that the name, and behind that the thought, the thinking being. So this universe must be on exactly the same plan. The question is what is that name? According to the Hindus that word is *Om*. The old Egyptians also believed that. The Katha Upanishad says, ‘That which seeking, a man practises Brahmacharya I will tell you in short what that is, that is *Om*. This is Brahma the Immutable One, and is the highest; knowing this Immutable One, whatever one desires one gets’

‘This *Om* stands for the name of the whole universe, or God’—*The complete works of Swami Vivekananda, Part IV Page 47.*

એ ‘ સોહમ શબ્દ ’મા શુ શકતી છે તે વિષે લખના શબ્દ કાષ્ઠ મુનીન ખાના સાહેબના એક શિષ્ય રતનભાઈ નામની લખતાણી કહે છે :-

“ શબ્દ બતાવ્યો સોહમ તથા ને, ઓહમનો ઉપયોગ દ્વારા,
બાઈ ગ્તાને મુરચક મળીયા, નજરે દીયો કરિતા ”

જળ કુચ નહીં થા સળ સુનકાર થા
એકિલા નીરંજન આપી આપ થા.
મુનકાર બીચ થા હરકં “ હૃ ” સહી,
અહં આદીસે હે સળહ સો થેહી.

અર્થ—જ્યારે શ્રદ્ધા-કુનિયા પેદા થઈ નરોત્તી ત્યારે કક્ષા મુનકાર નેતુ હતુ એકતો ખોદા નીરંજન નીરાકર રૂપે હવે પડી “હ” શબ્દ પેદા થયો અને પરોક્ષથી તે એજ શબ્દ કાચમ રહેયો.

એટલે કે અધી પેદા થઈ ત્યારે કાંઈ પણ અવાજ, જેવું હતું, નહીં. પછી વિચાર પેદા થયો. પછી આવાજ પેદા થયો એને પછી આકૃતી પેદા થઈ.

હીંદુશાસ્ત્ર મુજબ પણ પહેલાં સુનકારજ હતો. એ સુનકારનું વર્ણન પણ ગ્રંથોમાં કરતું મુશ્કેલ છે. એક ઇંગ્લેન્ડ દેવી મીટને એ વર્ણવતાં કહ્યું છે કે "No light, but rather darkness visible એટલે કે રોશની જેવું હતું નહીં પણ જોઈ શકાય એવું અંધાર હતું. કાલીદાસ નામના એક મહાન કવિએ સંસ્કૃતમાં કહ્યું છે કે એવું અંધાર હતું કે જાણે મોયથી તે અંધાર દુર કરી શકાય. અને ઝગમેટમાં એવું વર્ણન આપેલું છે જેનો ઇંગ્લેન્ડ તરજુમો નીચે મુજબ છે:-

"Then there was neither aught nor naught, nor air, nor sky nor anything. What covered all? where rested all? Then death was not nor death lossness, nor change to night and day." "That existed, that breath, covering as it were, that God's existence, but it did not begin to move."

પીછા બનાયા નખીકા સો નુર-નખી નુરસે સખ હુવા સો ઝંદુર
નખી નામ પ્રહમા હથ હીંદી મહાં-વિંજુ છપાઈલ હે સો પીછાન
મહેરા નામ આદમ સો હેગા સદી-અલ્લેખ નામ અજ્ઞાત સો હેગા વહી

અર્થ—પછીથી એવું નુર અથવા રોશની પેદા થઈ કે જેમાંથી નખીઓ અથવા પેગમબગે પેદા થયા. હીંદુઓ જેને પ્રહમા કહે છે તેનો અર્થ મુસલમાનોમાં નખી થાય છે. હીંદુઓમાં જે વિંજુ રૂપે મનાય છે તે તેમનામાં છપાઈલ આંખોમાં જોવાય છે. અને મહેરા છે તે આદમ છે. "અલ્લેખ" તે અજ્ઞાત છે. (આવી માન્યતાઓને સમજાવતા ખાતર પીર સદીગ આજ દાખલા આપે છે.)

ચાલી નામ કુદરત ખુલાસી હે જાન.

જોલી નામ ફેર હે જુલી જો સો માન.

અર્થ—ચાલી જે હ તે ખુલાસી કરતી છે. અને તે એક જ છે. પણ જોલી જેને લીધે માનમાં જુલા જુલા નામ આપે છે.

બુદ્ધ નિરંજન-નિરાકાર છે. પણ ત્યારે આ સર્વે થયી તેણે પેદા કરી તેનો ખ્યાલ કરીએ છીએ ત્યારે મનમાં કાંઈક આકાર રહે' બુદ્ધનો ખ્યાલ આવે છે. અને એનેજ “શક્તી” એટલે કુદરત કહેવામાં આવે છે.

સરખાવો:—“When the Supreme Being is thought of as inactive, neither creating, sustaining, nor destroying, I call him by the name *Brahma* or *Purusha* (the Male Principle) the Impersonal God. When I think of him as active—creating, sustaining, destroying, I call Him by the name of *Sakti*, or *Maya* or *Prakriti* (the Female Principle) or the Personal God. —(*The Gospel of Sri Ramakrishna*, Page 82)

અરબી ઓર હીંદી સજ એક જાત કર-મારેફત બનાઈ ખુલાસા મગર અરબીમે' નામ મારેફત છે જાન-હીંદીમે' સો સુફમ વેદ પીછાન બેશગ મને છે અનહદ અગમ-શાવકમાં કહેતે હવે ઓરતમ હજાએ વળેહસે છે લેહ એક-પરમેશ્વર, પ્રભુ કે અલ્લાહ અલીક.

અર્થ:—અરબીમાં અને હીંદીમાં, જોશો તો બુદ્ધના શોધનારાઓ જાને એકજ જગ્યાએ પુગા છે. પણ અરબીમાં એને ખુદાજ જાન કહે છે, અને હીંદીમાં સુક્ષ્મવેદ કહે છે. બેદ એકજ છે, પછી તમને મને તો તેને પરમેશ્વર કહો, પ્રભુ કહો કે અલ્લાહ કહો.

સરખાવો:—વેદુઃ વાક્ય —एकम सद्धिमा बहुधा बदन्ति:

એટલે બુદ્ધ એકજ છે પણ તાનીઓએ જુદા જુદા નામ આપ્યા છે. વળી કળીર સાહેબ કહે છે—

હો જગદીશ કહાં તે આવે, કહૂં કવને બેરાયા
અલ્લા, રામ, કરીમ, કેશવ હરી, હજરત નામ ધરાયા.
ગહના એક કનક તે ગહના, યામે લાવ ન હુજા
કહન સુતન હો હુજ કર યાપે, યક નિમાજ યક પુજા
વહી મહાદેવ વહી મહમ્મદ, પ્રહમા આદમ કહિયે
હો હિંદુ હો મુક કહાને, એક જમીં પર રહિયે.

બેદ કિતાબ પડે વૈ કુતુબ; વૈ મુલ્લા વૈ પાંડે-

બેગર બેગર કે નામ ધરાયે એક મટીકે લાંડે.

કહે કબીર ચે દુનો ભુલે. રામલિ કિનકુ ન પાયા

વૈખ સિયા વૈ ગાય કટાવૈ, બાદલિ જન્મ ગવાયાં.

એટલે કે જીવ બે ક્યાંથી થયા. કોઈ અલ્લાહ, કોઈ રામ, કોઈ ક્રીમ, કોઈ દેશવ એ નામ ધરાવ્યા તે બધા એકજ છે. જેમકે સોનું છે તેના નાના પ્રકારના ધણા ધરેણા કરીયે, તે ધરેણા ધણા થાય પણ તે સોનું તો એકજ છે. તેમ ન્યારા ન્યારા નામથી બોલાવીયે પણ ખુદા એક છે. બધા એકજ અનુમાનની ભુમી પર છે. કોઈ વેદ પઢીને બ્રાહ્મણ થયો અને કોઈ નમાઝ પઢીને (તુર્ક) મુસલમાન કહેવાયો જુદા જુદા નામ થયા પણ બધા એકજ માદીના વાસણુ કહેવાયા. પણ જન્મે ખરે માર્ગ ભુલ્યા છે. હિંદુ બકરા મારીને શક્તિ પુન કરવા લાગ્યા છે. અને મુસલમાનો ગાય મારવા લાગ્યા છે અને નાદક જન્મે વખત ગુમાવે છે.

હર વજે સાહેબ ખીન હુઈ દુર કરૈ

સુન મુખ હોકર અલેખ સમરૈ.

દરસન કથનેકા મહીમા હે સત

સબ કામીલુ* માલ ગાંધા હે પય.

જયસા ગાડી પકડ પહેલે બાલક અલે

મું સીડી દરં સીડી હકસેં જા મીલે.

જયસા બાળક પહેલે તીસેં તખ્તી પડે

યુ ડેરે મસજીદ મેં સો પુન કરે.

જયસા પહેલે ટટ્ટરી અસ્વારી કરે

મું ધીરે ધીરે હસ્તી પર ચડે.

અર્થ:—દરેક નરેહથી “દુષ્ટ” એટલે દિવ્યપણું મનમાંથી દુર કરી ખુદા એકજ છે એમ યાદ રાખો. ખુદાની બંદગી કરવાનો, અને ખુદાને જોવાનો જુદો જુદો મહીમા છે. દરેક માલુસ સાર જુદો જુદો રવેશ છે. જેવી તરેહ પહેલાં બાળક વાઘનાં શીખે તે ગાડી પકડીને શીખે છે પણ પગે બરાબર વાઘતાં શીખ્યો કે તેને ગાડીની જરૂર હોતી નથી. તેમ બંદગી, દેહરે મસજીદે જવું, પુન પાત્રી કરવું, એ સર્વે

* કામિલ એટલે પુરેલા મદાત્માઓ.

શરઆતમાં જરૂરું છે પણ તે ક્રિયાઓથી તે ક્રિયા પુરુષ ૧૭ મળે. જ્યારે ખુદાઈ ચદમાં માલુસ આગળ વધે છે ત્યારે આ ક્રિયાઓની તેને જરૂર રહેતી નથી. જેવી રીતે માલુસ પહેલાં ટું ૫૨ એસનાં શીખે પછી આરતે આરતે હાથી ઉપર સ્વારી કરે. અને હાથી ૫૨ સ્વારી કરનારને ટુંની સ્વારીમાં રસ પડે નહીં.

સરખાવો:—“If, therefore, anyone says that symbols, rituals and forms are to be kept for ever, he is wrong, but if he says that these symbols and rituals are a help to the growth of the soul in its low and undeveloped state, he is right.....Those are the external forms of devotion, through which man has to pass, but if he is sincere, if he really wants to reach the truth, he goes higher than these, to a plane where forms are as nothing. Temples, or churches, books or forms, are simply the kindergarten of religion, to make the spiritual child strong enough to take higher steps; and these first steps are necessary if he wants religion.....Religion is not in doctrines, in dogmas, nor in intellectual argumentation; it is being and becoming; it is realisation.”

—(Swami Vivekananda Vol. II, 41 & 43)

ટું બીસાલ સોહદ હય બાન

હુરતી બીસાલ અનહદ હય પીછાન.

અરબીમે હદકા નામ હય “શરીયત.”

અનહદકા નામ સો હય “મારેક્ત.”

જેસા દેખાદેખ પહેલે મસલુદ મેં નાય

તબ તન મસલુદકી અગર સો પાય.

તનકે ઓલખે સે બપકું જુએ

બપકે જુએ સેં સુન સુએ.

• સુનકે સુએ સેં સાહેબ કું પાવે

સાહેબ મેં મીલ સાહેબ હો જાવે.
 ડરેકે પુજેસે તન ડેરા જોલખાવે
 તનકે જોલખેસેં જાપ કું પાવે.
 જાપકી લેહસેં મુન લેહે લાવે
 મુનકી લેહેસેં સાહેબ કું પાવે.
 અપાસરા પુજેમે તન અપાસરા જાને,
 તનકે જાનેસેં જાપ પીછાને
 જાપકે પીછાનને સેં મુન લેહ લાવે
 મુનકી લેહેસે સાહેબ કું પાવે
 સાહેબ કે જોલખનેકી એ સીડી હે જાન
 સબ સબકે મેહેલ પર સથ હે પીછાન

અર્થ—ટકુની ગાગી તે હલ માફ છે અને હાથીની ગારી તે અનહલની માફ છે હલને અર્ખામા “શરીઅત” કહે છે અને “અનહલ”ને મારફત કહે છે મારફત સુશીરાદમા છેતી મઝીન છે

પોતા માણસ દેખાદેખીએ મસજીદમા જાય, પછી ચારતે આગતે જાપ અથવા કોઈ ઢરે અને પછી મુન્ઝ અથવા નિરાકાર નિગજન પુદા ઉપર ધ્યાન દોરવે, તેની રીત હોદુ પોતા દેહરા પુજે, પછી જાપ કરે અને તેની હોર આવનાથી પરમેશ્વર ઉપર ધ્યાન જાય એને દરેક ધર્મમા પરમેશ્વર કે અલ્લાહને આગળનાની સીડીઓ દેતી છે તે સીડી કર સીડીએ ચઢી માણસ અ નાહ અથવા પરમાત્માને મેટોવે છે

આ પ્રમુખ્ય હ, બેહલ અને અનહલનો પુરામો આપવામા આનો છે હલ ને શરીઅત સાથે સરખાવવામા આવી છે, અને અનહલને “મારફત” ને સુશીરાદમા છે નો તગમ્મા છે તેની સાથે સરખાવવામા આવી છે

આમાન્ય જાતની અથવા જાતની એ હલમા છે જોગીઆ જોગ કરે છે તે “બેહલ” છે પણ ત્યારે હલ અને બેહલ બન્ને હોરે છે ત્યારે “અનહલ”મા પુજાય છે જેની રીતે કમીર સાહેબ કહી ગયા છે -

હૃદયે રહે સો માનવી, બે હૃદય રહે સો સાધ;
હૃદયે હૃદય દોનુ તજે, તાકા મતા અગાધ.
હૃદયે રામ ન પાછયે, બેહુદ રહા ભરપુર,
હૃદયે બેહુદકી ગમ લહે, તાતે રામ હનુર.
હૃદયે બાંધ્યા બેહુદ રમે, પલ પલ પેપે નુર,
મનવા તાંહાં ભર રાખીયે, જાહાં બાજે અનહદ તુર.

પણ ત્યાં સુધી મ.ણસ દદમાં રહે છે ત્યાં સુધી તેને બંદગીની જરૂર છે.

સાહેબુલ વિદે' મલઉનુન વ, તારેકુલ વિદે' મલઉનુન.
વિદે' કરનારની ઉપર ખુદાની ધ્યાનન છે અને વિદે' છોડી દેનારની ઉપર પણ ખુદાની ધ્યાનન છે. વિદે'ની માયની " એક લક્ષનીનો શબ્દ વારવાર બોલ્યા કરવો " તે છે. વળી જાપ, રટણુ વિગેરે પણ તેના અર્થ સાથ છે. આ બહુ ગુદય વાક્ય છે. એની મનઘણ એ છે જે માણસ વિદે' છૂપાં કરે છે અને મંઝીમે મક્સુદે પોહાંચવાનો વિચાર કરતો નથી તે મલઉન છે કારણ કે વિદે' શા સાર કરવી તે તે સમજી શકે નથી. આ વિષય આગળ ૮૯માં અધ્યાયમાં સારી રીતે સમજાવ્યો છે. શરીયત, તરીકત, દખાકત અને મારેફત એ ચારે રાહ રસુખુલાહના છે. હવે દરેકની વિદે' એટલે ઇબાદત જુદી જુદી તરેહની છે. દખાકતની વિદે' તે તરીકતની વિદે' નથી તે તરીકતની વિદે' તે શરીયતની વિદે' નથી. દખાકતે પોહોં-એલો માણસ જે શરીયત અથવા તરીકતની વિદે' કરે તો તે પાછળ હોડેલો કહેવાય, તેટલા માટે મલઉન છે. તેમજ મારેફત વાળો માણસ એટલે જેને ખુદાના દીદાર થયા છે તે જે તે મંજીલથી ઉતરતી વિદે' અથવા ઇબાદત કરે તો તે પણ મલઉન છે.

હવે જે માણસ દેખાદેખીએ વિદે' છોડી દે તે પણ મલઉન છે. મારેફત વાળો આદેરી વિદે'ની જરૂર હોતી નથી, તેને દેખી શરીયતવાળો પણ કહે કે મારે વિદે'ની જરૂર નથી તો તે મલઉન છે.

જબલગ અનહદકુ' નહી પહોંચ્યા જાન,
તમ લગ હૃદમાં રહેના જરૂર હયા માન.

જબ અનહદ કુ' પહોંચ્યા જાન,

જ હૃદ નીચે રી ગાન

અનહદ છોડ હૃદમાં જયુ' આના,
રાજાકા બેટા હોકર ભીખ માગના

અર્થ—જ્યા મુઘી એક માણસ અનહદને નથી પુએ ત્યા મુઘી હ-મા ગહેવાની જ-ર છે એટલે કે ત્યા મુઘી ખુદને પોહોત્યો નથી ત્યા મુઘી ખુદની ભક્તી કરવાની તેને જર છે જ્યારે ખુદને તે પોહોત્યે છે ત્યારે ભક્તી કરવાની જર નેતી નથી માણસ ખુદને પોહોત્યા પડી ભક્તી કરે તે રાજાનો બેટા થઈને ભીખ માગવા ની જે એવું લેખાય.

જબ લગ મારેફત મે' નહી પહોચ્યા જાન
તબલગ શરીઅતમે રહેના ખુમ હે માન.

જબ મારેફત કે પહોચ ગયા જાન
તબ શરીઅતમે' રહેના ખુમ નહી માન.

જેસા પશુ હોય તબ લગ નગા ફીરે જાન
બડા હોય તબ કપડે પહેને માન.

બડા હોકર ફીર નગા ફીરે જાન

યુ' મારેફત છોડ શરીયત મે આના એબ હે માન.

જબ લગ મારેફત નહી પાયા તબ શરીયતકા ફલહે જાન
મારેફત પાયા તબ શરીયતકા ફલ નહી હે માન.

મુશીવાદમા ચા " મજાન " છે ૧ શરીયત ૨ તરીખત ૩ હમી કન ૪ મારેફત. તરીખતમા માણસને નમાઝ, રોઝા વગેરે જે ફરજો છે તે અદા કરવાની છે તરીખતમા માણસે " આમાને રહાતી " ઉપર એટલે આત્મીક કર્મો પર ધ્યાન આપવાનું છે બાતીન સાફ કરવાનું છે પછી ખોદા શુ છે તે તે જુએ છે, તે હકીકત છે એથી મજહબમા માણસને ખુદાઈ જાન યાવ છે અને તે ખુદાને મને છે, જેને " વગ્ન " કહે છે હવે ત્યા મુઘી એવા તબ મા ઉપર ની પોહોત્યે ત્યા મુઘી શરીઅતના ફરમાનો અદા કરવા બેઠો ત્યારે મારેફતમા પોહોત્યા બેખુદ થાય છે ત્યારે શરીયતના ફ-માનો તેની ઉપર બધન કરના નથી જેવા રીતે ૩ પશુ અથવા બાળક નાચુ ફરી નકે છે, પણ તે બાળક મોગી ઉમરનું મણક થયા પડી તેનાથી નામી અવગ્યામા કડી રાખતુ નથી

જબ લગ અનહદ કે નહી પયા જાન

તબ લગ હૃદકા ફલ હે માન

જળ અનહદ કૈ પાયા જાન
 તબ હદકા ફલ નહી હે માન.
 હદકે મેહેલ પર હદકા ફલ હે માન
 સરગ બહિશ્ત કું પાવે પીછાન.
 અછા અવતાર સોહી સરગ બહિશ્ત જાન
 ખુશ અવતાર હે સોહી દોજખ હે માન.
 હદકા લાડા મજૂરી હે જાન
 અનહદ કીમીયા પીછાન
 અનહદ નહી પાયા તબ લગ લાડા હે જાન
 અનહદ પાયા તબ લાડા નહી હે પીછાન.

અર્થ—જ્યા મુની દદમા છે ત્યા મુવી બદમીની જરૂર છે
 દુકમા કહીયે તો સાધાગણ રીતે માણસ જે બાળી અને ધાર્મિક ક્રિયા
 ભોમ, યજ્ઞ, વગેરે કરે છે તે હદ છે એ જાતુ હવુ ક્ષેત્ર એ આજીવીને
 માણસ જાય છે ત્યારે અનહદનું જ્ઞાન-મેદાન આવે છે, ત્યા ખોદાઈ
 જાન મને છે જ્યારે અનહદને માણસ પુગે છે ત્યારે તેને બદમી કરવાની
 નહેતી નથી, દારણ ક ખુદાને પરોઝી ગયા પત્રી કોની બદમી કરે ? સ્વર્ગ
 અને બેહસ્ત એ પણ દદમાજ છે સારી બદમી ગાલરી એ બેહસ્ત અને
 છુરી બદમી ગાળવી એ દોજખ છે

સાધાગણ બદમી કરવી એ મજૂરી કરવા જેવું છે અને ખૂબ
 ખુદાઈ જાન મેગનનું એ કીમીયા જેવું છે.

ભુખો રહેના જગીયારસ કરના હદ હે જાન
 બાપ જપના સો બેહદ હે માન
 મુનસે લેહે લગાના મોહી અનહદ હે માન
 સચ્ચી વસ્તુ ચેહી હે પીછાન.
 કાસી જાના મો હદ હે જાન
 બાપ જપના સો બેહદ હે માન
 મુનસે મુરત લગાના અનહદ પીછાન
 શબ્દ સત ગુરૂકા સત હે માન
 ડેશ પુજના સો હદ હે જાન

જાપ જપના સો બેહ હે માન.

સુન દેરા અનહ હે માન

શબ્દ સતગુરુકા સત કર માન.

અર્થ—આમા હદ અને અનહદના દાખના આપનામા આળ્યા છે. અપનારા પાલવો અને અગીવારત કરની ડાશીની બના જતુ દેહરા પુજના એ બધુ “હદ” છે

પણ સુનથી સુરતા લગાડી એજ અનહદ છે અને સાચી વસ્તુ એજ છે

સરખાવો — Then there is image worship. Except the five Devatas who are to be worshipped in every auspicious Karma as enjoined in our Shastras, all the other Devatas are merely the names of certain states held by them. But these five Devatas are nothing but the different names of the one God only. This external worship of images has, however, been described in all our Shastras as the lowest of all the low forms of worship. But that does not mean that it is a wrong thing to do.—“Lecture on ‘The Religion we are Born in’ by Swami Prekshnanda.

ખાહેરકા “હુ” સો હદ હે માન, જાપ હુ બેહ હે માન

સુન “હુ” અનહ હે માન, શબ્દ સતગુરુકા મત હે માન

લેખ પણા સો હદ હે માન, જાપ પણા સો બેહ હે માન

સુન પણા અનહ હે માન, શબ્દ સતગુરુકા સત હે માન

અવતારી સાહેબ હદ હે માન, પ્રતીબીબ ભેતી બેહ હે માન

અલેખ સાહેબ અનહ હે માન, શબ્દ સતગુરુકા સત હે માન

અર્થ—ગોદેથી ‘અ નાહુ’ જોનતુ એ હદ છે. માતીનથી-અતરથી “અ નાહુ”ની ઝીક રી એ મેહ છે. પણ ‘સુ પ’થી એટલે અદ્વાથી સુરત લગાડી એ અનહદ છે

લેખ લેવો એ પણ હદમા છે

તેવીજ રીતે અનતારી પુરૂષો જેને ગણીએ છીએ તે પશુ અનહદમાં પુરોક્ષા નથી. જ્યોતી પ્રકાશ જે ચોગીઓ બુલે છે તે પશુ હદમાં છે. એ વદ્યી ધણે ઉપર નિરંજન નિરાકાર છે.

કાટકી માલા સો હદ હે જાન, જાપ માલા બેહદ હે પીછાન.
મુન માલા અનહદ હે જાન, શબ્દ સતગુરૂકા સત હે માન.
નામ લેના મુખસે હદ હે જાન, જાપ જપના સો બેહદ નામ પીછાન.
સેજ મુન અનહદ હે પીછાન, શબ્દ સતગુરૂકા સત હે માન.
વિદ્ધ ધર્મ સો હદ હે જાન, જાપ ધર્મ સો બેહદ હે માન.
મુન ધર્મ અનહદ પીછાન, ધર્મ કરના સો મુખ હે જાન
સખાવત મુન બેહતર હે માન, આશા કરના મુખ નહી જાન.
નિર-આશા ધર્મ બેહતર હે જાન, આશા સે ઉતરના પડે જાન.
નિર-આશા ધર્મ સે સાહેબ પાવે માન, શબ્દ સતગુરૂકા સત હે માન.
તિર્થ કરના સો નામ ધરમ, નામ ધર્મ સો હે કરમ
બાહેરંકા લેખ હદ હે જાન, જાપ લેખ બેહદ હે માન.
મુખ લેખ અનહદ પીછાન, શબ્દ સતગુરૂકા સત હે માન.

અર્થ—માળા ફેરવવી, મોઢે જપના કરવી. વિદ્ધ કરવું, સખાવત કરવી પુણ્યના કર્મ કરવાં એ બધું હદમાં છે. ફક્ત નિરંજન નિરાકારથી સુરત લગાડવી એજ અનહદ છે.

કાંઈ પશુ ઉમેદથી બંદગી કરવી એ બંદગી લેખાતી નથી.

કાંઈ પશુ આશા વગર નિષ્કામ બંદગી કરવી અથવા કર્મ કરવા તે સારું છે. નિષ્કામ કર્મ અથવા બંદગી ક્યાંથી, સાહેબને મળવાનો પ્રયત્ન થાય છે. તિર્થ કરવા એ ફક્ત નામનો ધર્મ અથવા શુભ કર્મ છે.

જાપ અને લેખ એ બેહદ છે.

તિર્થ જાવ, જમાડે, ઈતના ધરમ

આવતાં જતાં છુવ મરે સો કોદી કરમ.

સાહેબ દે ગેરકુ માને સો બડા પાપી જાન

નીમક બરાબર ધરમ, આઠે જેતા કરમ પીછાન.

જેસા એક સરદાર છોડકે ગામકે ઢેડકુ માને જાન

સરકારકા હિસપર ગજબ હોવે માન.

યુ' ગેરકો સાહેબ કર માને જાન

કોટી કરમ સીર લાર આવે માન.

અર્થ—તિરથ જાય, અને ત્યાં પ્રાદ્યમણ જમાડે તેનાથી જે પુન્ય મળ્યું તે રસ્તામાં જતાં આવતાં હજારો જીવ મુઠા તેનાથી પાપ યજુ' તે લેખતાં તે પુન્ય કાંઈ નથી. હવે જો તિરથમાંજ સવાજ સમાયે છે એમ માનો તો જેવી રીતે આટામાં નીમક નાખીયે છીયે તે નીમક જેટલો ધર્મ અને આટા જેટલું કર્મ થયું. અથવા તો એક શહેરના સરદારને માન આપવાને બદલે આપણે શહેરના દેડાને માન આપીયે અને તેથી જેટલું શહેરના સરદારને ખરાબ લાગે તેટલું ખરા ખુદ સીવાય ખીજાને ખુદ માનવાથી ખુદાને માફ લાગે.

આમાં નામનો મદામા દર્શાવેલો છે.

હોંદુ શાસ્ત્ર મુજબ ખુદાને મળવાના મુખ્ય ચાર રસ્તા ગણાય છે. ભક્તિયોગ, કર્મયોગ, જ્ઞાનયોગ, અને રાજયોગ : ભક્તિયોગ—એટલે ખુદાની ઇમાદત કરવાથી, કર્મયોગ, એટલે નિષ્કામ કર્મો કરવાથી, જ્ઞાનયોગ એટલે ખુદાનું પરોક્ષ જ્ઞાન થવાથી અને રાજયોગ એટલે મન વશ કરવાથી ખુદાને મળાય છે. આ પ્રકરણ બહુજ બારીક બાબોથી ભરપૂર છે, અને દરેક સાધન જે માણસ ખુદાને પ્રાપ્ત કરવા લે છે તેની દિશત આમા કરેલી છે, એમ કહીયે તો ચાલે. આ લખાણ ભક્તિયોગને મળતું છે.

સજસેં સરસ નામ હે જાન

પહેલા મોરચા ચેહી પીછાન.

જો કોઇ નામકી બંદગી કરે જાન

ઉસકા દરશન દેખ કોટી કર્મ કટે માન

નામકે મહીમાકા ફલ અપાર હે જાન

આગે સમજે પીછે નહી હે માન.

લાખ બરસ તક નામકી બંદગી કરે જાન

ઉસસેં સરસ એક સામ્યતકા જાપ પીછાન.

અર્થ—સૌમાં સરસ રસ્તો નામ લેવાનો છે. જે નામ ગુર જનાવે તે નામની બંદગી કરવાથી કયોડા કર્મ કપાય છે. નામનો મહીમા અપાર

છે. પણ એકલાખ વરસ નામની બંદગી કરે તેના કરતા એક ધડીતો જ્યાં વધારે સરસ છે.

આની સાથે સરખાવો:—“In the heart of all these ritualisms, there stands one idea prominent above all the rest—the worship of a name. Those of you who have studied the older forms of Christianity, those of you who have studied the other religions of the world, perhaps, have marked that there is this idea with them all, the worship of a name. A name is said to be very sacred. In the Bible we read that the holy name of God was considered sacred beyond compare, holy beyond everything. It was the holiest of all names, and it was thought that this very Word was God. This is quite true.”
Sivami Vivekananda, Vol. II Page 41.

કબીર સાહેબ પણ કહી ગયા છે કે —

રામ નામ છાંડું નહી, ચે પરતીવ બાંધી;
કાલ, કલેશ બ્યાપે નહી, દોરી નામકી માંધી.
પરમ બીના ધીરજ નહીં, બરેહ બીના બૈરાગ
નામ બીના પાવે નહી, મન, મનસાકા ચાગ.

કાયમુદીન બાવાના જે શિષ્યોને બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું હતું તે પણ “નામ” થીજ હતું. એમના એક શિષ્ય બાદ રતનબાઈએ એક ભજન લખ્યું છે જેમાં તેઓ કહે છે કે:—

હું તો મોઘ બોધ રૂપ રેખ વિસાડું ના નામને
શબ્દ બતાવ્યો સોહમ તણોને સોહમનો ઉઘડ્યો દુવાર
બાઈ રતનને સુન્દર મળ્યા નજરે દીઠો કીરતાર.

લાખ બરસ તક જાપ જપે માન
એક સાચત દીલકા ગીરદા સરસ પીછાન,
લાખ બરસ તક દીલકા ગીરદા કરે જાન,
એક સાચત દીલ છવતા કરના સરસ પીછાન.

લાખ બરસ દીલ 'જીવતા કરે જાન'

એક સાચત સુખમણા સરસ પીછાન.

લાખ બરસ તક સુખમણા કા ધ્યાન ધરે જાન

એક સાચત તરવેણીકા ધ્યાન સરસ પીછાન.

લાખ બરસ તક તરવેણીકા ધ્યાન ધરે જાન

એક સાચત દમ ચડાના સરસ પીછાન.

અર્થ—લાખ વરસ તક જપ કરવાથી જે ફળ પ્રાપ્ત થાય તેના કરતાં એક ધડી દીલની આબુખાબુ ફરવાથી વધારે ફળ મળે છે. લાખ વરસ સુધી દીલની આબુખાબુ ફરવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં એક ધડી દીલ 'જીવતું' કરવાથી વધારે ફળ મળે છે. લાખ વરસ દીલ 'જીવતું' ગમવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં એક ધડી સુખમણાનું ધ્યાન ધરવાથી વધુ ફળ મળે છે. લાખ વરસ સુખમણાનું ધ્યાન ધરવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં એક ધડી તરવેણીનું ધ્યાન ધરવાથી વધુ ફળ મળે છે. લાખ વરસ તરવેણીનું ધ્યાન ધરવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં એક ધડી દમ ચડાવવાથી વધુ ફળ મળે છે.^૧

લાખ બરસ તક દમ ચડાવે જાન

એક સાચત દીલ ઉપર મુરશીદ શ્રી તસ્વીરકા ધ્યાન સરસ પીછાન

લાખ બરસ મુરશીદશ્રી તસ્વીર કા ધ્યાન ધરે જાન,

એક સાચત આપ તસ્વીર કા ધ્યાન સરસ પીછાન.

લાખ બરસ તક આપ તસ્વીરકા ધ્યાન ધરે જાન,

એક સાચત મુરતીકા ધ્યાન સરસ પીછાન.

લાખ બરસ મુરતીકા ધ્યાન ધરે જાન,

૧ સુખમણા અને તરવેણી એ " નાદી " જોના નામ છે, જેની ઉપર જે મીઠો ધ્યાન ધરવાથી એ નાદીઓ ખુલી યાય છે અને ત્યાંથી પછી દમ ચડે છે. ઉપર ચડાવવાનો કોશિસ કરે છે જ્યારે દમ મળે ત્યારે તે ત્યારે સમાધી પ્રાપ્ત થાય છે નાના અને નસકોરાઓ રવાસ આવે તેને સુખમણા કહે છે, ફક્ત જમણા નસકોરાઓ આવે તેને મુર્ખ અથવા પંચલા કહે છે અને જ્યારે ફક્ત ડાબા નસકોરાઓ આવે ત્યારે તેને વર્ધ અથવા ઘેન્ડા કહે છે. એક નાદીનોનાં સંજ્ઞાથી એટલે તેટલા ઉપર કાબુ રાખવાથી સિદ્ધ થાય છે.

એક સાચાત મુખમણા નાડી બંધ કર મુન મંડળમાં ધ્યાન
સરસ પીછાન.

લાખ બરસ તકે મુખમણા નાડી બંધ કરે ધ્યાન ધરે જાન,
એક સાચાત અનહદ નાદ સરસ પીછાન

લાખ બરસ તકે અનહદ નાદકા ધ્યાન ધરે જાન,
એક સાચાત સકેતશુકુ ઉલત ધરે ધ્યાન ધરના સરસ પીછાન.
લાખ બરસ તકે સકેત શુકુ ઉલત કરે ધ્યાન ધરે જાન,
એક સાચાત મુનકા ધ્યાન સરસ પીછાન

અર્થ—લાખ વરસ દમ ચલાવવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં
એક ઘડી દીલ ઉપર મુરશીદ (ગુર) ની તરવીરનો ખ્યાલ કરવાથી વધુ ફળ
મળે છે. લાખ વરસ ગુરની તરવીરનો ખ્યાલ કરવાથી જે ફળ મળે છે તેના
કરતાં વધુ ફળ પોતાની તરવીરનું ધ્યાન એક ઘડી કરવાથી મળે છે, લાખ
વરસ પોતાની તરવીરનું ધ્યાન કરવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં એક
ઘડી મુરતીનું ધ્યાન કરવાથી વધુ ફળ મળે છે. લાખ વરસ મુરતીનું ધ્યાન
કરવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં એક ઘડી મુખમણા નાડી બંધ કરી
મુન મંડળમાં ધ્યાન કરવાથી વધુ ફળ મળે છે. લાખ વરસ મુખમણા નાડી
બંધ કરવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં વધુ ફળ એક ઘડી અનહદ નાદ
સંભળવાથી મળે છે. લાખ વરસ અનહદ નાદ સંભળવાથી જે ફળ મળે
છે તેના કરતાં વધુ ફળ અખ ઉલટાવીને એક ઘડી ધ્યાન ધરવાથી મળે
છે. લાખ વરસ અખ ઉલટાવી ધ્યાન ધરવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં
વધુ ફળ એક ઘડી “મુન” નું ધ્યાન કરવાથી મળે છે.

લાખ બરસ તકે મુનકા ધ્યાન ધરે જાન,

એક સાચાત અગમ નીશાન સરસ પીછાન.

લાખ બરસ તકે અગમ નીશાન કા ધ્યાન ધરે જાન,

એક સાચાત પ્રેમ યુમારી આના સરસ પીછાન.

* સમગ્ર એટલે આખ

૧. આમાં મુરતીએ પુલવાની વાત નથી પણ જાન ધ્યાનની વાત છે.
ફક્ત સમજણ આપવા ખાતર આ પદ્યથી આ જાણવામાં આવ્યાં છે તત્ત્વગુર
એટલે ખીચાદ અથવા કીયાન જમાવી આગળ વધવાથીજ પુદાને પદોંચાથ છે
એમ પીર શાહેજનું કહેવું છે.

લાખ બરસ તક પ્રેમ ખુમારી આવે જાન,
એક સાચત મુરત જમાના મુનમાં સરસ પીછાન.

લાખ બરસ તક મુરત જમાના જાન,
એક સાચત આપા ભુલાના સરસ પીછાન.

લાખ બરસ તક આપા ભુલાના જાન,
એક સાચત મુન છોડ મુરત ચલાના સરસ પીછાન.

લાખ બરસ તક મુરત ચલે જાન,
એક સાચત હજરેત રમુલકી મીજલસ દેખના સરસ પીછાન *

અર્થ—લાખ વરસ મુનનું ધ્યાન કરવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં એક ધડી “ અગમ નીશાન ” નું ધ્યાન કરવાથી વધુ ફળ મળે છે. લાખ વરસ અગમ નીશાનનું ધ્યાન કરવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં એક ધડી પ્રેમખુમારી આવવાથી વધુ ફળ મળે છે. લાખ વરસ પ્રેમ ખુમારી આવવાથી જે ફળ થાય છે તેના કરતાં એક ધડી મુનમાં “ મુરત ” જમાવવાથી વધુ ફળ મળે છે. લાખ વરસ આવી તરેલ મુરત જમાવવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં વધુ ફળ એક ધડી પોતાને ભુલી જવાથી મળે છે. લાખ વરસ પોતાને ભુલી જવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં વધુ ફળ એક ધડી મુન મેદાન છોડી મુગત આગળ ચલાવવાથી વધે છે. લાખ વરસ મુરત ચલાવવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં એક ધડી હજરેત રમુલકી મીજલસ જોવાથી વધુ ફળ મળે છે. ^૧

લાખ બરસ તક રમુલકી મીજલસ દેખે જાન,
એક સાચત મહામુનસે મુરત હમાના સરસ પીછાન.
લાખ બરસ તક મહામુનકા ધ્યાન ધરે જાન,
એક સાચત અરસ કે કીંગરે પહોંચના સરસ પીછાન.
લાખ બરસ તક અરસ કે કીંગરેકા ધ્યાન ધરે જાન,
એક સાચત નિરંજન કા ધ્યાન ધરના સરસ પીછાન.

* આમાં હજરેતની મજલિસનું મદન નેહલે ખુલુશી જતાવવામાં આવે છે.

૧ આમાં ખુદા તરફ આત્મસંપર્કના દરબ જતાવેલા છે આ ધ્યાનની ખાજતો છે અને એ રસ્તાઓમાં પ્રેમ રાખનારા લોકોને સમજવવાનો રીત છે. ખુદાની પાસે ખુદા ઉપર આવવા નો માર્ગ જતાવવામાં આવ્યો છે આમાં ખુદા તોયો પ્રત્યક્ષી જાગત છે. એમ માની લેવાનું નથી.

લાખ બરસ તક નિરંજન હા ધ્યાન ધરે જાન.

એક સાઅત નિરંજનમાં મીલ જાના સરસ પીછાન.

અર્થ—લાખ વરસ તક રમુયુગાદની મીજલસ લેવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં એક ધડી મહામુનમાં ધ્યાન લગાડવાથી વધુ ફળ હાંસલ થાય છે. લાખ વરસ મહામુનમાં ધ્યાન લગાડવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં વધુ ફળ એક ધડી અર્ચની ટોચપર ધ્યાન લગાડવાથી મળે છે. લાખ વરસ અર્ચની ટોચ ઉપર ધ્યાન ધરવાથી જે ફળ હાંસલ થાય છે તેના કરતાં વધુ ફળ એક ધડી નિરંજનનું ધ્યાન ધરવાથી થાય છે. લાખ વરસ નિરંજનનું ધ્યાન ધરવાથી જે ફળ મળે છે તેના કરતાં એક ધડી નિરંજનમાં મળવાથી વધુ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.

લાખ બરસ તક માંહી મીલ જાવે જાન

એક સાઅત નિરંજન પાર બેસુન અકલ પુરૂષ કુ જા પહોંચના સરસ પીછાન

લાખ બરસ તક બેસુન અકલ પુરૂષ કુ દેખે જાન,

એક સાઅત બેસુન મુરશીદ તસ્વીર અકલ સરૂપમાં મીલજાના સરસ પીછાન.

લાખ બરસ તક મુરશીદ તસ્વીર બેસુન માંહે જાના જાન

એક સાઅત માંહી મીલકર બાહેર નીકલના સરસ પીછાન.

જખ નુરી અમર હુવા જાન,

તબ કમાલીયતકા છેડા આયેલા માન.

૧ આમા ખુદામા મળી જવાની વાતો બતાવી છે નખીની મજલિસમાં પહોંચ્યા પછી આમજ ધ્યાન ચલાવી ખુદામા મળવાનો રસ્તો બતાવેલો છે. એટલે બધી ક્રિયાઓ ઉપરથી ઉપર નિરંજન નિરાકાર ખુદા તરફ જતું અને તેને મળવું એજ ઉપરનો હેતુ છે. દરેક ક્રિયાવાળા માણસને તેના ખીયાલ પ્રમાણે સમજાવી તેને આમજ વધી ખુદાને કેવી રીતે મળવું તે આમા બતાવેલું છે. આમા જડ તરફથી ચૈતન્ય તરફ આવવાનો મુદ્દો છે આનો અર્થ બળતો કરવાનો નથી પણ જ્ઞાનીઓના બેદને સમજીને લોકોને સમજાવવાનું છે. જ્ઞાતાના રૂમ સ્નાહોબની મસનવીમા આવા બેદોની મણી બાજતો છે. આપણે એ બેદોની ખુશીઓ બરાબર સમજતા નથી તેથીજ જેમ તેમ બેલવા તેવાર ધર્યે બેએ.

અર્થ—લાખ વરસ નિરબ્જનમાં મળવાથી જે રૂળ મગે છે તેના કરતા વધુ ફળ તેની છેવટની હદે પુગી જવાથી મગે છે ૧

મરાઠીમાં મહમદી હુવા જાન, તબ વસ્તુ કા અલોગ આએલા માન-એસે સબ કહાસે હોવે જાન રૂહ અમર હાવે એતના બહોત હે માન. સબ બાદશાહ આદે કહાસે હોવે જાન, હાકમ હુવા ઈતના બેહતર પીઠાન.

હજારી તક દોલત મદ જાન, હજારી સે હેઠા ધરજા ધણી માન સુનમે બાહેર હુવા તો હજારી જાન સુનમે નીચા ધરકા ધની માન લખેસરી રસુલકી મીઝલસ જાન, કરોડી અરસા નુઝ પીઠાન.

અર્થ—જ્યારે મોહમ્મદી ને મરનમે પોહોચે છે ત્યારે વસ્તુનો અભોગ આવેનો મહેનાય એમને કામ અને કચન બને તો પુરો ત્યાગ કરી કમાનીયને પોટોચેનો કહેવાય એ જવાથી થઈ શકે નથી રૂહ અમર થઈ એટલુંજ ધણુ થયું બધાથી બાદશાહ આદા થનાતુ નથી હાકમ થયા એમને ધણુ થયું દાખના તાકે, હજાર રૂપીઆના જે માણસ પામે પુણ થઈ તે દોનનમત ગણાય છે, હજારની ટેડે ટોચ તે એ ધગ ધણી લેખાય હવે શુન્યની હદ જે ઓગળી ધમે તે હજાર રૂપીયાની પુણ્યનો ગણાય અને શુન્યથી નીચે ટોચ તે ધરનો ધણી ગણાય જેટલો હજારની પુણ્ય વાયા અને લખેસરીની વચ્ચે તફાવત છે તેમનો આગળ વધી શુન્ય ઓગળી જનાર અને રસુલનાની મીઝલસમાં બેનાર વચ્ચે છે અને તેનેથી આગળ અર્શતુ નુર છે

આ નીચેની એ રૂપીન વાતથી સમજાવવામાં આધુ છે

Once upon a time, there came some ants to a mountain of sugar. They, of course, had no idea that it was such a big thing. They ate up a few grains of the sugar and were filled. Then each took away a particle. As they went their way, they thought the next time they would be able to carry away the whole mountain to their place of habitation !

૧ આમાં છેવટનો કમાનીયન-સપૂર્ણતાનો દરદે જનારેનો છે એટલે ખુદમાં સપૂર્ણ રીતે મગી જવાની મનદગ છે

Such, alas, is the condition of man ! It is given to some few, indeed, to realise the Supreme Being. But many unfortunately, run away with the idea that they have fully known, fully enjoyed communion with, fully realised, that Infinite Being.

People talk glibly of the Infinite, the Absolute, the Un-conditioned, as if they had any conception of It at all ! Sukadeva and other holy sages were at best ants of the larger sort. If we say that they could eat up eight or ten particles of this sugar, we have said enough in their favour. (*Gospel of Sri Ramakrishna*, P. 74)

આનો સાર એ છે કે ફટલીક કીડી, એક ખાંડના ટુંગર પાસે ગઈ તે કીડીઓને કાંઈ ખ્યાલ હતો નહીં કે ટુંગર એટલો મોટો હતો જે ચાર ખાંડના દાણા ખાઈ વૃંત થઈ ગઈ, એક એક દાણો સાથે લઈ ગઈ અને વિચાર કરતી ગઈ કે ખીજી વખત આખો ટુંગર સાથે લઈ જઈશું. માણસની પણ હાલત એવીજ છે. કોઈજ વિદ્વાઓને નિરંજન નિરાકારના દર્શન થાય છે પણ ધણાકો એમ સમજે છે કે નિરંજન નિરાકારને તેઓ સંપૂર્ણ રીતે ઓળખી ચુક્યા છે અને તેના પુરા દર્શન પણ થઈ ચુક્યા છે. બહુજ મોટા મહાત્માઓ જેવાકે શુકદેવ વગેરે એ આઈ દશ દાણા એ ખાંડના પદાર્થમાંથી ખાધા એમ કહીએ તો ધણુ છે.

તીરથ વર્ત ગામ કા ભંગીઆ માન

નામ ધર ધણી પીછાન.

બપ હવાલદાર, દીલ જીવતા કરના હાકમ બન

સુખમણુ રાબડા, સુના સુના, મહાસુન વણર પએછાન

અલેક શાહશાહ મે' મીલ, બાહેર નીકલા વેહ શાહ આદા બન

સુન છોડ, રૂહ છોટી દેહ પકડે, કાગીલ હુવા માન.

માંદે મીલકર બાહેર નીકલા તબ સુધી તુરે અમર પીછાન.

એસે સબ કહાંસે હોવે જાન.

અર્થ—તીરથ વર્ત કરનાર એક ગામના ભંગીયા જેવો છે. નામની બંદગી કરનાર પર ધણી જેવો છે, બપ કરનાર હવાલદાર (ચોટી ધણી

હુકમત વાળો), દીલ જીવતું કરનાર, હાકમ, સુખમણ્ણતું ધ્યાન કરનાર રાંબ, શુન્યતું ધ્યાન કરનાર સુખા, મહાશુન્યતું ધ્યાન કરનાર વજીર જેવો છે.

“અલેક”માં મલીને પાછો જે બહાર નીકળે તે શાહઝાદા જેવો છે.

સુન્ય છોડી નાનું શરીર પકડી શકે તે કામીલ અથવા કમાલીયતને પુગેલો કહેવાય. અને એ બધાંથી યશતું નથી. કારણકે જેટલું દુધ હોય તેના પ્રમાણમાં જ તેમાંથી ઘી નીકળે છે.

સુન છોડે તબ કામીલ હુવા પીછાન.
ઉમર વફા કરે સુન મુખ મંડા રહે જાન.
સેજે સેજે વે સાંધ બને પીછાન.
સબ નીશાનો કે ફલ સુને જાન.
જેસા દુધ વેસા ઘી નીકળે પીછાન.
શેર દુધ મેં સેં વે માફીક ઘી નીકળે માન.
દશ શેર મેં સેં ઉસ માફીક નીકલે પીછાન.
અજંપા જાપ હજારો બરસ તક જપે જાન.

અર્થ—શુન્ય છોડી આગળ વધે ત્યારે જ કમાલીયતને પુગાય છે. નીચે બધાની નીશાનોનાં ફળ આપવામાં આવ્યાં છે તેની એક મીસાલ આપવામાં આવી છે કે શેર દુધ હોય તો તેના જ પ્રમાણમાં ઘી નીકળી શકે છે અને દસ શેર દુધ હોય તો તેના પ્રમાણમાં નીકળે છે.

દીલ જીવતા કરે હજારો બરસ તક જાન

ઈબાદત ખાતન કહેલાવે માન.

હજારો બરસ દીલ ગીરદા કરે જાન

ઉત્તા નજફ આવે માન.

હજારૂં બરસ તક સુખમણ્ણકા ધ્યાન ધરે જાન

એક દીપક જોત પરગટે માન

હજારૂં બરસ તક તરવેણીકા ધ્યાન ધરે જાન

એક મસાલ જેતા નુર પરગટે માન

હજારૂં બરસ તક અનહદ નાદ સુને જાન

દીવાના હોકર બડકે દેજે માન.

અર્થ—હજાર વરસ તક (લાંબા વખત સુધી) દીલ જીવતું કરે પછી અંદરની કબાલત એટલે કલજની ઝિક શરૂ થાય છે.

હજાર વરસ સુશુભજ્ઞાનું ધ્યાન ધરે પછી એક દીવાની જ્યોત જોટલો પ્રકાશ અંદર થાય છે. હજાર વરસ તરવેણીનું ધ્યાન ધરે પછી એક મશાલ જોટલું તુર પ્રગટ થાય છે. હજાર વરસ તક અનહદનાદ સાંભળે તે પછી એક ભડકા જોટલી રોશની પેદા થાય છે.

હજાર વરસ સુરતીકા ધ્યાન ધરે જાન

બહેમ ગેરે ન આવે માન.

હજાર વરસ આપ તસ્વીરકા ધ્યાન ધરે જાન

ખબર ભુલ સુનકાર હોવે માન.

હજાર વરસ તક સકલ ઉલટ કર ધ્યાન ધરે જાન

આ ખલક ભુલ જોર ખલક નજર આવે માન.

અર્થ—હજાર વરસ સુધી સુર્તાનું ધ્યાન ધરે એટલે પાંદો ખીચાલ બાધે ત્યારે તેને ખુદા એકજ છે એવું પરોક્ષ જ્ઞાન થાય છે. હજાર વરસ પોતાની તસ્વીરનું ધ્યાન ધરે પછી પોતાપણું જુલો જઈ સુનકાર જેવી હાલત થાય છે.

પછી હજાર વરસ નજર ઉલટાવી ધ્યાન ધરે તો નજર આગળથી આ ખલક જઈ ખીજ ખલક ઉભી થાય છે.^૧

હજાર વરસ તક હમ ચઢાવે જાન

ઉમર બઢી હોવ માન

હજાર વરસ તક આકાશ વરતીકા ધ્યાન ધરે જાન

લીલી પીલી જોત નજર આવ માન

હજાર વરસ તક દરવાજા બંધ કરે જાન

ખીન પંડકે જોત નજર આવે માન

હજાર વરસ તક સુનકા ધ્યાન ધરે જાન,

મન ખીલે, ગેળી ચંદ નજર આવે માન.

અર્થ—હજાર વરસ હમ ચઢાવવાથી ઉમર વધે છે. હજાર વરસ તક આકાશ જતીનું ધ્યાન ધરવાથી લીલી પીળી જ્યોત નજરે પડે છે. હજાર વરસ તક મનનો દરવાજો બંધ કરવાથી “ ખીન પંડકી જ્યોત ”

૧ આમા ન્યાં ન્યાં હજાર વરસ લખેલા છે ત્યાં થણી મુદત સમજવાની છે. દીન્ય દબ્દી અથવા જુલદ નજરની વાત આમાં છે.

નજરે પડે છે. દબર વરસ તક “શુન્ય”નું ધ્યાન ધરવાથી મન ખીલીને
ગેબી ચંદ્ર નજરે આવે છે.^૧

હલતરું ધરસ તકે સુખમણ બંધ કરે સુનમાં ધ્યાન ધરે જાન
મન જમીએન કે ધર આવે માન
અગમ નીશાનકા ધ્યાન ધરે જાન
ઉસકે ગુણકા પાર નહિ હે માન
સુધી. અમર હોવે તબ લગ શુન હે જાન
સબસેં સરસ હે અગમ નીશાન
છસે પાવે ઉસે અગમ નીશાન બેહતર હે જાન
ન પાવે ઉસે જોત બપ ખુબ હેમાન.

અર્થ—દબર વરસ સુધી સુખમણ નાટી બંધ કરી શુનમાં ધ્યાન
ધરવાથી મનને આહે ત્યાં જમાવી શકે છે અથવા આહે ત્યાંથી છુટું કરી
શકે છે. અગમ નીશાન પર ધ્યાન ધરવાથી જે કશું મળે છે તે અપાર છે
જેનેથી બની શકે તેજ અગમ નીશાન પર ધ્યાન કરી શકે છે નહીં બને
તેને વાસ્તે જ્યોત, જપજ બહુ છે.

સબ નીશાન દરવાજે હે માન
અગમ નીશાન ઠેઠ ધર હે માન
સબ નીશાનોડી કમાલીયતસેં અગમ નીશાન કા નાટીસપણા
સરસ પચેછાન
શબ્દ સતગુરુકા સત હય માન: હાકમ આગે તલવાર મારે જાન
થોડાં બહોત તો દેવે માન
બાદશાહ આગે નહીં તલવાર મારે જાન
સેછ આકરી કરે માન, તોળી હાથી નશીન હોવે જાન.
નીવાજે તો વજીર અમીર કરે જાન
અગમ નીશાન સરસ હે માન

અર્થ—આ બધી નીશાનીઓ દરવાજા છે. અને અગમ નીશાની
ઠેક ધર છે. બધી નીશાનીઓમાં કમાલીયત મેળવી હોય તો પરજુતે અગમ
નીશાનનો ઉતરતામાં ઉતરતો જે દરવે છે તેની નીચે છે. તે હાકમની

આગળ તલવાર મારવા બરાબર છે. અગર નહીં પણ તલવાર મારે તો થોડું
(થાંડું) 'પણ' રેખાં મળી શકે છે, અને રહેજે ચાકરી કરે તો બી હાથી પર
'એસવા જેટલું' ફળ મળે છે, અને નવાંજે તો વધાર અગીર જેટલું ફળ મળે
છે, તેટલા માટે અગમ નીશાન સૌથી સરસ છે.

નન્ની નીશાનો કા તમાશા નજર આવે માન

અગમ નીશાનકા નહીં નજર આવે તો લી સરસ પીછાન.

આખર અલેક સેં મીલાવે જાન

જો વે ખાદશાહ હસ્તી નીશાન હોવે માન

નન્ને કા ફળ નન્નેની માફક હોવે જાન

ખડે કા ફળ ખંડેકી માફક પીછાન

નજર દેખા કીયાં ફળ અબલુ

કયા ખુબ ખાયા પૂજ પીછાન

અર્થ—નાની નીશાનો પર ધ્યાન કરવાથી જો ફળ પ્રાપ્ત થયા એમ
તમને લાગે તે કરતાં અગમ નીશાન પર ધ્યાન કરો અને તે ફળ પ્રાપ્તિના
કાંઈ ચિન્હો ન દેખાય તો પણ સારું છે

હાથી પર જેસ્વા વાજો ખાદશાહ હોય તે ખાદશાહ જરૂર અસેખથી
મેળવે, એટલે મુરશીદે કામીય (સદગુર)ની મદદથી જો અગમ નીશાનો
ધ્યાન કરો તો જરૂર તે નિરંજન નિરાકારતા દરશન કરાવે.

નાનાના ફળ નાના અને મોટાનાં ફળ મોટા. ફળની ખાસીયત શું છે
તે નજરે જોવાથી માલમ પડતી નથી પણ મોઢે ખાધાથી માલમ પડે છે
કે શુ ફળ તે છે.

પુર્વ જન્મ કા સચા હોવે જાન

તખ ઈસ બાતકા શોખ હોવે માન

સાહેબ વહાવે ઉસે શોખ આવે માન

સખ સાહેબ કે હાય હે માન

અર્થ—જો પુર્વ જન્મના સરકાર હોય તોજ એ વાતનો શોખ
આવે. સાહેબ જેને ચહાય તેનેજ એ વાતનો શોખ આવે 'પણ' સાહેબને
હાય છે.^૨

૨ ખુદાએ સેજે અસલથી એટલે પહેલેથીજ જે તકદીર ધરા હોય તે પ્રમાણે
શોખ પેદા થાય છે. જે રહોએ લખેક થોકારી હોય તેજ ખુદાના માર્ગે જલ્દી
આવે છે.

આની સાથે સરખાવો મહાન પેગંબર હસસ કાધર (ઇસા અ.)
 નું વાક્ય:- “ No man cometh unto me, except the
 Father draw him ” જ્યાં મુઘી જોદા તેને ખેંચતો નથી તેમાં
 મુઘી માણસ મારી પાસે આવતો નથી. હીંદુ શાસ્ત્ર મુજબ માણસ
 પર સારું નરસુ જે આવી પડે છે તે પુર્વ જન્મના કર્મને લીધે
 છે. એમને કાંતુ બલ્લાનું વાક્ય સમજાવવા ખાતર આ લખેલું છે. તે મુજબ
 ખુદ તાલાએ અઘી પેદા કરી ત્યારે પોતાના બંદાઓને પુછ્યું:- અલ
 રતો ખે રખેકુમ કાણુમલા, હુ તમારો માસેક છું કે નહીં ? તેઓએ જવાબ
 દીધો “ હા ” (ઇન્ની અન’લા) તે વખતના પુખ્ત હોવા, કામીલ અરવાહો
 દુનીઆનો ઉદ્ધાર કરવા આ દુનિયામાં આવે છે.

અલગીનાઓ ગીઝા અરઝહે, કમા તઆમો,
 (ગઝાઅન નફસે. (હટીસે તખવી.)

અર્થ—રાગ એ રહ અથવા આત્માનો ખોરાક છે, જેમ
 ખાવાનું એ શરીર અથવા નફસનો ખોરાક છે.

શરીરમાં ખાવાનું શાવારતે મના કર્યું છે તે આમા સમજાવ્યું
 છે. રાગ, દુસ્ત, અને ખુશખો એ ત્રણ ચીજ હારિસ અને કામ ઉશ-
 કેરનારી છે. એટલે વીજનાગ અથવા એહર રૂપ છે પણ જેવી રીતે દુશી
 યાર વધદ કેટલીક જીભારીઓમાં એહર આપી તે જીભારી સારી કરે
 છે તેવીજ રીતે કામીલ ગુરુઓ રાગ, દુસ્ત, અને ખુશખોથી પોતાના
 ચેલાઓને ખુદાઇ માર્ગ ઉપર દોરે છે. જે લોકો કમાવીવનને પુગી ગયા
 છે તે લોકોને આ ચીજો શા વારતે જોઈએ છે તે પણ સમજાવ્યું છે.

હુસ્ન, ખુશખો, રાગ હે જાન,
 તીનો ચીઝ રૂહકી ખુરાક હે ખીજાન.
 દુનીયાંકે નજીક વીછ નાગ હે જાન,
 જો ખાવે સો મરે ખીજાન,
 રાગ, દુસ્ત, ખુશખો સે જાન.
 હીસા, ખુદી, પેદા હોવે માન,

હીર્સ, ખુદી, વીછનાગ હે જાન,
ઉસવારતે શરીયતમાં મને હે માન.

અર્થ—હુસ્ન, ખુશગો અને રાગ એ ત્રણે ચીજ રહેતો ખોરાક છે, પણ દુનીયાની નજીક તે વીછનાખ એટલે એકર મીસાલ છે, 'શરણુકે એ ત્રણે ચીજ હીરસ, ખુદી (હું પહું) પેદા કરે છે. અને તેથી શરી-યતમાં મના કરેલી છે.

હુસ્ન દેખે સે' હીર્સ જઠે જાન,
હીર્સ જઠે' સે ખીગાડ હોવે માન.
રાગ સુને કામ વ્યાપે જાન,
કામ હીર્સ ખીગાડ હોવે માન.
ખુશગો સુધે સે' છે લાગી આવે જાન,
છે લાગેસે હીર્સ હોવે માન.
હીરસ સે ખીગાડ હોવે માન.
તીને ચીઝ વીછ નાગ હે જાન.

અર્થ—ખુશગુસ્તી બેવાથી નફસાનીયત પેદા થાય છે, રાગ સાંભ-ળવાથી કામ ઉત્તેજાય છે તેમજ ખુશગો સુખવાથી પણ મનમાં એક તરેહની લેહ લાગે છે. એ ત્રણે ચીજે આવી તરેહ સસારી માણુરોને એકર સમાન છે.

વધક મિલે અમૃત હોવે માન
એક વખત એકર કા અમૃત હોવે જાન.
જયું ચોધીયા તાપ, સુખારે સે મરતા હોવે જાન.

તો મરતા બચે ખીછાન.

વીછ નાગ કી ગોલીયાં કર હકીમ તરતીબસે
ખીલાવે તો મરતા બચે માન.

વીછ નાગ એકર ચા જાન,
તરતીબસે' અમૃત હુવા માન.
યું કેમ ખુદાસે' ખીજોગ રૂપી દર્દયા જાન,
ઉસ દર્દ ઉપર હુસ્ન, ખુશગો. રાગ, મુશહ, હકીમ, અમૃત
કર ખીલાવે માન.

અર્થ—એ ત્રણે ચીજોને ઝેર છે. જતાં જો વૈદ મળે તો એ ત્રણે ચીજોને અમૃતમાં ફેરવી શકે છે. જેવી તરેહ એક માણસ ચોથીયા તાવથી અગર મુગનોથી પીડાતો હોય, અને મરતો હોય અને તેને એક કામીલ વૈદ વીજનાગ કેળવીને ખવાડે તો તે મરતો બચે છે. ઝેરનું અમૃત થઈ જાય છે. તેવીજ તરેહ એક મુશ્કેલી કામીલ અથવા સદગુરુ જે લોકો ખુદાના વિયોગથી પીડાતા હોય તેને આ ત્રણે ચીજોમાંથી કાઢ તેના દર્દને અનુસરતી આપીને તે દર્દને આરામ કરે છે.

મન આઢમીકા થોડા થોડા ચોતરફ લુખદાયા હે માન,
 ઉસસે ખુદા રસીદગી નહી હાંસલ હોતી હે જાન,
 મન ઠરાયા ન ઠરે જાન,
 આપસકા મન માને તો મન કરે પીછાન.
 છતની ખલક દુનીયા મે હે જાન,
 સખકુ એકેક વસ્તુ બદાલી હે જાન:
 કીસીકુ હુસ્ન, કીસીકુ ખુશખો, કીસીકુ રાગ હોવે માન,
 બીના ઇસ્ક કોઈ ખાલી નહી જાન.
 ચો, દશકી માયા લુંડી હે જાન,
 એક જાગકી માયા લલી પીછાન
 ચો, દસકા મન નહી છુટતા હે માન,
 એક જાગસો તુરત છુટે પીછાન.

અર્થ—માણસનું મન થોડું થોડું ચોતરફ માયામાં લપટાયતું હોય છે, તેથી ખુદાઈ જ્ઞાન થતું નથી. મનને ગમે તેટલું એક વેકાળો લાવ વા માગે તો પણ તે કાણુમા મ્લી શકતું નથી. જ્યારે મન કોઈ પણ રીતે સત્ગુરુ સાથે તોજ તે કાણુમાં આવી ગઈ છે. હવે દુનીયામાં દરેક માણસને આ ત્રણુમાંથી એકાદ વસ્તુ તો પ્યારી હોયજ છે, કોઈકને હુસ્ન, કોઈએક ને ખુશખો, અને કોઈએકને રાગ (ગાયન) કોઈ માણસ ઇસ્ક વગરતું નથી. હવે જોણાઈ ઇસ્ક માણસમાં પેદા કરવા જરૂરનું છે કે એક જાગકા ઉપર તેનું ધ્યાન પડેયે લગાડવું અને પત્તી તે જાગાએથી છુટું કરી ખુદા ઉપર લગાડવું. એ ચાર ચીજ ઉપરથી મન ને દુર કરવું મુશ્કેલ થઈ પડે છે, એક ચીજ ઉપરથી છુટું કરવું એટલું બધું મુશ્કેલ હોતું નથી.

જો વહાલી વસ્તુ હોવે-ઉસ પર મન એક જા લાવે .

જ્યાંસે છોડા કર ફીર હકસે' લગાવે.

રાગ, હુસ્ન, ખુશખો વીછનાગ હે જાન.

મસ રાહસે' અમૃત હોવે માન

રાગ. હુસ્ન, ખુશખો હે જાન,

કેતેક પર ફરજ, કેતેક પર વાજબ, કેતેક પર મુખાહ હે માન

રાગ સુતતે ખુદા લેહે આવે જાન

ઉસકો મુખાહ હે માન.

અર્થ—તેથી શુર ચેલાતુ એક વહાલી વસ્તુ ઉપર મન લગાડી પછી
યાંથી છોડાવી ખુદા ઉપર લગાડે. આવી તરેહ રાગ, હુસ્ન, અને ખુશખો જે
સાધારણ રીતે કહીયે તો વીછનાગ જેવાં છે તે સદગુરની કૃપાથી અમૃત રૂપ
મળે છે.

કેટલાકો ઉપર તે ફરજ છે. કેટલાકો સાર જરૂરનું છે અને કેટલા-
કાને એ ચીજો આપવામા કાંઈ વાધો નથી. જેને રાગ સાક્ષગચાથી ખુદાઈ
ધરક પેદા થાય તેને સાર રાગ સાક્ષગચો જાયજ છે

ચો તરફ સે મન છોડા કર એક જા લાના માન,

વીજોગ રૂપી ફરક ભાગે ખુદા ઉસકું હાંસલ હોવે માન,

હાંસલ કીયે બાહ વધરાજ અગનમે' જલ બવે જાન,

રાગ હુસ્ન, ખુશખોસે લેહ લગી રહેવે માન.

ઇન તીનો સે' વધરાગમે' રહે જાન,

અવતા રહે, હક બંદગી કરે, ઓરકો હાસલ કરાવે માન.

અર્થ—ચોતરફથી મન છોડવીને એક જગે લાગ્યા પછી, ખુદાઈ
ધરક પેદા થાય છે અને ખુદા સાથે એક થયા પછી કેટલાકોને આ દુની-
યામાં રાનના ફેલાવા અર્થે રહેલું પડે છે. તો તેનાથી ખુદાની ખુદાઈ સહન
યત્ન શક્તિ નથી તેઓ સાર રાગ, હુસ્ન, ખુશખો જરૂરનાં છે કારણકે નહીતર
તે લોક આ અદગીયાં રહી શક્તા નથી. આજ ચીજોમા તે લોક મન પ-
રાવે તો તે લોક અવતા રહી, ખુદાઈ રાનનો ફેલાવો કરી શકે છે.

ઉસ વારતે રાગ, હુસ્ન, ખુશખો, ફરજ હે માન

જીના સમજે તીનો હીરસ પર ચલે, હીરસ બધે જાન.

ઉસ વાસ્ને રાગ હરામ હય જાન
 બાળે કે ઉપર હરામ, બાળે કે ઉપર ફરજ હે માન
 નાકીસ હોવે તબ એ વીખ જાન
 કામીલ હોવે બાદ ખાવે અમૃત પીછાન

અર્થ—તેવા માણસે આર રાગ હુસ્ન અને ખુશબો ફરજ છે, ખીજા માણસે સાર હરામ છે આવી તરેહ જોશે તો અમીલ માણસે સાર એ ફરજ છે અને નાખીસ ફુતીયાદર માણસે સાર એ હરામ છે

ખુઅલી કલંદર મહલાના યાકુબ, મોહ મદ રસુલ જાન
 એસે કામીલ જાતુને તીનો ચીજ મકમુદ રખીયા પીછાન
 મોહ મદ રસુલ હોડને ખુશબોકી નીશાન પકડીધી પીછાન
 મહલાના યાકુબ ગગ પઢને યે જાન
 છુ અલી કલંદર હુસ્ન પર આશીક યે જાન
 હલવાઈ કે લડકે પર આશક યે જાન
 ઉનોકો હુસ્ન ખુશબો રાગ એ ધ્યા કામ થા જાન
 વો તો કનાવીયત કો પહોચ ચુકે યે જાન
 જો બારે બરસ કા એક મુશાહેદા કરતે યે જાન
 વો હલવાઈ કે લડકે ઉપર આશક યે ઉસકા કયા
 સળખ પીછાન

અર્થ— ખુઅલી કલંદર મોનાના યાકુબ અને પેગમબર (સ) જે નો અમીનોએ આ ચીજોમાં કાષ્ટ દેતું જોયો હતો મુન તાહ એ ખુશબો રાખી હતી, મહલાના યાકુબ રાગ પસંદ કરતા હતા અને ખુઅલી કલંદર હુસ્ન પર આશક થઈ એક મીઠાઈ વાગાતા છોટરા પર શીદ હતા એ જો તો કમાલીયતે ખુશા હતા જતા આ જો ચીજ રાખનાતું રસુલ શુ હતું? ખુઅલી કલંદર બા બાર વરસ સુધી એમની વખતે ખુદાઈ લખિતમાં લીન રહેતા હતા એવા માણસ જ્યારે હુસ્ન પર આશક હતા તો તેનું કારણ શું તે પીછાનો

(જુવો આગળ સાનમો અપાપ)

અલ વિલાયતો અફઝલુન, નુબૂવતે.

અર્થ—વિલાયત નુબૂવતમાં ચડતી છે. આમાં નખી અને વક્ષી વચ્ચે તફાવત સમજાવેલો છે. હદીસમાં ઉપરનાં વાક્ય લખ્યું છે તેની ખરી મતલબ એ છે કે નખીની વીલાયત બરાબર કાઢીની વિલાયત નથી.

અલ વિલાયતો અફઝલુન નુબૂવત—આ વાક્ય સાંભળી કેટલાક ભાઈઓ ભણી ઉઠે છે, કારણ કે એનો અર્થ શું છે તે તેઓ જોવા થોડાંતા નથી. તેમની જાણમાટે જનાજ હાજી ઇમદાદુલા સાહેબની “શામાએમે ઇમદાદીઆ” નામની કિતાબ ના ૮૯ માં પાનેથી નીચેનો ઉતારો કીધો છે—

ફરમાયા કે અલ વિલાયતો અફઝલો—મિતન નુબૂવત હક હય. લેફીન મુરાદ વિલાયતસે વિલાયતે નખી હય; ઇસકી વજેહ ચે હય કે વિલાયત તવજજેહ ઇલલ લાહ હય આર નુબૂવત તવજજેહ ઇલલ ખલક. આર તવજજેહ ઇલલ લાહ તવજજેહ ઇલલ ખલક સે બહર હાલ અફઝલ હય. જબ આં હઝરત (સ.) વિલાયતમે મુસ્તગરક હોતે ચે તવજજેહ ઇલલ ખલક જો લા જમચે નુબૂવત હે કંમ હો બત ચે. પસ ફરમાતે ચે “કલમચેની યા હોમ એસઓ” તા કે હઝરત આએશતુલ હોમ એરા (૧૦) કી શુફત જોસે તવજજેહ ઇલલ ખલક ઉઠ કરે. આર જબ નુબૂવત કે તવજજેહ ઇલલ ખલક સે મુરાદ હય ગાલેબ હો કર શકકત વ તરફુમ બહાલે ખલક ઇસ મરતબે હો જાતા યા કે વિલાયતમે નુકસ પેદા હો તો ઇરશાદ હોતા “અરેહની યા બીલાલ” તાકે ઝીકરે ઇલાહીસે તવજજેહ ઇલલ લાહ હાલતે અરલી પર આ જાવે.

હદીસ કે માધને ચે હે જાન, વલી નખીસે અફઝલ હે માન. એ જાત એસી ન પાચે, નખી સે વલી બઢ ન જાય. બરે તો નખી હે જાન, ખીન સમજે કો એર માન.

અર્થ—હઠીસનો જાહેર અર્થ એ છે કે વધી નખીથી ચઢીયાતા છે, પણ એ વાત એમ નથી નખીથી વધી વધી જતા નથી મોટા તો નમી છે પણ વગર સમજે બીજે અર્થ લેવા ઉઠાવે છે.

પહેલે તો નખી વલી હોતે હે જાન,

પીછું નખી પણા આતા હે માન.

અંબલ ખુદા કેા જા પહોચના એ વલી જન,

ખલક સમજના નખી પીછાન.

વલી પણા તો હે સહી જન,

સામને નખીપણા અધીક મરાતણ હે પીછાન.

અર્થ—પહેલા તો નખી વની ચાય છે, એટલે રિનાયને પુગે છે પત્રી નમીપણુ આવે છે, એટલે કેટલાક વધીઓને ખનખને સમજનારા સાર અને લોઝાને ધર્મ જ્ઞાન આપના સાર દુનીયામા રહેતુ પડે છે “ગુપ્તરને રાજ” નામની એક નાની ફાગ્ગી કીતાબ નખીસ્તરી નામના મહાન મુરીએ લખી છે, જેમા વની અને નખી વચ્ચે શુ તફાવત છે તે જણાવ્યું છે —

નખી ચુ આફતાબ આમદ, વલી માહ

મુકાબીલ ગરદદ અદર લી-મઅઅલાહ.

નખુવત દર કમાલે ખીશ સાફીસ્ત

વિલાયત અદર હે પધદા ન મખફીસ્ત

નખી આફતાબ (સુરજ) મીસાન છે અને વધી ચદ્રમા મીસાબ છે. એટલે નમી પોતાની રોશનીથી ચમકે છે, અને વધીની રોશની ચદ્ર જેની છે એટલે કે જો કે તેની રોશની બીજી તુરફી છે પણ તેને પોતાની રોશની સાથે સુન્ન પર આધાર ગણવો પડે છે અને જો આફતાબના કાપદા મુજબ ચદ્ર ન ચાને તો ચદ્રને રોશની મગે નહી—“લી મઅઅલાહ” એટલે કે ખુદાની સાથે છુ નમી ખુદાની સાથે કે હવે જરામત નમીની સાથે જ્યારે વતી આવે ત્યારે વતીને નખી તરફથી રોશની મગે નુતુવની શક્તી છે તે પોતાની વતી તરીફની શક્તી ઉપરજ જેની છે એટલે કમાલ રિનાયતે ગુઆ વગર નખુતન જાહેર થતી નથી

અફઝલ હમ વાસ્તે કદા જન,

વલીકેા જમીએત હે માન

આપ સમજ દરગાહ આલીમે શુક રહે જાન,

યે મુકામ જમીએત હા હે માન

આપી સમજ ઔર કુ સમજના માન,

યે દુગધા કી હરકત હય માન.

ઉસ વાસ્તે જમીએત અફઝલ કહા હે માન,

વાસ્તે દુગધા કે લી જમીયત હે માન.

અર્થ—વલીની હાલત અફઝલ કહી છે તેનું કારણ કે વલી શાત હાલતમાં રહે છે પોતે ખુદાનું જ્ઞાન મેળવી લઈને તે જ્ઞાનમાં મગ્ન થઈ બેઠી રહે છે તે વલી, અને તે જ્ઞાનનો લાવો બીજાઓને આપવાની જે દુગ્ધા વે છે તે નથી

આખર અફઝલ તો નથી હેં જાન,

જમીએત વાસ્તે અફઝલ કહા પીછાન.

મુદત્તાં ઇસ હલીસ કે માચને ફીરા દેતે હેં જાન,

નખી કી વિલાયત બરાબર કીસીકી વિલાયત અફઝલ નહી માન

અર્થ—આખર તો નખીજ અફઝલ છે. પણ કેટલાક મોકો સમજ ફેરને લીધે આનો અર્થ એમ કરે છે કે નખી કરતા વલી અફઝલ છે. નખીની વિલાયત બરાબર કાઢની વિલાયત નથી

હલીસમેં તો યુ' કહાકે : લી—માઅલાહે વકતુન, લા-

યમઓની ફીહે મલકુન મુકરર બુન

વલા નખીયુન મુરસલુન—માની પીછાન

એ જાત સચી, નખીકી વિલાયત બરાબર કીસીકી વિલાયત

નહી જાન.

અર્થ—(હમ્મર કરમાવે છે કે) અદનાહ તઆવાલી સાથે મારો એક વખત એવો હોય છે જે વખત હમ્મરી ફગિનાઓ તથા નખીઓ તથા સ્મલો ત્યાં રોઈ ગઈના નથી

આમા ફકીર અને પીગ વચ્ચેનો તથા સાવિક અને મજઝુમ વચ્ચેનો તફાવત સમજાવેલો છે સાવિકા ફુનિયાને ફેઝ અથવા ફાયદો પુગાડે છે, જ્યારે મજઝુઓ, ફક્ત ખુદાની શાદમાં મસ્ત રહે છે.

વહીયુકા એસા મરાતબ હે જાન,
જહા શુજર નહી મુરસલુકા જ્યાર ફીરસ્તો કો વહાં વહી
પહોંચે હે જાન.

મુહલા જહા વહાસે મન સમજાવે,
મુહલા ઈસ મુસાદ કા માઈના ન પાવે

અર્થ—નીચેનો એનો નધો મસ્તબો છે કે જ્યાં ફીરસ્તા અને મુરસનો
(પેગંબરો) પોતાંયના નથી ત્યાં તેઓ પુગે છે મુન્નાઓ એનો ભાનાર્થ
નહી સમજનાથી જેમ ગમે તેમ મનને સમજાવે છે

જેસે વહી એને ફકીર હુય માન
જેસે નખી એસે પીર પીછાન
ફકીર સો આપ સમજ બેઠ રહેવે જાન
પીર વોઇ કે આપ સમજે જ્યાર કો સમજાવે માન
જે દુનીયાકી તરફ સે મસ્ત હુવા જાન
ઉસે ફકીર કહીએ પીછાન
ઉધર ખી સાજા રહે દુનીયાકી તરફ ખી સાજા રહે જાન
ઉસે પીર કહીએ પીછાન
ઉસકો જમીયેત હે, ઈસકો દુખધા હે જાન
પીર ફકીર મે ઇતના ફેર હે માન
વો અલ મસ્ત બે પરવા હે જાન
ઉસ વાસ્તે અધિક મરાતબ હે માન
જે ઉધરસે બે પરવા હે જાન
યુ ઈસતે જ્યાર મકસદ કો નહી પહોંચે પીછાન

અર્થ—ફકીર વનીની માફક છે અને પીર નખીની માફક છે
એને કે ફકીર ખુદા શુ છે તે મનમાં સમજી ફકત મેસી ગ્હે છે પીર
ખુદા શુ છે તે સમજી પીછાને સમજાવે છે જેને દુનીયા તરફ અભાર
ઉત્પન્ન થાય જ્યારે તેને તત્ત ખુદામાં મગ્ન રહે તે
ફકીર છે પણ જે દુનીયા તત્ત નથી દેતા દુનીયામાં ગદી ને દુન્યા તરફ
છ અને પાન ખુદામાં લીન (મગ્ન) ગ્હે તે પીર છે એને કે પીર ખુદામાં
મગ્ન રહ્યા પના દુન્યાની દુન્યા ઉપાડે કે ફકીર અપમગ્ન અને બે પરવા

છે તેથી તેનો મરતબો અધિક છે. પણ તેનાથી ખીજાઓને દેઝ પોહોંગી શકતો નથી. પોતે મંછલે મક્કુદને પોહોંગી બોલે છે પણ ખીજાઓને પોહોંગી શકતો નથી કારણકે તે દમોશ મરત છે.

મરતાન મીસાલ મુરજ હે બાન
સાલિક મીસાલ દીવા હે માન.
દીવે સે દબારો દીવે હોતે હે માન,
મુરજ સે દુબ મુરજ ન હોવે માન
અબહી મરતાન હોવે તો નામકા ખીજ ના રહેવે માન
ઉસ વાસ્તે સાલિક સરસ ખીજાન
મરતાન બે ધરવા હોતે હે બાન
સાલિક સે આર મારાદકો પોહોંગે માન
હતને હોનુ મરતાન હોવે બાન
મરતાન સાલિક હોનુ હકકે હોસ્ત ખીજાન.

અર્થ—મરતાન મુરજની માફક છે અને સાલિક—જાની દીવાની માફક છે. દીવામાંથી દબારો દીવા થઈ રહે છે પણ મુરજમાંથી ખીજાને મુરજ થઈ શકતો નથી બધા બે મરત થઈ જાય તો દુનીયામાં ખુશાઈ ગઈ ઉપર દોરનાર પછી કાઢી રહે નહીં, તેટલા વાસ્તે સાલિક સરસ છે. મરતાન અને સાલિક બન્ને ખુદાના આશકા છે, એટલે બન્નેનો મરતબો તો અડોળ છે.

હક મીસાલ પુલ હે બાન
દુનીયા મીસાલ ચિરકીન ખીજાન
પુલ છોડ ચિરકીન કે પાસ કોન આવે બાન
અસે હક પાયા ઉસે દુનીયાકી હવસ કયું રહેવે માન
દુનીયા કી હવસ રહેને કે વાસ્તે દુસ્ત, રાગ, ખુશબો હે બાન,
સપન, બઝત, નિદ્રા તીનું મહેલ માયા કે હય બાન.
તે હકકે મહેલ કે પહોંગાહોવે બાન
વો કીર દુનીયા કી તરફ કયું આવે માન

અર્થ—ખુદા છે તે પ્રધાની મીસાલ છે અને દુનીયા છે તે પરીતી—નજસાઈની મીસાલ છે. હવે પ્રલ છોડી નજસાઈની પાસે આવવા કેને ગમે ? તેને ખુદાના દીવાર થયા તે પોતાનો જીવ દુનીયામાં ધાલી શકતો નથી તેથી

ચોડી ધણી દુનિયાદારી રાખવા માટે તેને દુસ્ત, રોગ અથવા ખુશખોં એમાંની કોઈ એકમાં 'મન રાખી' તેને દુન્યાની માયામાં 'ચોડું' ઘણું રહેવું પડે છે. સ્વપ્નાવસ્થા, જાગ્રત અવસ્થા, અને સ્વપ્ન-વગરની ઉંઘ, એ ત્રણે " માયા "ના ક્ષેત્રમાં છે. એ માયાની હદ છોડી ગયલા માણસને માયામાં પાછું આવવું ગમતું નથી, તેથી ગાયન, ખુશખો અથવા હુન્ન એ ત્રણે સ્તીત્વમાંથી એકાદ સ્તીત્વ પર મન લગાડ્યાથી તે માયામાં રહી શકે છે, નહીંતર ખુદાથી દુર રહેવાનું તેનાથી ખતી શકતું નથી.

ફક્ત મીસાલ જહાઝ હય જાન

ખીન લંગર જહાઝ કયું ઠેરે માન

સાલિકે ખોર મસ્તાન મેં ઇતના ફેર હે જાન

મસ્તાન નકલકે હે, સાલિકે કો કયે સુત કે તાર બરાબર
માયા હે જાન

એક ખાલીયુંહી બેઠા હે જાન

એક કાચે સુતસે તારકે બંધા હે જાન

હોનું કો બે દોઢાય જાન

બરાબર નાઠ બાવે માન.

અર્થ—ફક્ત વહાણુ રૂપી છે, અને જેમ વહાણુને ચોખાડવા સાથે લંગરની જરૂર છે તેમ સાલિક જે ખુશના પ્રેમના દરીયામાં પડેલો છે તેને માયારૂપી લંગરની જરૂર છે, અને તેથી દુસ્ત, ખુશખો અને રોગ રૂપી લંગરથી તેની ફક્ત અથવા આત્મા લેકોના લલા માટે આ માયાના મેદાનમાં અથવા દુનિયામાં થે બી શકે છે. પણ એ માયા ફક્ત કાચા સુતરના તાર જેવી છે. બે સાલિક અને મસ્તાન બન્ને ખુદાઈ ઇત્કના મેદાનમાં શરતમાં દોડે તો બન્ને સરખા હોય.

જરા મસ્તાન બે પરવા જાન

સાલિકે કો ચેતવા રહેના માન

મન કહેસો ગ્યાન સે માર હિયે જાન

જેસા મનકા તુરંગ હો, વૈસા માર નીશાન સુરત લગા
કામ કરે માન

ઇસ તરફ સે ચેતા રહેવે માન

તો ઇસે ખાસ ન લગે માન

શ્રી કૃષ્ણ સોલેસે સેં ન્યારા લેલા, થા બન
યુ' કરના ના કરના ચે એક મીસાલ પીછાન

અર્થ:—મસ્તાન લા પરવા રહે છે પણ સાલિકને હમેશાં ચેતવું રહેવું પડે છે. હમેશાં ખુદની સાથે દોરી જોડેલી રાખવી પડે છે જેથી-માયાનો વધારે પડેલો તેના ઉપર આવી શકતો નથી. શ્રી કૃષ્ણને સોળસો ગોપીઓ હતી. તે તેમનાથી મળતા હતા અને ન્યારા પણ હતા. એટલે તેમને માયાનો પાસ લાગ્યો નહોતો. એવીજ તરેહ સાલિકની હાલત પણ સમજવી.^૧

ઝલઝલએ ઇશક આતશ હે જાન

માંહી જલા ભસ્મ કર ડાલે માન.

મૈલાના યાકુબ રાગ ખિગર આઠ દિનમે જલ મચે જાન

ઉસ વાસ્તે રાગ. દુસ્ત, ખુશખો ફરજ હય માન.

અર્થ—ઇશક એટલે ખુદની મોહોબ્બત આતશ રૂપ છે. તે માણુ સને ભસ્મ કરી નાખે છે. તેથી સહેજ માયાનું પડ હમેશાં જાની માણુસો રાખે છે.

મૈલાના યાકુબ ખુદને પોહેચેલા હતા, તેઓ રાગ વગર આઠ દિવસમાં બળી ગયા. એવા માણુસો સાડ રાગ, દુસ્ત અથવા ખુશખો જરૂરી છે.

મૈલાના યાકુબ ખુદને પોહેચેલા આદમી હતા. તેમનાંમાં ખુદના પ્રેમની આગ એટલી બધી હતી કે જ્યારે કંવાલી (રાગ) સાંભળતા હતા ત્યારેજ તે આગ ધ્રુવતી હતી. પછી તે વખતના હાકમે કંવાલી બંધ કરાવી. આથી એ થયું કે મૈલાના યાકુબના છગર પર આગથી ફેફડા-ફેફડા પડે છે તેમ પડી પછી તમામ જલન ઉપર તેથી રીતના ડાગડા પડી આવ્યા.

એવા માણુસો સાડ રાગ, દુસ્ત, અને ખુશખો ફરજ છે.

જળ લગ છંદગાની તળલગ નાસુત મેં રહે જાન,

જળ વોહ રાહ પોહોંચે તળ હોંદુત મેં જલ જાવે જાન.

અર્થ—સાધારણ માણુસની છંદગી તે “નાસુત છે.” અને માણુસ ખુદને પુગી મગો તેની છંદગી “લાહુત” છે. નાસુત, મલકુત, જનરત, અને

૧ આ કૃષ્ણ લા કૃષ્ણને માનનાસગોને સમજ પાડવા માટેનો એક દમ્પલો ■ આનો અર્થ લાવતો કરી બેસવાનો નથી

લાદુત એ ત્રાનના અભ્યાસીઓની ચાર સાડીઓ, મઝીય અથવા તબકકા
 (જે વિશે વધારે સમજણ આ પછીના પ્રકરણોમાં આપનામાં આવી છે)

સાલિક રહેને વાસ્તે એક નીશાન પકડે જાન,

યા હુસ્ન, યા ખુશબો, યા રાગ પીછાન.

જો વસ્તુ જીસે ખ્યારી હોવે જાન,

ઈસ પર વોહ મન લગાવે માન

એક નીશાન પકડ કર સુરત બાંધ રખે જાન,

પ્રીર ગગન ચડા તબ સમ છોડ દેવે માન.

અર્થ—સાલિક દુનીયામાં રહેવાને વાસ્તે એક નીશાન પકડી રાખે
 જે પછી તે હુસ્ન, ખુશબો કે રાગ જમે તે હોય જે વસ્તુ તેને ઠીક લાગે
 તે ઉપર મન લગાડી ખુદાથી સુરત બાંધી રાખે છે અને છેવટે જ્યારે સુરત
 ગગન પુગી જાય છે ત્યારે તે ચીજ પણ છોડી દે છે

ઉમ વાસ્તે ખુબલી કલંદરને માગુક પકડા યા જાન,

કામીલ હુવે બાદ પકડના હુસ્ન કા નીશાન, ઇસ્કા મરમ પીછાન.

અર્થ—ખુબલી કલંદર એક છોકરા પર આશક થયા હતા. કમા
 કીયત ને પુગી ગયા પછી પણ માણસ ખુબસુરતી પર શુ કામ મોહાય છે
 તેના આ મરમ સમજવાનો છે. ^૧

કચ્ચે સૂત કે તાર જયસી આયા રખે જાન.

તબ સાલિક બરાબર પડા રહેવે માન.

જો ખ્યારી બસ્તુ હોવે ઉસ પર મોહોબત રખે જાન.

હુસીન ટોર, યા ઓરત જયતી નીશાન પકડે માન,

ઓરત તો ઓરત જો પકડ રહે જાન

રાગ, યા ખુશબો જહાં કહી મન રખે જાન

૧ ખુબલી કલંદર એજ સરકુદોન એજ મોટે દરજ્જા પુરેલા મદાતમા હ
 તા તેમનો જન્મ ઉરાકે અજમમા થયો હતો પણ તેઓ દિલ્લિસ્તાનમાં આવ્યા
 અને પાળીશનમાં સુકામ કર્યો અને ત્યાજ ૩૦ આગસ્ટ ૧૩૨૪ ને રોજ વફાત
 પામ્યા તેઓ એક મીઠાઈ વાળાના છાન્ડા પર આગક થયા હતા, જેના વગર
 એક ધગી પણ તેમને આવડતુ નહોતુ અને જે છોકરાની મારફતેજ એક મદાતમાની
 જતી રહેલી વિલાયત તેમણે પાછી મેળવી આપી હતી

ચે માયા હે એસા કશી ન કહાવે જાન
તરતીબસે વીછનાગ અમૃત હુવા માન.
અવલીયા કા મરમ ઉંડા હે જાન
ઉનકી દેખા દેખ કરે તો જગડે માન.
દેખાદેખી કરે જોગ
ઘટે કાયા ને બધે રોગ.
ઐલીયા કે ફજોલ સામે ન દેખે જાન
વિખ કા વોહ તો અમૃત કરે માન.

અર્થ—જો સાલિક એવા કાયા સુનર જેવી માયાનું પદ ન રાખે તો દુનીયામાં તેનાથી રહી શકતું નથી. કાંઈ પણ પ્યારી વસ્તુ, જેની કે ઓરત કે ઠોર કે રાગ ઉપર મોહબ્બત લગાડીને આ દુન્યામાં તે પોતાની દેહને ટકાવી રાખે છે. એ માયા નથી. એ જે માયારૂપ એકર જેવી ચીજે દેખાય છે તે તરતીબથી અમૃત જેવી થઈ જાય છે. અવલીયા જે કાંઈ કરે જો તેમાં ઉંડા મરમ રહેતો છે. તેથી એમના કામો તરફ જોડું નહીં અને એમની દેખા દેખીએ કાંઈ કરવું નહીં જો એમની આફક જોગ કરવા જાય તો કાયા ઘટે અને કાંઈ રોગ ઉભો થાય.

નુરે રોશનમાં શું લખેલું છે ?

તોહીદ એટલે ખુદાની એકતાઈ તુ ધ્યાન કરેલું છે અને શી રવેશે ખુદાને પોછેથી શકાય છે તે બતાવેલું છે.

સાહેબ બડા હે સત્તાર, રોજ દેવે સબ સંસાર
ખખર રખે જીવજંત તલક વે, બડી કુદરત કા ખાવીંદ હે.
મોહમદ નબી જીજરૂજ હે જાત, ઉતુ પર હોવે દરૂદ ઓર સલાત.
સાહેબ ઓસા હય સમરથ, ખેલ ખેલે આપી સબ ઘટ.
જીસ ઉપર ચેહેર ફી નજર કરે, ઉસે તોહીદ એલમ ફી ખખર પડે

અર્થ—ખુદા મોટો શક્તીવાળો છે અને સર્વેને રોજ પોહોચાડનારો છે. જીવજંતુઓની પણ તેજ ખખર રાખે છે અને તે સર્વે કુદરતનો ખાવીંદ

છે. હઝરત મોહમદ (સ) મોટા પેગંબર છે જેમની ઉપર દર્શ અને સયામ હોજો ખુદા એટલો શક્તીવાન છે. દરેક ઘટમાં જેવ જેવે છે જેની ઉપર ખુદાની મહેરે ઉતરે છે તેને તોહીદ એટલે ખુદાની એકતાઈનું જ્ઞાન થાય છે

મીલાવે ઉસે મુરશીદ કામીલ, નફા દીરાસકા હોવે હાંસીલ
ઈસ ગરીબકી કીતની ખુજ, સાહેબને ખોલ દીની સુજ
કાયમદીન આજીજ પર મેહર કીયા, મુરશીદ કામીલ મીલા દીયા
મોહમદ નખીકી મેહર હોવે જબ, તબ ઘટમેં પ્રગટે રબ

અર્થ—(ખુદાની મહેર ઉતરે છે) ત્યારે તેને એક કામીય મુરશીદ (પુરા સદગુર) સાથ મેળાપ કરાવી તેને પોતાના દર્શન કરાવે છે. આ ગરીબ ઉપર મહેર કરીને ખુદાએ એની સુખી ખોખી સેરક કાયમ દીનપર રહેમ કરીને એક કામીય મુરશીદ મેળની આપ્યા જ્યારે હઝરત મોહમદ પેગંબર (સ)ની મહેર થાય ત્યારે હદયમા ખુદા પ્રગટે છે

નુરે રોશનકા સુનો બયાન, ઇસમેં તોહીદ હોવે અયાન
ઈસ નુરે રોશન કા જે કોઈ પઢે, વો સાહેબ કા દરશન કરે
ઈસ કીતાબકી જીમે ખુજ આવે, ઉસે એક પલમેં સાહેબ પાવે
જહા ડેખે વહાં હક એન દેખાય, રૂમ રૂમ ઉસકી મસ્ત હો જાય

અર્થ—“નુરે રોશન”નું બ્યાન સમજો આમા ખુદાની એકતાઈ સાફ દરશાવેલી છે જે કોઈ આ કીતાબ પડશે તે સાદેમના દર્શન કરી શકશે અને આ કીતાબની કંર જે ખુજ શકશે તે એક પલમા સાહેબ મેળની શકશે. જ્યા નજર કરશે ત્યા તેને ખુદાને ખુનો સાહેબ દેખાશે તેના બદન ઉપરના દરેક રૂઆ ખુદાઈ ઇસ્કમા મસ્ત થઈ જશે

નુરે રોશન કા ખોલ કહું બયાન
સુનીયો તુમ સો એક ઘર બ્યાન
આયેત, હદીસ માફક તોહીદ બતાઈ
હીંદી નુકતે મે ફેહ સમજાઈ
મુસલમાની બોલીમેં ઇલમ તોહીદ જાન
હિંદી બોલીમેં ખીરમ ગીનાન
હોનું કે મકસદ હય એક સો
બોલી ફરસે નામ કહેતે હંય હો

હિંદી તુકતે મેં પઠના આસાન
પીયુષ પાવે જો સુને ધર ધ્યાન

અર્થ—“તુરે રોશન”નું મ્યાન જોખીને કહુ છું તે એક ધ્યાન દહને સાબળો તુગન શરીરની આયાતો (કલામો), હદીસના વચનો સાથે સરખાવી બન્નેની મતલબ એક છે એમ બતાવ્યું છે તેમજ ખુદાની એકતા એ ક્રીતાઓ વડે તેમજ હીદી શાસ્ત્ર આધારે સમજાવી છે જેને મુસલમાનીમા “ઇસ્મે તોહીદ” કહે છે તેને હીદીમા અલગજાન કહે છે બન્નેનો મહસલ-હેતુ એકજ છે પણ બોલી ફરથી નામ જુદા જુદા આપ્યા છે હીદી તુકતામા પઠતુ અને સમજતુ સહેતુ છે તેથી જો ધ્યાન દહને સાબળશો તો પીયુષ મળશે

શાહ કાથમદીન તોહીદ મગજ ખુલ તબ હિરદે બીતર પીયુષ સુબ આપસદો કર ફના ફીક્લા, પાચે મસતબ બકા બીન્લા બીકટ સમજ કે ચે હય બોલ મગજ તોહીદ કા કહા સો ખોલ ચાર નામ કહે હે સો જુદે, શરીયત ઓર તરીકતકે હકીકત મારફત ઓર બી ઉસકે અદર કહે સખી હકીકત શરીયત મારફત જુજ, ઓર તરીકત હીલમે ખોજ ફલ ચાર ઓર બીજ હે એક, એસા ઇનકા હેગા લેખ પહેલા નામ શરીયત માન, દુબા ફિર હે તરીકત બાન તીબા નામ હકીકત ખોજ, ચોથા નામ હે મારફત જુજ

અર્થ—શાહ કાથમદીન ત્યારે એકનાઇ (તોહીદ)નો અર્થ બરાબર સમજ્યા ત્યારે હદયમા પીયુષ (ખુદા) પ્રગમ્યા પોતાની જાતને અતનામા ફના કરી ત્યારે હમેશને માટે અ નાહમા મળી ગયા “ફના શીઆ” અને બકા બીન્લા એ શબ્દો સમજાવવામા નવું બીકટ છે અને તેમના વારતે તોહીદનો અર્થ જોખીને સમજ થો છે શરીયત તરીમત, હદીમત અને મારફત એ ચાર ગતિ ખુ ને મળવાના જુદા જુદા નામોથી દેખાડ્યા છે એ ગોયા ચાર પ્રકારે પણ બીજ એકજ છે અને એ બધા આમા સમજાવ્યા છે

ચારો નામ લે ચીત ધર, ફીર ચાર સુકામ કે મહી કર અવલ સુકામ કા નામ નામુત, દુરેકા નામ સો હય મલકુત તીજેકા નામ જબરુત હય બાન, ચોથા સુકામ લાહુત પીછાન

લાહુત મેં જો હુવા વાસીલ, કમાલીયત ઉસ કે હુષ હાંસીલ
પહેલે દેખો નામ ચે ચાર કીર ઉસીકા કરો ખીચાર
કહે સો પીછું ચાર મુકામ, ઉસમે તેરા હોવે કામ
ચાઝું જવાહેર હે બે મોલ, કવીતમેં દુંગા સબ ખોલ
જબ સાખી દોહરૂંકા પાવે મરમ, તબ તુજે સાઈમું લાગે પરમ
ઉસ બાદ બેતા કહી હય જાન, ઉસસે હકીકતકી હોવે પીછાન

અર્થ—શરીયત, તરીકત, હકીકત, મારેકત એ ચારે નામ ચીતમા
ધરીને ચારે મુકામ અથવા મઝીબ સાધ્ધ કર એટલે એ મુકામે ઉપર
પોહોચી જા પહેના મુકામનું નામ નાનુન બીજનું મનૂત, ત્રીજનું જબરત
ચોથાનું લાહુત છે જે ચોથા મુકામ ઉપર જઈ પુગે છે તે કમાલીયતને પુગે
છે પહેના ચાર નામે સાલમે, પઝી તે ઉપર વિચાર કરો એ ચારે બે
મુખ જવાહેરો છે અને કવિનામા ૨ તે ખોતુ છુ એ સાખી અને દોહરા
ઓનો જ્યારે બેદ જલુશો ત્યારે ખુદાનો પ્રેમ તમારામા જાગશે, ત્યારપછી
ખીજ બેનો કહી છે જેથી દકીમત (સત્ય) મલમ પડશે

એ નુકતેકા કર જતન, દેખ ઇસી મે હે ગે રતન
કલામો કા હય ગુન બારી જો બુજે સો ચાહકી પ્યારી
આખીર તક હકીકત કહી હે ખાસ, ઇસ તરેહ મુરશદ કે હો
રહેવે હાસ

પહેલા ફલ પીર મુરશદ કેા સહી કરે, તબ કુચ આગે સુજ પડે.

અર્થ—આ વાણીઓ કહી સબજાવી છે તેની જાન કરજો
કારણકે એમા દેનો સમાધના છે એ કલામોમા બારી ગુલુ છે જે બુજસે
તે ખુદાના પ્યારા થશે જેમ આખર મુખી દકીમત મ્હી છે તેની તરેહ પીર
મુરશદ (ગુર)ના નોમર થઈને રહેતું પહેલા કામીત પીર મુશદ કરવો પછી
કાંઈ આમગ રતો સુજશે

દરેક શાસ્ત્રમા ફરમાયુ છે કે જો ખુદાના દર્શન કરવા
હોય તો ગુર કીધા સીવાય છુટકા નથી જેની તરેહ વેદકશાસ્ત્ર
કે બીજા શાસ્ત્રનું પ્રવિણ જ્ઞાન લેતું હોય તો તે જ્ઞાન જેનામા થકુ બારી
દરજે દોય તેની પાસે જઈ શીખતું પડે છે તેમજ ખુદાનું જ્ઞાન લેતું
હોય તો જે શખ્સોએ ખુદાનું જ્ઞાન મેળવેતું છે, (એટલે કે પેથી વાચીને
નહી પણ જે લોકોને ખુદાના દીદાર થયવા છે) તેમ કાંઈ પણ શખ્સની

પાસે જઈ તેને ગુરુ કરવાની પહેલી જરૂર છે. સ્વામી વિવેકાનંદ, જેઓ અમેરીકાની “ પારલીયામેન્ટ ઓફ રીલીજીયન્સ ” (ધર્મોત્તુ ડેનફરન્સ) ધુમ્મસી આખ્યા હતા તેઓ ગુરુ કરવાની અગત્યતા વિષે નીચે મુજબ લખે છે:-

A real Guru is one who is born from time to time as a repository of spiritual force which he transmits to future generations through successive links of Guru & Sisya (શિષ્ય). The current of this spirit-force changes its course from time to time, just as a mighty stream of water opens up a new channel and leaves the old one for good...Men who are truly wise commit themselves to the mercy of that particular sect through which the current of life flows...The one thing necessary is to be stripped of our vanities—the sense that we possess any spiritual wisdom,—and to surrender ourselves completely to the guidance of our Guru. The Guru only knows what will lead us towards perfection. We are quite blind to it. We do not know anything...Complete self-surrender is the only way to spiritual illumination.

ઈસ નુરે રોશનકા મુનો બયાન, તોહીદ મગઝ સબ હોવે અયાન
નુરે રોશન ખોલે ઘટકા તાલા, ગેર મીટે ને હોવે ઉજલા
પ્રેમ નુકતેકા સબ મંઠાન, પાયા સબકા ચેહી હુય જાન
પાયા પહેલ પ્રેમકા બાંધ, ઇમારત સાચી તબ હોવે જાન
સુરીજન હુંદા ઈઈ કલ વીકલ, કુચ ન હુવા સુચે હાંસલ
જબ પ્રેમ પ્રીતસે લાગા ધ્યાન, તબ શાહ કાયમદીન કેા હુધ પીછાન

અર્થ—આ “ નુરે રોશન ” નું બયાન સાંભળો. “ તોહીદ ” નો મેદ આમાં ખુલ્લો સમજાવેલો છે. આ “ નુરે રોશન ” ઘટનું તાળું ખોલશે. અંધારું મટાડીને અજ્ઞાનનું પેદા કરશે. એ ચીજનું મંદ્રણ પ્રેમથી થાય છે. પહેલાં ખુદ સાર ઇસ્ક જમાવો. એ પ્રેમનો પાયો નાખો કારણ કે આખી ઇમારત એના ઉપરજ આધાર રાખે છે. ગમે તેટલી તલાશ કરીને તમે

મુરશીદે કાગીલ દુકા પશુ ન્યાં સુધી પ્રેમ તમારામાં હશે નહીં ત્યાં સુધી તમને કાંઈ 'હાંસલ' થશે નહીં. જ્યારે પ્રેમથી શાહ કાયમદીને ધ્યાન લગાડ્યું ત્યારેજ તેમણે ખુદાને પીછા-યો.

જબ આપસ હોવે ફના ફીદલા, તબ દીદાર પાવે બકા બીદલા.
અવલ કહી શરીયત ખોલ કર, મીસાલ દુધ દહીંકી મગર
કહેને કુ નામ શરીયત હય, બીંતર મગજ હક પીછાન કા હય
પહેલે બાસલુ પાક કર ધો, ખુદી ટાલ ઓર નિર્મલ હો
આપસ મેં સે આપા ટાલ, મેં પછે કો દુર નીકાલ,
ખુદી કે ગેર કો ફીલસે ટાલ, સો વાસીલ હો બીચ હક જલાલ.
તોહીદ કા તુમ સુનો બયાન, પીછાન હકકી હોવે અયાન,
શરીયત કા તોહીદ મગજ શુન, શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે સો મુન.

અર્થ—જ્યારે માણસ પોતાને ખુદામાં ફના કરે (ફના ફીદલા થાય ત્યારે તેને ખુદાના દીદાર થાય છે. પહેલાં દુધ અને દહીંની મીસાલ એટલે દુષ્ટાંત આપી શરીયત સમજાવી છે. શરીયતની અંદર મનઘણ હક એટલે ખુદાને પીછા-નવાની છે. પહેલાં તમારા દીલનું વાસ્તુ પાક કરો અને માંદેથી ખુદી એટલે હું પશું કાઢી નાંખી નિર્મળ બનો. જ્યારે દીલમાંથી એ “હું”નો ખ્યાલ નીકળી જાય છે ત્યારે ખુદા સાથે વસ્ત્ર મેળાપ થાય છે. શરીયતની અંદરનો બેદ પશુ “તોહીદ”જ છે અને શાહ કાયમદીન ચીસ્તી એજ કહે છે.

આની સાથે સરખાવો:— એક શાયરનો ફારસી મીસરો:—

તા ઘુઝ ખુદ નમી રચી ખુદ બખુદા નમી રસી

જ્યાં સુધી તું તારામાંથી જશે નહીં ત્યાં સુધી તું ખુદાને પુગશે નહીં.

નામ અવલ શરીયત દર મંગળે તોહીદ,
કાલંન નબીઓ સદલ લદલા હો અલએહે વસદલમ; અશ-
શરીયતો અકવાલી (હદીસ)

અર્થ—શરીયત માત્ર બોલો છે. [પેગમ્બરી ફરમાન]

અર્થ—શરીયતનો ખરો અર્થ દરેકના ઘટમાં પીયુ એટલે ખુદા છે એમ પીછાનવું. માણસ શરીયત ઉપર ક્યારે કાયમ કહેવાય તે

જ્યારે દોઢ પણુ દરજો બોલ આપણને બોલે તે સીર ચઢાવે અ
ને એમજ સમજે કે એ ખુદાએ કહ્યું છે એટલે, તેના હુકમથી કહેવામાં
આવ્યું છે.

જયું દુધમેં ઘી હય દેખ, યું સખ ઘટમે પીયુ હય એક
દુધ જયું આપસ ગયા સો ટાલ, તખ ઉને પાઈ શાહ કી બાલ.
જખ ઉને આગ પરમ કી ખાઈ, તખ તિર આઈ ઉસ પર મલાઈ.
મીસાલ તુજ કો ચે દેખલાઈ, જયું દુધ મેં સેં દેખી મલાઈ
જખ તું આપસ ઇતના ખો જાવે, તખ તું મહેલ શરીયતકા પાવે.
ઇતની ખો છસમેં સે ગઈ, વોહી પહોંચા શરીયત મેં સહી,
ને રહાવે શરીયત કા ઘર, કહા કીસીકા ચીંત ન ધર
ને કોઈ કહેવે કડવે જાલ, મીઠાચ પ્રેમકી ઉસમેં ચોલ,
સખકે ઘટમેં પીયુ પીછાન, છુંકા લલા કીસે મત જાન
ને કોઈ તુજ કો ગાલી દે, યું જાન જોલ પીયુ કા હે
ઉસ જોલું કો મુલતે કર, સીર ચઢા સીનેમેં ધર
ને કોઈ તુજ કો કહે દગલખાજ, યું જાન કે વો જોલા સાચ
સુન ઇસીકી તુંહી મીસાલ, દગા તું દીલ મેં સે ટાલ
ઇતને અમલ રહેવે જખ, સહી શરીઅત ઉસકી તખ.

મુકામ શરીયત કા ચેહી હે જાન, અલ્લાહ રસુલ સહી કર પીછાન
શાહ કાયમુદ્દીન ચીંતી કહે સો માન, સખ ઘટ અલ્લા નખી પીછાન

સાર:—ઉપજું સમજ પડી શકે એમ છે જેથી અર્થ આપ્યો
નથી. મતલબ કે માણસ ખુદાને બધે ખરી રીતે હાજર નાજર જાણે ત્યારે
તેની શરીઅત સહી ચાપ છે. અમલ કરવાનો છે, વાતો કરવાની નથી.
આટલું થાય ત્યારે માણસ શરીઅતમાં છે એમ કહેવાય.

નામે તરીકત, બહેમે ગેર દુર કરદન

અત-તરીકતો અફઝાલી (હદીસ)

તરીકત એ મારાં કામ છે (પેગમ્બરી ફરમાન)

ખુદા સીવાય ઘટમાથી બધા ખ્યાલ કાઢી નાખવા એ તરીકત છે.

‘હાહી’ ઉસમેં ડાલા જળ, દુધકા-ગેર ગયા સો તબ.
 તું લી યું પીયુ ચીત ધર, તબ પહોંચે તરીકત કે ધર.
 ગેર ઉસીકા દુર કર નાખ, મુરીજન તેરે ઘટમેં રાખ.
 આચાર બીચાર સળ તું છોક, લગા સુરતકી શાહસે ઠોર.
 બહેમ વસવસા કુચ મત લા, હુરદમ સાંધસે ધ્યાન-લગા.
 પ્રેમ પ્રીત સાંધસે જોડ, દુળ, તીજ સળ તું છોક
 “મે” કયા, “તે” કયા, સળ કર દુર, પ્રેમ મસ્તી મેં રહે ચકચુર
 હાજર આપ મેં આપ મત આવ, પીયુ બીન દુળ ચીત ન લાવ.

અર્થ—જેવી તરેહ દુધમાં દહીં નાખવાથી દુધ પોતાપણું જોઇ
 દે છે તેવી રીતે પોતામાંથી પોતાપણું કાઢી, આચાર વિચાર, બહેમ, વસ-
 વસો, હું કેણું, અને તું કેણું એવા ખ્યાલો કાઢી પ્રેમ મસ્તીમાં ચકચુર
 રહી ખુદા સીવાય કાંઈ પણ ખ્યાલ મનમાં ન આપવા જોઇએ.

ચોર સળ તેરે ઘટસેં કાઢ, પ્રેમ બરછી સેં ઉનકો માર.

ચોર સો તું સળ મનકે હોમ, ન કુચ લા તું ઉસમેં બહેમ.

આવે તુજમેં બહેમ સો માર, જળ આવે તબ ઠેલ ઠેલ કાઢ.

રખ પીયુ ઠો તુજ બીચ મન, જયું ધુંગાર દેવે સાલન.

ધુંવાં જો બાહર નીકલ જાય, તબ વો સાલન ફીકા હો જાય.

અર્થ—હૃદયમાં બહેમ અને વસ વસા જેવા જે ચોર નેટલી વખત
 આવે તેટલી વખત તેને પ્રેમની બરછીથી વારે ધરીયે કાઢી મેસી, ફક્ત ખુદતુજ
 ખ્યાન ધરવું જોઇએ. જેની રીતે સાબન-શાક-પકાવતી વખતે તેને ધુંગાર દેવા
 નવાસણને દાકી મુકીયે કે અંદરની વરાળ બાહરે નીકળી નહીં જાય, કારણ કે
 તેમ થનાથી સાલન શીકકું થઇ જાય, તેવીજ રીતે મનમાં ખુદાને રાખીજ
 મુકવો કે તેની ખુરામો હમેશાં કાયમ રહે.

સાંધ બીના ઘટ રહે જો ખાલી, તુજસેં જાય લાલન કી લાલી.

જો હમ તેરા ખાલી જાય, સચ કર માના હરામ કહેલાય.

જો મુને સો હાંદાં કર, મુરીજન તેરે ચીતમેં ધર.

ગેર ઘટસેં જળ જાવે દુર, તબ દીલ તેરા હોવે હજુર.

હજુર દીલ સો અસકા હય, મુકામ તરીકત પહોંચા વે.

બહેમ ગેર દુર કરે અજ ઘટ, કાયમ દીન ચીસ્તી .યે તરીકત.

સાર:—જ્યારે ધટમાંથી ખોદા સીવાય તમામ ખ્યાલ દુર થાય છે. ત્યારે દીલ એક દામ થયતુ દહેવાય છે. અને ત્યારે માણસ તરીકતની મંઝીલે પોહોચેલો દહેવાય છે. ધટમાંથી “બહેમ જેર” દુર કરવો એજ તરીકત છે.

નામે હકીકત.

વલ્લ હકીકતો અહવાલી (હદીસ).

અર્થ—હકીકત એ મારી સ્થિતી છે.

હકીકત એટલે શું ? જે સખસના મનમાંથી “હું પહુ” (Ego) નીકળી ગયું તે આ મંઝીલે પોહોચેલો દહેવાય છે.

દહીં સો આપસ ગુજર ગયા, તબ વો મસ્કા હો રહયા.

દહીં ગયા સો છાછ હુધં આપ, તબ મસ્કા હો રહા સો સાદ.
ને દાઇ આપસ હું હો બથ, સોઇ મીતા સુરીજન પાય.

અર્થ—જ્યારે દહીં વલોવાઇને છાસ થાય છે ત્યારે તેમાં મસ્કા માખણ પેદા થાય છે. જે દાઇ માણસ એમજ પોતાપણું ખુવે છે ત્યારે તે માણસ ખુદાને મળી શકે છે.

હરફ કલમે કા હેગા “લા”, હું તું આપસ મેંસે બા.

જાન અજાન સો હો બા તું, હું મત બાન કે મેં બી હું.

જીતને સાંઇ કે હેંએ લેખ, તું અઢીર હો ફીસે મત દેખ.

ગંહયા હો કર સમજ ને લાવે. હક મીલન બીચ પરદા આવે.

અર્થ—કલમાનો પહેલો હરફ “લા” છે. લાનો અર્થ “નથી” થાય છે. લા ઇલાહા ઇલલાહાહ, એટલે અસ્વાહ સીવાય કાંઈ બીજો અસ્વાહ નથી.

જેવી રીતે એ “લા” છે તેવીજ રીતે તારામાંથી “હું પહુ” કાઢી નાખ. તારું પોતાતું અતીત ખુદી બા. ખુદાના જે બી કાંઇ બેદ હોય તે ગદાપણુ ગદયા થઇને નાણુવાની દારીસ નહીં કર. જે ગદયો થઇને અછત વાપરવા ગયો તો ખુદા અને તારી વચ્ચે પરદો ઉભો થશે.

પાક' નાપાક કીસે. મત જાન, હો રહે આપસ-તુ સુન'સાન.
મત-હોના તું આપ અતુર, સુચીજન-તુજકો ઠાલે દુર. '
અતુર હોવે સે' ખીકટ પડે, ધન બાતુંસે પીચુ ખીછડે.

અર્થ—પાક, અને નાપાક કાઢને નહી સમજતાં, શાંત થઇ બેઠી રહે. પોતાની અતુરાઇ વાપરવા જતાં ખુદાઇ જાનમાં મોટું વિધન આવે છે, અને ખુદાથી દુર થાય છે.

હકીકત મુકામ કી રહેણી દેખ, જેસા છ મહીનેકા બાલેક.
નાતો વોહ કીસીકો પીછાને, ના કીસીકો ભુંડા બલા જાને.
ન તો પાકી નાપાકી જાને, કીસીકે કહેકા દુખ માને.
નહી' શુદ્ધ શાન ઉસકે અંદર, નહીં ઉસકો દીસીકા ડર.
નહી આપસકી આપ ખબર, ઉસકો દીસકા હોવે ડર.
નહી' હય ઉસકો કીસીકી લાજ, નહી' ફરજ ઉસ પર રોજ, નમાઝ.
નહી' વો આપે આપસમાં, નહી' ફિર ઉસ પર કુચ ગુન્હા. .

અર્થ—હકીકત મુકામની રહેણી છ માસના બાલક જેવી છે. એવી તરેહ થાય ત્યારે હકીકતે પુગેલો ગણાય છે. અર્થ સમજી શકાય એવો છે.

આની સાથે સરખાવો બાઈબલ (ઈજક)

1. At the same time came the disciples unto Jesus, saying, Who is the greatest in the Kingdom of Heaven?

2. And Jesus called a little child unto him, and set him in the midst of them.

3. And said, Verily I say unto you, Except ye be converted, and become as little children, ye shall not enter into the Kingdom of heaven.

4. Whosoever therefore shall humble himself as this little child, the same is greatest in the Kingdom of heaven. (Ch. 18, St. Matthew.)

અર્થ:—૧ એ વખતે ઇસસ (ઇસા ૩૦) પાસે ચેલાઓએ આવી પુછ્યું કે જેહન્નમા કૈથી મોટું કાણુ છે ?

૨. અને જીતસે એક નાના છોકરાને પાસે બોલાવીને તેમની વચ્ચે બેસાડ્યું.

૩. અને કહ્યું કે હું તમને ખરેખર કહું છું કે જ્યાં સુધી તમે બદલાઈને નાના છોકરાંઓ જેવા નહીં થશો ત્યાં સુધી તમે સ્વર્ગ બેઠસ્તમાં જઈ શકશો નહીં.

૪. તેટલા માટે જે પોતાને આ નાનાં છોકરાં માફક નરમ કરશે તેજ બેઠસ્તમાં મોકલે ગણાશે.

જે પોહોંચ્યાં હકીકત કે ઘર, જયાં હસમે સેં ખોદ ખતર.
હકીકત ઘરમેં હો રહેના "લા," ઈસ તરેહ જાન અજાન
હો જા

જે કુછ કામ કરે સો તું, યું મત જાન સો મેં ખી હું
જે કોઈ કહે સો કીજીયે હાં, તું આપ હાજર જાને ના
કપડે પહેન લગાવે ખાસ, યું મત જાન સો મેં હું ખાસ
હાજર આપમેં આપ મત લાવ, બાલક મીસાલ આપ લુલ્લ મવ
વસ્તુ જીનસ જો તું કુચ લે, યું મત જાન કે મેરી હે
જે કોઈ તેરી બખાન કરે, મન સો તેરા મત બડે.
યું મત જાન કે હે સુખ જાન, મેં આપ ઔર સુખ ફરજંદ
ઔરત, ફરજંદ, સખ યું કર જાન, નહીં કોઈ દુખ તુર સમાન
ખુશી જો ઔર જો ખુદ હો, હકીકત ઉસકા નામ હે સો
નહીં જખ આપસમેં જો આપ, કોન કરે ફિર હજ તવાફ
માનસ કોન જો નમાજ પઢે, તીસુ રોઝે દોંન ધરે
જે કોઈ હુવા આપસ ફતા, સાળીત કીસ પર હોવે શુનાહ .
જખ લગ આપમેં આપ હાજર, તખ લગ જાંદા હોગા મગર
જખ નમાઝ તરીકત કી પઢ, બહેમ ગેર સખ તું દુર કર
બહેમ ગેર જો હક તરફ હાજર રહેના, યેહી નમાઝ તરીકત કી
પઢના.

જે તું આપસ જીવત મર, જાવે તેરા ખોદ ખતર.

ખુદી જો જીસમેં સે ગઈ, સોઈ હકીકત હો પોહોંચ્યાં સહી.

ખુદી મીટ રોશન હો ઘટ, શાહ કાયમદીન કહે સોહી હકીકત.

અર્થ—ઉપલી લીટીઓના અર્થ રહેલાઈથી સમજાય એવો છે. જેવી રીતે 'હ' માસનું બાલક હોય, જે કાંઈને પાક નાપાક સમજી શકતું નથી, કે મ્હાર તારું કરી શકતું નથી, એવી હાલત જ્યારે માણસની થાય ત્યારે તેની ઉપર નમાઝ, રોઝાની કાંઈ ફરજ રહેતી નથી. જ્યાં સુધી એવી હાલત નથી ત્યાં સુધી તેને નમાઝ પઢવાની ફરજ છે. પણ જો તે "મુત્તુ કબ્લ અંત મુત્તુ", મુવા પહેલાં મરી જાય અને પ્રેમમાં હોશ ભુલી જાય તો તેટલો વખત અબ્દ અને મઆશુદ, બદો અને પેદા કરનાર, બન્ને એક થાય છે. ૫૯ી કોણ કોણની નમાઝ પઢે ?

નામે મારેફત, આત ઝૈન શુદન વ અઝ બંદીયત
ગુઝિશતન.

વલ્ મઆરેફતો રામુલ્ ગઆલી.

અર્થ—મારેફત મારી છુલ્હી છે (તૌહીદ એટલે એકતા ખુદા એક છે એમ માનવું એનું નામ તૌહીદિ ધર્મી, પણ ખુદા એક છે એમ આપણું દીક્ષ પાક કરી, દીક્ષની આંખે જોવું એનું નામ તૌહીદિ ઝૈની છે.)

મીસાલ ઇસકી ટેબ લે ગેહી, "તુ" ઓર "હુ" ચહાં કુચ નહી.

આગ પ્રેમકી ખાઈ જળ, મરકા અંતર ગયા સો તબ્ -

પાની ખીચ જો અંતર થા, આગ પ્રેમકી ગઈ ઉસે ખા.

પાની અંતરસે થા જુવા, ફિર એકાએક વો ઘી હુવા.

અર્થ—આ દાખલો જોઈ લો. ચહાં "તુ" અને "હુ" કાંઈ રહેતું નથી. જ્યારે પ્રેમની આગ ખાંધી ત્યારે મરકામા જે પાણી હતું તે નીકળી ગયું. એટલે માખણ અને ઘીની વચ્ચેનો અંતર નીકળી ગયો, અને શુધ્ધ ઘી થયું.

નુકતા અંતર હેગા ગે'ન, ગયા અંતર જળ હુવા ઝૈ'ન.

જરા જરા અંતર સબ ટાલ, મારેફત ખીછાન હો રહે લાલ.

જયું દુધ ઘી કહેલીના જાન, યું બંદા મીટ હુવા રહેમાન.

નુકતા ગે'ન જો ગુજર ગયા. બાદી ઝૈ'ન રહેમાન હોરહા.

અર્થ—“અયેન” અને “ધયેન”માં તફાવત એક નુકતો (૦)નો છે જ્યારે ધયેનમાંથી તે નુકતો નીકળી જાય છે ત્યારે અયેન થાય છે, તેમ જ્યારે બંદા અને ખુદા વચ્ચે એક અંતર હોય છે તે નીકળી જાય છે ત્યારે અદિ ખુદાને મળે છે એટલે તેનામાં એક થઇ જાય છે. જેની તરફ દુધ પેતે મટીને ઘી થઇ જાય છે.

એકાએક હો રહેને કી બાત કહું, મારેફત મેદાન સમજા દઉં.
નજર તેરી જો આવે સખ, યું જાન સખ હેગા રમ.

ઈતિસાન આપસ તું મત જાન, દુખ વીજા કુચ ન આન.

હેગા સખહી પીયુ પીયુ, કયા માલુસ જોર કયા અવ.

નજર મનસે કુચ ન દેખ, હે સચી સો એકાએક.

કહાં હે તું જોર કહાં હે જોર, નહી કુચ જાગ નહી કુચ ઠોર.
આસમાન, જમીન કહું મત દેખ, દેખે કોંત જો હુવા એક.

અર્થ—ખુદા સાથે એક ચવાતી વાત કહું છું. મારેફત, એટલે ખુદાતું સંપૂર્ણ જ્ઞાન તે સર્વે સમજાવી દઉં છું. જે કાંઈ નજરે આવે તે એમજ સમજાવું કે ખુદા ગીવાય ખીશ્ત કાંઈ નથી. માલુસ કે જાનવર બધાના ધટમાં ખુદાજ વ્યાપી રહ્યો છે, તેજ જો. આ દેહની આંખોથી નહીં પણ દેવાની આંખોથી જો કે “તું” અને “તે” વચ્ચે કાંઈ તફાવત નથી. જ્યારે તેની સાથે એક થયો તો પછી આસમાન ને જમીન કાંઈ જોવાનું રહેતું નથી.

પીયુ ખિન સહી કીએ જો કહે, યું જાન કુછ દુખ છે.

અર્થ—પણ ખુદાને જોયા વગર જો કાંઈ માલુસ એમ કહે તો સમજાવું કે એ ખોટું છે.

કયા હીસાબ જોર કયા લેખા, મત તું જાન કે મેં દેખા.

અલલાહ ખીન કુચ જોર જળહોય, સો અલલાહ કિન નજરું
જોય.

જીને દેખા ધને નહી દેખા, નહી દેખા ઉને દેખા.

જીને પાયા ઉને નહી પાયા, નહી પાંયા ઉને પાયા.

જીને જુબા ઉને નહી જુબા, નહી જુબા ઉને જુબા.

જીને પીછાના ઉને નહિ પીછાના, નહી પીછાના ઉને પીછાના.
જીને સહી કીયા ઉને નહી સહી કીયા, જીને નહી સહી કીયા
ઉને સહી કીયા.

અર્થ:—જ્યારે માણસને ખુદનું જ્ઞાન થાય છે ત્યારે જાને વચ્ચે તકાવત રહેતો નથી. નુરમાં નુર મળી જાય છે. એટલે પેગંબરો અને આ દુનીયામાં લોકોને મારેફતનું જ્ઞાન આપવા સાર પેદા થયલા મહાત્માઓ મીયાબ જો કાંઈ કહે કે મેં ખુદને જોયો તો તે મનાવું નથી. જે એમ કહે તેણે ખુદને જોયોજ નથી. જે એમ કહે છે કે મેં અલ્લાહ જોયો છે તો એમજ મનાવ કે તેમણે જોયો નથી. જે એમ કહે કે મને ખુદ મળ્યો છે તો એમજ મનાવકે મળ્યો નથી. જે એમ કહે હું અલ્લાહને સમજ્યો છું તો એમજ મનાવકે તે સમજ્યો નથી. જે એમ કહે કે મેં ખુદને જોળખ્યો છે તો એમજ મનાવકે તેણે જોળખ્યો નથી. જે એમ કહે કે મેં ખુદને સહી કર્યો છે એટલે સાધ્યો છે તો એમજ મનાવ કે તેણે સહી કર્યો નથી.

કોન જીને જ્યાર કોન લીજે, કહાં હે તું સો કીસે દેજે.
તું જ્યાર હું યા કુછ નહીં, નહીં તું આપે દુખ કહીં.
કોનસો હુરાં કોન સો નુર, કોન પાક જ્યાર કોન ચતુર.
અબ્દ માખુદ સો હો રહે એક, કોન ભુંડા જ્યાર કોન હે નેક
કોન આસમાન જ્યાર કોન ઝમીન, કોન તુમીં જ્યાર કોન હમીં.
કોન જોહરી જ્યાર કોન પરખ, કોન શાહુકાર જ્યાર કોન ઠગ.
કોન હસ્તી જ્યાર કોન ઘોડા, કોનસો કીસી પર કરે જોરા.
કોનસો માધ જ્યાર કોન હે પ્રત, કોન રૂઝ જ્યાર કોનસો સુ ||
કોન ગરીબ જ્યાર કોન જાલમ, કોન ખલક જ્યાર કોન આલમ.
કોન અંન જ્યાર કોન પકાયે, કોન ખાચે જ્યાર કોન ખીલાચે.
કોન હલકા જ્યાર કોન ભારી, કોન બાગ જ્યાર કોન માલી.
કોન હાજી જ્યાર કોનસો હુજ, કોન ચાંદ જ્યાર કોન સુરજ.
કોન ફલ જ્યાર કોન સો બાડ, કોન ધુરી જ્યાર કોન તલવાર.
કોન હાકમ જ્યાર કોન રઈયત, કોન દાતાં જ્યાર કોન મંગત.
“તે” તાં” દો અબ કર તું દુર, હો એકાએક નુર દર નુર.

દુધ ગયા જળ ઘી હુવા જાન. ખુદી ગઈ તળ રહ્યા રહેમાન.
ઓઠા તુજે ઘીકા દીયા, મુકામ મારેકતકા પુરા કીયા.
જયું દુધ, દહીં, મરકા ઓર ઘી, યું ચરીયત, તરીકત, હકીકત,
મારેકત મીસાલ દી.

તુર જાત હોવે એન રહેમાન, શાહ કાયમદીન કહે સો મારેકત પીછાન.

અર્થ—જ્યારે ખુદા સાથે વસલ (Union) થઈ ગયું, ત્યારે તુરમાં તુર મળી ગયું. પછી ત્યાં હું અને તું એવું કંઈ રહેતું નથી. બદો (અબ્દ) અને બંદાને પેદા કરનાર (માબુદ) બંનેનો મેળાપ થયો ત્યારે કોણ કોણની બંદગી કરે. બધું તેની આંખે એકજ લાગે છે.

દુધ, દહીં, મરકા અને ઘી, આ દાખલો આપી, શરીયત તરીકત, હકીકત અને મારેકત સમજાવી છે.

અસનાદ ચહાદ્દમ : મુકામ : નાસૂતમલકૂત, જખરૂત, લાહૂત.
હર તોલીદે ખાલીતઆલા.

અર્થ—આમાં ચાર મંઝીસો, નાસૂત, મલકૂત, જખરૂત અને લાહૂતનું હુંક વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. માણસને પુરી કમાનીયનને પોહોચવા સારૂ આ ચારે મંઝીસો પસાર કરવી પડે છે.

ચેહી સહીકર તુ ચાઈ મુકામ, ઇસમેં તેરા હોવે કામ.
જાકે પકક તું મુરચહ કામીલ. હક તખાલા તુજે હોવે હાંસલ.
નાસૂતમેં આપ ફનાકર, મન જખ તેરા આવે હર.
મનકા ખીલા ઠેરાના, સોહી મુકામ નાસૂત જાના.

અર્થ—આ ચાર મુકામો સહી કરવાથી કામ ચરો, અને તે સહી કર્યા પુરા સદગુની જરૂર છે.

પહેલાં નાસૂત મુકામમાં ફના થવાથી મન સ્થિર થાય છે. ચિત્તને એક દેકાણે રોકવામાં ફતેહ મળી કે આ મુકામે પોહોચેલા કહેવાય.

ઈસ્ક ઇલાહી આવે જો, મુકામ મલકૂત કહે સો.

હાલ મરતી હોવે જખરૂત, સોહી મુકામ હેમા મલકૂત.

અર્થ—જ્યારે ખુદાખ પ્યાર દીલમાં છુટે, એટલે કે ખુદાનું નામ ચાંલગતાં હંવાં હિલા થાય ત્યારે મલકૂતનું મુકામ સહી થયું સમજાયું.

રૂહાં સારી નજરું આવે, સોહી મુકામ જખરત કહેલાવે.

અર્થ—જ્યારે હવામાં ખીજ રહે—આત્માઓ નજરે પડે ત્યારે જખરતનું મુકામ પસાર થયવું કહેવાય.

જહાં હે ગુર દીદાર જલ, ઉસમેંહી જ હોના વાસલ.

તજહલીયાત હકમેં એક હો જાયે, સોહી મુકામ લાહુત કહેલાય.

તજહલીયાત સો રહે ખીચ ધામ, હાહુત મુકામ ઉસકા નામ.

મુકામ આરૂંકો સુન ચીત ધર, શાહ કાયમદીન આશક કહે ખોલ કર.

સાર—જ્યાં ખુદનું ગુર ઝળકે છે ત્યાં જઈ તેની સાથે મળવું, તે મુકામ લાહુતનું કહેવાય છે.

ચારે મુકામો સીદ્ધ કરવાનો રસ્તો.

૧૩-૧

નુકતએ અન્વલ, ફના કરંને ખુદશ અઝ નાસૂત વ
મુકાશકએ દિલ.

માઅનીઃ—પોતાને નાસૂતના મુકામમાંથી ફના કરવું અને દીલને સાફ કરવું.

અન્વલ મુકામ હે નાસૂતકા, દરૂં ના અપના કરો સફા.

પાંચ પચીસકો કરો કદલ ફના દરીયામેં કરો શુસલ.

થુડ મુલસેં ખુદીકો ખો, બે ખુદ હો હક તરફ રજુ હો.

નફસાનીયત કો ડાલો માર, મન પવનકો લા તું ઠાર.

અર્થ—પહેલું મુકામ નાસૂતનું છે. તે સાર હૃદય સાફ કરવું જોઈએ. પાંચ પચીસ જે અંદરના ચોરો છે, જેવા કે મગરૂરી, દસદ, કીનો, આપ મતલબીપણું હુંપણું, કામ, કોષ વગેરેને કતલ કરવા જોઈએ. અને તેસ્તી-ફનાના દરીયામાં નહાવું જોઈએ, ખુદી એટલે “હુંપણા”ને જડ સુખથી કાઢી નાખવું જોઈએ અને હક-ખુદ-તરફ મનને રજુ રાખવું જોઈએ. નફસાનીયત એટલે પાંચો ઈંદ્રીઓને વશ કરવી, અને મન જે

એક ચીજ મુઝી બીજી તરફ, બીજી મુઝી ત્રીજી તરફ, એવી તરેહ દેખ્યા કરે છે તેને એક ઠેકાણે લાવવું.

બહેમ ગેર તું દુર કર હકકી તરફ રજુ પકક

જાહેર અમલ સખ ઉઠારે, દીલ અરશકો પોંડોઆ દે.

અર્થ—ખુદા સીવાય બીજો કોઈ ખુદા છે એવો બહેમ દુર કરીને નિરંજન નિરાકાર છે તેના તરફ મન ધર. જાહેર અમલ જેવા કે જપ, તપ, યુગ્મ પાત્રી, વગેરે છોડી, અર્થ એટલે કે નિરંજન નિરાકારનેજ પોંડોવું છે એવો ખ્યાલ મનમાં મજબુતાઈથી પકક. આ મુકામે પહોંચેલાને એજ કરવાનું છે.

બ પકક તુ મુરશીદ કામીત હકલઆલા તુજે હોવે હાંસીલ.

રાહ મુશાહેદાકી બતાવાવે, તોહીદ સારી કહે સમજાવે

મુને મુનાઈકા મુશાહેદા કરે, ઉસસે ના કુચ કામ કરે.

મુરશીદ મેહર કરે અઝ દીલ, નીયામત તબ હોવે હાંસીલ.

અર્થ—કામીત સત્ગુર પકક અને તે જે રસ્તો દેખાડે તે મુજબ મુશાહેદા કર, એટલે સુરતની દોર લગાડ. અગર તુ બીમતગોની વાત સાલગી, અથવા ચોપડીઓ વાચી તે મુજબ મુશાહેદા કરશે તો તેમાં કંઈ આજું વળવાનું નથી કારણ કે જ્યાં સુધી મુરશીદ-સત્ગુર મેહર કરે ત્યાં સુધી ન્યામત અથવા વસ્તુ મળી શકતી નથી.

મુરશીદ બતાવે યું એક ક્યાન ધર, દુર કર તું સખ કરદો કર.

બીના ખુદી કરે મુશાહેદા, દીલારકા તુજે હોવે શાયદા

અર્થ—જેવી તરેહ મુરશીદ બતાવે તેવી રીતે ધ્યાન ધર. અને તારૂં પોતાનું “હું પહુ” અથવા મોટાઈના કે અકકલના ખ્યાલો દોષ તે દુર કર. બે એમ કરશે તો તને દીદાર હાસલ થશે.

હેંગે તુજ મેં પાચ રતન, ઉસકો તું કર રાખ જતન.

અબલ હરૂં આપસકા સફા કરે, પીછુ હક વરફ રજુ રહે.

કામ કોધ, ફીસાહ ભટાવે, પીછું મુરશીદકી પાસે આવે.

આજીજસેં તું ખીદમત કર, સીસ ‘મુરશીદકે પાહ’ પર ધર.

બે ફરમાવ સો અમજા કર, ઠહાપણુ અપના લે દુર ધર.

• *કટલીક નકલોમા છે, “દુર કરતું સખ ખેલ્લે આ ખતર.”

અર્થ:—જે તારામાં પાંચ રતન છે તેની જતન કર, એટલે પાંચે ઇંદ્રીઓને પાક રાખ. પછી હૃદય સાફ કરી, હકની તરફ રાખી, મનમાંથી કામ, ક્રોધ, ખુદી વગેરે દુર્ગુણો દુર કરી, સતગુરની પાસે આવ. નમ્રતાથી તેમની સેવા કરી, જેમ તેઓ ફરમાવે તેવી રીતે ક્રમ્મ કરી ખુદ ઉપર સુરત લગાડ, તારું પોતાનું ઝહાપણુ એમાં કામ નહી લગાડતો.

સુરશીદ માહ બતાવે જયું, ઇસ તરેહ મુશાહેદા કર તું.
ચંદ્રપર જયું ધ્યાન ચકોર, ઇસ તરેહ તું સુરતા જોડ.
સુરત વહાસે દુટને ન પાવે, ખુદી મુરદાલ દીક્ષમે' ન આવે
એસી સુરતા જખ તું લગાવે, તખ આપકો તું ભુલ જાવે.

અર્થ:—જેની તરેહ ચકોર નામનું પક્ષી એકી ટગરે ચંદ્ર તરફ જોયા કરે છે તેવીજ તરેહ મુરશીદ બનાવે તેમ ખુદાથી તું સુરતની દોરી લગાડ. જે જરાખી ખુદીનો અંગ તે વખત આવશે તો સુરતની દોરી તુડી જશે. જ્યારે તુટયા વગર સુરતની દોર લાગી રહેશે તે વખતે જ પોતાને ભુલી જશે.

ફના ફિરશેખ કા મુશાહેદા કર, નફસાનીયેત તુજસે જાવે શુઝર.
નામૂતમે' જખ ફના હોગા, તખ કુચ આગે નફા પાયગા.
મુશાહેદા ફેતીક વજેસે' હે, ઉસકી ખબર કોઈ મુરશીદ કહે.
ખીના મુરશીદ મુશાહેદા કરે, ઇસસે' ના કુચ કામ સરે.
મકસદ સખકા એકી હે, પણ હર બુલુર્ગકી વજેહ જુદી હય.
સખમે' ચીશ્તીયુ કી વજેહે રહેલ, સીતાખી હક હોવે હાંસીલ.
કાયમદીન ચીશ્તી કહે અચ ખેરાહર, નામૂત મુકામમે' આપ

ફના કર.

અર્થ:—તું પોતે તારા મુઝમાં ફના થયેલો છે એવી કલ્પના કરી સુરત જોડવાથી, નફસાનીયન તારામાંથી નીકળી જશે. જ્યારે પહેલાં નામૂતના મુકામમા ફના થશે ત્યારે કોઈ આગળ નફા થશે. હવે, મુશાહેદા કરવાના (સુરત જોડવાના) કેટલાક રસ્તા છે તે સતગુર બનાવી રાકે છે. સતગુર વગર જે સુરત જોડે તો તેમાંથી કોઈ ફાયદો થતો નથી. જ્યાં રસ્તાની મકસદ એક છે, પણ દરેક મહામાનો જુદે જુદે રસ્તો છે, અને જાનામાં

ચિરંતી તરીકાનો ગ્તો ગ્હેવો છે, જેનાથી જગદી ખુદાના દીદાર થઈ શકે છે શાદ કાવમની કહે છે કે એ લાઈ, પહેલા નામના મુકામમાં તુ પોતાને ફના કર

મુકામ દુવનમ મલકત; ઇશકે ઇલાહી પયદા કરદન વ હાલે મસ્તી આમદન ખખરે તન રા એખુદ કરદન.

અર્થ—મીઠુ મુકામ મલકત, એમા ખુદા ઉપર ઇશક પેદા થવો અને તે ઇશકમા મસ્ત થઈ, પોતાની હાલતની ખખર ગ્હે નદી તે લાનત પેદા કરતી

મલકત મુકામકે ઇસરાવર આવે જળ ઇશકે ઇલાહી પેદા હોવે તળ. જહેમ ગેર સળ દુર ભાગે, ઇશક અલાહી સેં લાગે.

હારી કેફસે આવે જોર, સુસ્તકીમ દોવે મુસ્તકી દોર.

દીરસ, હવા લીજત ઉઠ જાય, હક બીના કુચ ઓર ન ભાયે.

દીલકા આઈના હોવે સપ્તા, યુ યુ આગે પાવે નક્ષા.

મન જળ તેરા ઠેર આવે, ચેહી ખાસીયેત મલકત કહેલાવે.

અર્થ—જ્યારે ખુદાનો હક પેદા થાય છે, ત્યારેજ મલકત મુકામનો બદ માનમ પડે છે ખુદા એજ છે, એ વિચાર મહકમપડે મનમા એમ છે અને ખુદાથી ઇશક લાગે છે મનમા થણીજ જોરાવર કેફ ખુમારી-આવે છે અને મુસ્તકી દોર જરાવર ભાગે છે દુનીયાના વૈભવ ઉપરથી દીન ઉઠી જાય છે અને ખુદા મીઠાઈ પ્રાપ્ત થીજ પર ભાન રહેતો નથી જેમ જેમ દીનની આગસી સફા થાય છે તેમ તેમ આગળ નકો થાય છે મન પણ એક થાય છે, અને એ ખાલીબત જ્યારે આવે ત્યારે મલકતની મજાને પોહોવેલા કહેવાય

ઘટસેં તેરે મીઠે કઠનાસ, રોમ રોમ ઉસકી આવે મીઠાસ.

મલકત કેફ ખહોત જોરાવર, દુસરી કેફ નહી ઇસ જરાવર.

રેન દિન અલમસ્ત રાખે, ભુડા ભલેકા દુખ ન લાગે,

, આચાર બીચાર મનમેં ન લાવે, આહું પહેર લહેરા ખાવે.

જેરસે' મોહરા ફીર જાવે હકકી તરફ યું રહ્યું આવે.
વહેમ વીસવાસ મનમે' ન લાવે. હરખ, શોક હીલમાં ન આવે.
હુજત, ઝઘડા સળહી જાવે, ધીર ગંભીરકી ખસલત આવે.

અર્થ—આરે ઘટમાથી કુવાસ મગી જાય છે અને દરેક રોમમા એટને શરીરના રૂવામા મીંગત ઉત્પન્ન થાય છે, એ વખતે એટની કેફ એટથે ધરતુ જોર આવે છે કે એ જરાગર ખીજ ટાઇ કેફ દોતી નથી રાત, દીન માણસ મસ્તી એટને ખુદાની મોહમનની હાલતમા ચકચુર રહે છે આ હાલતમા માણસને કોઇ ભુકું કે ભનુ કટે પણ તેથી તેને કુખ કે સુખ લાગતુ નથી ખીજ તમામ ચીજો ઉપરથી મન ઉઠી જઇ ખુદાપર લાગે છે જહેમ, વસતમા, હરખ, શોક, હુજત કે ઝવડો કોઇ આવા માણસમા દોતુ નથી પણ ગંભીરનાની ખસલત આવે છે

મલકૂત મુકામકી ખાસીયત પીછાન કેફ જોરસે આવે માન
મુકામ મલકૂતકી કેફ જો આવ, સોફી સુરતકો અર્શ પહોચાય
લહેર જો એસી જોરાવર આવે, તન કપડેકી મુધ ભુલ જાવે.
ખીતા આવે ઇસરા મલકૂત, ન આવે સો તુ લાહુત

અર્થ—મન, ત મુકામની ખાસીયત એ છે જે તેમા જોરથી કેફ આવે છે, અને એ કેફ પકડાથીજ સુરત અર્શ સાથે જોડાય છે એ કેફ એટની જોરાવર હોય છે કે તન પર કપડા છે કે નહી તેની પણ મુધ્ધી રહેતી નથી આ મન, તની મજાલનો ભેદ જાણ્યા વગર લાતની મજીને પોહોચાતુ નથી

મુધ કે નાક જેસી રાહ જીણી, જહાં ન ચચરે પવન ઓર પાણી.
મલકૂત કેફકે ઘોટે બગર, ના ચકા જાવે અરમ ગઢપર
સારા જહાન હય ઇસ પારકા, નહી કોઈ હય હિસ પારકા
જો મલકૂત ઘોટે હુવા અસવાર, સોઈ આરુક પટોચા પહેલે પાર.
પટોચનેકા વખત હજા ચેહી, ઇસ ખીન કુન કોઈ નહી
જોને ત્યામત પાઈ હે જો, પાસ અરસ હો જોઠા સો.
આશક ખુદા કા ખુદા નહી, વ લેકીન ખુદાસે જુદા ખી નહી

અર્થ—સોચના નાકા જેની એ જારીક રાહ છે, જ્યા પાણી કે પવન જેવી ચીજ પણ જઇ ગતી નથી એ ગઢપર મન, તની કેફના

ધોણ વગર ચડાવું નથી. એજ ધોણપર જે ચઢી શકે તે અર્થના કીશ્વાપર જઈ શકે. સારી જઠાનના લોક આ પારના છે. જે મધ્યકૃતના ધોણ ઉપર ચઢે તેજ પેડી પારના છે અને તે લોકોજ પેડી પાર પોહોંચી શકે છે. અને પોહોંચવાનો વખતજ આ દુનીયામાં એટલે આ મૈનુખ દેહમાંજ છે. જે આ ન્યામત મેળવી શક્યો તે અર્થને પોહોંચ્યો, કારણ કે ખુદના આશકનો કાંઈ તે વખતે ખુદ રહેતો નથી. તે ખુદમાંજ ભળી જાય છે.

દરેક ધર્મના સાસમાં ખુદ મેળવવાના રાહને મોયના નાકા જેવો મણુવામાં આવ્યો છે. હીંદુ ગાંધીમાં બારીક અને તેજ જણાવવામાં આવ્યો છે કે જેની ઉપર ચાલવું જડુજ મુશ્કેલ કામ છે.

મુસલમાન બહોત ઝોડોડ કમાવે, સો ઝનાને બહેશતકો પાવે. બહેશત ઝનાનેકો હાથ આવે, પણ હકતઆલાકું ન પાવે. બહોત તો યકબાર નુરકા ઝમકાર, બહેશતીઓકું દેખાવગા કીરતાર. પણ પાસા હકકા હાથ ન આવે, હજુર અરશકા બાસ ન પાવે.

અર્થ—મુસલમાન બહુ પરહેજગારી રાખીને ચાલે તો સ્ત્રીઓની માફક બહેશત મળે. જે સ્ત્રીઓ જેવા એટલે ગાયવા પુરો છે તે આ પ્રમાણે કરી બહેશત મેળવી શકે છે, પણ ખુદના દીદાર તેઓને ધઈ શકતા નથી. બહુ તો એક વાર એમને ખુદ પોતાના નુરનો ચમકાર દેખાડે પણ ખુદની પાસે તેઓ જઈ શકતા નથી કે તેમને અરશનો વાસ પણ આવે તેટલા તેઓ નજદીક પહોંચી શકના નથી.

સરખાવો—દહીસનું વાક્ય, તાલેખુદ દુનીયા મુખન્નસુન, તાલેખુલ ઉકળા મોઅન્નસુન, વતાલેખુલ માલા મુઝકકરન : અર્થ, જે લોક દુનીયાની તક્ત કરે છે તે હીજડા છે, જે લોક બહેશતની તક્ત કરે છે તે આરત છે, જે ખુદની તક્ત કરે છે તેજ મરદ બચ્ચાઓ છે.

“રાખેઆ” નામના એક મહાન સૂફી સ્ત્રી જસરામા યઈ ગયાં છે. તેમની પાસે કેટલાક માણુગો એકવાર ગયા અને તેમની સલાહ પુછવા બેઠા. રાખેઆએ તેમને પુછ્યું કે “તમે ખુદની ઇબાદત શા વાસ્તે કરો છો?” એકે જવાબ દીધો કે દોઝખના આઝામથી બચવા; બીજાએ જવાબ દીધો કે બહેશતનું સુખ મેળવવા. તે ઉપરથી તે બાઈએ જવાબ દીધો: “બાચકાઓ હોય તેજ સમગી બહીકથી અચવા બહો મેળવવાના હેતુથી ઇબાદત કરે

છે. શું ખેડેત અને દોળખ નહી હોય તો ખુદાની બંદગી ના કરો ? ખુદાની ફકત તેની મોહોખ્ખન સારૂ બંદગી કરવી જોઈએ. "

મલકૂત મુકામમે' ને કોઈ જાય, સો કુછ આગે રૂતબા પાય.
મલકૂત મુકામ મે' ને જા મીલે, ઉસકો આગે ઇરફાન ખુલે.
કાયમદીન ચીરતી કહે અય ખીરાદર. મલકૂત મુકામમે' સહી કર.

અર્થ—જે કાઈ મલકૂત મુકામે પોહોએ છે તેજ કાંઈ આગળ વધી શકે છે અને તેને જ્ઞાન હાંસલ થાય છે વાસ્તે શાહ કાયમ દીન કહે છે કે ભાઈ, આ મુકામ મીખ્ખ કર.

૧૩-૩

મુકામે સીંચુમ, જખરૂતઃ કશરે તસબુર શુદને રહાન,
જખરૂતનું મુકામ, જયાં રહો નજરે પડે છે.

જખરૂત મુકામમે' પોહોએ જખ, રહાં નજરે' પડે સો તખ.
સાત જમીન ઓર સાત આસમાન, તસબુર સુરત સે હોવે
અયાન.

પરાએ દીલકી કહે ખખર, કુદરત સારી આવે નજર.
આઈના દીલકો રોશન હોવે, કુદરત સારી પરગટ જોવે.
કહી' ભાતકે તમારે દેખાવે, રહાં/સારી નજરે' આવે.

અર્થ—જ્યારે જખરૂત મુકામને પોહોએ ત્યારે રહો નજરે પડે છે. તસબુર કરવાથી સાતે જમીન ને સાને આસમાનો નજર આવે છે. પારકાના દીલની વાત માલુમ પડે છે. સારી કુદરત નજરે પડે છે દીવની આગસી સારૂ હોય છે એટલે જાત જાતના તમસા દેખાય છે.

જખરૂત મુકામ સીધકા હે, સીધાવ ઉસસે આગે હે.
સાતું જમીન આસમાન કી સુઝ પડે સહી, જખરૂત મુકામ મે'
કુચ દીદાર નહી.

કમાલીયત પુરી નહી ઇસ માંહી, ચેહ દીદાર કા મેદાન નાહી

અર્થ—જખરૂત મુકામ સીધોવ છે. એટલેકે એ મુકામે જે પુરણો પોહોએ છે તેમાં સીધી ચકતી આવે છે. તે લોકોને જમીન, આસમાન

વગેરે દેખાય છે પણ ખુદના દીદાર થતા નથી. એ મંઝીરે પુરી કમાલીયત આવતી નથી.

હીદારકા ને તમાશા ચાહે, જખરૂત મુકામ મેં અટક ન જાણે. જખરૂત મુકામ મેં અટક ને બાવે, સોહી હીદારકા નખા ન પાવે, થહાંસે ને રહા અટક, ઉસે કહેતે હેજે સીધ.

ઇસે કહેતે બેહદ હે મુકામ, ઉસે આગે અનહદ પામ.

અર્થ—જે ખુદના દીદાર નેવા હોય તો જખરૂત મુકામમાં અટકી નહી જવું. અહીંયાં ને અટકી રહે છે તે લોકોને સીધ કહે છે. અને એ મંઝીરને હીદીમાં બેહદ કહે છે. પણ અહીંયાંથી ને આગળ મંઝીર છે જેને હીદીમાં અનહદ કહે છે તે મંઝીર આગળ છે, તેને અરખીમાં લાફત કહે છે. એ મંઝીરે પોહોચે તોજ કમાલીયતે પોહોચેલો કહેવાય છે.

એ મુકામ દેખના દુઇકા કુચ હે, સીધાત, કમાલીયત, અનહદ ઓર હે

અર્થ—આ મુકામ નેવામાં દુઇ (ધૈત) રહેલ છે પણ સીધાત, કમાલીયત અને અનહદ એ બીજો જ મુકામ છે.

એ ઘર બંહેકા હે જાન, રહેમાન હોના કુચ ઓર પીછાન.

કમાલીયત સીધ પાયા નહી, તેહકીક વો નહી પાયા સાંધ કુદરત તમાશા દેખ વાંહી અટકા, ચોચે મુકામ તક નહી

પોહોંચ શકા.

અર્થ—એ જખરૂતવું પર બંધાયુ છે. એટલે કે આ મંઝીર ઉપર પણ “અબદ” (બદો) અને “માઅબુદ” (પેદાનો કરનાર) જુદા જુદા દેખવામાં આવે છે. અર્થેત આ મંઝીર ઉપર દેખાતી નથી. એટલે કે નિરંજન નિરાદાર રૂપે ખુદતો મેળાય થતો નથી. કુદરતનો તમાશો નેહને અહીંજ સીધ પુરૂષ અટકા રહે છે. ચોચા મુકામ ઉપર પોહોંચતો નથી. તેવું દારૂ નીચે લખવામાં આવ્યું છે.

અટક રહેનેકી બાત ચેહી જાન, મુખુન આશકકા સચ કરમાન. અગમત, કરામત જગમાં ચલાયે, હરેક કીસી પર જજબા ખાય. ને કોઇ આવ કહે ઉચે દખાય, તુરત ઉસ પર જજબા ખાય. જખરૂત મુકામ મેં અટકા હુવા સિધ, બંદાહી વોહી હય, રહા બે હદ ખીચ.

અર્થ—અટકી રહેવાની વાત એ કહું છું તે તું ખરેખરી સમજીને સીધા લોકો જગમાં અજમત, કરામતો કરવામાં રોકાય છે, તેથી એ લોકો આગળ વધી શકતા નથી. કોઈ પણ આવે તેની ઉપર દોર દમામ ચલાવે અથવા ગુસ્સે ચાય, તેથી તે લોક બેહદના મેદાનમાં જ હજી “બંદા”જ તરીકે રહેલા છે.

માણસ યોગાભ્યાસમાં જેમ આગળ વધે છે તેમ તેમાં ધણી શક્તી આવે છે, જેથી કે હજારો માણસ છેટે શું બને છે તે જોવાની, અવિ-ધ્યમાં શું બનશે તે જાણવાની, પોતાની દેહને સેંકડો વરસ સુધી ટકાવી રાખવાની. પણ તેનો અમલ કરવાથી માણસ તેમાં જ મસ્ત થઈ રહે છે અને આગળ વધી ખુદ સાથે વરસ કરવાની કાળજી રાખતો નથી.

સરખાવો : આ સાથે શ્રી રામ કૃષ્ણે પરમહંસનું ચેલાઓને શીક્ષણુ:-

He had attained to great Yoga powers, but he never cared to display these marvellous powers to anybody. He told his disciples, that all these powers would come to a man as he advanced, but he warned them never to take any heed of the opinions of men. They had not to please men, but to try to attain the highest perfection, that is unity with Brahma. The power of working miracles was rather a hindrance in the way to perfection inas- much as it diverted the attention of man from his highest goal. (*Ramakrishna, His Life and Sayings by Max Muller.*)

ઉપલા ફકરાનો સાર એ છે કે શ્રી રામ કૃષ્ણમાં યોગની ધણી બારે શક્તિઓ હતી પણ તેઓ તે કોઈને દેખાડતા હતા નહીં અને પોતાના શિષ્યોને કહેતા કે જેમ જેમ તમે આગળ વધશો તેમ તેમ તમારામાં શક્તિ આવશે પણ આ શક્તિઓનો ઉપયોગ કરવાથી કે કરામતો દેખાડવાથી તમારા અભ્યાસમાં અવરોધ પડશે. તમારે તમારી નેમ ખુદ સાથે મેળાવ કરવાની રાખવી જોઈએ.

લીળ સુકામ દુષ્ટકા હે જન, ચોથા સુકામ અનહદ રહેમાન.
જીસ તરેહ નાસૂત સુકામ સે કીયા હો અચાહદ, ઉસી ધારણ
સે ચલાનું.

ચોથે મુકામ કી ચાહે મજા, કીસી ચીઝકી કરામત મત ચલા.
અગાડી પીછાડી સેં નહી કામ ધર, એક ધુન ચઢ જ અરશ
કે ઉપર.

અર્થ—જખરત મુકામ “ દુષ્ટ ” તું છે. અને ચોથું મુકામ
અનહદ છે જ્યાં નિરંજન નિરાકાર અથવા રહેમાન એટલે ખુદાના દર્શન
થાય છે. તે કરવા સારૂ જેવી તરેહ નાસત મુકામમાં સુરતની દેર ચત્રાવીને
આ મુકામે પહોંચ્યો તેવીજ રીતે તેજ દેર કાયમ રાખી આગળ વધી.
કરામત વગેરે પરધ્યાન નહી આપતાં અર્થ ઉપર એક ધુને ચઢાને
વિચાર ગખ.

જખરત મુકામ કી મજા ન આખ, હક દીદારમેં ઈસ્ક રાખ.
જે પીર સુરશીદ કામીલ પાવે, નફ્સાનીયતકી જલ સેં
નીકલ જાવે.

જે કસી અધ ખીચ રાહ ખુચ જાવે, વહાં સે કશુ નીકલને ન પાવે
જખ લગ ઘડું કચ્ચે હોવે, તખ લગ જે પકાવે સો પકે.

ઘડું કી એક ચીજ પક ચુક જાય, ઉસકા દુખ પકવાન ન થાય.
સેજ દોર પર સુરત રખ તું, આપા બુલ, કર હાંસાલ હક કું.
અવલ નાસુત મુકામ મેં આપ દના કર, આપ એરકી ખબર
જાવે ખીસર.

નાસુત મેં એસા દના હો ગોથા માર, મલકુત મુકામ મેહી
જાએ સીર કાઠ.

રમેઝ શાદ કાયમ દીન કી સહી કર, જખરત સેં લી જા તું શુજર

અર્થ—જે હક દીદારની હોશ હોય તો જખરત મુકામમાં જે
મજા મળે છે તે છોડી દે અહીંયા જે પુરો સદગુર હોય તો નફ્સાનીયત
ની મજાદમાયી તને છોડવીને બાહર લઇ જાય જે અઢધ રસ્તે માહે ખુચી
ગયો તો ત્યાંથી નીકળી શકશે નહી કેમકે જ્યા સુધી ઘલ કાચા છે એટલે
તેનું કાંઇ પકવાન કરેનું નથી ત્યા સુધી તેની કાંઇ પણ એક ચીઝ પકાવી
શકાય છે. પણ એક વખત ઘઉંની કાંઇ ચીઝ બનાવી દોધી કે
પછી તે બનાવેલી ચીઝનું બીજુ પકવાન થઇ શકતુ નથી. તેથી પોતાને
સુધીને સુરત જોકેલી ને જોકેલી રાખે તો હકને પુગી શકાય. પહેલાં નાસત

સુકામમાં પોતાને ફના કરે, પછી ત્યાંથી ઓતું મારી મલકત મુકામમાં જા. ત્યાંથી જળસ્ત્રમાં પોહોંચી તે પણ છોડીને આગળ આવ. કે હું જે કહું છું. તે ખરું છે એવી તારી ખાતરી થાય.

૧૩-૪

સુકામ ચહારમ લાહૂત=લીકાયે જહલો જલાલ વ એન
જૈન ચક શુદન-વ કમાલીચત તમામ શુદન.

અર્થ—યોથી મંત્રીલ લાહૂત જ્યાં ખુદના નુસ્તા દર્શન થાય છે. અને “અઇન” “અને” “ગઇન” એક થાય છે. એટલે અદ્યાન-તાનો પડે અથવા નુકતો છે તે દુર થાય છે અને માણસ કમાલીયનને પોહોંચે છે.

સુકામ લાહૂત, “હુ” કે મા અની કુછ નહી, “લા” કે માઅની
બી કુછ નહી.

સુકામ લાહૂત હુવા હાંસીલ, સોહી પુરા હુવા કામીલ.
ચહદા ખુદી પણે કા ઉઠ ગયા, જાત અલ્લાહ મેં મીલ રહા.
જાત ઓર જાત ફીર કીસકો કહેવે, લાહૂત મેં દોનુ એક હો રહેવે.

અર્થ—લાહૂત શબ્દમાં “હુ” નો અર્થ પણ કાંઈ નહી અને લાનો અર્થ પણ કાંઈ નહી એટલે આ મુકામે જે જઈ પહોંચે છે તેમાં કાંઈ પણ “અલ્લાહ” કે “પણ” (Ego) રહેતું નથી અને અલ્લાહની જાતમાં તે મળી જાય છે. પછી ત્યાં “બહો” અને “માઅખુદ” એક જ થઈ જાય છે. ત્યાં જાન જાન જેવું કાંઈ રહેતું નથી.

વામેં હેગી જાત રહેમાન, લાહૂત સુકામ લાહૂત હેબાન.
લાહૂત કી માયની હીદાર બીન કુછ નાંહી, આપ નિરંજન
નિરાકાર શાંધ.

નામુત, મહકૂત, જળકૂત પાર, નુરે લાહૂત હે અપાર.
ઉસકા નામ સો લાહૂત હય, અનહદ નાહકા નામ સો હાહૂત હય.
લાહૂત હાહૂત મીલેં એક હય, કહેને માત્ર જુદા હય.

નુર દીદારકા નામ લાહૂત હય, નુર દીદાર મેં છે રોશ સો
હાહૂત હય.
હીંદી લફઝમાં નાહ^૧ કહે તે છે, અરબી, ફારસીમેં શુલશુલે
રોશ કહેતે હેં.

અર્થ—લાહૂત મુકામ હદ પીનાનું અને અદીશાં ખુદ તઆશના દીદાર થાય છે. નિરંજન નિરાકાર રૂપે ખુદ આ મંઝીલમાં દેખાય છે. નીચેની ત્રણ મંઝીલો, નાસૂત, મસદૂત અને જગદૂત છે તે હદમાં છે. પણ લાહૂત મુકામની હદ નથી. એ મુકામને હાદૂત પણ કહે છે. એ મુકામ ઉપર જે રોશની અથવા નુર ઝળકે છે તે નુરનો વિચાર મન સામે રાખીએ તો એ રચાનનું નામ લાહૂત છે. પણ ત્યાં જે અવાજ સંભળાય છે તે અવાજ નો વિચાર રાખીએ તો એ રચાનને હાહૂત કહે છે. આ અવાજને હીંદી ભાષામાં “ નાહ ” કહે છે અને અરબીમાં શુલશુલા અથવા રોશ કહે છે. તેનું બીજું નામ “ ઝિકે સરમદી ” પણ છે.

અરબીમેં કહેતે હય હાહૂત, વોહી નુર નુર. વોહી લાહૂત વોહી હાહૂત.
ધુવે સે બહોત ઝીના હે, પાની સે બહોત પતલા હે.
સીયાહી જયસા રૂપ હે બાન, સોહી બાત એન રહેમાન.

અર્થ—અરબીમાં એ મુકામને હાહૂત કહે છે. એજ મુકામ તે નુર નુર એજ મુકામ તે. લાહૂત કુમાણથી બારીક છે અને પાણીથી પાનશું છે. રંગ સીયાહી જેવો છે. અહીંયા ખુદ તાલાની ઝાતનો મેળાપ થાય છે.

બાન મીસાલ સો ખુબાં ખાયે, સન્નાટા ફીર ધસમેં સમાયે.
જલાલીયત તીખાસ બહોત ઉસમાંહી, નજર ભર સાંમી દેખા
જાય નાહીં.

કચ્ચા પાત્ર એ બસ્તુ ખાયે, દેખત ઉચે બેહોંસ હો બવે.
બલકે ઉસકે કહે લીવાના, મગજ ઉસીકા શુએ ના.

અર્થ—જેની રીને તીર અથવા ખાણ ચકકર ખાતું આવે છે અને તેની અંદર સનનન થતો અવાજ થાય છે તેવીજ હાલત આ મંઝીલના દેખાવની છે. ત્યાં નુરનો ઝળકાટ પણ એટલો ભારી છે કે એક નજર ભરી

ત્યાં જોવાતું ખરું નથી. અગર એક માણસ એ સ્થાનના દેખાવનો ઝગઝગ જોવા તાકાતમંદ નહીં હોય અને તેની નજર એ ઉપર પડે તો તે બેહોશ થઇ જાય છે. દુનીયા તેને દીવાનો ગણે છે અને તેની ખરી હાલત શું છે તેને સમજી શકતી નથી.

ખલક આપ અધી દીવાની હય, દેખતે સાજે કેા દીવાના કહે. દીવાને દો લાતકે 'હે', એક ગફલત મસ્ત હે, એક દીદાર મસ્ત હે. દીદાર મસ્ત હકે તરફ સાજા હે, ગેરસે ઉને મોહો ફેરા હે. ગફલત મસ્ત હકે તરફ ખી દીવાના હે, દુનીયાકી તરફ લી દીવાના હે. ઉસને હકે કા ખી મઝા પાયા નહી, દુનીયાકા ખી મઝા પાયા નહી. દીદાર દીવાને કું કોઈ ન જાને, કોઈ આશક હકે કા પીછાને.

અર્થ—ખલક પોને આંધળી દીવાની છે, જે આવા માણસને દીવાના કહે છે. દીવાના બે તરેહના છે, એક ખુદા તરફ દીવાના હોય છે. ખીજા, ગફલતથી ખુદા તરફ તેમજ દુનીયા તરફ બન્ને તરફ દીવાના હોય છે. જે ફક્ત ખુદાના દીવાના હોય છે તે લોક દુનીયા તરફથી મોહુ ફેરવી નાખે છે, પણ જે લોક બન્ને, દુનીયા અને ખુદા તરફ દીવાના હોય છે તે લોકને ખુદાની ખી મઝા મળતી નથી અને દુનીયાની ખી મળતી મળતી નથી જે દીવાનાને ખુદાનો દીદાર થઇ સુક્યો છે તેને ફક્ત કાંઈ ખુદાનો આશકજ ઓળખી શકે છે.

હજમ હુવા જીસે ચે તુર બાજા, સોઈ સાલીક રહાં સાજા.
વો બાહેર બીતર હે હુશીવાર. જીધર દેખે ઉધર નુર દીદાર.
ખંદીએત કા આપા પણા ઉક ગયા, રહેમાનીયત કા આપા
પણા હો રહા.
ઓપસકો ખી એંન દેખે તુર, જીધર દેખે ઉધર એક જહુર.
જીસકો એસી હકકી હોવે પીઠાન, સો પુરા કમાલીયતકો
પોહોંઆ જાન.

જળ મહેર કરે સુરશીદ કામીલ, તબ ચે મરાતબ તુજે હોંવે હાંસીલ.
શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે અય ચાર, ફના હો આપસ આવ ઉસ પાર.

અર્થ—લાલુત મુકામ ઉપર જે અવાજ અને સોર ઉડે છે તે જે આંધળી અને જોરવી શકે છે તે પુરા જ્ઞાની-સાલીક-યસો એમ કહેવાય છે.

કારણકે તે અંદરથી તેમજ બાહરથી બન્ને રીતે દુશીયાર એટલે પોતે હોયને કાણુમાં રાખી શકે છે. તે ત્યાં જીવે ત્યાં તેને દીદારનું નુર દેખાય છે. અહીં અંદાનું “બંદીયત પણ્” ઉડી ગયું અને ફક્ત સહેમાનીયત પણ્ રહ્યું. પોતાને પણ તે વખતે ખુદાનું નુર છે એમ ખુલ્લું દેખાય છે તેમજ જ્યાંથી જીવે ત્યાં ખુદાનીજ હસ્તી તેને દેખાય છે. જ્યારે આવી હાલતે કોઈ માણસ પહેંચે છે ત્યારેજ તે પુરી કમાલીયત પહેંચેકો કહેવાય છે. અને મુરની મહેર થાય ત્યારેજ આ મરતબો ચેલાને મળે છે. વાસ્તે શાહ કાયમદીન કહે છે કે એ દોસ્ત, ખુદને ફના કરી પેલે પાર આવી જા.

અસનાદ કબતાં, ^૧ વાસીલ શુદન અજે હકે તઆલા
(ખોદાથી નેહાણુ થયું.)

કીતાયુ' મેં કહા હે જાન,
મંસ તરેહ હક તઆલા કે પીછાન.
જા પકડ તું મુરશીદ કમીલ,
હક તઆલા તુજે હોવે હાંસીલ.
મુરશીદ બતાવે યું મુશાહેદા ^૨ કર,
દીદાર જયોત તુજે આવે નજર.
મગજ ખુજ કબતું કા આપસ ભુલ,
સો વાસીલ ^૩ હો ખીચ હક રમુલ.
મુન કબતું કે તુજે હોવે મુત્ર,
શાહ કાયમ દીન કહે સહી ^૪ કર ખુજ.

અસનાદ, કબતાં-અવનલ ખુદરા ફના કરદન
૧ એ ખુદ શુદન.

અર્થ—પહેલાં પોતાને ફના કરવું અને હું પણ પોતાનામાંથી કાઢી નાંખવું.

ત્રીસ હરફી.

ધણા કવીઓ એક ભાષાનાં તમામ મુળાક્ષરો લઈ તે અક્ષરોને ઉદેશી કવિતા લખે છે. કેટલાકો વરસના બારે મહીનાના નામ લઈ તે ઉપર તર્ક શકતી લંબાવી કવિનાઓ લખે છે. દાખલા તરીકે પીતમદાસ નામના લોકો કકકા કરી એક કવિતા લખી છે જેના પહેલા છંદો નીચે મુજબ છે—
કકકા કર સદશુર નો સંગ. રૂદે કમળમાં લાગે રંગ.

અંતરમાં અજવાળુ ચાય, માયા મનથી દુર પળાયે.
લીંગ વાસના હોયે બંગ, કકકા કર સદશુરનો સંગ.
ખખખા ખરેખરી છે વાત, તે શ્રી મુખે કહી સાક્ષાત.
જાની મુની જોગી જતી, શુર કૃપા વણ સિધ્ધી નથી,
જન્મ મરણની મટશે ઘાત, ખખખા ખરેખરી છે વાત.

ગગગા શુરની સેવા કરો, પરનીંદા પરધન પર હરો.
પ્રપંચ તે પડવાનો કામ, સાચે રાચે સીતારાગ.
એ શીખામણ ચિતમાં ધરો, ગગગા શુરની સેવા કરો.

એવી રીતે બધા અક્ષરો ઉપર છે.

તેવી રીતે આ અલેફ, બે, પે, અક્ષરો લઈ કાયમદીન ખાનાએ એ ત્રીસ હરફી લખેલી છે.

નીચે ત્રીસ હરફી કવિતા લખી છે

અલેફ કી માએની એક હો રહે, બુંડા ભલા તું કીસે મત કહે.
કહે કીસકો ગેર હો જાય, અંતર ભારી ઈસમેં આય.
આયે ઇસ ભાતમેં અંતર જાન, કહે કાયમ દીન સહી કર માન.
બે. બાસ હે જયું દર પુલ, સું હો તુર અહલ,^૧ રસુલ.
રસુલ પયંબર હિસે હુવે, અહલ અહમદસે નહી જુવે
જે ઇધર નામસે કીયા ઝુહુર^૩ કહે કાયમદીન સળ શય તુર
તે, ટાલ આપા તુજ માંહી, પીયુ એક સહી ઓર કુચ નાહી.
તા કે ઘરમાં જા તું આપ, અંતર ધો કર મન કર સાફ.
સાફ કરે તું મન કો જળ, કહે કાયમદીન પાવે રળ.^૪

સે. સાળીત કર તું પીયુ મન માંહાં, દુલ્લ જાગે હુંડે કહાં.
 કહાં હુંડે, ઘટમાં જુજ, એક હો રહે તો આવે મુજ.
 મુજ આવે જોર પીયુલ મિલે, કહે કાયમદીન ખુદી ટલે.
 જામ, જાવ કર આંધ ઘટ બંધ, કરે પીયુ પીયુ સંધે સંધ.^૧
 સંધે સંધ જળ હોવે જારી, સોહી મુહાગન^૨ શાહ કી ખારી.
 ખારી શાહકી સોઈ હોય, કહે કાયમદીન ને આપા^૩ જોય.
 હે, હમીદ^૪ સુ તું પ્રેમ બાંધ, પરગટ હોવે ઘટ મુખહાન.^૫
 મુખહાન કા સોં સમ ઘટ તુર, અંતરસે વો દેગા દુર.
 દુર કર મો “તુ” જોર “તે”, કહે કાયમ દીન જો તું “મે”.
 ખે, ખુદી ને ઘટ મેં સે જાવે, એક પલમેં તુજે સુરીજન^૬ પાવે.
 પાવે સો તળ ખુદી કો ટાલ, લહે લાયે પ્રેમકી જલ જાય સાલ.
 શાલ જલે તળ પરગટ હોવે, કહે કાયમદીન દીદાર જોવે.
 દાલ, હહાપણુ તેરા સમ છોડ, હાહયા હો મત, રખ કર તોર^૭.
 તોર રખતા નહીં કુચ ખુજ, શુમાન મત લા તું દેખત રૂપ.
 રૂપ દેખ આપકા બહા મત હો; કહે કાયમદીન હહાપણુ જો.
 જાલ, જાકર મુરતકી ચીંત ધર, નમાજ હજુરી હરદમ પઢ.
 પઢેસેં મુખ કે કુચ ન હોખે, મન પઢે જળ સાયાં મોહિ.^૮
 મોહિ ધંસી પર ને હોવે હજુર, કહે કાયમદીન મીલ કર તુર.
 રે, રાજી રખ હક તઆલા કું, છોડ સો “તું” સમ મેં
 જોર “હું”

‘હું’ તુજમેં સે જળ તું જોય, તો તુજ પર પીયુલ ખુશ હોય.
 હોય તુજ પર શાહકી મેહર, કહે કાયમદીન જોતું ઝહેર.
 એ, નોહોહ કરને કા સુનો ઝહુર, જેસા જાગ પાવે મજુર.^૯

૧ બદનનો સાંધે સાંધો ૨ સોહવાણુ ૩ પોતા પાણું. ૪ ખુદા
 ૫ ખુદા ૬ ખુદા. ૭ દમામ. ૮ મન પડે ત્યારે ખુદા બહુ રાજી થાય.
 ૯ મોહિ બહાગીની બંધગી કરવી એક મજુર મજુરી સાર પદતર
 કરે તેમ છે. એવી મજુરીથી પેટ ભરાતું નથી. ફક્ત ખુદાના પ્રેમ-
 થીજ પેટ ભરાય છે. પેટ ભરીને પ્રેમ રમ પીધાથી હર પણ લાગી જાય
 છે, કહે છે કે જીવતાં મરી જાય. મુત્ત કબજ અત મુત્ત થઈ જાયો.

મજુરી કેતેક દીન તક ખાવે પ્રેમ પીયું સે પેટ ભરાવે.
લર પી પ્રેમ, તો જાયે ડર, કહે કાયમદીન અવત મર.

સીન, સાંઈ* મીલન જા હરફ સો એક, કાયકુ પહેને ભગવા લેખ.
લેખ ભગવા પછુ મન હે કાલા, રંગો દીલકુ, હોવે ઉભલા.
ઉભલા ઉસ ઘટ હે મન સાફ, કહે કાયમદીન, ખો તું આપ.
શીન, શકર દુધમે મીલ જાય દેખ, યું હો રહે તું એકાએક.
એકાએકી હોવે જખ, તળ તુજે પરગટે રખ.

રખ પરગટ સો અસ ઘટ હય, કહે કાયમદીન ખ્યારે શાહ કે હય.
સ્વદ, સાહેબ કો મીલ હો રહે એન, હેગી પુતલી જયું દર
નેન^૧

નયન મીસાલ જો પીયુ સમજ, કાઠ ઉસમે સે સખ રખ તજ
ખુદિ, ખો મીલ દર જલ, કહે કાયમદીન પ્રેમકી કલ.^૨

બુવાદ, અમીર દીલ તખ દોશન હોય, હસદ છુગઝ^૩ સખ તું જોય.
ખો બઠાઈ, ઓર ચલ તું નમ, સુરીજન સાથે બાંધ પરમ.

પ્રેમ કા બાંધા સાજન આએ, કહે કાયમદીન પ્રેમ પીલાયે.

તોએ, તમા,^૪ ખુશામત કીસીકી મતકર, હેગી ઉસે તેરી કીકર.

કીકર ઉસાકો હેગી જાન, રોજ દેવે તુજે રહેમાન

રહેમાન કી તુમ રાખો આશ, કહે કાયમદીન હો રહે દાસ.

ઝોઅ, જુલમ કીસ પર ન કીજે, ઇજા કીસીકો મત દીજે.

દેવે-ઈજા સો કીસે અખ, સખ ઘટ હેમા આપે રખ.

રખ ખીના નહી કોઈ ખાલી જાગ, કહે કાયમદીન ગરીબી રાખ.

એન મીસાલ સો હો રહે એન, મત રખ નુકતા હો જાય ગેન.

ગેનકી માયની હેમા ગેર, મારો અપને મનકા ઝહેર.

ઝહેર મારો ઓર નુકતા ખો, કહે કાયમદીન એક હો રહે.

ગેન, ગરીબીકા ચોપટ^૬ લાવ, પ્રેમ બાજુકા ખેલો દાવ.

* ખુદા ૧. આખ ૨ ખુદાનું નુર ૩. કુચી ૪. કીનો. ૫. લોલ.

૬ બાજુ રમતાનુ પટીયું

દાવ પ્રેમકા હે બારી, જો જોવે સો શાહકી ખ્યારી.
ખ્યારી શાહકી વોહી હોંવે, કહે કાયમદીન જો આપા જોવે.

કે, ફકીર હય તો ચંલ તું નમ, મત કર આપસ " હું " "
 " જોર હમ.

" હમહે " સળકો કહે ફકીર, સદા અર્ધે જયસે બાવન વીર,^૧
બાવન વીર કહેસે આવે જોર, કહે કાયમદીન જો મનકા ઝંકર.
કાફે, કહાવા^૨ તું આજીજી કા કર. સુરત પીયાલે સે^૩ પી જરબર.
જરબર પી, જોર મત કર જડાઈ, પ્રેમ કહાની તુજે સમજાઈ.
સમજ પ્રેમ કે હેંગે^૪ જોલ, કહે કાયમદીન ચાજો જોલ

કાફે કીલી^૫ કલમા હે જાન, એક અદલા હે સહી પીછાન.
પીછાન ઉસકો, મત જોર પુજ, મન મકકે કો હરદમ પુજ.
પુજ મનકી સાચી જાન, કહે કાયમદીન ઘટ રહેમાન

લામ, લાલન^૬ સે^૭ તું રખ ધ્યાન, સહી કર ઉસકો એક પીછાન.
પીછાન ઉસકો જો હે મીતા^૮, જીસકો તેરી હેંગી ચીંતા.
ચીંતા ઉસે હે મત કર ફીકર, કહે કાયમદીન કરો સખર.

મીમ, મન મકકા હે સહી કર પુજ, હરદમ સો તું ઉસકો પુજ.
પુજ સુરીજન ઘટમે^૯ ચાયે, જોર જગા કયું દુંદન જાયે.
જા તું મન મદીને આપ, કહે કાયમદીન કર હજ તવાફ.
તુન, ના તું આપસ મરદ હોય, નહીં જોરત કો જોરત
કર જોય.

જો દેજો સોધ પુજ પીયુ, કયા માણસ જોર કયા હે જીવ.
જીવ તેરમે^{૧૦} આપા^{૧૧} હાજર ન જાન, કહે કાયમદીન સોહી પીયુ
પીછાન.

૧. કહાવાનું પીયુ, કાવો ૨. કુંગી ૩. જુદા ૪. મીન.
૫. ચીંતાને-ખુદીને.

વાપ, વાગેજ તોહીક' કી ચે હે બુજ, મુન ઉસીકો આવે મુજ
 મુજ પટે ઓર પીયુલ પીછાને, લેહ તોહીક કા સચ કર જાને.
 જાન, સહી કર પ્રેમકા ઘર, કહે કાયમદીન પીયુ ચીત ધર.
 હે. હય મળ વહી વહી, 'ચુન ઓ ચરા' યહાં કુચખી નહી
 નહી હેમા કુચ ઉસકા ગેર,^૩ સળ ઘટ મુરીજન રહા ખીખર^૪
 ખીખર રહા સો કંહી રૂપ ધર, કહે કાયમદીન પીયુ સહી કર.
 લામ, લાલન^૫ જતાયા, જોલ દી લાજ, સરે કીસીકા મું ખી કાજ.
 કાજ સરે ઓર પ્રેમ કો જાને, મુરીજન સાચા સહી પીછાને.
 પીછાના જીસને ઓર દીખાયા, કહે કાયમદીન બડા દાન દીયા.
 હમઝા, ઓ પરેમ કહાની કહી સો મુન, જો ચાખે સો જાને મુન.
 મુન ઉસીકા પાવે જબ, મેહેર કરે સો મીલતા રબ.
 રબ જોલે, રબ જોલાવે, કાયમદીન આજીજ કે સીર લાવે.
 ચે, ચારી અન્વલ જોડે રમુલ, જતાયા પાયા પરેમકા મુલ.
 મુલ પરેમકા પાયા જહ, નખી મેહરસે જોવે અહહ.^૬

અહહ, અહમદ ઘટ પરગટ આઝે, કહે કાયમદીન, મીલ ઉતમે સમાઝે.

કાન્તે દુન્વમ, ઈબાદતે હકીકી. મકશુરે દીલ.

સહી ઈબાદતકો તુ મુન, બુજ ઈસીમે હેમા મુન.
 મુન ઉસીકા લે સહી કર, પ્રીત પ્રેમકી ચીત મેં ધર.
 ધર કર ચીતમેં આપ જુલાવે, કહે કાયમદીન..ઓ પીયુ કો પાવે.
 ચકર કહેસે જો મીકાસ આવે, તો મુખકે પટેં મેં સાહેબ કો પાવે.
 પાવે ઉસીકા હોવે ચીત કામ, પ્રેમ ખીના નહી હોવે કામ.

૧. એકના. ૨. એકું તેવું ૩. તેના ગિરાપ ત્યાં ખીજી કાંઈ નથી
 ૪. ખીખરાઈ રહ્યું. ૫ ખુલ. ૬ ખુલ.

કામ તેરા તજ - અરથ સરે, કહે કાયમ દીન જળામન પટે.^૧
 પ્રેમકા નહી જીસંકો ઘાવ, કયું હોવે ઉસકો સાંઈ પર લાવ.
 લાવ ઉસકો હેગા સચ, આપા ડાલા જીસને તજ.
 તજ ડાલા અંતર જીને સજ કહે કાયમ દીન ઉને પાય રજ.
 સુરત કી દોરી સાચી જાન, લગા સુરત ઉપર રહેમાન,^૨
 રહેમાન ખીન કુચ જોર ન જુજ, રાખો જોસી હીરદે મુજ.
 મુજ જો તેરે મનસેં લાવે, કહે કાયમદીન સુરત લગાવે.
 મન મકકે કો સહી કર જુજ; રેન,^૩ દીન સો ઉસકો પુંજ.
 પુંજ કર સો તુ હરદમ, આજીજ હો કર ચલ અમ નમ.
 નમ કે ચલે તો પીયુજ મિલે, કહે કાયમદીન જો તુકતા ટલે.
 કહવાસ મનસેં સજ તું ખોય, સુરત તુરતસેં પીયુજ જોય.
 જોય ઉસીકો સજ મેં હે, જુડા લલા તું કીસે મત કહે.
 કહે કીસે, તું સજ ઘટ લાલ, કહે કાયમદીન ખુદી કો ટાલ.
 હોક દહકડાને તું છોડ, લગા સુરત કી સચ્ચી દોર.
 દોર લગા જોર જા ખુદ જુલ, રહેમાન ઈબાદત કરે કબુલ.
 કબુલ હોવે સો યાદ પરંમ, શાહ કાયમદીન ઇબાદત કરે હરદમ.

કબતાં સેવુમ, વહેમ ઘેર દુર કરદન, ખતરે હક
 રજી શુદન. (વહેમ દુર કરી, ખુદા તરફ રજી થતુ)
 લા અલ્લકમ—તુફેલેદન (આપત)

અર્થ—તેથી તમાગી બેહતરી ચાપ

ચોરાંકા સો હે ઘટમેં કર, સુરત તુરત મેં ચોકી કર.
 કર ચોકી ઘટ રાખ મંજાલ, વહેમ ગેર ખતરે કો ટાલ.
 ટાલ ઉનોકુ, પાવે ગુન, કહે કાયમદીન ઘટ હોવે રોયન.

૧ ન્યારે મુખથી પડવાને બદલે મન પડતુ ચાપ.

૨ ખુદ. ૩ રાત.

મેહેવાસ * મનમેં હે ભારી, ને મારે વો શાહકી ખ્યારી.
 ખ્યારી શાહકી ફલહન હોવે, આપસ મેં સે આપોકો ખોવે.
 ખોયા આપા ઘટસે જીન, કહે કાયમહીન સો સુહાગન.
 અધન.^૧ ગધન કી સુરત હે એક, નુકતે અંદર દુધ દેખ.
 દેખ ચે મીસાલ અબ્દ^૨ મઅબુદ^૩ પીઝાન, ખુદી કો દુધ હય જાન
 જાનો સહી કર, ને આપા ગયા, બાકી ઇસમેં ઠોન રહા.
 રહા આપો આપ એન રહેમાન, કહે કાયમહીન નુકતા ભાન.
 ખુદી કો હાજર ખુજે ને, કહા હદીસ મેં કાફર સો.
 કાફર ને ખુદ ખુદા કહેલાય, સાહેબ કે ગજબ મેં રાના જાય.^૪
 દેખે બીન આપ ખુદા કહે,^૫ કહે કાયમહીન વોહ ચેતાન હય.
 ખુજ આપસસે, સબકો પહેલ, આજીઝ ગરાબ હો નમ ચલ.
 ચલે નમ ઘોર કડવાસ ખોવે, ઉસકે ઘટ પીયુ પરગટ હોવે.
 પરગટ હોવે ઘોર રાખે મેહેર, કહે કાયમહીન ખો મનકા ઝહેર.
 જીવત મરે વો સદા અમર, નહી કુચ ઉગીકો ઠર ફીકર.
 ફીકર જાય ઘોર ચીંતા ટલે, નુરમેં તુર સો એક મીલે.
 હીલમીત રહો ચુપ, છોટો વહમ,^૬ કહે કાયમહીન ચલો તુમ નમ.
 આજીજ સબસે બહેતર જાન, જીસસેં હોવે શાહ કા માન.
 માન રખે જખી જાય ખુદ બચ. ખ્યારી વોહ ફલહન હે સચ.
 આજીજ ફલહન પ્રીરે બે ફીકર, શાહ કાયમહીન કહે ઘટકી
 ચોકી કર.

* ચોર.

૧. દ અધન દં ગધન. ૨, બદો ૩ પેદાનો કરનાર ખુદા

૪. તેના ઉપર આપ પડે. ૫. જે પોતાને ખુદા બજાવે તે ચેતાન
 જેવો છે અને ખુદાનો ગજબ તેની ઉપર આવી પડે છે.

૬. સંકા.

કમલ ચહાઈમ, દીલે મોમીન અર્શે હકલઆલાસ્ત.

(ધમાન દારનું દીલ ખુદ તઆલાનું અર્શ છે, એટલે
ખુદ તઆલા ત્યાં વસે છે)

કુદુખુલ મોમીના અશુંદલાહે વઆલા.
મુન ચે હદીસ સબસે હે આલા*
આલા હદીસ કી માયના સમજ લીજે.
કીસી છવકો દુઃખ ન હીજે.
દેવે દુઃખ સો કીસકો અખ.
કહે કાયમદીન સબં ઘટ રખ.

*સહિ હદીસોમાં આ હદીસ ઉમદા છે, કે ધમાનદારોના દીલમાં ખુદાનું
તખ્ત છે, તેનો અર્થ સમજો. એજ હદીસની ઉપર મવલાના જલાલુદ્દીન
રૂમી પોતાની મસનવીમાં લખે છે.-

ગોફત પેગમ્બર કે હક ફરમુદા અસ્ત,
મન ન ગુન્જમ હીય દર બાલા એ પમ્ત.
દર ઝમીન એ આસમાન એ અર્શ નીજ.
મન નગુન્જમ ધન ચકીન દાન અય અઝીઝ.
દર દીલે મહમિન બગુન્જમ ધન અબગ,
મ. મગ ખાહી અઝહાન દીલહા તલબ
ઝીરત તાઝીમે ખુદા અક્રાસનન,
ખીસતનરા ખાકો ખચારી દાસતન.
ઝીરત તોહદે ખુદા અમુખનન.
ખીસતન રા પોરે વાહેદ સોખનન.
આનકે હી ખીનકસ વ સાહેદ રીને શુદ.
નકસદાયે જેમ રા આઈને શુદ.
હરકે નકશે ખીશ રા દીદ એ સનાખત.
અંદર ઇસ્તીકમાલે ખુદ દુ અરુપે તાખન,

સળી ધટ સાજન, નહી કોઈ જુરા.

કીસી જીવકા હીલ ના કુડાX

કુડાવે કીસીકો જો કર જોરા, જેસા અરથ કા કીંગરા તોડા.
તોડા કીંગરા ઈતના અંતર મડા, કહે કાયમહીન જીવ દુખાના જુરા.
જીલમ કીસી પર જો તું કરે, સાહેબ સેં તબ દુર પડે.
દુર પડે ઝોર સાંઈ રૂઠે. વો અંતર કમી ન છુટે.
છુટે કયું, ઉસને ગેર જાના, કહે કાયમહીન પીયુ નહી પીછાના.
તોહીદ સમજ નહી હે જીસકો, દુઃખ હર્ વો દે સળકો.^૧

જ્ઞાન નમી પરરદ બ સુએ જુંજ જલાલ.

કુ શુમાની મી બરદ ખુદરા હમાલ.

ઉપલાનો અર્થ—પેગમ્બર (સ) એ કહ્યું છે કે ખુદાએ મને જશ્યામ્યું છે કે જમીનને આસમાનમાં હું સમાઈ શકતો નથી. ઉચા નીચા ઠેકાણામાં કે અર્શની ખુરસી પર બી હું રહી શકતો નથી. પણ હમાનદારો, એટલે ખુદાના પ્યારાઓના દીલમાં હું રહું છું. જો તું મને ઇચ્છતો હોય તો તું જઈને તેઓની પાસે માગ. ખુદાની અજમત વધારવી એટલે શું ? પોતાને ખાદની માફક ગણવું. ખુદાની એકતા એટલે ખુદા એકજ છે, એમ ગીખવું એટલે શું ? પોતાની જાતને તેની સાથે બાળી નાખવી, જેના દીલમાંથી નફસાનીયત ઉડી ગઈ અને જેવું દીલ સાફ થઈ મયું તેના દીલની આરસી પર ગેમના ચિત્રો ઝળકવા લાગશે. જે પોતાના નાહીસપણા પર નજર કરીને પોતાની ખામીઓને જુરે છે તે ધણો જલદી ખુદાઈ રાહ ઉપર પોતાનો રસ્તો ખસાર કરે છે પણ જો કોઈ શુમાન કરે તો પોતે પોતાના રસ્તા પર કોઈ આગળ ચાલી શકતો નથી

X દરેક ઘટમાં ખુદા છે એમ જે નહી સમજે તેજ માલુસ બીજને દુઃખ દર્દ આપે છે. જે માલુસ બીજને દુઃખ ને છે તે સારેયથી દુર ચાલે છે. ગાહેન તેનાથી દુર ચાલે છે, અને સાહેબ અને તેની ધન્યે અંતર પડે તે અંતર દુર થઈ શકતો નથી જે લોકો કોઈને દુઃખ દેના નથી, અને સનાવના નથી તેજ ખરી તોહીદ ઉપર છે,

૧. સનાવનું દુઃખ દેવું.

કીસે દુઃખ દેવે પીયુ સળ ઘટ, હીલકી સખો સીધી મત.
 સીધી મતસે પીયુજ મિલે, કહે કાયમદીન જો નુકતા ટલે.^૧
 જીવત મરતકે જો હો જાય, સોહી સુહાગન સાજન પાય.^૨
 પાવે સોહી જો અંતર ખોલે, પરગટ લાલન ઘટમે જોવે.^૩
 જોવે હીલમે પીયુજ જો, કહે કાયમદીન કીસે દુઃખ મત દે.
 એકા એક હો રહે તું, દુઃખ દરદ ના દે કીસીકો.
 કીસીકો દુઃખ ન હીજે ગ્યાની, અંતર ટંમકા^૪ મનસે બાની.
 બાગે ટીમકા પીયુજ પાય, કહે કાયમદીન એક હો જાય.
 પાસ માયાકા દુર કરીયે, ના કીસીકી સાથે લડીયે.^૫
 લડેને સે કોઇ દુઃખ ધરે, સાહેબ સેતી^૬ ખીકટ^૭ પડે.
 ખીકટ પડે નહી, જેર મત દેખ, કહે કાયમદીન, હો એકા એક.
 હીલકી કહી હે હીકીકત, દુઃખ દરદ તુમ કીસે દેઓ મત.
 દેઓ કીસીકો દુઃખ મત તન, અંતર પડે સો પીયુ સે ગહેન.^૮
 ગહેન અંતર પડે ગ્યાની, કહે કાયમદીન ખુદ હો કાની.
 જો કોઇ કહે સો મુન હીજે, દુઃખ દરદ કીસકો ન હીજે.
 હીજીયે ના કીસી જીવકો ઈજા, સુરીજન સાચા ઘટમે ખુબ.
 ખુબ પીયુકો હુવા ઉજલા, શાહ કાયમદીન કહે દુઃખ દર્દ^૯
 સળી ટાલા.

૧ “ અખન ” અને “ ગખન ”. વચ્ચે એક નુકતો છે તે નુકતો (.) ગખનમાંથી દુર થાય તો અખન (એક) થાય છે, અને ખુદ મળે છે.

૨; જે જીવતા મરી જાય છે એટલે પોતાનું મન મારે છે તેજ ખુદ ના દર્શન કરી શકે છે.

૩. જે સખસ દરેક માણસમાં ખુદ વમે છે એમ જાણી એ મુજબ અમલ કરે છે તેનેજ પોતાના ઘટમાં ખુદના દર્શન થાય છે.

૪ ટપકું. ૫ આ માયાનો પાસ આપણને લાગેલો છે જેથી ખુદ બધાં ઘટમાં વસે છે તો પણ માણસ પકનો નથી. જો એ પાસ દુર થાય તો આપણે કોઈથી પણ લડીયે નહી.

૬ સાથે ૭ ખુદાઇ ૮ ત્રદણ, અંતરો.

કબલ પંજુમ. ખુદી વ ગુસ્સારા ફેના કરદન.
કવલ પાંચમું ખુદી અને ગુસ્સાનો નાશ કરવો.

મૂત્ કબલ અન્ત મૂત્ (જીવત મરે તુમ)

અર્થ— મોત પહેલાં મરી જવું (એટલે મનને મારવું)

અરે! તમ મુવે કે પહેલે જબ, દરશન દેવે તુમકો રખ.
રખ ખીતા નહી કોઈ દુબ, કહે કાયમદીન મુવે પહેલે મરખ.
જીવત મરે સોહી દરશન પાવે, દુજી બાતું સે જહન્નમ^૧ જાવે
જાવે વહેકીક જ હન્નમ અંધા, સાહેબ મીલનકીન ખુજે રાહ^૨
રાહ પાવે સીધી જબ છુટે “ હું, ” કહે કાયમદીન માર કોધકું^૩
મરતક હોનેકી રાહ તુજે કહું, જોલ જોલ બાતાં સમજાઈ
સમજા પહેલે તું બાંધ પરમ, જીવ અપસકા રાખો નરમ.
નરમી રાખ ઔર મન પવન બાંધ, કહે કાયમદીન, રાહ એક
પીછાન.

એક રહીયે એક ભાગ પકડ, લવલવ કરતે ન ફીરીયે ધરધર.

ધરધર ફીરીયે પણ સુરત ન છોડીયે,

• કોઈ બાત પુછે તો હાંહાં કરીયે.

કરીયે હાંહાં, રહીયે ધર ધ્યાન,

કહે કાયમદીન, સહી કર માન.

૧. નર્ક. દોજખ. ૨. રસ્તો. માર્ગ.

૨. જે જીવતાં જીવન મરી જાય છે તેનેજ ખુદાના દર્શન થાય છે.
જે એમ નથી કરતા તેને તેના દીવાર થતા નથી. એટલે જહાન્નમમાં જાય
છે. જે લોકો ખુદાનો દર્શન કરવાનો રસ્તો શુદ્ધતા નથી તે લોક આધ-
જાજ છે.

૩. ગુમો.

૪. જ્યારે “ હું પાવું ” અહંકાર (Ego) મનમાંથી નીકળી જાય
છે ત્યારેજ માણસ સીધા રસ્તા પર આવેયો દોષ છે. તેને સાર કામ
અને કોઈ મારવાની જરૂર છે.

ખાતાં ચીતાં કામકાજ કરીયે,
પણ દીલમેં ધ્યાન ધણીકાં ધરીયે.
રહીયે ધણીકી ચાહ મેં સદા,
ખાંહેર લીંતરકા ચલણ રખીયે જુદા.
જુદા જહુરા દીલ મેં જાન,
કહે કાયમદીન રહેા ધર ધ્યાન.^૧

અગર કોઈ આવે લડે તુજ સાથ, તું જાન કહી સાચી ખાત.
ખાત કહી ધને નસીહત કાજ, માર કામ, કોધ કો આજ.
આજ આવ જોલા સો મીઠા લાલ, કહે કાયમદીન બહોત હો
પુશાલ.

તું કરતે બી કોધ ચડે, કહીયે જીવ તું, એ કયા કરે.^૨
કરે કયા તું અથ જીવ અખ, લડે લડાવે આપે રખ.
રખ નસીહત દેવે લેસ બદલ, કહે કાયમદીન ઉસ રાહ પર ચલ.
જાન અજાન હો રહે ધર ધ્યાન, દીલમા ન આવે કોધ ઝોર
કામ.

શુમાન વહેમ ન આવે જીસ ઘટ, વહાં પીયુજ હોય પરગટ.
પરગટ હોવે ચલ એ રાહ, કહે કાયમદીન જીવત ખર જા.
હુદીસ નખીકી કહી જોલ કર, ધસી તરેહ સેં જીવત મર.
જીવત મરે તો હોવે ઝેંન, નહી તો સદા રહે ગઈન કા ગઈન.^૩
ગઈનકી માયની હેગા ચયર, કહે કાયમદીન જો મનકા ઝેહેર.

૧ ગમે તે કામકાજ કે વાતચીત કરતા હોઈયે પણ હંમેશાં દીલમાં
તો ખુદાને સમજાવો. હંમેશાં ધ્યાન ખુદા ઉપરજ લાગેલું રાખવું.

૨ કોઈ આવીને તમારી સાથે લડે તો સમજવું કે “તેજો સાચીજ
વાત મારા લગાને અર્થે કહી છે વાતે મારે કામ કોધને મારવો.” એમ
કરતાં બીજો શરસો ચડે તો જીવને કહેવું કે જો જીવ, આ તું કરે છે. જે
લડે લડાવે છે તે બી ખુદાજ છે. ખુદા વેસ ગઈની નસીહત આપે છે, તેથી
આ રાહ પર ચાલ.

૩. જે જીવનાં મરી જાય છે તેજ અઈન યાવ છે, નહી તો હંમેશા
ગઈન રહે છે. અઈન ને ગઈન ની વચ્ચે એક (૦) નુખ્તા ફેર છે.

૬—અઈન—૬ જોન. ગઈન ની માયની “ ખીજી છે. એટલે ખુદા
સીવાય ખીજી કોઈ જીવો છે.

મેરે મત હે એક હી લાલ, દુર કીયા ઘટસેં કોમ ઓર કાલ,
કાલ ઘટા ઓર પીયુ હુવા પરગટ, એ સબ મોહ'મદ નખી
કી બરકત
બરકત ઉતુકી, મન ઠેરા કામ, શાહ કાયમદીન ચીસ્તીકા હુવા કામ.

કળત શશુમ. કવત છકું.

કાલન નખીયો સદ્ગ લલ્લાહો અલ્લએહે વ સદ્ગમ.

અલ—ગીબતો અશદ્દો (મતઝ—જિના (હદીસ.)

અર્થ—પેગંબર સ. એ ફરમાવ્યું છે કે ગીબત જનાકારી કરતાં વધારે ભુરી છે.

અના^૧ અંતર હે વીકાર, નહી ઉસકા અંત ઓર પાર.

અંત ઉસ વારતે કે ઘટ મેં ખુદા, ઓરત મરદસે નહી પીયુ જુદા.^૨
જુદાઈ કર જાને સો ઓરત, કહે કાયમદીન ઉને જુજ ગેર મુરત^૩
જો કોઈ આપસ છવત મરે, સો ગીતબ કીસીકી ન કરે.^૪

કરે ગીબત સો વો કીસકી, જહાં સારી જાત ઉસકી.

ઉસકી જાત સહી કર જુજ, કહે કાયમદીન પડે મુજ.

ખીન સમજે તું કાયકો ખોલે, કંથા^૫ ગીબત તું કીસકી ખોલે.

૧. જનાકારી, બળીયાર.

૨. જનાકારીમાં પાર વગરનો વીકાર છે, તેનું કારણ એ કે દરેક ઘટમાં ખુદા હાજર છે, પછી તે ઘટ ઓરતનું હોય કે મરદનું હોય.

૩. જ્યારે માણસ ખુદાની મુરત દરેક માણસમાં છે એમ નવી જાણતો ત્યારેજ તે ઓરત અને મરદ એવો આદમ જાનમાં બેદ રાખે છે.

૪. જે છવતાં જીવન મરી જાય છે તે કોઈની ગીબત કરતો નથી. તે જીવે છે કે દરેક બોળીયામાં ખુદા વસે છે તો પછી તે ગીબત કોની કરે !

૫ કંદાળી.

ખોલે ગીળત સો હેગા જુદા, નહી સહી કીયા ઉને ખુદા.^૧
ખુદા તઆલા ઉસસે સહી હુવા, કહે કાયમદીન જો જીવત મુવા.
જીવે સો કુછ જચન બી કહે, મરતક કીસીકા નામ ન લે.
લહે સુરત વો સાહેબ સેં રાખે, એજ કીસીકા ખોલ ન નાખે.
ખોલે કયું જીને પીયુજી જીજ, કહે કાયમદીન ઉસ ઘટમેં સુજ.
ગીળત કરના સોઈ હય ગેર,^૨ કયું કર જાવે મનકા ઝંહેર.
ઝંહેર ચોર ઘટ ખીચ હે ભારી, ઇસે મારે વોહ શાહકી ખ્યારી.
ખ્યારી શાહકી વોહી હે જાન, કહે કાયમદીન જીને તજી શુમાન.
કહે સો તું અબ મુખ સાયા, સાહેબ અપના તેં અબ ભુલાયા.
ભુલા શાહ કો સબ સંસાર, જો ચીને સો ઉતરા પાર.^૩
પાર ઉતરા વો જીસ ઘટ ગેર નાહી, કહે કાયમદીન વો ના રહે
અધર માંહી.

પીયુજીકા ધ્યાન ધર રહીયે, પીઠ પીછે કીસીકા ભુંડા ન કહીયે.
કહીયે કીસે સબ ઘટ અલ્લાહ, માનીક દુધ હો ફના ફીસ્લાહ.

૧. જો કોઈ બીજાની ગીત કરે છે તેણે ખુદાને જોયો હોયજ નહીં
જો જીવતા જીવત મરે છે તેનેજ ખુદા દેખાય છે, અને જ્યારે તે જીવતો
છે પણ મુવેલા જેવોજ છે તો પછી તે ખોલી શકે નહિ ફક્ત ખુદા સા
થે તેની લહે લાગેલી ગહે છે અને તે કોઈ સાર પણ જુર ખોલતો નથી, કે
કોઈની એજ ખોલતો નથી

૨. ગીત કરતી એ માણસના ઘટમા ખુદા વ્યાપે છે એમ નહી
સમજવાથી છે અને જ્યા સુધી મનમા એ ખ્યાલ રહે ત્યા સુધી મનમા
ઝંહેર રહે છે. એ ઝંહેર જ્યા સુધી ઘટમા રહે છે ત્યા સુધી ખુદાના ખ્યારા
ચઈ શકાતુ નથી ખુદાનો ખ્યારો તેજ ચઈ શકે છે જે શુમાન તજે છે.
જો તુ શુમાન નહી તજે અને મોટાને લાવે તે ખોલ્યા કરે તો તુ તારા
ખુદાને જીવ્યો છે એમ સમજવું.

૩ ખુદાને સારી દુનીયા ભુલી ગયલી છે, જે નથી જીવતો અને અગ-
મ ગીતે છે તેજ લનસાગર તરી ગયલો ગણાય છે. જેણે દરેક માણસમા
ખુદા વસે છે એમ જોયું તે માણસ અધરચય ગહેતો નથી. વાસ્તે ખુદાનું
ધ્યાન ધરી કોઈની પીઠ પાછળ જુર ખોવતુ નહી ઇ માફક.

ફના, ફીલ્લાહ નો શખ્સ હોવે, કહે કાયમહીન વો દર્શન ભેવે.

જ્યારે દરેક ઘટમાં ખુદ વસે છે તો કેનું શુદ્ધ બોલવું ? જેવી રીતે દુધ પોતાની જાત ફના કરે છે ત્યારે દુધનું ઘી બને છે તેવીજ રીતે તું તારી જાતને ફના કરશે ત્યારે ખુદના દર્શન થશે. હઠીસ કી માએની કહીતુજ બોલ, ચુન ચુન લો તુમ મીઠે બોલ^૧ બોલ તોહીદ કે મુન, ઘટ હોવે ઉબસ, હેગા મુરીજન તેરી પાસ. પાસ પીયુજ હે ખીચ ઘટ, કહે કાયમહીન છોડ ગીબત. ખુદીકા નુકતા દુર ખીસાયા, પરગટ સાંજન ઘટમેં પાયા. પાયા સાજન મુજકું અબ, પીયુ પીયુ રોગ રોમ બોલે સબ. સબ ઘટ લાલન હે સહી કર જાના, શાહ કાયમહીન પીયુ પીછાના.

૨૧

કબલ હફતમ, ગેર દુર કરદન—કવલ સાતમું.

“ગેર” એટલે જુદાપણું દુર કરવા વિષે.^૧

ફરમાયા કુરાનમેં આપે અહદ, વમિન શરે હાસેહીન ઇબ્રા હસદ.૨ હસદ રખના સો હેગા ગેર,^૩ મારો અપને મનકા ઝહેર. ઝહેર મારો પીયુ એક સહી, કહે કાયમહીન સબ ઘટ વોહી.

અર્થ—કુરાન શરીફમાં ફરમાવ્યું છે કે હસદ રાખવો એ બહુ જોડું કામ છે. કાઇનો હસદ રાખવો એટલે એમ સમજવું કે તે માણસમાં ખુદા વસે છે એમ કલુષ ન કરવું, જેથી મનનું ઝહેર મારવું અને ખુદા દરેક ઘટમાં વસે છે એમ સમજવું.

૧, શબ્દ, સુખન, દહીસનો અર્થ તને જોડીને કહ્યો છે તેમાંથી જે મીઠા લાગે તે તું મુંડી કાઢ. તોહીદ એટલે ખુદાની એકતાના બોલો સાંભળવાથી દીવમાં અજવાળું પ્રગટ થશે અને તને લાગશે કે ખુદા તારા ઘટમાં તારી પાસે છે. ગીબત અને ખુદી (હું પછું) છોડી દે. મને હવે તેમ કરવાથી ઘટમાં ખુદા પ્રગટ્યો છે અને મારા વાળે વાળ ખુદા ખુદા પોકારે છે. દરેક ઘટમાં ખુદા પ્રકાશે છે તે મેં હવે પ્રત્યક્ષ જોયું છે.

૨. હસદ ખોરની જુરાઈથી હું બચવા માંચું છું, ૩; જુદાપણું

ખાંર રખો તુમ કહો કીસપર, સળ ઘટ રહ્યા સાંધ^૧, ખીખર.
ખીખર રૂપ ધરે જે શુમાર પીવ,^૨ અંત પાર કુછ નહી હેલવ.
હવ જંત મે સળ હે વે, કહે કાયમદીન કીસે દુઃખ મતરે.

ઘટ પીયુ હે અંતર લાંન, વેરી દુશમન કીસે મત જાન.
જાનો લોકો પીયુ સળ ઘટ, લુંડા કીસીકા વાંચો મત.

અર્થ—દરેક ઘટમાં ખુદા વસે છે તો તમારે ખાર કીનો કાની ઉપર રાખવો? ખુદા તઆલા જે શુમાર પે દરેક ઘટમાં વસે છે. હવ જંતુઓમાં ખી તે છે વાસ્તે કાઠને દુઃખ નહી દેવું. કાઠને દુશમન નહી સમજવો, તેમજ કાઠનું ખુંકું પણ નહી ઇચ્છવું.

મત રાખો તુમ કીસીપર ખુનસ^૩ કહે કાયમદીન સળ એક હી
હનસ,^૪

હવ અરૂપી હેગા જાન, ખાર મત રખ તું વોહી પીજાન.
પીજાન સાંધકો ગ્યાંની તું, છોડ ખાર ચોર દુહા “હુ”
“હુ” અંતર હસ ઘટસે જાય, કહે કાયમદીન સો પીયુ કો પાય.
મત ખુજ તું કીસે દુશમન. ફેલ રહ્યા ચોદસ નીરંજન.

અર્થ—કાઠ ઉપર તું વેર ન રાખ, કારણ કે બધા માણસમાં એકજ તત્વ છે. ખુદા હવ રૂપે છે વાસ્તે દરેક માણસમાં ખુદા છે એમ પીજાન અને દુહા પણ છોડી દે. જેના ઘટમાંથી “હું પણ” જાય છે તેજ ખુદાને જોઈ શકે છે. કાઠને પણ દુશમન ના મણ કારણ કે આ બધામાં નિરંજનજ ફેલાયલો છે. ખુદા સર્વ દેકાણે મોબુદ છે.

નિરંજન બીન નહી ખાલી હનસ, કયા પરંઘ^૫ ચોર કયા માનસ.
મનકા મેલ જે કાઈ જોવે, કહે કાયમદીન પીયુ પરગટ હોવે.
સાફ અપસકે દીવકો રાખ, ખાર વેર ધો કરહો તું પાક.

પાક તળ હોવે ચોર કો માર, દુઈ દુશમન કો કર તું કાર.
એ હોવે જળ પીયુલ પાય, કહે કાયમદીન જે મન વસ લાય.

અર્થ—નિરંજન વગર દુનીયામાં કાંઈ પણ વસ્તુ ખાલી નથી, પછી શું પછી કે શું માણસ. જે મનનો મેલ માણસ ખુવે તો તેને ખુ

૧ ખુદા ૨, પીયુ, માલિક, ૩. અદેખાઈ ૪, ચીજ વસ્તુ ૫ પંખી,

દા પ્રગટ દેખાયું. વાસ્તે તેમણે દીક્ષને સાફ રાખેા અને ખાર અને વેર તેમાંથી કાઢી તેને પાક કરેા. પાક ત્યારેજ થાય કે જ્યારે ઘટમાં કીનો, વેર, અહંકાર વગેરે ચોરો, છે તેને મારે અને દુનીયામાં ખુદા સીવાય બીજી કાંઈ નથી એમ મક્કમ પછે માને અને તે મુજબ અમલ કરે. જે મનને વશ લાવે તો ખુદા મળે.

જીસ ઘટમે અહંકાર ન લાવે, સો ચરણ પીયુકા ન પાવે. પાવે ઉસીકું જે જીવત મરે, ના કીસીકે કહેનેકા દુઃખ ધરે. - દુઃખ ધરે સો અંતર જન, કહે કાયમદીન હોયે શુમાન. મુખસે તો સાહેબ સાહેબ કરે. ઇશકસેં ધ્યાન કોઈ ન ધરે.

અર્થ—જે ઘટમાંથી અહંકાર જતો નથી, તે પીયુના ચરણ જોનો નથી. જે જીવના જીવત મરી જાય છે, અને જેમ મુવેલા માણસને બુંડું ખોલે તો લાગતુ નથી, તેમ જીવના માણસની લાગણી થાય તો તેને ખુદા મળે. મોઢે મોઢે લોકો ખુદા કરે છે પણ ખરા પ્યારથી કાંઈ ખુદાનું નામ લેતું નથી, એટલેજ ખુદાને પહોંચી શકાતું નથી.

ધ્યાન ધરે જે એક સુન હો, સાચી બંદગી કહીયે સો. સાચી બંદગી જે ખુદી ખો જાય, કહે કાયમદીન નિરંજન પાય. આયત્ત માફીક લેદ ખોલ બતાયા, પરગટ કીયા સમ છુપા છુપાયા. છુપા આપ પીયુ, લોક જીલાજો, પાસ હે આપ ને દુર બતાજો. બતાયા લાભા અરશ કે ઉપર, કહે કાયમદીન ઘટમે પીયુ સહી કર. કહા કુશનમેં સોહી કરો, ખાર હસદ તુમ દુર કરો. કરો જે કુછ દુરમાયા હક, શંકા મનમેં જરા ન રખ. રખે તું ધ્યાન ઘણી સેં જે, કહે કાયમદીન ખાર દેા ખો.

અર્થ—જે એક ચિન યદને ખ્યાન ધરે તો તે સાચી બંદગી કરેલી કહેવાય સાચી બંદગી એજ કે દું પલ્લે ખોતું. એમ કીધાથીજ નિરંજનના દર્શન થાય છે. કુશનની આપના (આખા) નો બેદ જે છુપેા દતો તે તમે દેખાડી દીધો છે. ખુદા પાસે છે પણ લોકો દુર સાનમાં આસમાન ઉપર જતાવે છે. ખુદા ઘટમાં વમે છે તેને પેદેમાં જીતો. ખાર, હસદ વગેરે દુર કરો. અને મનમાં જય પણ શંકા નહી રાખો.

હખત હરતુમ, હદમ તોહીદ, વ મારેફતે હકતઆલા.

કવિત આદમું, ખુદની એકતાનું જ્ઞાન એટલે મારેફત. આમાં થોડી લીટીઓ ગુજરાતી ભાષામાં છે ને થોડી ઉરદુમાં છે.

આપે વૈદ આર આપે નેશી, નાહ નેઈ નેઈ શું દુઃખ ખોશે ?
દુઃખ તું અને ઓસડ તું રે, નેથ ને શાહ કાયમદીન નો રે.
ગ્યાની રે આપે ધણી રે ભુજો સાચો રે સાહેબ સમરથ ખોજો.

અર્થ—તું પોતેજ વધદ અને પોતેજ નેશી છે, તો ધડી ધડી નાહ નેવાયી શું મારું દુઃખ ઓછું થવાનું છે. તું પોતેજ દુઃખ છે અને ઓસડ પણ તું છે. માટે તું મારો નેપ જો. ખુદ જે સાચો સાહેબ છે ને ભણવાની કાશીરા થાય એજ ખરી છે.

શાહ કાયમદીન. પીયુનેરે પુજો, એની રે કંથા ધ્યાનથી રે ખોજો.
લખતાં લખતાં નય કરીયાવ ખુટી, પીયુ પાય તે વાત છે મોટી.
અબલ આખર વોઈ હે, ઔર ઝાહેર ખાતીન વોઈ હે.

ધણી સાચા વોઈ હે, ઔર દુજા કોઈ નહી હે.

અર્થ—અય કાયમદીન, તું ખરા ખુદને પુજ અને એની વાતો ઉપર ધ્યાનથી વિચાર કર. લખતાં લખતાં તો દરીયો ખુટી નય પણ એના ભેદની વાત લખાય નહી. ખુદ મળવાની વાત મોટી છે. પહેલે બી તેજ અને આખર પણ તેજ છે. ઝાહેરમાં અને ખાતીનમાં પણ તેજ છે. તેજ સાચો ધણી છે તેના વગર બીજું કાંઈ નથી.

કમાઈ નેસી ને કરે વેસે ફલ તબ ખાય.

કમાઈ અપની તું નેક કર અમર મેવા ખાય.

બીજ લીંબકા ભાય કર ઔર મીઠાસ દુંડને ભાય,

આકડા ઘતુરા ભાય તો ખુશખોઁ કહાંસે પાય.

ચંબેલી અપના અમલ કરો ઔર ચાહ કરો અંજુર,

ખાસ પુલ્કનકી તબ મીલે ઔર મેવા ખાઓ ભરપુર.

ખુદી અપની ફના કરો, જે ખુદ હો પીયુ પીછાન,

મેવા ફલ સો એઈ હે, શાહ કાયમદીન કહે સો માન.

અર્થ—જે માણસ જેવી કરણી કરે, તેવીજ કમાઈ કરે અને તે વાંજ ફળ મળે. જો નેક હોય તો અમર મેવો ખાય. લીંબડાનું ઝાડ વા-
વીને તેમાંથી મીઠાશની આશા રાખી શકાતી નથી, તેમજ આંકડો ધતુરો
બાકીયે તો તેમાંથી ખુશબોની આશા રખાતી નથી. જો ચંબેલી જેવા તમારા
કામ કરો અને અગુર એટલે દ્રાક્ષ જેવી યાદી રાખો (એટલે સારા કામો
કરવાનો હ મેશાં ખ્યાલ રાખો) તો હંમેશા પુલના જેવો વાસ મળે
અને મેવો ભરપુર ખાવો, એટલે સરા કર્મોના સારા ફળ છે, અને પુરાના
પુરાં છે. તમારામાં “ હું પશુ ” છે તે કાઠી નાખો તો ખુદા નજરે પ
ડે, અને મેવો અને ફળ એજ છે.

[અસમિદક્ષાહ દિર રહેમાન નિર રહીમ.
તીસ હરશી.

અલોકે, અલ્લાહકી સુનમેં ધબ, છને દેખી સો જાને મભ.^૧
મભહ ઇસકી પાવે તો, જા ચેલા સતગુરુકા હો.
હોવે મેહોર સતગુરુકી જબ, કહે કાયમહીન પાવે રબ.
એ, ભજન બંદગી હે લાહા,^૨ સાંધ મીલનકા લેહ હે ન્યારા.
ન્યારા હે એક સુન મેદાન. તામે ઝલકે નુર નીશાન
નીશાન જોત સત ગુરુસેં પાવે, કહે કાયમહીન એન હો જાવે.
તો તા ઘરમેં હે દરશન નુર. સો નર ચીને જો હોવે સુર.^૩
સુરા આપા જિના જો હોવે, સોહી પરગટ ફીદાર જોવે.
જોને દોષ સતગુરુકા બાલક, કહે કાયમહીન ઘટમેં ખાલિક.^૪

૧. અલ્લાહના સુન મેદાનમાં એક વાવડો છે જેણે તે જોયો હોય તેજ તેની મભહ જાણે એટલે, એ સુન મેદાન નું ધ્યાન કરી માણસો જે સુરન જોડે તેનેજ તેમાં શું મભહ છે તેનું જ્ઞાન યાવ છે.

૨. સાધારણ ભજનો ગાવા ને બંદગી કરવી એ મજુરી મેળવવા જેવું છે,

૩. ઘટમાં જે ખુદ તાલાનું નુર છે તે જે સુર પુરપ હોય તેજ જોઈ શકે છે. ૪ ખુદ.

સે, સાળીત કર લે અગમ દેશ કોન બનાવે જાહેર લેસ.
 લેસ બાહેરકા સખ તું છોડ, સુરત ઉલટ કર સુનમે^૧ જોડ.
 નેરાવર કેદ પ્રેમકી આયે, કહે કાયમદીન સુરત દેશ કું જાયે.
 જીમ, ઝલમલ નુર ઝલકે વાંહી, જહાં નહીં હીન દેન^૨ ધુપ છાંહી.
 જહાં ધુપ ખીના હે મેદાન, તહાં પરગટ નુર સુખદાન,
 સુખદાન જા હે ઝીના^૩ નુર. કહે કાયમદીન કાંઈ ચીને સુર.^૪
 હે, હજુરી સુરતા કી ચેહી. ને કાંઈ ભુલા સુધીયા દેહી.^૫
 દેહીકા દેખના ના દેખ કરે, તાકી સુરતા ગઢ પર ચઢે.
 ચઢ જાયે સુરતા જહાં હે ખ્યારા, કહે કાયમદીન નુર હીદારા.
 ખે, ખાલક^૬ હે સખ ઘટ ખાસ. સતગુરૂ સેવો તો હોય પ્રકાશ.
 પ્રકાશ પ્રીતમ^૭ હંખા હજુર, આશક સેં નહીં તિલ^૮ બર દુર.
 દુર કર જાને સખ સંસાર, કહે કાયમદીન મન હજુર હીદાર.
 દાલ ધાંમ દેશમાં ને કાંઈ પહોંચ્યા, તાકા મીટા હરખ, શોક, સાંસા.
 સાંસાં મીટા દેખા હીદારા ગયા મનકા સળી ખીચારા.
 ખીચાર, મનસુખે કીયે સખ દુર. શાહ કાયમદીન બાયે એન હજુર.^૯
 ઝાલ, જીકર યાદ અજંબા^{૧૦} ખોલે, સતગુરૂ સેવો ને પઠા ખોલે.
 ખોલ પઠા દેખાવે નુર, સુરત સુનમે^{૧૧} કરે હજુર.
 હજુર સુરત સુનમે^{૧૨} હોવે, કહે કાયમદીન તખ હીદાર જોવે.
 રે, રસ્તા ધામકા તું પકડ, ઉલટી ચાલે ગઢ પર ચઢ.
 ચઢે ગઢ પર સોઈ નર મુરા, દેખે નુર દરશન જહુરા^{૧૩}
 જહુરા તાકા બહોત હે ખાસા, શાહ કાયમદીન કહે પીયુ પરકાશા.
 ઝે, નેહોદ^{૧૪} જોગ^{૧૫} સખ દુર કર ટાલ, સુરત નુરત સેં ચીનો લાલ

૧ રાન ૨ વારીક ૩ શુરો મુરૂપ.

૪ સરીગ ૫ દુનીયાને પેદા કરનાર, ૬ ખુદા ૭ તલ.

૮ જ્યાગે વિચાર, મનસુખા બધા દુર કીધા ત્યારે કાયમદીને પોતાને ખુદાની ઝગ જોયો. ૯ દીવની જીકર.

૧૦ ખુલો પ્રકાશ ૧૧ પરજમારી ૧૨ જોગીપદ્મ

લાલ ચીનાવે સતગુરુ તોઈ, એ વીખ ઘટકા નીર્વાખ હોય,^૧
હોવે વીખ સખી નીર્વાણુ, કહે કાયમદીન ચીન મેદાન.

સીન, સુનમાં અનહદ નાદર સુનાયે, ઝીના, તીખા તુર દેખાયે.
દેખાયે તુર તુર પ્રકાશા, અનવા^૩ નીયામત^૪ ખુબ તમાશા,
તમાસા દેખા સખત દીપ^૫ નવ ખંડ,^૬ શાહુ કાયમદીનકા મન
ભયા મગન.

૧ જે દીલમાં વીખ હોય છે, જેવોકે દસદ, કીનો ગુસ્સો, લોભ, લાલચ હુ'પણુ, વગેરે તે બધાં ગુરુની મેહરયાજ પોતાની બહેરી ખામીયત દુર કરે છે. ગુરુ બનાવે તે રીતે દીલ ઉપર સખ્ત બાણુ છોડવાથી આ અસર થાય છે. વીખ એટલે એર ૨ અવાજ ૩ ભાત ભાવના ૪ પ્રસાદી

૫ સપ્તદીપ—શરીરમાંના સાત ચક્ર અને તે ચક્ર નીચે પ્રમાણે છે.

૧. શરીરના ગુદાસ્થાન અને જનને દ્રિયની મધ્યમાં ચતુર્દલ ચક્ર (Pelvic Plexus) કેટલાક એને આધાર ચક્ર કહે છે.

૨. પટ્ટલ ચક્ર (Hypogastric Plexus) શરીરમાં નાભિસ્થાનની નીચે. કેટલાક એને સ્વાધિષ્ઠાન ચક્ર કહે છે.

૩. દશદલ ચક્ર (Epigastric Plexus) આ નાભિસ્થાનમાં છે અને મણિપૂરક ચક્ર (Solar Plexus) કહે છે.

૪. દ્વાદશદલ ચક્ર (Cardiac Plexus) હૃદયમાં છે એને અનાહત ચક્ર કહે છે.

૫. પોદશદલ ચક્ર (Carotid Plexus) કંઠમાં છે એને વિશુદ્ધિ-ચક્ર કહે છે.

૬. દ્વિદલ ચક્ર (Medulla Oblongata) બુકુડી સ્થાનમાં આવેલું એને આત્મા ચક્ર અથવા બિંદુસ્થાન કહે છે.

૭. સદ્બ્રહ્મ દલ ચક્ર (Brain) મસ્તકમાં છે એને શ્રવણ ચક્ર કહે છે.

૮. નવખંડ નવ નાડીઓ છે અને શરીરમાં નવ દરવાજા છે:—બે આંખ, બે કાન, બે નરકોણ એક મોં, એક મગ દ્વાર, એક મુત્રદ્વાર, એ રીતે નવ દરવાજા છે.

શીન, શોર^૧ સુનમેં અનહદ હોય, પકકા પાતર હોય સો જોય.
જોવે કોઇ સતસુકા ચેલા. નુરે કે મન હોગા રહેલા.
રહેલા મુજકો હે રહેમાન, શાહ કાયમદીન સુના ચીન^૨ મેદાન.
સુવાદ, સાહેબ પરગટ મેં પાયા. પડદા મુરશીદ ને દુર ખીસાયા.
ખીસાયા પડદા દેખા નુર, મુરત, મુરતમેં લઈ હજુર,
હજુરી હરકમ હકસેં લાગી, શાહ કાયમદીન કી ચિંતા લાગી,
સુવાદ, ઝમીર દીલસેં હુવા નિર્મલ, મુરત મુરત^૩ ગઈ સુનમેં
ચલ.

અહ ગઈ વહાં જહાં નાદકા^૪ શોર, અગમ અગોચર વરમંડ^૫ ફોડ
ફોડ વરમંડ ચોર દેખા નુર, શાહ કાયમદીન એંન લયે હજુર.
તોએ, તમએ,^૬ તૃપણા^૭ સખી મીટે, જોત જો ઘટમેં જળ પરગટે
પરગટ જોત નવ ખંડ^૮ પ્રકાશ, રોમ રોમ^૯ બધા પીયાકા ખાસ
ખાસ હમારા અગમ મેદાન, શાહ કાયમદીન દેખા નુર નીશાન.
ઝોએ, જાહેર સુનમેં નુર હે ઝીના^{૧૦} પીરકી મેહેર સેં વે મેં ચીના
ચીના હક, હુવા આરામ, અગમ અગોચર દર્શન ધામ,
ધામ દેશમેં જોત પરગટ, લગી વહાં શાહ કાયમદીન કી મુરત.
એંન, અદલાહ કા સુનમેં તેજ, સૈયાં^{૧૧} પ્રગટા મુજ ઘટ રહેજ
સેજે ઘટમેં બધા લરપુર, જીત દેખું ઉત^{૧૨} દર્શન નુર.
નુર દેખત આપા ભુલ ગયે, શાહ કાયમદીન, એંન નુર હો રહે
ઝેંન, ગેર દિલસેં દુર કીયા, પરગટ એંન દેખા પીયા.
પીયા ખીના કુચ ચોર ન લાવે, જીત દેખું ઉત વોહી દેખાવે.

૧ અવાજ ૨ પાકકું વસણ એટલે પુરુષ ૩ ચીની નાદ જ્યાં
ચાપ હો તે મેદાન.

૪ ઈંદા અને પીંગળાનો માર્ગ ૫ અવાજ ૬ અદમાડ ૭ લોભ
૮ ખાદેશ ૯ નવ નાડીઓ ૧૦ રૂને રૂવે.

૧૧ જારીક ૧૨ ખુલ ૧૩ જ્યાં જોઈ ત્યાં.

દેખા સુન. મેં પરગટ લાલ,^૧ શાહ કાયમદીન મીલે બીચ નુર
જલાલ.

ફે, સે-ફના ફીરશેખ હુવા, પીછું હુવા ફેના ફીલલાહ?
ફેના ફીલલા હો આપ ગયા, પરગટ દેખા પીતમ પીયા.
પીયા પીયારા રૂમ રૂમ^૩ ખોલે, અગમ આકાશ કા પડદા ખોલે.
ખોલા પડદા દેખા નુર. શાહ કાયમદીન લયે એન હંજુર.

કાફ, કાયદા મનકા હુવા સો ઠર, સૂરત ચીન ગઈ અમર ગઢ.
ગઢ પર ચઢ દેખા મેહાન, ઝલમલ ઝલમલ નુર નીશાન.
નુર નીશાન સેં સુરત જહાં લાગી, કાયમદીન કે મનકી લખ્યા
ભાંગી.

કાફે, કીલી હકકી સતશુદ્ધ ખતાય નેત પરકાશકી ખોલ દેખાય
દેખાય નેત બીચ સુન ધામ, રોમ રોમ હોવે અમર આરામ.
આરામ આનહ હુવા સો અમ, શાહ કાયમદીન દેખા પરગટ રખ.
લામ, લોહે લાલનસે ને લગાવે, સો બી પરગટ દર્શન પાવે.
પાવે તમ આપ હોવે સફા, દીદારકા હસે હોવે નફા
નફા દીદારકા હુવા સો મોલે, શાહ કાયમદીન આપસ ગયે
સો ખોય.

મીમ, માન, અલીમાન સખી દુર કીયા, પરગટ પ્રીતમ ઘટમેં લયા.
લયા પરગટ નુર અજવાલ, ઘટસેં બાગે સખ કોધ ચોર કાલ.
કામ કોધકા હુવા સખ નાશ, શાહ કાયમદીન દેખા નુર પ્રકાશ.
નુંન, નૈન ઘટકે પરગટ બાગે, ચોર, ચખાર^૨ સખ દુર બાગે.
બાગે, ઘટ છોડ છોડ સારે, પ્રેમ લશ્કર મેં સખી હારે.
હારે ચોર, હુવે શાહુકાર, શાહ કાયમદીન દેખા દર્શન કીરતાર.

૧ ખુદા ર માલુસ ખુદાનુ જ્ઞાન મેળવવા માગે તો પરેખા ફના ફીરા
ગેખ થતુ પડે છે. એટલે પોતાનો ગુત ને કાપ કહે તે મુજબ અમન કરી
પોતે ગુરમા ફના થતુ પડે છે, પત્રીથી તે રસુનમ્મા ફના થઈ પત્રી ફના ફી
દલાહ થાય છે એટલે ખુદમા ફના થાય છે ૩ એવે ફને ૪ ઘટના મેર

વાય, બહેનત દરીયાયે સુરત ભુલાવે, ખળર તનકી લે ખીસરાવે.
 ખીસરા તનકી મુધીયાઃ અળ, પરગટ દેખા ઘટમે રળ.
 રળ સોઈ હે હરદમ હજુર, શાહ કાયમદીન પ્રેમ પીયા બરખુર.
 'હે' હરદમ લગાવો સાઈ સુ ધ્યાન, પરગટ દેખા ઝોન રહેમાન.
 રહેમાન નુર ઘટમે પ્રગટા. પાંચ પચીસઝકા સળ ભય મીટા.
 મીટી તૃષ્ણા મનકી આજ, શાહ કાયમદીન હીદાર પાયા રાજ.
 લામ, લાલનકી શહ રહેને પાઈ, પરગટ ભેત ઘટમે જગાઈ.
 જગાઈ ઘટમે ભેત પ્રકાશ, મીટી મનકી તૃષ્ણા આશ.
 આશ પુરી મુરશીદ કામીલ, શાહ કાયમદીન પાયે હક્કજલ.
 હમઝા, વે દો હીલ મીલ રહે. દુજે પીચસે દુર ગયે.
 ગયા સળ ચોરોંકા બાસ, પરગટ હુવા નુર પરકાશ
 પરગટ નુર હુવા વીસરામ, શાહ કાયમદીન અમર પાયે આરામ.
 ચે, ચે ઘટમે પાયા લાલ, અનહદ ભેત હુવા અજવાલ.
 ઉમલા અશ પીચ હે ભેર, જહાં બજતાં હે ઘંટકા ઠોર.
 ઠોર બાજે બહાં નહી મલાયક, મુરસીલકા ગુઝર, શાહ કાયમદીન
 મુશાફેદા કર ચદે ગઢ પર.

૧ એકતા ૨ લાન

૩ પાંચ વિપય, ત્રણ, ૨૫ઈ, ૨૫, ૨૨, ગંધ. પચીસ તત્ત્વો, ૫ જ્ઞાને
 દ્રિય, ૫ કર્મેન્દ્રિય, ૫ પ્રાણ, પાંચ મહાભુત, ચાર અંતઃકરણ ને છવ. ૪,
 ખુદા, ૫ દુષ્ટ, બીજી ચીજો ૬ શાંતિ.

જી અહીંયા અનહદ ભેતનું અજવાળું છે અને ઘંટનો અવાજ આવે
 છે. આની સાથે મહાન મુક્તિ શાએર દાદીઝની લીટી સરખાવો:—કસ ન
 દાનીશત કે મંઝીલ ગહે માશુક કુબરત, ઈન કદ દખ્ત કે બાગે જરસે મી
 આપદઃ કોઈએ જાણું નથી કે માશુક (ખુદા) નું ઘર ક્યાં છે બસ
 એટલુંજ જાણે છે કે ત્યાં ઘંટનો અવાજ આવે છે. અનહદ નાદનું આ
 વર્ણન છે.

અંસનાદ સાખીયાં, વ દોહરા દર ઇંમે તોહીદ વ,
મારેફત હકેતઆલા.

આમાં સાખીઓ અને દોહરાઓ કહેલા છે. ખુદાઈ એકતાના સાનનું વર્ણન કરેલું છે.

સાખી દોહરું મેં કહી તોહીદ, ને ઉસ જુએ ઉસે હે ઈદ.
ઈસ સાખી દોહરુંકા મરમ ને જાને, સોહી હક તાલાકો પીછાને
ને પીર મુરશીદ પાવે કામીદ, ઉસે હક તાલા હોવે હાસીદ.
ખુદ કો પૂના કર બે ખુદ હોવે, સોહી દરશન હકકો જોવે.
સાખી દોહરાં મેં મીઠા શું, શાહ કાયમહીન કહે સો મુન.

સાખીયાં અન્વલ ખુદરા અઝ મુહબ્બતે દુનિઆ
દુર કરંદન (પોતાને દુનિયાની મોહોખ્ખતથી દુર કરવું.)
ઉખરેજો અનિં હુનિયા તસેલો ખિલ આખેરા.—દુનીયાથી
દુર થાવ, અને આખેરતથી મોહોખ્ખત જોડો.

જેસા ફેરા ઘટેકા શું હીન ફીરત હે હાયમ^૧
મેં દો હીનકા હે પેખના,^૨ તુંમ ચેતલો શાહ કાયમ.
ઈસ દુનીયાં કે ચોક્મે કુછ વોહોરત^૩ કરતા ના
કાયમહીન, ખાલી ફેરા ફિર કયા મુંદ દેખાવે શાહ ?
દુનીયા જેસા દાવરા,^૪ ફીરત હે હીન રેન.^૫
એસા હિસકા જેલ હે, કાયમહીન જેલો મેલકે મેન
સોહા કરને જોજા હે, સાહેબને તુમ કો.
કાયમહીન ખાલી ફેરા ફિર, ઘના પરતાવે તું
દુનીયા એમી બદાવરી જેસા મીમલકા પુલ,
કાયમહીન જુઠા પેખના, આખર યજ હે ધુંલ.

હુનીચા બુડી મકસદ, જેસા પતંગ^૧ કા રંગ.
કાયમદીન મત બુલ ઇસ રંગ. પર ચે પીયુ કે સખ ઢંગ
છને તુજે પેદા કીચા, ઉસસે સોદા કર.
ધ્યાન રખ તું પીયુસે, કાયમદીન આલજ હોકે કર.
તુરત મુરતકા^૨ તાના^૩ બુજ, ઓર ઇસ્ક કા કાંઠલા^૪ બદા..
શાહ કાયમદીન આલજ કહે, પીયા પાર ઉતારે છેડા.

૨૪—૨

સાખીયાં દુલ્લમ.

(આયત) ઠનના અમવાલોકુમ વ અવલાલોકુમ
અદુ તુલ્લકુમ, ફેલ્લઅરુમ

અર્થ—તમારી માલ અને તમારી ઓલાહ તમારાં દુશમન જિ
તેમનાથી બચો.

ઈલ દો ઘડી કે ખેલપર કયા બુલાહે તું.
આજ હે એસા કલ નહી, ફીર ખસ્તાયગા તું.
ઇસ પીંજર^૧ કે રૂપ પર કુચ સોદેસેં મત ચુક,
કલ તોતા^૨ ઉડ જાયગા, ઓર પીંજરા જાવે ચુક.
ઇસ માટીકે ઘરમહીં એક ભમર^૩ શુન્નત^૪ હે.
ભમરા કલ ઉડ જાયગા, ઓર માહી જાવે ખેલે
જયું શીશે મેં તેલ હય, ઓર કાયા અચસી હે.
કલ શીયા કુટ જાયગા, ઓર તેલ જાયગા જહે.
કાયા એસી કાચકી, જેસા બાગકા પુલ.
કાયમદીન એ સખ દો ઘડીકા, આખર સબહી ધુલ.

૧. પતંગી ૨. જોડું ૩. તાણો ૪. કાંઠો જેનાથી લુગડું વણાય છે,
૫. શરીર ૬. પોપટ, (ઇત) ૭. ભમરો (પાણ) ૮. ગણ મણે છે.

-૩

સાખીયાં સંધ્યુમ, દર મચારેફતે હક તઆલા.

મન સદલા-તવીલન ફિલ મસજીદે-વ ઝિયેનતિલ
બદને બીલ અમામતે-મના ઝેરલ ખલાયકે-વ માફી
કલબેહી મિન-નિયાઝીલ મહબુબે મિનસ્સલા તિલ વિસાલે.

અર્થ—જે માણસ લોકોને દેખાડવા મસ્જિદમાં લાંબી નમાઝ પઢે
છે અને શરીરને પાધડીથી શણગારે છે તેથી તેને કાંઈ ખુદાની નજદીકી
થતી નથી.

જીભ પહેરન પહેનકે, યુ' તસખી પઠે ઉક દાયમ.

યે હો દીનકા હે પેખના, તુમ ચેત લો શા કાયમ.

દીલકા કહાવા' કરો, ઔર નયન કરો હો પીયાલે.

દમકા ચમચા કરો. પીયો શાહ કાયમદીન પહેલે.

દીલકી કેરી કરો, ઔર દમકી કરો છુરી.

એસી જપના જપ કરે, તબ કાયમદીન હોવે વલી.

દીલકે તીલ કરો, ઔર દમકી કરો જો ઘાની.

એસી જપના જબ કરે, તબ કાયમદીન હોવે ગ્યાની.

એ' સબસે અબતર' હું, આર દીલ હે કયા મેરા.

કાયમદીન આજીઝ પર મેહર કર, ઔર હે નગીના તેરા.

-૪

સાખીયા ચહાઝમ, દર મારેફતે હક તઆલા.

(હદીસ) લે કુદલે શએઈન કલબુન, વ કલબુલ
કુરઆને ચાસીન.

અર્થ—દરેક વીઝનું દિલ હોય છે—કુરાનનું દિલ ચાસીન છે,

મક્કા અપના દીલકરો, ઔર મદીના ખી ઉસકો ખુશ.

વારા^૧ ના તું ઉસ ઉપર, રચોન દીન તું પુજ.
અરશરે દુરસી સળહી દીલમે^૨ હેંગે જાન.
પુળ દીલકી તુમ કરે ઐર સાચા સાહેબ પીછાન,
દીદાર અપને દીલમે^૩ હે, ઐર દુલ્હા જાગે કહાં.
દીદાર દેખન આહોતો, દેખો દીલ કે માંહાં.
દીદાર તુમકો જળ ગીલે, ઐર ખુદી અપની સળ ખોય.
તુકતા મનસે દુર ખીસે, તો દર્શાન શાહકા જોય.
તુકતા મનકા દુર કરે, ઐર મારે ઘટકે ચોર.
શાહ કાયમદીન દુર કીયા, તળ લગી સાંધસે દોર.

સાંખીયા પંજુમ. દર ધલમે તૌહીદ.

કુદ્-ખુદ-મોમેનીના હાઝેરતુન મિન ઝિકરિલ ખરીયે.

અર્થ—ઇમાનવાળાંઓનાં દિલ ધુપી માદને લીધે ખુદા આગળ
દાવર હે,

ઘટમે^૧ તેરે તસબ્બર^૨ લાવે ખુળ જો આજ,
કાયમદીન, અમલ^૩ નેક હો, તો સરે તુમારા કાજ.
ઝાલે ઝપટે ઘટસે^૪, ઐર જો તું દુર કરાય,
ખુદી ખુદમે^૫ સે ખોલો કર, કાયમદીન પ્રીત લગાય.
ચોર સળ ઘટસે^૬ કાઢ કર. ઐર કીજીયે દીલકો ખુળ,
કાયમદીન દીલકો સાફ કરે, તો દેખે શાહકા રૂપ.
ગોફુ જોલા હાથ લે, ઐર હાંકે જનાવર^૭ સળ.
કાયમદીન હવત મરે તો ઉસે દર્શાન દેવે રળ.

૧ વારી જાવું. ૨ સાતમું આસમાન, ખુદાની બેઠક જે કહે છે તે.

૩ ખ્યાલ કરવો. ૪ સારું કામો. ૫ દીલના જનાવર, પાપી જનીઓ.

શીશ 'લે કાટે' ઝાઠકે, 'તો લી ન' મારા દમ.
 કાયમદીન સળુરી ને કરે, ઉસે પીયુ પીલાવે પ્રેમ.
 એલ ને ઉસ પર શીર ફીરે, ના કુછ કહે એક બાત.
 માન રખે સો સોચના, કાયમ દીન લેકર હાય.
 કયા કયા દુઃખ તો ઉન સહા, ઐર તોલી ખુદી ન આઈ,
 કાયમદીન દાનીઆલ નખીસે, ઝપાદે પાઈ બહાઈ.
 મારેફત સારી ખોલ કહી, સરે ઠીસીકા કાજ.
 કાયમદીન નખી છી મેહેરસે, પાયા સુરીજન આજ.
 સુન સુરીજન બીનતી, ઐર દીને સુજઠે સળુર.
 કાયમદીન આજઝ કે દીલપર, રહીયો સદા હંઝુર.
 કરની તેરી સબ પીયા, મત સીર ચેરે નાખ,
 કાયમદીન આજઝ હે પીયા, ઉસે મનડે' મે' રાખ.

સાખીયાં રાશુમ દર ઈતમે તૌહીદ.

ઈઝા અન્નુસુલ કુકરાઓ ફહોર-લાહો.

અર્થ—જ્યારે તમે (સાચા) ફકીર આવો ત્યારે અનાદમા
 જઈ શકો છો.

કાયમદીન સચ કર બનીયો, ને કાઈ શાદ પર મોય. ૩
 પણ સાચ ઉસી પર રાખીયે, તો શાહકી ખ્યારી હોય.
 કાયમદીન સચ કર બનીયો, ઐર નેહ' સાધસે' રખ.
 પણ સાચ ઉસીપર રાખીયો, તો લોક મારે'ગે જખ.
 કાયમદીન પીયુ એક સહી, મતા'મતી મત કાદ.

૧ જુવાર, બાજરી વગેરેના સાંચો છે તેને કાપી નાખે છે તેની ઉપર
 ખલીમા બળાવે છે તેથી તે કાંઈ ફરીયાદ કરતા નથી. એવી સળુરી
 રોય તો પીયુ મગે ૨ મન.

૩ મોહે ૪ પ્રીન. ૫ ખુદા ૬ મતો ઉભા કરવા તે, વાદનિવાદ

ભુંડા તું કીસે કહે, સળી ઘટ બસે કીરંતાર.
 કાયમદીન સળમે ચાહ બસે, ઝોર કુહ ન દુભા^૧ આન.
 ભુંડા બલા સો આપ કહે, સહી કર તું ચે માન.
 કાયમદીન એન જો હો રહે, મત જૈન દિલમે લાય.
 ભુંડા લલા સો કીસે કહે, યું જંતર પડ જાય.
 કાયમદીન આપસ આપ કહે, ઝોર નામ કીસીકા લે.
 આપે બોલે આપકો, કહો વાર કીસપર હે.
 કાયમદીન હોક કહેતે ઝોર, વોહ મત હીલમે આન.
 ધ્યાન ધણીસે રાખીયે, સાચા સાહેબ પીછાન.
 કાયમદીન કે મન એક હે, જહાં દેખે વહાં નુર.
 નળી રસુલકી મેદર સે, હુવા સો નુકતા^૨ દુર.

સાખીયાં હકેતુમ (સાતમી), દર ઇલમે તોહીદ.

(હદીસ) કુનફિદ-દુનિયા કા અન્નકા ગરીબુન અઓ
 કઆબેરી સળીલિન વ અહા નક્સકા મિન અસ્લાખિલ
 કુબુર.

અર્થ—દુનિયામાં તુ ગરીબીથી અને મુસાકરની મારફત ચાલ, અને
 પોતાને મરેલાઓ જેવો સમજ.

ઉરદુમાં જોવા જઇએ તો “કાયમદીન” સાત અક્ષ-
 રનો હરફ છે, કાફે, અલેફ ચે, મીમ, દાલ, ચે, નૂન, એ
 સાત અક્ષર એમના નામમાં શું શું દેખાડે છે તે નીચે
 વર્ણવેલું છે.

“કાયમદીન” નામકે સાત હરફે, ઝોર સાતું સહી કર જાના,
 ખુદ જો, જે ખુદ હો, હકતઆલકો પીછાના.

૧ ખીલું. ૨ જૈન ને જૈન ની વચ્ચે જે તુકાનો ફરક છે તે.

“કાફ” કેનાઅત^૧ કરકે, રખા મનકુ ઠાર^૨
 કાયમદીન મન એકહે, દુખ નહી કાફ ઔર.
 “અલેફ”, અલ્લાહકે એક પીછાના, દુખ અંતર ટાલ,
 કાયમદીન, કહે મન એક હે, જહાં દેખો વહાં લાલ^૩
 “યે”, યાદ સુરતસે ચીના, દેખા અર્શ મેદાન
 કાયમદીન, પુખ નીત^૪ કરે, સુરત લાગે માન.
 “મીમ” સે “મે” “હુ” દુર કીયા, હુવા હીરસ કર દુર
 કાયમદીન નુકતા ટાલ કર, દેખા નુર અહુર.
 “દાલ”, દુનીકે લોખકે, ઔર કીયા દિલમે^૫ સે દુર,
 કાયમદીન આપા ભુલ કર, ચીના અનહદ તુર.
 “યે”, દુલ્લ યુ^૬ કહે, હોઠ હીલાને બીસર^૭.
 કાયમદીન કર મુશાહેદા, અગમ ઘડપર ચઢ
 “નુન” નુકતા ખુદીકે, કીયા હે છુને કતલ
 કાયમદીન હક ફરીયાવમે, એન હુવા વાસીલ^૮

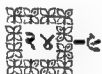
સાખી હરતુમ, મુનાબતે આજીબી ચેશે

હકતઆલા. ખુદા પાસે આજીબની મુનાબત (અરજ)

ઈસ રહેણીમે^૧ તું રખીયો, ઔર તુજસે મેરી લજમ^૨.
 કાયમદીન આજીબ યુ^૩ કહે, મેરા કોન ગળ.^૪
 સાચા સાહેબ તું ઘણી. ઔર મુજે હે તેરા ભાવ,
 કાયમદીન આજીબ યુ^૫ કહે, પીયા સેજે મેરી આવ.

૧ સતોત. ૨ મનને એક દેકાગે રખવું. ૩ ખુદા. ૪ રોન. ૫
 હોઠ હલાવીને એટલે મોઢેથી બંદગી કરવાનું પીસરી જઈ જ્યારે સુરતથી
 ખ્યાન ભગાડવાનું શરૂ કર્યું ત્યારે અગમ ઘડપર ચઢ્યો. ૬ ખુદા સાથે
 વેળાનું તે. ૭ યરમ. ૮ તાકત.

આશા તેરી મુજ ઘણી, ઐર મુજ પર કીલ્યે કરમ,
કાયમદીન આજીઝ કહે, પીયા રખો મેરી ચરમ.
મેરી તુજસે પ્રીતહે, ઐર મુજે ન રખીયો દુર,
કાયમદીન આજીઝ કહે, પીયા પ્રેમ પીલા ભરપુર.
મુનો સુરીજન ખીનતી, ઐર ન હો મુજસે ભુદા
કાયમદીન આજીઝ કે ઘટમે' રખીયો ઉભલા સદા.
મેહર કરો મુજપર પીયા, તો સખ દુઃખ જાવે નાશ
શાહ કાયમદીન આજીઝ કહે, પીયા પુરો મનકી આશ.

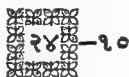

સાંખી નહુમ. (૯) દર મોહોજમતે હકેતઆલા.
(હદીસ) ફેતહના જિહાદિલ અસગરે, વ રત્નઅના જિહા-
દિલ અકબરે.

અર્થ—અમે જોદી જહાદમાં ફતેહ મેળવી છે અને હવે મોદી
જહાદ તરફ રજુવાત કરી છે.

કાયમદીન શીસાદે અકબર ઘટ ભીતર, ચમશેરસે' કરો કતલ,
ફિર નુરે હીદાયમે', હો જાઓ અન વાસીલ.
કાયમદીન ખીરેહુ' ઇશકમે', જલ' હોવે અંગાર
ખાંણુ જે છુટા પ્રેમકા, સો પડા કલેજે, સાર
કાયમદીન ખીરેહુકે ઇશકમે' ઐર બહે જે મસ્ત હોય,
ખાણુ જે લગા પ્રેમકા, સો ડાલી શુધખુધ ખોય.
કાયમદીન ખીરેહુકે હાલમે' ઐર કીયા પીયુપર ભાવ,
ખાણુ જે છુટા પ્રેમકા, તો લગા કલેજે ઘાવ.
કાયમદીન ખીરેહુકી અજનમે', દીયા સો તન મન જાલ
પીયા ખ્યાલા પ્રેમકા, ફીરે મસ્ત જે હાલ.
કાયમદીન ખીરેહુકે ઘર મહી', જા બેઠે દોડકે પાછ.

ઝાલ ને લાગી પ્રેમકી, સો હીયા નન મન જલાઈ^૧
 કાયમદીન ખીરેહમે^૨ પ્રીત, ઝોર છુપી પ્રેમકી આશ
 નઆરા^૩ ને લાગા આહુકા,^૪ સુકે ગયા લોહ ઝોર માંસ.
 કાયમદીન ખીરેહમે^૨ શુધ ગઈ, પરગટ લયા તબ લાલ
 લગી ચોટ ને પ્રેમકી, સો પડે મસ્ત બેહાલ.
 ઇશક કા મારા ભેત પર, પતંગ પડે ઝપલાઈ
 કાયમદીન ખીરેહ કી આલકુ^૫, પીયા બીન ઠાંન જુગપ.

સાંખીયા દહુમ, દર ઇંદમે તૌહીદ.

કુલુખુલ મોમીનાની અર્શિલાહે તઆલા.

અર્થ—ઇમાનદારનું દિવ ખુલાસું અર્થ છે

કાયમદીન ઘટકો છોડકર, મુસલમાન મકકે બાય

હીંદુ ફીરે બટકતા, સો જુલા તીરથ ન્હાય.

કાયમદીન કાશી દુવારકા, હીંદુ કોડા બાય,

ગંગા, ગોમતી, નર્મદા, સો જુલા તીરથ ન્હાય.

કાયમદીન કહે મન તો ઠોર નહી. ઝોર બેઠા માલા પ્રીશાય.

મનકા મરમ જુને નહી, મો કેસી માલા ફીશાય.

કાયમદીન ઘટમે^૨ પીયુ બસે, ઝોર મરમ કોઈ ન જુને.

હીંદુ નિરંજન છોડકે, સો ટેહેરા દેવલ જુને.

કાયમદીન દોનું જુલે પડે, ઝોર મરમ હીલકા ન લાને.

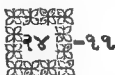
હીંદુ મુસલમાનમે^૨ મમત પડી, સો આપ આપકો બખાને.

કાયમદીન સવાયેર સબ હોય, નવટાંદી કોઈ ન હોવે.

અહંકાર પડકા બીચ હે. મો કયસે દરશન ભેવે.

કાયમદીન હીંદુ, મુસલમાન દિલને અહંકાર ન ખોવે.

મેલ ને લાગા લીતરસે, ગાહેર ધોએ કયા હોવે.
કાયમદીન ઘટકી સેવા પકડ, તીરથ જાતરા સળ છોડ.
મન પવન કો વશ કર, લગા પ્રેમકી દોર.
એકા એકજ હો રહે, જોર ડાલે પડદા ખીસાય.
શાહ કાયમદીન પરગટ કહે, સો તેજમેં તેજ મીલાય.

સાખીયાં યાજદહુમ—ઘર ઇલ્મે તોહીદ.

હિલ્લાહે માફિરમાવાતે વ માફિદઅદે વ કાનદલાહો
બે કુદસે રાએઈન મોહીતા. (કુરાને શરીફ.)

અર્થ—આસમાન અને જમીનમાં જે કંઈ છે તે ખુદાનું જ છે.
અને ખુદાનો ઘેરાવો સહી ચીજ ઉપર છે.

કાયમદીન લોક ને કહે સો તું કીજીયે મત.

જુ'ડા જલા સો કીસકો કહીયે, પીયુ બસે સળ ઘટ.

કાયમદીન પીયુ સળ ઘટમે કોન મહેરી કોન પુરખ^૧

વહેમ ગેરકી ને'નસે કુષ કર મત નીરખ^૨

કાયમદીન પીયુ એક હે, જોર કુછ દુળ નાહી.

કોન મેહરી, કોન પુરખ, પીયુ સળ ઘટ માંહી.

કાયમદીન કહે દુળ કોન હે, જહાં દેગો વહાં વહી.

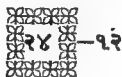
પીયુ સો આપ બીખર રહા, રથ કર ખુજો સહી.

કાયમદીન પીયુ લેખ^૩ ધરે, જોર રહા હે આપ છુપાય.

આપે બસે ઘટ મહી, લોકો અરશ બતાય.

૧ જોરન. ૨ મજ્દ ૩ બેવુ. ૪ વેચ. સહી ચીજોમાં તેજ પોને
વળી રહેતો છે, આ બધે દેકાણે ખુદા ગેળુદ છે તેના ખુલાસા રૂપે છે,
મોંઘાના રૂમ સાહેબની મસનવીમા પણ આવી ઘણી વાતો બયાન ફરેલી છે,
આતો લગતો અર્થ કરી બેસવાને નથી,

કાયમદીન હસને પીયુ પીછાના, વો રાખે સાંઈમું* ધ્યાન.
 વો હવ તો દુનીયામેં* હવા ખી પરમાન.
 હદ છોડ બે હદ જાય, વોહી સય મરમ ખુજે.
 ચાહ, કાયમદીન હદમેં જો રહે, ઉસે કુછબી ન મુજે.

સાખીયાં દુવાઝદહુમ ગફલત દુર કરદન.

(ગફલત દુર કરવા વિષે.)

અલ-મઓતો બાબુન, લાબુદા મિન દોખૂલેહી, વલ-
 કબરો મ-એલુન લા-બુદા મિન-નોખૂલેહી. (હદીસ)

અર્થ—મોત એક દરવાજો છે જેમાં દાખલ થયું જરૂરનું છે
 અને કબર એક ઉતારો છે જ્યાં ઉતરવાની પણ જરૂર છે.

કાયમદીન, હવકો સુખ ચાહીયે, ધ્યાન, ગ્યાન ન ભાવે,
 મહોત વખત પરતાવા કીયા, સો કામ કછુ ન આવે.

કાયમદીન, થોડે સુખ મહીં* હવ રહા લલચાઈ,
 કુછ નેકી, બંદગી કર લે, વો જલેગા કમાઈ.

કાયમદીન, હવ હે લોભીયા, ઓર પડા માયા કે કંદે,
 મહોત કી તો ખબર નહી, ચદ બેઠી હે ખાંધે.

કાયમદીન, કુડી* દુનીયા પર હવ રહા લલચાય,
 ઇસ દુનીયામેં* આય કર, ખાલી હાથું જાય.

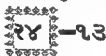
કાયમદીન, હવ સ્વાદીયા, આર ખુબ ખાસ પર ખ્યાર,
 સાહેબ નામ સમરા* નહી ખોયા સબ જનમાર,

કાયમદીન, હવ હીરસીશ, ૩ આર પાસ માયા કા જાન,
 હવત મરતક હો રહે, લગા નીશંતર ધ્યાન.

કાયમદીન કહે, મુન હવ તું. સાંઈ સ્વાદ તુજે ભાવે,
 થોડે સુખકે કાશ્વે મહોત સુખ કયું* શુમાવે.

કાયમદીન કહે સુન જીવ લોભી, કુછ સાહેબ નામ સંભાર
બહોત સુખ તું પાવેગા. સાહેબ કે દરબાર.

કાયમદીન કહે, લખ કરોડ બરસ, જીવકો સુખ હે બહોત
દુઃખ પડે તબ તો પહેલી ઘડી, આ પોહોચે જબ મોહોત
જેમ ગેરકો દુર કર, ઔર રખ સાહેબસું લહે
કાયમદીન સચ કર જાનીયો, દુનીયા સપના હે.

આખીયાં સીઝદહુમ, મારેફતે હકતઆલા સહી કરદન.

(ખોદાતું જ્ઞાન મેળવતું) અના મિન્નૂર રદક્લાહે, વ

કુદસો શએઈન મિન્નૂરી.

અર્થ—(ખોખર સંયમ કરાવે છે કે) હું ખુદાના નરથી
પેદા થયો છું અને સર્વે ચીજ આરા નરથી થઈ છે.

કાયમદીન જ્યાની ઇસ કાયાકા મરમ કોઈ ન જુને.

ઘટ અધારા જહોત હે, સો કયું કર પીયુ સુજે.

કાયા તો એક ઘાટ ઘડા હે, ઔર ખીચ રખા હે જીવ,

કાયમદીન, સચ કર જાનીયો સોહી નિરંજન પીયુ.

કાયમદીન, જીવ અરૂપી ઉપર ઉધ ગયો લેખ.

નહી લીલા, નહી પીલા, જો કોઈ દુકે ઉસ દેખ.

ઘાટ ખીનાકા, રૂપ ખીનાકા, આ બસે કાયામે' હંસ.

કાયમદીન આશક જાનીયો, સોહી પીયુજી સચ.

સાહેબ ઔર બદમે ધંદલા અતર, અહંકાર ખીચ હે જાન.

કાયમદીન અહંકાર દુર ખીસે તો, જોલે સો પીયુ પીછાન.

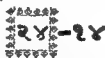
પીયુ મીલનકા એ મારગ, ઔર દુખ સખ હે જામા.

કાયમદીન લોક દુંદ હારે તબ લીયા હર કુછ કામા.

હીંદુ નીયમ, ધર્મ પાળે, ઔર મુસલમાન કરે જીકર,

સાહ કાયમદીન પીયુ મીલનકી, નહી દોતુ કે ખખર.

અર્થ—જેને ફક્ત ચોપડીનું જ્ઞાન છે તે આ શરીરનો બેઠ બણી શકતો નથી. તેના દીલમાં અધાર ધણું છે, તેથી પીયુ તેને દેખાતો નથી. શરીર તો ફક્ત એક ઘાટ અથવા આકૃતી છે જેમાં જીવ છે, એજ જીવ તે નિરંજન ખુદા છે. જીવનું કાંઈ રૂપ નથી, તેથી તેણે આ કાયામાં, પેલી કાયામાં એમ જીદા જીદા વેશ લીધેલા છે. તે લીધો નથી કે પીયો નથી જેથી કાંઈ તેને દેખી શકે. તે ઘાટ વગરનો છે, તેમજ આકૃતી વિનાનો છે અને તે હંસ રૂપે કાયામાં રહેલો છે. એજ જીવ તે પીયુ. હવે જીવને પીયુમાં અંતર શુ ? ફક્ત અહંકાર અથવા હું પણ કે “ખુદી” નો ખડો. તે દુર થયો કે ખુદાના દર્શનનો માર્ગ જડયો, બાકી હોંદુ જે નીચમો પાળે અને મુસલમાન જે જીકર કરે તેટલુંજ કર્યાથી ખુદાના દીદાર થઈ શકશે એ આશા બર્થ છે.

સાંખીયાં ચહારદહમ-દર તૌહીદે ઈસ્મ.

લએસા કમિરહોડી શએઉન (કુરાન શરીફ)

અર્થ—કાંઈ ચીજ ખુદાના જેવી નથી.

લોક કહે, કુછ જોજ કીજીયે, તો પીયુજી દર્શન દેખાય.

કાયમદીન સચ કર જાનીયો, સખ લામા કહેલાય.

કોઈ કહે, પીર પયંબર પીયુ નજરું દેખા જાન,

કાયમદીન કહે સચ કર માનીયો, એ બાતાં જુડી માન.

આમ નજરું કીન નહી દેખા, એ સખ બાતોકા બઢાવ.

કાયમદીન, લોક કહાનીયાં કહે, કર કર બહોત ચઢાવ.

સાહેબ નહી એક જાગ પકડ બેઠા, જો આવે ઉપરસે ઉતર.

કાયમદીન એ જુડી હે કાયા, સો નહી દેખા કીને નજર.

દેતેક સીધ હો ગયે ઐર લહે સાહેબ સુ સગાઈ,

કાયમદીન સચ કર જાનીયે. એ દેતે દીરસ્તે દીખાઈ,

જુજવોગો કી લીડ ખડી, તખ આવે દીરસ્તે ઉતર,

કાયમદીન ઉનોકા સત રખનેક્ર, દીખાયે રૂપ ધર.

કાહેબ નિરંજન નિસકાર કંઠી આવે ન બાવે.

ચોખ્ખદીન, સાંઈ વોઈ ન પીવે ન ખાવે.

લેહેકે કારણ ફીરતેને આવ ફપ દેખાયા,
 કાયમદીન, લોકોને શું જાના, સાહેબ ઉતર કર આંધા.
 પીયુ મો સળ ઘટ રચ રહ્યા, ઔર છુલ લોકો ગ્યાની,
 કાયમદીન ખોલ કહે સુનાવે, જાતાં સારી છાની.
 અફંકાર દીમકા દુર કર, હય છવ પીયુ સહી,
 કાયમદીન કહે સો માનીયો, બોલે સોઇ હે વહી.
 એકા એકજ હો રહે, અંતર નુકતા ખો જાય,
 કાયમદીન ઇસ લેહકુ, છુત્રે મોલ વિરલા કહેલાય
 ચોર કાયા કે વશ કીયે, આર એકજ નુકતા ખોય
 શાહ કાયમદીન ખોલ કહે, સો તેજમાં તેજ મીલ જાય.

સાર—નેકા કહે કે કાઇ નેમ કરવાથી પીયુ અથવા ખુદાના દર્શન
 થાય પણ એ મનની ખમણ છે જે કાઇ કહે કે કાઇ પીરે અથવા પેગંબરે આ
 તરીકની આજોથી ખુદાને જોયા તો એ જુલુ સમજુ લોકો અગરી ચલાનીને
 વાતો કરે છે સાહેબ કાઇ આસમાનપર એક જગા પહોંચે બેઠા નથી કે
 ઉપગ્રથી ઉતરી આવે, પણ કેવળ મીઠાઈ જે સહેજનુ ધ્યાન ધરીને જેમ
 છે તેને કટીકનાર શીંગતાઓ નજર પડે છે અને તે લોકો છુન થાય
 ખાઇ એમ સમજે છે કે નિગળન નિગળાના દર્શન થયા સાહેબ તો કહે
 ઘટમાં વમે છે અને તે અલકાગતો પડે અથવા ટમકા દુર થયે કે વગમાં
 તે ગાગન થાય છે અગે બેઠ જે ખુદાના દીવારનો છે તે એજ છે અને
 ખરો માર્ગ પણ એજ કે શરીરના ચોગે, લોભ, અહકાર, મોહ, માયા
 ફોરેને મારી અત કચ્છ સાફ કરી ત્યાં ધ્યાન લગાડુ,

આની સાથે સરખાવો —

તરણા એથે કુચર રહે, એવો ઉખાણો સરવે કહે,
 તરફુ તે જીવનો અહ કાર, તે પાગળ રહ્યો કિરતાર
 વગી મહિનાના ઝમી સાહેબ મહી થયા છે,

મર બદીદી હીસ્મે હયવાન શાહગ,
 પસ બદીદી ગાન વ ખર અનાદસ,

એટલે જે આ અમર ચમુઓથી ખુદાને જોઇ શકતો હતો તો તો
 ગાય અને ગધેડા થવા ખુદાને જોઇ શકતો

૨૪-૧૫

સાખીયાં પંજદહુમ, દર મઆરેફત.

વહોવા માઅકુમ અએનમા કુન્તુમ (કુરાન શરીફ)

અર્થ—જ્યા તમે હોવ ત્યાં ખુદા તમારી સાથે છે,

પીયા પીયા કયા પુકારો, ઔર પીયા તુમારી પાસ.
 કાયમહીન, એ ઘટ મેં સાહેબ બસે, જયું પુલનમેં બાસ.
 જયું દુધ મેં ઘી બસે, યું કાયા મેં પીવ.
 કાયમહીન, આપસ જુલ જાવ. તો પીયુ તુમારા હવ.
 કલ્લાઈ હે સો રૂપા હોય, જો મરે બીજકા પાની.
 કાયમહીન, ખુદી દુર ખીસે તો, બોલે સોહી પીયુ જાની.
 પીયુ સો આપ બીખર રહ્યા, ઔર ખડોત રંગ રૂપ ધર.
 કાયમહીન, હીલકે ગ્યાનસેં, રખા ઉસે પકડ.
 આકર દુનીયામેં પીયુ પીછાને, વોહી કામ કર ગયે.
 કાયમ, દુજે સખી હવ, સો લટક અધર રહે.
 જો હવ જનમકા અંધા, સો મરમ કયું પાવે,
 કાયમહીન, જુલા માનવી, જહાં મન માને બહાં જાવે.
 જો દરશન ચાહે પીયુકા, તો એકાએકી હો.
 શાહ કાયમહીન બોલ કહે, બીચકા ટીમકા ખો.

૨૪-૧૬

સખીયાં સાજદહુમ. દાનીસ્તને મુરશીદે કામીલ

કામીલ સદગુરને ઓળખવો. મલ-લા રાએખા લહુ,

શ રાએખોલ હુશ-રાએતાના.

અર્થ—જેને માથે પીર નથી તેનો પીર ચેતાન છે

કાયમદીન, ખલક કયા કરે, પકટે અધિક સાથ. '
 પીર આપ બુલે પડે, ચેલા કયું પાવે બાટ. ^૧
 જુબા પહેને ટોપી જોડે, ઝૌર બ્યાન વાઝેઝ મુનાવે,
 કાયમદીન, પીયુ ઘટમેં જસે, ઝૌર દોનુ બુલે જાય.
 ચેલે બીચારે કયા કરે, ઝૌર મીલા સો અંધા ગુરૂ.
 વહી ચોર મારગકે, વહી જમીન જરૂ.
 ચેલા અંધા, ગુરૂ લાલચુ. બાલ મીલા સખી ચોર.
 કાયમદીન, દુધ, દહીં, ધી કરે, જલે બીચારે ટોર.
 કાયમદીન. આગુકે ખુજરૂગ હુવે, ઉતુને પીયુ સહી કર ખુજ.
 અબ તો ક્રીતાબાં પઢને લગે, છોડી મનક્રી પુજ.
 પીર સહી સો પીયુ મીલાવે, જોર કહે હક વાસીત.
 કાયમદીન, અબકે તો વાઝેઝ કરને લગે, વે માવશ ગયા નીકલ.
 બ્યાન વાઝેઝ તો મુદલાં કહે, જોર પીર મારગ કુછ હુજ.
 કાયમદીન, કહે પીર તો ઉસે કહીયે. જો સહી કરાવે ખુજા.
 વોહ માવશ તો નીકલ ગયા, જો કુછ યા બી આગે,
 કાયમદીન વોહ તો જુલ ગયે, તબ ક્રીતાબાં પઢને લાગે,
 સાહેબ સહી કરના છોડ દીયા, જોર લીલી લેસ બડાઈ.
 શાહ કાયમદીન, વોહ ચલન તો ઉઠ ગયા, તબ બ્યાન
 વાઝેઝ પર પીરી મુરીલી ઠેરાઈ.

૨૪-૧૭

સખીયાં હફેટહુમ દર દલમે તોલીદ

વજંકુરે રખખટા દઈઝા નસીતા (કુરાન શરીફ.)

અર્થ—યાદ કર પોતાના પ્રદાને જ્યારે તુ તેનું નામ લેવાનું જુદી જાય.

રખ સખસે જ્યાર હય, પંડ વરખાંડ સો પાર

નિરંજન જે સુનસે અગમ હે. સો બાચુન પુરૂષ કીરતાર.

કાયમદીન, પંડ પંડ સળ કાંઈ કહે, પણ પંડકા હોગા ઝાડ પંડમે કળી એ વસ્તુ હોવે, તો વણસે નહી લગાર.

કાયમદીન, પંડમે પ્રતિર્બીજ હય, આપ પંડસે ન્યારા પંડ, વરભંડસે આશુ હય, એ વસ્તુ અલેક અપારા.

અર્થ—પ્રુદા બધા કરતાં ન્યારો છે, અને પીડ એટલે શરીર તથા વરભંડ એટલે બ્રહ્માંડથી પણ જુદોજ છે. બધા લોકો પંડ, પંડ કરી કહે છે પણ સમજતા નથી. પંડ એક ઝાડ મીસાવ છે. અને એ પંડમાં કાંઈ ખરી વસ્તુ નથી. એટલે પંડ તે કાંઈ પ્રુદા નથી. કારણ કે એ તે ખરી વસ્તુ હોત તો તે અવિનાશી રહેત; તેનો વિનાશ થતે નહી. પડમા ફક્ત પ્રુદાનો પ્રતિર્બીજ એટલે જાયો છે, પણ પોતે તેનાથી ન્યારો છે. બાકી પ્રુદા અથવા વગુ જે કહે તે પંડ અને બ્રહ્માંડ બન્નેથી આગળ છે.

આ બધું ગહન છે. તથા હવે પછીનો ફેટલોક ભાગ એકદમ સહેજમાં સમજ પડી શકે એમ નથી તેવું કારણ નીચે સમજાવવામાં આવ્યું છે. તેમજ દીખાયામાં અને રૂપમાં પ્રકરણમાં સમજાવવાની કાશીશ કરી છે.

કાયમદીન વાણી હમારી ઉલટ છે. કાંઈ જ્ઞાની ગોથે ખાવે.

પહેલી બાતા પકડ રહે, પીછુકા લેદ ન પાવે

કાયમદીન જબ લગ મીસરી ચખી નહી, તબ લગ ગુડકો બખાના

જબ મનહ મીસરીકી પાયા, તબ ગુડસે મન નહી માના.

કાયમદીન જબ ચડે હસ્તી ઉપર, તબ ટટું નજર ન આયા,

યું અલેક પુરૂષ કે જા મીલે, તબ જોત જાપ ના જાયા.

અર્થ—હમારું લખાણ એકદમ મમજ પડે એમ નથી, કાંઈક જ્ઞાનીઓ પણ તેમાં ગોથાં કદાચ ખાઈ જાય. કારણ કે તેઓ આગળના બોલો પકડી રાખે છે, એટલે પછવાડેના ખરો બેદ માલુમ પડતો નથી. ત્યાં સુધી શાકર ચાખી નથી ત્યાં સુધી ગોળના વખાણુ થાય છે. પણ જ્યારે શાકરનો સ્વાદ ચાખીએ ત્યારે ગોળ પસંદ પડતો નથી. જ્યારે દારૂથીપર ચડીએ ત્યારે ટટું નજરમાં આવતો નથી. તેમ જ્યારે ખુદના દર્શન થાય અને તેમા મળી જવાય ત્યારે જોત, જપ તપ કાંઈ પસંદ પડતા નથી.

૨૪-૧૮

સાખી હઝરતુમ, દર મઆરેફત

વ ફી અન્શેસેફમ અફલા-તુમસેફન (કુરાને શરીફ.)

અર્થ—શું તમારી જાતમાં (અમારી કુદરત) નથી જોવા ?

(હટીસ) મન અરફા નફસાફ-ફકદ અરફા રખખલુ.

અર્થ—જેવું પોતાની જાતને ઓળખી તેવું ખુદને ઓળખ્યો.

(હટીસ) અલ ઇન્શાને સિર્-વ અના સિર્ફલાહે

તઆલા, અલહમમ્દો લિલ્લાહે રખખલઆલમીન.

અર્થ—ઇ-સાન મારો બેદ છે અને હું ખુદનો બેદ છું. સહ તારીફ ખુદને માટે છે જે જને દુનિયાનો પાવણ વાળો છે.

કાયમદીન ખલકમીસાલ પસુ હે, કયા રકં ઝીર રાના,

સતગુફે બેદ ખીના, સો લમી લમી લટકાના.

કાયમદીન છસ વારતે ધરમ ધ્યાન કરે, સો જેસા જુસાફ
હેતા

કયા હીફુ, કયા મુસલમાન, સળને ઉલટા મારગ લીતા.૬

૨૪-૧૯

કુદસો શયોઈન હાલેકુન, ઇલ્લા વજહા. (કુરાને શરીફ.)

અર્થ—તમામ ચીજ નાશ થનારી છે પણ ખુદ અમર છે.

કાયમદીન સળ જાત કહાં કહીયે, ચાહ લોકે, વૈકુંઠ ધામ

નીજધામ નિરંજન અલોક હય, સોહી અમર મુકામ.

કાયમદીન, સોહી અમર ચીને ખીના, આરા કબુ ન આવે

કુરાન, પુરાણ. બેદ, સાખી, સળી મીલ શાખ પુરાવે.

૧-લુલુ, યુલુ. ૨-હીફુ મુસલમાન જને જે કરવાનું છે તે કરે તો
ખરે માર્ગે કહેવાય.

અર્થ—બધી વાતો ક્યાં કહેવા બેસીયે, ચઉદ લોક અને વૈકુંઠ
અથવા બેહેરતની કારણ કે એ બધું વિનાશી છે. ત્યાં નિરંજન અલે-
કનો વાસો છે તેજ અમર મુકામ છે અને તે પારખ્યા સિવાય કાંઈ બીજો
મલાજ નથી. કુરાન, પુરાન, વેદ, અને સાખીઓ સૌ એજ ગવાહી આપશે.
પુદાના અમર મુકામને બાણા સિવાય બધા ખરે રસ્તે પહેંચેલા કહેવાયજ
નહીં.*

આમાં પંડ એટલે આ શરીરની રચના તથા બ્રહ્માંડ
એટલે કાયનાત-અગ્નિની રચના સમજાવી છે.

કાયમદીન આદમકા ખોજ કરો, શબ્દ શાસ બિચાર,
એક વૈરાટ સ્વરૂપ વરમંડ છે, કુદરત બાજુ સાર.

કાયમદીન જેસા પંડ હોતા છે, વૈસા વરણડ હોતા છે માન
સુન મેં સે મજબી બરાબર હોતા, તામેં છોટા પંડ પીછાન.
કાયમદીન કહે, ધામ ઇસ્કા શીર હય, ચંદ્ર સુરજ અંખીયાં જાન,
તારે સખી રૂવાંવલી, ચોંદે તબક ઘાંટા પીછાન.

કાયમદીન ખલકા મીસાલ સોજડ છે, ઘુટીયાં મેંડક જાન,
સેસનાગ પાંઉ ફેણ છે, એડીયાં મેરૂ પીછાન.

કાયમદીન ઉસમેં તમામ આલમ છે, કુદરત હજદા હજાર
ઉસ આલમ તીન લોકમેં, માણસ લોક હય સાર.

અર્થ—કાયમદીન, આ માણસની આકૃતિ શું છે તે વિચાર કર.
એક વૈરાટ સ્વરૂપમાં આજુ બ્રહ્માંડ સમાઈ ગયું છે. જેવું પીંડ છે
એવુંજ બ્રહ્માંડ છે. અને પીંડમાં એક નાતું સુદમ શરીર ધણુંજ બારીક
છે. તેનું રહેણાણ માથામાં છે. ચંદ્ર અને સુરજ તેની આંખ છે, તેના
રૂવાં બધાં તારા છે, ઘાંટું તે તેના ચઉદ તબક છે. ઘુટીયો મેંડક છે પણ
સોશ નાગની ફેણ છે. તેની એડી મેરૂ પર્વત છે.

* કેટલાક ભાઈઓ ફક્ત વાતો કરીનેજ પોતાને ખરા ધર્મવાળા માને છે
પણ વાતે થી કંઈ વજત નથી અમલ કરનારા છે તેજ લોક ખરા છે અને તેજ
પહેચી રાકે છે.

આ આકૃતિમા તમામ આવશ્યક છે અને જમીન ગ્રાહી તેમા છે. તે બધા લોકમા માણસ જે છે તેજ જેવું છે

સમજણ:—(જે લોકોનો આ મન જે તેમને સમજાવવા પીડ સાહેમે આ વાત લખી છે) આ વિષય ઘણો ગહન છે અને એકદમ સમજ પડી શકે એવો નથી છતાં નીચે સમજાવવાની કાશીશ કરી છે

જ્યારે જગત પ્રગટ થયું ન હતું ત્યારે કેવળ ચૈતન્ય રૂપે, ખુદા કહો કે ધ્રુવર કહે તે સમયે બીજાજ રહેવો હતો તે સમયે સુષ્ક ન હતો, મદ્ર ન હતો, તારા ન હતા, અગ્નિ ન હતો, રાત ન હતી, દિવસ ન હતો, અજવાળું ન હતું, અધાર ન હતું, કાંઈજ ન હતું

જગત પ્રગટ કરવાની જ્યારે પ્રથમ ધ્રુવ થઈ ત્યારે મુખ્ય પાત્ર તત્વો જેને કહે છે તે ઉત્પન્ન થયા તેને મહાબૂત કહે છે તે આકાશ, વાયુ, તેજ, પાણી અને પૃથ્વી છે એ પાત્ર તત્વોથીજ આખી જગત અને જીવો અને વસ્તુઓ બનેલા છે એ પાત્ર તત્વના પાત્ર જુદા જુદા ગુણો છે આકાશનો ગુણ સ્પર્શ છે, એટલે આકાશને નહિ હોય તો આપણે બોલિએ તે સમજાય નહીં, વાયુનો ગુણ સ્પર્શ છે એટલે વાયુ નહીં હોય તો શરીરે ટાક, તડકો લાગે નહિ, તેજનો ગુણ રૂપ છે એટલે તેજ વડે બોઈ શકાયે છામે પાણીનો ગુણ રસ છે એટલે સ્વાદ છે અને પૃથ્વીનો ગુણ ગંધ છે પૃથ્વી નહીં હોય તો ગંધ અજેજ નહિ (આ બાબત હીના-આમા બધારે સમજાવેલી છે) હવે એ પચીસ તત્વોમાંથી તમામ અષ્ટિ પેદા થઈ છે એટલે જે માણસની આકૃતિ અથવા પીડ શુ છે તે સમજ પડે તો આખી ઘટમાળા શુ છે તે સમજ પડે

“જે જે કાંઈ દેખાય છે તે સૃષ્ટિમા રહેલું છે તે રચવાન અથવા આમર વાળું છે એ જુદી જુદી આકૃતિઓ ભરે હોય, પણ સર્વ રૂપના તત્વ શુ? તે સૈના બધાયલા છે? એ સર્વ પચ મહાબૂતના પુતળા છે, પચમાબૂત વિનાની બીજા કાંઈ વસ્તુ તેના બધારણમા સમાવડી નથી માગીના વાસણ જુદા જુદા ઘાટના અને જુદા જુદા રંગના ભરે જણાએ પણ સર્વ માગી રૂપ છે જેનું પિડે તેનું ઘટમાડે અને ઘટમાડે તેનું પિડાડે—અષ્ટિમા સમષ્ટિ અને સમષ્ટિમા અષ્ટિ—મોટા અગ્નિમા જે છે તેજ તેના એક તણખામા છે અને તણખામા છે તેજ મોટા અગ્નિમા છે, તેમજ એક વેગ રૂપમા સકળ વિશ્વ સમાઈ ગયું છે, અને તે વિશ્વના જુદા જુદા અવયવ વૈરાગ રૂપથી જુદા નથી, એ પ્રયેક અવ-

યવમાં વૈશદ સ્વરૂપ વ્યાપી રહેયું છે.” (રા. રા. મધુવચરામ હોરાનું અધ્યાત્મિક માર્ગ પ્રકાશ. પાનું ૨૩) †

હવે ઉપર જે શરીરના ભાગોનું વર્ણન આપેયું છે તેવીજ તરે-હનું વર્ણન ઉત્તર ગીતાનાં ખીજ અધ્યાયમાં છે તેના યોગ પ્રકરણ પ્રારંભમાંથી નીચેના ઉતારો સરખામણી સારૂ આ નીચે આપીયું.

“ શરીરના દક્ષિણ ભાગમાં એટલે શરીરની જમણી બાજુએ અગ્નિના જ્વાળા જેવી અથવા સૂર્ય મંડળ જેના પ્રકાશમાન પિંગળા નાડી છે, તે પુણ્યના કર્મને અનુસરવા વાળી છે અને તેને દેવપાન એટલે દેવતાનો માર્ગ અથવા રસ્તો કહે છે. ૧૧

ડાબી બાજુએ ઈંડા નામની નાડી છે, અને તે ચંદ્ર મંડળના જેવી પ્રકાશમાન છે. તે ડાબાં નરકોરાના સ્વાસમાં રહેલી છે અને તેને પિતૃમાન એટલે પિતૃ-લોકનો રસ્તો જણાવે. ૧૨

પાછલા ભાગમાં મળાધારથી-બેસવાના ભાગના છેડાથી તે છેક માથા લગી, સિતારના લાકડાના ડાંડા જેવું એક લાંબુ હાડકું છે તેને બ્રહ્મદંડ કહે છે. ૧૩

તેની અંદર એક ધણોજ ખારીક છેદ છે, તે છેદમાં થઇને જે નાડી ઉપર લગી જાય છે તેને બ્રહ્મનાડી અથવા સુપુમ્બ્યા નાડી કહે છે જે કર્યાણ કરનારી છે. ૧૪

ઇડા અને પિંગળાની વચ્ચે સુપુમ્બ્યા નાડી ખારીક રૂપથી રહેલી છે તેને વિશે સ્વંવ્યાપક અને પરિપૂર્ણ એવા જે કાંઈ શિવ છે તે રહેલા છે. ૧૫

સૂર્ય, ચંદ્રમા, અગ્નિ, અને ખીજ દેવતાઓ, પચમૃત, ચૌદ લોક, (૬૪) દિશા, જાત્રાની જગાઓ, સમુદ્રો, સઘળા પર્વતો, ખડો, નદિયો, વેદ, શાસ્ત્ર, ચૌવિસ અક્ષર, સ્વર, મંત્ર, પુરાણ, (ત્રણ) ગુણ, મહત્, સઘળા શબ્દોનું જે ખીજ તે શબ્દો, આત્મા, પ્રાણવાયુ, એ સઘળું આયુર્વિશ્વ, સુપુમ્બ્યા નાડીમાં રહેલું છે. ૧૬

† આવી માન્યતા વાળા બાઈઓને સમજાવવા સારૂ આ વર્ણન કરેલું છે.

હાથી આંખમાં ઇશાન દિશાએ મનો-મની નામે સિવ લોક છે, અને મરત કે બ્રહ્મપુરી છે, આખું બ્રહ્માંડ શરીરમાં આશ્રય કરીને રહેલું છે એમ જાણવું. ૨૪

પ્રવચના વખતમાં કાળ સરખો જે અગ્નિ થાય છે તેના સમાન જે અનંત એટલે કાળાગ્નિ રૂપ સિવ છે તે પગને તળિયે છે, અને તેજ શુદ્ધ શિવ નીચે, ઉપર, વચલા ભાગમાં, બહાર અને અંદર મગળાકારી અથવા શુભ આપનાર છે. ૨૫

પગનો નીચલો ભાગ અથવા તળીયું છે તેને અત્ય કહે છે, ઉપલા ભાગને ચિત્ત કહે છે, તેની ઉપર ધુટણ લગીનો જે ભાગ તેને નિતલ, અને ધુટણને સૂતલ કહે છે. ૨૬

જાગનો નીચલો ભાગ મહાત્મ્ય, ઉપરો ભાગ રસાતલ, અને કેશને તલાતલ કહે છે એ રીતે સાત પાતાળ કહેલા છે. ૨૭

પાતાળ જ્યાં સાપો શુદ્ધતા વળીને રહે છે ત્યાં અને કુટીની નીચે, બેાગોંદ્ર નામે જગ્યા છે, જે કાળાગ્નિના જ્વળી અને બધકર નગ સરખી છે, તેને મહા પાતાળ કહે છે, ત્યાં અનંત એટલે સિવ, જીવ નામ ધારણ કરી શરીરમાં કુડાળાના આકારમાં વીંટલાઈ રહેલો છે x

ઉપરનું વર્ણન બધું હટયોગને લગતું છે, જે એવંદમ સમજ પડી શકશે નહીં પણ દામમુદીન ખાવાના શિષ્યોના બનાવેલા ભજનો વાંચીએ અથવા તો ખીજ મહાત્માઓના ચેલાઓના ભજન વાંચીએ તો ઉપર લખેલાનો અર્થ ધરો અસી સમજ પડે એમ છે

હાથના તરીકે જેનું પીડ છે તેનું બ્રહ્માંડ છે અને અભરામ ખાયા જે પીર દામમુદીન ખાવાના શિષ્ય હતા તે પોતાનો અનુભવ કહી ગયા તેમાં દેવ્યુ છે કે —

“ બેલ એમકા જે કેલ એયે, અનલ આપા બોવેરે,
પડમે વરમડ દીખાવે, પરપટ સાહેન બોવેરે ”

વળી શરીરમાં બધી જાનાની જગ્યા છે એમ ઉપર લખ્યું છે તેજ તરેહ એમના ખીજ શિષ્ય બાઈ સ્તનગાઈ કહી ગયા છે કે —

મારા ધટના ઉઘડીયા દુવાર, મે તો કીધારે અડસડ તીરય આગણે
એટલે મારા ધટના બારણા ઉઘડયા અને ત્યાં મે અડસડ તીરય એટલે જાનાની જગ્યા બોધ

વળી ઉમર બાવા એક લજ્જનમાં કહી ગયા કે:—

સાત દીપને સુખમણુ બારી, વઢેહી વાત હમારી;
પેસી પતાલે કાઢી નાગ નાથો, ગોફણુ ગોલોરે મારી.
પંડને છોડી વરલાંડ ફેડી; સુરતા સુનમેં જોડી. ”

એમણે પોતાનો બાપો અનુભવ નીચેના ગરબામાં ગાયો છે:—

સખી પોતાની પરતીજ, પહેલે કરીયે રે;
સખી રૂપને તજીયે ભોગ, શ્રવત મરીયે રે. ૨૬.

સખી ઝેમે આવે પાંખ, ઉડી જઈએ રે;
સખી અગમ ધરની વાન, અમો કહીએ રે. સખી—૧

સખી નામી કમળ ધર મહાંય, ઝેમે ઉછાળો રે;
સખી ચંદો જળકે મહાંય, હંસ હમારો રે. સખી—૨

સખી નામીથી નીચો દેશ, આગળ ચાલો રે;
સખી મહરીયાં તે મહાંય, તેને આલો રે, સખી—૩

સખી વીંછુનો વિકાર, લાગે કરી રે;
સખી નાથો કાળી નાગ, નીશાનો મારી રે. સખી—૪

સખી સાત દીપની મહાંય, અમી લાગે રે;
સખી આગળનો અવતાર, સરવે જાગે રે. સખી—૫

સખી હંગલા પીંગલા સાર, સુખમણુ નાડી રે;
સખી મન પખીને બહાર, જાય કાઢી રે. સખી—૬

સખી ચંદ્ર સુરજથી નુર, ઉતરે ન્યાફ રે;
સખી તરવેણીની મહાંય, લાગે પ્યાફ રે. સખી—૭

સખી અલય લીધો ગઢ, લાગી દોરી રે,
સખી સુરત સમેટી જાય, વરલાંડ ફેડી રે. સખી—૮

સખી સાત દીપની મહાંય, દરવાજા ખુલ્યા રે;
સખી દેહ તણા વિકાર, સરવે ભુર્યા રે. સખી—૯

સખી રગ રગ ગોલે રામ, રટણા લાગી રે;
સખી મખીયા છુટે પંડ, બ્રમણા લાગી રે. સખી—૧૦

સખી અધર મેલી આસન, ગગન ગાજે રે;
સખી ચઉદ દરવાજે નિશાન, એક ખીરાજે રે. સખી—૧૧

સખી પદરમે પ્રગય્ય નુર, લાગી દોરી રે,
સખી દાસ ઉમરનું મન, લીધું રમથોરી રે * સખી-૧૨

કાયમદીન, મનખા જનમ બહી પગી હે, જીસકો દેવતા ચાહે
કમાનેકી જગા એક હય, કાયકો જનમ અફજ ગુમાયે
કાયમદીન, હરી મીલનકી જાગ, જનમ હે જાન,
મોટી દેવ પગી હે, કીતી કમાઈ ખાઈ ફીર પીછાના પરમાન
કાયમદીન, ફલનેકી જગા એજ હે, મન માને ફલા કર
મન માને હરી જોળખ, મન માને નરકમે* પડ

અર્થ—કાયમદીન માણસના રૂપમા પેલ થયું જે દુર્લભ છે
અને દેવતાઓ પણ એ દેહ મેળવવા આતુર છે, કારણ કે ખુદાના દીદાર
મનુષ્ય દેહમાજ થઈ શકે છે, વાગ્તે જન્મારો શુ કામ ફેલ્ટ કાદે છે ?
આજ દેહમા દીદાર કમાનાનો વખત છે વાગ્તે ગમે તો ખુદાને જોળખ
અને ગમે તો નરકમા પડ

કાયમદીન, નરક આગ કારી પહોત હય, કોઈકજ વિરલા હરી
જોલખે જાન,

બકાઈ કે કારણ મનખા પદાર્થ ગુમાવે માન
કાયમદીન, હીંદુ, મુસલમાન આબરૂકે વારને અટક રહે હે માન,
કોડીકે વારતે ખીગર સમજે રતન ગુમાવત જાન,
કાયમદીન કહે રતન મનખા જનમહે, તામે હરી તત્ત્વ સાર,
સતગુરૂ કીલી ભેદકી, જોળખાવે ક્રીસ્તાર
કીલી ખીના કુદ્દલ ન જુલે, સતગુરૂ ખીના હરી ન પાય,
હિંચ, નીચ, અતર નહી, પીછુ જુગલ રહા ભરમાય.

અર્થ—નરકની આગ બ જ કારી છે અને ખુદાને તો કોઈકજ
વિરલા જોળખી શકે છે માણસો આ પોતાની દેહ ખોળી બચાવને લીધે
ગુમાવે છે હીંદુ અને મુસલમાન જન્મે કોડીને વાગ્તે આ માણસના દેહ
રૂપી જે અમુલ્ય રતન ખુદાને આપ્યું છે તે ગુમાવી નાખે એ દેહને!

* દાસ ઉપર (ઉમર બાવા)ના લખેલો પણ કથાએક છે જે વધુ
જ્ઞાનથી ભરપુર ■

સાર એ છે જે હરી તત્ત્વ-શું છે તે શોધી કાઢવું. અને તે તત્ત્વ અથવા ખુદાના બેદની કુંચી સતગુરુ વગર મળી શકતી નથી. કુંચી વગર તાળું ખુલી શકતું નથી. તેમજ સદગુરુ વિના ખુદાનું જ્ઞાન થઇ શકતું નથી. હૈય અને નીચ ન્યાતી એ તો ફક્ત આ જગતની બ્રમણ છે.

કાયમદીન હરી મતા કીસીકે બાપકી નહી જાન.

અસે પાવે વોજ દોસ્ત હરીકા પીછાન

કાયમદીન, હીંદુ મુસલમાન જે બરણમેં હરીજન હોવે જાન
જે કોઈ હરકે આજખાવે વોહ સતગુરુ પીછાન.

કાયમદીન. અને આજખા હોય, સોઈ આજખાવે
જાત ભાતકા કામ નહી, જહાં તહાં અવ પાર પાવે.

અર્થ—કાયમદીન, હરી અથવા ખુદા તે કાંઈ એક ચોક્કસ પુરુષની મતા છે એમ નથી. જે ખુદાને મળ્યો તે ખુદાનો દોસ્ત થયો. હીંદુ કે મુસલમાન, કોઈ બી વર્ણમાં જે ખુદાને આજખાવી શકતો હોય તેજ સદગુરુ કહેનાય. અને જેણે આજખ્યો હોય તેજ આજખાવે એમાં જાત ભાતનું કાંઈ કામ હોય નહીં. જ્યાં ત્યાં મોક્ષ મેળવવાનું છે.

કાયમદીન, કીતીક નીચ જાતને હરી આજખા હોવે જાન,
વોહી સત ગુરુ કર ખોજ લેવે માન.

કાયમદીન, મ્યાનસે કામ નહી, તેગેસે કામ રખ જાન,
તન સો મ્યાન હે, તેગા વરતુ પીછાન.

કાયમદીન, આખર મ્યાન બી એક હે જાન,
પાંચ તત્ત્વસે સબ જગત બનાઈ હે માન.

અર્થ—કાયમદીન, જે કાંઈ નીચ જાતના માણમે હરીને આજખ્યો હોય તો તેને પણ સતગુરુ કરી તેની પાસેથી જ્ઞાન લેજે. કારણ કે માણસનું શરીર તે મ્યાન રૂપે છે અને ખુદાઈ જ્ઞાન તે તત્ત્વવાર રૂપે છે. તો તારે તત્ત્વવારથી કામ છે. અને વળી મ્યાન બી એક પાંચ તત્ત્વની બનેલી ચીજ છે કે જે પાંચ તત્ત્વથી તમામ અપ્પીની ઉત્પત્તી થઇ છે. પાંચ તત્ત્વ તે પૃથ્વી પાણી, તેજ, વાયુ અને આકાશ. આ પાંચ તત્ત્વથી તમામ જગત પેદા થઇ છે તો તેમાં નીચ અને હૈય શું ?

કાયમદીન, ચીના આત્મા, વસ્તુ રૂપ એક હે જાન,
કયા નીચ, કયા ઉચ, કયા હીદુ, કયા મુસલમાન.
કાયમદીન, મુસલમાન કુચ માટીકા નહી, હીંદુ સોનેકા
નહી માન,

જે વજે બનાયા વો વજે બના હે પીછાન.
કાયમદીન, શ્રમણા લગી હે મેરા તેરા જાન,
આપ આપકી મતસે. સમ જે ચા મુવે માન.

અર્થ—કાયમદીને આત્માને ઓળખ્યો ત્યારે જોયું કે વસ્તુ
અથવા પ્રુદા એકજ છે અને તે બધે ફેલાયેલી છે તો તેમા હીંદુ શું અને
મુસલમાન શું ? ઉચ શું અને નીચ શું ? હીદુ કાઈ મોનાનો નથી અને
મુસલમાન માટીનો નથી, જે રીને પ્રુદાએ બનાવ્યો તે રીને તે બન્યો છે.
મારૂં અને તારૂં એ મનની શ્રમણા એટલે જોટો વિચાર છે, અને પોત
પોતાના મતાધપણને વીધે માણુમ ફસાઈ રહેનો છે

કાયમદીન, વર્ણોવર્ણી પ્રુદા હે, જાટાચાર હો જાવે માન,
ઉસ વાસ્તે અક્સલસે હદ બાંધી હે પીછાન.

કાયમદીન, કુલકી રીત હદમે રહી હે જાન,
શબ્દની રીત અનહદમે હે પીછાન.

કાયમદીન, શબ્દ હો જોજ વટલતા નહી જાન,
તત્ત્વ વસ્તુ ચીનસે, આત્મા ઓળખે માન.

અર્થ—આ દુનિયામા જે જુદી જુદી વર્ણો નીકળી છે તે ઠીક
છે નહીં તો બધા જોણસેના થઈ જાન અને મિલાડો ચાત કુળ અને વર્ણ
વગેરેના વિચારો બધા હદમાના છે. શબ્દની રીત છે તે અનહદની છે
એટલે કે માણુસ શબ્દોના વિચારથી કે ઉચ્ચારણથી જાટ-નાપાક થતો
નથી, કે વટવાતો નથી પણ જે તત્ત્વ વસ્તુ છે તે જાણવાથી તો ઉચ્ચો
આત્મા પ્રકાશીત થાય છે અને વધારે ખીચે છે

કાયમદીન, શબ્દ સતશુદ્ધસે જોજકર જાન,
અજમ ધરકી ગમ તજ આવે માન

કાયમદીન, સતશુદ્ધ કયુ જોજખા હોવે જાન.
એ સત શુદ્ધ પર કયુ પવતીત હોવે માન.

કાયમદીન, જહાં શબ્દ સુને, બહાં દાસ પગીસે લેઠ હે જાન,
વો લેઠં દીલમેં ખીચારે, ઉસકા વજન તોલ કરે માન.

કાયમદીન, અસલ બકતોકી સાખી, વેદ, કુરાન માફક જાન,
ખરાબર ઉતરે તો સત હે યુ' તેહકીક માન.

કાયમદીન, અસલવાલુને ઉસ વારતે કહી હે જાન,
પીછલુ'કી ઉસ પર સચ્ચી પરતીત આવે માન.

અર્થ—સતગુરુ જે શબ્દ આપે તે ઉપર વિચાર કરી ને જો કે તે અગમ ધર તરફ લઇ જાય એમ છે કે નહીં સતગુરુ કેમ ઓળખાય અને તેની ઉપર ભરસો કેમ આવે ? જે સતગુરુ બોધ આપે તેનું શ્રવણ અને મનન કરીને જોવાથી આવે છે બધા ધર્મો અને વાણીઓ, વેદ, કુરાન, વગેરેને ખરાબર સમજાવી શકે તે સતગુરુ. આગળ લોકો વાણી કહી ગયા છે તે એટલાજ માટે કે પછવાડે વાળાઓને તેની ઉપર ભરસો આવે અને તેઓ કાયદો મેળવે

કાયમદીન, કલજુગમેં પંથ પેદા હોંગે જાન,
સાખી ખલકકો નરક કે અધીકારી કરેંગે માન.

કાયમદીન, એના લેકર પીતલ દેવેંગે જાન.

ઉસવાસ્તે, અસલકે મહા પુરૂષ કહે ગયે હેં શબ્દ પીછાન.

કાયમદીન, ખીજપથી તુરીવરત બતાવે જાન,

મતીયે તુર કહે, માટીકી ગોલી ઘોલ પીલાવે માન.

કાયમદીન, ઈસ મીસાલ પાખડ ખડોત હયે જાન,

અસલ કે શબ્દ વજન કર, સતગુરુ પકડ પીછાન.

કાયમદીન, શબ્દ માફક મીલે તો સતગુરુ જાન,

નહી તો વો પંથ યુ' જાનકે પાખડી હે માન.

કાયમદીન, બેદ. સાખી, દો એક હે જાન,

સાખી ખુલી હે, બેદ પડદા હે માન.

અર્થ—કાયમદીન, આ કળજુગમા જન્મ પંથ પેદા થશે અને લોકોને નરકના અધીકારી કરશે. સોનું લઇ, પીતલ આપશે, તેથીજ અસલના મદાપુરનો કહી ગયા છે કે “શબ્દ” તો જોતો પકડને દાખલા તરીકે, ખીજ પંથીઓ રિયમાજ ખુદ અથવા સકિત આવી ગઇ એમ બતાવે છે

અને તેનો અમલ કરે છે એના પાખંડો દુનીયામાં ધણા ઉભા થશે, વાસ્તે આગળના સતગુરુઓ “શબ્દ” આપીને ખુદાઈ રચના દેખાડતા હતા તેમ જ ગુરુઓ દેખાડે તેમને સતગુરુ સમજવા વેદ, સાખીઓ જે શીદાણુ આપે છે તે એકજ છે પણ વેદ અનકાર લાક્ષમાં છે અને સાખીઓ ખુદી લાપામાં છે તેનો દાખનો નીચે આપે છે

કાયમદીન, વેદમે કહ્યા. અગીયારસકા અપવાસ કરના જાન,
ઉસકા ભેદ ભીતર સાહેબકી સાથ એક દીશા રહેના માન.

કાયમદીન, અજ પાસે સચ્ચી લહે રખના જાન,
શબ્દ કબત રૂપી, ના ખાના ના પીના, પીછાન

કાયમદીન સાખીયુ મે સબ પરગટ કહ્યા હે જાન,
સોહ મ સોહ મ હોવે જાન, વદમે મરમ મે કહ્યા પીછાન

કાયમદીન ઈસ માફક સબ મીસાલ હે જાન,
પુરાન, કુરાન બેઠ સાખી શબ્દ સત હે માન

કાયમદીન, સબમીલ શાખ પુરે, સો ભેદ સત હે માન,
ઉસકો જોજ પકડ, સતગુરુ થાપ, મુકરર કર પીછાન

અર્થ—વેદમાં કહ્યું છે કે અગીયારસનો અપવાસ કરવો એનો ભેદ એ છે કે ખુદાની સાથે (તે દીસે) એ તત્ત્વ ધરને બેસવું, એટલે કે અજ પા નપ નપવો જે કવિતા રૂપ શબ્દ સોહ મ સોહ મ છે તે નપ નપવો એમ સાખીઓમાં કહેતું છે, પણ વેદમાં માર્ગિક શબ્દોમાં હેતુ છે એનો અર્થ એમ નથી કે ખાતુ પીતુ નહીં પુરાણ કુરાન, સાખીઓ અને વેદ એ બધા શાસ્ત્રોમાંથી જેની મનાહી મળે તે ભેદ સાચો સમજવો અને જે સતગુરુ એ ભેદબતાવે તેને મુકરર ગુરુ તરીકે કબુલ કરવો.

કાયમદીન સત ગુરુમે મત શરમા, જોજ પકડ જાન,
બકાઈ નામકે વાસ્તે મત અટક રહે માન

નામ આખર કેતેક દીન, આખર તો જાણગી જાન
કાયકો જનમ જોવે કુછ પકડ શબ્દ સતગુરુકા માન

નામ, “વાહ વાહ” કો કયા તુ બીછાવના જાન ?

• સાહેબની પક્ષી જોજ લે, કાલકે મુખસે બચે માન

કાયમદીન, નામકો ચાહતા હય, આખર તો નામ નહી હે જાન,
ઉંસી નામકી આચા કાયકો કરતા હે માન.

કાયમદીન, નામ ચાર દીન, ચા પાંચ પચાસ બરસ જાન,
ઈસ્સે બહોત તો દસ કુરસી માન,
ઈસ્સે બહોત દીન તો વરસાંડ રહેગા

તબ લગ નામ રહેગા જાન,

નખી, ઠખીર, દસ્તગીર શી કુખ મીસાલ જો હે માન.

વરસાંડ દુટ સુન હોયગા, તબ ઉનકા બી નામ જાયગા પીછાન.

અર્થ—કાયમદીન, સતગુરથી અથવા સતગુર કરવામાં કાંઈ શરમાવાનું નથી; લોકો મોટાપના ખોટા ખ્યાલોને લીધે હાંદગી એળે ગુમાવે છે. આખર કેટલા દીવસની છે ? આખર તો હાંદગી જવાનીજ છે તો આ જન્મ શું કામ ખોવો ? વાદવાહ, અથવા કિર્તી કાંઈ કામ આવવાની નથી. આત્મા શું છે તે શોધી લે. નામ તે કેટલા દીવસ રહેવાનું છે ? પાંચ પચાસ વરસ. કે બહુ તો દસ પેહેડી. અરે, છેવટે એમ સમજો કે શ્વદમાંડ રહે ત્યાં સુધી પણ આખરે જાહાંડનો પણ પ્રત્ય-નાશ-થાય છે. તે વખતે પેગંબરો, નખીઓના નામ પણ નથી રહેતાં. તો ફક્ત જુદી વાખવાળી અતે નકામી નામના સાર જન્મારો શું કામ એળે ગુમાવો છો ?

કાયમદીન, હે અબી વરસાંડ, આગે સુનકાર થા,
આગે વરસાંડ થા તબ છતુકે નામ હોઈએ જાન,
એ વરસાંડ મેં છતુકે નામ કહાં ગયે પીછાન. ?

અર્થ—હમણા અહીં છે તે પેદા થઈ તે આગળ સુનકાર હતું. અતે એ સુનકાર આગળ ને અહીં હતી તેમાં ને માણસો દયાં તેમનાં નામ હમણા કાંઈ જાણે છે ?

કાયમદીન, ચું આપકા બી નામ જાયગા જાન,

નામ કે ઉપર કયા મગરૂર હોતા હે, માન.

કાયમદીન. નામ રહેગા નિરંજનકા અમર જાન,

ઔર સબકે નામકા નાશ હે, કયા વલી. નખી. વાદચાહ પીછાન.

કાયમદીન નામકો કયા કરેગા, સાહેબ કો ખોજ પકડ જાન,

કાલ છતા ખેલતા હય, સર પર તેરે પીછાન.

અર્થ—એવીજ તરેહ, કાયમદીન, તારું પલ્લુ નામ જતું રહેશે તો નામ ઉપર શું મગરૂર થવાનું છે ? એક નિરંજનનું નામ અમર રહેશે બાકી જેનું નામ તેનો નાશ છે, પછી વધી હો કે નબી હો કે પાદશાહ હો. ખારતો નામને શું કરવું છે ? સાહેબનો વિચાર કરી તેને શોધ કારણકે કાળ અથવા મોતનો ફરિસ્તો, યમકૃત તારા માથા ઉપર ઉભો છે.

કાયમદીન, કલ ફના હો જાયગા, કાળકી ચક્રકીમેં પીસાવેગા જાન, કયું તું મગરૂર હુવા પ્રીરતા હે માન.

કાયમદીન, રાબડકા રાજ, પાદશાહકી પાદશાહી ધરી રહેગી જાન, રાંઠકા ઠમકા, મરદકા નામ, સબ જાયગા માન.

કાયમદીન, કાલ રીર પર આચગા, રજ રમ દુટેગી જાન, તબ તેરા રાજ, ઠકરાઈ, ઠંમકા ઘુસડ જાયગા માન.

અર્થ—કાયમદીન, કાલે ફના થઈ જતું પડશે, અને કાળ ચક્રકીમાં પીમી નાખશે તો શા વાગ્તે મગરૂર ફરે છે ? રાજનું રાજપાટ, પાદશાહની પાદશાહી, ખોરતનો ઠમકો અને મરદનું નામ બધું એમને એમ રહી જશે, અને કાળ શીર ઉપર આવશે ત્યારે રજે રમ તુટી જશે.

કાયમદીન, ફના લેહ હોને વાસ્તે, ખટ દર્શન ઓર બેહ શાસ્ત્ર બાંધે હે જાન.

કાલકે સુખસે જીવ બચે, અમર સુખ પાવે માન.

કાયમદીન, ઉસ વાસ્તે સબ સીડીવાં બાંધી હે જાન,

જયું ત્યુ હર વજેહ પહોંચે વો હિકાન.

કાયમદીન, અલેક મીસાલ સમુદ્ર હે, સહેસ મીસાલ ખટ દર્શન જાન,

સુરત, ખંખાત, જીસ શહેરસે બેઠે વહાંસે જાવે હિકાન.

કાયમદીન, મુંબઈસેં મીલકર જો જાવે, વહાંસેં પોહાંચે મકકે પીજાન.

યું, ખટ દર્શન કી મીસાલ સમજાઈ હે જાન.

કાયમદીન જીસ શહેરસે જહાજ ચઢે, તો મકકે જાવે જાન,

યું જીસ દર્શન મેં ખુલાકો દુટ હસે મીલે પીજાન.

અર્થ—ખટ દર્શન અને વેદ શાસ્ત્ર બધું માણસને, કાળના મુખ-
માંથી છોડાવવાને અને તેને અમર સુખ આપવાને માટે દેખાડ્યાં છે. એ
બધી ખુદાને પોહોંચવાની રીડીઓ છે કે જેમ તેમ કોઈ ખી રસ્તે માણસ
ખુદાને પોહોંચે. અલેક સમુદ્ર મીસાલ છે, ખટ દર્શન તે જંગલો રૂપે છે.
હવે સમુદ્રમાં વહાણમાં ગમે તે રોહત્થી બેસે પણ મક્કે જતું હોય તો જઈ
શકે છે, સુરત, ખંભાત, મુંબાઈ ગમે ત્યાંથી જાય, પણ મક્કે જતું હોય
તો જત્યાય છે તેમ જે દર્શનમાં ખુદા દુડે તેને તે મળી શકે છે, પણ
રસ્તો સાચો જોઈએ.

મઅજલ્લા:—હિંદુ ધર્મનું જંધારણ શ્રુતિ, સ્મૃતી, પુરાણ અને
ઇતિહાસથી થયું છે એટલુંજ નહિ, પરંતુ એ ધર્મમાંથી શાસ્ત્ર તથા તત્ત્વ
દર્શન સંબંધી ધણું સાહિત્ય ઉત્પન્ન થયું છે. તત્ત્વ દર્શનના ૭ વિભાગ
કરવામાં આવ્યા છે તેને ખટ દર્શન એટલે ૭ રીતિ કહે છે. તેના નામ
૧ ન્યાય. ૨ વૈશેષિક. ૩ સાંખ્ય. ૪ યોગ. ૫ મીમાંસા દર્શન, ૬ વેદાંત.
એ સર્વનો ઉદ્દેશ એકજ છે કે શુદ્ધમાને પરમાત્મા સાથે એક રૂપ કરીને
દુઃખનો અંત આણવો. આ દર્શનો એકજ શહેર તરફ જવાના ૭ જુદા
જુદા રસ્તાઓ છે એમ કહી શકાય.

“શુદ્ધદર્શનમાં ખુદા કેા દુડે ઉસે મીઝે પીજન” આ લીલી સાથે
સરખાવો ભગવત ગીતા. ૪-૧૧.

ये यथा मां प्रपद्यन्ते तास्तथैव भजाम्यहम् ।

मम धर्मानुवर्तते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥

હે પાર્થ ! મનુષ્યો મને જે જે પ્રકારે ભજે છે, તે તે પ્રકારે હું
તેઓનો અનુગ્રહ કરું છું; કારણ કે મને પામવા માટે જે જે માર્ગો મનુષ્યો
લે છે તે સઘળા માર્ગો મારાજ છે.

यो यो यां यां तेन भक्तः श्रद्धया चितुमिच्छति ।

तस्य तस्या चलां श्रद्धां तामेव विद धाम्यहम् ॥

જે કોઈ ભક્ત શ્રદ્ધાથી ઇશ્વરના કોઈ સ્વરૂપને ઉપાસવાની ઇચ્છા
કરે છે તે ભક્તની તે સ્વરૂપ ઉપરની શ્રદ્ધા હું દ્રઢ કરું છું.

કાયમદીન, માલી બાગ મેં પુલ એક લાતકે બોવે, વોહ બાગ

ખુબ ન લાગે માન,

જળ ભાત ભાતકે પુલ બોવે, તળ બાગ ખુબ લાગે જન.

કાયમદીન, તું હક માલીને જુદી જુદી રીત ખલક સમજાઈ જાન,
આખેર એકકા એક હે, સીર? લેહ પીછાન,
કાયમદીન, આપસકે તેજકી રતી ધર, શ્રીકૃષ્ણ કહે હે જાન,
વ્યાસજી કર હીદી બોલી મેં ભાગવત સે ખલક સમજાઈ જાન.

અર્થ—માલી બાગમાં જો એકજ જાતના ફુલ રોપે ને ઉગાડે તો તે બાગ સારો દેખાતો નથી, જાત જાતના ફુલ રોપે તોજ તે બાગ શોભે છે. તેમજ ખુદાએ જગત અષ્ટીની રચનામાં જાન જાતના રસ્તા પેદા કરી તેને સમજાવવા જાત જાતના માણસો મોકલાયા છે. તેવીજ રીતે ખુદાનાં તેજની રતીથી શ્રીકૃષ્ણ આવ્યા હતા અને તેમનું ભાગવન વ્યાસજીએ હીંદી બોલીમાં સમજાવ્યું છે.

કુન્તો કન્ઝન મખરીયન (હદીસ)

અર્થ—હું છુપો ખજનો હતો.

પ્રહમાકી ચાર વેદકી બોલીસે કેતનીક ખલક સમજાઈ જાન,
અરીહંત, પારસનાથ, કર શ્રાવક ધરમસે કેતેક સમજાએ જાન.
કાયમદીન, આપસકે નુરમેસે મોહમદ કરકે. કુરાન લેજ
મુસલમાન સમજાએ જાન,

તું, એકકા એક, ન્યારાકા ન્યારા. ખેલ ખેલતા હે માન.
કાયમદીન, મુસલમાનકી શરીયત મેં કહાકે હીંદુકા છાંચા
પડે તો દોજખ મેં જાવે જાન.
હીંદુકે બેદમે કહા કે મલેચકા છાંચા પડે તો નરક મેં
જાવે માન.

શરીયતકી હદ રખનેકો જાંધી સુઠી ખુદાકે રસુલને કહા માન.
કાયમદીન, વેદમે કહા સો ખીસય, મન મલેચ હે જાન,
માયાકે પડછાંચેસે વો નરક મેં જાવે માન.

કાયમદીન, સાહેબ કે કામીલોને ભરમમે' ઉસ વાસ્તે કહા હે જાન,
કે હીદુ, મુસલમાનકી વર્ષાવર્ષા દુટ જાવે માન.

કાયમદીન, વર્ષાવર્ષા બગેર બ્રહ્માચાર હો જાવે માન,
યુ' ઠોર મીસાલ સબ ખલક હો જાવે જાન

કાયમદીન, સમજ સળી એક હે, કુરાન, પુરાન, હીદુ. મુસલમાન,
બીગર બુજ મુશકદકે સબ ખેચા મુવે માન

અર્થ—બ્રહ્માએ ચાર વેદની બેલીથી એટને ચાર વેદ મોઢીને ખન-
કના કેટલાક ભગને ધર્મનું શાંતિનું આપ્યું, નેમ જ્ઞાન-લોઢને તેમના ધર્મની
કીતાબ મોકલી જ્ઞાન આપ્યું વળી મુસનમાનો સાર પોતાના નુગમથી પેગમર
મહમદ (સ) પેદા કરી તેમના મારફતે કુરાન મોકલ્યું, એની તરફ ખુદા તો
એકજ છે પણ ન્યારા-ન્યારા ખેન ખેને છે મુસનમાનની શરીઅતમા કહ્યું છે કે
હીદુનો પડછાયો પડે તો મુસનમાન દોજખમા જાય હીદુના વેદમા લખ્યું
છે કે મનેચ (કસાઇ)નો પડછાયો પડે તો હીદુ દોજખમા જાય હવે હીદુ
એટને જ્ઞાન અને મનેચ એટલે શું ? નહિસે અમ્મારા, એટને ખુદી અથના
હુ પણ એજ હીદુ મનેચ ચીજ તે પાપી મન છે એ માયાના પડછા
યામા પડી રહેતું એટને નરકમા રહેવું વાસ્તે વેદમા કહ્યું તે બી ખર છે
અને કુરાનમા કહ્યું છે તે બી ખર છે ખુદાને પોહોચેના શખ્સોએ એ
વાતો ભેદથી કહી છે, નહીતર વર્ષાવર્ષા ભાગી જત વર્ષાવર્ષા તુડીજાય
તો માણસો અને ઠોર વચ્ચે કાંઈ તફાવત રહેતો નથી આચાર
વિચાર બધા બ્રહ્મ થઈ જાય તેથી આ બધી હદ બાથનામા આની છે બાકી,
કુરાન, પુરાણ, અને હીદુ, મુસનમાન જોના જતા બધું એકજ નુરમથી
પેદા થકુ છે ગુરૂ વગર એ એકતાઈનું જ્ઞાન થતુ નથી અને સાં પોત
પોતાનું ખેચના મથે છે

અરાગરીઅતો અફવાલી, અસતરીકતો અફઆલી,
વલ હકીકતો અહેવાલી, વલ નારકતો રામુલ મઆલી.

(હદીસ)

અર્થ—જુ બોલુ છુ તે “ચરીઅન” છે, દુ જે કામ કરું

હું તે “તરીકત” છે, હું જે હાથમાં રહું છું તે “દર્શકત” છે અને મારો દરજ્જો અથવા શુદ્ધિ એ “મારેકત” છે.

આમાં ચાર વેદોને, સરીઅત, તરીકત, દર્શકત અને મારેકત સાથે સરખાવવામાં આવ્યા છે.

ઈસ ત્રીસાલ ચાર વેદ, રઘુવેદ, સામવેદ, યજુરવેદ, અથરવેદ જાન, કાયમદીન, રહેલે વેદમેં મેરા તેરા, હુને વેદમેં સજ ઘટ સાહેજ માન. તીજે વેદ, સાહેજ હજુર હે, ચાથે વેદ નિરંજન એક પીછાન. કાયમદીન શરીઅતમેં ઝઘડા, તરીકતમેં એક માન, હદીકતમેં બી ઉરસે એક. મારેકતમેં બેચુન પીછાન.

અર્થ—આવીજ રીતના ચાર વેદ છે: રઘુવેદ, સામવેદ, યજુરવેદ અને અથર્વ વેદ.

[હિંદુ ધર્મનું મૂળ વેદ ધર્મ છે. વેદ ચાર છે ઋગવેદ, યજુરવેદ, સામવેદ અને અથર્વ વેદ. દરેક વેદના બે ભાગ છે, સંહિતા અને બ્રાહ્મણ. વેદના સંહિતા વિભાગમાં દેવ સ્તુતી અને યજ્ઞના મંત્ર છે, બ્રાહ્મણ ભાગમાં ઇતિહાસ, પુરાણ, સ્ત્રી શ્લોક વગેરે છે]

હવે પહેલા વેદમાં અમથી દલીલો છે, બીજા વેદમાં દરેક ધર્મમાં ધર્મ્વર વસે છે એમ માનવું. ત્રીજા વેદમાં ધર્મ્વર પામે જવાનો રસ્તો અને ચોથા વેદમાં ધર્મ્વર નિરંજન નિરાકાર છે એવું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન થવાનું સમજાવ્યું છે. તેવીજ તરેહ જાહેર સરીઅતમાં પોતાને માનનારા કેટલાક ભાઈઓ ઝગડામાં છે, તરીકતમાં બધા એકજ ખુદાના અંશ છે એવું છે, દર્શકતમાં તેની સાથે એક થવાની વાત છે અને મારેકતમાં તેની સાથે વસેલ થવાની વાત છે.

સરખાવો:—“Now I will tell you my discovery. All of religion is contained in the Vedanta, that is in the three stages of the Vedanta philosophy the *Danta*, *Visishṭa'dvanta* and *Adianta*; one comes after the other. These are the three stages of spiritual growth in man. Each one is necessary. This is the essential of religion - the Vedanta applied to the various ethnic customs and creeds of India,

is Hinduism. The first stage, i e. Dvaita, applied to the ideas of the ethnic groups of Europe, is Christianity; as applied to the Semitic groups, Mahommedanism. The Advaita as applied in its Yoga—perception form, is Buddhism, etc. Now by religion is meant the Vedanta; the applications must vary according to the different needs, surroundings and other circumstances of different nations. You will find that although the philosophy is the same, the Śhāktas, Śhaivas, etc, apply it, each, to their own special cult and forms” (Swami Vivekananda, Vol. 5, P. 66.,: આનો તરજીબો નીચે છે:—

હવે મેં જે શોધ કરી છે તે ક્રિસ્તીય ધર્મ, વેદાંતમાં એટલે વેદાંત ફિલસૂફીની ત્રણ ક્રમિક દશાઓ, નામ દ્વૈત, વિશિષ્ટાદ્વૈત, અને અદ્વૈતમાં સમાયેલો છે એક બીજા પછી એમ ઉત્તરોત્તર છે. મનુષ્ય જેમ જેમ ધાર્મિક પ્રગતિ કરતો જાય છે તેમ તેમ તેને આ ત્રણે દશાઓ ઉત્તરોત્તર આવે છે. આ ધર્મનું સ્વરૂપ—નૃત્ય છે. વેદાંતને હિંદુના લિન્ન લિન્ન મનુષ્ય જન સંબંધી રહીઓ અને સંપ્રદાયોની સાથે લાગુ પાડતાં જે બને છે તે હિંદુ ધર્મ છે. પ્રથમની અવસ્થા કે જે દ્વૈત છે, તેને યુગોપના લિન્ન લિન્ન સમાજોના વિચારો સાથે લાગુ પાડીએ તો ખ્રિસ્તી ધર્મ બને છે મેગેટીક પ્રજાઓને લાગુ પાડતાં મુસલમાન ધર્મ પ્રાપ્ત થાય છે.* અદ્વૈતને તેના યોગના સ્વરૂપ સાથે લાગુ પાડતાં બૌદ્ધ ધર્મ આદિ નિપજે છે. હવે ધર્મનો અર્થ વેદાંતથી મુએવાય છે; તે વેદાંતને લાગુ પાડવું તે વિધ વિધ પ્રજાઓની જરૂરીઆતો, આસપાસની ગિચતિઓ અને બીજા સંબંધો લિન્ન લિન્ન હેવાથી લિન્ન લિન્ન થઈ શકે છે. તમે જોઈ શકો છો કે ફિલસૂફી એકજ દોષા છતાં ચાકતો, સૈવો આદી તેઓના અસ વિશિષ્ટ સંપ્રદાયો અને મનોને જુદી જુદી રીતે તે ફિલસૂફીને લાગુ પાડે છે.x

* સુગીઝમ અને સુત્રક વેદાંતથી કાઠ પન્ન પ્રકારે ઉતરતાં નથી

x આ વેદાંતોઓનો મત છે, અને સમજાવતી ખાતર આપવામાં આવ્યો p.

કાયમદીન, યું એકકાએક, જુદા કા જુદા જાન,

કહેને માત્ર જુદા હય, મુરાદ એક પીછાન.

કાયમદીન યું હદ બી ચલી બારે જાન,

અનહદ કા બી કાઈ સમજેગા સહી પીછાન.

કાયમદીન, પહેલે માયા છોડનેકે, વારહે લાલચ દેખલાઈ જાન,

વૈકુંઠ કા શોખ બડા હે યું સખ જાનતે હે માન

કાયમદીન, હજાર સુખ પાઠશાહી બરાબર, દુનીયાકા સુખ હોવે માન,

ઉસસે સરસ એક સાચા સુખ વૈકુંઠ-મહીરનકા પીછાન

અર્થ—એરી ગીને વેદના ત્રીશણ અને મુમનમાની મઝદમના ત્રીશણનો હેતુ એકજ છે પણ ખુદાની વાતો કહેવાની તરીકો જુદી છે. બા મઝહબો એ હદ છે, પણ ખુદાઈ જાન એ અનહદ છે અને હદ છુટી જાય તો અનહદમા પોલોઆપ હવે માયાની દુ જોવા પડેમા ને નતના સુખની પીછાન આપવામા આવે છે કારણ કે માણસને સ્વભાવિક રીતે વૈકુંઠ અધના બહેસતનો શોખ બહુ હોય છે દુનીયાની હજારો ગણી પાઠશાહીમા જે સુખ છે તેનેથી એક ધડીતુ બેહસ્તનુ સુખ વધારે છે. જેથી બેહસ્ત મેળનવાને ખાતર માણસો નીતીથી ચાને છે અને ખુદાની બદગી દે છે આ લખાણની મતલબ એ છેજે માણસને આગને આગને ખુદાઈ રાહ ઉપર મુકવાના જે પગથીયા બાધેના છે તેમા પહે નુ એ ૩ સ્વર્ગ મેળનવાને ખાતર માણસ ખુદાની બદગી કરે તે છે †

કાયમદીન, સુખ લાલચ ના રખ, દોજખકી લયસે દુનીયા છુટ
હદ કરમમે આવે જાન,

ઉસ વારતે હદ સમજાઈ જાન

કાયમદીન, જબી વહા બીલગા તબી યુ સમજાયા, બહુમન કા બેટા
ઉદર લારને લાયા જાન,

યું તાના માર, બેહદ ચલાયા માન

અર્થ—પણ સુખની એટને બેહેસતના સુખની લાલચ ના રાખ. હદ એટને ધર્મ બાધરાનુ કારણ એ કે માણસ દોજખની બહીકથી દુની

† ખરી જાનના અને ખરૂ સ્વર્ગ તો ખુદાના દીદાર થવા એજ જ બાકી બીજી જાનત તો તેથી કતરની જ એ આમા સમજવવામા આવ્યું છે

યાની લાક્ષણ્યો અને લોભમાં લપટાઇ ગુનાહોમાં મગ્ન રહે નહી. હવે જ્યારે ધર્મમાં રહી અને બહેસ્ત મેળવવાની ખાતર બંદગી કરે તો તેને તાના એટલે કપકા રૂપે “બ્રાહ્મણનો બેટો” ચઢને ફક્ત પેટ ભરવાજ અવતર્યો છે, ” એમ કહી આગળ ચલાવવાની કાશીશ કરી. (અર્થ એ છે કે કાંઈ ખી ખુદા પાસે મેળવવાની આશાએ તેની ભક્તી કરીયે તો તે તો ખુદા સાથે એક જાતનો વેપાર થયો તેવીજ રીતે મજાસ ને “બ્રાહ્મણ” એટલે ઉંચો ગણાય છે તે ફક્ત બહેસ્તના મુખથીજ સંતોષ માની બેસી રહે એ તો જાણે રાગનો બેટો ચઢને એક બીખારી તરીકે રહે એમ અર્થ. એમ કરીને ખીજું પગથીયું ધર્મમાં આગળ બાંધવામાં આવ્યું છે. કે લોકો ખુદા તરફ આગળ વધે.*)

કાયમદીન, વૈકુંઠ પેઢાશ સાહેબકી, મીસાલ ધરતી હે જાન,
આત્મા સાહેબ રૂપ બ્રાહ્મણ કા બેટા માન.

કાયમદીન, કંમખોળનેસે હલ હોહ, બેહલ કા બીલગે જાન,
તખ અનહલ અલેક કા પાવે પીછાન.

કાયમદીન, સાહેબ કે પહોંચને વાસ્તે, એ સીડીયાં બનાઈ જાન,
જયું ત્યું જીવ દુઃખ પાવતા રહે, જો કોઈ એક પોંહાચે અલેક મુકામ.

અર્થ—કાયમદીન જેવી રીતે આ ધરતી ખુદાની પેદા કરેલી છે તેવીજ રીતે વૈકુંઠ અથવા બહેસ્ત પણ ખુદાનું પેદા કરેલું છે, અને આત્મા તે સાહેબ રૂપ, બ્રાહ્મણનો બેટો એટલે ઉંચ પંક્તીનો છે; તે બેટો બહેસ્તથી ખુદી ચઢ બેસી રહે એ કેટલું હલકું લાગે તેથી તેને એવી રીતે કંમખોળવાથી એટલે મહેલુ મારવાથી હલ હોડી, બેહલમાં જવાની કાશીશ કરે છે એટલે આત્મા શું છે તે જાનવાની કાશીશ કરે છે, અને પછી અનહલ મુકામે પોહોચે છે. સાહેબને પોહોચવાની એ બધી સીડીયો બાધી છે કે જ્યાં ત્યાં જીવ દુઃખના બંધનમાંથી મુક્ત થઈ અલેક મુકામે પોહોચે. x

કાયમદીન મસજીદમે નમાઝ પઢે, દીલ ઓલખે જાન,

દીલ ઓલખેસે મુનસે લહે લગા, પહોંચે દરગાહ રહેમાન.

* ધર્મ તથા શરીરના બે કાલ કહ્યું છે તે તો ખરૂં જ છે પણ જરા જ્ઞાનીઓ ને આગળ વધવા માગે છે તેમજ એક પછી એક સીડી ચડતી જોઈએ તેથી આ કહેવામાં આવ્યું છે

x હંથી શલ્ક મટિ બ્રાહ્મણનો બેટો ને નામ આવ્યું છે તે ફક્ત એક રીતવા તરીકે અને સમજાવવા માટેજ આવ્યું છે કે બાકીનો સમજો.

કાયમદીન, દેહરા પુજે પીંડ ઝોળખે જાન,
જાપ ઝોળખ, મુનસેં લહે લગાવે, પહેંચે અલેક મુકામ.
કાયમદીન, અપાસરા પુજેસેં પીંડ કો પીછાને જાન,
જાપ પીછાને સે, મુન લહે લગાવે, પહેંચે અલેક મુકામ.
કાયમદીન, ઠાકોરદ્વારા પુજે, ઘટ પીછાને જાન,
જાપ પીછાને, મુનસેં લહે લગાવે, પહેંચે અલેક મુકામ.
બાહેર લેખ લખુત લગાવે, જાપ લખુત લગાવે જાન,
મુન લખુત લગાવે, પદાચે અસલ ઠીકાન.
બાહેર કી તુલસી તીલક લગાવે, અંતરકો ન પાવે જાન,
અંતર તીલક જાપ મુનસેં લહે લગાવે. પહેંચે નીશાન.
કાયમદીન, બાહેરકો અપવાસ કરસે, ભી તર અપવાસ કી ગમ
પાવે જાન,

માંહી ગમસે પાવે અલેક મુકામ.

અર્થ—મસજીદમાં નમાઝ પઢવાથી માણસ હીલ શું છે તે જાણે
અને પગી મુનથી લહે લગાડે તો ખુદને પોહોચે તેનીજ તરેહ હીલુને
દેહરા અથવા અપાસરા કે ઠાકોરજીના મદીરમાં પુજા કરવાથી પીંડ અથવા
શરીર, કે ઘટ ગુ છે તેનો ખ્યાલ આવે અને તે આનતા આગળ વધી
મુનથી લહે લગાડી પરમેશ્વરના દર્શન કરે તેમજ બહારનો બેખ અને
લખુતી લગાડવા કરતા અંદરના હીલને લખુત લગાડવાનો ખ્યાલ આવતાં
આગળ વધી તે પોતાની મઝીબે પોહોચે છે તેમજ બાહેર તુલસી ને
તીલક લગાડવા કરતા અંદર તીલક લગાડવાનો વિચાર થતા, અંદરની જાપ
કરી પોતાને ધામે પોહોચે છે તેવીજ રીતે, અપવાસ જે કરે છે તે બહારના
અપવાસ ઉપરથી અંદરના અપવાસ કરવાનો તેને ખીલાવ થાય છે એટલે
ઇતીયાને રોકવાનું મન થાય છે અને તેમ કરી અલેક મુકામે પુજે છે.
અર્થાત ધર્મમાં જે જે ક્રિયાઓ, બદગી, લાજન વગેરે કરવા કદચાં છે
તે પહેલું પગથીયું છે તેનેથી જ્ઞાન મેળવવાની ઈચ્છા પેદા થાય છે અને
તે રતો શોધી કાઢી, ખુદના દર્શન કરે છે.^૧

૧ સર્વ ધર્મના માણસોને આથી ખરા ખુદા વરફ વગવાની ખાહેશ
આતાવી છે. કારણ કે આ ઝિયાજ વગામ પ વવાળાઓને સમજાવવા માટે લખ-
વામાં આવી છે

કાયમદીન, હું જી સાચી, બેહદ કે પાવે જાન,
રૂપીયેકા બેપાર કરે સો હબરોંકા જી કરે માન.

કાયમદીન. નહી સમજે તખ લગ હું હે જાન,
જેળ સમજ તખ બેહદ, અનહદ પીછાન.

કાયમદીન, મુલ્તાં, બ્રહ્મન હું સમજાવે, ગુરૂ-પીર બેહદ
અનહદ સમજાવે જાન,

જે સખ સમજાવે વે પીર સમજાવે તખ પીર કાયકા પીછાન.

અર્થ—કાયમદીન હું (શરીઅત) જી સાચી છે, હદના નીયમે પાલ્યાથી બેહદને પોંદોચા છે. જે માણસ એક રાંતો વેપાર કરે તે હબરોંકો જી કરી શકે છે જ્યાં સુધી પોતે ખરી ચીજ શુ તે સમજતો નથી ત્યાં સુધી હું છે, હું સમજ્યા પછી માણસ બેહદ અને અનહદ સમજવાની કાશીશ કરે છે, મુલ્તાં અને બ્રહ્મણો કક્ત હું સમજાવી શકે છે, સદગુરૂ અને પીરો બેહદ અને અનહદ સમજાવે છે. જે બીજા બધા સમજાવે તેજ પીર સમજાવે તો પછી તે પીર કહેવાય નહી.

કાયમદીન, દુનીયા અવલ ગંદી હે જાન,

વાસ્તે ધર્મ, પુન કરનેસે ઉસે આલખે પીછાન.

કાયમદીન, આકરી કરે રૂપે કે વાસ્તે જાન,

વોહ રૂપીએ, રહેજ હાથ આવે, ઉસે ઠીકરે કર નાખ દેવે માન.

કાયમદીન અનહદ કે વાસ્તે હું કરી હે જાન,

વે સેજમેં મીલે તો અનહદ કે નીંદે માન.

કાયમદીન, સાહેબ કે પાવનેકે વાસ્તે પુન ધર્મ કરે જાન,

વેહ સાહેબ રહેજે પાવે ઉસ્કો નંદે પીછાન.

કાયમદીન, એ સમજ તો બહોત દુર હે જાન,

સાહેબ મેહેર કરે ઉસે એ સમજ આવે માન.

અર્થ—આ દુનીયા ગંદી છે એટલે કે માયાની જગમાં તેમાંથી નીકળવા સાર પહેલાં ધર્મ પુન કરવાની જરૂર છે. હવે એ ધર્મ કરવો એટલે શું ? માણસ પગાર સાર નોકરી કરે અને પગાર મળે તે પેસા ખરચીને ઉઘવી દે તેની હાલત એ ધર્મ કરવાની છે. એનેથી કાંઈ ખુદાની સાથે મેળાપ થતો નથી. ખુદાની સાથે મેળાપ કરવાનું પહેલું પગથીયું અથવા હું તે ધર્મના બાંધેલા કાયદા છે. પણ એમ કરવાથી

ખુદા મળી જાય એમ કહેવું એ તો ખુદાની અથવા અનહદની હલકાઈ કરવા જેવું થયું. એમ રહેજમાં સાદેજ મળી જાય એમ સમજવું એ તો તેની નીંદા કરવા જેવું છે. એ વિગેરું જાન સમજવું પણ થયું મુશકેલ છે. ખુદા જેની ઉપર મેદર કરે તેજ સમજી શકે છે.

કાયમહીન, પુર્વ જન્મમાં સંચા હોવે, તબ ભાવ આવે માન, બીન સંચે શબ્દ માને એ ન આવે પીછાન.

કાયમહીન, એ ભેદ અગમકા સતગુરુસે પાવે જાન.

“હુ” જહલેમે હરી મીલે, સો કોઈ એક ખીરલા જાન.

કાયમહીન, એ જીવસે ચાર વેદ, કુરાન હય જાન,

ભગત, અવલીયા, અવતાર, નખી. સખા ઈસ શહસે જાને હે માન.

કાયમહીન, સાહેબકે આલખનેકો વેદ, પુરાન બતાયા,

ભગત, અવલીયા, સખી એ જીવસે મુશતમ પાયા.

અર્થ—જેના સંસ્કાર હોય તેનેજ આ વાત ઉપર ભાવ આવે નહીનર આ વાત સમજવામાં કે માનવામાં આવે નહિ. આ બેદ સતગુરુજી બતાવી શકે. “હુ” પાડું જતું રહે તો દરી મળે એટલે ખુદા મળે. આ જીવને અથવા આત્માને સમજવાને ખાતરજ ચારે વેદ, કુરાન વગેરે સખા-યલા છે. અને એ આત્માને આજખતથીજ લકતો અને અવલીયા, અને નખીઓ જેવા મહાત્માઓ તે દરજ્જે પોહોચ્યા છે. x

૧ સૈએ અહવથી જો ખુદાનો હુમ થયા હોય તો પ્રેમ લાગે છે. એ જોડે અર્થ છે સરખાવો—

ફારસીમાં કહ્યું છે કે:—

મન આ વક્ત કરેહમ ખુદારા મુખ્તદ.

કે જાતો સિક્કાવે ખુદા હમ ન બંદ.

અર્થ—એ ખુદાને એ વખતે સિન્દો કર્યો હતો કે જ્યારે ખુદાની જાત કે સિક્કાવ કાઈ બહેરમાં આવ્યા નહોતા એટલે જ્યારે ખુદાની જાત અને તેની સિક્કાવ (રુણે) ખરી રીતે બહેરમાં આવ્યા નહોતા અને એ વખતે તે ફક્ત પોતાની એકલી હરતીમાં હતો ત્યારે એ તેને સિન્દો કર્યો હતો. (જુઓ શમાએમે ઈમદાદીયા” નામની હરદુ કિનાબ, પાનુ ૯૨ હવે આ કથો વખત હતો તે સમજવાનું છે. આ ખુદાના કઠીમ—અનાદી હોવાની એક સાજિની છે અને રહેા પણ તે નખતે બનેલી હતી એ બતાવે છે.)

x હીંદુ બાઈઓને સમજણ પાડવા આ બાબત પણ લખી છે.

કાયમદીન, સખી મંડાણ એ જીવકે વાસ્તે હે જાન,
સાહેબ તત્વ જો હે ઉસે સાહેબ પીંછાન.

કાયમદીન, રામ સકળ રમ રહા વો જાન,
જો અલોક હે લેખેમે ન આય માન.

કાયમદીન, ખુદા આપો આપો આપ ખુદ હે જાન,
પારસનાથ, પારસ જેસે હે માન.

કાયમદીન, નામ સાહેબકે સીકત ભુલાવે જાન,
વો બસ્તુ તો નનામી હે માન

કાયમદીન, નામકે લેદકો કાઇજ વીરલા પાવે,
કબીર, દસ્તગીર, મોહમદ, કૃષ્ણ જેસે ઇસ બસ્તુસે બંડે કહેલાવે.

કાયમદીન, ધામ હમારા દેશ હે. અલોક હમારા ગામ,
ફકર હમારા લેખ હે, સો સેજ સુન બીસરામ.

અર્થ—અધા ધર્મની રચના જે થઇ છે તે આ આત્મા જે પર-
માત્માનું તત્વ છે તેને જાણવાને સાફ છે. ખુદા જે ઘટ ઘટમાં વ્યાપી
રહ્યો છે, તેને ઓળખવા સાફ છે. ખુદા આપોઆપ ખુદ છે. પારસ નાથ
એતો પારસ જેવા છે. પણ ખુદાની સીકતો ભુલી જવાથી એટલે તે હૃદયી
આગળ જવાથી તેની જાતને પુગાય છે અને એ બેદ કાઇજ વિરલો પામી
શકે છે. પેગમ્બર હઝરત મોહમદ, પીર દસ્તગીર, કબીર, શ્રીકૃષ્ણ જેવા ખુદાઇ
મહેરબાનીને લીધેજ મોટા કહેવાય છે. હમારા દેશ પણ એજ ધામમાં છે,
અને અલોક હમારૂં ગામ છે, ફકરી તે હમારા લેખ છે અને સુનનું મેદાન
હમારૂં આરામ લેવાનું ઠેકાણું છે.

ખુલાસો:—“ કાયમદીન, રામ સકળ રમ રહા વો જાન. ”
હીદુલાઇઓની સમજ માટે એ શબ્દ ખુદા અથવા રહેમાન કે નિરજન
નિરાકાર માટે વાપરેલો છે. જેની રીતે “અલી” એ ખુદાના ૯૯ નામોમાંનું
એક ખુદાનું નામ છે તથા તેજ પ્રમાણે અલી એ ચોથા ખવીફાનું નામ પણ
છે; વળી જેવી રીતે “ માલીક ” ખુદાનું નામ છે અને માલીક નામના
ધમામ પણ થઇ ગયા છે, જેની રીતે કબીર ખુદાનું નામ છે અને કબીર
સાહેબનું નામ પણ છે, તેનીજ રીતે રામ એ ખુદાનું પણ નામ છે અને
દશરથના બેટા રામનું પણ નામ છે. અહીં દશરથના બેટા રામની વાત
નથી. પણ જેમ કહ્યું છે કે:—

કરે છે અને મુરખ મન સમજતું નથી કે આ જે શ્વાસ-દમ-આપણે લઇએ છીએ તે જીંદગીમાંથી ઓછો થાય છે. મતલબ એ છે કે જેટલી ઘડી આપણે ખુદાની યાદ વગર કાઢીએ છીએ એટલી કાકટ જાય છે. કાળની ઝપટ બહુ જોરવાર છે અને બધાને પકડી પકડી ચકકીમાં આટો કરી નાખે છે; વાગ્તે હે છવ, તુ ચેત. તું માયામા ફસી રહ્યો છે પણ જ્યારે જમરાઈથી તને શરીરથી છુટો કરશે ત્યારે બહુ પરતાવો થશે. તે વખતનો પરતાવો કાંઈ કામ આવવાનો નથી. ખાલી મનમાં તે વખતે હાથ કુટારો થશે.

[ધણા મહાત્માઓ આ સંસારને ચકકી સાથે સરખામણી કરી ગયા છે. કળીર સાહેબ પણ કહી ગયા છે કે:—

ચકકી ચકકી દેખકે મેરે નૈનન આપા રોય,
દો પટ લીતરે આપકે સાણુન ગયા ન કાય.

એટલે આ સંસારની ચકકી જોઈ મારી આખમાં આંધુ આવી ગયા, કે ધરતી અને આકાશ એ બે પટની વચ્ચે જે બી આવી ગયું તે કાયમ રહ્યું નહીં]

કાયમદીન, નરનારી યુ' અને મનમે', સદા હે લોગ સંસાર,
સપના માતર લોગ હે નહી રોગકા પાર.

કાયમદીન, સી, પુરુષ, દોનાં મીલ રહે લપટાય.

અંત વાજકા ડર નહિ, સંઘ છોડ, માયા ભાય.

કાયમદીન, એ સ્વાદ દો દીનકા, નીદાન દુઃખ જહોત.

છવ જે હો જાયગા, પડે જળ આકર મોત.

કાયમદીન, હલક બંધ હોય, તુટે નાટો નાડ.

સ્વાદ તેશ તળ મીલે ધુલ, હીરદે કુચ ખીચાર.

અર્થ—આ દુનીયામાં સ્ત્રી, પુરુષો સંસારની માયામાં લપેટાય એમજ સમજે છે કે આમાં સદાતુ સુખ છે, પણ આ મંચારતુ સુખ વ્યખા જેવું છે, અને એ સુખ નથી પણ અપાર દુખ છે, કેમકે બન્ને ત્રી તેમજ પુરુષ, છોકરાં અને સંસારી વેલવની ગીત્તેમાં મન લગાડી મુકે છે પણ જાગૃતા નથી કે આ દુનીયા થોડા દીવસની છે. જ્યારે છવ મોહનના ધ્યાનમાં જઈ પડે છે જ્યારે દવક-નગું-રૂપાઈ જાય છે અને નાટો નાડ દુટે છે ત્યારે જે સંસારના સુખનો સ્વાદ લીધેલો હોય છે તે બંના ધુળમાં મળી જાય છે. વાસ્તે વિચાર કરી સમજતું જોઈએ.

કાયમદીન, મુલાં કાજી બાતુ પર આજેલ હે સંસાર
 કયા હુવા મરેજે, મરકર ઉઠેજે દોનો નર ઔર નાર
 કાયમદીન, કયામત આવેગી, ઔર કુદુબ મીલ એક કાર,
 ખોલત મુખ પાવેજે ખીચ બહેરત દરબાર
 કાયમદીન, સોને જેસી હવેલીયા, બહા રહેજે સદા અમર,
 મેવા ફલ પુલ ખાઇજે, ખીચ બહેરત કે મગર
 કાયમદીન, ઉસદીન સાહેબમ હોગા ફરશન બાન,
 અખી એકઠે મીલકર દેખેજે, મુલવા કહેવે માન
 કાયમદીન, હસ દીવાસે પર સખ ખલક લુલી હે બાન,
 અખી તો મુખ કરો, ગોરમે રહેજે, કયામતમે દીદાર
 પાવેજે માન.

કાયમદીન, એ સળ ગપાઠે, આર ઝાઝવેકા પાની
 કુરાન લીતર હકને કહા, સચકર તુ પીછાની.

અર્થ—કાયમદીન મુલા અને કાજીઓ એમ સમજાવે છે કે તમામ માણસો મરદો અને સ્ત્રીઓ મરી ગયા પછી તેમના બદલો-શરીરો-કબરમાં રહેશે, અને પછી કયામત આપશે ત્યારે બધા પોત પોતાના સગા વહાનાઓ સાથે એક દેકાણે મળશે અને બહેરતમાં મોતીની હવેલીઓમાં રહી સદા કાગ સખ ભોગવશે અને કુળ કુલનો ખોરાક ખાઈ મનહ કરશે, તે વખતે તમામ લોકોને ખુદાના દીદાર થશે

એ મુલા અને કાજીઓની રીખપણી ઉપર તમામ ખનડ ઉનડુ સમજી રહી છે અને કહે છે કે હમણા તો મનહ કરી લ્યો, પછી મરીને ઉઠી ત્યારે કયામતમાં ખુદાના દીદાર કરીશુ, પણ એ બધા ખીયાલો ગયાગ જેવા અને ઝાઝનાના પાણી જેવા છે જે કાંઈ કુરાન શરીરમાં કંટુ છે તેજ સાચુ છે અને તેનો બેદ ખરાબર સમજે તેજ સાચો છે તે એક આ દુનીયામાં નાન માર્ગમાં આગળ વધીને ખુદાના દીદાર કરી લે જો આ દુનીયામાં પોતાની અદગની આખ ઉનાડી ખુદાના દીદાર નડી ઠગે તો આપની દુનીયામાં પણ કાંઈ પાગલનો નથી

(આમાં માણસનું મોત આવે ત્યારે ખાકી બદનનું શું થય જાય છે તે સમજાવ્યું છે, અને જીવનું શું થાય છે તેનો ઈસારો કર્યો છે.)

મનકાના ફી હાંઝેહીઆમા, ફેહોવા ફિલ આખેરતે. આમા. (કુરાને શરીરમાં ફેરમાવ્યું છે કે જે અહીં આંધળો છે તે ત્યાં આખેરતમાં પણ આંધળો છે.)

કાયમદીન, હશન યહાં હે, સુવે પીછે કુચ નાહી.

સુરશદ ફી મોહબલ પકઠ, ખોલ દેખાવે સાંધ

કાયમદીન, યહાં હે ઉનકો મદા હે અમર અગમ કા ઘર.

યહાં નહી ઉનકો કશી નહી, હશન હોવે મગર.

કાયમદીન, વેદ કહે કાયા વણસે જાન.

જીવ, આટા મીટી હોયગા, તન છુટત હે માન

કાયમદીન, માટીએ માટી જાયગી, પાનીએ પાની જાય.

પવન મેં પવન મીલ રહે, પીછુ અગી સમાય.

કાયમદીન, તેજકી રતી, ઝૈર માયાકા ગોલા મીલા હે જાન.

હિસ ગોલેકા નામ, જીવ, બંદા, રખા હે પીઠાન.

કાયમદીન, હંસ ગોલેકો કાલ પીસેગા, કંઠનાઈસે જાન.

તબ મન પરતાયગા, જીવરા, તું મનગે માન.

અર્થ—આગળ સમજાવના આપ્યું છે કે આ પીઠ અથવા શરીર પાંચ તત્ત્વોનું બનેલું છે. જ્યારે કાયા જાનથી છુટી જાય છે ત્યારે જીવને બદલ ગમગમણ (વ્યાકુળતા) થાય છે. તેમા જે ભાગ પૃથ્વીનો હોય છે તે પ્રત્વીમા મળી જાય છે, પરંતો ભાગ પાનમાં મળી જાય છે અને અગ્નિનો ભાગ અગ્નિમા મળી જાય છે એ ચારે સ્ત્રીના તેજની ગતી અથવા જીવ આત્મા દત્તો તે જહું મળી માણસ કહેવાતુ હતુ. અને કાળ અથવા યમદુત કે મત્રકુલ મેળ આપીને તે આત્મને પકડી કંજાઈથી

પીસે છે ત્યારે તે બહુ ખસ્તાય છે કે આખી જીંદગીમાં ખુદને પીઠાનવાની તક હતી તેનો લાભ લીધો નહીં તેથી તેને બહુજ રંજ થાય છે. પેટ ભરી બંદગી કરી ખુદના દીદાર અહીં કરવા એજ સારું છે. મુઠા પછી ખુદને જોયું એ આશા ઉપર બેસી રહેવું એ વખત ગુમાવવા જેવું છે. (વધુ ખુલાસા સારું જીવો દીખાવો.)

(શમાએમે ઇમદાદીયા નામની કિતાબમાં હાજી ઇમદાદુલ્લાહ સાહેબે ફરમાવ્યું છે કે ખુદના દીદાર આ દુનિયામાં થઇ શકે છે. કુચન શરીરમાં ફરમાવ્યું છે કે લા તુદરેકો દુલ્લ અગસારા વહોત્રા તુદરેકુલ અગસાર^૧ (નજરથી તે દેખાતો નથી અને સહી ગીન્નેને તે ઘેરી રહેવો છે એટલે સવાએસો છે.) આનો અર્થ એ છે કે આ જાહેરની આંખથી ખુદના દીદાર થઇ શકતા નથી પણ જ્યારે અંદરની આંખ ઉઘડે છે ત્યારે તે જાહેરની આંખથી વધારે બળવાન થઇ જાય છે એટલે અંદરની આંખથી ખુદના દીદાર થઇ શકે છે^૨

આ સાથે સરખાવો:—Man, therefore, according to the Vedānta philosophy, is the greatest being that is in the universe, and this world of work the best place in it, because only herein is the greatest and the best chance for him to become perfect. (*Swami Vivekananda*, Vol. 2, P. 271.)

કાયમદીન, સારી ઉમર હાથપર હોવે મોહ સો યાદ આવે જાન,
નીંદ મીસાલ હવ મુન હોવેગા, તનસે છુટત માન.

કાયમદીન, હવ છુટત, સુરજ તલગ જાયગા જાન.

હવ જાને, એ નુર હય ઈસ નુરમે મીલું માન.

હવ જાને મે દુખ પહોત પાયા હે જાન.

તો અજ સાહેબ સે બાકર મીલુ માન.

કાયમદીન, સુરજકા ઘર અગન હે અગન મેં પવન હે જાન.

પવનસે પાંની હે, સાધુ શગદ પીઠાન.

૧. ઉપલી આપત સુરએ અનજાગમા છે ૨. ગમાએમે ઇમદાદીયા

કાયમદીન, પાણી જરયા આકાશસે પ્રાણ ઉસમેં આયા.
જેસી છસ્કી હહે થી વૈસી જાગે ઉગાયા.^૧

અર્થ—આખી છંદગી જે ચીજ ઉપર વધુ મોહ હોય તે મરતી વખતે યાદ આવે છે, અને જીવ તનથી છુટયા પછી શુન્ય જેવો થઈ જાય છે. તે છુટયા પછી સુરજ સુધી દોડી જાય છે, એવા વિચારથી “કે એ તેજ છે તેમાં મળી જાઉં. મેં બહુ દુઃખ જોયું છે તો જઈને હવે પ્રુદાને મળું.” પણ સુરજનું ઘર અગ્નિ છે અને અગ્નિમાં પવન છે, પવનમાં પાણી છે. એ તું માનજે એટલે જીવનું દેહાણે પડતું મુશ્કેલ હોય છે. આકાશથી પાણી વરસે અને જે જગ્યાએ તે જવાને લયક હોય ત્યાં તે પાછો જાય છે.

સરખાવો:—The dualist claims that the soul after death passes on to the Solar sphere, thence to the Lunar sphere thence to the Electric sphere. Thence he is accompanied by a Purusha to Brahmaloка. (Page 79, *Suam Vivekananda*, Vol. V)

અન્નાસો મિતલ આઅમાલે બિલ્ અવાલીમા.

અર્થ—લોકોના કર્મોના આધાર તેમના અંત વખતની ક્ષણતર છે. મા માત્ર વમા કેતેલ, લેયજ અલતલાહો ઝાલેકા હસ-રતન શી કોલૂબે હિમ.

અર્થ—તેઓ મરી ગયા ન હોત અને તેઓને મારી નાખવામાં આવ્યા ન હોત, આ બાબતને પ્રુદા તેઓના અંત કરણમાં હસત-હિંદગતું કારણ બતાવે

[આમા હિંદુ લોકોની માન્યતા મુજબ પુનર્જન્મ અથવા માણસના મરણ પછી તે વારવાર જન્મ લે છે તે સમજાવ્યું છે. શરીરથી જીવ જુદો પડે છે તે મરણ કહેવાય જુદો પડ્યા પછી કેટલાક સમયે તે જીવ શરીર ધારણ કરી પૃથ્વી ઉપર પાછો આવે છે તેને પુનર્જન્મ કહે છે. જેના પાપ

૧ હિંદુભાઈઓને તેમના શાસ્ત્ર પ્રમાણે આમા સમજ પાડી છે.

કર્મ ધણીજ હોય છે તે જદા ધત્તાદી ગ્યાવર વર્ગમા અવતાર લે છે, પુણુ થોડું અને પાપ વધારે તો પશુમા જન્મ થાય છે જેણે વધારે પુણ્ય કરેલું હોય છે તે માણસમા અવતરે છે. વાચનાર યાદ રાખશે કે જે મોટા મોટા ગુરુઓ અને મહાત્માઓ થઈ ગયા છે તેઓએ કોઈ પણ ધર્મનું ખડન કરવાની મતલબ રાખી નથી તેઓ હમેશા જ્ઞાન મેળવવા ઇચ્છા ધરાવનારો તેના ધર્મની ટટી અનુસાર જ્ઞાન સમજાવવાની કોશીશ કરે છે. ધણી આચાર્યો વિવિધ ધર્મનું વર્ણુ શોધી કાઢી તેટલાથી નહીં ધરાતા અનેક ધર્મમા ઉગ્ર ઉતરી તેમા સત્ય શું છે તે શોધી કાઢતા હતા દાખલા તરીકે શ્વામી નિવેદાનદના ગુરુદેવ બી ગમ ફૂલ પરમહંસ શિખ ધર્મનું અને મીઝા અનેક સમ્રાટનું રહસ્ય જાણ્યા પછી વિચાર્યું કે હિંદુ અને મુસલમાન વચ્ચે શા ભેદ છે તેની પણ તપાસ કરી જોઈયે અને મુસલમાન ધર્મની સાધના કર્યા પછી તેમણે જોયું કે જે ઉદેશથી હિંદુઓ સાધના કરે છે તેજ ઉદેશથી મુસલમાનો પણ સાધના કરે છે મુસલમાન ધર્મનો મર્મ જાણ્યા પછી ખ્રીસ્તી ધર્મની પણ સાધના કરી હતી, એની ગતિ મહાન ધર્મગુરુઓ સારું મઝાગનું અધ્યાત્મિક જ્ઞાન મેળવે છે નુરે રોશન ઉપરથી માલમ પડે છે કે તેના કર્તા બાના કાયમદીનને પણ અનેક ધર્મ અને અનેક પથોનું જાણું જ્ઞાન હતું અને એઓ કહી ગયા છે કે આચાર્ય અથવા ગુરુ તેને કહેવો કે બધા ધર્મોનું રહસ્ય પુરૂ અમજની શકે એમણે બનતા સુધી કોઈ બી ધર્મના પુરૂષનું દીન દુખાય એનું ઠરું આ કીતામમા નહીં લખતા રહેકે ધર્મના અનુયાયીઓને તેની માન્યતા મુજબ ધર્મ સમજાવી જે ખરી મેળવવાની વસ્તુ છે તેની તરફ વાળનારી કોશીશ કરી છે, માટે ત્રાઈ પણ ધર્મવાળાઓએ તેમની વાણીના બળેતો અર્થ કરવાનો નથી)

કાયમદીન, મેવે ફજાકા ધ્યાન હોવે તો દરખત હોવે માન,

એર ચીઝકા ધ્યાન હોવે તો વેચે બને પીછાન.

કાયમદીન, જો પશુકા ધ્યાન હોવે તો ચારા નીપજે માન,

આદગીકા ધ્યાન હોવે તો અન્ન હોવે માન

કાયમદીન, જેસી કમાઈ દીતી હોય વેચી દહે અંત વખત
સાહેબ દેવે જાન,

- જેસા ધ્યાન આયા હોય એસી દેહી પકડે પીછાન.

કાયમદીન, આદમી કહાસે હોવે, યુજ કહેવાતા હે જાન,
સાહેબ જાને ઝાડ હોવે, યા ઘાસ હોવે, યા કીડા હોવે પીઠાન.
કાયમદીન, કપી અન્ન હુવા તો એક સાલમે ખાલી હુવા જાન

અગર આદમ હુવા તો કીર નનપણમે સુવા માન,

કાયમદીન, હુવા તો અજ્ઞાની હુવા યા મત્ર ન આવે વહા હુવા,
યા નીચ હુવા જાન.

ઉચ્ચ હુવા તો ભી કયા વો રજદ ન માને પીઠાન

અર્થ—મરતી વખતે જેનું ધ્યાન હોય છે તેની તરેહનો પાઠો
જન્મ આવે છે એમ દીદુભાઈઓ માને છે જો મેના કે ફળનું ધ્યાન
હોય તો ઝાડ રૂપે પાઠો અન્તાજ લે છે, જો પરુ જેનું ધ્યાન હોય તો
ચારા રૂપે અન્તરે છે અને આદમીનો ખ્યાલ તે વખતે હોય છે તો કાંઈ
અનાજના ઝાડ રૂપે અવતરે છે આખી જીદગીમા જેના કર્મો કર્યા હોય
અને તેનો બલો જે રૂપે મળનાનો હોય તે વખતેજ ખ્યાન ખુદા માણસને
મરતી વખતે આપે છે અને તેથી તે ખ્યાલને અનુસ તી દેહ ધારણ કરે
છે આદમી એટલે માણસ ડખી અન્તાર તો દુર્લભજ છે કાંઈ ઝાડ તો
કાંઈ ઘાસ તો કાંઈ કીડા એ રૂપે અવતરે છે અનાજનું ઝાડ હોય તો
એકજ સાનમા જાણે તેની જીદગી ખનમ થઈ માણસ થયું તો બચપણમા
મરી ગયું અને જીવ તો અજ્ઞાની જીદગી ગુમરી અથવા એવે નીચ
દેહજો અવતાર મળ્યો કે ન્યા કાંઈ ગુરુ મત્ર મળી શક્યો નહીં અને જો
ઉચ્ચ કુળમા જન્મ લીધો તો તેને મત્ર ઉપર માન્યતા ઉપજી નહીં, એવે
દેહજો અવતર્યો એને એના પ્રમશનુ અન્તરુ એ ફેક્ટ છે

કાયમદીન, રજદ માને તો ગુરુ ના મીચે, યા ગુરુકી મેહર ન હોય,
યા ગુરુ જોતીયા પથીયા, હીરસીયા મીલા જાન,

સારે સજોગ લેલી હોના મુશકેલ પીઠાન

અર્થ—અગર મત્ર ઉપર અધ્યા હોય તો ગુરુ ન મળ્યો હોય,
અથવા ગુરુ મળ્યો હોય તો તેની પુરી રૂપા તેની ઉપર નહીં ઉતરી હોય
અથવા ગુરુ લોભી, લાનસુ હોય અથવા અમુક પથોળજ માનના વાગો
હોય જે સજોગમા ખુદા તાન મળે છે તે બધા સજોગો એજ વખતે
મળના બહુજ મુશકેલ છે

૧ આ દીદુભાઈઓને તેમના ખીલાલ પ્રમાણ સમજવવા સખવામા
આગ્ય છે જાનો બગતો અર્થ મુસલમાન બાઈઓએ કરી બેસવાનો નથી
હિસામમા તો ફક્ત જોડીજ વન છે કે જે માણસ જેથી સચે ચાદના રાખ
છે તેની સાથે તે બંકરો (દલીલ બધ મરજો મ્યા મત્ર અદખલ)

(સરખાવો આ સાથે વિવેક સુગ્રમણી નામના ગ્રંથનું વાક્યઃ—ખરે-ખર, આ તથ્ય ચીજ બહુજ દુર્લભ છેઃ માણસીક જન્મ, મોટા મેળવવાની ધગ, અને મહા પ્રણોનો સંગ. ફક્ત દેવતાઓની મહેરબાનીથીજ આ ચીજને મળી શકે એમ છે. ”)

કાયમદીન, હોવે તો કીસ ખંડમે હોવે, સમુદ્રમે કે સમુદ્રપાર
હોવે જાન,

ફીર ફીર એસા અવસર નહી આવે, ગાફીલ જાગ, પીછાન.

કાયમદીન, કામીલગુર, માણસદેહી, જ્ઞાન બુધ્ધી, અગમ લેહ,
ઉત્તમ મીસે હે જાન,

અજ ના ચેતે તો ફીર કબ ચેતેગા માન.

કાયમદીન, મુદલાંને શબ્દ કહા, મુવે પીછે યુ હોગા જાન,
વોહ શબ્દ સત હે, ઉસકા અર્થ બુદા હે માન.

કાયમદીન, ધરમ, લજન, તપસા, ઉનસે અછા અવતાર પાવે
જાન,

પાલણી એઠે. પલંગ સોચે, ચેહી બહેસ્ત પીછાન.

કાયમદીન, મુવા કો કયામત હે, પંઠ સો ગોર હે જાન.

આબકે કી માર પડે બંદીખાને, ચેહી દોઝખ પીછાન.

કાયમદીન, કીસ હોવે યા જાઠ હોવે ચે હાવીયા દોઝખ જાન.

મુગાફી જાગે પેદા હોવે ચેહી બહેસ્ત પીછાન.^૧

અર્થ—દેટવીકવાર કાંઈ સારા જાંનેમે સાથે ખીજ માદા સંજોગ ઉભા થાય છે અથવા તો તે સંજોગો કાંઈ એવા ખડમાં આવી જાય છે કે જ્યાં અમલ બરાબર થઈ શકતો નથી, વારતે એ ગાફીલ તું જાગ, કાગ્યુકે માણસ દેહ, કામીલગુર, બુદ્ધી અને આત્મીક જ્ઞાન એ ઉત્તમમા ઉત્તમ ચીજો છે તેનો વિષયોગ દમણ નહી કરશો તો ક્યારે કરશો ? મુદલાંઓ કહે છે કે મુવા પટ્ટી આમ આમ થશે. તે લોક ને શબ્દ ખોલે છે તે ખરા પશુ તેનો ભાવ્યર્થ બુદ્ધ છે. ધર્મ, લજન, તપ વિગેરેથી સારો અવતાર આવે છે એટલે તે છંદગીયાં માણસને દુનીયવી સુખ વધુ મળે છે. મરી જતું એજ કયામત છે. પીડમાં એટલે શરી-

૧. હી દુસાઈઓ તથા દેટલાક વિજ્ઞાન શાસ્ત્રીઓ (સાયન્સ વાજાઓ)ના આવો ખીયાલ દોનાથી તેમને આવી ચેલાગા છે.

રમાં રહેવું એ કથરમાં રહેવા બરાબર છે. અગર કોઈને કેદની શીઠા થાય અને આપકાની માર તેને પડે તે દોષજ સમાન છે એમ સમજવું. કીડા રૂપે અવતરવું એજ હાવીયા એટલે સાતમું દોષજ સમજવું. સારા સંબંધો-ગોમાં એટલે સુખ મળે એવે કેકાણે અવતરવું એજ બેહેસ્ત છે એમ માનવું.^૧

કુલ્લો શએઈન હાલેકુન ઇલ્લા વજહહુ.

અર્થ—તમામ ચીજ નાશ થવાની છે. ફક્ત ખુદ બાકી રહેવાનો છે.

ગયા પ્રકરણની માફક આમાં પણ પુનર્જન્મ માન-નારોની માન્યતા મુજબ તેમને સમજાવ્યા છે.

કાયમદીન, આખર સજ જાયગા સુખ, દુઃખ ઔર જાન.

અમરપુર એક અલેખ હથ સોહી સત પીછાન.

કાયમદીન, કિતનેકં યુ' જાને, આસમાન, અમીન અંધારા હોગા

તબ જહાંકા તહાં મીલેગા જાન, !

યુ' કર. સળી અટક રહે દીલમે' જાત પીછાન.

કાયમદીન, યુ' હોવે તો કોઈ ન કુ'ટે, આખર તો મીલેગા જાન,

યજ નહી મીલે, મુન સકતમે' સમાવે'ગે માન.

અર્થ—આખર, સુખ અને દુખ તેમજ જીવંતી બધું જવાનું છે; પરમેશ્વર અથવા ખુદાજ રહેશે. કેટલા લોક એમ સમજે છે કે આસમાન, અમીન, બધું જ્યારે અંધારામાં મળી જશે ત્યારે જો કેકાણેથી જીવ નીકળ્યો હતો ત્યાં પાછો જશે, અને એ વિચારથી કાંઈ પણ કારસીસ કરતા નથી. પણ જો એ ખરું હોય ત્યારે તો કાંઈ માણસ ખુદ અથવા સત્ત્વ શું છે તે જોધવાની કોસીસ કરે નહી. આખર એમ જીવ મળતો નથી, પણ એક શુન નામનું ધામ છે ત્યાં રહે છે.

કાયમદીન, જીતને જીવ પોંહોચે સો અમર હુવે જાન,

જીતને બાકી રહે સો મુન સકતમે' સમાવે'ગે માન.

૧. કેમકાંક બાઈએના આવા ખીલાલ છે તે સમજાયા છે. તેમને પણ ખુદાની તબીયત ઉપર ઘાવવા પીસાદેને બામન માર્ક દેખાવેલો છે.

કાયમદીન, છતને બરસ બસ્તી ઈતને બરસ સુન રહેગા જાન,
શીર હુકમ હોયગા ઓ જીવ કે જીવ પેદા હોગે માન.

કાયમદીન, જીવ અનાદી સુધી હે, શીર નહી જાન,
“કુદિર રૂહો મિન અન્ને રખી,” ઉસ્કા છેડ નહી પીછાન.

કાયમદીન, અબલ બી સુન, જીવ માયા, સાહેબ યા જાન,
શીર જીવ, માયા સાહેબ રહેગા માન.

કાયમદીન, જીવકો ઉત્તમ ગ્યાનકી સમજ, યા બપ યા જોત
યા પંડકી નીશાન,

વોહ એક દેહી, હો દેહી, શીર સંયા હોય તો પોંહોચે ઠિકાન,
કાયમદીન, ભેદ અજંમકા જો કોઈ જાને જાન.

સોઈ તો એક દેહી બદલને મેં પહોંચે ઠિકાન.

અર્થ—જેટલા જીવે આ જાંદગીમાં ખુદાના દર્શન કર્યા તે અમર થયા, બાકીના જીવોને સુન પ્રદેશમાં રહેવું પડે છે. એ સુન પ્રદેશ, જેટલાં વરસ ધરતી ટકશે તેટલા વરસ રહેશે. પછી તેજ જીવો પાછા અવતરશે. જીવ અનાદીકાળ સુધી છે પછી નથી. કુરાન શરીરમાં પેગમ્બર સાહેબને ખુદાએ ફરમાવ્યું છે કે તમે કહી દો કે રહ છે તે મારા ખુદાને હુકમ છે. જીવ, માયાના આવરણ સાથે પહેલા પેદા થયો તેવીજ રીતે જો તે ખુદાને શોધવાની કાશીશ ન કરે તો એમજ અથડાશે. જો તેને ઉત્તમ જ્ઞાન હોય, અથવા તે જોત જાન કરતો હોય, અથવા પીંડ તે શું છે એ જાણવાની કોઈ આતુરતા તેને થઈ હોય તો એક જો દેહ ધારણ કરી પછી સંનિગો સુધરતદે ખુદાને જાન મળશે, પણ જો અજાંમતો ભેદ કરી મુક્યો તે તો એકજ દેહમાં પોતાને ધામ પોહોંચી શકે છે.

કાયમદીન, જળ લગ સુન મેં હે તજ લગ કચ્ચા જાન,
સુન છોઠ વીરેહી હુવા, સો કામીલ હુવા પીછાન.

કાયમદીન, સુન હે સોળી સાધન હે જાન,
વીરેહ હોય તો તુરત પહોંચે પીછાન.

કાયમદીન, વીરેહ પ્રેમ પર જોત હે જાન,
જોતકી મારી જોલખ આવે પીછાન.

કાયમદીન, વીરહ નહીં ને લેહ હે જાન,
 સો તો કબુ એક પોહિયે કિઠાન
 કાયમદીન, અબ્બલ પ્રેમ હુવા હોય પીછે મીટા હોય જાન,
 સો કબુ એક ભી અમર ઘર પહોચે પીછાન
 કાયમદીન, લેહ નહીં, ઓર પ્રેમ ભી નહીં સો તો કબી નહીં
 પોહોચે જાન,
 સખ વરભડ હોયે તો ભા નહીં પહોચે પીછાન

અર્થ—કાયમદીન નવા સુધી માણસ સુનના પ્રદેશમા છે ત્યાં સુધી પણ તે કાચો છે એટલે કે ત્યાં પણ માયાનુ બારીક આનરણુ છે જ્યારે સુન ધામ છોડી આગળ જાય છે ત્યારે તે પુરો થાય છે સુનમા રહેતુ એ પણ એ જાતની સાધના છે વિરહ એટલે ખુદાની જુદાઈથી જે પ્રેમ અગ્નિ દીલમા લાગે છે તે જો હોય તો ગુસ્ત પહોચાય કારણકે એ પ્રેમથી જે જ્યોતી નૂના દર્શન થાય છે તેનેથી આગળ વધતા ખુદાની આગળ ઉત્પન્ન થાય છે એને ખુદાઈ જ્ઞાન થાય છે આની મતનમ એ છે જે અત્યંત પ્રેમ પુર્વક ભક્તિથી પણ ખુદાઈ નાન ઉત્પન્ન થાય છે અગર પ્રેમ પુર્વક ભક્તિ નહીં હોય અને તે ક્રમ સમ શુ છે તેજ ખોગતો હોય તો તેમાંથી પણ પ્લાઠા પોતાની શોધમા ફતેહ પામે છે પહે ના જે કોઈને વિરહ અથવા પ્રેમ થયો હોય પછી પાછો સસારમા લુપ્ત થઈ ગયો હોય તો તે પણ કોઈ વાર અમર મુક્તિ પોહોચે છે એટલે એની પુર્વ જન્મની ભક્તિ અથવા આ જન્મની ભક્તિ રોમટ જતી નથી પણ જેનામા પ્રેમ અથવા ભક્તિ નથી કે જ્ઞાન જાણવાની છતાસા પણ નથી તે તો લાખ ખલાહ થશે તો બી અમર મુક્તિ પહોચનાનો નથી

કાયમદીન સુન મહાસુન કે બીચ રહેગે સો હુલ વરભડ સે
 કબીર દરગીર મીસાલ જનમ બોલીયા હોગે જાન,
 સોઈ તબ પુરે સાહેબ હો જાવેગે માન
 કાયમદીન, મહાસુનકે પાર અલેક કે દેખતે હે જાન,
 સો, હુજે વરભડ અવતરી શ્રીકૃષ્ણ જેસે હોવેગે માન
 કાયમદીન, તબકે રહેલે અજ પકે હે જાન,
 અખકે રહે હે વો તબ પકેગે પીછાન,

અર્થ—જે લોક મુન મુકને આગળ જાય છે પણ મહાસુનમાં પુગતા નથી તે જ્યારે પાછું ખીખું બહાંડ એટલે સુધી રચના થશે ત્યારે કપીર અથવા દસ્તગીર જેવા મોટા મહાત્મા થઇ અવતરશે. અને તે અવતાર લઇ કમાલીયતે પુગશે. જ્યારે મહાસુન મુકને આગળ વધે છે ત્યારે ખુદાના દર્શન થાય છે, તે વખતે જીવો શ્રીકૃષ્ણ જેને લોકો ધ્રુવરી અવતાર કહે છે તે રૂપે અવતરે છે. જે જીવ આગલા બહાંડ એટલે આગલી મુદિતની રચના વખતે પુખ્ત થઇ ખુદામાં નહીં મળ્યો તે ખીખ બહાંડ વખતે ખુદાને પુગે છે.

કાયમદીન, આપ સાહેબ હો જાના, દેખના, દેખાના ઇસમે ઇતના ફેર હે જાન.

હુજે વરજાંઠ વખત એકવાર પેદા હોના પડે માન.

કાયમદીન, ઉસ પેદા હોનેમે કુચ દુઃખ નહી હે માન,

હે સુખ, પણ પેદા હોના પડે ઇતના નરસ પીછાન.

અર્થ—ખુદ ખુદા સાથે વીસાલ થવો અથવા જોગણ જનું અથવા “અહમ અહમગી”નો પ્રત્યક્ષ અનુભવ થવો, અને તે અનુભવ દેખાડવો એ જેમા આટલો ફેર છે કે, જો એ અનુભવથીજ સંતુષ્ટ થઇ એસી રહેવું હોય તો પાછો જન્મ લેવો પડતો નથી પણ જો ખીખએને સાહેમ શુ છે તે જાન કરાવવું હોય તો ખીજ વાર જન્મ લેવો પડે છે. તે જન્મ લેવામા કાંઈ કુખ નથી. તે જન્મની પણ સુખગાજ જાય છે, ફક્ત જન્મ લેવો પડે એટલુંજ નરસ તેને લાગે છે. [આનો અર્થ એ છે કે કેટલાક ફક્ત જીવન મુક્ત થઇ સત્ગુરુ થઇ એમી રહે છે. તેઓ જન્મ મરણના ફેરામાંથી ટળે છે પણ કેટલાક જીવોને ખીખ જીવોનો ઉધાર કરવા ગમે છે તે જીવો પાછો અવતાર તેમના કપાણુ માટે લે છે (જીવો દીખાવો.)]

કાયમદીન, સાહેબ હો કર જાહેર નીકળના વોહ તો મનકીં ખુજ હે જાન,

યા પેદા હોય, યા ના હોય. મન માને શોખ પીછાન.

કાયમદીન, જળ લગ દેખતાયા તળ લગી આપ આસક યા જાન માહે મીલકર જાહેર નીકલા તળ સાહેબ ઉસી પર આશક હુવા માન.

૧. આ દીકુબાઈએની માન્યતા પ્રમાણે તેમને સમગ્રવચમાં આન્યું છે.

અર્થ—સાહેબમાં મળી જઈ ઉપર સમજાવ્યું તેમ પાછું બહાર નીકળવું અથવા જન્મ લેવો એ તો પોતાના મનની વાત છે. ગમે પાછી જીંદગી ધારણ કરો या ન કરો. તે સૌ તે વખતના રોજ ઉપર છે. કારણ કે જ્યાં સુધી “ જીવનપણું ” રહે છે એટલે પોતે અલગ રહી ખુદના દર્શન કરે છે ત્યાંસુધી લકત પોતાના ખુદા ઉપર આશરું રહે છે. પણ જ્યારે એકવાર ખુદા સાથે મળી પછી પાછો બાહર નીકળે છે ત્યારે ખુદા તેની ઉપર આશરું ચાલે છે.

કાયમદીન કહે હવાલદાર, હાકમ. સુબા. પાદશાહના અમલદાર
જાન,

હાકમકે હર પાદશાહના, પાદશાહ હુવા તબ ઉસકે કીસીકા
હર નહીં પીછાન.

કાયમદીન. હાકમકા અમલ ફેર બદલ હોવે જાન,
સુબેકા ખી ફેર બદલ હોવે, પાદશાહના અમલ ન ફેર બદલ
હોવે પીછાન.

કાયમદીન, હાલુત તલક અમલદાર જાન,
હાલુત મેં ગયા પાદશાહ હુવા પીછાન.
કાયમદીન, હોવે તો શાહજાહે હોવે જાન,
મન માને એસા લાઠ લઠાવે પીછાન.

અર્થ—આમાં ખુદાને પાદશાહ સાથે સરખાવ્યો છે, અને ખુદાનું જ્ઞાનની ધમ્મણ ધરાવનારાઓને હવાલદાર, હાકમ, સુબા સાથે સરખાવ્યા છે. હવાલદાર, હાકમ, અને સુબા એ ત્રણે પાદશાહના અમલદાર છે; હાકમને પણ પાદશાહનો હર રહે છે, કારણ કે તે હાકમની ફેરબદલી કરી શકે છે. સુબાની પણ ફેરબદલી કરી શકે છે. ફક્ત પાદશાહનો અમલ રહે છે તેની ફેરબદલી થતી નથી. હવે હાલુત મુકામે પોહોંચે છે ત્યાં સુધી તે અમલદાર રહે છે. જ્યારે હાલુત મુકામ સુધી પોહોંચે છે ત્યારે પાદશાહને પોહોંચે છે એટલે ખુદા સાથે મળી જાય છે. કેટલીકવાર, ફક્ત શાહજાહ પદે પુગે છે એટલે કે ત્રીજી મંજીલમાં પોહોંચી પડી રહે છે ત્યાં ખુદા તેને મનમાનતો લાઠ લઠાવે છે એટલે કે તેનામાં ધણી શક્તીઓ તે વખતે આવે છે જેમાં તે બદલ મગ્ન રહે છે.

કાયમદીન, હુયત હુવા તબ સત લોકકુ જાવે જાન,
ઇસ્કી અગતસે પાંચ તત્વકા બાગ ઉઠ ગયા, તુરકી દેહી
હુઈ પીછાન.

કાયમદીન, વેસા તો કાઈ એક હાવે જાન,
અસલમેં કબીર, દસ્તગીર, નીઆમુદીન જેસે હુવે પીછાન.

અર્થ—જ્યારે હાલત મુકામે પોહોચે છે ત્યારે સત લોકમાં
પોહોંચાય છે. જ્યાં ઇસ્કની આગથી જે ખાકી બદનમાં પાંચ તત્વનો બાગ
છે તે તમામ બળી જઈ ફક્ત પુદાઇ તુરબું તેજ જે દેહમાં છે તેજ રહે છે.
આવી હાલત તો કોઇકનીજ ચાય. જેવા કે કબીર સાહેબ, અથવા હઝરત પીરાન
પીર દસ્તગીર સાહેબ અથવા ખવાળ નીઆમુદીન અવલીયા, મહેબુબે ઇલાહી.

કાયમદીન, બહેમ ગેર ખો, મુરત મુશાહેદા લાવે,
રૂહ મુશકેલા કર ચલી, જહાં હઝરત હક હીલ લગાય
કાયમદીન, બેહદ મેદાનમાંહી હે મીજલસ એહમદ,
અનહદ તુર મેદાનમે ઝલમલ તુર અહદ.

કાયમદીન, ફનાકી ખડગ લે. અહંકાર કા શીર કાટ,
પ્રેમ ધ્યાન બરછીસે માર માયાપે લાત.

કાયમદીન, ચેતન ચોક્કીસેં રાખો મનકો કામ.

શબ્દ કે ભાલે સેં માર કોધ ઔર કામ,

કાયમદીન, સેજકી લકડીસે, અબીમાન કો હુસા કર.

સીતલ મુરત કો રંગ ચઢાવ, લગાવ અંબાન કે પર,

કાયમદીન, છુટ્ટી પ્રેમકી લેકર. મન બીતર ડાલ.

હીરસ લોભ પાની મરજાવે, તો પરગટ હોવે લાલ.

અર્થ—[આમાં કેવી રીતે પુદાના દર્શન થાય છે તે સમગ્રનું
છે.] પુદા એક છે તે સીવાય બીજું કોઇ નથી, એ સીવાયનો ખ્યાલ મન-
માંથી ઠાઠી નાંખી, સુરતની ઘેર પુદાથી લગાવવાથી રૂહ આગળ વધતી
જાય છે, અને પુદા તરફ દીલ લાગે છે. જ્યારે બેહદ મેદાનમાં રૂહ પુગે
છે ત્યાં નખી (સ.) ની મીજલસ જેવામાં આવે છે. અને જ્યારે અણુદ મેદાનમાં

૧ મુશાહેદા=Contemplation or vision of future, absent
or invisible things.

૨ મુશકેલા=Meditation of God.

૨૬ પોહોચે ॥ લાં ઝલમલનુર (The fierce light that beats on the throne) દેખાય છે.^૩ ફનાની ખજર લઈ અહ કારને મારવો નોંધયે એટલે મમત્વપાત્ર કાઢી નાખ્યું નોંધયે ત્રેમ ધ્યાનની (meditation) બરછીથી માયા તજવીજ નોંધયે ચેતન ચોક્કી (વિવેક અથવા discrimination) થી મનને ઢેકાણે રાખ્યું નોંધયે અને શબ્દ રૂપી જે બાવો (મન) શુદ્ધ આપે તેનાથી ક્રોધ અને કામ વશ કરવો નોંધયે સેજ (નમ્રતા)ની લાકડીથી અહ કાળને માર મારી, “હુ છુ” એવો ખ્યાલ મનમાંથી કાઢી નાખવો, અને પછી નિરજન ઉપર મન સીતન રાખી મુત લગાડવી. ખુદાઈ ઇશ્વરની છુટી લઈને મનની અદર નાખરી જેથી હીરસ, લોહ વગેરે મરી જાય અને ખુદા પ્રગટ થાય.

કાયમહીન, મન કલ્લાઈ મેં સે પાય પચીસકા પાની ખોાય.

હીદાર જોત ઝબક ઉઠે, જયુ બડ ખીજસે હોાય

કાયમહીન, જયુ ખીજમે બડ હે, યુ મનમે હે હીદાર,

પાય પચીસકા પાની મરે તો નીકસે જોત અપાર

કાયમહીન, જયુ ચકમકમે આગ હય. યુ સાઈ બીતર મન

સતશુદ્ધ લોહા જો લગે, તો ઝરે હીદાર દરશન,

કાયમહીન જો કોઈ ખોવે આપડો, હોવે સફ્ત સફા,

ઝલમલ નુર પરગટે ઝોર પાવે હીદાર નફા.

અર્થ—જો મન રૂપી કનાઈમાંથી પચીસ તત્ત્વોરૂપી જે પાણી છે તે ખોઈ નખે તો ત્યાં એકદમ હીદારની જોન ઝમકી ઉઠે, દાખના તરીકે ખીજ અને ઝાડ જેવી રીતે ખીજમાં ઝાડ છુપાયતું છે તેરીજ રીતે મનમાં ખુદા સમાયલો છે, જેવી રીતે ચકમકમાં આગ છે તેરીજ રીતે મનમાં ખુદા છે જો ચકમકને લોહ મળી આવે તો ખુદાના દર્શન થાય તેમજ જો ત્રાઈ પોતાપણ ખોઈ નાખે, એટલે કે “આ દેહ છે તે” “હુ છુ” એવું અજ્ઞાન ટળી જાય, તો ખુદાના હીદાર થાય છે (પાય પચીસ તત્ત્વ સારુ જીવો દીવારો) [શ્રીકૃષ્ણે પણ કહ્યું છે કે ‘જન એ મારો પોતાનો અસ છે’ તે બલની શક્તિઓ ધરાવે છે, તે અદમજ છે, તથાપિ જેમ ખીજ ઝાડથી લિન છે તેમ દેશ તથા કાળને લઈને જીવ અદમથી લિન છે. ઝાડ ઉપરથી ખીજ જમીનપર પડે છે, પછી તે ધીમે ધીમે વધે છે, તેનામાં

ગુપ્ત રહેલી શક્તિઓ ખિલી નીકળે છે, અને છેવટે તે મળી 'ખાડ જેવું' થાય છે. તેમાંથી બીજા કંઈ થઈ શકે નહિ કારણકે મૂળ પ્રકૃતિ તથા તેને ગુણ એકજ છે. છવ વિશે પણ એમજ સમજવું. ખીજ પેઠે ખુદ તેને પ્રકૃતિ માયામાં નાખે છે; તે ધીમે ધીમે વિકસે છે, તેની ગુપ્ત રહેલી શક્તિ ખિલે છે અને છેવટે તે ધમ્વર રૂપ થાય છે."]

કાયમદીન, દરીયાકી રેતમેં, શકર બીખરી જાય,

એસા ખેલહે દીદારકા, એ કેસે કહો દિખાય.

કાયમદીન, હસ્તી રૂપસેં તો મુખ મેં કલી ન આવે,

કીડી મુખ જખ હોવે તો દરશન નુર દેખાવે.

કાયમદીન, જેત્રી ખાહેરકી ખોજ હે, એ હસ્તી રૂપ કહેલાય,

હસ્તી રૂપ સેં દરશન નુર, કણુ નજર ન આવે.

કાયમદીન, જોગ, સ્લોક, માત્રા ભજન, પુરાન,

વિદ્, વણકા, પઢના સખ હસ્તી મુખ હે જાન.

કાયમદીન, આવેગા, કેખુંગા, મુખસે કહો રહેમાન,

નાહુ ધોકે પાક બેઠના સખ હસ્તી મુખ હે જાન.

કાયમદીન, સખ મધન હે, શાસ્ત્ર જોગ સ્લોક, માત્રા, ભજન, પુરાન,

એકુ ખાતુંસે સાહેબ નમીલે, એ શબ્દ સત કર જાન.

અર્થ—[આમા જે ભેદ કહ્યો છે તે વાતરૂપે વધારે સારી રીતે સમજ પડશે, એક માણસ ખાડ લઇને જતો હતો ત્યાં રસ્તામાં તની ખાંડ રેતીમાં છુટી પડીને વેરાઈ ગઈ. પછી તે રસ્તે એક હાથી જતો હતો તેણે ખાંડ ઠીકી, તેથી તે ખાવા માટે પેલાની મૂઠ વડે તે ખાંડ ઉચકવા ગયો. પણ બહુ જાડી મૂઠથી તે પકડી શક્યો નહીં, ને ખાંડ રેતીમાં ભળાઈ ગઈ. પછી ઘણીક કીડીઓ એકઠી મગાને તે ખાંડ ખાઈ ગઈ એ વાતને સાંઠે એ કે હાથીની મૂઠની પેઠેના બાડા વિચારથી આત્મ અવરૂપ ઓગળાતું નથી. પણ કીડીની પેઠે સુસ્મ વિચારથી તે પ્રાપ્ત થાય છે.]

એવી તરેહ દરીયાની રેતીમાં ખુદાઈ જાન રૂપી ખાંડ વીખરાઈ ગયેલી છે તે કેમ દેખાય હાથી રૂપ થઈ મોઢામાં લેવા જઈએ તો નહીં આવે. કીડી રૂપેજ દરશન થાય. દવે આપણે જાહરના રસ્તાઓથી દુઠીયે તે બધા ઉપાયો હાથી રૂપ છે. તેથી દરશન થાય નહીં : જોગ, સ્લોક, માત્રા, ભજન,

વિદા,^૧ વલ્લ્લે,^૨ બધું દાથી રૂપ છે. ખુદ આવશે ને હું જોઈશ; એવા વિચારથી નાહી ધોઈને બેસી રહેવું એ પણ દાથી રૂપ છે. ઉપલી કાઠખી બાબદથી ખુદ મળી શકતો નથી એ નકકી નજરું.

કાયમદીન, કયા સાહેબ લેંસ યા બલદ હે જો ઇંસ ખાતુસેં
દિખાય,

જૈસી વસ્તુ અપાર હે, ચીના હો દેખાય.

કાયમદીન, સાહેબ તો સકલ ઘટ સરપુર હે, ઇંસી તરેહ બીતર
મન,

જૈસી સરી ગાગર મેં, પડે સુરજકી કિરન.

કાયમદીન, ખ્યાલ સુરતકા સો કીડી મુખ કહેલાય,

મન હુસ્તી કે વશ કરે તો સુરત ગગન ચલાય.

કાયમદીન, સુરત કીડીપર પ્રેમ કી વહુ લગાય,

આપસ જાન, અંજાન હો રહે, એક પલક મેં ઘર જાય.

અર્થ—ખુદ શું ભેંસ યા બળદ છે જે એવી બાબદથી દેખાય ? જેવી એ અપાર વસ્તુ છે તેવી મુદ્દમ રીતે જોવાની કાશીય કરવી જોઈએ સાહેબ તો દરેકે દરેક ઘટમાં છે. જેવી રીતે પાણીની ભરેલી ગાગર અથવા ધડા જોટલા વડે મુક્યા હોય તે બધામા સુરજ દેખાય છે, તેવી રીતે ખુદ દરેક ઘટમાં છે, સુરતનો ખ્યાલ તે કીડી રૂપ છે અને મન દાથી રૂપ છે જો એ મનરૂપી દાથીને વશ કરે તો સુરત ગગન ઉપર ચડી જાય તમે પોતે પોતાને જુદી જાવ, તો એક પલકમાં દીદાર થાય. [બાની મતલબ એ છે કે પોતાનું સ્વરૂપ જાણવાનીજ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે. હું પ્રત્યેક આત્મા છું પણ આ દેહ, શરીરો, મન અને બુદ્ધી એ હું નથી, એમ જાણવાનીજ મોક્ષ મળે છે.]

કાયમદીન, ખુદેસ્ત લામા હે, તીન છતીસમેં હોય,

પાય તો ઘડી પળમેં, નહી તો હુઝ પાયે.

કાયમદીન, જોગ કસોટી વોહ હુસ્તી રૂપ કહેલાય,

નારી ઉમર બેઠા તપ કરે, પીયુ કળુ ન પાય.

કાયમદીન, જુએ મરેમેં મન ચોહસ ભટકાય,

ખા, પી ભરપુર જો અધવૈતકે ઘર આય.

કાયમદીન, ખલકડી ખાતુ પર કહીં જોગ કમાય,
 પીયા મિલનકા લેહ હે ન્યાસ, ખલક નાહક તન જલાય,
 કાયમદીન, ખલક ખાતાં કરે, ફત્વાનેને જોગ કમાયા.
 ઐસી કસોટી જળ કીયા, તળ દર્શન પાયા,
 કાયમદીન, ખલક યુ' સમજે, કે યુ' પાવે સાંઈ,
 નહીં પાયા લેહ, મરમ યુજે નહીં સો ખાતાં જાડી યનાઈ.

અર્થ—બેહેસ્ત છે તે તો મનને સમજાવવાનું છે. કેટલીકવાર જલદી મળી જાય છે અને કેટલીકવાર મળતું નથી જેથી દુઃખ થાય છે. જોગ કસોટી છે તે પણ હાથી રૂપજ છે. સારી ઉમર તપ કર્યા કરવાથી કાંઈ પીયુ મળતો નથી, કારણ કે જુખા રહેવાથી મન ચોતરફ ભટકે. આનો મન ખા, પી મન થઈ પછી તેહીદ-અધ્વૈત રચાને પોહોચે છે. કેટલાક લોકો, દુનીયાની વાત ઉપર જુલો જઈ જોગ લે છે, અને કહે છે કે જોગમાં આટલું દુઃખ પડ્યું અને આટલી કસોટી થઈ ત્યારે ખુદાના દર્શન થયા, પણ એ બધું કહેવાનું છે. તેઓ ખરો બેદ જોતા નથી અને ખોટી ખોટી વાતો કરે છે.^૧

કાયમદીન, સીતલ ગુણ કે પહેલે લટમે લાય,
 આપસ જાન અજાન હો સુરત ઉલટી ચલાય.
 કાયમદીન, તન તકીયે, જીતર સુરત ઉલટી ચલાય,
 જા પોહોંચે ઉસ મેદાનમેં, જહાં ઝલમલ નુર દિખાય.
 કાયમદીન કહે, સેવો સતગુરુકો, દીદાર સાહેબકા પાય,
 જો ના યુજે મહા પંડીત વો પીર પરગટ જતાય.
 કાયમદીન, કહે માફીક ચલે, ઐર ઉપદેશ સતગુરુકા લાય,
 જ્હેર પ્રેમકી ઉલટે, સો દીદાર પરગટ પાય.

અર્થ—પહેલાં મનને સ્થિર કરી હૃદયમાં ધારણ કરે, એટલે મનની ચપળતા તથા દષ્ટ મનને એકાગ્ર કરે પછી સુસ્તને ઉલટી ચલાવવાની કોશીશ કરવી. (આ જાગૃદ સુર વગર રહેલાઈથી સમજ પડે એમ નથી સુરત એટલે જીવાત્માની ધારણ મૂળસ્થાન પિંડમાં જે નેત્રાની વચમાં જ્યાં અંદરની તરફ મધ્યમાં તિલ છે, તે સ્થાનમાં છે અને ત્યાંથી તમામ પિંડમાં

૧ આમાં તપ, જોગ, વિચેરની વાતો બતાવી છે તે ખુદાના ખરા રસ્તા ઉપર આવવાની વાત બતાવી છે

દેશાયલી છે. જાત્રાતર અવસ્થાની વખતે તે જન્મે આંખોમાં રહે છે. જ્યારે સુરતની ધાર અંદર અને ઉપરની તરફ ખેંચાઈ જાય છે, ત્યારે દેહ અને સંદિયો જડવન ક્રિયા સહિત થઈ જાય છે અને શરીરનો તમામ વ્યવહાર બંધ થઈ જાય છે. જ્યારે આંખોની પુતળી ખેંચાઈ જાય છે ત્યારે તેમ વખતે માણસ બેહોશ થઈ જાય છે અને પુતળીઓ ઉલટી જાય છે ત્યારે તે મરી જાય છે. હવે જે માણસની ખુશી હોય તે મરણના સમય પહેલાં સદગુરુ જતાવે તે ક્રિયાથી પોતાની સુરતને આંખોના સ્થાનથી અંદર અને ઉપરની તરફ જેટલે દરજ્જે જરૂરી સમજે તેટલે દરજ્જે ખેંચી જાય તો સંસારના સુખ દુઃખની પીડાથી બચે.)

એવી રીતે બદન સ્થીર કરી અને સુરતને ઉલટી ચલાવે તો જે મેદાનમાં નુર ઝગમગ હોય છે ત્યાં જઈ પોહાયે. સતગુરુની સેવા કરો, અને સતગુરુ જે ઉપદેશ આપે તે માફક વર્તો તો પ્રેમની દ્વેર આવે અને તે દ્વેરમાં પ્રાપ્તિ દર્શન થાય જે-તેને મહા પંડિતો સમજી શકતા નથી તે સ્થીર પ્રગટ દેખાડી શકે છે.^૧

કાયમદીન ઉમર ટુંકી હોય ચા પ્રવૃત્તી હોવે જાન,
તો કહાંસે વૈસા મુકામ હાથ આવે માન.

કાયમદીન, સાંસાં ન કીજીયે, જે આયા સો લક્ષા, ખડોત કર જાન,
જન્મ મરણકા લે લાગે, રૂઢ અમર હોવે પીછાન,

કાયમદીન, અટક ન રહીયે, ઉમર ટુંકી હોવે જાન.

ખોજીયે, કળી ઉમર પહોંચે, મુવે તલક પહોંચાવે માન.

કાયમદીન, ઇસમેં નહીં તેરા કુચ જાયગા, કર તું સહી જાન,
પાયા તો પાયા નહીં તો જેસા આયા વૈસાહી પીછાન.

અર્થ—હવે જે ઉમર ટુંકી હોય અથવા પ્રવૃત્તિ કર્મ કર્યા હોય તો એવો મુકામ હાથ આવે નહીં. (વેદમાં જે પ્રકારના કર્મો કહેલાં છે પ્રજ્ઞા અને નિવૃત્ત. તે કરવાથી જ્ઞાનરૂપ પ્રાપ્ત થાય છે; અથવા જ્ઞાનથી બીજાં વધારે મોટું સુખ નથી એવું (સંખ) પ્રાપ્ત થાય છે. આત્મલોક અને, પરમોક્ષમાં કામ્ય કર્મો કરવામાં આવે તે પ્રજ્ઞાત કર્મો છે; જ્ઞાન પુર્વક નિષ્કામ જાતિથી કર્મો કરવાં તે નિવૃત્ત કર્મો છે. પ્રજ્ઞાત કર્મો કરવાથી માણસ વધી વધીને દેવ પદે પહોંચે છે; નિવૃત્ત કર્મો કરવાથી પંચજાનની

પણ પાર પડેવે છે.) જે માણુ તે લાણુ સમજી, દીન દરવી નહી; અગર જન્મ મરણનો ભવ ભાગ્યો તેળી રીક. રહ અગર થયો. એટલેથીજ સતોય માનવો. અટકી રહેવું નહી, પણ પ્રવત્ન જારી રાખવો. દયાય ઉમર પેહિયે ત્યાં સુધીમાં ગોક્ષ મળી જાય તો મળી જાય. એમાં તારું કાંઈ જગું નથી. જે મેક્ષ મળ્યો તો તેમ નહીં તો જીવન મુક્ત તો યઈ જરો એટલું તો થરો.^૬

કાયમદીન, આજસુ ન હાધયે, વીરેહ રખીયે જાન,
પીછું હોતે હોવે સો સહી એસા પીછાન.

કાયમદીન, તીન થાનક જીવકી હે જાન,
તીનમેં સારી જગત પડી રહી હે માન.

કાયમદીન, તીન તલક કાલ હે, દુખ હે, ચોર હે જાન,
તીન છોડ આગે ચલા, ચો પુરા કામીલ હુવા માન.

કાયમદીન, મુરશદકી સોહજત પકડ, જોર પ્રેમ રખો જાન,
સાંસાં છોડ, ધ્યાન રખો, કરો ખીદમત શુરૂકી માન.

કાયમદીન, ચો તરફ મન લખદા રહે, ઉસે એક જગ લાવે જાન.
સુનસુખ કે સનસુખ રહેા પીછાન,

અર્થ—વારતે આજસુ ન થવું પણ વીરેહ એટલે પ્રેમ રાખવો. પછી જે મવાનુ હોય તે થાય તથા મઝીલ અથવા દેહ જીવની છે તેમાં સારી દુનિયા પડી રહી છે. એ થાનક ના તથા અર્થ થાય. એકતો એકે વ્યુજી, મુદ્દમ અને કારણ એ તથા દેહમાં માણસ પડી રહ્યા છે; અથવા સત્વ, રાજસ અને તામસ એ તથા શુણોમાં માણસ લગદાઈ રહેવું છે; અથવા શરીયત, તરીકત ને દહીકત એ તથા મઝીલમાં માણસ આનંદ લઈ બેસી રહ્યું છે. એ તથા ઠેકાણેથી અગળ ચાલે તોજ પુરો કામીલ થાય. કામીલ થવા સાર શુઝની સોહજત પકડીને શુર ઉપર પુરો પ્રેમ રાખવો જોઈએ. મનમાં કાંઈ રીતનો બેદમ નહીં રાખતાં શુઝની ખીદમત કરવી. જે જે ચાર ઠેકાણે મન રખી રહ્યું હોય તેને એક ઠેકાણે લાવી પોર મુરશીદની અથવા સુન્ય (મઝીલતું નામ છે.) ની સામે ને સામે રહેવું.

કાયમદીન, સમજ નહી ઉસે ડેરા, મસજીદ, રોજે, નીમાઝ જાન,
જે સમજા ઉસે, ચે રોજે નીમાઝ હે માન.

કાયમદીન, નમાઝ, રોઝેકા માયના ચે હે જાન,

ઉસે ચે બંદગી લીતરકી સાંઈ હુજુર પીછાન.

કાયમદીન, શરીયત તો માસુમકી, સમજનેકો બડા હોવે તબ
તરીકત પીછાન.

મુદ્દશાં સમજવે વો શરીયત, પીર સમજવે તરીકત, હકીકત,
મારેક્ત જાન,

પીરકા સમજના અગમ સે હો જાન,

સખ સમજવે વોહુ પીર સમજવે તબ પીર કાયકા પીછાન,

કાયમદીન, પીર તો ઉસે કહીયે, જો લીતર અગમ બતાય,

પ્રીત સાહેબસેં કરાકે, સનમુખ ઉસકે લાવે.

કાયમદીન, ઉસકો પીર કહીયે; દુલ ખુતારા જાન,

પેટકે વાસ્તે ફુનીયાકો બુલી પાડે જાન.

કાયમદીન, સુરીદ તો ઉમે કહીયે કે દાવા ન લાવે જાન,

પીરમે હુમેશાં બા હયા ઝોર બા અદબ રહેવે માન.

કાયમદીન, પીશવાન પકડ કર ખીદમત બજાવે,

બતાવે ઉસપર હુજુર રહેવે, કુરબાન સુરશદ પર હો જાવે.

કાયમદીન, ખુદાસે અધીક કર જાને, સો દરશન પાવે જાન,

જો પાયા, શુકરાના કરે, સોહી સુરીદ ગઢ જા ચઢે પીછાન.

અર્થ—જોને ખુદાનું જરાગર જ્ઞાન નથી થયું તેને માટે ડેરા, મમજીદ, રોઝા, નમાઝ વગેરે છે. પણ જોને જ્ઞાન થયું છે તેને તો એજ રોજા, નમાઝ છે એ નમાઝ, રોજાનો અર્થ એ છે જે બાનીનમાં ખુદાથી ખ્યાન લગાડી મુકવું. શરીયતના જે રીવાજ છે તે મેદનન કરી આગળ જવા માટે છે. જ્યારે માલુસ આગળ જઈ પહોંચે છે ત્યારે તરીકાનો માર્ગ તેને માટે છે. જે મુદ્દશાંઓ સમજાવે છે તે શરીયત છે અને જે જ્ઞાન પીર આપે છે તે અગમનું છે અથવા તો ધર્મની કીનારના બાનીનના મર્મનું છે. જે બધા સમજાવે તેજ પીર સમજાવના દોષ તો પીર અને તેમની વચ્ચે તફાવત શું? પીર તો તેજ કહેવાય જે મુરીદના દીલમાં ખુદા દેખાડે, સાહેબની પ્રીત લગાડી, સાહેબની રૂબરૂ તેને લાવે. એવાનેજ પીર કહેવા બીજા તો ખુતારા સમજવા જે પેટને સાડ ફુનીયાને અગરે રરતે દોરે છે. મુરીદ તો તેજ કહેવાય કે જે કાંઈ રીતનો મુકામતો કે કશી તરેહનો

દાવો પોતાના પીરથી કરે નહી. અદ્ય અને લેલાજથી પોતાના પીર સાથે આલે, દ્રઢ વીચારથી પીરની ખીદમન કરે, જે રાહ દેખાડે તે રાહ ઉપર ચાલે, તે પોતાની શૃંગી મુરશીદ પર ફાંટા કરે, ખુદા કરતાં મુરને વધુ જાણે તોજ ખુદાના દર્શન કરે. જે ન્યામન પોતાના પીર તરફથી મળે તે ઉપર મુકરાના કરે તો પોતાની મુરશીદ ખેલેચે. [મહિવાના રંગી સાહેબ પણ લખી ગયા છે કે:—

મુકે કરદી જાતે મુરશીદ રા કુજુલ,
હમ ખુદા દર જાતશ આમદ હમ રમુલ.

એટલે જ્યારે તેં એક મુરશીદને તારા પીર તરીકે કુજુલ કર્યો તો તારે સમજવું કે તેની જાનમાં ખુદા પણ છે અને રમુલ પણ છે.]

દર મારેફતે હકતઆવા.

આમાં પણ ત્રણ પ્રકરણમાં જે બીનાતું વર્ણન છે તેનો વધુ ખુદાસી છે.

કાયમદીન ખલકકો કયા કહીયે, કરે ન ખોજ ખીચાર,

ફીસ કારનકો અવતરે, બીચ મનખ સંસાર.

કાયમદીન, ઇસ જનમમે આયકે પાયા નહી ફીરતાર,

આયા યું પીછા ફીરા, કલુ ન પાયા પાર.

કાયમદીન, જો હુય સો અખી હે, આશું કુછ ન જાની,

મુયે પીછુંકા વાયદા જયસા અંજવેકા પાની.

અર્થ—કાયમદીન, માણસને શું કહેવું ? મનુષ્ય થઇને શા કારણ આજે તેનો વિચાર બીજકુલ તેઓ કરતા નથી, જે મનુષ્ય દેહ લઇ મોક્ષની ઇચ્છા રાખતા નથી તે પોતાનો જન્મ ફેકટમાં ગુમાવે છે. જે જ્ઞાન આ દેહમાં મેળવવાનું છે તે તેઓ મેળવતા નથી, અને મરવા પછીના વાયદાપર ખેસી રહે છે, પણ મુશ પછીનો વાયદો તો અંજવાના પાણી જેવો છે.

[કુરાન સરીફમાં કહ્યું છે “ કે મનકાનારી લાગેલીઆમાં: ” જે અરીયા આપના છે તે ત્યાં (આવતી ફુનીયામાં) પણ આપના રહેશે.]

કાયમદીન, ઘાટ મનકે લાગ ગયે, ઐર પીછા એક જા હુવા,
 કાયમદીન, સચ કર જાનીયો, સોહી જીવત મુવા-
 કાયમદીન, માંહેડી નીશાન પર ખીલે સુરત લાગી,
 નેક, બદ, મોહ, વાસના, સળ દીલસે હોવે ત્યાગી.
 કાયમદીન, સુરત ખીલે ઠરે, તળ ઉતરે અગમસે નુર,
 અજર પીયાલા પ્રેમકા, કેફ ચડે ભરપુર.
 કાયમદીન, ઐર ખ્યાલ સળ ઉઠ ગયે, સરી યુજ ઐર આશ,
 પ્રેમ ખ્યાલ અગમસે, ઉતરા ઘટ પ્રકાશ.

અર્થ—જેણે પોતાનું મન વશ કરી લીધું અને મનને એક
 ઠેકાણે એટલે ખુદાની યાદમાં રોકી દીધું તે જીવતાં મરી ગયો એમ સમ-
 જવું. નેક, બદ, મોહ વાસના બધું દીલથી તથા સુરત એક ખીલા ઉપર
 લગાડે તો અંદર રોશની જાગે છે. અને ખુંદ તેનામાં એટલો પ્રેમ જગાડે
 છે કે તે તેજ પ્રેમમાં મસ્ત રહે છે ખુદાના ખ્યાલ વગેરે દુનીયાના તમામ
 ખ્યાલ તેના દીલમાંથી ઉડી જાય છે કાંઈ જાતની આશા તેના ઘટમાં
 રહેતી નથી પછી તેનું દીલ ખુદાઈ નુરથી પ્રકાશવા માંડે છે અને તેને
 પ્રેમની ખુમારી ચડે છે.

કાયમદીન, જહેમ ગેર સળ ઉઠ ગયે, મેજે અગમ ધુન લાગી,
 રોમ રોમ મસ્ત ભયે, ઐર દીલસે હુવે ત્યાગી.
 કાયમદીન, જહેમ થા સો જીવપણા, વો પ્રેમ કેફસે મુવા,
 પ્રેમ કેફસે સેવે વસ્તુ, સો નકકી સેવક હુવા.
 કાયમદીન, પ્રેમ કેફને જોર કર મોહ વાસના છોડાઈ,
 નુર વામના સંગત હુઈ સુરત ગગન ચઢાઈ.
 કાયમદીન, મળ ગુધ તો લાગ ગઈ, ઐર મુવા આપ પણા,
 ચદ અગોચર, ગુધ ગહા, તાકા નામ જીવપણા.

અર્થ—તે પ્રેમની ખુમારી એટલી જોરાવર છે કે તે પ્રેમના પાત્ર
 (ખુદા) સીરાપ ખીજે કાંઈ ખ્યાલ તેને ગહેતો નથી તેનું દરેક રોમ
 (રૂવાંડું) ખુદા ખુદા કરે છે, અને તેને ખરો વરામ ઉતપન્ન થાય છે.
 “હું પણ” અથવા “આ દેહ તે હું છું” અથવા “આ મન તે હું
 છું” એ ખ્યાલ તેજ જીવપણું અને તે આ કેફથી મરી જાય છે. એ

કુદરતી મોહ માયાનું બંધન તુટે છે અને ખુદાઈ નુરની સાથેજ તેની સુરત ઉપર આકાશ તરફ જાય છે. આ દુનીયાની શુધ્ધ જતી રહે છે, પોતા પાણું જતું રહે છે અને અગોચર મુકામે પોહોંચતાં જે દીલમાં શુદ્ધી આવે છે તેનુંજ નામ જીવ અથવા આત્મા કહેવાય છે. x

કાયમદીન, મરકર છતા હુવા તબ પાયા કીરતાર,
મોત દો બાર કબુલ કરે, સો દેજે. દીદાર.

કાયમદીન, બહેમ કુબુધ્ધ સબ બુલના, ચે મરના એકવાર,
કાયમદીન બુલના બદનકા, સો મરના હુજ વાર.

કાયમદીન, ઇધરકી શુધ્ધ બુલ, ઉધર હુવા હુશીયાર,
સાધુ સંત કરકે બનીયો, મર જવા એક વાર.

કાયમદીન, મહાસુન ચઢકે, કીર બુલ શુધ પખર,
બે ખખર હો કીર ખખર હુઈ, વોહ જીવ રહા અમર.

અર્થ—આવી રીતે મરીને જીવતા થાય તોજ કીરતાર મળે. આમ જે બે વખત મરવા કબુલ કરે તેનેજ ખુદાના દર્શન થાય. એક મરણ બહેમ, કુબુધ્ધી વિગેરે બુલી જતું. બીજી વખત મરણ તે તમામ બદનની શુધ્ધ બુલી જવી. આ દુનીયાની શુધ્ધ બુધ્ધ બોધ બીજી દુનીયા તરફ દુશીયારી રાખવી એજ સાધુ સંતોની જીવંતી છે. મહાસુન ચઢીને એકવાર શુધ્ધીમાં આવવું એટલે આ જહાનથી બેખબર રહી. તે જહાનની ખખર રાખે તેજ જીવ જમર કહેવાય. *

કાયમદીન, એકવાર મરજવા હુવા, કીર મરજીવતા હુવા જો,
નિશકાર દર્શન દેખાવે, સંતજન અમર હુવા સો.

કાયમદીન, " હુ " હાથસે ખોયા, ઓર જહાંકા તા મીલ ગયા,
જીસકા જો વો અમર થા ઉમ તરફ જા મીલ રહા.

કાયમદીન, જો કોઈ મરજીવતા હુવા, સો કળી ન મરજી આવ,
અમર વસ્તુ અલેક હુય, સો દેખ નીશીગી હો જાય.

કાયમદીન, આત્મા જો જીવ થા અલેકમેં મીલ ગયા,
પીછું માટી, પાણી, પવન આકાશકા લાગ રહા.

* રહ અથવા આત્માને પાકો બનાવવાના આ રસ્તો છે.

• આ મુકામે પહેલેલા મહાત્માઓ પેતાના પ્રાણને સરીરમાંથી બહાર દીધે ત્યજે છે અને પાકો બને છે આ દમ ચઢાવવાનો દિશાગ છે.

કાયમદીન, ઇન ચાફકી ઉતપત્તી જહાં કી તહાં સમાઈ,
વોહુ પુરૂપકો ફીર કહી જનમ મરણ ના આઈ.

અર્થ—(મરણ્ય યોગીને કહે છે. તેને મરવા શ્રવણો લય રહેતો નથી.) એકવાર એવી તરેહ મરવા શ્રવણો લય મુકીને જે જ્ઞાન મેળવે છે; અથવા જે શ્રવણો કોઈ રીતની આશા કે લાલસા (મુદાના દીદાર સીવાય) સાખતાજ નથી, જેની ઉપર ફનીયાના મુખ દુઃખની કાંઠ અસર થતી નથી અને ખરેખરા એવી તરેહ મરીને શુદ્ધી મુળરે છે તેજ સતજન અથવા અમર થઈ ગયા છે. ત્યારે “હું પશું” અથવા અભિમાન કે અહંકાર જતો રહે ત્યારે તેજ મરણ ફરી રહેતું નથી. કારણ કે આત્મા તો અલેકમાં મળી જાય છે અને તેનું શય માટી, પાણી, પવન, અને આકાશમાં મળી જાય છે. (જીવો આગળ દીખાયામાં) ત્યારે આવી રીતે ચારે તરફની ઉતપત્તી જેમથી થઈ હોય તેમાં સમાય છે અને આત્મા આત્મામાં સમાય છે ત્યારે તે પુરૂષ પાછો આવતો નથી.†

[કથીર સાહેબ કહી ગયા છે કે—

માનુષ હોકે ના મુઆ, મુઆ સો ડાંગર દોઝ,
એકો શવ દોર ન લગા, લયા સો હાથી ધોર.

એટલે માણસનું રૂપ લઈ શવ પેદા થયો પણ માણસના તત્વ અથવા લક્ષણ ગ્રહણ નહીં કર્યાં તો તે ડાંગર દોરના જેવોજ છે. માણસના તત્વ અને લક્ષણ તે દયા, ક્રમા, સત, ધીરજ, વિચાર, વિવેક, વૈરાગ્ય અને ગુણ ભક્તિ છે. જો આ ગુણ ધારણ કર્યાં વગર મરે તો પાછો દોર, હાથી કે ઘોડાની યોનીમાં અવતરશે.

માનુષ જન્મ નર પાય કે, મુકે અમકી માન,
જાય પડે લવ ચક્રમે, સહે ધનેરી લાત.

માણસ જન્મ લઈ જેણે સત્સંગ નથી કર્યો અને પોતાને યોગ-અવાની કાશીરા નથી કરી તે પાછો ચોરાસી લાખ યોનીના ચક્રમાં પડી બહુ દુઃખ ખમશે. વારતે,

રત્નોડા જાતલ ફરી માટીઝ. ફિરંગર,
આયા કશીરા ફિર ગયા મુઠા હૈ હંકાર.

† આ હી દુષાઈઓને તેમના અવા અમનની માન્યતા પ્રમાણે સમજાવ્યું છે.

માણસ અવતાર એ રત્ન રૂપ છે તેને જાતન કરે. મિથ્યા પેઠામાં અને માટીના સજ્જારમાં ના પડે. કાંઈ પણ જાતનો અહંકાર જુદો છે. અને તે વારેવારે જન્મ મરણમાં લાવશે.]

કાયમદીન, ખીન પાયે બે જીવ હે, ચોદસ ઉનકા પ્રાણ,
પંડ પ્રાણ છુટત વેળા બે આવે કછુ ક્યાન. ,
કાયમદીન મરતી વેણા જેસી લેહે, એસે કીતે હોવે જાન,
ખીન દેખે એ જીવ કહાં જાય, કાયમદીન કહે સો માન.
કાયમદીન કહે જહાં તક દેખા હોય, જહાં તક પડતા જાય,
જો કુછ દીનકો દેખા હોય સો નીંદ્રા લીતર આય.
કાયમદીન, ખલક સખ જમરા કહે, સો જમરા નહી હે માન,
તાપ, તીરીયા, બાધ બીલ્લી, સખ એ જમરા હે જાન.
કાયમદીન નીંદ્ર મોતકા દાખલા, પહેલે કુચ બહે આય,
નીંદ્ર મીસાલ સુન બેહોશ થું પ્રાણ છુટત પાય.

અર્થ—જો બ્રહ્મજ્ઞાન મેળવ્યા વગર માણસ મરે છે, એટલે કે દુનીયા ખોટી છે અને ખુદા એજખરો છે એ ખ્યાલ તેને બરાબર મરણ વખતે થયેલો હોતો નથી અને તેનો જીવ ખીજી ચીજોમાં ભસાયેલો રહે છે તો મરતી વખતે જેમાં જીવ વધારે લાગેલો હોય તેવે રૂપે તે પાછો અથડાય છે. જેવી રીતે માણસે જામત અવસ્થામાં જે વિષય દીક્ષા હોય અથવા સંસારના હોય તેના જે સંસ્કાર અંતઃકરણમાં રહ્યા હોય તેને નિદ્રામાં રૂપના રૂપે જીવે છે તેવી રીતે મરતી વખતે પણ માણસનું દીક્ષ જેની ઉપર લાગી રહ્યું હોય છે તેજ ચીજો તેની નજર આગળ આવે છે.

ખલક બધી એમ કહે કે યમદુત આવી મરતા માણસનો જીવ લઈ ગયો પણ તેણું કાંઈ નથી. જો તે તાવથી મરી ગયો કે વાદ્ય કે જન્મવર, તેને ખાઈ ગયું તો તાવ એજ જમ, અથવા વાદ્ય એજ જમ. મોન જે છે તે નીંદ્રના જેવું જ છે. પહેલે ઉંઘની માફકજ હે આવે છે, પછી બેહોશ થાય છે અને પછી પ્રાણ સરીરને છોડી જાય છે.*

કાયમદીન, પ્રાણ છુટે પંડસે, સો જાવે સુરજ તલક,
મોહ, માયાદી સંજો રહેવે જહાં અટક.

* જેમની આર્થ માન્યતા છે તેમને આ સમજવવા કઠણીય કરી છે.

કાયમદીન, સુરજ ધર અગનકા, અગન મેં-પવન હે જાન,
પવનસે પાણી હે, સાધુ ભાઈ પીછાન.

કાયમદીન, પાણી જરસા આકાશસે, પ્રાણ ઉત્તમેં આયા,
જીસે જયમી હહે થી, સો ઉત્તી જગા ઉઘાયા.

કાયમદીન જો પશુકા ધ્યાન હોવે તો આરા નીપજે જાન,
મેવા ફળકા ધ્યાન હોવે, તો આડ દરખત હોવે માન

કાયમદીન, આદમીકી હહે હોવે તો અન્ન નીપજે જાન,
ઔર ચીજકા ધ્યાન હોવે તો, વેસી દેહ પકડે પીછાન.

કાયમદીન, વે અન્નમેં પાંચ ભાગ રહે હુય જાન,
માટી, પાણી, પવન, અગ્ની, આકાશ પીછાન.

કાયમદીન, માટીસે ઉગ ઉઠે, પાણીસે પેદા હોય જાન,
પવનસે પાકે, સુરજસે લીજાત પકડે માન.

કાયમદીન, આકાશસે પાણી આયા, હુય ભાગ ઉત્તકા દરમ્યાન.
પાંચ મેતે અન્ન ઉપજ, સાધુ વિચાર જ્ઞાન.

કાયમદીન, વે અન્નકો આદમીને ખાયા જખી,
ખીજ ઉત્તીકા નીપજ તન કાયામેં તખી.

કાયમદીન, શીવ શકતીકા મેળાપ હુવા જખી,
માતાકે પેટમેં વે ખીજ પડા તખી.

કાયમદીન, વોહી ખીજકા પુત્રા ખનકે બાહર આયા,
લખ ચોરાસી ફેરા સાધુ એહી કહેલાયા.

અર્થ—પ્રાણ જમારે પીંડમાંથી નીકળે છે ત્યારે સુરજ સુધી જઈ, મોહ માયામાં લપેટાયશે હોવાથી ત્યાં અટકી રહે છે. સુરજ આગ અથવા અગ્નિનું ધર છે, અને તેમાં પવન છે. પવનથી પાણી ઉતરે છે. પાણી આકાશથી ઉતરે તેમાં પ્રાણ પણ ઉતરે છે. અને જેવી રહે તે પ્રાણમાં મરતી વખતે હતી તે દેહેને અનુસાર જગાએ અને દેહમાં આવે છે. ને પશુનું ધ્યાન હોય તો આરા રૂપે, મેરાનું હોય તો આડ રૂપે, અને ને આદમીનું ધ્યાન હોય તો અનાજ રૂપે અવતરે. જે ચીજનું ધ્યાન હોય તે ચીજને અનુસરતી દેહ પકડે ને અન્ન રૂપે ઉતરે તો અન્નમાં પાંચ ભાગ છે માટી એટલે ગ્રંથીથી ઉગે છે, પાણીથી પેદા થાય છે, પવનથી પાકે છે અને સુરજ (તેજ અથવા અગ્નિ)થી તેમાં લેગત એટલે રવાંદ પેદા

ચાય છે. આકાશમાંથી પાણી આવ્યું એટલે પાંચે તત્વથી અનાજની હિત-
પત્તી થઇ. એ અનાજ માણસે ખાધું તેથી ખાનાર માણસના શરીરમાં
તેનું બીજ-વીર્ય પેદા થયું. પછી જ્યારે શીવ અને શક્તિનો મેળાપ
થયો ત્યારે તે બીજ માતાના પેટમાં-પડ્યું અને તેજ બીજ પુતળાં રૂપે
બાહરે અવતર્યું. આનું નામ લખ મોરાસી છે.^૧

કાયમદીન, સુખકી જગે જો પૈદા હોવે એહી બેહરત વૈકુંઠ પીછાન,
દુઃખકી જગે જો અવતરે ચેહી દોજખ, નરક માન.

કાયમદીન, સુખ સોહી કયામત, દુઃખ દરદ સોહી અજાખ,
આખકેકી માર પડે, સોહી ગુઝરે હીસાખ.

કાયમદીન, વોહુ કીયામત આત્મમાન ઝમીનકી, મોત કયામત ઇનસાન
વેહુ ગોર હે મુરદેકી, પંડ ગોર હે પ્રાણ.

અર્થ—સુખની જગાએ પેદા થતુ એજ બેહરત અને વૈકુંઠ, અને
દુઃખની જગાએ અવતાર લેવો એજ દોજખ અથવા નરક. માણસ મરી
જાય એજ કયામત, અને આ દુનીયામાં દુઃખ દરદ વેકુંઠ પડે તેજ
અજાખ. આ દુનીયામાં જે કેટલી વખત આખકાનો માર પડે તેજ જોને
આપણે સાધારણ રીત પુરુષ પાપનો હીસાખ કહીયે છે તે છે. સાધારણ
રીતે જે આપણને કયામતનો વિચાર છે તે કયામત તો આસમાન ને ધરતીની
કયામત છે, પણ માણસની કયામત તો મોત છે. જે ક્યાર બનાવીયે છીયે
તે તો મુઝાની છે. બાકી જન્મની ક્યાર તે તો આ પીંડ અથવા શરીર
છે કારણ કે જીવ છે તેનું અસળ વનન અલેક છે અને તેને પીંડમાં
આપણે રાખી મુકીયે છીયે.

કાયમદીન, આત્મ પ્રાણકા અસલ વતન ચેહી અત્તખ,
ધણ મારે, અંગાર ગીરે, કું અલકસે હોવે ખલક.

કાયમદીન, અલેક પાયા નહી તખ લગ આવર કુટ,
ઔર દુઃખકા પાર નહી-જનમ મરણ અબશુત.

કાયમદીન, ધરમ, ભજન, તપસા, ઇનસે પાવે મુખકી જગા,
આખર તો દુઃખકા દુઃખ હે, તુટે જળ પંડ તાકા.

* લખમોરાસીને માનનારાઓને આ સમજાવી ખરા માર્ગ ઉપર લાખવા
આ દેવોમાં આવ્યું છે

કાયમદીન, નરક સરગ કે નાશહે, અલેક હય અવિનાશા,
સતગુરૂંકી જીને સંગત કી, હિને દેખા તમાશા.

અર્થ—આત્મા અથવા પ્રાણુનું અસલ વતન અન્નેખ છે, અને જેમ કુદાર લોહાનો ધણ તપાવેલા લોહાં પર મારે ને ચણુગારીઓ ઉડે છે તેમ અલેકમાંથી સારી ખચક ચણુગારી રૂપે પેદા થઇ છે. હવે એ ચણુગારીઓ પાછી અલેકમાં જઈ મળતી નથી ત્યાં સુધી દુઃખ ને આવરકુટો પુષ્કળ રહે છે તેમજ જન્મ મરણ ટળતું નથી. ધરમ, લાજન ને તપ કરવાથી સુખની જગા મળે પણ આખર દુઃખનું દુઃખ રહે છે. કારણ કે જ્યાં સુધી પીડ અથવા સરીર રહે છે ત્યાં સુધી દુઃખ રહે છે. નરક અથવા સ્વર્ગ પણ એક દીવસ નાશ થવાનાં છે, ફક્ત અલેક હમેશાં અમર રહે છે. અને એ તમાશો જોયે સતગુરનો સંગ કીધો તેજ જોઇ શકે છે.

કાયમદીન, વે અલેક કી ખસ્તુ હે આતમ પ્રાણુ,
તામે પીછે ગયે તખ અમર હોવે પીછાન.

કાયમદીન, એસે પુરૂષકા જનમ મરણુ સખ ભાગા,
અલમલ અલેક દીદારમેં, સુરત મીવે એક જાગા.

કાયમદીન, અલેક દરશનકા મુખ હે અપરમપાર,
કશોડમે હીરસેકી ખાત, ન આવે સમજ ખીચાર.

કાયમદીન, ખલક જાને સુખ કરે હો મરદ, ઓરત સંગ.
ફના મુખ કીસ ગીનતીમેં, સો જુકા ગંદા રંગ.

કાયમદીન, અમર મુખ હે ઉસકા, કીતનેક કે હે જોગ,
ચોદ લોકમેં ઉસ ખરાખર જોર નહી દુલ્લ લોગ.

અર્થ—એ, અલેકની વસ્તુમાંથી આત્મા અથવા પ્રાણુ જે નીકળ્યો છે ત્યાંજ જ્યારે તે પાછો મળે ત્યારેજ અમર થયો કહેવાય. એજ પુરૂષ જન્મ મરણના ફેરામાંથી ટળ્યો. સુરત જ્યારે જળમળ નુર દીદારનું જે જો તેમાં મળે ત્યારે એમ થયું કહેવાય. એ અલેકના દર્શનનું મુખ ધણુંજ છે. એનો કરોડો દીરસો પણ ખ્યાલમાં આવી શકતો નથી. સાધારણ રીતે જ્યારે મરદ ઓરત મોહજત કરે છે ત્યારે લોકો એમ સમજે છે કે તે લોકને મુખ મળે છે. પણ એવું જુકું ગંદું મુખ જે ફના થવાનું છે તે અમર મુખ આગળ કાંઈજ ખીસાદમાં નથી. દુનીયામાં એવા પણ કેટલાક માણસો છે જે એ અમર મુખ મેળવવાનોજ જોગ લઈને બેઠેલા છે. અને એ મુખ જે તેનું ચઉદ લોકમાં ખીલું કાંઈ મુખ નથી.

કાયમદીન, માયા કે પીડમે લાખો હીન્સે દુખ કે બન,
ચીંતા શીકર ઉમમે દરીયા સમાન માન
કાયમદીન, કુઠે સુખકો દીલમે દુર કરે,
અમર સુખ અલેક કી ખોજ કર, મતગુડ મગત પકડે
કાયમદીન, છને ખોજ કીયા મીવા મતગુડ માન,
અલેક જેમા ધણી મીવા, વોહુ સુખ અપગમપાન
કાયમદીન, પુર્વ જન્મકા મયા હોવે તો એની દીશા ખુલે,
આપ ઇશક મતગુડને, મલોગ માગ મીલે
કાયમદીન, ઇમ ખાતકી કુચ ખોજ હોવે તો મયા હોગા બન,
શબ્દ દીલમે ખોજલો મતગુડ મગી માન
કાયમદીન, ઇશક ગણે તો બી ખોજ લાયા,
તખીતો અખીમે જેમા મયા મીલ

અર્થ—આ માયાના પીડ અથવા શરીરમા લાખો ગણુ દુખ છે
જ્યારે અનેક જેવો ધણી મગે તોજ અપરપાર સુખ મતગુડ દેનાય અને
મયા સુધી પુર્વ જન્મના સરકાર અથવા કર્મો દેતા નથી ત્યા સુધી એ
દીશા તન્હ માણુસનુ ધ્યાન વગતુ નથી એ તરફ ધ્યાન વળના પડી જો
સતગુડ મળે અને તેને પાતાનો પ્રેમ અર્પે તો સારા સન્નેગ મળેના કહે-
વાય અલેક વગતુ શુ છે એવુ શોધવનો જેનો નિચાર થયો તેજ પુર્વ
જન્મનો સચો છે એમ સમજતુ હવે તેણે સતગુડનો સગ કરી શબ્દ
શોધનાનો રહ્યો તેમ કરી જો વગી તેનામા ઇશક અથવા પ્રેમ પેદા થયો
તો તો જાણે તેના સન્નેગ ધણી માગ થયા અથવા તેને ખુદા મેળવનાનો
સચો હાથ લાખો કહેનાય

કાયમદીન, મતગુડ એને જોગવર ખીન સચે પહોચાય,
યુડ ડાળડો છોડકે, ટોચે દેવે ચઢાય
કાયમદીન, દરશન દિખવાદે, પલકમે જગન ચઢા,
સતગુડકી જખ મેહુર હોવે તો મયા ગહેવે ધગા *

* પુર્વ જન્મના સચાના ખીલાલને કદાચી નાખી પુરશદ—ગુરુ તરફ
મન નોટાટવાની વાત અહીં બતાવી છે

કાયમદીન, બીન સંચે ન નીપજે, શબ્દ સંચા હે જાન,
સતગુરૂકી મેહુરસે સંચા જોજ, એહી કરણી કરમ ગંત પીછાન.
કાયમદીન, દેખ જીનમ સબહે, સોખી ચલન બીના નરહેવે જાન,
અરૂપી ઉત્તમ પ્રાણ હે, સો બીન બરતન કયું રહેવે માન.
કાયમદીન, જહાંસે આચા તામે મીઠા, તખ બામણુ બદલતા રહ્યા,
અવિનાશી અલેકમે મીઠ, એકાએક હો ગયા.

અર્થ—સતગુરૂએ એવા જોરાવર હોય છે કે કેટલાકને તે લોકના
પુર્વ જન્મના સંચા વગર અલેકમાં પોહોચાડી દે છે. તે લોક, યજ્ઞ, યજ્ઞ
બધું છોડી એક દમ દાદને ટોચે પોહોચાડી દે છે. જો સતગુરૂની એકદમ
મેહોર થાય છે તો સચાનું કાંઈ કામ પડતું નથી પણ સાધારણ રીતે સંચા-
તકદીર-બીના કાંઈ થતું નથી અને શબ્દ અથવા મંત્ર શોધવું જોઈએ;
અને એની જોજ અથવા શોધ કરવી એજ કરણી તે સાંઈ કર્મ લેખાય.^૧
દુનીયામાં જે મીઠો છે તે પણ આગળ વધે છે, (ખતીજમાથી વનરપતિમાં
આવે છે. વનરપતિમાથી જાનવર રૂપમાં આવે છે જાનવરમાથી માણસમાં
આવે છે) તો પ્રાણ જેની અરૂપી ઉત્તમ જણુસ એ કેવી રીતે વાસણુ વગર
રહે. એટલે કે પ્રાણ ન્યાંથી નીકળ્યો ત્યાં પાછો જવાની દુમેગાં ઇચ્છા
રાખે છે અને તે ઇચ્છા અલેક અવિનાશી પ્રદામાં મળી જવાની છે. તે
ઇચ્છા પુરી પાડ્યા સાંઈ તે લાયક પડતા વાસણુ એટલે દેહો ધાગણુ-કર્પા
કરે છે. પછી જ્યારે અવિનાશી અલેકમાં મળી ગયે તેટલે તેને એવી
કરી ઇચ્છા રહેતી નથી.

કાયમદીન, અમર પદ નામ અલેકકા, દુજા જામા મારા,
ચાર વેદ, પુરાણ સેં હુગા એ લેદ ન્યારા.૪

કાયમદીન, નામ ઇમ ન્યારે લેદકા હુગા અનહદ જાન,
બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ, ઉનકો નહી એ ગમ માન.

૧ અહીં તકદીર પર દાખ કહ બેસી'નહો રહેતાં તકદીર કરવાની
તકીદ હો છે

અહીં એ તમામ માનવતાઓને જાણુ રૂપર મુત્રી રૂપ એક પ્રદાનોજ
ખીલાઈ રાખવા સમજવરામાં જાણુ છે કારણ કે તેજ મીઠ ખરી છે જોને
જ્યાં જુદાનો છે.

કાયમદીન, હૃદયેં તો સખ જગત હય, સાધુ બેહદ માન,
અનહદ અગમ અલેકમેં કોઈ વીરલા ખુલે બન.
કાયમદીન, હૃદકા નામ શરીઅત, બેહદ નામ તરીકત, હૃકીકત,
અનહદકા નામ હેગા અલેક મારેકત.

અર્થ—અમરપદ અલેક ખુદાનું જ નામ છે; બીજું બધું ભુલાવો
ખવાડવાનું છે. એ બેદ છે તે ચારે વેદ અને પુરાણોથી પણ ન્યારો છે.
એ બેદનું નામ અનહદ છે. બ્રહ્મા, વિન્ડુ, મહેશ એ બધા અનહદથી
અથવા અલેકથી નીચે છે.* આખી જગત હદમાં છે, બેહદમાં સાધુ લોક
છે. અનહદમાં તો કોઈ વિરલા રાખસજ પોહોચી શકે છે. હૃદનું નામ
શરીઅત, બેહદનું નામ તરીકત, હૃકીકત, અને અનહદનું નામ મારેકત છે.

કાયમદીન, તરવેણીકા નામ “સુકામ મહેસુદા”, સુખમણીકા
નામ “નસીરા” પીછાન,
એહમકા નામ “કુન કયૂન”, સોહમ કા નામ “અહ્મહ”
પીછાન.

કાયમદીન, ઇલમકા નામ છુલે, એહી સતશુરૂ મુરશદકા નામ,
ચાર વેદકા નામ ચેહી, નાસુત, મલકુત, જખરૂત, લાહુત, મુકામ.
કાયમદીન, તુર બાજેકા નામ “હાહુત” હે પીછાન,
કામીલકા નામ પુરા હે, નાકીસ કચ્ચા પીછાન.

કાયમદીન, અજંધા જખકા નામ હુખ હુખએ દીલ, નાલી
કમળકા નામ “બેતુલ મામૂર” બન.

ઉપદેશકા નામ ઇરશાદ હય, સાધુ શબ્દ પીછાન,
કાયમદીન, પૃવર્તીકા નામ નફસ અમ્મારા બન,
નીવૃત્તીકા નામ “નફસ મુતમઈન્ના” પીછાન.
કાયમદીન, થોડી સી નીવૃત્તી, ખહોતસી પ્રવૃત્તી બન,
ઉસકા નામ “નફસ લન્વામા”, સાધુ શબ્દ પીછાન,
કાયમદીન, ખહોતસી નીવૃત્તી, ઐર થોડીસી પ્રવૃત્તી બન,
મુહીમા ઉસકા નામ હે ખોજ બન પીછાન.

અર્થ—આમા કેટલાક ધર્મને લગતા બેસોના અર્થ હીદીમા સમ-
વ્યાજે, અને કયું છે કે જુદા જુદા ધર્મના બેસો અને બેદ બરાબર
સમજી શકે તેજ સદ્ગુરૂ કહેવાય.

હીંદી.

તરવેણી

મુખમણી

ઓઢંમ

સોઢંમ

સતગુરૂ

અનહદ તુર (બાળ)

પુરો

કચ્ચા

અજંબા જાપ

નાબીકમળ.

ઉપદેશ

પ્રવૃત્તિ

નીવૃત્તિ

થોડી નીવૃત્તિ અને ઘણી પ્રવૃત્તિ

ઘણી નીવૃત્તિ થોડી પ્રવૃત્તિ

ઇસ્લામી.

મુકામે મેહમુદા.

નગીરા

કુન હય કુન

અસ્લાહુ

મુરશદ

દાવૂત

કાબીલ

નાકીસ

લુખલુખએ દીલ

બેનુલ મામર

ઇરશાદ

નફ્સે અમ્મારા

નફ્સે મુતમઇના

નફ્મે લગ્વામે

નફ્મે મુલહીમા.

કાયમદીન, બહાવરેકી રાહસે મરના ચે હે જાન,

જહેમ દીલસે ઉઠ ગયા ચેહી મરના પીછાન.

કાયમદીન, આપસ કી શુધ જુલ ગયે ચેહી કયામત જાન,

સુન મેં ચેતન હો જાગા, ચે પ્રીર જુવા માન.

કાયમદીન, સુનમેં મુરત અટકી એ ખોડ હે જાન,

ઇરકકા નામ મુરજ ગરમી, ધ્યાન દીલ મુસ્તકીમ પીછાન.

કાયમદીન, પાંચ પચીસ દોઝખકા નામ હે જાન,

જહાંસે પીર છોડાવે, નખી સીકાત મીલાવે અઝ રહેમાન.

કાયમદીન, મન ઠેર રખતે હય પુલ મરાત, સુનકર નકીર,

આપપણા સો દુનીયા હે, કેફ, સતગુરૂ પીર.

અર્થ—એક માણસ મરી જાય છે ત્યારે મોત આવ્યું એમ લોક કહે છે. એ મોત તો વેલા અથવા બહાવરા માણસોનું મોત છે, કારણકે મોતનો અર્થ તેઓ સમજતા નથી ખુદા સીવાય કોઈ ચીજ ઉપર ધ્યાન લાગે નહીં તેનું નામ તે અરે અર મોત, અને આપપણું (અદમ-

મતા) ભુલી જઈએ છે તે ક્યામત એ આપપણું મુન ધામ ઉપર ભુલી જઈ પાછા દુશીયાતીમાં આવવું, એ ક્યામત પછી પાછું ઉઠવાનું જે મુન ધામ ઉપર મુસ્ત અટકી રહે તો તે જુલ છે ધરક જે છે તે સુન્નની ગરમી મીસાલ છે, અને “પ્યાન”નો અર્થ મુસ્તકીમ દીલ, એટલે બધી મનની વૃત્તિઓને એક દેકાણે લાવવું તે પાચ પચીસ કરી કહીએ છીએ તે આપણી દુનીયાવી ખાસીયતો પચીસ તરવાને લીધે અને જે આપણને દુનીયાની મોહ અને જાલમાં સપડાવી રાખે છે એ વૃત્તિઓ પીર છોડાવી શકે અને નખી અથવા પેગબરની મીફતોની સમજ પાડી આખરે ખુદાની ઓલખાણ દરાવી શકે ^૧

“મુનેસિરાત” છે તે મનને એક ખીચે બાધવા માટે છે “મુનકર અને નકીર” એજ માટે છે આપપણુ એ દુનીયા છે અને ધરકની દેહ તો સદગુરૂ પીરને લીધે આવે છે

[“સિરાત”નો ખરો અર્થ રત્નો ચાપ છે, અને કુસન શરીરમાં તે જોય સાથે મુસ્તકીમ જોય જોડેલો છે “સિરાતુલ મુસ્તકીમ” એટલે સીધો રત્નો અથવા ખરો રત્નો પણ હદીસમાં લખ્યું છે કે દોઝખ ઉપર એક પુલ છે જે બાલથી ખારીદ છે અને તલવારની ધાર કરતા તેજ છે અને જેની દરેક બાજુએ કાઠાઓ અને ઝાખરાઓ છે ખરો ધર્મના રસ્તો બાલથી ખારીદ છે જે રત્નો ચાનવાથીજ ખુદાના દીદાર છે, અને તે ગહની બાજુ બાજુ કાઠા છે તે દુનીયાની લોભ લાલચોને લીધે પેદા થએલા છે, અને તેથીજ તે રસ્તે ચાલતા મુસીનતો પડે છે

[મુનકર અને નકીર હદીસમાં ફરમાવ્યું છે કે એક માણસ મરી જાય છે અને તેને કબરમાં દફન કરે છે તે પછી બે ફરેસ્તાઓ તે કબરમાં જાય છે અને તેને ખુદા વિશે અને આ જહાનમાં જે હુદગી મુન્તરી તે વિધે સનાયો પુછે છે તે ફરેસ્તાઓના નામ મુનકર અને નકીર]

કાયમદીન, બાહર કી બાત શરીયત, અંદરકી બાત મારેફત જાન, હુદકા નામ ચરીયત, મારેફત અનહુદ પીછાન

કાયમદીન, શરીયત મે સુલભમાન, તકીકતમે મોમીન જાન, હુકીકતમે આઝેફ, મારેફતમે આગક પીછાન

૧ આમાં જિમાલન અને વેદાનિયત ઉપર આવવા દહેર મા આવ્યું છે, અને એજ ખરો માન છે

કાયમદીન, કબુદ્દિ કુશના, મબુદ્દી મુસવમાન,
એક કર ખુજ મોહી કવમેકા ઇશારા હે પીછાન ^૧

અર્થ—બહારની બાજેર વાતો એન્ને કે નમાઝ, રોઝા, વગેરે છે તે શરીયતછે, પણ તે હદમાં છે મારેફત અનહદમાં છે શરીયતમાં પુરો હોય તે મુસવમાન કહેવાય તરીકતમાં પોહોએ ત્યારે તે મોમીન ટ્રેવાય હજી કતમાં પોહોએ ત્યારે આરેફ એન્ને બેદનો બજાનાર કહેવાય અને મારેફતમાં પોહોએ ત્યારે ખુદાનો આશર ટ્રેવાય કુબુધ્ધીએ ચાલતુ એટને કે આપણે આપણા હવસોને તાબે થતુ એજ કાફર પણ અને સુબુધ્ધીએ ચાલતુ એન્ને કે આપણી નફસાનીયતને કાબુમાં રાખી એજ મુસવમાનપણ છે કવ મામાં અલાહ એન્ને છે કરી કહ્યુ તેની મનનમ એજ છે

કાયમદીન, દેખ દીદારકો આપા બુન ગયા મો ફકીર હુવા બાન,
બુલકે માહી મીવ ગયા મો અલાહ હુવા પીછાન
કાયમદીન, ઇસ તોહીદ ઇતમકો બે કીમીને બાના,
આપા ગયા આર ખુવા હીરકે જાના

અર્થ—જેને ખુદાના દર્શન થયા અને જેમાંથી પોતાપણ નીકળી ગયુ તે ફકીર થયો કહેવાય અને જે પોતાપણ બુની ખુદા સાથે મળી ગયો તે તો અલાહ થયો ટ્રેવાય ^૨ જેણે એ એકતાનુ જ્ઞાન મેળવ્યુ તેમાંથી પોતાપણ નીચળી બાધ છે અને તેના હૃદયમાં જ્ઞાન આપો આપ ઉત્પન્ન થાય છે [આ દેહમાં તથા માર, આવો જે ખોટો દુગમલ મનમાં પેખી ગયો છે તે દુર થએથીજ નાન વગવ્ય અને ભકિત ઉત્પન્ન થાય છે અને ત્યારેજ ખુદાના દર્શન થઈ શકે છે]

કાયમદીન, એક રાહસે જુ શરીયત, તગીકત, હુકીકત,
મારેફત બાન,
યુ રદુવેદ, નામવેદ, યન્નુવેદ, અવર્વવેદ પીછાન

૧ બધુ કહ્યા પછી એન્ને ખુદાને માનવાની અને કહેવાની સમજણ પાડી છે

૨ અલ્લા અલ્લા કે તા માલુસ અલ્લા થઈ બન છે એવુ મનરે શરીફમાં પણ કહેલું છે એનો અર્થ એ છે કે ખુદામાં મેં જઈ વસિલ થયુ

કાયમદીન, જ્યુ હઝરત મોહમદ યુ અહમા હે જાન,
અહા પેગંબર, ઐર વીધુ શીરસ્તે પીધાન.^૧

કાયમદીન, અહાને ચાર વેદ કીયે જાન,
પેગંબરને ચાર મંજીલકી હે પીધાન

માટી, પાણી, પવન, અગ્નિ ચાર મુખમે અહા બોલે જાન,
હઝરતને ચાર ખસલત સે ચાર મંજીલ કીહુ જાન

કાયમદીન, શરીયત માટીમે, તરીકત પાનીને પકી જાન,
હકીકત પવનમે, મારેફત અગનસે પીધાન.

કાયમદીન, માટીકા રંગ પીલા, પાનીકા ઉજલા જાન,
પવનકા લીલા, અગનકા લાલ, આજાશકા રયામ પીધાન.

કાયમદીન, સુનકા નામ સીયાહી હે, સીયાહી જાત અહલાહ જાન,
ઇશકકી અગન મે સળકો જલા દેવે માન.

કાયમદીન, તતગુઝકી મેહુરમે લેદ અગમકા ખોલા,
અગમ અગોચર અલેકમે આતમા પ્રાણ બોલા.

કાયમદીન, કાયમ મોગ્યા ગાહ હે બીચ મેદાન,
અમર, અલેક ઘર પાયા, મો ઝલમલ નુર નીશાન.

અર્થ:- જેમ એક રાહથી એટને ઇસલામમા શરીયત, તરીકત, હકીકત, મારેફત, એમ ચાર મુકામ કર્યા છે તેમ હીંદુ ધર્મમા રધુવેદ, સામવેદ, યજુર્વેદ અને અથર્વ વેદ કરેલા છે એટલે હીંદુઓ જેને જાણા કહે છે તે તેમના પેગંબર તરીકે વેદ લાવનાર છે વિષ્ણુ છે તે તેમનામા ફરેશ્તા તરીકે છે જેવી રીતે જાણા પોતાના મોદામાથી ચાર વેદ લાવ્યા એમ કહેનાય છે તેમ હઝરત પેગંબરે ચાર ખસલત અથવા ચાર તત્વોથી ચાર મંજીલો નક્કી કરી શરીયતની ખાસીયત માટીની છે, તરીકતની પાણીની છે, હકીકતની પવનની છે, અને મારેફતની આગની છે માટીનો રંગ પીળો છે, પાણીનો સફેદ છે, પવનનો લીલો છે, અગ્નિનો રાતો છે અને આજાશનો કાળો છે મુનવુ નામ “નીયાહી અથવા નાળાસ છે, અને તે અનહની જગા છે ઇશકની આગથી બધા તત્વો કે ખસલતો બળી જાય

૧. જાણા, વિષ્ણુ વિગેરે પરમેશ્વર નહેતા એ જામા સખતરવામા અબુ છે

છે ત્યારે ફક્ત અલ્લાહ રહે છે. જ્યારે ગુરૂની મહેરથી અગમનો બેદ ખુલી ગયો ત્યારે આત્મા અગમ અગોચર દેશમાં પોહોંગ્યો અને મેદાનમાં પોતાનો ઝડે દાટીને, કાયમદીન જ્યાં ઝલમલ ગુરુ વરસે છે ત્યાં અલેકના ઘરમાં પોહોંગી બેસે છે.

૩૩

વંનહનૂ નફેસા અનિલ હવા, ફેઈનનહૂ જન્નતા લેયલ માઅવા.

અર્થ—(જેણે) પોતાના મનને ખાદેશોથી શેકવું તેવું ઠંકાણું જન્મન છે.

ફેઈનના ખએરછે આદિત્તહવા. (કુરાન શરીફ)

અર્થ—બેહનર તોરો-ભાથું-તકવો (પરહેજગારી) છે.

કિયામતુલ મરએ અલ્લા કહે હિમ્મતેલી.

અર્થ—માણસની દીમન પ્રમાણે તેની કયામત છે.

[આમા કાયમદીન બાવા સાહેબ પોતાની મુરતની ધારને જુદી જુદી ચીજો સાથે સરખાવે છે, જે ગ્રહેલાઈથી સમજ પડે એમ છે.]

કાયમદીન, મુરત હમારી મુરમી, ઉડ ચલે અવિનાશ, ગુરુ થંટકા શોર હે, જહું અલેક ગુરુ પ્રકાશ.

કાયમદીન, મુન પુન મેં, શબ્દ કરે જલુકાર, આગે અગોચર બસ્તુ હે, સોલી મુરતકા કાર.

કાયમદીન, મુરતા હમારી મુરમી, ઔર જમા છુટત બાબુ, ઉલટી હો, અધર ઉડે, સો બકર લગે નીશાન.

કાયમદીન, મુન્ત હમારી તાલી હે, જમી અમલી તરવાર, અગમ અગોચર કાટકે ન દોખે ધીરતાર.

કાયમદીન, મુરત હમારી જહાત ગરમ, જમી કોડ છુટાર, પ્રેમ અમી પ્રકટ કરે, મો એમે આશક યાર.

* હીમાવ લી. ન એના નામ બનો નરી તે વરગુપ્તુદા : અવાળ.

૧. જગજગ એવો અવાળ ૨. વરગુ ૩. ઠંકાણું ૪. ધીર ૫. ખાતરાનું

કાયમદીન, સુરત હમારી યું છપલાય, જ્યું દીપક^૭ પર પતંગ,
સાંઈ મીલન પર સુર હે, ન મરોડે દુક અંગ^૮.

કાયમદીન, સુરત હમારી કારમી^૯, જેસી નાલ^{૧૦} બંદુક,
કરે લડાકા પ્રેમકા, સો તોડે ગદ અચુક.

કાયમદીન, સુરત હમારી નાવ^{૧૧} હે, સુનમુખ સીધી નય,
કોઈ મીલે માલમી^{૧૨} સુરમા, પેલે પાર પોહ્યાયાય.

કાયમદીન, સુરત હમારી યું લડે, જ્યું રોકકા^{૧૩} જંગ,
મારદીયે મેહેવાસ^{૧૪} કે જો છતા ગદ ગગન.

કાયમદીન, સુરત હમારી બાડત^{૧૫} હે, ઐર તોડે કોટી કરમ,
અકર્મી કરે આપકો ઐર બેઠ જાય સખ બ્રમ^{૧૬}.

કાયમદીન, સુરત હમારી મજનુન^{૧૭} હય, ઐર લયલી હય
સુખહાન,

સુખ સરેવર ઉપજે દેખે જળ રહેમાન.

કાયમદીન, સુરત હમારી શીરીન હય, ઐર ખુશડ હય દીરતાર,
બીના પરમે^{૧૮} દોઢ જાવે, ઐસે આશક યાર.

કાયમદીન, સુરત હમારી ચકોર હે, ઐર ચંદા હેગા તુર,^{૧૯}
પક્ષ નજર છોડે નહી, એસી રહે હુશુર.

કાયમદીન. સુરત હમારી મેહકુમ^{૨૦} હય, ઐર જૈમા રાક્ષમકા હાડ,
શેતાન ડગમગ પહોત કરે, પણ રતી ન તુટે તાર.

૭ દીવા બિપર પતંગીયુ છપલાવે તેવી વરેદ ૮ જરાપલ્લ અગને મરોડતી નથી ॥ ૯ કારી જામ કરવા વાળી ૧૦ નળી ૧૧ દોડી ૧૨ માલમ અથવા કેપટન, ૧૩ વાવો અથવા સી હોળી લટાઈ ૧૪ ચોર, મનતા ચોરને મારીને આગમાનનો ગદ હતી લીવો. ૧૫ તોપ. ૧૬ કસેડ કર્મ કાપી નાખી તમુને અકર્મી બેટલે કરમ વગરના રહેવા દીવે, એ હાલતમા મનની બધી બ્રમણા ભાગી જાય છે ૧૭ મજનુન એવો પેલો, એ નજસ જે લયલી બિપર દીવાનો દતો તે ૧૮ વગર પાખળી.

* ચકોર એક પક્ષીનું નામ છે જે હમેશા, ચંદ્ર વરફ નુરે ॥ અને એક ફાણ પણ ત્યાંથી પોતાની નજર ખસાવતું નથી.

કાયમદીન, સુરત હુમારી ડરામણી, જેસા કાલા નાગ,
પ્રેમ ફેણ પસારતો, ચોર ગયે સખ ભાગ.

કાયમદીન સુરત હુમારી ચામચીડી, જોર અધર ઉડે અવિનાશ,
લાલચ છવકી ન કરે, ચોસી આશક દાસ.

આમાં ધરકનો અથવા શાનનો રસ્તો કોને દેખાડવો અને કોને નહિ દેખાડવો તે સમજાવેલું છે.

કાયમદીન, ખ્યાલા પ્રેમકા, જોર ચઢા રહે ચકચુર,
એક જરા ઉતરે નહી, નીચા રહે ભરપુર.

કાયમદીન, ખ્યાલા પ્રેમકા, જોર રૂમ રૂમ ચઢલય,
સુરતા પ્હોંચી અગમકો, જહાં ઝલમલ નુર દેખાય.

કાયમદીન, ખ્યાલા અજરકા, જોર હે કારી જાન,
હજમ કરે તો સાંધ ચીતો^૧, લંગ હોય મસ્તાન^૨.

કાયમદીન, ખ્યાલા પ્રેમકા, મનસુરને પીયા થા જાન,
હજમ ઉતુસે નાહુવા, તખ શીશ શુભાયા માન^૩.

× વણવામણ, આમાં ચીડીયુ.

૧ ખુદા ૨ મરત એટલે મનસુર, ખુદાના ઉસ્તમાં દીવાનો. ૩ મનસુર-મનસુરે હજીજ નામના એક મહાન સુરી બગદાદમાં થઈ અધા છે. જ્યારે તે મારફતમાં પહોંચ્યા ત્યારે “અનલદક” (હું ખુદા છું) એમ કહેવા લાગ્યા. આ બોલણું, કાંઈ અબીમાન કે અહંકાર રૂપ નહીં હવે પણ જે જ્ઞાન તેમને થયું હવે તે જ્ઞાનનું પરીણામ હવે આ તેમના બોલવા બેપરથી બગદાદના ખલીફાએ તેમને કેદખાનામાં પુર્યા એક દિવસ ખલીફા તેમને કેદખાનામાં જોવા ગયા તો મનસુર તેમને જણાયા નહિ; બીજે દીવસે તેમને કેદખાનું, કેડી કે કોઈ પણ જણાયું નહિ; ત્રીજે દીવસે ખલીફા ગયા ત્યારે ત્યાં મનસુર હજા ખલીફાએ આનો ખુવાસો પ્રગટા મનસુરે કહ્યું કે “પહેલા દીવસે હું ખુદાને મળવા ગયા હતા તેથી હું કેદખાનામાં નહોતો. બીજે દીવસે ખુદા મને મળવા આવ્યા એટલે સર્વ વસ્તુ સુન હતી, આજે હું ખુદા પાસે ગયા નથી જેથી અહીંયાન છું.” આ જવાબથી ખલીફાએ ગુસ્સે થઈ મનસુરને શુળી ઉપર ચઢાવવા હુકમ કર્યા. શુળી ઉપર ચઢી વખતે પણ મનસુર “અનલદક,” હું હક છું, એમ બોલવા કરતા હતા. પહેલા તેમના હાથ, પગ કાપી નાખ્યા, તેમથી લોહી ને પહેલું દલ તે જમીન ઉપર પડતા તે “અનલ દક” એવા અક્ષર થઈ જતા હતા.

કાયમદીન, ખ્યાલા પ્રેમકા ઝાર કચેકો મત દે,
 ન્યું ત્યું બકવા બહોત કરે, ઝાર દાવા તુજસેં લે.
 કાયમદીન, ખ્યાલા પ્રેમકા, કચે બાસન મત લરાય,
 બહેકે તો બેરાક બુદાઈ પડે, દરે તો જમ બાય.
 કાયમદીન, ખ્યાલા પ્રેમકા, તુરત મતદે છલા,
 સાસ, હોમાલ તપાસ કર, પીછું દસમા હીસ્સા પીલા.
 કાયમદીન, આકડે ધતુરે કો, પાની ભર મત સીંચ,
 સતગુરુસેં ખુદીયાં કરે, વો ઝોછા બામણુ નીચ.
 કાયમદીન, થોડા થોડા દીજીયે, તો બુજે ગુણુ મીઠાશ,
 એકીજ વારી દીજીયે, તો જેસી પીયે ખટાશ.
 કાયમદીન, પુરણુ બુખમેં થોડા ખાના દે,
 લીઝત, મીઠાશ માલુમ હો, લમામ ઉમર યાદ રહે.

સાર.—આની મતવચ એ છે જે, વાસણુ એટલે અબ્યાગી-તાલિખ અથવા પાત્ર તૈયાર કરી પછી તેને એ રસ્તો દેખાડવાનો છે. જે પાત્ર તૈયાર નહીં હોય અથવા આકડા ધતુરા જેવો હોય તો તે એ રાત નેરવી શકતો નથી એટલુંજ નહિ પણ ગુરૂથી વિમુખ પણ થઈ જાય છે, અને પછી સામે પણ થાય છે અબ્યાસીમા છંક બગાળ પેદા થાય પછી તેને થોડો થોડો રસ્તો દેખાડવો એવી ભક્ષામણુ છે

આમાં શરીરની રચનાને એક ઝાંઝ સાથે સરખાવી છે એક ઉખાલુક કે એ આ સાખી બખી છે

કાયમદીન, મમુદ મારા સમાણુ, એક બુંદ કે માંદી,
 ખુદ દેખા યે હાલ, જ્યમે બીજમેં પેડ સમાઈ.
 કાયમદીન, બુંદ સમાની સમુદ્રમેં, ન્યું ગોલે બીચ પાની,
 દીદાર વો મમુદ હય હે, મુરત બુંદ પીછાંની.

અર્થ.—એક બુંદ એટલે ડીપામા સારો સમુદ્ર સમાઈ ગયો છે,
 ૨૩

જેવી તરેલ ખીજમાં જાડ સમાઈ ગયું છે. જેવી રીતે એક ગોળામાં પાણી છે તેવીજ રીતે એ જુદામાં સમુદ્ર સમાયો છે. સમુદ્ર તે ખુદાના દીદાર રૂપી જ્ઞાન છે. મુરત એટલે જીવ તે જુદ છે.

[કખીર સાહેબ પણ એમજ કહી ગયા છે:—

જુદ જે પડા સમુદ્રમે સો જનત સજ કાઇ,
'સમુદ્ર સમાના જુદ મે,' સો જનત બિરલા કાઇ.

વળી આની સાથે સરખાવો “યુલ્લસને રાજ”માની લીટીઓ:—

અગર મક કતરા રા દીલ ખર શીગારી,
ખીર આયદ અઝ ઉ, સદ બહેરે સારી.

એટલે, પાણીના એક જુદ અથવા ટીપાનું જે તમે પ્રયત્ન કરી શકો તો તેમાંથી સો મહા સાગર નીકળશે]

કાયમદીન, એક જાડ હુય, ઉસ પર ખીલે પુલ પાંચ,
સો નહી ઉગા ધરતીપર, ઔર નહી ઉગા આકાશ.

કાયમદીન, સો જાડમે માલા હે, તામે પંખી રહે,
સો ઉડ ઉડ બેઠે પાંચ પુલપર, ખાસ મુગંધી લે.

કાયમદીન, વો પંખી કે પેટમે, એક બસે સી ખુબ,
સો તીન લોજનકા આહાર કરે, ઉસે નહી શીકલ આર રૂપ.

કાયમદીન, વોહ સી કે ખીન લોગ રહે આધાન,
પુત્ર જલ્લે કોઈ મુરમા, સો ઉડ ચલે વૈમાન.

કાયમદીન, સો પુત્ર જુદ કાઠે ફીર પિતા,
માતા ઉનસે લોગ કરે, તખ તનકો હોવે શાંતા.

। અર્થ—શરીર એક જાડ રૂપ છે. તેની ઉપર પાંચ પ્રુલ છે. પ્રથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, અને આકાશ. (પાંચ મહા જતો જેનું તે શરીર બનેલું છે.) તે જાડમાં માળો છે તેમાં એક પંખી છે. તે પંખી તે આત્મા અથવા જીવ તે પાંચે પ્રુલ ઉપર બેસીને તેનો વાસ લે છે.

એ જીવરૂપી પંખીના પેટમાં એક સી છે તે સ્ત્રી તે ઇન્દ્રિય. તે ઇન્દ્રિય, ત્રણ પ્રકારનો ખોરાક ખાય છે. તે ખોરાક, ત્રણ શુભ, સત્ય, રાજસ અને તામસ, એટલે કેટલીવાર તે કામ ક્રોધ, શોક, મોહ, લયમાં, કેટલીવાર લાકિતમાં એવી રીતે પોતાનો વખત ગાળે છે. તે સ્ત્રીને બોલ કર્યા વગર

ઓધાન (ગભ) રહે છે. તે ગભમાંથી કાઢ વિરલો પુરૂષ ઉત્પન્ન થઈ આસમાન તરફ ઉડવા માંડે છે. વિરલો પુરૂષ તે જ્ઞાન. જ્યારે ઇચ્છા જ્ઞાન મેળવવાની થાય છે ત્યારે તે પુત્ર અથવા જ્ઞાન પોતાના પિતાની શોધમાં જાય છે અને ખુદાને શોધી કાઢે છે. જ્યારે પિતાને શોધી લાવે છે ત્યારે તેની મા "ઇચ્છા" હમેશાં પિતાની સાથે રહે છે, એટલે તેને બીજી કાંઈ ઇચ્છા રહેતી નથી. ફક્ત ખુદાની સંગતનીજ ઇચ્છા રહે છે અને તેથી તનને શાંતી થાય છે.^૧

કાયમદીન, જો પાયા હોયે અલેક કો તો શબ્દકા નીવેડા કર,
અર્થ ના કીયા છસને, સો નહી પાયા હે ધર,
કાયમદીન, સતગુરૂ મીલા હોય, સો કરે સળકા નીવેડા,
એક અલેક દેખે નહીં, જો હોય નેનાં ઢેરા.
કાયમદીન, કહે સો અર્થકર, નહી તો સતગુરૂ કર,
કથની, મથની છોડ દો, ઇધર ઉધરકી છકર.
તું પાયા તો સમજ રહે, હમ પાયા તું સમજ,
ઉઠ તું તેરી રાહ પકડ, કથની કહ્યા કયા.
ઇશક રહેણી મેં રહે, ઔર પ્રેમ પ્રીતમસે આન,
દીહાર તુજકો ન મીલે તો કાયમદીન ચીરતી ઝમાન.

અર્થ—જો અલેક મુકામે પોહોચેલો હોય તો ઉપલા શબ્દનો ખુલાસો કર. જેણે આનો અર્થ કર્યો નથી તે તે ઘેર ગયો નથી. જો સતગુરૂ માથે કરેલો હોય તો આ બધો ખુલાસો કરી શકે. જેની આંખો બાંધી હોય તેનેજ ખુદા એક ન દેખાય આ ઉપલા ઉપાણનો અર્થ કર, નહીંતર સતગુરૂ કર. કથની, મથની, ને લાંબી ટુંકી વાત છોડી દે. તુને જો ખુદા મળ્યો હોય તો તેનો જમે તે અર્થ કર, અને હું મને ગમશે તે અર્થ કરીશ. ઇશક સખીને ખુદા તરફ લે લગાડ, પછી ખુદા નહિ મળે તો હું તેનો જામીન છું.

૧. કાજી અનવર સાહેબના ઘણા ખરા કલામ આ નુરે રોશન સાથે સખ મુખનારા જણાયા છે. જેના કે 'સાધુ સખદ મુનો મેશ, સમજ કર સફલ કરે ફેરા' વિગેરે.

હટીસ—મન અરફા નફસ હુઃ ફકદ અરફા રખખહુ.

અર્થ—જેણે પોતાના નફસને પીછા-પો તેણે ખુદાને પીછા-પો. કાયમદીન, હઝરત હટીસ કહી, જો ભેદ નફસકા જાને, સહી કરે રખખહુ જલીલકો, સોહી આશક પીછાને. કાયમદીન, ખલક ભેદ બીના બોલતે કો દુનીયા કહેવે, બોલતા તો નુર પુરૂષ હે, દુનીયા ઘટમેં રહેવે. કાયમદીન, બોલતે કો છુજે નહી આર મીઘ્યા જન્મ શુમાવે, અન વહેદત દરીયા કા, મરમ કોઇ ન પાવે.

અર્થ—પેગમ્બર સદ્અમ કહી ગયા છે કે જેણે નફસ તે શું તે પીછા-પુ તેણે ખુદાને સહી કાપો, અને તેમ ખુદાના આશકા (લકતોજ) કરી શકે છે. લેડા સાધારણ રીતે માણસને દુનીયા કરી બોલાવે છે, પણ જે અદરમાં બોલે છે તે-તો નુર પુરૂષ છે, અને દુનીયા તો પાંચ પચીસ ચોરો જે ઘટમાં વસે તે છે. સાધારણ માણસ આ ભેદ કળતા નથી અને ફોકટ જનમ શુમાવે છે વેહદાલીપન એટલે અર્ધતનો મર્મ કોઇ સમજતા નથી.

કાયમદીન, પીચુને આયમમેં મે પેદા કીયા નુર નખી, હઝરત નખીકે નુરસેં જનાયા આલમ સખી.

કાયમદીન, આપ બીખરકર પીચુને લેખ જનાએ જુવે, જુમને લેખ પરદા ખીસા દીયા, મો એકાએક હુવે.

કાયમદીન, આપ દરીયાવને પાની બીખર દીયા જુવા, જો પાણી આયા, પાવ જાન ગયા મો પીછા દરીયા હુવા.

કાયમદીન, આપ રહેમાનને નુર બીખેર કર, કીયા બંદા જુવા, જો બંદા આપ બંધન જો ગયા, મો પીછા રહેમાન હુવા.

અર્થ—અમમ ખુદા તઆવાએ પોતાનામાથી “નુર નખી” એટલે પેગમ્બરનુ નુર પ્રગટ કર્યું અને પછી તેમાથી તમામ અન્દી રમી એટલે

કે પોતે એ નુર રૂપે વીખેરાઈ બીજા જુદા જુદા રૂપ બનાવ્યા; જો એ વેશનો પડદો નગર આગળથી ખમી જાય તો પાછું બધું એકજ દેખાય. જેવી તરેહ એકે દરીયાનું પાણી વીખેરાઈને જુદું થઈ જાય અને પછી તે પાણી પાછું આવે અને જે જે પાણી બધાઈ ગઈ હોય તે તે તે પાણી તોડી નાખે અને પાછાં સાથે મળે તો અગાઉ દરીયા દનો તેમજ લાગે તેવી તરેહ જુદા તઆલાએ પોતાનામાંથી એક જાતનું નુર વીખેરીને એક બંદીયત (કશામા પુરી ગખતુ તે)ના બંધનમાં શ્રષ્ટિ રચી હવે જે માણસ એ બંધન ખોઈ નાખે છે તે પાછું જુદાને મળે છે.

કાયમદીન, આપ બંધન ખોલે જો, તો પરગટ પીયુ પાવે,
બાલતા પુરૂષ છોડ કર, કાયકો જંગલમેં જાવે.

કાયમદીન, જાનવર જંગલમેં ઉડે ઐર પાત ખાવે,
જંગલમેં રહે નફા હોવે, તો ઉનકો સાંધ પાવે.

કાયમદીન, ઘટકે જંગલમેં જોગ નફા કમાવે,
ઉસ જોગસે કારજ હોવે, ઐર પરગટ પ્રીતમ પાવે.

કાયમદીન, બાલતા પુરૂષ છોડ કર, ઐર અંધા જંગલ જાય,
તપ તપ કર ખડોત કાયા ગયે, સો હાથ કછુ ન આવ્ય.

કાયમદીન, જો દુનીયા છોડનેકી હે, સો દુનીયા હે પામ,
પાંચ પચીસ હોતે ઘટકો, ઉતુકા ઘટમાંહી જામ.

અર્થ—પોતાનું બંધન ખોઈ દે તો ખુલ પ્રગટ થાય. જે ખોલતો પુરૂષ અદર છે તેને મુકીને જગતમાં જવાનું કામ મુ છે. જાનવર જંગલમાં ઉડે છે અને પાતરા ખાઈને દીવમ કઢિ છે, એમ દરવામાં નફો થતો હોય તો તેમને ખુલ મળી શકે જે સખસ ઘટના જગતમાં ફરી જોગ રૂપી નફો કમાય તેજ જોગથી કાચ સરે છે અને ખુલ પ્રગટ થાય છે. જે દેવાના અપગો હોય છે તેજ જગતમાં જાઈને જોમે છે, તપની મેહનત કરીને ફાટ કાપ થાય છે અને કાષ્ટ પણ કાવદો મેળવતા નથી જે દુનીયા છોડવાની છે તે દુનયા તો અદર પોતાની સાથેને આવેજ છે, અને તે

ઘટમાં વસ્તા પચીસ ચોરો છે. (પાંચ પચીસ ચોર સાર જીવે દીખાયો).
માટે તેને દુર કરો તો કાપદો થાય.

કાયમદીન, ઘટકે મેહેવાસ છોડેસે, પરગટ પ્રીતમ પાય,
બોલતા પુરૂષ છોડે સે, હાથ કણ ન આય.

કાયમદીન, બોલતા નુરહે, ઘટમે પાંચ પચીસકા મેહેવાસ,
પાઉં નૈન તક મેહેવાસ હે, તાસે આશુ પીયાકા બાસ.

કાયમદીન કહે, હુલક તલગ દોજખ હય, હુલકસેં જહેસ્ત હય
બાન,

તાસે આશું બસ્ત હે, સો આપ એંન રહેમાન.

અર્થ—ઘટમાં વસ્તા ચોરો ને છોડીયે તોજ ખુદના દર્શન થાય.
બાકી આત્મા છોડી જંગમમાં જવાથી કાંઈ વગતું નથી. ને બોલે છે તેજ
નુરી ચીજ છે; બાકી ઘટમાં પચીસ તત્વો ને છે તે ચોર રૂપી છે. પચીસ
તે નૈન (આંખ) તલક એ તત્વોનું જોર છે. શરીરમાં ગળ મુધી દોજખ
છે. ગળાંથી ઉપર જહેસ્ત છે. અને ને વસ્તુ મેગવવાની છે તે એનાથી
ઉપર છે. તેજ વસ્તુ તે જૈન રહેમાન એટલે ખુદ છે.

કાયમદીન, ઘટમે મેહેવાસ જહેસ્ત હે, નેંન હુલક બીચ સિફાત,
તાસે આશું ચીનસે, અંન વહેદત બાત.

કાયમદીન, ઘટમે રહેસે, પાંચ પચીસ ખાયે કાદ,
નૈન હુલક બીચ લીઝત હય, પણ ના પાવે દીદાર.

કાયમદીન ચેતન ચોકી હે, તબક્કગ મુખ પાવે,
જખ ખીસે ચેતન ચોકી, તખ ચોર માર તુરત ગિરાવે.

કાયમદીન, હદ ઘટમે મેહેવાસ હે, બેહદ નેંન હલક બીચ
બાન,

અનહદ, અગમ મેદાન હે, સો અમર એંન રહેમાન,

કાયમદીન, અનહદ, અગમ મેદાન હે, દેખ તમાસા પામ,
હદ ધરકે મેહેવાસી સો હાવે નકર ગુલામ,

કાયમદીન, હદ બેહદ છોડકે, અનહદ મુરન ચલામ,
હદ કે ધરકે મેહેવાસી, પલમેં મળી મુપ બાય.

સમજાવણી—[દદ, બેદદ, અને અનદદ એ મંત્ર લોક મુજબ
ત્રણ મોટા સેત કદો કે મેદાન કદો ને છે. અદમાંની રચના છે તે સરી-

રમા પણ છે (Man is a Microcosm of the Universe)
[જીવો દીનાવો.] આ સરીરમા ૮ ચક્ર છે ૧ તે ઉપર યોગીઓ ધ્યાન
દે છે હવે નેન હલક કરી એક તાળવામા નાનું છીદ્ર છે તે ચક્ર ઉપર
ધ્યાન દઇ તે જીતવાથી કામિવ સીધું પુરુષ એટને પુરો સાધુ થનાય છે
તે છોડી આગળ જવાથી વહેદાનીયત એટલે અર્પતને પુગાય છે]

અર્થ—ઘટમા મેહેનાસ એટને યોગેતો જરૂરો બહુ છે, અને
મીઠાત એટલે ગુણોતો જરૂરો નેન હલક (તાગુની આખ)મા છે તે
ચક્ર જીતી આગળ જાય તો ખુદ સાથે એકના ચાપ ધન સુધીના ચક્રો
જીતવાથી પાંચ પચીસ ચોરો જે છે તે ત્યાં છુપાઇ જાય છે પણ ચેતન
ચોટી (નિવેદ અથવા disclosure)ને ખમી જાય તો તે ચોરો
પાઠો મનો કરે છે આ બધું હદ અને મેહદમા રહેવાથી થાય છે એ
વખત જન્મે હદ મુકી અનહદ મેદાનમા પુગ્યા કે ત્યાં હદ ધગના જે કાંઈ
ચોરો હોય તે બધા છુપી જાય છે, અને ગુલામ મીસાન તેમની હાલત
ચાં જાય છે એટને કે તે પાઠો હમનો કરે એની હાલત તેમની રહેતી નથી

કાયમદીન, મારે જે કેતેક મરે, ઘટડે ચોર અનેક,
એક મારે તો અનેક જાગે, એકજ રે હુણી દેખ
કાયમદીન, એ ન રાજા હો પહોચ્યા અનહદ તખત,
હદ ધરકે મેહેવાન મો, હોવે સખ રમ્યત
કાયમદીન, જમ્યત હે સો ગજાકો કલી ન હુટે,
દીર અનહદ જે હુવા, મો ફેડા કેને પુટે
કાયમદીન, નવો સતગુરુકો, પલમા દિખાવે ધામ,
દેખ નુર હીદારકો, સોહાવે અમર આરામ
કાયમદીન, સુરશદ કામીવડી મેહેરને, ચીના અનહદ લુગ,
શાહ કાયમદીન મગન લયે, દેખ તમાશા નુગ

અર્થ—ઘટમા અનેક ચોરો છે તે મારવાથી ધન મરે, એક
મરે તો બીજો જાગે માટે એકજ રહેણીએ રહી અનહદ તખત પાસે
પોરોયનુ કે પગી ધગના ચોરો જે હદમા છે તે સવે રમ્યત રૂપ થઈ જાય
છે અને રમ્યત રાખને કમી લુગી શકતી નથી, તેમજ જે વસણુ તૈયાર થઈ

અનહદમાં પહોંચું તે ટુટી ચક્રું નથી. જો સતગુરુ કરે તો તમને જો સર્વે
ધામો દેખાડે અને દીદારના દર્શન અપાવી અમર આશમ આપે. કાયમદીન
પોતે કામીલ મુરશીદની મહેરથી અનહદ મેદાનમાં જઈ પોહોંચ્યો જોયો તે
ગુરનો તમારો. જોઈ બહુ ખુશીમાં છે.

દર મારેફતે હક તઆલા.

કલમા:—લા એલાહા ઈલહલાહો મોહમદુર રસુલુલ્લાહ.

અર્થ—ખુદા ત્રિવાય બીજો અલ્લાહ નથી, અને હઝરત મોહમદ
(સં અં) ખુદાના રસૂલ છે.

કાયમદીન, માયની “લા”કે ખુદ પછા દેના કર,
જે ખુદ હોકે દેખે અલ્લાહ, કહા લેદ જોલ કર.
કાયમદીન, જહેમ ગેરકો બાકે, સુરત મુશાહિદા લાય,
ફહ મુરાકેબા કર ચલે, જહાં હઝરત હક દેખાય.

કાયમદીન, બીના ઉપદેશ, પીયુ કયુ ન પાયે,
જળ મેહુર કરે સતગુરુ, સુરત ધામકો બાયે.
કાયમદીન, યે રાહ હય, ફુલ કય રાહ નહી,
સુરત તાકી ખુશી હે, બીન પરસેં કયું ઉગ બાય.

કાયમદીન, જળ મેહુર કરે સતગુરુ, તબ પ્રેમ બહુ આય,
સુરત પ્રેમકે ભેરસેં, પલમેં ધામ કો બાય.
કાયમદીન, એક ખાત બાકી રહી, વોહ સખ તત્તલ તીરાય,
જા પુહો સતગુરુકો, સોખી જોલ બતાય.

કાયમદીન, વો બને ઈસ લેદકો, ચોર ન બને કોઇ,
ફુલ લેદ સો બને, છુને નફસ જોબ હોય.
સતગુરુકી મેહુરસે, ભાગી સખી ખાંત,
શાહ કાયમદીન ચીન લીયા, સો અગમ દેશકા ઘાટ.

અર્થ—કલ્પમાં “લા” શબ્દ છે તેની મતલબ એ છે કે ખુદ-પણું કન્યા કરવું. જ્યારે “બેખુદ” શાવ ત્યારે અલગ ને જીવો. જ્યારે ખુદા સીવાય દુનીયામાં બીજી કંઈ નથી એવો ખ્યાલ મનખુતાઈથી બેઠા પછી સુરતની દોર લાગે કે રહ ઉઠ્યા માટે અને રસુલુલ્લાહ-પેગમ્બર દેખાય. સુરના ઉપદેશ વગર ખુદા મળતો નથી. સુર મહેર કરે તોજ પોહોં-ચાય છે અને એજ રસ્તો છે. બીજો રસ્તો નથી. સુરની મહેર તે પક્ષીની ઉડવાની પાંખ જેવી છે જે વગર સુરત ખુંચી રહે છે. જ્યારે સુર મેહર કરે કે પ્રેમની ધુન આવે અને તે વખતે સુરત તુરત ધામે પોહોંચી જાય છે. એક કહેવાની વાત છે તે બાકી રાખી છે જેનાથી બધાં તત્વોનું તારણ ચાય છે તે કાંઈ સત્સુરને પુછજે, જે તને બનાવશે. કાયમદીન, એ બેઠ જાય છે, અને જેણે પોતાનો નફસ પીગ-ચો દશે તે એ બેઠ જાયશે. ખીજા કોઈને માલમ હશે નહીં કાયમદીનના તો સત્સુરની મહેરથી બધા વહેમ ભાગી ગયા છે અને અગમ ધટ પર તે તો ચઢી ગયો છે

ફતહના જિહાદિલ અસગરે, વરનાઅતા જિહાદિલ અકબરે.

અર્થ—હમે નાની જહાદમાં હવે મેજબી છે અને હવે મોટી જહાદ તરફ જીવવાત કરી છે.

ઘટના ચોરો મારવા વીશે.

કાયમદીન, લડાઈ બાહરકી તો સખ કોઈ કરે,

ભીંતર મન મેહુવાસમે કોઈ મુરા હીંમત ધરે.

કાયમદીન, હુઝરવ હદીમ કહી, લડાઈ બાહરકી છોટી,

ભીંતર મન મેહુવાસકી કહણુ લડાઈ મોટી.

કાયમદીન, પાંચ પચીસ દૈત બસતે હેં મન માંહી,

સુરેકા મેદાન હય, કાયરકા કામ નાંહી.

અર્થ—બહારની લડાઈ તો સર્વ માણસ કરે પણ મન સાથે જે લડાઈ કરની પડે છે તે કોઈ શુરા માણસજ કરી શકે છે પેગંબર

સત્કર્મને કહ્યું છે કે બાહેરની લગાઈ નાની છે પણ મનનાં ચોરો સાથે જે
મારામારી કરવી પડે છે તે ધણી કંઈ લગાઈ છે, દીલની અંદર પાચ
પચીસ દૈત્ય રૂપી ચોરો છે તેને મારવાનું શુરાનું કામ છે જે માણુઓ
રહેજા કાચર થઈ જાય છે તેવાનું એ કામ નથી

કાયમદીન, ઘાટા મહેવાસ હય, ભીંતર મન મેદાન,
તરકશ છુટે શબ્દકા, સો કીલી પ્રેમ કમાન

કાયમદીન, મન મેહેવાસીને છુટ લીયે કાંઈ નર,
કોઈ સુરા માર મેહેવામ કો ચઢ જાય અગમ ઘડ.

કાયમદીન, જે મહેરા દીયા લગાઈકા, સો કળી ન દેવે પીઠ,
સો નર તોડ મહેવાસકો લીયા અગમ ઘડ છત.

કાયમદીન, તરકશ શબ્દકા ઓર કીલી પ્રેમ કમાન,
કોઈ મતશુરકા બાળકા, નો લડે બીચ મેદાન

અર્થ—મનના મેદાનની અદ્ય ચોરોનો જથ્થો છે તેને રાખે રૂપી
બાણુ (મન) પ્રેમના કામદામાથી છોડીને લસનનાના છે એ મનના ચોરોએ
કાંઈક નરોને લુગી લીધા છે એજેલે કે એ કામ, કોઈ રૂપી વિકારોએ કાંઈકને
તોડી પડ્યા છે, કોઈજ શુરો રાખસ અગમ ગઢ ઉપર ચઢી ચક્રો છે. લગ-
કામા સામુ મોહુ કીધું હોય તો કદી પીઠ ન આપવી, એવીજ પ્રકૃતિના
માણુસો મનને વશ કરી અગમ ગઢ છતી શકે છે પ્રેમની કમાન અને
શબ્દના તીરથો કોઈ વીરલો સતશુરનો બાળક, એ મનના મેદાનમા ઉનો
રહી લડી શકે છે

કાયમદીન, મન મેહેવાસકો છુતને તોડા કાંદા,
સોહી આશક મરઢ હય, દુછ હય મળ રાંડા

કાયમદીન, તોડે મેહેવામકો, સુરત ગઢ પર ચઢ જાય,
અંધન કર્મદે દુટ જાય, સો પ્રગટ નુર દેખાય.

કાયમદીન, જે ઝીતા મન મેહેવાસકો, સો દુવા જાત પીયુ,
જળ લગ ઝીતા નહી ભીંતર, તળગગ હેગા છવ

કાયમદીન, જળગગ જોત પ્રકાશ નહી, તળગગ છવ હે જાન,
જાકી સુરતા ચઢી ઘડ પર, સો દુવા જાત રહેમાન.

કાયમદીન, ફના ફીલ્લા હોના આસાન હય, ઝાર બંદા હુવા ન
જય,

શેખીકા કુવા ઉંડા પહોત; બહાસે કળુ નીકલને ન પાય.

કાયમદીન, બંદગી કરે તો બંદા હોય, નહી તો હોય શેતાન,
જગત સારા અંધેરેમે, નહી બંદા નહી રહેમાન.

કાયમદીન, બંદા હુવે તો પહેસ્ત કે પાવે, અહાહ હો તો
અફસાહમે સમાવે,

જગત સારી અંધેરે મેં હય સો પહોત દુઃખ પાવે.

કાયમદીન, મોહરા તોડા મેહવાસકા, અગટ પ્રીતમ પાયા,

શાહુ કાયમદીન, અગમ ઘડ ઝીત, ઉસપર નીશાન ચઢાયા.

અર્થ—મનના ચોરોએ જે કાંઈ નાખેલો છે તે જોણે તોડ્યો તેજ
ખરેખરો મરદ છે; બાકીના તો ઝોરત જેવા નામરદ છે. જ્યારે એ મનના
ચોરો હાર ખાય છે ત્યારેજ સુરત અગમ ગઢ ઉપર ચઢી શકે છે, કમના
બંધન તુટી જાય છે અને નુરના દીદાર થાય છે. તેથી જોણે મનના ચોરોને
વશ કર્યા છે તેની જાત ખુદાની જાત જેવી થઈ જાય છે. જ્યાં સુધી એ
બીતર ને છૂતી શકતા નથી ત્યાં સુધી જીવ જીવજ રહે છે; ત્યાં સુધી
બીતરમાં નુરની જ્યોત પ્રકાશી શકતી નથી. જેની સુરત અગમ ગઢ ઉપર
ચઢી શકે છે તેની જાત રહેમાન એટલે ખુદની જાત જેવી થઈ જાય છે.
આપણી જાતને ખુદામાં ફના કરવી આસાન છે પણ બંદા થવું મુશ્કેલ
છે. કારણકે શેખીનો એટલે અહંકારનો કુવો એટલો ઉંડો છે કે માણેથી
નીકળાતું નથી. ખરી રીતે બંદગી કરે તો બંદો થઈ શકે છે, નહી તો તે
શેતાન છે. જગત બધી અંધારામાં છે: તે નથી બંદામાં કે નથી રહેમાનમાં.
બંદગી કરવાથી બહેસ્ત મળે ॥ અલ્લાહના ખ્યાલથી અલ્લાહમાં મળ્યા
જાય છે. જગત બધી અંધારામાં છે તેથી દુઃખી થાય છે. કાયમદીને મે-
હવાસનો કીરો તોડી નાખ્યો એટલે ખુદા અગટ થયો અને તેણે અગમ
ગઢને છૂતી તેની ઉપર પોતાનું નીશાન ચઢાવ્યું છે.

દર ઘડમે તોહીદ.

૦જ-તો રહ્યી બે રહ્યી.

અર્થ—મારા મુરબ્બીથી મને મારો ખુલ્લ મળ્યો.

અલેક લામ, મીન ઝાલેકલ કિતાબો લા રએખફીહ
 હોદલ લિલ મુતફીનલ લઝીના યુમેનૂના બિદગએમે
 (કુશને શરીક.)

અર્થ—આ કિતાબમાં કંઈ સક નથી. તે પરહેઝગારો માટે દિશ-
 ચત તરીકે છે અને પરહેઝગાર તેજ છે જે ગેબ ઉપર ઇમાન લાગ્યા છે.

કાયમદીન, તનકી બે કોઈ સુધીયાં બુલાય,
 બીંતર સુધ, સુરત ચલે, સો નુરહી નુર દેખાય.
 કાયમદીન, શીતલ સુલુકો સો પહેલે ઘટમે લાય,
 નેના બાહરકી બંધ કરે, સો બીંતર નૈન જગાય.
 કાયમદીન, બાહર બીંતરકે દો નૈને એક મીસાય,
 સુન સાનમેં આપ બે શુધ હો, સુરત ઉલટ ચલાય.

અર્થ—જે કોઈ બાહેરની શુધી બુલે અને અંદરથી હોશમાં
 રહી પેતાની સુરતને ઉપર ચલાવે તો તેને નુર નજરે પડે છે. પહેલાં કંઈ
 પછાતો સ્વભાવ રાખવો જોઈએ પછી બાહેરની આંખ બંધ કરી અંદરની
 આંખ ખોલવી જોઈએ અને બાહેરની અને અંદરની આંખ એક કરી ઉલટી
 સુરત ચલાવવી જોઈએ. આમ કરવાથી બાહેરની બેહોશી રહે છે, પણ અંદર
 જાનેથી દુર્સંકારી રહે છે.

કાયમદીન, વહેમ ગેર બુલ કરે, આપ સુન આન હોવે,
 સુરત બીંતર મુરશદ ઇશારત પર ધરે, ખખર તનકી ખોવે.
 કાયમદીન, યુ ઘટમે મુરશદકી ઇશારત લાવે,
 તાપર સુરત ધર રહે સો કેદ ખુમારી આવે.

કાયમદીન, ખુમારી કેફસે, વહેમ ગેર સળ મીટ જાય,
ખાહરકી બેહોશી હોવે, લીતર કી હુંશીયારી આય.
કાયમદીન, ખાહરકી બેહોશી હો, લીતર સફર સુરત ચલી,
હઝરત નખીસે મુસાફા કરકે, હઠમેં વો ના મીલી.

અર્થ—મન એકાગ્ર કરી પછી બેહોશીની હાલતમાં આવ્યા પછી
અદર હોશ આવે છે ત્યારે તુર સનમુખ હાજર થઈ કાંઈત વજગેહ (મના-
પતું બળ) આપે છે અને હજારત અથવા નીશાન બતાવે છે જે ઉપર
ધ્યાન કીધાથી તનની ખમર ગહેતી નથી અને પ્રેમની ખુમારી આવે છે.
તે વખતે અંદરથી દીલ હુશીયાર ગહે છે અને સુરત અદર ચડતી લાગે
છે, અને પછી હઝરત નખીને મળી તે આગળ ચલી ખુદાના દર્શન કરે છે

કાયમદીન, હક દીદારકા અનહદ હય જંલકાર,
ખુબ તમાશા હો રહા, નહીં કાંઈ લેખ ગુમાર.

કાયમદીન, તુર ઇસ્મી હે, નહીં ભસ્મ એક,
ભસ્મ બુલ, ને ઇસ્મી હુવે તાકો મીલે અલેક.

કાયમદીન, જબ લગ હોશ હય ભસ્મકી, તબ લગ ઇસ્મ
ન પાય,

ભસ્મ ખુદી બુલ, બે ખુદ હોવે, તબ ઇસ્મ તુર દિખાય.

કાયમદીન, વહેમ ભસ્મ બુલના, ચેહી ફના નાખૂત,
અંધારા ફીટ હઝરતમેં મીલના, ચોહી મય હય મલદૂત.

કાયમદીન, રૂહ કી કશફ હો અનહદ ખાળે, તાકો નામ
જબરૂત,

તુર નીરવાનકા દર્શન હય, સોહી કમાલ લાહૂત.

કાયમદીન, હાહૂત કા મળ ચોર હય, ખીચ ગગન મંડલ,
જહાં ચોર કુચ હુલ નહીં હે, નૈન તુર જલમલ.

કાયમદીન, સુરશદ ગુરૂકી મેહરમે, સુરત હોવે બહોત સુર,
અગમ અગોચર ફાટકે, ભયે એન હુસુર.

કાયમદીન, દેખ દીદારકો અલમસ્ત ફકીર ભયે,
તુરમેં તુર મીલ ગયા, ને થા ચા હોઈ રહે,

અર્થ—ખુદાના દીદારતું તુર અનહદ છે. એવો સગસ તમાગો તે

લાગે છે કે કહી શકાતો નથી. જે નુર છે તે સજ્જમાં અથવા નામમાં છે. તન અથવા શરીરમાં નથી. તન બુદ્ધી, નામ સાથે એક થાય તો અલે-કેના દર્શન થાય. જ્યાં સુધી બદનની હુંડીયારી રહે છે ત્યાં લગી “નામ”નું નુર દેખાતું નથી. જે ઘડીએ “આ શરીર તે હું છું” એવો ખ્યાલ એક માણસના મગજમાંથી નીકળી જાય છે ત્યારે “નામુત” મંઝીલમાં તે ફના થયેલો ગણાય છે. પછી અંધકાર મટી ને હઝરત રસુલના દીદાર થાય છે, તે મુકામ મલકૂતનો ગણાય છે. પછી જ્યાં બધી રહો દેખાય છે તે મુકામનું નામ જબરૂત છે, અને ખુદાના નુરના દીદાર થાય તે મુકામનું નામ લાહૂત છે. ત્યાં સૌર પશુ ગગન મંડળમાં ધણો છે. બીજું કંઈ દેખાતું નથી. ફક્ત નુર વરસે છે. જ્યારે મુરશદની મહેરબાનીથી મુરત બહુ શુરથી આગળ વધે છે ત્યારે અગમ અગોચર ફોડી ખુદાની નજદીક જાય છે. કાયમદીન પોતે ખુદાના દીદાર કરી અલમસ્ત ફરીર થયા છે. નુરમાં નુર મળી ગયું એટલે જે વીજમાંથી પેદા થયા હતા તેજ વીજ ધઇ રહ્યા છે.^૧

દર મારેફતે હકીકતઆલા.

વઝકુર રખીકા હઝાનસીતો (કુરાને શરીફ.)

અર્થ—વાદ કર પોતાના ખુદાને જ્યારે તું તેનું નામ લેવાતું બુદ્ધી જાય.

કાયમદીન, હક દર્શન મીલા, તબ “મે,” “તુ” સખ ગયા બીસર,

એક રખકા નુર હય, બહાં નહી કીસીકા સુઝર.

કાયમદીન, મન મગન લયા, જબ પ્રેમ પીયા ભરપુર,

કાયમદીન સુનમેં નિરખ^૨ કરે, અલમલ અલમલ નુર.

કાયમદીન, ખસે અવિનાસમેં, જહાં અલકે તેજ અપાર,

અખ કયની, મયની કેન કરે, મો નીચ ઘરકા ખીયાર,

૧. આ સમાધીનો દિસાખ બતાવ્યો છે. ૨. નીરખડું, જોડું.

અર્થ—જ્યારે ખુદના દર્શન થાય છે ત્યારે “હુ” “તુ” એવો અંતર જતો રહે છે. એક ખુદનું નુર રહે છે, ત્યાં કોઈનો ચારો રહેતો નથી. જ્યારે ખુદના પ્રેમમાં, કાયમદીન તદ્દીન થઈ ગયા ત્યારે મન બહુ મગન થયું. મનમાં જે ઝલમલ ઝલમલ નુર વરસતું હતું તેજ જોઈ રહ્યા. કાયમદીન અવિનાશીમાં વસી રહ્યો ત્યાં અપાર તેજ અળકી રહ્યું છે. હવે કયલી મથલી, નીચ ધરનો વિચાર છે તે કાણુ કરે. એટલે એક વખત ખુદના દીવાર થયા પછી માણસને ધર્મનાં બીજાં બંધનો પસંદ પડતાં નથી, તેમજ કોઈ સાથે ધર્મ સંબંધી તકરાર કે દલીલ કરવા ગમતી નથી.

કાયમદીન, લીંતર ભરે નુરસે, જ્યાર લોકો તનકો જોય,

અંતર ઉજાલા હો રહ્યા, સો ખુજવ વીરલા કોઈ.

કાયમદીન, જો દાસ હો રહે, સોઈ બસ્તુકો પાય,

લકાઈ અધડા જો કરે, સો નર નરકે જાય.

કાયમદીન, શબ્દ અવિનાશકે, નીરખ નીરખ કર ગાવે,

અંધે લોક લેક ખીના, શીર શીર અધડા લાવે.

અર્થ—કાયમદીનનું અંતર નુરથી ભરેલું છે, પણ લોકો ફક્ત કાયમદીનનું શરીર જ જોઈ રહેલા છે. અંદરનું અજવાળું તો કોઈ વીરલોજ જોઈ શકે છે જે માણસ દાસપણું અજત્યાર કરે છે તેનેજ વસ્તુ એટલે ખુદના દર્શન થાય છે. લકાઈ, અધડા જે કરે છે તે નર નરકે જાય છે. અવિનાશ એટલે જેનો નાશ નથી તે રચાને પુગવાનો શબ્દ, જે નરને મજે છે તે નરે તે શબ્દ જોઈ જોઈને બોધ્યાજ કરે છે. આધળા લોક ભેદ જાણ્યા વગર નાહકળા ઝખડા કરે છે.

કાયમદીન, પુરા તબ બાનીયે, જો કુછ પરછા જડે,

પરછા ત્રીધાંત પુરા ચાહે, ધ્વીવીયાં અસર પડે.

કાયમદીન, જળ લગ પરછા, તબ લગ પોહોંચા જાન,

એ ઘર સીધપણેકા, સીદાત પણા નહી માન.

કાયમદીન, સીધ તો ઉસે કહીયે અંતર પડે શુલામ,

ચાકરી કે જોરસે, ચાહેજ કરે શુલામકા કામ.

અર્થ—એક માણસને પ્રેમ ક્યારે જાણ્યો. કે જ્યારે કાંઈ પરછા એટલે ચમત્કાર તેને માલમ પડે. સીધ લોકો પરછા પાછળ દીવાના છે પણ

એમાં તો ખુદી-ધૈત પણું છે એટલે ખુદા-સાથે તેઓ એ હાલતમાં મળેલા નથી. પરંતુ દેખાડવાની શક્તી આવી તેની મતલબ એ કે તે એટલે દરજ્જે પુગેલો છે. એ સીધા લોકોએ ખુદાની ચાકરી કરેલી હોવાથી ખુદા તેમને તે ચાકરીના ફળ રૂપે એ પરચા કરવાની શક્તી આપે છે.

કાયમદીન, બસે સળ લોકમે, મુરતા બસે આકાશ,
આરસીમાં બયું મુખ દેખે, યું ઘટમે પીયુ પ્રકાશ.
કાયમદીન, સતશુરૂકી મેહેરસે, અલેક લીયા સો ચીન,
સમુદ્રકી ખાત કયા બને, તલાવ કેરી મીન*
કાયમદીન, હસે સતશુરૂ મીલા હોય, બહાં જોત હુય પરગટ,
અનેક ચોર ઘટકે સળ, પલમે લયે સંયત.
કાયમદીન, હસે સતશુરૂ મીલા, બહાં જોત હોવે પરકાશ,
અનેક ચોર ઘટકે, સો પલમે ગયે સળી નાશ.
કાયમદીન, ચેલાં જો હો તામસી, દાસપણા ન લાય,
સતશુરૂ મેહુર કેસી કરે, પરદા મમત ધીચ આય.
કાયમદીન, દાસપણા કીએ ખીન બસ્તુ હાથ ન આય,
સતશુરૂકો કયા પરવા હય, મમત એ ખીસાય.
કાયમદીન, હરમ ભુલ કર, વોહ ગયા ઇસ્મી સફર,
હુઝરત નખીસે મીલ કર ચઢે મુન શીખર.
ગગન મંડળમે બાબ બાબે, તાપર નુર નીરવાન,
શાહ કાયમદીન આપસ ભુલ ગયે, મીલે ખીચ મુખહાન.

અર્થ—જહોરમાં કાયમદીન બધાં લોકની વચ્ચે વસી રહેલો છે પણ એની મુરત આકાશમાં લાગી રહેલી છે અને જેવી રીતે માણસ આગમાં પોતપોતું મુખ જોય તેમ એના ઘટમાં ખુદા પ્રકાશી રહેલો છે. સતશુરૂની મહેરથી એણે અલેક ગદ ચીની લીધો છે. તલાવના માછલાને સમુદ્ર શું ચીજ છે તે કયાંથી ખબર પડે ? જેને સતશુરૂ-મુરશઃ મળ્યો હોય તેના દીલમાં જ્યોત પ્રગટ-રોશન થાય છે અને તે જોત રોશન થતાં ઘટના તમામ ચોરો ગધવન જેમ રાજની તાબેદાર થઈ જાય છે તેમ તાબેદાર થઈ જાય છે. તે જ્યોતના પ્રકાશથી બધા ચોરો નાશ થઈ જાય છે. પણ જો એલો તામગી પ્રકૃતીનો-ચુસ્તવાળો હોય અને દાસપણું ન લાવે

તો સતગુર કેવી તરેહ મેહર કરે, કારણકે ચેલાની મમતનો પડો વચ્ચે આવે છે. દાસપણા વગર ખુદ હાથ આવતો નથી. મુરશદ સતગુરને શું પડી કે તમે હક કરતા હોવ તે તમારી હક દુર કરે. કાયમદીન તો પોતાનું શરીર ભુલી નામની સફરે નીકળી ગયો છે, અને હઝરત નબીને મળીને શીખરપર ચઢી ગયો છે. આકાશ મંડળમાં વાળું વાગવાનો અવાજ યદ રહ્યો છે ત્યાં નુર વસે છે. પોતાને ભુલી જઈ તે તે નુરમાં ત્યાં મળી ગયો છે.

આમાં જ્ઞાનનો આહ કાર દુર કરવા વિશે છે.

ઇન્નલીલ મુત્તકીન મક્કાલીન હુદાયેક ઇન્ન ખેરઝ આદીત ઇન્ન લિલ મુત્તકીના મક્કાઝન હુદાયેકા (કુરાને શરીફ.)

અર્થ—ખરેખર પરહેઝમારેને તેમની ખાહેશ પ્રમાણે બગીચા તથા અગુર મળે છે

ઇન્ના ખેઅરઝ આદિતકવા (કુરાન શરીફ.)

અર્થ—મેહતર તોશી—ભાથુ એ તકવા (પરહેઝવારી) છે. કાયમદીન, ખાને પીનેકી પરેજ કરના, એ તકવા^૧ ફાઝીલોંકા

જાન,

ખુદ ભુલ બેખુદ હોના, એ તકવા આશકોંકા પીછાન કાયમદીન, જોગ ઝહીદ^૨, જોરમે. કરામત સદા ચલાય મુરત લેદ જાને નહીં જોર બડે જોલીયા^૩ કહેલાય.

કાયમદીન, બંદગીકે જોરસે દેવે માંઈ લાઝ એ ઘર સીધીકા હે, સીધાત લેદ કુછ ન્યારા, કાયમદીન, સીધ તો ઉમે કહીયે જો ફલે જીલકા પાચન, સીધાતપણા સોઈ હુય જો સુનમેં હોપે મગન. કાયમદીન, લેદ સીધાતકા કેઈવ વિરલા પાંપે

સીધપને કે પડહેસે^૫, નામ અવલીયા ધરાવે.

કાયમદીન, સખ રહેલ હય, મહંત, શેખ, ગૌસ, અવલીયા, ખીર,
સો ખાત, મુરકેલ હય, હોના ફના ફકીર.

કાયમદીન, મેં ગરીબ ચતીમ^૬ હું, સો ફના નહી મંજુર

કામીલ ફકીર સો મહી, છસ્મ^૭ બુલ, નુર ઇસ્મસે^૮ હોવે હકુર.

કાયમદીન, બાહરકી બેહાશી હોવે, બીંતર હોવે હુશીયાર

ચેહી લેલ હે ફનાકા, સો ફેજે નુર દીદાર.

કાયમદીન, ખલક યું જાને, ઘરખાર છોડ, ગરીબ હો, બેઠ રહે
હુષે હો એક ઠામ

જો આયા સો ખાયા ફના તાકા^૯ નામ.

કાયમદીન, ફનાકે માએની એ નહી કથની મયની જાન,

સો લેલ કુછ ઔર હય, છવતે મીલે રહેમાન.

કાયમદીન, કેતેક યું ઠેરાએ, નૈન, કાન, મુઝે^{૧૦} હોવે અજવાલ

કાન મુઝે શોરશાર હોય, ઉસીકો કહે કમાલ.

કાયમદીન, કેતેક દમકો સોસે,^{૧૧} દસમે કવાર^{૧૨} ચઢાવે

આંસ ઉસાસ અજંબા^{૧૩} જપે તાકો કામીલ ઠરાવે.

કેતીક ખલક ખાતીન ઝીકર^{૧૪} કરે, કીતનીક દુંદીનાસે^{૧૫}

ધ્યાન લગાવે

કેતેક ચામ દીલેકો^{૧૬} ફેજે તાકો કામીલ ઠેરાય.

કેતેક છીલે + બેઠ બુખે રહે, કેતેક મુતીવર + હો સવા પહેર
ઓઝલમે^{૧૭} રહે

૫ કસમત, ૬ અનાય, ૭ ચરીર, ૮ નામ, ૯ તેનું, ૧૦ વાળ કાઢી
નાખવા, ૧૧ દમ ઉપર ચઢાવે, ૧૨ બે આંખની વચ્ચે છીદ્ર છે તે,
૧૩ જાપ જપવો, ૧૪ દીલની ઝીક એટલે દીલમાં મોટે બોલ્યા વગર
અંદગી થાય છે તે, ૧૫ નબી ચક્ર પર ધ્યાન લગાડવું, ૧૬ ચરીરનું હૃદય.

* છીલો કરવો જેમા ખાવાપીવાની પરેશ કરવી પડે છે.

+ મોનનું જત લેવું એટલે મુઝા મધ બેસવું. x એકાંતમાં રહેવું.

કેતેક ઇંદમ દાવત પદ કરામત ચલાય તાકો કામીલ કહે.

કેતેક સખઘટ અણાહ બને, કેતેક અન્નતમેં જતાવે

કેતેક આપસે આપ જોવે તાકો કમાલ ઠેરાવે

કાયમદીન, કેતેક પરહેઝ કરે, કેતેક અવહિંસા* પદાવે

કેતેક પડછા દેખાવે તાકો કામીલ ઠેરાવે.

કાયમદીન, એ સખ મન સમજાવના, અગમ ઘર કુછ જુદા

સો લેહ કુછ ઓર હય અસસે મીલે ખુદા

કાયમદીન, સખ કામીલોંકી નજદીક ચે કમાલીયત નહી હય મગર

ચે ઇબાદત ઝહોહ † હય, હકકા મીદના કુચ ઐર દીગર ‡

કાયમદીન, કરેસ્મા, અજમત, ગૈસ, કુતુખ, કહેલાના એ

સખ ખુદપણેકા કાર

સો જાત કુછ ઐર હય અસે મીલે દીદાર

કાયમદીન, અવલીયા તો ઉસે કહીચે અને કીયા વહેમ

ગેરસે વજુ

બીંતર સુન મેદાનમેં હુવા હક તરફ રજુ.

કાયમદીન. ફકીર તો ઉસે કહીચે જે ખુદીપણા જો જાય,

જે ખુદ હો, મીલે ખીચ નુર, સોહી ફકીર કહેલાય

કાયમદીન, વેરાગી તો ઉસે કહીચે ને વે સહકો પાયે

સુન શીખર મેદાન, જહાં અમમગ નુર દેખાય.

કાયમદીન, સન્યાસી તો ઉસે કહીચે ને સર્વ વસ્તુકા નાશ કરે

એક અગમ અગોચર અલેક હય તાસેં ધ્યાન ધરે.

કાયમદીન, પીર તો ઉસે કહીચે ને ખીચુસે પ્રેમ ધરે,

નાસૂત, મલકૂત, જખરૂત, લાહૂત તક સફર કરે.

કાયમદીન, વરતીયા તો ઉસે કહીચે ને વહેમ ગેર કા પરત લાવે

ખુદી પ્રસાદ ઓડે નહી સોહી વરતીયા કહાવે.

કાયમદીન, પ્રાદ્ધણુ તો ઉસે કહીચે ને ફના કાશીમેં નહાય

ગગન રેરેકા ઘંટ જાલવે, નુર પુલ કો જાય.

કાયમદીન, મહાત્મા તો ઉસે કહીચે ને વહેમ ગેરકો છોડે

* કાઇ અન્ને દુઃખ નથી દેવ. † પવિત્રાઇ. ‡ જુદું.

ત્રેમ ધોલે, મુરત સુને ધ્યાન ભીતર બેડે.

કાયમદીન, કાનફટા તો ઉસે કહીયે ને કામ કોધકે ફાટે

ખુદ પના, સંસાર છોડ, ને ગગન ગુફમાં જા રહે.

કાયમદીન, કાઝા તો ઉસે કહીયે, ને તોહીદ રવાયત કાઢે,

ફનાકા દુરરા ' લેકર ખુદી ગુનેહગાર કો મારે

કાયમદીન, મુઠ્ઠાં તો ઉસે કહીયે ને તનમેં મુરતકી બાંગ દેવે

ફના હોઝમેં વઝુ કર, હુકસં હુઝુર રહે.

કાયમદીન, અસ્તગી તો ઉસે કહીયે, ખુદી નામહુરમ' કી

મુરત ન દેખે

બહેમ ગેર લોકોસે પડા કરે, નઝર કીસીકે ન પડે.

કાયમદીન, મરદ તો ઉસે કહીયે, ને બહેમ ગેર ચોરસે લડે

ફના તલવાર લે ખુદી દુશમન કો કતલ કરે

કાયમદીન, પીર તો ઉસે કહીયે ને પીયુ પરગટ દેખાય,

તોહીદસે વાકેફ કરે, સોહી પીર કહેલાય.

કાયમદીન, સુઝાદ તો ઉસે કહીયે, ને મુવે પહેલે મરજય

હુક નુર દીદારકી મુરાદ પુરી પાય.

કાયમદીન, મુરશીદ તો ઉસે કહીયે, ને મરમ તોહીદ ખતાયે

ખાતીન કી સફર કરે, ઉસે હુક દર્શન દેખાવે.

કાયમદીન, તાલેખ તો ઉસે કહીયે, ને તલખ હુક કી પાય

અલેક નુરમેં મગન રહે, સોહી તાલેખ કહેવાય.

કાયમદીન, હુઝાર ખાતોંકી એ ખાત, ને ખુદપને કો ખોવે

એ ખુદ હો, મુન શીખર પર નુરી તમાશા જોવે.

કાયમદીન, છતી ખાત ખહારકી, ઉસમેં નહીં જંશ લીઝઝત

ભીંતર દેખ દીદારકો, રહે સદા અલમસ્ત.

કાયમદીન, ઇલમ, દાવત, અઝમત, પરછા કરામત ચલાય,

મુનીવર હો, ખુલ્લે ખંઠ રહે, મો કુછ ઓલીયા ન કહેલાય.

કાયમદીન અવલીયા તો ઉસે કહીયે, ને ગીફત મુઘ બુલાય

સીધાત સુનમેં નુર હય, બહાં વાસીલ જૈન હો બય.
 કાયમદીન, સીધાત તો ચીને નહી, જોગ, જહોદ કમાવે
 કયા સાહેબ કો તન યા ઘાટ હય, જો તુજ કને દોડા આવે.
 કાયમદીન, સાહેબ નિરંજન, ઘટઘટ ઉસકા ખાસ,
 સુધીયા બુલે તનકી, તો હોવે ઘટ પ્રકાશ.
 કાયમદીન, સીધપણેકે લોક ખડાઇમેં મસ્ત રહેવે,
 આપ તો પાકઝાત કહેલાવે, ખલકકો નાપાક કહેવે.
 કાયમદીન, જૈારકો બુઝે કર, આપકો હાઝર માને,
 અવલીયા નામ ધરાયા સોળી ખાલેક ન બને.
 કાયમદીન, ખલક દીવાની કરામત પર બુલી બય,
 સીધાત લેહ દીદારકા તાકા મરમ ન પાય.
 કાયમદીન, કરામત તો પાપી હય, ઇસ્સે કુછ પેટ ન ભરાય,
 ચીન લે અગમ નુરકો, જન્મ મરણુ લય બય.
 કાયમદીન, સીધાત ધરવાલેકા રહેજે કારજ થાવે,
 હો રહા હોય સો હો રહે, ખુદીપણા ન લાવે.
 કાયમદીન, જો ઘટ રહેજ હય, સો વહેદત જૈન રહેમાન,
 બહાં નહી પડછા પુજા કા દુતીયા દુઈ શુમાન.
 કાયમદીન, ગાહે દીદારકો, પકડ રહેજ કા ઘર,
 “હુમ પાક હેં, તુમ દુર રહો”, એ બાતાં દુર કર.
 કાયમદીન, ગાહે રહેજકો, બહેમસે દુર રહે, કીના છોડ
 ના દેખ બીબે તનકે, સુરત સુનમેં જોડ.
 કાયમદીન, એ શબ્દસે તુરત બંધન બંધાય
 સુરત અપબીચસે પીછી ફીરે, સો અલીમાન મનમેં આરે.
 કાયમદીન, ના તું ભાગ જ, જોર ના કીસે હાંક કાઢ
 રહેજ સુનમેં મગન રહે, એ દોનો વચન નીવાડ.
 કાયમદીન, ઇચ કારણુ કહા, ઇચ ગાહ અલીમાન આવે
 કામ, કાધ દોનુ પ્રગટે, લહે પ્રેમ ખીટ જાય.
 કાયમદીન, રહેજ ધરમેં નહી જોગ સીધાઇ

નહીં આપાપના, નહીં પરછા પુળ કાંઈ
 કાયમદીન, રહેજે પ્રેમ આવે, સુરત ઢિલટ ગગન જાય,
 દુઢહન ખ્યારાં પરગટે સો નુર નુર દેખાય.
 કાયમદીન, રહેજે છાંડે નૈન, આપા દોષ મીટ જાય
 સુરત દુરસ્ત જો પેદા હોય, સો અગમ ગઢ ચડ જાય.
 કાયમદીન, દુલ્લ રાહમે પીયુ કબી ન પાવે
 રહેજ ધરદી રાહ ચલે, પલમેં ધામ કો જાવે.
 કાયમદીન, રહેજ ધુનદી લગાકે, હાથ જુસ્મકે બીસરે
 સુરતા ખાતીન અફર કરે, સુન શીખર પર ચઢે
 અખંડ નાદકો શોર હો, બીચ સુન મેદાન
 શાહ કાયમદીન સો ગઢ પર પડે, જહાં ઝલકત નુર નીશાન.

દર મારેફતે હકેતઆલા.

ઇન્નમા ઇલાહોહોકુમ ઇલાકુમ વાહેદ લાએહા ઇલ્લા હોવર
 રહુમાનુર રહીમ.

અર્થ—તમારો ખુદ તો એક જ છે. તે ખુદ સિવાય બીજો કોઈ
 ખુદ નથી અને તે રહેમાન અને રહીમ છે
 કાયમદીન, ગેર ખુદાદી કોઈ નજર ન આવે
 જહાં દેખુ જહાં એક રહેમાન દિખાવે
 કાયમદીન, રહેજ લરકરસે ફના લડાઈ લડે
 મોહરા તોડ મહેવાસકો, અગમ ગઢ પર ચઢે.
 કાયમદીન, રહેજ કો બખતર પહેન કર, લગાઈ પીયાને પ્રીત
 પ્રેમ ઘોડે પર અસ્વાર હો, લીયે અગમ ગઢ જીત.
 કાયમદીન, પ્રેમ ઘોડે પર જબ સુરત હુઈ અસ્વાર,
 ચઢ ગયે અગમ ઘડકો, જહાં ઝલકત તેજ અપાર.
 કાયમદીન, રહેજ શમશેરમે માર મેહવાસી લગાયે
 અગમ ઘડકો જીત, શહીદાં બનાયે

કાયમદીન, કાયા નગરમે^૧ હુવાઈ અંદલ ફીરાઈ
 પીયાલા પીયા પ્રેમકા, સો પરગટ બેત જગાઈ.
 કાયમદીન, સુન મેદાનમે^૨ લીયા સુરતને ખાસ,
 છસ પીયા કો બાહુર ફુંડતે, સો દેખા ઘટ પ્રકાશ.
 કાયમદીન, આપ જેસા રાબ, ઐર કાયા જેસા વહુર
 ચે સંગાતી માર લીચે, સો નીર્મલ હુવા શરીર.
 કાયમદીન, લાલચ જેસા ચાડીયા, ઐર દુતીયાં ૮ જેસી ચોર
 ચે સખકો માસ્તોડ, કર ડાલ કમબોર.
 કાયમદીન, હીરસ^૩ જેસા ગરામીયા, ઐર કુડલ જેસા હે શેઠ
 ફના ફેજસે^૪ મારે તાકો, ઐર ગિરાવે હેઠ.
 કાયમદીન, માયા જેસા પટેલ, ઐર લોલ જેસા હુવાલદાર
 પ્રેમ કેરી બરછીસે તાકો ડાલે માર.
 કાયમદીન, કાળ જેસા કોટવાલ, ઐર દુતીયા જેસા દેસાઈ
 પીધુ પીછાન લશ્કરસે, દોનો ફીચે નસાઈ
 કાયમદીન, હંકાર^૫ જેસા પુતલા, ઐર મન મહેવાસ
 જ્ઞાન ફેજફી ચોડીસે, દોનો ગયે નાસ.
 ઐસે મહેવાસ તોડકે લીયા અગમ ગઢ ચીન,
 દરશન નુર ફીદારમે^૬ મગન ભયે શાહ કાયમદીન.

કુન કિદ-દુનિયા કાઅજકા ગરીબુન અઓ કઆબેરી
 સખીલિન. વ અહા નફસદા મિન અરહાબિદ કુથૂર.

અર્થ—દુનિયામા તુ ગરીબીથી અને મુસફરની માફક આવ.
 અને પોતાને મરેલાઓ જેવો સમજ.

૧ દેતપણ, ૨ લોલ, ૩ જુલું, ૪ કેટલીક નકલોમા “દમેશાં
 ખેડ ખેડ” એવા શબ્દો છે, ૫ અહંકાર.

કાયમદીન, શીતલ તોગસે કામ, કોધકો માર
 એગુધ કે ધ્યાનસેઠ અખર તનકી બીમાર.
 કાયમદીન, એક ધ્યાનસે બહેમ ગેર દુર કર
 ઇધર ધ્યાન અખન હો અગમ ગઢ કો ચઢ.
 કાયમદીન, ફના કટારમે અલીમાન કો ફાદ,
 અર્ધતકી ખંદુકમે ઠહાપન વખાન તોડ.
 કાયમદીન, હરખ, એક કો પ્રેમ છુરીમે કાટ,
 મન મસ્તાન માંઢ કો પિશે જ્ઞાન કી નાથ.^૧
 કાયમદીન, હરમ, લોલ કો માર મોહખત^૨ કે તીર
 ફના હરીયા કે જલમે^૩ શક ધો, હો અલમન્ત ફકીર.
 કાયમદીન, કાલ કોધકો માર, મમજકે લાલ,^૪
 કુ બુધ્ધી કાલક ઉઠાદે, ફીર મસ્ત હો હર હાલ.
 કાયમદીન, ખુદપણા ખો એમી રહેણી લાવે,
 હુર પ્રેમ કી ઉલ્ટે સો મગટ હીકાર પાવે.

દર આરેફતે હક તઆલા.

કેના ફિરોખ કેના ફિરરસૂલ, કેના ફિજાલ, ખકા બિજાલ

અર્થ—મુશકમાં ફના થવું, મુશમાં ફના થવું, 'મુશ' ફના થવું, અને ખુદામાં મગી હમેશગીમાં કાયમ થવું.

[ન્યારે મખૂમ ખ્યાન થયે છે ત્યારે ગુન ફરી તરેદ ઉપર ચડે છે તે આમાં સમજાવ્યું છે.]

■ અર્ધી બેખ્યાન રહી, તનની ખગર વીચી જવાથી જનીનમ. એટલે દીલની અદર ખ્યાન લગે છે

૧ મન જે મસ્તાન આખવની માલક છે તેને જ્ઞાનની નય પાળી કબુલ ગણે ૨ ધુરની સમન કે અર્થ, સમન્ત બુદ્ધિ કાલ અને કોપને માન્યો

કાયમદીન, આપસ ભુલકર; મુરશદ તસવુર લાવે*

તસવુર હઝરત રસુલ-હો, હક દરશન દેખાવે.

કાયમદીન, આપસ છોડકર, ઉલટી ચાલ ચલે,

ન પોહોંચે અગમ ઘાટકો, જહાં નુર તુર અલમલે.

કાયમદીન, ખદસે અખદ^૧ હો, સુરત સુન મેં ચલાય

ન પોહોંચે ઉસ મેદાનમેં જહાં અલમલ નુર દેખાય.

કાયમદીન, આપ ન ખુજ હો,^૨ ઔર ખુજ સુરત ચલાય

અધારા અગોચર ફાડ કે, જલતી જ્યોત દેખાય.

કાયમદીન, સખ ઘાટ * મીટાકર, સુન મેં આપ કહેલાય

સુરત નીરાલી હો ચલી, જહાં સોહંકાર સોહંકાર સુનાય

કાયમદીન, કથન, મથન, ઠહાપણ, શાન વિકાર^૩

સુરત ખીચારી કયું ચલે, ખડા એસા સીર ભાર.

કાયમદીન. ચે સખ દુર કરે આર સુનમેં આપ સમાય

સુરત નીરાલી હો ચલે, જહાં નીશાન નુર જલ જલાય.

કાયમદીન, શહસ કમલ^૪ છોડ, આર આગે સુરત ફોડાય,

ખૈસ્ત, હઝરત, તુર છોડ કર, તુર અલેકમેં જાય.

કાયમદીન, ગગન મંડલમે, અનહદ શબ્દ સુનાય,

રૂપ, અરૂપ. તુર ઉછલ ઉછલ ફીર ઉસમેં સમાય.

* પોતાને ભુલીને મુરશીદ અથવા ગુરનો તસવુર એટલે ધ્યાન
ધરે તો પહેલાં ગુર દેખાય, પછી રસુલ દેખાય અને પછી ખુદાના
દર્શન થાય.

૧ અખદ—હમેશગી. એટલે બંદીબતમાંથી છુટી હમેશગીમાં મળી જા.
૨ પોતાપણું ભુલી જઇ, બાહરથી બેહોશી અને અંદરથી હોશમાં રહેવું
૩ બધા સ્થાનો છોડી ને મુન સ્થાને જાય ત્યારે પોતે શું છે તેનું સ્હેજ
જ્ઞાન થવા માટે છે. ૪ કથની, મથની, એટલે ચોપડીનું પાંચેલા અને
લોકને મોઢે સાંભળેલાં જ્ઞાનથી એક પ્રકારનું અભીમાન થાય છે તે
અભીમાન ખુદાઇ માર્ગમાં મોટું વિધ્ન રૂપે છે. (અલ ઇન્નો હિન્નલુલ
અકબર) કારણ કે ઇલમ એ પણ એક પ્રકારનો પડો છે.

૫. મસ્તકમાંનું ચક્ર; અલ ચક્ર.

કાયમદીન, નુર ભેંકારમેં કોઈ શુરા સુરત ધરે
 કચ્ચા પાત્ર જોવે તો, દેખત ચમક મરે.
 કાયમદીન, જલાલીયત ^૧ જોર હય, અનહદ તેજ અપાર.
 ખાર મીસાલ ગોટે ઉઠે, નહીં નુરકા પાર.
 કાયમદીન, જળ લગ ચે તન હય, તળલગ રહે ધ્વાર,
 સુરત હજુર નીરખ કરે, નુર અપરમપાર.
 કાયમદીન, જળ પડે એ તન ઠીકરા, ભીતર તળ ચલાય,
 તેજમેં તેજ મીલ રહે, જ્યું જલમેં જલ સમાય.
 કાયમદીન, સો પાવે દીદારકો, જો સતશુર કે ચરને લાગે,
 પાંચ પચીસ સળ છુપ જાય, જનમ મરન ભય ભાગે.
 કાયમદીન, કથની મથનીમે, એક ચોર વશ ન હોવે,
 સતશુર સાહેબ મહેર કરે, તો સળ દુઃખ દીલકા જોવે.
 કાયમદીન, સાખી શબ્દ સુન, કથની મથની કમાય,
 લાખ બરસ તક શીર કુટે, તો બસ્તુ હાથ ન આય.
 કાયમદીન, સતશુર કોટી કરમકો પલમેં ઘટે ખીસાય,
 ઘસ કસ કર સાફ કરે જનમ મરન ભે મીટાય.
 કાયમદીન, નહી કુચ ઔર હય, જોથા સોકા સો,
 ખુદ પણા ખીસર ગયા, રહા સો બેખુદ હો.

આમાં મુરશીદ અથવા શુર કરવાની જરૂરીયાત બતલાવી છે.

મદ્દત શએખા લહુ, લા દીના લહુ, વ મદ્દત દીના લહુ
 જજળ લહુ, વ લા ઇરફના લહુ, વત્તા ઉન્મા લહુ. અત્ર અવલી-
 યાઓ તહતા કળાઈ લાયા રેફાહુમ ગમેરી. (હદીસ)

અર્થ—જેને પીર તથી તેને દીન નથી, દીન નથી તેનામાં જ્વેશ
 નથી (એટલે આકાફાલ સકતી નથી), તથા તેનામાં ખુદા જ્ઞાન નથી તથા

પ્રુદાનો પ્રેમ પણ નથી. ઐહીયા મારા જીવ્યાની નીચે છે. મારા સિવાય એમને કાંઈ ઓળખી શકતું નથી.

કાયમદીન, નહીં મુરશદ કામીલ, તબ લગ નહીં હકકી પીછાન,
બેહુ દીન પીછાનસે બાહેર હય, ઉસ્કા પીર ચેતાન.
કાયમદીન, પીર દો લાતકે, એક હકીકી, એક મીનજી
પીછાન,^૧

મીનજી બીચ આયતાં પઢાવે, હકીકી દેખાવે રહેમાન.
કાયમદીન, મીનજીમે કુચ નફા નહીં, હકીકી ભરપુર નુર,
મુરાકીબા કર ઇરફાન ખોલે^૨, દિખલાવે એન હુજુર.
કાયમદીન. શાસ્ત્ર પઢેસે હાથ કધુ ન આવે,
ચીનલે પ્રહ્મજ્ઞાનકો જો પરગટ દરશન પાવે.
કાયમદીન, અંધે શુરૂસે નહીં હોવે કારજ તેરા,
મુખ ચાહે દીદારકા, હો સતશુરૂકા ચેલા.
કાયમદીન, ચેલા હો મતશુરૂકા, તો પ્રહ્મજ્ઞાન બતાવે,
બંધ કર્મકે તુટ જાવે,^૩ મુક્તી રહેજે પાવે.
કાયમદીન, સતશુરૂ ઉસે કહીયે જો પ્રહ્મજ્ઞાન બતાવે,
શાસ્ત્ર, ક્રિયા, કર્મ, તીર્થ, સખી લે છોડાવે.^૪
કાયમદીન, વરત, ક્રિયા, કથની શાસ્ત્ર છોડાવે,
મહેરમ કરે,^૫ ઘટ ખોલ ઘટમે, સોહી સતશુરૂ કહેલાવે.

૧. પીર જો જાતના, એક હકીકી એટલે ખરા જોને પ્રુદાના દર્શન થયાં છે અને જો દર્શન બીજાને કરાવી શકે છે. બીજા “મીનજી” એટલે નામના, જેમનું ધર્મનું જ્ઞાન ફક્ત ચોપડીનુજ છે તે લોકે પ્રુદાના દર્શન થયાં નથી અને કરાવી શકતા નથી. ૨. મુરાકીબા—ધ્યાન કરવું. ઇરફાન, પ્રુદાઇ જ્ઞાન. ૩. કર્મના બધ તોડી રહેજ્યાં મુક્તી અપાવે. ૪. પ્રહ્મ જ્ઞાન એટલે મારેફતનું જ્ઞાન સંપૂર્ણ કરવા માટે આગળ ચાલનાં ક્રિયા, કર્મ, તીર્થવર્ત, બધું છોડવું પડે છે, અને તે છોડવાનો જાગ્રુનો જીવ થનો નથી પણ કામીલ શુરૂની મહેરબાનીથી છુટે છે.

૫. ઘટ એટલે દીલ ખોલી ભેદી વાતો કરે મહેરમ કરે એટલે. ભેદની વાતો સમજાવે.

કાયમદીન, ચેલા હો સતગુરુકા, બ્રહ્મજ્ઞાન બતાવે,
અધે શાસ્ત્ર, અધે ગુરુ, દરશન કરી નહીં પાવે.

કાયમદીન, બ્રહ્મજ્ઞાન રાજા હવે, ઔર રાજા ધર્મ રધયત
કહેલાવે,

પકડ લે બ્રહ્મજ્ઞાન કો, મુકતી ફલ તબ પાવે.

કાયમદીન, મળ મીલ શાખ પુરે હમસેં બ્રહ્મજ્ઞાન ઉંચા,
જીને ચીના બ્રહ્મજ્ઞાનકો સો મુકતીકો પોહોંચા.

કાયમદીન, શાસ્ત્ર પંથમેં રહે, મુકતી કબુ ન પાવે,
ચેલા હો સતગુરુકા, તો બ્રહ્મજ્ઞાન બતાવે.

કાયમદીન, મુસલમાનીમેં જો ઇસ્મે તોહીદ કહેલાવે,^૧
વાસેલ હક હોવે જો, વો ઇમ લેદકો પાવે.

કાયમદીન, મુસલમાન તોહીદ કહે, ચે લેદ સખસે ન્યારા,
જો જુજે ઇસ લેદકો, સો હોવે હકકા ખ્યારા.

કાયમદીન, જખ મેહુર કરે મુરશદ કામીલ, તબ તોહીદ
બતાવે,

વાકેફ કરે, ઘટ ઘુંઘટમેં, પરગટ પીયુ દેખાવે.

કાયમદીન, હઝરત હદીમ કહી જો ખુદી આપસકી જોવે,
ઈંજા અન્તુ મુલ કુકરા, ફહોવલ્લા હો રહેવે.

કાયમદીન, મુસલમાન તોહીદ કહે હોંદુ કહે બ્રહ્મજ્ઞાન,
બોલી ફેર નામ હય ઔર દોનુ એક હય જાન.

કાયમદીન, શાસ્ત્ર ધર્મસે પાવે તો મન્જુરા,^૨
જખ લગ કરે ચાકરી તબ લગે પાવે અન્જુરા.

કાયમદીન, શાસ્ત્ર સદા લીખારી, બ્રહ્મ જ્ઞાન કીમીયા કહેલાવે,

૧. બ્રહ્મ જ્ઞાનને ઇસ્લામમાં ઇસ્મે તોહીદ એટલે ખુદાઇ એકતાનું જ્ઞાન કહે છે અને ખુદા સાથે જે મળી જાય છે તેને “વામેસ્તે દક” કહે છે. એ જ્ઞાન એકલા શાસ્ત્રો વાચ્યાંથી અથવા શાસ્ત્રો જે ક્રિયા બતાવે તેટલીજ ક્રિયાથી મળતું નથી પણ તેને માટે ગુરૂની જરૂરીયાત છે. ૨. જ્યારે તમે સાચા ફકીર થાઓ ત્યારે ખુદામાં જઈ તેવા થઈ શકો છો. ૩. શાસ્ત્ર મુજબ બંદગી કરવાથી ફક્ત તે બંદગીનું તેટલું ફળ મળે છે. એ મન્જુર પૈસા સાથે મન્જુરી કરે તેનું છે.

ને ચીને-પ્રહ્લાદાનકો સો અમર સુકતી પાવે.
કાયમદીન, સુજ કારણ કહા, તેરે મન માને તો કર,
કંચમે હમારા કયા જાયગા, પ્રદા ભટકતા ફિર.
સતગુરુ કેરી મેહુરસે ચીના અનહદ તુર,
શાહ કાયમદીન ખુદ ભુલ, દેખા નીર્મલ તુર.

આમાં પણ સદગુરુની જરૂરીયાતનું વ્યાખ્યાન છે

ફના ફિશ રોખ, ફના ફિરરસૂલ, ફનાફિલ્લાહ, બકા-
ખિલ્લાહ.

અર્થ—પીરમાં ફના થવું, રસૂલમાં ફના થવું, અલ્લાહમાં ફના થવું, અલ્લાહમાં હમેશ માટે મળી તેમાં કાયમ થઈ જવું.

કાયમદીન, સતગુરુ ઉસે કહીયે, ને ચારું વેદ ભુલાવે,
પ્રદા નીરંજન રૂપ મેં એકા એક હો જાવે.

કાયમદીન, સતગુરુ ઉસે કહીયે, ને હુવા, હોગા મીટાવે,
પ્રદા, બહેદત^૧ દરીયાવમેં એકાએક હો જાવે.

કાયમદીન, એ ભુલ દીદારકી, ને ભુલે વેદ ધરમ^૨
વેદ કથની દુર કર, મીલ રહે ખીચ પ્રદા.

કાયમદીન, સાહેબને અવતાર લીયા યું બતાયા નાન,
એ નાન ઘટસેં દુર કર. પાવે ઐન રહેમાન.^૩

કાયમદીન, યું કરે યું હોગા, એ નહી કુછ અહમદાન,

૧ એકનાઇ. ૨ વેદ વાચક એટલે ધર્મ પુરો થયો એમ માનવું એ ભુલ છે. સરખાવો. “Religion is Realisation”...Swami Vivekananda

૩ ખરેખરો ખુદા. આમા અવતારની વાત જાણ્યો મુકી ખરા ખુદાની તરફ જવાનું બતાવ્યું છે.

પ્રહુમજાન તો વો કહેલાવે, જહાં નહીં ભજન રામ ને રહેમાન+
 કાયમદીન, ઉલટી સુરતસે ચીન લીના સુન મેદાન,
 અરસપરસ દો એક હુવે, તળ કોન કીસે કહે રામ ઐર રહેમાન.
 કાયમદીન, સાહેબ તો ભરપુર હુય ને સુરત તનકી મિટે.^૧
 પ્રેમ ખ્યાલેકી જહેર આયે, સો ઘટમેં પીયુ પ્રગટે.
 કાયમદીન, આત્મા ભુલ કર, પરમાત્મામેં મીત્ર રહેવે,
 સો ભજન કીસકા કરે, કીસકો સાહેબ કહેવે.
 કાયમદીન, ને ઘરસે આપાધા, તામેં પીછા મીત્રા.
 અળ બેદ જ્ઞાનકો કોન કયે,^૨ જળ હુવા ફના ફીલાહ.^૩
 કાયમદીન, રહેજ પ્રેમ પીયા, ઐર મીટી વણા, આશ,
 તીન મકાન કો છોડ કે, લીયા અલેકમેં જામ.
 કાયમદીન, સતગુરુ, ઉસે કહીયે, ને દીદારમેં મીલ જાવે,
 અલેક નુર દીદારમેં, આપ હુંદા ન પાવે.
 કાયમદીન, સદગુરુ ઉસે કહીયે, છુને ચીના દીદાર દરીયા,
 અલેક ભીતર મીત્ર રહા, સો દરીયા પાર કીયા.
 કાયમદીન, ઐસે સતગુરુકો, ને કોઈ ચેત્તા પાવે,
 પડદા ખીચકા ઉચક કર, પરગટ નુર દિખાવે.

+ જ્યારે ખુદાના દર્શન થાય છે ત્યારે બધો અને ખુદા બન્ને એક થઈ જાય છે તો પછી રામ અને ખુદા કોણને કહેવો ? હાંફુઓ રામની યાદી કરે છે અને મુસલમાનો ખુદાની યાદી કરે છે પણ જ્યારે ખુદામાં મળી જાય છે તો પછી ખીજ યાદી રહેતી નથી

૧ ખુદા તો ઘટમાંજ છે, પણ “આ સરીર તે હું છું” એવો ખ્યાલ મનમાંથી નીકળે ત્યારે તે પ્રગટે છે જ્યારે ઘટમાં પીયુ પ્રગટે ત્યારે આત્મા પરમાત્મામાં મળી જાય. છે જ્યારે બન્ને એક થઈ જાય, ત્યારે કોણ કોના ભજન કરે અને કોની બંદગી કરે ?

૨ કથપું એટલે કહેવું, વાંચવું.

૩ ફના ફીલાહ=ખુદામાં મળી જવું અથવા ફના થઈ જવું.

કાયમદીન, સતગુરૂકી મેહુરને, ચેલેકા હોવે ભાવ,^૧
દીદાર નુર તબ પરગટે, જો હોવે એસા બનાવ.

કાયમદીન, બીના મદગુરૂ, બસ્તુ^૨ હાથ ન આવે,
મન માને એને શાસ્ત્ર ધર્મ પાવે, દીદાર કબુ ન પાવે.

કાયમદીન જો ચહાવે દીદારકો, જા કહે મદગુરૂકો બતાવ,
બીન કહે કયા પરવા હે, મતગુરૂ જ્યોત જગાય.

કાયમદીન, ઇસ રાહમે વસ્તુ, પ્રકાશ તબ પાવ,
મુસલમાનકી દોઝબ મીટે, હીંદુકી ચોરાશી^૩ જાવ.

કાયમદીન, સહે વેહુદત,^૪ બીન પીયુ કબી ન પાવે,
દોનો^૫ કીરે ભટકતે, સો જુલે ધકકે આવે.

કાયમદીન, ઇસ રાહકા નામ નહી, ચે નનામી^૬ જાન,
જો ચીને નનામી મેદાન, સો પાવે નુર ગહેમાન.

કાયમદીન, નહી ધર્મમે^૭ નહી શાસ્ત્રમે, ચે કુછ લેદ હે ન્યારા
રહેજે ઉલટ ચલાયા ઉને દેખા તેજ અપારા

કાયમદીન, ઉને ચે ગહ પાઈ, છને કીયા બહેદત જોદ,
સતગુરૂ પુગ વો મહી, છને ધુબા ઉઠધુદ લેદ.

જહા નહી પાપ નહી પુન, ઉન ઘર લીયા બામ,^૮
ગાહ કાયમદીન ખુદ નહી, એ નુર અલેકે પ્રકાશ.^૯

૧ ખમ્દા ૨ ખુદ ૩ લક્ષ ચોરાશીનો રંગ ૪ એટલાધનો
રસો ૫ હીંદુ, મુસલમાન

૬ નનામુન્નામ વગરનું

૭ ૮ ત્યાં રહેયો છે વામો ત્યો છે જે ન્યાને પુન અને પાપ જેવું
કાઈ રહેતું નથી ત્યાં કાયમદીન છે. અને એ કાયમદીન નથી પણ અલેક
નરનો પ્રકાશ છે.

[શરીઅતની સમજણ ઘણાક જાણે છે. મારેફતની સમજણ યોડાજ જાણે છે]

અસ શરીયતો અકવાઅલી, વસ મારેફતો રાસલ મઆલી.
મારા વચનો છે તે શરીઅત છે અને મારી જુલંદી
છે તે મારેફત છે.

કાયમદીન, ખાત જાહેરકી ખસક સજાહી જાને,
જો ખાત ખાતીનકી હુય તાકો નહિ પીછાને.
કાયમદીન, જાહેરમેં ઉધાર હુય, કયામતકો દેખે દીદાર,
ખાતીન પાયદા નગહ હુય, તુરત મીલે દીદાર.
કાયમદીન, ખસક સજાહકી, જાને નામ સીફાત,
ઐતુલ હુક^૧ અનહુક હુય, ઉસે ન ચીને કોઈ જાત.
કાયમદીન, હુઆર જાતકે સીધાંત, ત જુજે કોઈ,^૨
જુજે સોઈ વહેદતકો આશક ઐન જો' હાય.
કાયમદીન, મ્યારા ખેલ હુય, ખીન પુસ્તક કીતાબ,
જો ચીને ઇસ લેદકો સો પાવે આપમેં આપ.
કાયમદીન, ઇસ શહમેં, નહી ખંદગી કે ફજોલ,^૩
જો હોવે આશક ઐન, સો જુજે બહેદત ખેલ.
કાયમદીન, ઇસ ખેલમેં, નહી પરછા^૪ પુલ કાંઇ,
ઐન હી ઐન^૫ હો રહા જીને ચેહ બહેદત પાઇ.
કાયમદીન, નહી ધરમ કરમ, નહી હે સેવા હેવા
જો ચીને ઇસ લેદકો, સો પાવે દીદાર મેવા.

૧ ખરો એક ખુદ છે એવું જ્ઞાન ચતુ. ૨ હમરો તરેફની સામ્મી શક્તીવાળા પણ એ જુજી શકતા નથી. ફક્ત જો ખુદના ખરા શક્ત છે તેને જ એ જ્ઞાન માપ છે. ૩ કમ. ૪ કરામત. ૫ ખુદની ક્રાંતિમાં પાછા મળી ગયા.

કાયમદીન, નહીં લજન, નહીં જજન^૧ નહીં ધ્યાન,
એસા ન્યારા ખેલ હય બહાં દીદાર રહેમાન.
કાયમદીન, સો ખુજે ઇસ લેદકો, જો મુરશીદ કામીલ પાવે,
સોહબત^૨ કુછ કર મુરશીદકી, તો રાહ વહેદત બતાવે.
કાયમદીન, જોલે સો ખુદ નહીં, એ અનખોલતે^૩ કા જોડાં,
એકાએકજ હો રહે, અજ દીયા સો પડદા ખોલ.

દર ઇદમે તોહીદ.

મન સદ્ગતિ સલાતા તવીક્તન, દિલ મસલુદે વજીનતુલ બદને
બીલ અમામતે મનાઝેરીલ

ખદકે ૫ માકાના ફી કલખેહી મીનનિયાઝીલ મહુખુએ મિનસ
સલાતિલ વીસાલ. (હુદીસ.)

અર્થ—જો માણસ લોકોને દેખાડવા સાર મરજીદમાં લાંબી નમઝ
ખેડે છે અને પોતાના શરીરને પાષડીથી શયુગારે છે તથા તેને કાંઈ
ખુદાની નજદીકી મળતી નથી. (પેગમ્બરી ફરમાન.)

કાયમદીન, ઝીનત^૪ કર ખુદી લાવે સો નમાઝ નહીં હય જાન,
દીલ ચોતરફ મુતફરરેક^૫ ફીરે, સો અમલ નફસકા માન.
કાયમદીન, લીતર ફના હજુર રહે, બાહરેર ઇત્લા ખુદીપના,
એક રમઝમે^૬ જોલ કહા, ઇસરાફે હક^૭ સુના.

કાયમદીન, બાહરકા લેસ દેખકર, લોક રહે અંધા,
ઘટકે નૈનાં અંધ હય, સો કૈસે સુઝે અંધા.

કાયમદીન, બાહરકે લેસકો લોક તો સચ કર માને,

૧ જમવું. જમણુ કરવું. ૨ સતસંગ કરવો. ૩ ખુદા.

૪ રાજુગાર, દાપડીપ. ૫ દીલ ચોતરફ ફેલાવવું રહે. ૬ છુપો
બેદ. ૭ ખુદાનો ભેદ.

ભીતર નુર દીદાર હય, ઉમરો કોઈ ન પીછાને.
 કાયમદીન, લોક તો મુખસે બાહરકી ખાત જાને,
 મુખમે' ભીતરકી સમજે નહી, બાહરકી સચ કર માને.
 'કાયમદીન', લોક તો બાહર કે, લેશપર ચક્રીન બહોત લાવે
 નૈનાં 'દીલકી અંધ હય, સો કયું કર ભીતર પાવે.
 કાયમદીન, બાહરકા તો જુઠ હય, ભીતરકા મચ કહાવે,
 સુન શીખર પર નુર હય, મોહી મન હમારે લાવે.
 કાયમદીન, બાહરકા નહી લેસ. કરે, ભીતર રંગ ચઢાવે,
 અલેક નુર દીદારકો, મો નીરખ નીરખ કર ગાવે.
 કાયમદીન, ઘટકે ઘરમે' શુધ બાહરકી બુલાવે,
 અગમ, અગોચર ફેડકે, સુરત અગમ ખેંચાવે.
 કાયમદીન, હરહમ હુરુર હય, અગમ આકાશકી પામ,
 બોલે ચાલે ખલકસે, સુરત પીચાકે પામ.
 કાયમદીન, ભીતર મસ્ત હય, દેખ તમાશા નુર,
 ગઈ વરખાંડ^૧ ફેડકે, પકી સુરત બહોત શુર.
 કાયમદીન, અગમ આકાશમે' લાગી સુરત અખંડ,
 ચૌર થે સંભ છુપ ગયે, પ્રગટા પીચુ મીસાલ ચંદ.
 કાયમદીનકી સુરત ઉલટ હય, નવખંડ પીચુ પ્રકાશ,
 જો બોલે યહાં ઘટમે', મો દેખા ઘટ ઘટ ગામ
 કાયમદીન, ખુદ ખુદ બે ખુદ હો, લીયા અગમ દેશ ચીન,
 પીચુ ન્યારા દેખ લીયા, દરમ્યાન માત આસમાન જૌર જમીન
 કાયમદીન મસ્ત દીદારકી, ખાત અલેક કી કહે,
 હાહ્યા^૨ લોકે 'યું જાને જો કુચ આપા^૩ હય
 કાયમદીન કહે મો ખુદ નહી બોલે, બોલે નુર પ્રકાશ,
 અલમસ્ત ફકીર દીદારકે રોમરોમ^૪ પીચુકા બાસ.
 કાયમદીન બાહરકા લેશ દેખ, લોકો બુલે પડે,
 ભીતર નુર પ્રકાશકા પારખા કોઈ ન કરે.

કાયમદીન, બાહરકે લેસકે લોકતો ચચ્યા ખુબે,
 જૈસા મન આપસકા, જૈસા ઔર બી મુજે.
 કાયમદીન, હીંદુ તુલસી તીલક કર બાહરકા લેસ બનાવે,
 લખ બરસ તક કધની મધની કરે, તો બી પીયુ ન પાવે.
 કાયમદીન, મુસલમાન કલળી કરે, જૈર બાહરકા રંગ ચઢાવે,
 લખ બરસ તક તમળી હઝારે, તો બી રખકા ન પાવે.
 કાયમદીન મુરશદદી મેહરસે, પડદા બીચકા ખીસ જાવે,
 રોમ, રોમ પ્રેમ ઉઘટે સો પ્રગટ નુર દેખાય.
 કાયમદીન, પહેલે જાનતા થા દીદાર હય પહેલ દુર,
 મેં બલહારી મુરશદકે જીમને પીયુ મીવાયા હઝુર.
 કાયમદીન, હઝુર હાજર હય, બાહરે ભીંતર સળ નુર,
 “જૈન” કે મન “જૈન” હય, “જૈન” કે મન દુર.^૧
 કાયમદીન, કેસે છુપ રહે, આર કેસે મુખ છુપાવે,
 “જૈન” જ “જૈન” હો રહા “જૈન” તઝર ન આવે.
 કાયમદીન, ખાવે, પીવે, હમેં, ખાતાં કરે, અગમ સુરત લગાવેં,
 ભીંતર નુર પ્રકાશ હય, સો કાયકો લેસ બનાવે.
 તુમ તુમારે મમજ લો, જોડેમં હે કયા કાર,
 શાહ કાયમદીન, ખુદી બુલકર, દેખા નુર દીદાર.

જરુરુલ ઈનસાન નફસેહી, વ કલખેહી, વ રહેહી, વ
 બસરેહી વ લિયાનેહી, વ રેજલહી કુલ્લો ઝાલીકા ઝલરત
 લહુ નફસી લે નફસીન લા-અના વલા-અના ગેરા ઝાલેકા
 ઈન્ની અનહઝાહો (હદીસ)

૧ કલ્લી જીકર એટલે દીલથી જીકર કરવી.

૨ દ અને દં વચ્ચે ફક્ત એક (.)નો ફેર છે. બ્યારે દં માંથી એ
 નુકતો જનો રહે છે ત્યારે દ એટલે ખુદાની જાતમા મળી જાય છે. તે
 નુકતો ખુદીનો છે.

અર્થ—માણસનું શરીર એ, નકસ, દિલ, રૂઢ, આંખ, છલ, અને નયની બનેલું છે. તમામ ચીજો તેને માટે જાહેર થાય છે.

કાયમદીન, અઘાહ એક હય, નહીં કોઈ ઉસકા ગેર,
સખ ઝડુર કીરતારકા, દેખો તકફુસ^૧ કર.

કાયમદીન, અરખા અનાસરકા, જમાવ મીલ બની શીકલ
ધનસાન,

અરખા અનાસર હઝરતસે, હઝરત અઝ રહેમાન.

કાયમદીન, ખુદીમતી સોહી ગેર હય, સખ શીસાહકી જડ,
મરણુ છવન ઉનઠા અરખા અનાસર, રૂઢ અમરકી અમર.

અર્થ—[અરખાએ અનાસર એટલે ચાર તત્વ, પૃથ્વી, પાણી, આકાશ, અગ્નિ.] ખુદા એકજ છે, તેના સીવાય બીજું કંઈ નથી, જ્યાં તમે બારીકાપી જોશો ત્યાં તમને કીરતારજ નજર પડશે. ચાર તત્વ મળીને ધનસાનની શીલક બની; એ ચાર તત્વ રસુપુસ્લાહના ગુરમાથી નીકળ્યા છે. અને રસુપુસ્લાહ ખુદાના ગુરમાથી નીકળ્યા છે. એટલે કે ખુદાના ગુરમાથી પહેલાં ગુરે નખી પ્રગટ્યું અને તેમાંથી તમામ ચપ્પી રેલા થઈ છે.

ગેરનો અર્થ બીજો થાય છે. ખુદી મતી એટલે પેતાનો વિચાર એજ ખરો, એ અજ્ઞાનના પડા રૂપ છે. અને બધી જગતો ઉભી થાય છે તે એમાંથીજ થાય છે. મરણુ છવન જે છે તે એ ચાર તત્વોનું છે. રૂઢ અમરનો અમર છે.

કાયમદીન, ખસ્તુ એક ચહી, મત દુછ કહાવે,

મતમે માન મમત, મતસેં જઘડા લાવે.

કાયમદીન, મતી કાદ, મતસેં ખુદી આવે,

મતી લામસ, કોષ ચઢાવે, મતી દુઃખ કહાવે.

કાયમદીન, મતી દો લાતકી, એક સીધી એક અવલી કહાવે,

અવલી મતી એ દુઃખ પાવે, સીધીસે આંધ્ર દેખાવે.

કાયમદીન, સાખી શબ્દ સુને, આર જ્ઞાન હીરદે લાવે,

સતચરૂ ખીન જો રાહ ચલે, સો જુલે આર દુઃખ પાવે.

કાયમદીન, સો હી અવલી મતી બે કોઈ કરા કરે,
સાચ જુઠ કી જાંત ભાગે નહી, સો ફીર ફીર અઘડા કરે.

અર્થ—પ્રુદા એકજ છે; પણ મત મતને લીધે જુદો કહેવાય છે. મતથી મમતમાં પણ પડે છે અને અઘડા થાય છે. એ મતાંધણું કાઢવું એકાદ્યે કારણે નહીતર મનમાં અલંકારે પેદા થાય છે. મતી બે તરેહની છે. એક સીધી અને એક અવળી. અવળી મતીથી દુઃખ પેદા થાય છે. શુદ્ધ મતીથી પ્રુદાના દર્શન થાય છે. સાખી શબ્દ સાંભળી, હૃદયમાં જ્ઞાન પેદા કરી, સતગુરુ જે રાહ દેખાડે તે સીધી મતી. કેમકે તેનાંથી પ્રુદાને પ્રગાપ છે. સતગુરુ વીના ચાલવાની મતી તે અવળી મતી તેનેથી રાહ શુધી જવાય ન અને દુઃખી થવાય છે. સાચ, જુઠ નો બહેમ ભાગતો નથી અને વારંવાર અઘડા થાય છે.

કાયમદીન, સો નર દુઃખ પાવે, બે ચકીન સચ ન માને,
હોગા યા નહી હોગા, સો મમત દોષ બીચ આણે.
કાયમદીન, ચકીન બડી ચીજ હય, બે ખસ્તુ કે પોહિંચાવે,
પાંચ પચીસ સખ છુપ જાય, જનમ મરણુ લય જાવે.
કાયમદીન, જુદીસે રૂપા હોવે, ચકીન સે પીયુ પાવે,
સતગુરુ પીર કયા કરે, બે ચકીન ઠેર ન લાવે.
કાયમદીન, ચકીનકા કોડીયા કરે, દાસપણુકા તેલ ખનાવે,
ખીદમતકી બતી કરે તો, સતગુરુ જોત જગાવે.

અર્થ—સતગુરુ-મુરશદ પર પ્રુદા વિશ્વાસની જરૂર છે. જો ગુરુ કહે તે ઉપર પ્રુદા ચકીન નહી હોય તો રૂળ મળતું નથી ચરો કે નહી થાય એમ શંકા મનમાં રાખવાથી મમત પેદા થાય છે. ચકીન મોટી ચીજ છે જેનેથી પ્રુદા મળી આવે છે. ઘટના ચોરા છુપી જાય છે. અને જનમ મરણુનો લય ભાગી જાય છે. જડી જુદીથી તો હલકી ધાતુનું રૂપ થાય, પણ ચકીનથી પ્રુદાના દીદાર થાય, જે ચકીન નહોતો તો ગુરુ-મુરશદ શું કરી શકે? યજ્ઞાનતું કોડીયું કરી, દાસપણુનું તેલ કર, અને ખીદમત રૂપી દીવેટ કર, પણી સતગુરુ તે જ્યોત રોચન કરશે.

કાયમદીન, આખી શબ્દ સુને, જોર મમતા અઘડા લાવે,
સતગુરુકો કયા પરવા હે, બે જ્યોત પ્રકાશ જગાવે.

કાયમદીન, શીર સાંટે એ પ્રેમ લીયા, સો તુજસે કયું ડરે,
તેરે મન માને સો કર લે, યાં જરા ના ગડબડે.

કાયમદીન, મસ્ત દીદાર કે તુજસે કયું ડરે પાછ,
આશ ના રખી એ જીવનંકી સો કયા કરે મુઢલાં, કાજ,
કાયમદીન, નહી હીંદુ નહી મુસલમાન, રહે અલેક કી પાસ..
નીચે ધરકી કીડીયાં, કયા જાને ખાત અગમ આકાશ.

કાયમદીન, ખાસી અવિનાશકે, સો કયું વો અધડા કરે,
જો અલમસ્ત ફકીર દીદારકે, સો તુજસે કયું ડરે.

કાયમદીન, કહેના થા સો કહા, તેરે કરના હો સો કર,
અલમસ્ત ફકીર દીદારકે, ના રખે કીસીકા ડર.

ખોલે સો કાયમદીન નહી, એ પ્રીતમકેરા નુર

એકા એકજ હો રહા, જુ' પાની મીઠા ખીચ સમંદુર.

અર્થ—જે લોકો સાખીઓ, અને ધર્મની ચોપડીઓ વાંચી ખાસી મમતા અને અધડા કરે છે તે સાડ મુરશદ સતગુરને શું પડી કે તેમનામાં જ્યોત પ્રગટાવે કાયમદીને પોતે તો પોતાનું માથું વેચીને ખુદાઈ પ્રેમ લીધો છે એટલે તે કાઢનાથી ખીસે નહી. દરેક માણસે પોતાના મનને ગમે તે કરવાનું છે; ગડબડ કરવાની નથી. કાયમદીન, ખુદાના દીદારથી મસ્ત થયો છે, એટલે કાઢથી ડરે એમ નથી, પોતે જીવગીની કાંઈ આશા રાખી નથી તો પછી મુઢલાં ને કાજ શું કરવાના હતા. ૧ કાયમદીન પોતે હીંદુ એ નથી ને મુસલમાન ખી નથી; અલેક મુકામે એનો પાસ છે. હવે નીચેના ધરની કીડીઓને અગમ આકાશની વાતની તે ક્યાથી ખબર હોય ? કાયમદીન, અવિનાશી ધરનો રહેવાગી છે તે શું કામ કાઢથી અધડા કરે. જે ખુદાના દર્શનથી અલમસ્ત ફકીર થઈ ગયો છે તે તારેથી શું કામ ડરે ? કાયમદીને જે કહેવાનું હતું તે કહી દીધું, તારે કંતુ હોય તે કર, જે ખુદાના દીદારથી મસ્ત થયેલો છે તે કાઢની ડરે એમ નથી આ જે ખોલે છે તે કાયમદીન ખોલતો નથી પણ ખુદાનું નુર ખોલે છે. કારણકે જેમ સમુદ્રમાં પાણી મગી જાય છે તેમ કાયમદીન ખુદાના નુરમાં ભળી ગયેલો છે.

આમા જુદા જુદા ધર્મવાળા સૌ પોત પોતાના ધર્મને વખાણે છે તે સમજાવ્યું છે. ધર્મ તે હૃદમાં છે; પણ ખુદાના દીદાર અનહદમાં થાય છે; ત્યાં એવો કાંઈ ગ્રંથડો રહેતો નથી.

મા રાગલોકા અનિહ્વાહે કહોવા અનમોકા. (હદીસ)

અર્થ—જો સીજ તને ખુદાથી રોકે છે તેજ તારે માટે ભુત છે.

કાયમદીન, હોના ફના ફકીર, સખસે જુઝુર્ગ કામ,

ઇસ ખીચ ખુદ પણા લાના, એ હય મ'ઝીલ હરામ.

કાયમદીન, સખ ખલક આપ આપકો ખજોત બખાને,

ખુદ પછે મેં ગરક હય, હકકો નહી પીછાને.

કાયમદીન, જખ લગ ખુદી હય, તખ લગ હય જુદા,

ખુદપનેસે ગુઝર ગયા, તખ પ્રગટા તુર ખુદા.

કાયમદીન, દીન સો પડદા હય દુનીયા સરકશા હય સહી,

આપ આપકી ખેંચ રહે, હક દેખનકી ખખર નહી.

કાયમદીન, ખસક ખજોત રંગ કરે, આપ આપ હુદર બાય,

સુરીજન કો પાવે નહી ઐર દાવા સોહાગન લાય.

કાયમદીન, ંદ પુસ્તક પડે, ઐર હુદમેં મસ્ત રહે.

અનહદ લેદ ખુજે નહી, ઐર દાવા સોહાગનકા લે.

કાયમદીન, પ્રાદાણુ ાલોક પડે, ઐર ખુજે દેવલ, હેરા,

હુજે ધર્મ સખ જુઠ હય ઐર સાચા ધર્મ હમારા.

કાયમદીન, જતી કિયા ધર્મ પાલે, અપવાસ કર કર દેહ મારા

હુજે ધર્મ સખ જુઠ હય, સાચા ધર્મ હમારા.

કાયમદીન, અન્યાસી તપ કર કહે, ઐરા હમ અંસારા.

હુજે ધર્મ સખ જુઠ હય, સાચા ધર્મ હમારા, ૧૦

કાયમદીન, મેસરી^૧ ન્હાય ધોએ, ઓર પુને ઠાકોરદ્વારા.

હુને ધર્મ સખ જુઠ હય, સાચા ધર્મ હુમારા.

કાયમદીન, મતીયે આઠીયે, વાંચે જ્ઞાન અવતારા,

હુને ધર્મ સખ જુઠ હય, સાચા ધર્મ હુમારા.

કાયમદીન, માતમી કાલે કપડે પહેન કરે, કરે કરસનાથ
પોકારા,

હુને ધર્મ સખ જુઠ હય, સાચા ધર્મ હુમારા.

કાયમદીન, કાનકે બેગ કરે, દમ ચઢાવે દસમે^૨ ધ્વારા,

હુને ધર્મ સખ જુઠ હય, સાચા ધર્મ હુમારા.

કાયમદીન, પારસી આગ પુજે, જુલે રસુલ કીરતારા,

હુને ધર્મ સખ જુઠ હય, સાચા ધર્મ હુમારા.

કાયમદીન, જૈરાગી ભીતર અગમ ચીને નહી, તુલસી તીલક
કરે પહારા,

હુને ધર્મ સખ જુઠ હય, સાચા હુમારા.

કાયમદીન, મુલ્તાં કાળ રાહે વહેદત નહી પાવે,

દીદાર નુર હાજર હય, વાયદા દુર બતાવે.

કાયમદીન, આપ આપકે ધર્મકો સખ કોઈ બખાને,

અનહુદ સેદ દીદારકા તો કોઈ ન જાને.

કાયમદીન, ધર્મ સો હુદ હય, અનહુદ કૈના કીલ્લાહ,

અરસ પરસ દો એક હુવે. તખ કોન કીસે કહે અવ્લાહ.

કાયમદીન, હુદ તીર્થ, ઝીયારત, બેહુદ ઘટમે^૩ બંદગી કરે,

અનહુદ એકજ હો રહે, સો કીસ્કા ધ્યાન ધરે.

કાયમદીન, હુદ મીસાલ બખોચીયા, બેહુદ નદી સો હાય,

અનહુદ મીસાલ દરીયાવ હય, કણુ ગંદા નહી હાય.

કાયમદીન, હુદ ધરમ છોડકે, બેહુદ સુરત ચલાય,

અનહુદ નુર દરીયાવ મેં આપ હુંદા ન પાયે.

કાયમદીન બેતન^૪ કી કહે, સખી સુરત બીસતાય,

ને બોલે એ ઘટમે^૫, સો ઘટ પ્રકાશ દેખાય.

૧. મેસરી વાણીઆ. ૨. ચરીર વગરની દાવન.

બીના મેદાન મેદાન હય, બીન તેજ તેજ અપાર,
વહાં કાયમદીન મગન હય, જહાં દરશન નુર દીદાર.

મન ઠાના શી હાઝેહી આમા, ફેહોવા ફિલ આખરતે
આમા, વ અદદતો સખોડા.

અર્થ—જે અહીં આધળો છે તે આખેરતમાં પણ આધળો છે
અને વધારે ભટકેલો છે.

આમાં ખુદાના દીદાર વિશે લખેલું છે દીદાર આ
દુનીયામાંજ છે.

કાયમદીન, છનકો દીદાર વહાં હયે, ઉનકો દીદાર રખ વહાં
દે'ગે,

છનકો દીદાર વહાં નહી સો, વહાં બી રહેગે અ'ધે.

કાયમદીન, લાખ કરોઠ મુખ, દીદારસે સખ હેઠ,

ખેસ્ત, છન્નત પાનેસે, નહી ભરાવે પેટ.

કાયમદીન, આશકે મસ્ત હય દેખ દીદારે લાલ,

મુલ્લાં વાયદા દુર ખતાવે, હમ દેખે'ગે કાલ.

કાયમદીન, દીદાર આજ હય, દેખે કોઇ અલમસ્ત,

મુહાં લોક દુર ખતાવે, દેખે'ગે રોઝે કયામત.

કાયમદીન ઇસ રાહ બીચ હય, દેખ લે દીદાર અખ,

અબી ન પાવે દીદારકો, સો ફીર દેખે'ગે કબ.

કાયમદીન, મુલ્લાં યુ' કહે, ખેસ્ત અહોદ્દ કમાવે,

મર કર કયામતમે ઉઠે'ગે, તખ દીદાર પાવે.

૧. તકવો અથવા પરેશગારી પવિત્રતા સાધારણ રીતે મુસલમાન
ભાઈઓ માને છે કે કયામત વખતે ખુદાના દર્શન થશે. પણ અહીં દરશન
યામ તેજ સાદું છે.

કાયમદીન, મુઘાં યુ' કહે, રસુલ મએસજ મીધાયે^૧
હઝરત^૨ ભુબુર્જિઆત હય, સોલી હજુ ન પાચે.
કાયમદીન હઝરત, હક દો એક હય, મુઘાં કો કર બુને,
આશીક કો તો ઐન^૩ હય, અયેકો નહી સુજે.
કાયમદીન, રાહ^૪ ચલાને કે વાસ્તે, હઝરત પડકા ઢાંકા,
આશક કેસે કુપ રહે, છુને મળહ દીદાર ચાખા.
કાયમદીન, હઝરતકો સળ ખખરથી, પણ એ વાત છુપાઈ,
અહેર શરીઅત કર દીયા, લે અલક સમજાઈ.
કાયમદીન, હઝરત ખોલકે કહતે, અલક શુમરાહ હો જાતી,
ના ચીને દીદારકો, ખંદગી બી ભુલ જાતી.
કાયમદીન, આશકુ' કે સુખુન કો બાવરા કર જાને^૫,
અહમદ આપી ખોલ કહે, તો સચ કર સળ કોઈ માને.
કાયમદીન, આશીકુ' કે સુખુન કો કોઈક વીરજા પાવે,
ખુદી પણે કો ભુલ કર, નુર અલેક મેં જાવે.
કાયમદીન, ખુદ પણા ભુલ કર દેખા અગમગ નુર,
અલમસ્ત ફકીર હો રહે, હરદમ માંઈ હઝુર.

૧. રસુલુલ્લાહ મએસજ ઉપર એટલે ખુદાના દર્શાને મળ્યા હતા.
૨. પેગંબર (સ) ૩. આખ.

૪. રસુલુલ્લાહને એ વાતની ખબર હતી પણ લેધીને રાહ ઉપર ચલાવવાને ખાતર શરીફના કાપડા બાધ્યા અગર બધો ભેદ ખોલી દેત તો અલક શુમરાહ સજ જાત એટલે કે ખુદાના દર્શાનની ખાદેશ નહી રાખત એટલુંજ નહી, પણ જે શરીફતની બદગી કરે છે અને રીત રીવાજ પાળે છે તેથી નહી પાળત.

૫. ખુદાના પ્યારાઓ ને ખગે ભેદ ખોલે છે તેને લોકો દીવાના સમજે છે.

મન આરક્ષા નફસે હું, ફેકત આરક્ષા રખખાડું.

અર્થ—જેણે પોતાના નફસને ઓળખ્યો તેણે ખુદને ઓળખ્યો.

[આમાં શરીયત, તરીકત, હકીકત, તથા ચારે નફસોનું વર્ણન કરેલું છે. આ બધું બેદી પ્રકરણ છે.

કાયમદીન, છનેં અપના નફસકા ભેદ બના,

ઉને સહી કર રખખ જલીલ કો પીછાના.

અર્થ—જેણે પોતાનો નફસ શું છે તે જાણ્યું તેણે ખરેખર ખુદ શું છે તે પીછા-યું.

કાયમદીન, કમાલીયત સો સહી જો નફસે અમ્મારા કી ખંખર ખોવે,
લખ્વામા, મુલહીમા છોડ કર મુત મઈન્ના હોવે.

અર્થ—નફસ એટલે અંતઃકરણ અથવા મન. કુરાન શરીફમાં ચાર જાતના નફસ વર્ણવેલા છે. ૧, નફસે અમ્મારા. ખરાબ કર્મ કરવાની પ્રતી જે માણસમાં છે તે (evil or conscience prone to evil); ૨, નફસે લખ્વામા=જે પ્રતી પોતાનો દુશ્મન વાંક કરે તે (the self-accusing soul or conscience), નફસે મુલહીમા જેમાં સારી પ્રતી તેમજ ખરાબ પ્રતી હોય તે (the soul or conscience in which is breathed both bad and good); ૪, નફસે મુતમઈન્ના=શાંત પ્રતીવાણું (The peaceful soul or conscience) માણસ કમાલીયતે પુગેલો ત્યારે કહેવાય જ્યારે પહેલા તણુ નફસો મારીને એથી શાંતીની દાવતે પહેર્યો.

કાયમદીન, નફસે અમ્મારા, તાઅલ્લુકર ખાક રખતા હુય જાન,
હઈ રંગ, જાએઝ જીવરીલ, મુકામ નાસૂત પીછાન.

૧ કમાલીયત એટલે સંપૂર્ણતા. પુરો દરજો.

૨. સંબંધ. ૩. જગા

હુકમ શરીયતકા, ઠેકાના દીવ ઝૈઆર અખાન, નુરે અદખાદ સુલતાન
મહમુદા,
સુલતાન નસીરા, ઇસ લઈ રંગ અદ હોતી હુય તસવીર પેદા.

અર્થ—નહિસે અમ્મારા ખાક સાથે સંબંધ ધરાવે છે. તેની રંગ પડે છે. તેની જગ્યા છાબીલ (Gabraing) ફરેસ્તાની છે. તેનું મુકામ નામુત છે. શરીયતનું ઠેકાણું એ છે. એટલે એ હાલતમાં માણસ મુખે બંદગી કરે છે. સુલતાન મહમુદા અને સુલતાન નસીરા તે તરવેણી તથા મુખમણા નાટીને કહે છે; એ જગ્યા ઉપર ખ્યાન લગાડવાથી પીગું નૂર નજરે પડે છે. કાયમદીન, નહિસે લંબામા, તઅદલુકે આખર રંગ સફેદ જાન, નુરે મીકાઇલ, તરફ તારકે સીર હુય. મુકામ મલકૂત તરીકતકા પીછાન.

અર્થ—નહિસે લંબામા પાણીથી નીચળાન રાખે છે. સફેદ રંગ, તેની જગ્યા મીકાઇલ ફરેસ્તાની છે. ખ્યાનનું ઠેકાણું માયું છે. અને એ મલકૂતનું મુકામ છે. તરીકતવાળાઓ બાંધીયા છે.

કાયમદીન, નહિસે સુલહીમા, તઅદલુકે ખાદે, રંગ સબઝ જાન, નુરે ઇસરાફીલ, નાલી નાફ મુકામ જબરૂત, હકીકત પીછાન.

અર્થ—નહિસે મુલહીમ પાણીની સાથે સંબંધ રાખે છે. રંગ લીલો છે. ત્યાં ઇસરાફીલ ફરેસ્તાનું નુર છે. ખ્યાનનું ઠેકાણું નાલી છે એ મુકામ જબરૂતનું હકીકતવાળાનું છે. કાયમદીન, નહિસે મુતમઇન્ના તઅદલુકે આતશ, રંગ સુર્ખ પ કહેલાય, જે સીયાચ હકતઆલા હોયે, તાકે દેવે જલાય.

અર્થ—મુતમઇન્ના આતશ સ્વયં સંબંધ રાખે છે. રંગ લાલ છે. આમાં ખુદા સીયાચ દરેક સ્ત્રી જગ્યા જાય છે. એ મારેફતનું મુકામ છે. સીર ઝોર કાન મુકામ લાફૂત, નુર ઇસરાફીલ હુકમ મારેફત માન. ખારીક મીનાલ આખે હુયાત, રંગ સીયાહી જાતી નુર દહેમાન.

અર્થ—એ લાફૂતનું મુકામ છે. મંઝરાઈલ ફરેસ્તાનનું નુર છે. છંદગીના પાણી (આને હપાલ) અમન જેવું પારીક છે. રંગ કાળો છે. મુદના નુર દેવો.

કાયમદીન, દીલ મેં ગેર રહે વોહ સુકામ નાસૂત,
અંધારા ફીટ મલાયક^૧ કી કસ્ક^૨ ખુલે સો મલકૂત.
કાયમદીન, રૂહકી કસ્ક ખુલે હઝરત મીલે તાકા નામ જખરૂત,
તુર પાળત, અર્શપર નુર ઝીણા અપાર જલાલ, તાકા નામ
લાહૂત.

અર્થ—દીલમાં કાંઈ હોયજ નહીં એટલે ખુદાઈ જ્ઞાન મેળવવાની
હોંશ હોય નહીં તે નાસૂત; અંધારું મરી ને ફરેશ્તાઓની વાતો જાણવામાં
આવે તે મલકૂત; રૂહ ખુલે અને હઝરત પયગમ્બર દેખાય તે જખરૂત અને
જ્યાં તુર વાળનો અવાજ આવે, બહુજ બારીક અને ઘણુંજ ચળકતું તુર
દેખાય તે લાહૂત.

કાયમદીન, નાસૂત શરીયત, મલકૂત તરીકત જાન,
જખરૂત હકીકત, લાહૂત મારેફત, ચાઝું એક સહુકે અરકાન.
કાયમદીન, શરીયત હઝરતકા કહેના હય, તરીકત અફઆલ^૩ જાન,
હકીકત હઝરત એહવાલ^૪ હય, મારેફત રખ પીછાન.
કાયમદીન, ચાઝું સહુ હઝરત કી હઝરત ખોલ કહેતે,
જૈસી જીનકી જીજ દેખતે, વૈસા જીનકો સમજાતે.
કાયમદીન, શરીયત તકે મશાઅખ, તરીકત તકે વલી,
હકીકત તકે આરેફ, મારેફત ફકીરૂં યર ખુલી.

અર્થ—નાસૂત તે શરીયત છે, મલકૂત તે તરીકત છે, જખરૂત તે
હકીકત છે અને લાહૂત તે મારેફત છે જ્યાં એકજ સદના થાંમલા છે.
રસુલુલ્લાહ જે કહી ગયા તે શરીયત, જે કરતા હતા તે તરીકત, જેની
રીને રહેતા હતા તે હકીકત અને ખુદાઈ જ્ઞાન જે તેમને યપુ હતું તે મારે-
ફત. એ ચારે સહુ રસુલુલ્લાહ ખોલીને કહેતા હતા અને જેવી જેની સમજ
શક્તી હતી તેવી રીને તેને સમજાવતા હતા. શરીયતમાં રહેનારા તે મશાઅખ,
તરીકતમાં ખોલોયે તે વલી, હકીકતનું જ્ઞાન ચાપ તે આરેફ અને મારેફતનું
જ્ઞાન ધાપ તે ફકાર.

કાયમદીન, ચાઝું સહુ અરહુકે હય, ચાઝું સહી કર,
શરીયત તરીકત હકીકત જીજ મારેફત મેં પગ ધર.

કાયમદીન, ફકીરૂંકી રંમઝ સુનો, હુમ શરીયતપર કાયલ આજ,
 કાયમદીન, હકીકત મારેફત ના મંજુર કર ના પોહોંચે હઝરત પાસ.
 કાયમદીન, એ નામંજુર કર, ફકીર ચલે ઇસ રાહ ભીતર,
 ઉસે સળ એકઠે મીલ કહે એ તો કરતા હે કુફર.

અર્થ—એ ચારે રમ્તા બરહક છે. ચારે સહી કર. શરીયત, તરીકત હાંસીલ કર; હકીકત બુલ્હ મારેફતમાં પગધર. ફટલાક લોકો કહે છે કે હમે શરીયતને માનીયે છીયે અને તરીકત મારેફત વગર હઝરતને જઈ મળીયે છીયે. ફકીરો એ વાત માનતા નથી અને એ રાહમાં ઉંડા ઉતરે છે ત્યારે બધા લોક એકઠા થઈ એમ કહે છે કે એ તો કુફર કરે છે.

કાયમદીનકો સળ યુ' કહે આરૂં બરહક બંને તું,
 જાહેર ચલન શરીયતકા કરતા નહીં કયું ?
 કાયમદીન, એક મ્યાનમે' હો શમશેર ના રહે, એક રહે જાન,
 શરીયત હાંસીલ કર ચા તરીકત, હકીકત, મારેફત પીછાન.
 કાયમદીન, એક લીયે સે' બાઝ હુવે, કુફર કહેના તુમકો
 લાઝમ જાન.

શરીયત હાંસીલ કર, તરીકત, હકીકત, મારેફત લે પીછાન.

અર્થ—લોકો એમ કહે છે કે ચારે રાહ બરહક છે તો તું શરીયત મુજબ કેમ નથી ચાલનો. તેનો જવાબ એ છે જે એક મ્યાનમાં બે તકવાર રહી શકતી નથી; જેતે એકજ એકી વખતે રહે છે; શરીયત હાંસીલ કર પછી તરીકત, હકીકત, મારેફત પીછાન. જો આમાંથી એક પણ કોઈએ હાંસીલ નહીં કીધી હોય તો તને કહેવું લાઝમ છે કે તેણે કુફર કીધો. મેં તો શરીયત હાંસીલ કરી પછી તરીકત, હકીકત, મારેફત પીછાની લીધી કેમકે ચારે રસ્તા ખરા છે.

કાયમદીન, ફકીરી રંમઝ કહે, સુનો તુમ ફાજીલ આલીમ,
 હઝરતકી ચાર રાહ, એક પર કાયલ નહીં, તુમ પર કયા
 લાઝીમ.

કાયમદીન, આરૂં સહી કર ફકીર હુવે, ઉત્તકા ન લીયા છેહ,
 શરીયત, તરીકત હકીકત મારેફત, જો છ સમજે યુ' સમજલે.

કાયમદીન, હર વજેહ હુકમી યાદ હય, કોઈ ગાવે કોઈ બખવે,
કોઈ ઝાહેર અંદગી કરે, કોઈ ખાતીન સુરત ચલાવે.

કાયમદીન, દીલ હક તરફ રજુ રહે, સોહી ઇમાદત જાન,
દીલ ગેર તરફ રજુ રહે, સોહી કુદર કુદરાન.

અર્થ—કાયમદીન, ફરીશ ફઝીલ અને અલીમોને પુછે છે કે
“રસુલુલ્લાહની ચાર રાહ છે તેમાં એક પર પણ તમે કાયમ નથી તો
તમે શાને લાયક છો”? કાયમદીન તો ચારે રાહ સીધ કરી ફરીર થયા છે
તેનો કોય નહી લેશો. તમારો જીવ સમજો તેમ શરીયત, તરીકત, હકીકત
મારેફત સમજો. દરેક રસ્તા ખુદાની બંદગીનો છે. કોઈ માધને ખુદાની
બંદગી કરે છે, કોઈ વગાડીને કરે છે, કોઈ મોટીથી બંદગી કરે છે, કોઈ
અંદરથી સુરત ચલાવે છે. દીલ ખુદા તરફ રજુ રહે એજ ઇમાદત. અને
ખુદા સીવાય કોઈ બીજી તરફ દીલ જાય તેજ કુદર.

કાયમદીન, શરીયત, તરીકત, હકીકત, મારેફત, સુનો ચારુંકા
ખયાન,

રખ જલીલસે મહોબત હોવે, જોલે દીલ ઇરફાન.

કાયમદીન, શરીયત મેં લાએલાહા ઇલલલાહ મોહમ્મદ રસુલુ-
લ્લાહ કહેના,

તરીકતમે મોહમ્મદ રસુલુલ્લાહ કહેડે ગેરકો લા કરના.

હકીકતમે ખુદ, લાએલાહા ઇલલલાહ, મોહમ્મદ રસુલુલ્લાહ દેખના,
મારેફતમે નુરે દીદાર પાકર, માંહે મીલ એક હોના.

અર્થ—શરીયત, તરીકત, હકીકત, મારેફત, ચારેનું ખ્યાન કહું છું
જેથી ખુદાથી મોહોબત થાય અને દીલ ખુલે. શરીયતમાં ખુદા સીવાય કોઈ
ખુદા નથી અને હું મોહમ્મદ રસુલુલ્લાહ છે એમ કહેવું, તરીકતમાં હું
મોહમ્મદ રસુલુલ્લાહ છે એમ કહી તે સીવાય બીજી કોઈની જાગૃદ મનમાં
આવવા દેવી નહી. હકીકતમાં ખુદા સીવાય કોઈ ખુદા નથી અને હું મોહ-
મ્મદ રસુલુલ્લાહ તે નજરે જોવું, અને મારેફતમાં ખુદાના દીદાર કરી
ખુદામાં મગી જવું.

કાયમદીન, શરીયત કી નમાઝ મસજીદમે પઢના,
 તરીકત બહેમ ગેર દુર કરના,
 હકીકતકી નમાઝ ખુદ ભુલ હક દેખના,
 મારેક્તકી નમાઝ એક હોના.

કાયમદીન, શરીયતકે રોઝે ભુખે રહેના,
 તરીકત કે રોઝે બહેમ ગેર દુર કરના,
 હકીકતકે રોઝે ખુદી ભુલના, મારેક્તકે રોઝે એક હોના.

કાયમદીન, શરીયતકી ઝકાત જરૂર દેના, તરીકતમે બહેમ ગેર
 દુર કરના,
 હકીકતકી ઝકાત ખુદ બે ખુદ હોના, મારેક્ત ઝકાત એક હોના.

કાયમદીન, શરીયતકી હજ મકકે જાના,
 તરીકતકી હજ બહેમ ગેર દુર કરના,
 હકીકતકી હજ ખુદ ભુલ હક દેખના, મારેક્તકી હજ એક હોના.

કાયમદીન, શરીયતકી તસબી ઉગલીયુંસે પઢે,
 તરીકત કીતસબી દમસે પઢે માન.

હકીકતકી તસબી સુરતસે પઢે જાન,
 મારેક્ત કી તસબી દીદાર ખીજાન,

કાયમદીન, શરીયતકી ઝીકર મુખસે કરના,
 તરીકતકી ઝીકર અજંપા બપ જપના.

હકીકતકી ઝીકર સુરતકા ધ્યાન ધરના,
 મારેક્તકી ઝીકર દીદાર દેખના,

કાયમદીન, શરીયતકા ઝોહોદ ભુખે રહેના,
 તરીકતકા ઝોહોદ મન મારના,

હકીકતકા ઝોહોદ તન ભુલના, મારેક્તમે દીદાર પાના.

કાયમદીન, શરીયતકા છીલા હુજરે બેઠના,
 તરીકતકા છીલા દીલમે પેડના,

૧. પૈસા.

૨. મુખમે બર્જે મો માનવી, દિરે બર્જે સો દેવ,
 સુરતે બર્જે સો સંતહે, તાકી કરીએ મેવ.

૩. કાદી.

હકીકતકા છીછા સુરત લગાના, મારેફતકા છીછા એક હોના.
 કાયમદીન, શરીયતકી ફના મુખસે “હુ” નહી કહેના,
 તરીકતકી ફના બહેમ ગેર દુર કરના,
 હકીકતકી ફના ખુદ બુલ હકે દેખના, મારેફતકી ફના એક હોના,
 કાયમદીન, શરીયતકી ખામોશી મુખસે નહી બોલના,
 તરીકતકી ખામોશી મનકે ખંધ કરના.
 હકીકતકી ખામોશી ખુદી બુલના, મારેફતકી ખામોશી એક હોના,
 કાયમદીન, શરીયતકી વીઈ^૧, સવા પહેર તક પઢના,
 તરીકતકી વીઈ હુદમ ચેતના,
 હકીકતકી વીઈ સુરતમે^૨ ધ્યાન ધરના, મારેફતકી વીઈ એક હોના.
 કાયમદીન, શરીયતકી સખુરી મુખસે ચુપ રહેના,
 તરીકતસે સુન સખર કરના,
 હકીકતમે^૩ ખુદ બુલના, મારેફતમે^૩ એક હોના.
 કાયમદીન, શરીયતકી તીલાવત^૪ મુખસે કરના,
 તરીકતમે^૩ સાસ^૩ ઉસાસ પઢના,
 હકીકતમે^૩ સુરતસે પઢના, મારેફતમે^૩ એક હોના.
 કાયમદીન, શરીયતમે^૩ વજુ પાની સે^૩ કરના,
 તરીકતમે^૩ બહેમ ગેર દુર કરના,
 હકીકતમે^૩ ખુદ બુલના, મારેફતમે^૩ એક હોના.
 કાયમદીન, શરીયતકા કરીસ્મા^૪ મુખસે કહે સો હોના,
 તરીકતમે^૩ બહેમગેર દુર કરના,
 હકીકતમે^૩ ખુદ બુલના, મારેફતમે^૩ એક હોના.
 કાયમદીન, શરીયતકે પીર આવત પઢાવે,
 તરીકતકે પીર બહેમ ગેર દુર કરાવે,
 હકીકતકે પીર બેખુદ કરાવે, મારેફતવાલે રખસે^૩ મીલાવે.
 કાયમદીન, શરીયતકે સુરીઢ કયામતમે^૩ ઉઠ કર હીસાબ દેકર
 હીદાર પાવે, તરીકતકે સુરીઢ બહેમ ગેર દુર કરે.

૧. નમાઝ પછી પડવાનું. નિત્યપાઠ. ૨. પડવાનું. ૩. દમથી.

હકીકતકે મુરશીદ ખુદ બુલે, મારેફતવાલે રખસેં મીલે.
 કાયમદીન, શરીયતકે મુરશીદ ખ્યાલા પીલાવે,
 તરીકતકે મુરશીદ બહેમ ગેર દુર કરાવે,
 હકીકતકે મુરશીદ ખુદ બુલાવે, મારેફત વાલે રખસેં મીલાવે.
 કાયમદીન, શરીયતકા તાલીખ હકીકી યા મીઝાલુ છકર કરે,
 તરીકતકા બહેમ ગેર દુર કરે,
 હકીકતકી છકર ખુદી બુલાવે, મારેફતકી ઝીકર એક કરાવે.
 કાયમદીન, શરીયતકી દુનીયા, બાલક, ખલક, સગે,
 તરીકતકી બહેમ ગેર બન,
 હકીકતકી દુનીયા ખુદી લાના, મારેફત એક પીછાના.
 કાયમદીન, શરીયતકી દુનીયાકા તર્ક કરના, ઘર, લડકે, ખલક,
 બસ્તી, છોડ બંગલ બંના
 તરીકતમેં બહેમ ગેર દુર કરના, હકીકતમેં ખુદ બુલના,
 મારેફતમેં એક હોના,
 કાયમદીન, શરીયતકે શેતાન રંગ રાગ કેદ પીના,
 તરીકતકા શેતાન બહેમ ગેર લાના,
 હકીકતકા શેતાન ખુદી લાના, મારેફતમેં સખ શેતાનગી મીટ બવે,
 પુરા કમાલ કહેલાના.
 કાયમદીન, શરીયતકા નેક બખત ખામોશ હો બંદગી કરે,
 તરીકતકે બહેમ ગેર દુર કરે,
 હકીકતકા નેક બખત ખુદી બુલે, મારેફતકા એક હો રહે.
 કાયમદીન, શરીયતકા બંગ આઠમીડંસે લડના,
 તરીકતમેં બહેમ ગેર દુર કરના,
 હકીકતમેં ખુદીકો ખોના, મારેફતમેં એક હોના.
 કાયમદીન, શરીયતકી કયામત, લોક મરેંગે, ઇંસાફીલ મુર ફૂકેંગે,
 તરીકતકી કયામત બહેમ ગેરકા મરના, હકીકતમેં ખુદી ખોના,
 મારેફતમેં એક હોના.
 કાયમદીન, શરીયતમેં જીવતે હો હંકેંગે કાલખુદ બન કરે,
 તરીકતમેં ઇશકે ઇલાહી પેદા હોના,

હકીકતમેં બેબુદ હોના, મારેફત દીદાર પાના.

કાયમદીન, શરીયતકી દોબખમેં કાલબુદકો જલાયગા,

તરીકતકી દોબખ બહેમ ગેર જલાવે,

હકીકતકી દોબખમેં ખુદી જલાવે, મારેફતમેં રખસે મીલાવે.

કાયમદીન, શરીયતમેં બહેસ્ત કયામતકો દેવેંગે,

તરીકતકી બહેસ્ત અબી દીખાવે,

હકીકતકી બહેસ્ત ખુદ બુદ બે ખુદ હોના,

મારેફતકી બહેસ્ત દીદાર પેંહોંઆવે.

કાયમદીન, શરીયતમેં કયામતકે દીન હીમાળ હોગા,

તરીકતમેં અબી બહેમ ગેર દુર કરના,

હકીકતકા હીમાળ ખુદી બુદના, મારેફતમેં મુરાકીબે લીતર,

હઝરતકા હાથ પકડ હક તકક પોહોંઆવના.^૧

કાયમદીન, કુરાન, હદીસ, મોહી શરીયત, માયની હે સો તરીકત,

અમલ હે સો હકીકત, મુરાદહે સા મારેફત

કાયમદીન, લેદ ખાતીનકા શુખ્ત કહા,

ઇંજા અન્તુમલ પુકરાઓ ફહેલવદા હો રહા *

કાયમદીન, ઝાહેર મા ઇબાદત હય, અમલીયાત ખલવે,

કયામતમેં છુટકા હોવે બહેશત મુરાદ કો પાવે.

કાયમદીન, ઝાહિર, ખાતીન બગહક હય, ઝાહેર વાયદા ઉધાર,

ખાતીન વાએદા નકદ હય, અબી પાવે દીદાર

લેદ ખાતીનકા મુરશીદ કામીયસે પાવે,

ખુદીપના કના કર, હક દરગાહ દિખાવે

૧. આમા લલિખતી વાતોના. વિચારપર બેસી રહેના કરતા હાવમા અમલ કરવા વિશે તાકીદ કરનામા આવી છે કે આ છદ્મીમા કાયદો થય. પોતાનું મન મારીને બીજાઓને સદન આપવી અને ખુદને મળવા આ છદ્મીમાજ કારણ કરવી એ ઉપર બેર દેવામા આવ્યું છે

* જ્યારે તમે (આપ્નો) ફકીર થાઓ ત્યારે અન્યદમા જત એક થઇ શકો છો એટલે તેનું નર થઇ શકો છો

કાયમદીન, ચે ઘટમેં ચાર નક્સ હય જાન,
 નક્સે અમ્મારા, લવ્વામા, સુલહેમા, સુતમઈન્ના પીછાન.
 કાયમદીન, ચારૂંકી ખસલત જુદી જુદી હય જાન,
 તીનસે ગુઝર જાય, ચોથે પાવે રહેમાન.

કાયમદીન પહેલ્લેમે પાંચ પચીસ, દુજે જીય પરમ,
 તીજે જીય પડછા હય, ચોથે એન પ્રહમ.
 કાયમદીન, જખલગ તીનમેં, તખ લગ સીધ હે જાન,
 તીનસે ગુઝર જાવે, સીધ્ધાત પુરા માન,

કાયમદીન, આપ ધર્મ સો પહેલે ગુનકી જુજ.
 તાકો છોડ ભેગ લેવે, સો દુજે ગુનકી સુજ,
 કાયમદીન, ગેબકી ખાત જુજે સો તીજ ગુન,
 ખુદપના જુલ જાવે, હકસેં મીલે વો સીધ્ધાત એન સુન.

કાયમદીન, મન હક્કી તન ખાક હય તોડે સુરતકા તાર,
 એસે કીતનેક જાનવર ખાંધે સો કયું કર મીલે કીરતાર.

કાયમદીન, તનકો પાક કરે, ચોર મનમેં મેલ ધરે,
 સુરશદ કામીલ જોજે નહી, કહો કયું કર ખખર પડે.

કાયમદીન, તન આપકા પોશન-કરે, મન ચોદશ જાય,
 તનકા સ્વરૂપ ખુદપણા, મન ભમરા કહેલાય.

કાયમદીન, સુરશીદ કામીલ પકડ કર હોવે ઉસકા ગુલામ,
 ચાકરી મીનત પહોત કરે, જખ પોહોંચાવે કામ.

કાયમદીન, ક્ષના બંદુક ખાગ મારે, ઇસ્કે આસકે, મન,^૧
 દોનો દૈત જખ જેર હોવે, તખ સુરત ચડે ગગન.

કાયમદીન, થટ દેખે, પ્રગટ દેખે, દેખે બાહર-જીતર નુર,
 નુર નૈનોમેં ખસ રહે, હો રહે ચકચુર.

૧ મન જે કાથી રૂપ છે તે સુરતાનો તાર તોડી નાખે છે.

૨ ક્ષના રૂપી બંદુકથી ગુસ્સો મરે અને ઇસ્કથી મન મરે ત્યારે બે રાખસો દૈતોનો નાશ થએલો કહેવાય

કાયમદીન અરુમ અંદર કલ્પ હય, કલ્પ અંદર હય રૂહ, સો
રૂહ મુકામી જાન,

મુકામીકા તેજ હય, સોહી સુરત પીછાન.^૧

કાયમદીન, રૂહ મુકીમી સુરજ મીસાત જાન,

હીગર રૂહાં નજાતી, જમાતી, હયવાની સચ કર માન.

કાયમદીન, ઇસ્મસે અરુમ જનાહે, જ્યુ પાની સે કરા હુવા
હય જાન, ^૨

અરુમકો જુલ ઇસ્મ કો પાવે, જ્યુ કરા પીગલ કર હોવે માન.^૨

કાયમદીન, આખર તો અરુમ પીગલેગા, પીગલે આગે પીગલાવે
અલેક નુર દરીયાવ મેં એકાએક હો જાવે.

કાયમદીન, કરા સુરજકી અઝીસે પીગલતા હય જાન,

યુ ઇશકસે આપસકે તનકો પીગલાવે માન.

કાયમદીન, મુવે પહેલે ના મુવા, તાકા જીવના અફલ,

રૂહ ભટકતી રહેગી, ના પાવે વતન અસલ.

કાયમદીન, નેકી કરે તો બેહેસ્ટ પાવે, બદી કરે તો ઢોજળ જાય,

અલેક નુર દીદાર હય, તામેં નહી સમાય.

કાયમદીન, સુરત દેખે, વસ્તુ જાને, અજુદેખી ન પાવે,

જહાં નહી દેખી હો, -હાં વો અટક જાવે.

કાયમદીન, જીને દેખી હો સોહી રાહ દીખલાવે,

સુરશીદ કામીસ જીતા, દીદાર કણી ન પાવે.

૧ અરુમ એટલે શરીર, કલ્પ એટલે દીવ (hevar), અને દીલની
અંદર રૂહ (spirit, ruh ; life) છે. રૂહ મુકામી અથવા મુદકમ જે
હમેશા શરીરની અંદર રહે છે. રૂહે નજાતી તે વનખતીમાં જીવ છે તે. રૂહે
જમાતી તે ખનીજ વર્ગમાં જીવ છે તે. રૂહ હયવાની પશુમાં જીવ છે તે.
(વધુ સાર જુવો દીવાઓ)

૨ નામમાથી શરીર ચયુ છે. જેવી તરેહ પાણીમાથી કરા ચયા
છે. જેવી તરેહ કરા પીગળાને પાણી ચાય છે તેમ શરીરને જુલીને પાણું
નામ ચયું જોઇએ. કરા સુજના તાપથી પીગલે છે તેમ શરીર ઇશકથી
પીગલે છે. મુવા પહેલાં નહી મરે તેવું અરવું કોકર છે (જુવો દીવાઓ)
મૃતુ દુઝ અંત મૃતુ.

- કાયમદીન, મન નીરાધાર ન રહે, કુછ ચાહીયે આધાર,
 ચો દશ લટકતા ફીરે, તો નહી પાવે ફીદાર
- કાયમદીન, જો ખીચાર દીનકો હાવે ચો ખીચ ખાખ આવે,
 છત ચીજ પર મનકી મોહોખત, સોહી મોત વખત આગે આવે.
- કાયમદીન, જામે અધીક સ્વાદ હુ-૧, તા પર મનકી દોડ,
 નુરે ફીદાર દેખે ખીના, ના રહેવે એક ઠોર
- કાયમદીન, સખમે અધીક સ્વાદ ફીદારકા, જો કબી મનકો પાવે
 હુક છોડ કર એક પલ, ના ફીર કાંઈ જાવે આવે.
- કાયમદીન, મનકો ઇશકસે મારકર જેર લાવે
 તોડતાડ નરમ કરે. હુક દર્શન દેખાવે.
- કાયમદીન, ઇશક બહી છુમ્-૧ હુય, હુઈ જેર સખ જલાવે
 ઇશક હીમત હો રહેખર મીલ, હુક અલખ તલક પોહોંચાવે.
- કાયમદીન, ઇશક, હીમત, ચોર મુરશીદ કામીલ, ચોધા હાવે
 નસીબકા લેખ,
- આફ સંજોગ લેલી હાવે તખ મીલે અલેખ
- કાયમદીન, તોખી હુંડીયે, મહેનત અફસ ન જા-૧,
 ખહોત નહી તો ચોડા ચોડા, હુઝરત મીજલગ દિખાય.
- કાયમદીન, ઇશક રખ, ખુદી ભુલ, જો અમલ વતન ડો અહાય
 રહુ નખીને નખી, હુકમે હુક, ચો અમલ વતન કહેસાય.
- કાયમદીન, છને ઇશક ખોજ કીના, તાજો મીલ મુરશીદ કામીલ,
 ખુદ જો યે ખુદ હુવા ચો પોહોંચા અનલ મંઝીલ
- કાયમદીન, ફનાફીશેખ હો ફનાફીર રમુલ હુવા ફના શીશાદ
 ચો નર બકા હો રહા મીધાત વસી અફાક.

૧ ચીજ ૨ મુશીવાદના અવ્યાગી રહેવા પોતાના શીખમા ફના થાય છે એટલે દેકગીજમા પોતાના મેખ અથવા મુરને જીવે છે, પછી એમ સમજે છે કે તેનો ગર-મુશહ તે રમુલ છે, અને પછી તેમા પોતાના અફસાદને જીવે છે જેથી હાવતમા તે બકા ખીવા થાય છે એવે હમેશની છંદગી મેગવે છે તે ખુવા પટેવાંજ મરી જાય છે.

કાયમદીન, સીધાત, કમાલીયતકો, નહીં બંદગી, નહીં પાક
નાપાક

તાકો નહીં હાજત દીનકી, નહીં શોક, હરખ ઓર પાક
કાયમદીન, જળ એ મુરાદકો પોંહોઆ, તળ કયા ઓરત, ઘરખોરા
ખુબ ખુશાલી નહીં, ઓર નહીં અફસોસ જરા
કાયમદીન, જળ લગ એ મુરાદકો નહીં પોંહોઆ,

તળ લગ નફસકો યાદ અમલ

લાખ ખરસ તક બંદગી કર, ઇબાદત કર, ભુખા રહે,
જરા નફા સહી, લટકતા શીર જંગલોજંગલ

કાયમદીન, વીઈ કરરમે ચલાયે ઓર ગઓસ, છતા પીર કહેલાય,
યે સખ હે શેખી, ખેલ દુનીયા કે કહેલાય
કાયમદીન, સો ખેલ ઉસ તરફકા જો ખોવે ઝેર ખીચાર,
ખુદી જો, ખેખુદ હોના, એ મરદું કા કાર.

કાયમદીન, એ ખાત સખ ઇસ તરફકી, કહેલાના શેખ પીર,
સો ખાત ઉસ તરફકી હોના ફના ફકીર.

કાયમદીન, મુખસે અલ્લાહ કહા ઉને નહીં અલ્લાહ પાયા,
પાયા તખલી જાનો છુને અલ્લાહ કહેના મીટાયા.

કાયમદીન, જળલગ ખતરા ખીચાર અલ્લાહ કી યાદકા,
તખલગ છસમ ના ખીસરે

છસમકે ખીચરે ખીના ઇમમ નુર નજર ન પડે.
કાયમદીન, જળ લગ હકકી યાદમે તખ લગ હક ન પાવે,

હકકી યાદસે ફરામોશ હોવે તખ દરશન દેખાવે.
કાયમદીન, જળલગ હય કુચ ખીચાર, તખલગ ખુદી,

ખુદી વાં ખુદા ન આએ.
દો તલવાર એક મ્યાનમે એકઠી ના સમાય.

કાયમદીન, આશકોકી ઇબાદત ખુદકો ભુલ જાના,
જો ખુદ હો, હક નુરમે એકા એક હોના.

૧. ભુદ્ધી ગય. જ્યાં મુધી જો ખુદ થતો નથી ત્યાં મુધી દર્શન થતાં
નથી.

કાયમદીન, એ બાતીન કી રાહ, આશકોંકા ચોગાન,
 કાયેર પોંદોંચ ના શકે, શુરા ચઢે વૈમાન.
 કાયમદીન, બહુર બાતીન મીલે બરહક જૈસે ધી ઔર હુધ,
 એસે પાયા ઉસે બાતીન બેહુતર, નહી તો અહુર ખુબ.
 કાયમદીન, કીસે કંમખોડે*, એ ચારૂં રાહ હઝરત,
 શરીચત, તરીકત, હકીકત ઔર મારેફત.
 કાયમદીન, ઇસ કારણુ કહા હઝરત ને હકકી પીછાન પાવે,
 સીવાય રખકે ને ચીઝ હોય ઉનસે મુખ ફીરાવે.
 કાયમદીન, ખુદી બુલ, બેખુદ હો, એકાએક હોવે,
 સો લજન કીસકા કરે, કીસકો સાહુબ કહેવે.
 કાયમદીન, જખલગ અહુરમેં તખલગ સીધાત નહી જાન,
 તીન ગુણુકા બાસી હુધ સચ કર તું પીછાન.
 કાયમદીન, તીન ગુણુ છોડે સો અલેકકો પાવે,
 મુન શીખર મેદાનમેં ઝગમગ નુર દેખાવે.
 કાયમદીન, ને આયા સો પાયા કહે, પાયા નહી હે જાન,
 પાયા તખ્લી બનીયે ને બુલા લજન જાન.
 કાયમદીન, મુરશીદ મેહુર કરે તખ ઝલમલ નુર દેખાવે,
 સીદ્દાંત કમાલ પુરા હોવે, ખુદ પલ્લા ઉઠ જાવે.
 કાયમદીન, મુરશીદ કામીલ આગે મુરશીદ શીશ નમાવે,
 બહોત જોજ ઇશકસે કરે, તો મુરશીદ લેદ બતાવે.
 કાયમદીન, લેખ લજન પર ખલક દોડા જાવે,
 છોટેકો બડા કહે, બટેકા મરમ ના પાવે.
 કાયમદીન, બડા તો ઉસે કહીયે ને છોટા હો જાવે,
 રખકી પાસ ને બા બેદા, સોઈ છોટા કહેલાવે.
 કાયમદીન, લેદ બાતીન કા ખલક જાને નાહી,
 કૈસે પડદાં દુર ખીસે, કૈસે પાવે સાંઈ.
 કાયમદીન, મુરશીદ કામીલ પકડ, આખાં બાતીનકી ખુલે,
 ખુદ પલ્લોકો દુર કર, અલેક નુર મેં મીલે.

* કમખોડુ એટલે તાનો મારવો. હવક પાડુ.

કાયમદીન, ખોજત ખોજત ખોજ લીતર જીસમ,
ખુદી જીલ ખેખુદ હો કર, દેખા નુર ઇસમ.
કાયમદીન, ખુદી ખો, ખેખુદ હો દેખા નુર અપાર,
ગગન મંડલ છોડ કર મીલે જીચ દીદાર.

આજીઝી: દર મારેફતે હક તઆલા.

ખુદા આગળ આજીજી.

કાયમદીન, કેન હીસાબમેં, ચે સળ ખનાવ તેરા,
જે કીયા સો તેં કીયા હસમેં નહી કુછ મેરા.
કાયમદીન, કેન હીસાબમેં, આજીજી ફકીર યતીમ,
જે કીયા સો તેં કીયા, પાક રહેમાન રહીમ.
કાયમદીન, ગરીબ કીસ લેખે મે, સુનો પાક સત્તાર,
ખોલે નીરખે અગમકો, સોઇ તેરા આધાર.
કાયમદીન, જે કુચ ખોલે સો, તુ દીલ પર મત આન,
આખર આજીજી ફકીર તેરા, સુન સત્તાર રહેમાન.
કાયમદીનકે સીર પર તું ધની, તુજ ખીના નહી કેઇ ઔર,
આજીજી ફકીર તેરા હય, તુજે ખુબ લગે સો કર.
કાયમદીન, તુજ પર લાડ કરે, સુન સુરીજન સાંઇ.
ખતક સારી યું નમે, કે ખાલીક, તુને ખનાઇ.
કાયમદીન, ફકીર આજીજી હય, તેરા નામ રોશન રહા,
જે કોઇ સુજકો કુચ કહે, જેત્રા તુને સુજે કહા.
કાયમદીન આજીજી અરજ કરે, રાખો શાહા શરમ,
આખર ઇંજતસે જન્મ પાર પાડો, ખુશી હય જીચ લરમ.

દુનીયા છોકવા વીરો

તરકુદ-દુનીયા રાસો ઇખાદતીન વ દુખખુદ-દુનીયા
રાસો કુદસો ખતીઅતીન.

અર્થ—દુનિયાને ત્યાં એ તમામ બંદગીઓની જડ છે અને તેની મોહયત તમામ ગુનાહોની જડ છે.

કાયમદીન, તર્ક કરના ખુદી ગેરકો મળ નેક્રીકી મરદાર બાન,
દોસ્ત રખના ખુદી ગેરકો મળ બદીયુ મેં બડી બદી માન.
કાયમદીન, સમરો સાહેબકો છુને દીયા તુજે રાન,
દીન દીન જપના બહોત કરો, ઔર રાખો માંઇસુ' ક્યાન.
કાયમદીન, પરખો અપના વોહી ઘણી, ઔર રાખો ઉમસે' પ્રીત,
પ્રીત ઉમ ખીન ના કરો, ઔર બાજુ તુમ લો છત.
કાયમદીન, ગુરૂ અપના વોહી ઘણી, ઔર રાખો ઉસે નેહ,
નેહ ઐસા કીજીયે, મો કણુ ન દેવે છેહ.
કાયમદીન, પ્રીત ઐસી દુનીયાકી, ઐસા રંગ પતંગ,
માચી પ્રીત સાહેબકી, જો કણુ ન જાવે રંગ.
દુનીયા ઐસી મીઠડી, બધું મીસરી મુખ ખીલાય,
આતી લાગે મીઠડી, ઔર જાતી વીખ ખીલાય.
કાયમદીન, મીઠાશ ઐસી ખીજીયે, કે કણુ વીખ ન લાય.
બધું બધું ઉસકો ખાય ખીયે, તો મીઠાશ ઘણેરી આય,
સાચી પ્રીત સાહેબકી, ઔર સાચા ઉસકા ખોલ.
પ્રીત સાહેબ સેં કીજીયે, પાવે વસ્તુ અમોલ,
પ્રીત ઉસસેં તુમ કરો, જો હે સખકા અમીન.
ઘટમેં તેરે વોહી બસે, સો છુજે શાહ કાયમદીન.

મુનાબતે હક તઆલા.

નરમી રાખવા વીશે.

કાયમદીન, ચતીમી^૧ તું રખ, ઐર મત બેલ મોટે બોલ,
મેં મેં કરતે ને ગયે, ઐર ગયા ઉનુંકા તોલ.
અઝાઝીલને મેં મેં કીયા, તળ ગયા ઉસકા માન,
સાંઈ ઉસપર ગઝળ હુવા, ઐર કીયા ઉસે શેતાન.
ફીરચોનને મેં મેં કીયા, ઐર દાવા બાંધા નેઇ,
સાંઈ ઉસપર ગઝળ હુવા, તળ કીયા ફરીયામેં ડિખોઇ.
શફાને મેં મેં કીયા, ઐર બહેરત અપની બનાઇ,
સાંઈ ઉસપર ગઝળ હુવા, તળ કીયા દોબખમેં જલાઇ.
પિસર તુહને મેં મેં કીયા, દાવા ઉસે રખ,
આપસકે પેશાબમેં આપહી હુવા ગરક.
મેં પણા તુમ દુર કરો, ઐર હો જાવ ખુબ નરમ,
કાલ, હસદકો દુર કરો, ઐર રાખો રંગ પરમ.
મેં પણા જળ દુર કરે, તળ સાંઈ પ્રગટ હોવે,
ફના આપસકો ને કરે તો ફરશન શાહ કા નેવે.
મેં મેં કરતે ને ગયે, હો ગયે વો સળ ફના,
મેં પછે સે વો ગયે, તો કાયમદીન તું કીસમાં.

અઝાઝીલ એક ફરેસ્તો હતો જેણે ધણા વરસ ખુદાની ઇઆદત પ્રાપ્તી હતી. જ્યારે ખુદાએ આદમને પેદા કીધા ત્યારે અઝાઝીલને કશું કે તેમને શીઝદો કર પણ અઝાઝીલે ના પાડવાથી તેના ગળામાં આપ-લાનતનો તોફ પડ્યો અને તે રોતાન થયો.

ફીરચોન=મીસરનો રાજા હતો. તેને હઝરત મુસા (અ.) સાથે ખુસાઇ રાખવાથી ખુદાએ નાઇલ નદીમાં ગરક કરી નાખ્યો હતો. [શાફાદ નામના એક

૧. માઆપ વગરની દાવા એટલે અનાય પહું. નિરશ્વાર પહું. ગરીબી.

અરમગનાનના હાકમે પણ લાગમા પોતાની સત્તા જમાની હતી છતાં પુરતકો વાચતા જન્નતનુ વર્ણન વાચી તેને એવી જન્નત આ દુનીયામા બનાવનાનો શોખ થયો જે ઉપરથી હજારો કારીગરોને એકઠા કરી મર્ગ બનાવવાનું શરૂ કર્યું દરરોજ ચાલીસ ઉટ ભરી અવેરાત, સોનું ચાદી જેની કામતી ચીજો તેમા વપરાતી તેના બગીચામા ચાદી સોનાના ઝાડ તૈયર કરવામા આવ્યા હતા જમીન ઉપર મધે અબર, કમુરી તથા કેસર પાંચ વામા આવ્યા હતા આ જગા તયાર થઈ ત્યારે શહાદે જન્નતનાં નમુના તરીકે તેનું નામ ઇંશ મખ્યુ હતું આની એ નાંદર ચીજ પોને દુનીયામા તયાર કરના લાગમશાળી થવાથી તેણે જોતે આખા જમતનો માને (ખુદા) હોનાનો દાવો કર્યો અને મર્ગમા ટુલાઈ જઈ ખુદાની કુદરતને તદ્દન ભુલી ગયો જનારે મકાન તૈયાર થયું ત્યારે તેણે પોતાની સનારી તેમા લઈ જવની તૈયારી કરી તે દિવસે એક ભારે ઠાં સાથે શહાદ વગેરેના રૂપમા જન્નતમા દાખન થના પોતાના મુસાદેમો સાથે દરવાજા ઉપર આવ્યો તેવાજ તેણે એક લખ્દર અવાજ સાંભળ્યો તેણે આકાશ બાંધી બોલ્યું તો મોતનો ફરેશતો તેને દેખાયો આથી શહાદ ધણો ગભરાયો અને જનદી જલદી તે બગીચામા જવાના ખ્યાનમા હતો કે દરવાજા આગળ પગ મુકાજ તે બોલ ઉપર પડ્યો અને તેનો ગ્રાણી નીચળી ગયો આ વખતે એક એનું તોફાન થયું કે જન્નતનું મકાન તથા તેનું તમામ રાજ્ય બગ્યાં થઈ ગયું ખુદાને ભુલી જનાથી શત્રુને પોતાની હુકમત તથા સત્તા કાંઈ પણ કામ લાગી નહીં

હઝરત નૂહ એ મેગમર હતા જેમના વખતમા ભારે રૈન પ્યારી હતી અને બેહદ પાણી ચડ્યું હતું, તેમાથી લોકોને બચાવવા તેમણે એ વહાણ તૈયાર કર્યું અને તેમા તેમનું તમામ કુટુંબ એ હતું ફક્ત તેમની એ સ્ત્રી અને તેમનો કન્યાન નામનો છોકરો નહીં હતો ૬૦ ગુહે તેમને કશું અદર આવ્યો પણ કન્યાને કશું કે દુ પહાડ ઉપર જઈશ પહાડ ઉપર પાણી પોહાયવાનું નથી પણ ત્યાં પણ પાણી ચડનાથી તે કુળી ગયો

અને એ
પ્રકાર
કે

દર ઇત્તે તાહીદ—મારેકેતે હક તઆવા
કાયમદીન, ફના આપમ કે તુ કે, આજે મહને ધ્યાન,
મે પહેરો દુર કરે, તો પગમટ હોને હેમાન

કેના હો બીચ પ્રેમ, જોઈ “મે,” “હું” સખ તું છોડ,
મબહ પ્રેમકા જળ ચખે, ગીઝ બવે તેગ તોરડ.
હુડ તુજમે, ફીકર કર, કે હુડ તુ આપી કોન,
“મે” “મે” આપસ કયા કરે, હય નાપાક એકજ ખુદ.
ભુત પાચકારે તું હય, અમલ તેગી પીછાન,
ખાકી બદા મમલ કર, મત કર તુ આપ શુમાન
મે પળા જળ દુર કરે, તળ પાવે હઝરત મુસલ,
વલીયોકી મીજલસ મીલે, જળ પીયુજ કરે કપુલ.
આઝીઝ અખતર તુ હય, યુ દીવમે તેજે બન,
શાહ કાયમદીન ખુદ ભુત કર, દેખા દર્ગાન રહેમાન.

પૃ. ૫૭

દર ઇમે તોહીદ-મારેકતે હક તઆલા
કાયમદીન, તેગ મમલ કર, જોઈ ધરે જોખુદ ક્યાન,
મેહર કરો તુમ ઉમ ઉપર, હય ફીકર તેગ બન
માયા મેગ તુજ હય, જોઈ હુડ હળ કહા,
મમરથ એમા તુ બડા દે ગાલે હીરદે મહા
જોહુ ગાહુ તુજધકી, જોઈ માથી મેગ તુ હી,
તુજમે મેરા ઘાઝ હય જોઈ ખુલુ ના મે કોઈ
નાચા કાહિળ તુ વાપી, જોઈ ફીજયે મુલપર મેહર,
જાન જો હીરદે ઉપલે, નો નળ માઈકી હુ-
જોલે ચાલે તુ ધાપી, જોઈ કહે મેગ નામ,
ખાકી કીડા કોન ગત, જો અળ તેગ કામ
જમડે મીરપર તુ ધણી, ચી તા ઉમે ન હો,
માયા મમરથ તુ બડા કે પાર ઉતા જો
અવવ આખર તુ ધણી, જોઈ મુલ હે તેગ આધાર,
શાહ કાયમદીન કહે પીયા, ઇજાને ઉતાને લવ પાઝ

દર મારેકતે હક તઆલા.

કાયમદીન, સોચના કયા કરે, દેવે જગડો ભુલ,
 ઘટ ઘટમેં તો પીયુ બસે, બાસ બસે જયું ફૂલ.
 પીયુ તો કીસે પાવે નહી, ઔર દેખે ઉંચે અરશ^૧,
 દીલ અરશ તો પાસ હય, ઔર હુડે કહીં બરસ.
 મહા મહા સખ કાઇ કહે, ઔર હુડે નહી ઘટ આપ,
 દીલ મહા તો પાસ હય, તુમ ફરે હજ્જ ઔર તવાફ.
 કલમા સહી તો ના કરે, ઔર કહે હમ મુમલમાન,
 હંસદ બુગઝર તો ખેલાત હય, ઔર નહી અલ્લાહસે ધ્યાન.
 કીલી કલમા ખોલકર, કીના દીલસે લાન^૨,
 કહા નબી સો તુમ કરો, ઔર જો કહા મુબહાન.
 કદની ગલેમેં ડાલકર, નામ ધરાયા ફકીર,
 નાતો ખીરેહુકા ધાવ સહા^૩, ના કીસીકી બની પીડ.
 ફના આપસકો જો કરે, હય મુસલમાન વહી,
 જીવત મરતકે હો રહે, વોહી ફકીર હે સહી.
 આજીઝ દુલહન મેં પીયા, ઔર નહી કુચ લેખે^૪ માંહી,
 શાહ કાયમદીન પર મેહર કરો, પીયા પકડી તેરી બાંહી^૫.

દર ઘલમે તોહીદ.

કાયમદીન, પીયુ પેછાના ઔર બની દીલમેં બુલ,
 મોત આખર છોટે નહી, સો રખો હીરદે સુલ

૧. આસમાન ઉપર પુદાની જગ્યા ૨. કીનો. ૩. કાદ. ૪. ખુ-
 દાઇ ધરકનો જન્મ મેલવો. ૫. કાંઇ ગણતરીમાં નથી. ૬. બાપ.

ઇંત હુનીયામેં આંખેકર, સદા ન છુવે કોઇ,
 પીયુ પીછાનો તુમ અખી, નહી તો ફીગ પચ્તાવા હોય
 મેરા મેરા કયા કરો, કલ ઉડ બરો હામ,^૧
 છુપે મો દીલમેં ળસે, નહી ભરોમા સાસ,^૨
 હુકમાન જેમે હો ગયે, ઓર હીકમત રખતે પહોત,
 મોખી આખર મર ગયે, કીમે ન છોડે મોત
 ઇંસ દો ઘડી કે જેલ પર, મત તુમ જનમ સુમાવ,
 બુદી બાણ દુર કરો, મચ્ચા જેલ લગાવ
 જેલો બાણ પ્રેમકી, ખીચ મન ચોગાન,
 ખુદ પહે ઠો કુચ કર, કેળો નુર સુખહાન
 પાચ તત્વકો પુતલા, મત હો આપમ બહા,
 આખર મોત ન છોડેગી, સો મુવે પહેલે મગ્બ
 મુવે પહેલે જો મુવા, રહા વો મદા અમર,
 નુરમે તુ સો મીલ ગયા, ફિર ઉમે કયા હે ડ
 આપસ મોટે જો હુવે, વો તો જો ગચ્ચે નીશાન,
 હલકે હો કર જો ગહે, તો અખતકે રોશન જાન
 આજીઝ હો કર તુમ ચલો, ઓર પીયુ કે તુમ સમગે,^૩
 શાહ કાયમદીન, ઈન ખાતો સે, ખેઠે રહીયા કરે.

દર ઈંતમે તૌહીદ

કાયમદીન, ચાદ હે સો નીર્મલા,^૪ ચોખડ ઝપડે નુર,
 દુઇ^૫ બાદલ જો મીલે, તો જગ અધારા હોય
 દીડી^૬ મનને હો ગહે, જોવે આપ ખદાશ,
 રગ જો પાવે ગાજના, આયે ઉગમે મીઠાંશ

૧ હસગીજન ૨ ચ્વાસ ૩ ચાદ દરો ૪ કમાઇ ૫ ખુશી
 ૬ કો ૫ સા ૬ ખુદી ૭ દીડીના જેનુ નરમ મન

લકડા હલકા આપ હય, તો ઉસકો પાની તિરાય,
 દેખો ભારી લોહિકો, નાખત પહેલે ડુબાય.
 ખાક ને આજીવ આપ હય, દેખો ઉસકા મુલ,
 જીરે આદંબ સુદી બને, દુજે નળી રસુલ.
 ગરીબી એસી ખુબ હય, જીરેકો હક્કા ખ્યાર,
 ખુદ પછે કે બુલ જાવે, તો દરશન દેવે કીરતાર.
 આજીવ હોકર તુમ ચલો, ઓર રાખો સાંઈસુ ધ્યાન,
 શાહ કાયમદીન કહે ઘટમેં પ્રગટ હોવે રહુમાન.

દર મારેફતે લક તઆલા.

કાયમદીન કહે પીયુ પાસ હય, મત જાનો તુમ દુર,
 ખુદી પરદા દુર કરો, મીલ જાઓ નુરમેં સુર.
 કલાઈ જયસા દીલ હય, ને તું પાની જોય,
 ખુદી ડાલે પ્રેમકી, તો રૂપા ખામા હોય.
 હુધ ધા સો દહીં હુવા, ઓર જોયા આપમકા નામ,
 પણ પાયા ખીલોના^૧ પ્રેમકા, હુવા સો મરકા જામ.
 મરકા અંતર જો દીયા, ઓર હુવા જલજલ સાફ,
 આગ ને ખાઈ પ્રેમકી, તો રહા સો ધી હો આપ.
 તીલ જેસા નેહ^૨ કીયા, ઓર જોઈ આપમકી ખાલ,^૩
 પાયા ઉજલા પીયુકા, ઓર હુવા સો જોળન લાલ.
 ખેલ ને ભારી પ્રેમકા, નહી ખાલાકા^૪ ઘર,
 શીશ કબુલે આપકા, તો પાંઉ ઉમમેં ધર.
 નીરંજન તેરે ઘટમેં બને, જો તું નુકતા ગૈન,
 શાહ કાયમદીન કહે ભાઈ જાની હો રહીમે એન.

૧. હયકી.

૨. પમોલું. ૩. પ્રેમ. ૪. આપ પણતું આમદ. ૫. મળીતું
 ૫. એટલે કે એ કાંઈ રમન વાન નથી

૬૨ મચારેફતે હક તઆલા.

ઉઠ ઉઠરે ઓ ગાફીલ, અળ હોળ તું દુશીયાર,
 જોળન તેરા ચલા ન જાવે, પીયુકો સંભાર.*
 જાગા ઉને લાલ કમાયા, ઓર સોયા ઉને જોયા,
 ખીન દામસે હીરા મીલે, ઉઠ ગાફીલ કયું ઓયા.
 ઓ, ઓ કર મળ જન્મ શુમાયા, ચીંતા ધરી નહી ઠામ,
 જાગરે ગાફીલ, હો દુગીયાર, લે માહિયકા નામ
 સોના તુજે મીઠા લગે, પણ કડવા હય સળ જાન,
 ગફલતમેં મત ઉમર શુમા, પીછાન લે રહેમાન
 જાગો, જાગો જપના કરો, ઓર રાખો માઈસુ ધ્યાન,
 માહિય તુજપે રહેમ કરે, છોડ દે દિવકા શુમાન,
 ખુદ પણે કો દુર કરો, ઓર રખો બેખુદ ધ્યાન,
 શાહ કાયમદીન આશકકી રમઝ,† જાની સચ કં માન.

૬૩ મારેફતે હક તઆલા.

લોક ખીચારે બાવરે^૧, ઓર નહી પાઈ ઉન બાટ^૨,
 બાક^૩ ઉતુકા કુછ નહી, તુમ રખો માઈસુ આસ
 ચાખે ખીના કયું માને, ઓર નહી હે ઉતુકા બાક,
 બોલ ઉતુકે સુનકર, તુમ કરો દીલકો રાક
 ઉલટે બોલકો સુલટે કર, ઓર સમજ તેરા જ^૪,
 કડવે વચન બે કોઈ કહે, તો મીઠે કર તુ પી.

* યાદ કર + ભેગી વાત

૧ અકળાયલા ૨ રમ્તો ૩ કસુર ૪ જીવ

લોક ખીચારે જાનતે, તો કહેતે તુજકા કાય,
 આરમી ખીના કયુ કર, કહેા મુહા દેખા જાય
 આખુ આગેસે ઉઠા કર, ઓર ડાલે પરદા ખીસાય,
 લોક ખીચારે કયા કરે, આખા નહી દીવ માય
 એવા સાધકી તુમ કરો, ઓર હો રહો જાન અજાન,
 શાહ કાયમદીનકી રમ્મ, સારી સચ કર માન,

દર ઇતમે તૌહીદ

ખીયુ આપમકે તુમે કીયે નખી મુવતાન,
 તુર નખીમે ખનક હુઇ, પ્રેમ ઘર^૧ એ જાન
 રૂહ તુમારી તુર હય, મય કર ખુલે સહી,
 ઉસ ખીના ડોડ ખાલી નહી, સખ ઘટમે હય વહી
 રાગ સમજ કર તુમ સુનો, ઓર કહો ઉસકા નામ,
 તુર ખીયુકા લે સુને, સો કયુ કર હોવે હરામ
 ગાગ સમજ કર લે સુને, નફા ઉસીમે પાય
 અલ્યાહુ જાગી રખે તો, હીદાર નૂર દિખાય
 મીત ખીયાસે તુમ કરો, ઓર જાવ આપસગે જોય,
 શાહ કાયમદીન કહે સારી, સો રાગ ઇબાદત હોય

દર ઇતમે તૌહીદ

હીરે અદર તુ બસે, ઓર મોતી ઉમકે મહા,
 જહા દેખુ બહા વહી વહી,^૨ ઓર ડુકુ ખીયુલ કહા

† મોહ

૧ (પરમ અક્ષર એ માન) એવા પણ સમજે છે

૧ તેજ

પુલ અંદર તો ખાસ જાસે, પુલ ઝાડ કે મહાં,
જહાં દેખું જહાં વહી વહી, ઝોર હુંડું પીયુલ કહાં.
ખીજ અંદરતો ખડું જાસે, ઝોર ખીજ ખડકે મહાં,
જહાં દેખું જહાં વહી વહી, ઝોર હુંડું પીયુલ કહાં.
તીલ અંદર તો તેલ જાસે, ઝોર તેલ સો તીલકે મહાં,
જહાં દેખું જહાં વહી વહી, ઝોર હુંડું પીયુલ કહાં.
દુધ અંદરતો દહી જાસે, ઝોર મસ્કા ઘી ઉસ મહાં,
જહાં દેખું જહાં વહી વહી, ઝોર હુંડું પીયુલ કહાં.
ખાક અંદર તો તું જાસે, ઝોર પીયુ સો હીરદે મહાં,
જહાં દેખું જહાં વહી વહી, ઝોર હુંડું પીયુલ કહાં.
ઘટ ઘટમેં તો પીયુ જાસે, ઝોર સખ મેં હયગા વોહી,
શાહ કાયમદીન ખુદ ભુલ, પીછાના અલેક સહી.

દર ઇદમે તોહીદ.

નુકતેકા લેદ જો દોષ જાને, સોહી હક તઆલા કે પીછાને,
તોહીદ ઇદમ કેા જાને જો, સોહી ખુદ પણા ડાલે જો.
મે ખુદ હો દેજો કીરતાર, મીલ જાવે ખીચ નુર હીદાર,
મુરશીદ કામીલ મેહર કરે, તોહીદ ઇદમ કી ખખર પડે.
મારેફત તોહીદ કા મીઠા ગુન, શાહ કાયમદીન ઠહે સો ગુન.

નુકતા દર તોહીદે મારેફત

“વફી અન ફાસેકુમ અફલા તુખસેરન,” પંડમેં તેરે જોગ કર,
“ફિસ સવાદિલ લગ્ગેલ,” સુનમેં આત હય વહાં તુ મુરતકા ધ્યાન ધર.

“વકાનલાહો જે કુદરે શએઈન મોહીતા,” અળ જાગ ઉત્તકા ખાત્ર હય
 “કુલ્લુલ મોમેનીના અર્શલાહે તઆતા,” ઘટમે પીયુછ પાત્ર હય.
 “કુત દ યકુન” હા ઘોર હય અગમ અગોચરમે,
 “વઝકુર રબણકા ઇલા નચીતા,” “હુ”, “તુ” નહી ઇત્ત કાનમે.
 “ઇલા અંનતુ સુલ પુકરા,” નુકતા ઉપરમે ઉડ ગયા,
 “વહોવા માઅકુમ અએનમા કુન્તુમ” કે તું તું હો રહા.
 “લા ઇલાહા ઇલલાહો વાહદુ” ત્ત દેખો વહાં વોહી વોહી,
 “લા શરીકા લહુ” ઉમ ખીન ફલ કોઈ નહી.

હિ બહાં અલેક અકેલા, જેચુન જેનમુન આત,
 હરેક કીચીકા કાગ નહી, ચકના અગમ અગોચર ઘાટ.
 વો ઘાટ જો કોઈ ચક ગયા, ઉનકી ન પાય મુધ ખખર,
 જો કોઈ ચકલવે ઉમ ઘાટ પર, વેદ અલામે હે મગર.
 “મુત્ કાલ અંત મુત્,” મીર હે મીર લેને લગે,
 જો ખેલ ભારી પ્રેમકા, નહી ખાત્રકીલ જગે.
 અવલ અજાબ લખમે, હુમ ખ્યાલ મળ દુર કરના.
 પીયુ મેલમુદા ઘાટ પર, મુરતકો લે લગાના.
 મુરગહ મેલેર આય લે, આપમમે સુખર તું,
 ઇમક ઇલાહી લેગમે, ફિર નહગકો માર તું.
 નહમે અમ્મારાંજા તું, રીત લીલમે દુર કર,
 નુર ખુમારી કેહમે, ખખર ઇધરકી તું જીનર.
 ઉપર તરફ લુગીયાર હા, દર્યન દેખ મુગદકા.
 આગે અગમ મંત્રલગે, મનકે હય દરમનકા.
 પ્રીત્યાદી કાગ હય, મદામુન નમતે જાડો.
 દેખો દરશન મિરનાંકા, અંતે નુમ આને જાડો.
 અગમ કીંગરે દગમગે, કહેને હે શરકો અગમ,
 “અમ્માનો મેઅલામુત મોમનીન.” હુરે દો દેખો દગન.

દીદાર રખકા દેખકર, ભુલ ગયે સળ શુધ્ધ શુધ્ધ,
 દેખત મન હેસત હુવા, ગંજે ખડી ઉદ ખુદ.
 તેહકીક વોહી અલખ હય, જો કહેતી સળી ખલક,
 “લી મઅલ્લાહે^૩ નહી કીરકો,” કયા મુરસલ કયા મલક.
 “મન કાના ફી હાઝેહી આમાં^૪,” છનકો પાવેગા યહાં,
 “ફહેવા શીલ આખરતે આમાં^૫,” સથ દેખેંગે વહાં.
 કુરાન ભીતર હક કહા, ફરમાન આપસ ખોલ કર,
 છનકો યહાં પાયા નહી, વોહ વહાં બી અંધે મગર,
 “નહુનો અકરખો ઇલઅહે મિન હુખલિલ વરીદ^૬,” હક પાસ
 હે હંજુર,

મુઠાં, ફાઝીલ, મોલવી, સળ ખતાવે જોત દુર.
 મુરશદ કામીલકી મેહુરસે દીખલાવે મંઝીલ સળી,
 ઝલમલ, ઝલમલ દેખા દર્શન નૂરે નળી.
 નામૂત ઓર મલફૂત સળ, હાંઝીલ ક્રીયા પીર સાથ,
 જખરૂત ઓર લાફૂત ઓર હાફૂત તક ચઢાયા ઘાટ.
 યહાં ચઢકર ઉસમેં મીલ, હો રહા એકાએક,
 છસે ખલક કહેતી હય, વોહ પીર દીખલાએ અલેક.
 વોહ ઓર પીર કુછ બુદે નહી, અચકર મેં દેખા સહી,
 પીર મેં સથ સાંધ પાયા, પીરસો વહી વહી.
 કામીલુકો તો એકી હય, કચ્ચેકો દો દીખાવે,
 “વજ-તો રબ્બી બે રબ્બી,” અલ્લાહસેં અલ્લાહકો પાવે.
 પીરકો જળ અલ્લાહ બુલ, સથ કર મેંને જળી,
 આપસ પછા મુજસે ગયા, દેખા દર્શન તળી.
 ઇસી તરેહ બુજે બીના, દર્શન પીચુકા ના મીલે,
 આપસ પછા બુલે નહી, મુરત અગમ કો ના ચલે.
 શાહ કામમદીન દેખા, સચ્ચે સાંધ કીરતારકું,
 “હુ” ગયા મુજ હાથસે, હો રહા “તુ” “તુ.”

૨. છુપો ખમ્મનો. ૩. મારો ખુદ સાથે એક વખત હોય છે. ૪. જે આ દુનિયામાં આંધળો છે. ૫. તે આખેસતમાં પણ આંધળો છે. ૬. અમે તારા ગળાની ધોરી મસયી પણ પાસે છીએ. (એવું ખુદ કહે છે.)

દર આરેફતે હક તઆલા

જેઆ ખેવ હય દગ ઝમીન ઓર આમમાન,
એસા ખેલ હેગા યે તનમાહી પેછાન
જેઆ ખેલ હય દર્શન નુર નુર,
એઆ ખેલ હય તનમેલી ઝહુર *
અરખએ અનામરફે બના એક ઘાટ,
ઝાત એકસે હુઇ હો મીફાત
કીત્ને તન કસીફ ઓર કિત્નેક તન લતીફ,
કીત્ને તન ફના ઓર કીત્નેક તન બકા ઓ શીફ

અર્થ—જેની રચના ઝમીન અને આસમાનની છે તેવીજ આ બદનની પણ છે જેવુ તુરુ નુર છે તેવુજ નુર આપણા શરીરમા પણ છે. ચાર તત્વ, ખાક, પણી, આગ, હવા છે જેમાથી ઝમી—ઝમીનની રચના થઇ છે તેમાથીજ માણસ પણ બન્યુ છે (જુલો હીનાયો) ઝાત-માથીજ સીફાત પણ પેદા થઇ છે તે મીફતોના જોશ છે એને સામસામી છે જેમકે બનુ અને છુર, સાયુ અને જુહુ કેટલાક તન-શરીર મોગ છે અને કેટલાક તન નાના છે, કેટલાક તન ફના થય છે અને કેટલાક તન હમેશગીને માટે રહે છે એ ચારે તનનો ખુલાસો ૭૧ મા અધ્યાયમા સમજાવેલો છે

ઇસ મીમાલ નાગ ફેહ હય લાન,
મીફલી, ફુદમી, મમાઇ, અલવી પિછાન

અર્થ—એનીજ તરફ ચાગ રહ-માણ છે નીફલી એટલે પશુની ('the lower spirit' which is said to belong merely to animal life), ફુદસી એટલે પત્ર જેની કે ઇસા અલએ હીસ્સા મની 'The Holy spirit') રહ સમાઇ તે આસમાની અને રહ અલવી તે બેદગતની ('the lofty or heavenly spirit')

ઇસ મીસાલ ચાર દીલ કહેતે હય જાન,

દીલ મુનઝરી, સુનોખરી, નીલોફરી, ઇબરતી પીછાન.

અર્થ—એવીજ રીતે ચાર દીલ છે. મુનઝરી એમાં નફસાનીયત ભરેલી છે. સુનોખરી એને ઈસ્કે દક જલાય છે. ત્રીજું ઇબરતી એ ઘટની અંદર રોશન થાય છે. કુદરતની રચનાની ખબર એમાં છે. ચોથું નીલોફરી એ નુર જલાલ સાથે જોડાય છે. (એ ચારે દીલનો ખુલાસો ૭૧ માં અધ્યાયમાં આપેલો છે.)

ઇસ મીસાલ ચાર નફસ હય જાન,

અમ્મારા, લબામા, મુલહીમા, મુતમઇન્ના પીછાન.

ચારોંકી ખાસીયત ચાર વજેહુ પુજ,

સમજ લાવ તાહીદ, પડે કુછ મુજ.

નફસે અમ્મારા તઆલ્લુક હય આક સાથ,

નફસે લબામા તઆલ્લુક હય આળ સાથ,

મુલહીમા તઆલ્લુક ખાદસે જાન,

મુતમઇન્ના તઆલ્લુક આતશ પીછાન.

અર્થ—એવીજ તરેહ ચાર નફસ છે. અમ્મારા, લબામા, મુલહીમા, મુતમઇન્ના (જુલો આગળ) ચાર તલ છે તેની સાથે એ ચાર નફસ સંબંધ રાખે છે, તેથી તેની ખાસીયતો જાણે તો કાંઈ સમજ પડે અને તોહીદતું જ્ઞાન થાય અમ્મારા ખાકની સાથે સંબંધ રાખે છે; લબામા પાણી સાથે ગળે છે, મુલહીમા પવન સાથે રાખે છે. મુતમઇન્ના આતશ સાથે રાખે છે.

રહુર તખએ^૧ સવાર હય વજુહ ઉપર,

ખાદશાહી કરતે હય વજુહ^૨ પર મગર.

શરીયતી કહેવે મુતમઇન તઆલ્લુક^૩ આક હય,

મારેફતી કહેવે તઆલ્લુક આગ હય.

શરીયતી આકકી માયની ફના જાનતે હય,

મારેફતી આક માયની અંધારા જાનતે હય.

આક ન કીમકો જલાવે ન રોશન બનાવે,

આગ જલાવે બેહમ ગેરકો ફીર રોશની આવે.

અર્થ—એ ચાર ખાસીયતો શરીર ઉપર સવાર થાય છે ત્યારે તેની ઉપર રાજ કરે છે. એટલે જેમ શરીરને ન્યાયવા માગે તેમ ન્યાયી રાકે છે. શરીયતવાળાઓ કહે છે કે નફ્સે મુતમઇન્ના ખાક સાથે સંબંધ રાખે છે ત્યારે મારેકતવાળાઓ કહે છે કે આગની સાથે રાખે છે. શરીયતવાળા કહે છે કે ખાકની માયની કના છે. મારેકતવાળાઓ કહે છે કે ખાકની માયની અંધારું છે. કારણ કે ખાક છે તે નથી સકળી શકતી કે નથી રોશની આપી શકતી. આગ છે તે “જહેમ ગેર” ને સકળાવી શકે છે તેમ રોશની પણ આપે છે.

મુતમઇન્ના તઆલુકે આતશપના, ઇસ બીન કયુ હોવે ગેર ખતરા
ફના.

મુતમઇન્ના તઆલુકે આતશ કહેલાય, જહેમ ગેર ખુદીકો દેવે જલાય.
જહેમ ગેર, તોફાન, સખ જલ બાવે, તળ પલપલ દીદાર નુર દેખાવે.

અર્થ—મુતમઇન્ના આતશ સાથે સંબંધ રાખે છે. એ સીવાય જહેમ ગેર બીજી જતો નથી. જહેમ ગેર, ખુદી વગેરે ન્યારે બીજી જાય છે ત્યારેજ પળે પળે તુરને દીદાર થાય છે.

ફાઝીલુંનેમ યુ' યુજ ઠેરાઈ હુય બાન,

ખાક ખસલત ગરીબી હુય માન.

ગરીબી માએના ફાઝીલ ફના ધરાવે,

ગરીબી, ખાકસારીસે દીદાર પાવે.

આશીકાને ઠહી હુયે રમઝ ખોલ કર,

ગરીબ તો હોતી હુય બકરીબી મગર.

બકરી કુચ હુક રસીદ હોતી નહી બાન,

ફના હોના કુચ દીગર ચીઝ હુય માન.

અર્થ—આશીકાએ એવું દાવું છે કે ખાક ગરીબીની ખસલત છે. અને ગરીબીની માએની ફના થવું. એટલે ખાક જેવા થયથી ખુદાના દીદાર થાય છે. તેનો મારેકત વાળાઓ જવાબ આપે છે કે ગરીબનો બકરી પણ છે. પણ બકરી કાંઈ ખુદાને પોહાંચતી નથી. ફના થવું એ તો કાંઈ બીજાની ચીજ છે.

ઇરકદી ખમલત આતશદી કહેલાવે, જહેમ ગેર દુર અરમકો ભુલાવે.
: અરમ ભુલેસે ઇરમકો પાવે, બેદ ફનાકો ચેલી કહેલાવે.

અર્થ—ધરતીની ખસણા, આતરાની છે. જ્ઞેમ ગેર હર કરીને શરીરને બુલાવે છે. શરીરને બુલવાથી ધરમ એટલે ખુદાના નામની ખબર પડે છે. તેજ વખતે કનાનો ભેદ માલમ પડે છે.

ખલક જીસે મુવા કહે વોહ હય અમર,
મરતી હય સો ચીઝ હેગી દીગર.
આગ, પવન, પાની, આક જમાવ કામીલ,
બની હે ઉસ્સે આદમ કી સુરત શીકલ.
પાંચમી, રૂહ માંહે રખી હય જ્ઞાન,
સો હય નખી નૂર અઝ રહેમાન.
ઇનોકી અવધ ખાંધી હય દમ ઉપર,
ઇતને દમ પુરે હોવે તખ સખ સખકી રાહ જાવે મગર.
આગ જ્યોર પવન હોનો મીઝ,
રૂહકી સાથ હોનો જાવે નીકલ.
પીછુ રહા પાની જ્યોર આકકા લાગ,
તાકો જા ગાડે બીચ આક.
આકમેં આક મીલકર સમાવે,
પાનીકા લાગ પાની પતાલમેં જાવે.
આગ જા આગમેં સમાવે,
પવન પવનમેં મીલ જાવે.
જહાં થા રૂહકા ઇશક, ધ્યાન,
રૂહકો પાયા વહી દિકાન,

અર્થ—જેને ખલક મરી ગયો કરી સમજે છે તે તો અમર છે. જે મરી જાય છે તે તો બીજી ચીજ છે. આગ, પવન, પાણી અને આક એનો જમાવ માલુમની સુરત છે. તેમાં પાંચમું તત્વ રૂહ જે ખુદાએ મુકી છે. તે નખી નૂર છે. એ પાંચ તત્વના પ્રતિભાંની અવધ દમ ઉપર બધા-યલી છે. આટલા દમ પુરા થાય કે પાચે તત્વ પાછાં છુટાં થઇ જાય છે. આગ અને પવન એ રૂહની સાથે નીકળી જઇ આગ આગમાં મળી જાય છે, પવન પવનમાં મળી જાય છે. પાણી અને આકનો લાગ રહે છે તેને દારી આવે છે તેમાંથી આક આકમાં મળી જાય છે અને પાણી પાના-

અંમાં આદ્યું જાય છે. અને રૂઢ નીકળતી વખતે જેની ઉપર તેનું ધ્યાન હોય છે તેવે કેકાણે જાય છે.

[આજ સજ્જસર મરતી વખતે માણસને ખુદના કલામોની યાદ આપે છે: મુસલમાનોને કલમો પઠાવે છે. હીંદુ બાપ્તિસ્મ પોતાના ધર્મના શબ્દો યાદ કરે છે.]

જો અંત વેલા રૂઢકા ક્યાન,

સોહીચીઝ સુરત જન, સોહી હુરફ જોલતે ક્યામતમેં રૂઢ ઉઠેંગી માન.

મીઝાલ ક્યામત વરલંડ ફના હોના જાન,

હકીકત કી ક્યામત મરના, જીવત જીવ ક્યામત આપ જીલના જાન.

તરીકત કી ક્યામત બહેમ ગેર જીલના જાન,

શરીયતકી ક્યામત વરલંડ ન પેદા હોના માન.

વજુદ કી ક્યામત મરના જાન,

હકીકતમેં આપ જીલના, મારફત મેં હક પાના માન.

ઇસમેં મુઇ નહી એક બી ચીઝ પીછાન,

સખ છુટ ગઇ આપ આપકે કિકાન.

કેન સુવા; કામ સુવા, કોધ સુવા ઝોર સુવા અહંકાર,

હિર્સ સુવા, લોભ સુવા, હસદ સુવા, સુવા સખહી બીગાડ.

“મૂતુ કબલ અંત મૂતુ,” અરબા અનાસર તુટે બાદ સખ બીગાડ મરેગા જાન,

તુટે આગે જો મારે, મો બડા મરદ પીછાન.

મો નર નુરે દીદાર પાવે, અસલ વતનમેં જાકે સમાવે.

ઉસીકા ડર જોફ સખ ગયા મીટ, મો નહી ઉઠે રોજે ક્યામત.

અર્થ—જેવું મરતી વખતે રૂઢનું ધ્યાન હોય છે તેવીજ હાલતમાં તેવાજ જોલ જોલતી ને ક્યામત વખતે ઉઠે છે ક્યામતમાં બહાંડ ફના થશે એટલે અટીના લય થશે. હકીકતની ક્યામત મરવાનું છે તે, જીવતા જીવતી ક્યામત પોતાપણું જીવી જીવુ, તરીકતની ક્યામત બહેમ ગેર જીવી જીવુ. શરીયતની ક્યામત પાણું શરીર પેદા નહી થવું તે. શરીરની ક્યામત મરવું તે, હકીકતની ક્યામત પોતાપણું જીવવું; મારફતની ક્યામત ખુદને મળવું એમાં એક પણ ચીઝ મરતી નથી. બધી ચીઝ છુટી થઇ

પોત પોતાને દેકાએ પોહેલી ગય છે. કાણુ મુતુ ? કામ, ક્રોધ, અહંકાર, લોભ, હીસ, અદેખાઈ એવા બધા વિકારો મરી ગયા પણુ આ બધા ખીગાડો પંચશ્રુત તુટયા પછી મરે તે આગળ જે ધણી “મતું કજલ અંત મતું” માફક, જીવતા જીવત મરી જઈ બધા ખીગાડોને માટે છે તેજ ખરી મરદ છે. તે નરને દર્શન યાચ છે અને અસખ વાતનમા જઈ મળે છે. તેને કોઈ ચીજનો ભય રહેતો નથી અને તે કયામતને રોજ નગણી ભલ તમા હિંતો નથી.

ઇન્ના અવલીયા અલ્લાહે લા યમૂતુન. વલા,
ખયોફુન અલ્લયો હિમ વલાહુમ યાહઅનૂન. (હદીસ.)

અર્થ—વળી લોકો મરતા નથી તેમને ન કાંઈ કંઈ છે કે ન કાંઈ ગમ છે (પેગમ્બરી ફરમાન.)

ખુદપના ઉરસે નીકલ ગયા, જો થા સો હો રહા.
જીસકો મુરશીદ કામીલ પાવે, ઉસે ચે મુરાદ કો પોહાચાવે.
તુકતા ગૈનકા કર તું દર, એન જે ખુદ હો દેજો તુર.
જીસ્મ ખુદીકો તું કે ખીસાર, ખીના એન ઈસ્મ મત દમ માર.
ખુદકો ફના કે હો બેખુદ સફા, મરાલીખ હયાતી તું પાવે બકા.

વ કાનલ્લાહો વજમ યકુન મઘ રાએઉન.

અર્થ—અવાદ હતો, તેની સાથે ખીજી કાંઈ નહોતું

ફકતઆલાને જળ ખાત સો યું આહી,

આપમકે તુરએ કુદરત બનાઈ.

અજવજ ઝાત બ્રહ્મ રૂપ આપ થા,

નીગંજન નીગકાર ખીન કેઈ ન યા.

લાહુત નીરંજનસે ચે નુર નીકલા મગર,
 ખુરખા જળરૂતકા સો પહેના ઉપર.
 અરખી ફારસીમેં કીસ્વત કહેતે હય જાન,
 હીંદીમેં ખુરકા દીલપર પરદા કહેતે હય માન.
 ખુરકા જળરૂતકા પહેના જખી,
 રૂહ નામ ધરાયા આપકા તખી.
 કીસ્વત મલકૂત કા પહેના સો જખ,
 નામ આપસકા રખા કલખ* તખ,
 ખુરખા નાસૂતકા પહેના સો જખ,
 નામ આપસકા રખો છરમ તખ.

અર્થ—[આમાં જગત-શ્રીની રચના દુકંમાં સમજાવી છે] ખુદા તઆલાને જ્યારે શ્રી-જગત પેદા કરવાનું મન થયું ત્યારે પોતાના નુરમાંથી બહુ બનાવ્યું. પહેલે ખુદા એકલો નિરંજન નિરાકાર રૂપે હતો. બીજી કોઈ હતુ નહીં. એ નુર લાહુત મુકામેથી નીકળ્યું. નીકળતાં જળરૂત મુકામનો ખુરખો પહેર્યો એટલે કે તે મુકામમાં જે માયા છે તેનું આવરણ તેની ઉપર થયું. ખુરખાને અરખીમાં કીસ્વત કહે છે, જેને દીલ ઉપર એક પડ અથવા પડદો ઢકાયો એમ ગુજરાતીમાં કહીયે છીયે. જ્યારે જળરૂતનો ખુરખો પહેર્યો ત્યારે તેનું નામ રૂહ થયું. જ્યારે મલકૂતનો ખુરખો પહેર્યો ત્યારે તેનું નામ કલખ થયું, અને નાસૂતનો ખુરખો થયો ત્યારે છરમ નામ થયું. એટલે કે માણસના શરીરમાં જે ખુદાઈ નુર છે તેની ઉપર આ ત્રણ ખુરખા અથવા પડ આવેલા છે.

વસ્તુદ નહી રખતા કોઈ બગેર અઝ ખુદા,
 વોહ હાઝર નાઝર હય સખમેં સદા.
 નઝર ભર કર દેખો છસ તરફ ચહાં,
 ઉસ બીન નહી કોઈ અંદર જહાં.
 એક ઇસ્મ સે સખ હુવે હુવે છનમ,
 સખ છસમ મીલ હુવા એક ઇમમ.
 જયું એક પાનીમે નીમકકી કંકરીયા હુઈ જાન,
 કંકરીયા ઘુલ જાય તો, પાનીકા પાની હુવા ખીજાન.

હસમ કે બુલે બીના ઇસ્મ ન પાવે,
નીમક કે ઘુલે બીન પાની ન થાવે.
સુરજ કી ગરમીસે નિમક ઘુલ જાય,
ઇરક કી આતશમે હસમ બુલ જાય.
નીમક કે ઘુલેમે પાની હો જાવે,
હસમકે બુલે સે ઇસમ નુર દેખાવે.

અર્થ—ખુદ સીવાય કોઇ પણ હસ્તી ગદી શક્તી નથી બધામાં તેજ હાઝર નાઝર છે જહા નઝર ભરી જોશો ત્યાં દુનીયામાં તેના સીવાય કોઇ માલમ પડસે નહીં એક ઇસ્મમાંથીજ બધા હાઝર એટલે શરીર પેદા થયા છે. જો હસ્મ બધા મળે તો પાણુ ઇસ્મ થાય જેની તરેહ પાણી-માંથી નિમકની કાઢરીઓ થઇ છે અને તે નીમકની કાઢરીઓ પીગળી જાય તો પાણુ પાણી થઇ જાય છે તેમ હસ્મ ભુલ્યા વગર ઇસ્મને મળાવું નથી નીમક સુરજની ગરમીથી પીગળે તોજ પાણી થાય છે, તેમ ખુદાઇ ખારની આગથી માણસ હાઝર ભુલી જાય છે ત્યારે નુર દેખાય છે, અને તેમાં મળી એક થવાય છે

પીછાન આફ કી તુ ધાઢ રાખ, આગ, પવન, પાની ચોર ખાક.
આફ ચીઝ બની હય નુરસે, બયાનવાર ખોલ તુમકો કહે.
નુરનેચે જમાવ પકડા જખી, નુર થા મો આજ હુવા તખી.
આગને રંગ બદલા જખ, આગથી સો પવન હુઈ તખ.
અગર હીલે તો પવન હય બાન, અગર નહીં હીલે તો નામ હુવા પીછાન.

બાદને ફિર રંગ બદલા જખ, બાદથી સો પાની હુવા તખ.
પાનીને જમાવ પકડા જખી, પાની થા મો ખાક હુવા તખી.
મખ મીઝ એક વસ્તુદ હસ્મ બના હય, હસ્મ મોહી નુરે કીરતાર હય
જેસી એક શેરડી હુગી બાન, શેરડી મીઝી તો રમ હુવા માન,
રસ મીઠે ચે હોવે શકર, શકરમે હોવે મીઠાઇયાં મગર.
આખર મખ શેરડીકા બનાવ બાન, ઇસી મીઠાઇ હાઝર ઇનમાન પીછાન.

અર્થ—આર, અરમએ અનાસર, આર મુગતત્તો, આગ, પવન, પાણી અને ખાક નુરમાંથીજ નીકળી છે તે ખોલીને દેહં છુ નુરે જ્યાં

જમાવ પકડ્યો ત્યારે તે નુર આગમાં ફેરવાઈ ગયું, આગે જ્યારે રંગ બદલ્યો ત્યારે તે પાનમાં ફેરવાઈ ગઈ, જ્યારે તે હાથે ત્યારે પવન કટેવાય જ્યારે નથી ફીંતતી ત્યારે હવા કહેવાય. પવને જ્યારે રંગ બદલ્યો ત્યારે તેમાંથી પાણી પેદા થયું. પાણીએ જમાવ પકડ્યો ત્યારે ખાક થઈ, એ બધા મળી તેમાંથી છત્રમ એવો શરીર થયું તે છત્રમમાં કીરતારનું નુર છે જેની તરેહ ગેરડીમાંથી મીઠાઈ થાય છે તેમ નુરમાંથી છત્રમ થાય છે શેરડી મટે તો માટેથી રસ નીકળ્યો રસ મળી ખાઈ થઈ, ખાઈ મળીને મીઠાઈ થઈ બધું એક શેરડીમાંથીજ થયું છે તેવીજ તરેહ માણસની પણ બનાવ થઈ છે.

આખર મળ બનાવ હય અઝ હેમાન, નહી કોઈ ગેર ઉમકા
હય જાન,

નાહક તુ કાયદો “હુ” “હુ” કરે, વહેમ ગેર તુ દીનમે કયુ ધરે
હો બાઝણીકા પુત ને હુ હુ જતા હય, ઈમ વાન્તે ચે શોબદા હય,
જો નહી ઉસડો હાઝર મત કર, ખુદા બીન નહી કોઈ દુલ મગર,
જહા ખુદી ગેર વહા ખુદા નહી, ખુદી ગેર નહી વહા હય નાઈ
ખુદી ગેરડો તો જળ બીમરે, મુઝગીદ કામીવદી મોહબત કરે,

અર્થ—આખર બધું ખુદામાંથીજ પેદા થયું છે તેના સીનાય બીજી કોઈ નથી તુ શા વારતે ‘હુ’ ‘હુ’ કરે છે તુ વહેમ ગેર તુ કામ દીનમાં રાખે છે વાઝણીનો પુત્ર અમનમાં કાંઈ ચીજ નથી તેમ તુ પણ કાંઈ ચીજ નથી તો પછી “હુ હુ” એમ સામારે કરે છે આ તો એક ફક્ત સાગ બાજુ છે એમ સમજવાનું છે જે ચીજ અસનમાં ઉતર નહી તેને પોતે ધરને હબી કરવાની નથી જે ખરી ચીજ છે તે ફક્ત ખુદાજ છે જ્યાં ખુદી છે ત્યાં ખુદા નથી જ્યાં ખુદી નથી ત્યાં ખુદા છે મુશાહેદા કરે મુશ્ફાઈ શારતકા, તળ દર્શન પાયે નુસુવ મકબુલકા રમુલીવાહ ગીવાવે હુજત ગણી, હયાતી બકાકો મો’ પાયે તળી. જળ ભુવ જાવે ખુદી ગેર મીઠાઈ, તળ તુ હોવે જાન હક આત. જુન્મદી અદર મુઝગદ ઈશારતકા મુશાહેદા કેગે, બાતીન મકર કરે, ગગન ઘડ ગઢે

જહા બાજતા હય તુગકા શોર શાર, અગમ અગમગે, ઝલકે દીદાર,
પાનીમે પાની મીલતા હય જયુ. યુ હકમે મીવ રહે આશક તુ.
ને હકે આતમે મીવા સો હક હો ગહા, હજબ આર શોક ઉમ્મે
દોનુ ગયા

મુશીદ ફી મેહરમે મીલે હકે જવાય, કમાલીયત ઉમીકો હોવે કમાલ
શાહ કાયમદીન કહા એક રમઝ, બચાનવાર તુમકો સુનાયા મગઝ

અર્થ—નુરે શાયન મુશીદે કામીનનો સગ કરે ત્યારેજ ખુદી વીસરાય
મુશીદ ને સહ દેખાડે તે સહ મળ્યા ધ્યાન કે નાથી મસુન-લાહના દર્શન
થાય છે અને નસુન નાહ ખુદાને મેગવી આપે છે, ત્યારેજ હમેશની છદ્મી
અથવા મઠા હાલેથ થાય છે તે વખતે અસન ને ખુદાની આત છે તે મીવાય
તમામ ચીજો ભુની જવાય છે અને ખુદામા મળી જવાય છે શુર જેમ
કહે તેમ તમારા દીલમા ધ્યાન વરો અને અદર સદર કરી ગગન મ
હમા મદો ત્યા તુર વાળનો અવાજ આવે છે અને અગમ અગમગે છે
જેવી તરેહ પાણીમા પાણી મળે છે તેનીજ તરેહ તુ પડી ખુદાને મળી
શકે છે અને ને ખુદાની આતમા આવી તરેહ મળે છે તે ખુદા સાથે એક
થાય છે શોર અને હરખ તેના જતા રહે છે શુરની મેહરથી હક જલાલને
ને પોહોચે છે તે પુરો કામીલ થાય છે કાયમદીને તને એ ભેદી વાન
ઓનીને વિચતાર બતાવી છે

(આ મકરણુમ બહુ લેદી વાતો કહી છે, ચાર તન, ચાર
દીવ, ચાર રૂહ, ચાર નફસતુ વર્ણન કર્યું છે તેમજ અજાત આ
પવી, હજબ કબી, હલ્મો પદવો, નમાઝ અદા કરવી વગેરેનો
અર્થ શરીયતમા શુ છે અને તગીકત મારેકતમા શુ છે તે મમ
જાન્યુ છે ખુદાને મળવુ હોય તો શુ કરવુ ?

વગી આ શનીરમા આખુ પ્રહ્લાદ ડેની તરેહ મમાયવુ
છે પણ તે દેખાડ્યુ છે)

જો દેખા રહાવે, હક તઆલા કેા મગર,

શાહ કાયમદીન કી રમઝકો પકડ,

મગજ બુજ તનકા, ખો તું "હું"

હદીસ કહે "મન અરફા નફસહુ ફકદ અરફા રખબહુ"

જો કોઈ પીછાને નફસ અપના,

ઉસે રહેલ હય હકકા પીછાનના.

અર્થ—જો ખુદ તઆલાને જોવો હોય તો શાહ કાયમદીન એક શુદ્ધ વાત કહે છે તે સાંભળ. આ શરીર શું છે તે જાણવાની કોશીશ કર, "હું" પણ "હું" છોડી દે. હદીસમાં કહ્યું છે કે જોણે પોતાના નફસને ઓળખ્યો તેણે ખુદને ઓળખ્યો. વાસ્તે જે નફસને ઓળખી શકે છે તેને વાસ્તે ખુદને ઓળખવું રહેલ છે.

નુરે આતે રહેમાન સોહી સીક્ષાત,

સીક્ષાત બુજના સો હય ખુદી હરકાત.

અરબએ અનામર કેા સો જાને સફા,

બીતર નુર ઇસ્મ કેા સો બુજે બકા.

ઇસ્મ નુર આતસે હુઈ હેં સીક્ષાત,

સીક્ષાત બુલે બીના નહી દિખાતી આત.

અર્થ—"જાત" એટલે એક ચીજનું વિશેષ ગુણ અથવા વિશિષ્ટતા. (the essence of a thing, that by being which a thing is, what it is, or that in being which a thing consists. It is used for the nature or essence of God.)

સીક્ષાત એટલે શુણ, સિધ્ધિઓ. ખુદાની જાતમાંથી નુર નીકળી જે રૂપો ધારણ કરે છે તેને સીક્ષાત કહીયે તો આવે. એ મીક્ષતો ઉપર મન લગાડવાથી "ખુદીપણુ" એટલે હું પણાનો વિચાર આવે છે. જે ચારે તરફને જરાજર જાણે તે ઇસ્મ નુર શું તે જરાજર સમજી શકે. તે નુરમાંથી મીક્ષનો નીકળી છે. તે મીક્ષતો બુદ્ધિ વગર ખુદાની જાત દેખાતી નથી.

આત નામ હય નુર રહેમાનકા,

સીક્ષાત નામ હય જુસ્મ તનકા.

અવગ તન કમીક મીસાલ દુધ હય જાન,
 દુધ તન લતીક મીસાલ ફહી હય જાન
 તીજ તન ફના હેગા મન્કા મીસાલ,
 ચાથા તન બકા મીસાલ ઘોકે કમાલ
 દુધ, ફહી, મન્કા પાની મરે ખીન,
 નહી હોતા હય નીર્મલ રોગન
 હીર્મ, હવા, ઇજત, લીજત, દુધ, કોથ, કામ,
 તન કમીક હેગા ઇન્કા નામ.
 ઇન્ક ઇવાહી પેદા હોના ખીચ મન,
 ઉમે જહેતે હય મહી લતીક તન
 પડદા દુગ ખીચ લીજકા રોશન હોના,
 મો તન ફના સે હોતી ફના
 વાચીવ હોતે હય જોવતા હય “ખીચ અહીહ,”
 ઉમે કહેતે હય તન બકા ખીજાહ
 તીનુ તન ઉપર હય જવકકો સુમાન,
 ખુદી, દુગ પડદા હય સો માન
 અવક તો ગહ રખતી હય સળ તન ઉપર,
 ઇન્ક વાન્તે હક નહી આતા નજર

અર્થ—જાત નહેમાનના તુરનુ નામ છે અને સીક્ષા તનનુ નામ છે. ચાર તન એટલે શરીર છે. પટેલુ તન દુધ જેનું છે. ખીજુ તન તેનાથી બારીક ફટી જેનું છે. ત્રીજુ તન ‘ફના’ માખણ-મરકા જેનું છે. ચોથુ તન બકા અથવા રમેશમીનુ, ઘી જેનું છે. દુધ, ફહી અને મન્કા પાણી મર્યા મીસાલ ચોખ્ખુ ઘી થતું નથી. તન કમીક અથવા મોદુ-મથુગ મરીન તે લીર્મ, વોલ, ઇજત, લીજત, કોથ, કામ વગેરે જે ખાસીયતો છે તેનું છે. જ્યારે દીનગ ઇન્કે ઇલામી એટલે ખુનો ખાર પેન થાય છે ત્યારે શરીરમા એક નાનું શરીર પેા થાય એમ કહીને તો વાળે, તેનું નામ સુન્મ શરીર અથવા “સહી લતીક તન.” જ્યારે દીનનો પડનો ખની જાવ છે અને દીન રોશન થાય છે ત્યારે જે તન પેદા થાય છે તેનું નામ આ તન છે. જ્યારે એ તન ખુન માથે જોયન જાય છે.

ત્યારે તેને “બ્રહ્મ જીવ્યાદ” એટલે ખુદ સાથે એક થઈ ગયું એમ કહે છે. માણસ પહેલાં ત્રણ તન ઉપર ગુમાન રાખી બેસી રહે છે ત્યાં સુધી કુદ નો પડદો રહે છે. ખલક દમેશાં શરીરનોજ ખ્યાલ રાખી બેઠી રહે છે. એટલે કું જે બોલું, કરું તે આ શરીરજ છે, તેથી ખુદ નજર આવતો નથી.

ઇસી મીસાલ હય રૂહાં તનમેં ચાર,
રમ્મ કાયમદીનકી મુનો ભાઈ ચાર,
ખેલી રૂહ નખાતી કહેવાતી હે જાન,
ઉસે હય તઆલુક ખાલેં મે પીછાન.
કુલ રૂહ જમાતી હય હસકા નામ,
ઉસે હય તઆલુક અમ્મ ગોરત આમ.
તીલ રૂહ હયવાની હય નામ હસે,
ખુદી, કુઇ સે તઆલુક હય ઉસે.
ચોથી રૂહ રહેમાની હય બોલતીકા નામ
ઉસે હક દીદારસે હય કામ.
બે દેખા આહતા હય દીદારે રહેમાન,
એ તીનુંને રખા હય ઉમે જકડ બાંધ.
એ તીનુંકા ખવામ ઉઠે જળ,
ચોથે વાસીલ હોય હકસેં તળ.

અર્થ—જેવી તરફ ચાર તન છે તેવી તરફ શરીરમા ચાર રૂહ છે. પહેલી રૂહ નખાતી છે એટલે વનરખતીની છે જે શરીરના વાળ સાથે સંબંધ રાખે છે. બીજી રૂહ જમાતી છે જે ખનીજ વર્ગની છે, જે ગોળ અને ચામડી સાથે સંબંધ રાખે છે. ત્રીજી, હયવાની છે જે પશુરૂતીની કહેવાય છે અને ખુદી, “કુઇ” જેવી ખાલીવતો સાથે સંબંધ ગમે છે ચોથી રૂહે માની છે જેને ક્રૂર ખુદના દીદાર સાથે કામ છે ત્રણ એ ચોથી રૂહને પહેલી ત્રણ રૂહો જકડી રાખે છે. જ્યારે ત્રણ રૂહોનું જોર નરમ પડે છે ત્યારે ચોથી રૂહ તાકતવાળી થાય છે અને ખુદથી મને છે.

ઇમ મીસાલ તનમેં હય દીલ ચાર,
રમ્મ કાયમદીન કી મુનો ભાઈ ચાર.
અવ્વલ દીલકા નામ મુનવરી,
નફમાનીયત ઉસી બીચ હયગી બરી.

સુનોખરી નામ દુજેકા લાલ,
ઉસી કેા હય ઇરકે હકે જલાલ.
તીલ દીલ ઇખરતી રોશન ખીચ ઘટ,
અયાન હોતી હય ઉસમેં હકે કી કુદરત.
ચોથા દીલ નીલોફરી હે નીર્મલ,
સો વાસેલ હોવે ખીચ હકે નુર જલલ.
તીનો દીલસે શુઝર જાવે જખ,
ચોથા દીલ વાસેલ હોવે ખીચ રખ.

અર્થ—એવી તરેહ શરીરમાં ચાર દીલ છે પહેલુ દીલ મુનવ્વરી જેમા નફસાનીયત એટલે નફસની ખામીયતો ભરેલી છે ખીજાનુ નામ સનોખરી જેને ખુદાના ઇસ્ક સાથે સખધ છે ત્રીજુ દીલ ઇખરતી, ઘટની વચમા રોશન છે જેનેથી ખુદાની કુદરત માનમ પડે છે ચોથુ દીલ નીલોફરી છે જે ખુદાના તુરથી ભરપુર હોય છે જ્યારે ત્રણે દીલોથી આગળ ચાલે એટલે કે ત્રણે દીલ પોતાના કામગામમા ચાલે છે ત્યારે ચોથુ દીલ ખુદા સાથે મળે છે

ઇસ મીમાલ તનમેં નફસ હય ચાર,
ગઝ કાયમદીન કી સુનો લાઈ ચાર
અવ્વલ નફસ અમ્મારા નેરાવર,
ઉસીમે ખુદી, શુરમા, ખતરા દીઝર
દુલ નફસ સબ્બામા કહેતા હય વાન,
તીમરેકા નામ સુલહીમા પેછાન,
ચોથા મુતમઈન્ન રંગ આતશી કહેલાય
ખુદા કે ગેર કેા મળ દેવે જલાય

અર્થ—એવીજ તરેહ તનમા ચાર નફસ છે પહેલો નફસ અમ્મારા જે ખુદા જેગર છે જેમા ખુદી, શુરમા, બેદમ વગેરે છે ખીજો નફસ સબ્બામા છે ત્રીજો નફસ મુલ્હીમા છે ચોથો મુતમઈન્ના આતશના રંગનો છે જે ખુદા મીવાલ તમામ ચીજને બાંધી મુકે છે

ઇમી મીમાલ તનમેં દોઝખ, બહેશત, કયામત, દીદાર,
ગઝ કાયમદીન કી સુનો લાઈ ચાર.

હીર્ષ જોર હવા ચેહી દોઝખ હય જન,
કામ ક્રોધ, લોભ, ખડાત પશોમાન.
દીવ હકકે ઇશકમેં રહે માસુર,
ચેહી સચ હચ બહેત ખુબી ગહુ
આપમકો ફના કરના લાઈ જન,
કયામત ઉશીકો કહેતે હય પીછાન
જુ જાહેરમેં માગ કર ઉઠાવેગા કયામતકો અહાહ,
યુ ખાતીનમેં ફના હોકર ખુદ હોના યાકા બીહાહ

અર્થ—એવીજ તરેહ શરીરમા દોઝખ, બહેસ્ત, કયામત, દીદાર છે લોભ, લાલચ, કામ, ક્રોધ, પશોમાની એ દોઝખની ગીમે છે ખુદાના ઇશકમા ચક્રચુર રહેયુ એ બેહેસ્તનુ સાધન છે પેલાને ફના કરુ એ કયામત રૂપ છે જાહેરમા મરીને ખુદા કયામતમા ઉગરમે એમ માની રીતે તેની તરેહ મુના પહેના ખાતીનમા મરી જઈ ખુદા સાથે એક થાં એ અહીની કયામત છે

તોહીદ મગજ મબ કહા બચાનવાગ, કયામત ફનામેં દેખો દીદાર
તનમેં ચેહી કુદરમેં લડના, બહેમ ચેગકો ઝેર કના
તનમેં જખહુ કના ચેહી અમત, ખુદી, શુન્નેકો બી કરના કતવ.

અર્થ—તોહીદ, એક ખુદાની એમ્નાનું જ્ઞાન, વિચનનાર સમગ્રબ્યુ છે. ખાતીનમા ફના થઈ ખુદાના દીદાર જુઓ તનમા ફરશી લડુ અને બહેમ ગેર જો દરવો એજ ખરો અમત છે, અને તે મધે ખુદી, શુન્નેકો પણ કતવ કરવો જોઈએ

જનમેં ચેહી આત ઝગીન આસમાન,
હકકે બીચ પડદા હય ખાનના શુમાન
જનમેં અરશ કુમ્મ ચેહી પીછાન,
દીવ મોમીન કા નવ્યા અરશ માન.
જનમેં ફરેશતા નોદી કહેવાગે,
બેમ નેક હક તઅવાકે આયે

તનમેં હુરાં પરીયાં ચેહી હય જાન,
રૂમ રૂમ પ્રેમ કેદ આવે સો માન.

અર્થ—શરીરમાં સાન આસુમાન ને ઝમીન છે; મનમાં ને વહેમ, ખતરા આવે છે તે ખુદા મેળવવામાં પડ્યા મીસલ છે. તનમાં સાચા મોમીનનું દીલ તે બર્શ; અને તે કરેરતા રૂમ છે ને ખુદાનઆલાના વિચારે કરાવ્યા હૈ છે. તનમાં પ્રેમની રૂમ રૂમ કેદ આવે તે હુર અને પરી રૂમ સમજવી.

તનમેં પાદશાહ રહ હય જાન,
વઝીર સો અકલ હય ત્રય કર માન.
તખ્ત પાદશાહકા નાબી કમલ,
નોખત ગડગડતી હય દસમેં મહેલ.
ધોડા સોહી તન મેં પ્રેમ કેદ બહર,
સુરત કેા અસવારી હય કરના ઉપર.
ચોર ઘટ મેં હય વહેમ ગેર,
શુદ્ધા. બડાઇ ચોર કાલ ઝહેર.
ચેતન તન મેં સોહે કોટવાલ,
કાયા નગર કેા રખતા સમાલ,
સુરાપન સાહેબકી તોપ હય જાન,
પ્રેમકો પલીતા દે, મારના શુમાન.

અર્થ—શરીરમાં પાદશાહ છે તે રહ છે. વઝીર છે તે અકલ છે. તે પાદશાહનું તખ્ત દુદીમા-નાબી કમળમાં છે, નોખત એટલે નગારું દસમાં મહેલમાં ગડગડે છે તનમાં ઘોડો તે પ્રેમની કેદ છે, તે ધોડા ઉપર સુરતને અગ્ન્યારી કરવાની છે. ઘટના ચોર તે વહેમ, શુદ્ધા, બડાઇ અને કાળ વગેરે છે. ઘટનો કોટવાળ તે ચેતન અથવા વિવેક અથવા સ્વારાસાર શુદ્ધિ છે ને શરીરને સમાવી શકે છે. શુગપણું તે સાહેબની તોપ છે. પ્રેમનો પલીનો માફે મુકીને શુમાનને માખ્યાનું છે.

તન બીચ હેગી સો ચેહી માયા,
ઉચે કહેતે હય કએદે અગીક-દરીયા,
તનમેં લોભ સો હય સોદાગર,
ચહાજ નામ હય સુરતકા મગર.

તનમેં મફર કરના ચેહી હય જાન,
 સુરતકો લેજના હક પાસ માન,
 તનમેં ફહેમ દીલ, ચેહી લોહ વ કલમ,
 તનમેં રધયત એ ગરીબીકા દમ
 તનમેં બાગ સોહી મન ઠેર ગહે,
 તનમેં જ્ઞાન મોહી બઝાર હય
 તનમેં હુગા ચેહી જગ વ માલ,
 વન્તુ હુયે દીલમેં સોહી હક જલાલ.
 તનમેં આદીયા હય લાલચ જાન,
 તનમેં તલાટી સો ડહાપણ પીછાન,
 તનમેં દેમાઈ મો હુગા બીચાઁ
 શુન્સા બીછુ, કુઠ સાપ માર

અર્થ—એ શરીરની અદર માયાનો ભય કર ઉઠે. દરીયો ભડેલો
 છે તનમા લોભ છે તે મોદાગર છે, જહાઝ અથવા વહાણ છે તે મુરનવ
 નામ છે દારણ્યકે એનાથી શરીરમા સફર કરવાની છે અને મુગ્ધને ખુદાની
 પામે લઈ જવાની છે. શરીરમા સમજ શકતી તેજ પાગી (ગે) અને કયમ
 છે, શરીરમા રધયત તે ગરીબીપણ છે તનમા બાગ તે મન એક ઠેકાણે
 રાખેલું હોય તે એટલે સ્થિત મનોવૃત્તા છે શરીરમા જ્ઞાન તે બજાર છે
 એજ તનમા ઝર અને માલ છે તનમા ખરી વસ્તુ તે ખુદ તઆવા છે તનમા
 આદીયો તે લાલચ છે, તનમા તનાગી તે ડહાપણ છે, તનમા દેમાઈ તે
 ત્રિચાન છે, તનમા શુન્સો તે વીછી છે, જુધપપુ તે ઝંઘેરી સાપ છે તે
 સઉને મારવા જોઈએ

ચેહી તન સો મમલુદ, મન મુન્વા હય જાન,
 મુખન બોલના મો બંગ, દીલ મહેગમ^૧ પીછાન
 વહેમ ગેર દાલ હક તન્દ મુ હેના,
 ચેહી તનમેં નીમાઝ કા પડના

૧ મહેગમ એટલે મજ્જાની પાંચમ ત્રિયા તન્દની બીનમા એક
 તે માટે નમાઝમા ઉભા રહેવાની જગ્યા દાવ છે જ તન્દ મહેગમ
 . ખુદાને સિજદો-નમન દરમ્યા આપે છે

બહેમ ગેર દુર કર હક તરફ રળુ રહેના,
યેહી તનમેં ગેઝેકા ધગ્ના.

તનમેં ઝકાત દેના હય જાન,
ખુદી માલકો ખેરાત કરના પીછાન.

દીલકો રળુ રખ આપા કે ખોના,
યેહી હુ મથ કલમેં કા પડના.

ખુદ કે ખુદી મેં સે લુલ જાના,
તેહકીક યેહી હુજકા કગ્ના.

આપસ કે આપમેં પીછાનના,
યેહી કુરાન તીવાવત કા પડના.

મન મે હુમા શોર તોફાન,
સોઇ હય ડેરા દેવલ કુદરાત.

મન વશ કર ગગન પર ચડના,
યેહી તન મેં તીર્થ અર્થ જાના.

તનમેં ખેરાત દેના યેહી હય જાન,
ખુદી માલ દુર કરના પેછાન.

અર્થ—આ શરીર તે મસજીદ છે, મન મુલ્લા છે સુખન જોખીયે તે આગ છે અને દીવ છે તે મહેગળ છે બહેમ ગેર કાદી નાખી હક તરફ રળુ નહેતુ એ તનની નમાઝ છે અને એજ તનનો રોઝો પણ છે તનમાની ઝકાત આપી એટલે દીનમાથી ખુદી કાદી નાખી દીસને ખુદ નગર રળુ સખા પોતાપણુ જોવુ એનુ નામ કલમે પડવાનો છે હજ કરી એટલે પોતામાથી પોતાપણુ કાદી નાખવુ પોતાનામા પોતે શુ છે ને પીજાનતુ એટલે કુરાનની તીવાવત કરી અથવા પદવુ મનમા શોર, તોફાન એજ દેહલ, દેહલ અને કુદર પાણુ છે. મન વશ કરી ગગન પર ચડતુ એજ અર્થ પગલુ અને તીર્થ કરવા તનમા ખેરાત દેરી એટલે ખુદી રૂપી માલ જે દીલમા છે તે કાદી નાખવો આ જાનની જગાહત છે

તોહીદ ઇબ્રમકી ચે હુજી રમઝ,

શાહ કાયમદીનને સુનાયા મગઝ,

જળ સુરશીદ કામીલ મેહર કરે,
 તળ તન લીતર કી ખખર પડે.
 હોવે વાસીલ બીચ નુર જલાલ,
 હાંસીલ મુરાદ હોવે હિસકી કમાલ.
 ને વાસીલ હુવા ચાહે હકસે અગર,
 શાહ કામમદીન કહે વો તું કર.
 મુશાહિદા ફના ફીશ શેખ કા કર,
 ખુદી ખો, ને ખુદ હો, અગમ ગદ ચઢ.
 એકે ધુન સુરત મુરશદ ઇશારત પર ને રહે,
 બેમ ગેર કુચ મુખસે ન કહે.
 આપસકા આપ પના મન મેં ન લાગે,
 સુરત ધીરે ધીરે શીખર પર ચલાગે.
 અગર સુરશીદ કામીલ કરે ને મેહર.
 ઝોરાવર આવે તળ પ્રેમ કી લહેર.
 કેદ ઝોરસે સુરત ગદ પર ચઢ લય,
 જહાં ઝલમલ ખાસા નુર દેખાય.
 તુર ખાલે કા ખહોત હય શોર સાર,
 ઝીણા તીખા નુર લાહલ અપાર.

અર્થ—ખુદાની એકતાઈના જ્ઞાનનો બેદ શાહ કામમદીને સમ-
 જાણ્યો છે. જ્યારે સુર-ખીર મેહર કરે ત્યારે શરીરની બીનગ શુ છે તે
 ખખર પડે છે અદર ખુદાતુ નુર છે તેની સાથે મેગરી આવે અને ચેલાની
 મુરાદ પુરી થાય. ને તારે ખુદા સાથે. મગસુ હોય તો શાહ કામમદીન કહે
 તે કરે સુરના સ્વરૂપનું* ધ્યાન ધર, ખુદી ખો, ને ખુદ ચઢ નુરન અગમ
 ગદ ચઢાવ. એક ઘડી ને મુરશદ ઇશારત પર 'ધ્યાન રદયુ' અને મોદા-
 માથી બેમનો કાંઈ સખ્દ નહી નીકળ્યો, આપાપલુ પોનામાથી કાઢી
 નાખ્યું અને મુરશદની મહેર ચઢ તો તે વખતે પ્રેમની બેગવર લહેર આવે
 છે અને તે કેદથી સુરત અગમ ગદ પર ચઢી ગય છે, જ્યાં નુર દેખાય
 છે અને તુર વાગી નો જલુ જખરો અવાજ સંભળાય છે તથા ખારીક
 અનહદ તુર વરસી રહે છે.

નુર સો હુય ઇસ્મ^૧ પાકે જાત,
 જીના ખહોત અજ આજે હયાત.^૨
 ઉમ્મીકા નામ હુય લાહૂત મુકામ,
 વોહુ જગે પોહોંચે હેં આશક તમામ.
 મુશાહીદે ભીતર ખહેશત કુદરત દેખાય,
 ખીના નુરે આવી મુરત ના લગાય.
 જાવે બહાં કે જહાં નુરે દીદાર હુય,
 જીના તીખા જોત અમકાર હુય.
 જો વાસેવ^૩ હુવા ખીચ નુર નુર,
 સો હી મરદ કામીસ કહેલાવે મુર.
 જો કોઈ હુકકો પાવે સો ઇનસાન હુય,
 વગર નહી બેહોશ હુયવાન હુય.
 દાઢી મુછવાઝા કુચ મરદ નહી,
 આઢના આઢે આ આરત નહી.
 એ દાઢી જુઠી, અરબએ અનામર ફી જાન,^૪
 બોલતા હુય સો તો હે નુર રહેમાન.
 જો કોઈ પાવે સો દોસ્ત હુકકો હુય,
 વોહુ આશક ખુદાકા બેશક હુય.
 અગર આરત હોવે યા મરદ હોવે જાન,
 જો કોઈ હુકકો પાવે આહી મરદ પીછાન.

અર્થ—એ નુર જે જળકે છે તે ઇસ્મ પાકે જાત છે અને આજે
 હયાત—અમૃત એટલે જીવેદાનનની શુદ્ધીના પાણીથી પજુ પારીકે છે. એ
 મુકામનુ નામ લાહૂત છે અને ખુદાના જે સાચા આશકો છે તે ત્યાં પોહોંચે
 છે. મનની અદર ધ્યાન ધરવાથી બહેસ્ત અને તમામ કુદરત માલમ પડે
 છે. પશુ જે ખુદાની ઝતનુ નુર છે તે ઉપચી ધ્યાન ખસાડનુ નહી. ત્યાંજ
 સુરતે લગાડવાથી જ્યા ખુદાના દર્શન થાય છે ત્યા પોહોંચાય છે. એ નુર
 બહુજ જીહું છે, તુરના નુસ્તી વચ્ચે જે માણસ પોનાની મુરત પોહોંચાડી
 ચકે છે તેજ ખગે મરદ એટલે ઇનસાનુજ કામીવ છે જે ખુદાને પોહોંચી

શકે છે તેજ ઈનસાન છે. ખાકીના તો લાન વગરના હમવાનો છે. દાદીવાળા સખસો કાંઈ મરતો નથી તેમજ ઓઢણી ઓઢે તે ઓરત નથી. એ દાદી તો ચાર તાવોના જમાવથી એક ફક્ત દેખાવ છે. પણ બીંતર જે બોલે છે તેજ ખુદાનું નુર છે. તે નુરને જે પોહોણી શકે છે તે ખુદાનો દોસ્ત છે. અને તેજ ખુદાનો આસક છે. પછી તે મરદ હો કે ઓગ્ન. અને ઇનસાનુલ કામીલ તેજ છે.

ખુદા નહી મીલતા ઓઝલ, ધુંધટમે^૧ રહે,
ખુદા નહી મીલતા મુખસે^૨ ખુદા ખુદા કહે.

ખુદા નહી મીલતા ભેગ ઝહોઢ કરે,
ખુદા નહી મીલતા વીદ^૩ વઝીફ પટે.

ખલક લોકસે^૪ મુખ છુપા રહેના^૫,
તહકીકે^૬ નહી યે ખુદા જા મીલના.

યે બાતાં સખ ખુદી, શેખી જાન,
શેખી, કરશમે સે^૭ નહી મીલતા મુખહાન.

ખુદી ખોકે, ખુદમે^૮ સે બેખુદ હાના,
તેહકીકે યેહી હય ખુદાકા મીલના.

હક રસીદા^૯ મુરશદ જખ પાવે,
ખુદી ખોકે બે ખુદ હો બેવે.

બે કેઘ પોહાંચા આસ્લી વતન,
સો નહી ભેગમે નહી લોગમે^{૧૦} મગન.

વોહ ખુદા સાથ રંગ લોગ કરતા સહી,
ઉનકે દુનીયા દીન સે કુચ દરકાર નહી.

વોહ દોઝખ સે બી જરા કરતે નહી,
વોહ બહુશતકી આશાલી કરતે નહી.

હક દર્શનદી લીઝત બે ચાખે સો પાવે,
છને ચાખા હાવે ઉસે દુખ ન લાવે.

૧ આલો ફક્ત ધમની ક્રિયાઓ અને પાળવાના કતા છે. અને તે પાળવા ભેઇએ. ૨. ખરેખર ૩. ખુદાને પહોચેલો.

ખુદીકા મરજ તુજ મેં સે મીટે,
 તસબુર હકે જલીલ કા પરગટે.
 મુરશીદ બતાવે યું મુશાહીદા કર,
 બંદીયેત પશુ તુજસે બાવે શુગર.
 હોવે તું એકા એક બીચ નુર રખ,
 ખુદ પશુ તુજસે ઉઠ બાવે તખ.
 ને હાંસીલ કીયા ચાહે હકે કો તો,
 તોહીદ મગજ સે વાકેદ હો.
 તોહીદ ઇદમકા મગજ છુજ કર,^૧
 ઉસી મીસાલ કીના અપે કો કર.
 મુરશીદ કામીલ ખીના કીના હુવા ન બાવે,
 હકે નખી દો કશી ન પાવે,
 મન માને અંસા ભોગ ઝહોદ કર.
 ખીના પીર હકે કો ન પાવે મગર,
 હુઝારે ખરસ તકે વીદ કો પદો.
 બખુત લગા ભોગ ઝહોદ કરો,
 અકેલે આપસ હો કખી બેઠો તુમ.
 ખીના મુરશીદ ન બાવે ખુદી કા છુસમ,
 ચે અખ હુય ખુદી પલે કો અમલ.
 નહી હોતા હુય ઉચ સે ખુદા હાંસીલ,
 ખુદા મીલને કી રાહ હે દીગર.
 ખુદ પલે વાલે કો નહી હુય ખખર,
 વીરદ પદે સે ખુદા મીલતા નહી.
 પરદેઝ કીયે સે ખુદા મીલતા નહી,
 બખુત લગાને સે ખુદા મીલતા નહી.

૧. સહિ વાનો, ખુદી દમી પીર સહેબ દમ્મશ લેખાને તાલીક ઉપર આપવાની સમગ્રજી પાડે છે અને દરેક દેકાએ એજ જોખ આપે છે. દારજીએ ખુદા એજ ખરો છે.

અકેલે ગેઠે સે ખુદા મીલતા નહી,
 ખુદા ખુદા કહેને સે ખુદા મીલતા નહી.
 ઘર બાર છોટે સે ખુદા મીલતા નહી,
 યોગ ખાને સે ખુદા મીલતા નહી,
 બહોત લોજન કીયે સે ખુદા મીલતા નહી.
 ખુદા કે મીલનેકી યે કોઈ રાહ નહી,
 એ સળ હય ખુદી પછા સહી.
 આરેફત વાલેકી યે કમાલીયત નહી જાન,
 યે ખાતું વાલે કોઈ દુજે હય માન.
 દુજા દોના સોઈ દુઈ ઐર ખુદી,
 હક મીલન કી રાહ હય જુદી.
 સો લેહ જુજે કોઈ મુરશીદ કમાલ,
 આપસ કો ફના કર મીલે બીચ હક જલાલ.
 સોહી મરદ આશકે એન ઇનસાન હય,
 વગર નહી તો દુજે હૈવાન હય.
 મુરશીદ કામીલ કી સોળત પકડ,
 હકાપણ આપસના લે દુર ધર.
 મુરશીદ ખતાવે યુ' મુશાહેદા કર,
 ખુદી પછા તુજસે જાવે મુઝર.
 ઇરક ઇલાહી આવે તુજ મહાં,
 તસવુર ઝીયાદેહ હોવે અયાન.
 અવ્વલ મુકામ નાસુત હય જાન,
 સોહી જગા જબ્રાઇલ^૧ કી માન.

નુરે જઈ રંગ, તસવુર આક, અવ્વલ અયાં હોતા હય જાન,
 અવ્વલ મુરશીદેખા કર ચેહી ખુશતા હય માન.
 દીલ જોર જબાન મુકામ નાસુતકા હય માન,
 સો જગા જબ્રાઇલકી હય પીજાન.

નાસુત મુકામકા તસબુર ખુશતા હય જાન,

બહા હુકમ શરીયત કા હય માન

અર્થ—પહેલો મુકામ નાસુતનો છે તે જગ્યા બહાદુર ફરેશતની છે દીલ અને ઝખાનમા આ મુકામ છે અહીયા નુરનો રંગ રાતો છે તર નુર ખાકનો હોવાથી અહી શરીયતનો હુકમ આવે છે

આખા, તારક, સીર, મુકામ મલકૂત હય જાન,

નુરે મીકાઈલ આળ તસબુર હોતા હય માન

તર્ફ તારકે મીરને નઝર આતા હય જેમા ચાદ,

ઇસી મીસાલ મુફેદ રંગ દીખાતા હય જાન

ચાદ જેમા નિરમલ નુર પ્રગટે માન

ઇસ જગે હુકમ તરીકત કા, તસબુર ખીચ ખાદ પીછાન

અર્થ—આખ અંગે માયાની તારક મનુષ્ય મુકામની જગ્યાઓ છે ત્યા મીકાઇલ ફરેશતાની જગ્યા છે તે તર નુરમા ચાદના નુર જેની સફેદ રોશની દેખાય છે અને હવા લાગે છે યહા તરીકતનો કમ રંગ

હોઠ નાક તક મુકામ જખઝત પીછાન,

ઉસ જગે મુશાહિદા હકીકત હય માન

ઉસ ઠામ નુર ઇસરાઈલકા પીછાન,

મખઝ રંગમા ખહોત ઝહુર, તર્ફ નાકસે દેખાતા હે નુર ખાદહેજાન

અર્થ—રોઠ અને નાક સુધી જખઝતનો મુકામ છે હકીકત મુકામની આ જગ્યાઓ છે અહી ઇસરાઈલ ફરેશતાનો મુકામ છે અહી નુરનો રંગ લીનો છે નાક આગળથી આ નુર દેખાય છે

પીછે તસબુર આગ ખીચ હય જાન,

મીર ઐર કાન મુકામ લાઈત પીછાન

ઇસ જગે નુર ઇઝરાઈલ હય જાન,

સીયાહ રંગ મા ઝાતી નુર પીછાન

ઝીણા મીસાલ હે આગે હયાત,

સોહા નુરે હાઈત હે જાન જાત

જવાનીયત ઉમી મે ખહોત હે જાન,

મે જગે હુકમ માનકતકા પીછાન

અર્થ—પછીથી આમનો તસવુર આવે છે માથું અને કાન એ લાંબા મુકામના ધામ છે અહીંયા ઇસ્લામ દરેગતાનું મુકાન છે અહીં ને નું નન્ગ પડે છે તે કાળા-સીંધાદ રંગનું, બહુજ ગ્લાસ, આખે દેવાન-અમુનના જેવું છે. આ જગા બહુ નુરાની છે અને મારફતનો અહીં દુકમ આવે છે

ટીપઃ—જેવી આંદો અપ્પીની ગ્યના છે તેવીજ આ શરીરની અંદર પણ છે મણસના શરીરમા જે હાડકા છે તે પહાડ-પર્વત છે, જે નમો છે તે નદી નાળા વગેરે છે મણસનું પેટ (stomach) છે તે મહા સાગર છે, તેમા જનનગે રમે છે શરીર પર વાગ છે તે ઝાડ છે, શરીરમા દાંત છે તે માસાદારી જનનર છે, શરીરમા ધાર્મિક વૃત્તી તે પક્ષીઓ છે જેહરો તે વસ્તીનાળા બાગ છે, પીઠ તે ઉગળડ અમીન છે બચપણ તે વસત રતુ, જુવાની તે ઉન્દાગો, જુદાપો તો શીયાળો, અને અતીશય જુદાપામા જે અકમ્બની કાતાદી દોષ છે તે પાતખર ગુણ તદસ્તી સાથે પેમે તે જેહેન, ગરીમાન અથવા તકવીફ તે દોઝખ^૨ જલ તે જલાહલ દરેગતો, નાક ઇસગરીન દરેગતો, ગરીર ઓકામ્બ દરેગતો, કાન ઇસ્લામ દરેગતો છે

સાક્ષીક કિતનેક પોહાચે હુય સહી,
કદમ મારફત ને નીકાલે નહી
ઇશી ચાર મઝીલ મે આખેર મે જલાલીયત ઝહુર,
ઉમીમે તમવુર હોતા હુય મોહમ્મદી નુર.
જલાલીયતસે હોતી હુય રહેમાનીયત,
તહકીક મોઇ હુય પુગી કમાલીયત
મુફ્ફેદ રંગ, તસવુર રહેમાનીયત, મોહ મદી નુર,
ઉસમે ચોડી મુખી મીયાહીકા ઝહુર

૧ હમામ બાકર સાદિક (રહીન) ફરમાવે છે કે ખુદાએ તમાર માટે દુનિયામાજ જન્નત અને જહન્નમ નક્કી કરી દીધી છે આરામ એ જન્નત છે અને તકવીફ એ જહન્નમ છે (જુઓ ફરીફુદીન અનાસની “તઝકરુલ ઓલીયા” નામની કીતાબમા છે કે) ખવામ હસન ખસરી (ર૦) એ ફરમાય છે કે બેહિસ્ત ફકત અમન કરવાથી મળતી નથી પણ નેક નીયતથી મગે છે ચોડી પરજગારી હન્ગ સાનના રાજા અને નમાઝથી બેહતર છે

હુયત મુકામ ઉમ્મીકા હય નામ,
 ઉસસે નહી કોઈ બાલાતર મુકામ.
 જલાલીયત હક પર આશીક થી જન,
 રહેમાનીયત હુઈ, તખ હક ઉસ ઇર આશીક હુવા પીછાન.
 ચે ખાત બરી કમાલીયતકી હે જન,
 ઉસે કહેતે હે હકીકતે મોહમ્મદી માન.
 જખ મેહર કરે મુરશીદે કામીવ,
 તખ ચે ન્યામત હોવે હાંસીવ.

અર્થ કેટલાક સાલીકા એટલે થદમજ્જાનના અબ્બાસી ત્યાં પોહોં-
 આ છે અને પછી તેમણે માગેફતમાથી પણ બદાર કાઢ્યોજ નથી. એ ચાર
 મંઝીલમાં છેલ્લે જલાલીયત ધણી છે અને તુર નથી નજર પડે છે. જલા-
 લીયતમાંથી રહેમાનીયત થાય છે. તેજ પુરી કમાલીયત છે. તે નૂરનો રંગ
 સફેદ છે; પણ માંહે રહેજ રતાશ અને કાળાશ નજરે પડે છે એ મુકા-
 મને "હુયત" મુકામ કહે છે, એનાથી આગળ કોઈ પણ મુકામ નથી.
 જલાલીયત સુધી સારેક હક એટલે ખુદ ઉપર આશક થાય છે, પછી
 રહેમાનીયતને પુમે છે ત્યારે ખુદ તેની ઉપર આશક થાય છે. એ મોટી કમા-
 લીયત છે; એ હાલને ખરેખરી મોહમ્મદી હાલત કહે છે. એ મુશીદ
 મેહર કરે તોજ એ હાલતે ખુમાય છે.

કમાલીયત પુરી ઉસકી કમાલ,
 જો વાસીલ હોવે ખીચ હક જલાલ.
 ખીના ખુદીપણે જો મુશાહેદા કરે,
 તસબુર ઉસકી નઝરમેં પડે.
 જખલગ એ મકસદ ન પાય,
 તખ લગ મુરત જરા ન ડગાય.
 ખહેતેક સાલીક મલકૂત જખરૂતમેં અટક રહેતે માન,
 ખહેતેક જલાલીયતમેં મસ્ત હો રહેતે માન.
 જો જલાલીયત મેં મીલ રહેમાનીયત કરે હાંસીલ,
 સો સાલીક પુરા હુવા કામીલ.
 જલાલીયતમેં જો હય મસ્તાન,
 ઉસે સાલીકકી કમાલીયત બરી પીછાન.

જલાલીયત મસ્તીઝે હજમ કર,
 રહેમાનીયત વોહી પાયે મગર.
 મન્તાનમે ઉનકી હય એક મઝીલ અધીક,
 માલીક ઉપર હક આપ હય આશીક
 મન્તાન આશક હક પગ હય જાન,
 માલીક પર હક આશીક હે માન
 ડેતેક સાલીક મવકૂતી જળકતી હય જાન,
 મે માલીક પગ હક નહી આશીક માન
 અન્વય આવે હાલે મન્ની ચોર જલાલીયત,
 જલાલીયત ગુઝરે, તો હોવે રહેમાનીયત
 મે કામીવ પુગ હય માલીક,
 ઉમ પર હક તઆવા હય આશીક
 બા મુહુબત પકડ મુન્શીક કામીક,
 ચે કમાલીયત તુળે દોવે હાસીવ
 શાહ કાયમદીન ખુદ ભુવ ગયે,
 બેખુદ હો હકમે મીલ રહે

આર્થ—જે હક જલાલી સાથ જોડાયેલો હોય છે એટલે જ
 હદમાં મળી જાય છે તેજ પુગે રમાનીયતને પોલોચેનો રહેવાય છે. જે
 ખુદીપણુ જોઇને ધ્યાન ધરે છે તેની તજજ આગળ તસગુરુ-દેખાવો
 આવે છે અને જ્યાં લગી એ તસ ગુને તજજ નહી પડે ત્યાં સુધી ધ્યાન
 ખીલકુલ દગાનુ નહી ધણા સાનીક મનૂન જગતમાં અગ્રી રહે છે.
 અને વણુ જલાલીયતમાં મગ્ન થઈને તાજ પડી રહે છે

જે જલાલીયતમાં મગ્નને રહેમાનીયતને પોતાંયે છે તેજ સાલીક
 કામીવ કહેવાય કે જલાલીયતમાં જે મગ્ન રહે છે તેના કમતા સાનેડનો
 દગાને વધારે છે કારણ કે જે જલાલીયતમાં મગ્ન રહે છે તે રહેમાની-
 યતને પોહોચતો નથી જે જલાલીયતની મસ્તી હજમ કરે છે તેજ રહેમા-
 નીયતને પોતાંયે કે એ મન્તાનથી એક મઝીલ આગળ છે માલીક ઉપર
 ખુદ આશક હોય છે અને મસ્તાન ખુદ ઉપર આગ્રહ રહે છે રદનાક
 સાલીક મનૂત, જગતમાં અગ્રી રહે છે તે સાલીક પગ ખુદ આશક
 થતો નથી તેના મગ્નીની હાલ આવે છે એ મન્ની અને જલાલીય-

તની હાલતમાંથી પસાર થાય તોજ રહેમાનીયતની હાલત આરે છે. અને ત્યારેજ સાલીક પુરો ઠહેવાય છે. મોહબ્બતથી મુરશદ કામીલનો હાથ પડે કે એ કમાલીયત તને હાંસીલ થાય. શાહ કામમદીન ખુદી જુલી જઈ, મેખુદ થઈ, દકમાં મળી ગયા છે.

વ શી—અન્ફોસેકુમ અકલા-તુખસેરત. (કુરાને શરીફ).

અર્થ—શું તમારી જાતમાં (હમારી કુદરત) નથી જોતા ?

વકિલ અદે આયાતુલ લિલમુકેનીન. (કુરાને શરીફ)

અર્થ—જમીનમાં નિશાનીઓ છે તે આકીનવાળાઓ માટે છે.

સાહેબ ખડા સત્તાર બુબુર્ગ અલેખ,
 ઉનને ફરમાયા તું તુંજમે આંખ ખોલ દેખ.
 માંહી દેખ રૂહ કી કરકા જોર હે,
 અહમદ કી મીજલસ જોર તુરકા ચોર હય.
 સાતું ફલકે કી ખુબી ખુબ લગે,
 અરશ જોર કુરસ કે કીંગરે જગમગે.
 જોર ખુબી નહી કહી જાવે યહાં,
 કુદરત અથાગ અલેકે હય અયાંન.
 સખસે આગે સુન મેદાન અપાર,
 તામે હે આપો આપ કીરતાર.
 જીણા, તીખા વોહ શુંજાં ખાવે,
 સો ન લીખા ન કહા જાવે.
 સો હકતાલા કે નહી રૂપ રેખ,
 અપાર નુર અનહદમે અલેખ.
 માંહે સખ તમાશા જોર દીદાર નુર,
 જહાં જાકે પહોંચે સોઈ નર શુર.

અર્થ—ખુદા મોટો શક્તીવાળો અલેખ છે. તેણે કહ્યું છે કે આખી બીને તું તારી ખેતની જાંદર જો તે રૂહ જ્યારે જાંદર ખુસે છે ત્યારે

શુ માલમ પડે છે તે જો પેચબર સંવમની મીજલસ અને ગુરનો અવાજ
ત્યા છે ત્યા સાતે આસમાનની ખુબી માલમ પડે છે સાતમું
આસમાન અને ત્યા ખુદના અરણ્ય ગુર જગમગે છે તેની ખુબીતુ
વર્ણન થઈ શકતું નથી અહીંયા અધ્યાય કુદરત નઝરે પડે છે તે બધાથી
આગળ મુન ગેદાન ॥ જેમા ખાસ હીસ્તાર છે ત્યાં ગુર બહુજ નીચ
છે અને તેનું વર્ણન પણ થઈ શકતું નથી તે ખુદતાલાની ઝાંઝ આટી,
શિકલ કે રૂપ રેખ નથી અનહદ અપાર ગુર છે ત્યા કોઈ મુગે પુરપુર
જાઈ શકે છે

ફતહના જિહાદિલ અમગરે, વ રજાઅના જિહાદિલ
અકબરે (હદીમ)

અર્થ—નાની શહાદ અમે ફતેહ કરી છે અને હવે મોગી શહાદ
તરખ વખા હીએ

પ્રીસાદ અકબરે બરા હુય ઘટ ખીતર,
ઇસ વખતે તુ નહી આતા નઝર
બડે બડે ચોઘ ઘટ મે હુય જાન,
પોહ્યાઅને નહી દેતે તલક રહેમાન
અબવ ખુદી હુય બડી હરામખોઝ,
સખકા મરદાર હુગા એ ચોર
ફસરા કામ બડા મરદુદર,
એક પલ સગ હીલ નહી કરતા મબુદ
ગુમા બડા હુય શેતાન,
ફર પાડતા હુય અજ રહેમાન
હીર્મકાઝ ગહોત હુગા ઓઝ,
હંઝુગી હક મે ડાલે તોઝ

૧ મેટા જથ્થા એન્લે મગ, કોન લોભ લાલચ માન અકરામના
ખ્યાલો નગેરે તોફાન તે શુ શુ તોફાન છે તે નીચે સમજાવ્યા છે ૨ ખગમ
૭ લોભ

તની હાલતમાંથી પસાર થાય તોજ રહેમાનીયતની હાલત આરે છે. અને ત્યારેજ સાક્ષીક પુરો કહેવાય છે. મોહબ્બતથી મુરશદ કામીલનો હાથ પકડ કે એ કમાક્ષીયત તને હાંસીલ થાય. સાદ કાવમદીન ખુદી સુલી જઈ, મોખ્બદ થઈ, દકમાં મળી ગયા છે.

૧ પ્રી—અન્ફેસેકુમ અકલા-તુખસેડન. (કુરાને શરીફ).

અર્થ—શું તમારી જાતમાં (દમારી કુદરત) નથી જોતા ?

૨ ફકિહ અદે આયાતુલ લિલમુકેનીન. (કુરાને શરીફ)

અર્થ—જમીનમાં નિશાનીઓ છે તે આકીનવાળાઓ માટે છે.

સાહેબ ખડા સત્તાર ખુબુર્ગ અલેખ,
ઉનને ફરમાયા તું તુંજમે આંખ ખોલ દેખ.
માંહી દેખ રૂહ કી કરકા જોર છે,
અહમદ કી મીજલસ ઔર તુરકા શોર હય.
સાતું ફલક કી ખુબી ખુબ લગે,
અરશ ઔર કુરસ કે કીંગદે જગમગે.
ઔર ખુબી નહી કહી જાવે ચહાં,
કુદરત અથાગ અલેક હય અયાંન.
સખસે આગે સુન મેદાન અપાર,
તામે છે આપો આપ કીરતાર.
ઝીણા, તીખા વોહ શુંજાં ખાવે,
સો ન લીખા ન કહા જાવે.
સો હકતાલા કેા નહી રૂપ રેખ,
અપાર નુર અનહદમે અલેખ.
માંહે મળ તમાશા ઔર દીદાર નુર,
હાં જાકે પહોંચે સોઈ નર ગુર.

અર્થ—ખુદ મોટા ચકવીવાળો અલેખ છે. તેણે કહ્યું છે કે આંખ ખોલીને તું તારી પેલાની જાંદર જો તે રૂહ જ્યારે અંદર ખુસે છે ત્યારે

શું માલમ પડે છે તે જો. પેગંબર સદ્ગુણની મીઠાવસ અને તુરનેા અવાજ ત્યાં છે. ત્યાં સાતે આસમાનની ખુબી માલમ પડે છે. સાતમું આસમાન અને ત્યાં ખુદના અરસું નુર હમમને છે. તેની ખુબીતું વર્ણન થઈ શકતું નથી. અહીંયાં અધાગ કુદરત નહરે પડે છે. તે બધાંથી આગળ મુન મેદાન છે જેમાં ખાસ કીરતાર છે. ત્યાંનું નુર બહુજ ઘીછું છે અને તેનું વર્ણન પણ થઈ શકતું નથી. તે ખુદતાલાની કાંઈ આકૃતિ; સિકલ કે રૂપ રેખ નથી. અનહદ અપાર નુર છે ત્યાં કાંઈ શુરો પુરખ જઈ શકે છે

ફતહના જિહાદિલ અમગરે, વ રબાઅના જિહાદિલ અકબરે. (હદીસ.)

અર્થ—નાની જહાદ અમે ફતેહ કરી છે અને હવે મોટી જહાદ તરફ વળ્યા છીએ.

શીસાઢ અકબરે ભરા હય ઘટ બીતર,
ઇન્સ વાસ્તે નુર નહી આતા નઝર.
બડે બડે ચોર ઘટ મેં હય જાન,
પોહોંચને નહી ફેતે તલક રહેમાન.
અબલ ખુદી હય બડી હરામખોર,
સખકા સરહાર હેગા એ ચોર.
ફુસરા કામ બડા મરદુદર,
એક પલ ભર દીલ નહી કરતા સબુદ.
ગુરસા બડા હય ચેતાન,
ફર પાડતા હય અઝ રહેમાન.
હીર્ષકાઢે બહોત હેગા ઓર,
હઝુરી હક મેં ડાલે તોડ.

૧. મેટા મધકા. એટલે કામ, ક્રોધ, લોભ, લાલચ, માન અકરામના ખ્યાલો જોરે, તોફાન તે શું શું તોફાન છે તે નીચે સમજાવ્યા છે. ૨. ખરાબ.
૩. લોભ.

લોભ બડા હય ઇબલીસ^૧,
 ભુલા દેવે હકે જગદીશ^૨.
 માયા બડી ડાકણુ હય જાન,
 મોહ લગા રખતી હય બાંધ.
 ઇંજાન કા હય ઝોર બડા,
 પીછા તેરા ન છોડે જરા.
 સ્વાદ તેરા રહે લપટાઈ,
 એકે પક્ષ બર દુર ન જાય.
 બાતાં બડી હય દુશમન,
 નહીં લગને દેતી હકે સેં ધુન.
 કેતાકે ગદગતકા બી ઝોર
 હકે સેં નહીં લગને દેતી દોર.
 ઐશ હય એકે બડા દુશમન,
 નહીં દેતા હકેમે મીલન
 નીક બડી હય મુરદાર,
 તોડ ડાલતી મુરતકા તાર.
 બગેત ઝોરાવર હય ડહાપન^૩,
 ગલે બહોત ઉસકા હે બાંધ.
 આખરૂં બડી દુશમન હય જાન.
 કદમ નહીં ધરને દેતી તરફ રહેમાન.
 ગેર ખતરા જાણ મજલ પહોત હય જાન,
 ઇંતમાન કે બના રખે હુયવાન.
 ઇતના તોફાંન હય ધદ લીનર,
 વાસ્તે નુર નહીં આતા નજર.
 ઇતના કુટુંબ બસે ઘટ મહો,
 ઇસ્કા નામ આ હય દુનીયાં.
 ઝોરત મરદ, ઝોર ફરજંદ.
 કયા પેમા કયા માલ ખન.

દુનીયા નામ ઇસકા નહી હય^૧,
સમજ તોહીદ કી ખાત કહી હય.

આગે કહા ભીતર તોફાન,
ઉસકા નામ દુનીયા હય જાન.

બાહર કુટુંબ છોડે સે કુછ હાથ ન આવે,
ભીતર કુટુંબ છોડે સે હક ઠા પાવે.

શરીયેત વાલે કહે ઐરત, મરદ, ફરઝંદ,
ગાયાં, બેંસાં, માલ, ધન.

ઉસકો દુનીયા કહેતે હથ જાન,
મારફત વાલે ભીતર તોફાન કો દુનીયા કહેતે માન.

આગે કહા ભીતર તોફાન,
ઉસકા નામ દુનીયાં શેતાન.

ઇસ તોફાનને મન બાવરા કીયા હય,
અકલ હોશ હક પીછાનકા ધીન લીયા હય.

કુનફિદ-દુનિયા કો અન્નકા ગરીબુન અસો કઆબેદી
સખીલિન વ અદા નફસકા મિન અસ્હાબિલ કુબર.

અર્થ—દુનિયામાં તુ ગરીબીથી અને મુસાફરની માફક બાલ અને
પેલાને મરેલાઓ જેવો સમજ

૧. સરખાવો શેખ સાદીની શીરીઓ

શીરત દુનીયા અઝ ખુદા ગાફિલ ખુદન,
ન અઝ કુમારો નુકરે ઓ ફરઝંદો ઓ જન.

અર્થ—દુનીયા એટલે શું ? ખુદાથી માફીલ થતું તે. પેસા, કપડાં,
ફરઝંદ અને સ્ત્રીથી માફેય થતું ને નહી.

નફસ અમ્મારા લીતરસેં દુર કર.

ન હોવે ખરાબી તેરે દીલકી અંદર.

વનહન નફસા અનિલ હવા, ફેધન્નલ જન્નતા હેયલ ખાવા.

અર્થ—જેણે ખોતાના નફસને ઇચ્છાઓથી રોક્યું તેને માટે કેટલાઈ જન્નત છે.

કલમ બીચ મુરત તોફાનકી માર,

કુવત નફસકી જડસેં બહાર કાઢ.

ફેધન્ના ખચેરઝ ઓદિતકવા (કુરબન શરીફ)

અર્થ—બહેતર તોશો-ભાયું તકવો-પરહેઝગારી છે.

કિઆમતુલ મરએ અલા ઈદ્રે હિમ્મતેહી—

અર્થ—માણસની હીમન પ્રમાણે તેની ક્યામત છે.

તકવાકે સાથ દીલ આખાદ કર,

સાથ હીમ્મત દીલ કીતેક ખુશાલ કર.

અદદુનીયા છ કતુન વ તાલેખોહા કીલખ. (હદીસ)

અર્થ—દુનિયા મુરદાર છે અને તેને આદનારા કુતરા સમાન છે.

તકુદ દુનિયા ઇખાદતુન

અર્થ—દુનિયા છોડવી એ ઇખાદત છે.

મીસાલે તીર દીન દુનીયાસે ભાગ,

મુરશીદ બતાવે ઇશ્વારા ઉસી રાહ લાગ.

કામ, ખતરે બહેમ લીતર હય જાન,

સોહી પડદા હય બીચ રહેમાન.

ખતરે બહેમ હો ભાતકે હય જાન,

એક દીનકે એક દુનીયાકે પીછાન.

મારફત રાહ મેં દીન પરદા કરતા હય,

દુનીયા સો શીક કુશર કહેલાતા હય.

દીન કયા હય, બીન દેખે બંદગી કરે,

દુનીયા ઉસેં કહીદિ ને હકસેં ગાફીલ રહે.

અર્થ—એક તીરની મીસાલ દીન અને દુનીયાથી નાસી જા અને

સુર-મુગ્ધ બનાવે તે રીને ધ્યન ધર તમ, ખનરા, - જેમ જે દીવમા છે તે તારી અને ખુદ વન્ને પદ્મ મીઝાવ છે જેમ ખનન બે જાનના છે, એક દીનના અને એક દુનીયાના સાધારણ રીને જેને આપણે દીન એટલે ધર્મની ક્રિયાઓ કીધે છીએ તે છુદ વાની દોષથી ખુદાઈ જાન મેળવવાના એક પદ્મરૂપ છે ખુદથી તારીફ કરનારી જેટલી આત્મે છે તે દુનિયા કહેવાય છે અને એ દુનિયા ખરી રીને જોતા હીર્ષ અને દુઃખ છે દીન તે શુ ? ખુદને જોયા અગર સમજ્યા વગર તેની મદની કંઈ તે દુનીયા તે શુ ? ખુદથી ખીલુવ શાકેલ નદે તે જ્યાં ખુદને સમજ્યા વગર તેની મદની કંઈ તે તેની ક્રિયા માનના પદ્મરૂપ ગણાય એ ઉધાર છે

હીર્ષ હવા, ઇંકજત હીઝઝન, ખનરે એ દુનીયા હય જાન,
નમાઝ પેઢા, કીતાબ પદના, એ લુખ લુખએ દીન કે માન
માલ ફેલદ, ગુમાન, ખાતા, એ હીર્ષ દુનીયા હય જાન,
ખહેન્ત કયામત કી આશા, એ હીર્ષ દીનકી હય માન
કીતાબ પદના, વીર્ષ, અનર, મનગેબ ચે કામ દીની હય જાન,
ચહા જાના, વહા આના, એ કામ દુનીયાકા પેજાન
બહાને લાના, વો ખાના, એ બહેમ દુનીયાકા માન,
સખક હર્ષ યાદ કરના, હાશીલ હોના, એ બહેમ દીનકા હય જાન
ચે લુખલુખએ નેક બદ બીચ હકીકત મોઢ જેઠ હય માન,
જેઠ મોઢ પદા હય હકે બીચ જાન
પદા મોઢ અધાગ બીચ દીવ,
તબ લગ નહી દીખતા હય હકે જલ
લુખલુખએ દીનને ખહેન્ત દેા પાવે,
પણ ગાસીવ હકે તો દુવા ન જાવે
ઈન્ને ઝીયાદેહ બહી-તને એક ખાગ, હો જાયના મુન્કા ઝમકાગ
બીચ મુ દીવન કે મીલતા, એ મુગતમ નહી પાતા

અર્થ—દુનીયાના ખનન તે હીર્ષ, લેબ, તરજના ખ્યાલ વગેરે છે દીનના ખાન તે નમાઝ પદના, ગેર અથવા કીયાત પદવી વગેરે

છે કારણકે તે વગર સમજે ચાલ છે દુનીયાને હીસ^૧ તે માલ, ફરજદ, શુમાન વગેરે, દીનની હીસ^૨ તે બહેન, ક્યામતમા આસની આશા, દીનનું કામ તે કુરાન પદ્મ, વીદ^૩ કરવો, અસર મગરેન^૪ ગોરેની નમાઝ પદવી તે, દુનીયાનું કામ તે અકીથી તલી આનનું જવું ગોરે દુનીયાને બહેમ તે અલીથી લાનનું, પેની ચીજ ખાવી વગેરે, દીનનો બહેમ એ કે પાઠ મોઢે વર, ફલાણુ યાદ કર, કુરાન મોઢે રી ફારજ બન, એવા ખ્યાન મનમા આવે તે એ બધા બહેમો અને ખનગઓ ખુ । મેળવનામા પૂજા મીમાન છે કારણકે તે સમજ અને દશક ગરના છે પહેા એજ અધાર દીનના બહેમો રાખનાથી જુ તો એ રગન મજે અને એજ વખત ત્યા ખુના નુનો જલમર દેખાય પણ ખુ । સઘે મેળાય થનો નથી ૧ રાન નુ માથે મળી જવાથી જે મરતમો મજે છે તે બહેનથી મળનો નથી

જો હુખલુખએ^૫ દીન દુનીયાકે છોડ, દના કીશશેખ દનારી^૬
રસુલ હોગા,

સો હક તઆવા બીચ વાસીવ હોગા
જવું પાનીમે પાચ મીવતા હય બાન,
યુ આશીડ મીવ જાયગા બીચ નુર બહેમાન
યે સર્ફ નહવ^૭, મખક, વીદ^૮, તમચીહ અડ હય બાન,
અટક મોહી શીયત પીછાન
શીયત મોઈ હય હદ,
તરીકત, હકીકત સો હય બેહદ
મારેફત સો અનહદ બાન,
એકા એક હોના બીચ નુર બહેમાન
બહેન ક્યામત ડા તોગા^૯ કરના ભાઈ બાન,
અહુ અમલ સો શીયત પીછાન
લીત^{૧૦} બહેમ ગેર હુર વગબના,
તરીકત નામ ઈમકા ચીછાન
હજુર હોના હકકી તરફ
દેખના દીદાર નુર અગમગ

૧ બહેમ, ખનસ ૨ આનરલુ ૩ તોરે ખુસાફરી સાફ તીધનો
રાક એવે તૈયારી

આશક નીર્મલ હો દેખ માશુક કો જાન.
હકીકત ઉસકા નામ પીછાન,
એકા એક નુર દીદારમે^૧ મીલ ગયા જાન,
ઇસકા નામ સો મારેફત પીછાન.
ખુદ લુલ હુવા હક બીચ વાસેલ,
વો પોહોંચ કમાલીયત કો હુવા કામેલ.
ઐન ગૈન મેં એક તુકતેકા તફાવત હય જાન,
યુ' બંદા ઐર અક્લાહ બીચ ખુદી હય જાન.
તુકતા બીચસે ઉઠ ગયા તો ઐન હય જાન,
ખુદી બીચસે ખીસ ગઈ તો હય રહેમાન.
તો ઇસ મુરાદ કો પોહોંચ ગયા,
સો “ઇઝા અંતુમુલ પુકર” હો રહા.^૨
વોહ અક્લાહ ઐર ખુદા કીસકો કહે,
ઐર વોહ રખે સો કીસે કહે.
ખુદ ખુદપણે સેં નીકલ ગયા,
વોહ બે ખુદ ઐન હો રહા.
ઇસી મીસાલ નાસૂત મલકૂત જાન,
ઇસી મીસાલ જખરૂત લાહૂત પીછાન.
નાસૂત, મલકૂત, જખરૂત તકે ખામર^૩ હય જાન,
લાહૂત હુવા તખ કામીલ પીછાન.
જખ લગ દુધ, દહી મસકા તખ લગ હય કચ્ચા,
જખ બી હુવા તખ પુરા કામીલ પકકા.
જખ લગ દેખના દેખાના હય જાન.
તખ લગ વો મગકા હય પીછાન.

૧. અર્થ—જ્યારે તમે (સાચા) ફકીર થાઓ ત્યારે અત્યાદ સાથે એક યજ થકો હો. આવી ઘણી દલીલો અને એવીજ રીતની ઘણી ખામતો મરજાના રૂમ સુદેનની મસનવી સરીફમા લખેલી છે તે જોઇને ખાતરી કરવી. - કચ્ચો

કેખને કી છનમ, આપ હુવા બન,
ઉસ્કા નામ થી કહેલાયા પેછાન.

અશ-શરીઅતો અફચાલી, વન-તરીકતો અફઆલી,
વલ-હકીકતો આરેવાલી, વલ-મારેફતો રારુલ-મઆલી.
(હદીસ)

શરીઅત હજગતકા ગેલ હય બન,
તરીકત હજરતકા ફેર હય માન
હકીકત હજરતકા અહવાય હય બન,
મારેફત મુરાદ મરમ કમાલીયત પીછાન,

અર્થ—શરીઅત તે પેગંબર (સં) ના બોલેલા બોલ છે, તરીકત તે તેમના કરેલા કામ છે, હકીકત તે તેમની રહેણી કરણી છે, મારેફત તે તેમની કમાલીયતે પોતેની જ્ઞાન છે

હજગતકે આર નામ હય બન,
મેહમુદ, મોહમદ, અહમદ, અહદ પીછાન
અમીન કે નીચુંકી આફગીન હજગતકો મહમુદ કહેતે હય બન,
દરમ્યાન લોકે આદમ યાદ હજરતકો મોહમદ કહેતે હય માન
આસમાન ઉપરકે લોકે મવાયક લે હય બન,
મેહ હજરત ગે અહમદ કહેતે હય પીછાન
આરશ ખીચ નુરે દીદાર લાહદ હે બન,
બહા હય લાજગત એન અહદ માન

અર્થ—પેગંબર સદનમના નાર નામ છે, મેહમુદ, મોહમદ, અહમદ અને અહદ અમીનની નીચેની પેદાવજ હજગતને મેહમુદ કહે છે, આ વરતી ઉપરની આદમ બાન તેમને મોહમદ કહે છે, આસમાન ઉપરના ફરંગત તેમને અહમદ કહે છે, અને સાનમા આસમાન ઉપર જયા અનહદમા દીદાર નુર અર્થ છે ત્યા તેઓ નુ નામ અહદ છે

અહર અહમદ બીચ મીમ હવ કર,
 શરીયત બનાઈ હુય હકને મગર.
 કુરાન બીચ શરીયત, તરીકત, હકીકત. મારેફત જાન,
 સમજનેકા ઉમમે ફેર હુય પેછાન.
 ઘહુ' મીયાલ કુગાન હુય જાન,
 ઘહુ'કા જો બનાવે મો બને પીછાન.
 ઘહુ' કી કોઈ ધુધરીયાં બનાયે, કોઈ ગેટી પકાય,
 કોઈ મલીલા પકાય, કોઈ મીલાઈ બનાય.
 શરીઅત કે લોકુ'કી મમજ દુધ હુય જાન,
 તરીકત વાલેકી મમજ હહી દય માન
 હકીકત વાલેકી મમજ મમકા જાન,
 મારેફત વાલેકી મમજ ધી હુ પીછાન
 શરીયત વાલે હકીકતકે કહેને યઃ કાએલ હુય માન,
 તરીકત વાલે હકીકતકે ફાએલ યઃ કાએલ પીછાન
 હકીકત વાલે હકીકતકે અહેવાલ યઃ કાએલ હુ માન,
 મારેફત વાલે મુરાદકો પોદોંચ ચુકે હુ જાન.

એ ૧—અહર અને અહમદ ૧-એ એક “મીમ અશ” નાખીને એટલે કે મીમનો પડો નાખીને ખુશને શરીયત બનાવી છે કુરાન શરીફમાં શરીયત, તરીકત, હકીકત, મારેફત ચાઝ મીમે છે પણ સમજવામા ફેર છે. દાખલા તરીકે કુરાન શરીફ પકે માફક છે વકેનુ જેની પકવાન માણસ બનાવવા માગે તે બનાવી શકે છે કોઈ ગેટી, તે કોઈ ધુધરીયાં રોમ તે કોઈ મલીલા તે કોઈ મીયાલ એમ સહિ પેત પોતાની મરજ માફક બનાવી શકે છે તેમજ કુરાન શરીફના પણ માણસ પોતાની મમજનકતી પ્રમાણે અર્થ કરી શકે છે તરીકત વાળાએ જે અર્થ કરે તો દુધ માફક છે, તરીકત વાળા જે અર્થ કરે તે હી માફક છે, હકીકત વાળાની મમજ માણસ માફક છે મારેફત વાળાની ધી મીસાવ છે શરીયતનાળા હકરતે જ મ્હુ તે ઉપર ખ્યાન લગાડે છે, તરીકતવાળા હકરતે જે કામે જાવા તેની ઉપર વવાગે ખ્યાન આપે છે હકીકતવાળા હકરતની રહેણી રસીના કાયવ છે, અને મારેફતવાળા મુશબ્બે પોરોગી ગયા છે

અઘલાહુ ઝોર રસુલને શરીયત ઝાહેર ખોલ ફરમાઈ હય,
તરીકત, હકીકત, મારેફત ખાતીન રખખી હય.

“અલ ઇનસાનો સીરરી, વઅના સીર્ફલા હે તઆલા.”

ઇનસાન સીર^૧ મેરા હય બન.

મેં સીર ઇનસાનકા હું પીછાન,

અઘલાહુ તઆલાને યું ફરમાયા હય બન.

ને આશક હોવે સો રાહ લેવે પીછાન,

કુરાન, હદીસ ફરમાન અઘલાહુ રસુલ કા હય.

ઝાહેર હાલ શરીયત ખોલ ઠહા હય,

રસુલીલાહને મોઘમ ખાત ફરમાઈ હય બન.

“મન અરફા ન ફસહુ ફકદ અરફા રખાહુ”^૨ પેછાન,

ફીર હક તઆલાને ઇસારા કીયા કે ખોલ દેખો માંહી.

“વફી અન યુસે કુંમ અફલા તુખસેફન”^૩ મમબઈ,

ને આશક અપને નફસકો પીછાનેગા.

સો હક તઆલા કો ખી પીછાનેગા

ને પીછાનેગા સો ખીય નુર દીદાર.

હો બયગા અબદ માઆબુદ મેં એકાકાર.

ને કોઈ શરીયતમેં અટક રહેગા,

વોહ તરીકત, હકીકત મારેફતકો ન પાયગા.

૧. બેદ. ૨. જેણે પોતાના નફસને ઓળખ્યો તેણે પ્રદાને ઓળખ્યો. ૩. પ્રદા તમારા સ્વાસ્થમાં છે પણ તમે જાણતા નથી. (કુરાનેશરીફ) પ્રદાએ જે પ્રદાના રસુલે શરીયત ઝાહેર રીતે ખોલીને દેખાડી છે; તરીકત હકીકત અને મારેફત બેદ ખોલીને દેખાડી નથી. માલુમ મારો છુપો બેદ છે એને હું માલુમનો છુપો બેદ છું એવી રીતે પ્રદાએ ફરમાવ્યું છે. જે પ્રદાના આશક હોય તે રસ્તો સોધી લે. કુરાન અઘલાહુ ફરમાન છે અને હદીસ રસુલના ફરમાનો છે. તેમાં શરીયત ઝાહેર રીતે ખોલીને ઠહા છે. રસુલુલ્લાએ મોઘમમાં કહ્યું કે જેણે પોતાના નફસને ઓળખ્યો તેણે પ્રદાને પીછાળ્યો. પછી ઇસારામાં કહ્યું છે કે દીદારના નુરમાં મળ્યા જશે તો તે અને તેના પેદા કરનાર બન્ને એક થઈ જશે.

કોણ હકકા પુરા હોને કે એક વાર નુર અલકેગા,
જખ કે વોહ શરીયતી બહેસ્તમેં જાયગા.
શરીયતમેં અટકા મો વાસીલ હક ન હોવે,
કયું કે વોહ આપમકી ખુદી નહીં જોવે.
કરીકત, હકીકત, મારેફત કેા મમજેગા,
મો ખુદ જુલ હક ખીચ મીલ જાયગા.
એ હક રસીદકી રાહ હય જાન,
ઉમ્મકા નામ ઇન્દમ તૌહીદ પીછાન.
હજરત ઝાહેર જોલ કર કહેતે જો,
તો બલક તમામ શુમરાહ હો જાતી બહો.
ના તરીકત હકીકત મારેફત હમીલ કરતી,
ઝોર શરીઅતસે ખી શુમરાહ હો જાતી.
તરીકત, હકીકત, મારેફત ઝેમી રાહ ફહેલાય,
જો ખીન મુરશીદ સમજે વોહ શુમરાહ હો જાતો.
ઇન્દ વાસ્તે હજરતને બાતીન રખી હય બાત,
જો હકનેં મીલના ચાહો તો પકડો મુરશીદ કામીલકા સાથ.

અર્થ—જે શરીયતમાજ અટકી રહે છે તે તરીકન દકીકન અને મારેફતને પોહોચતો નથી જ્યારે શરીયતી બહેસ્તમાં જાય ત્યારે ખુદનો ફાલ પુરા કરવા સાર એકનાર ત્યા તે માલુસને નુરનો અલકાર માલમ પડે છે પણ તે કાઇ ખુદાથી વાસીલ થતો નથી એટલે ખુદામા મળતો નથી. તેમજ તે માલુસમાથી ખુદી પાહું અથવા ‘ફુધ’ પણ જાતી નથી જે માલુસ તરીકત, દકીકત અને મારેફત સમજે તેજ માલુસમાથી ખુદી નીકળી જાય છે અને તે ખુદાની સાથે મળી જાય છે જે ખુદાને મળવાનો રમ્તો છે તેનું નામ ઇન્દમ તૌહીદ છે જો એ હજરત જોલીને ફેલતે તો તમામ ખવદ શુમરાહ મધ જાત લોક તરીકત, દકીકત અને મારેફત હાસીલ કરતે નહીં એટલુજ નહીં પણ શરીયત મુજ્જન પણ ચાલત નહીં. તરીકત અને મારેફતની રાહ એવી છે કે મુરશીદ જાયગા ગુઝ વગર માલુસ તે ગહે ચાલવા જાય તો શુમરાહ મધ જાય તેથી હજરત ‘મુલુ-વાહે’ એ બેદો ધુખા રાખ્યા છે તેટલા ગાટે જેને ખુદાને મળવું હોય તેણે મુરશીદ કામીલ અથવા સાતશુદનો સાથ પકડવો

મદલા રાએખા લહુ, લા દીના લહુ, વ લા ધરફાના
લહુ, લા જાએખા લહુ, વલા ઊન્સા લહુ, વ કાલલ ફુદ્સો,
ઓલીયાઓ તહતા કમાઇ, લા યઆરે શેહુમ ગએરી.
(હદીસ.)

અર્થ—જેને પીર નથી તેને દીન નથી, જેને દીન નથી તેને
જ્ઞાન નથી અને તેનામા આકર્ષણ શક્તી નથી. તેમજ તેનામાં પ્રેમ નથી
વધી લોકો મારા જીવ્યા નીચે છે. મારા સિવાય તેમને કાંઈ ઓળખી
સકતું નથી.

જળ લગ નહી મીલા મુરશીદે કામીલ,
તળ લગ તરીકત, હકીકત, મારેફત નહી હોતી હાંસીલ.
જળ મેહુર કરે મુરશીદે કામીલ,
તળ એ ન્યામત હોવે હાંસીલ.

મન લા યઆરેફુલ હકીકતગ શરીઅતા મિલા ધમા-
મિન ફેકેદ કફેરા (હદીસ)

અર્થ—જેણે શરીઅતની હકીકત મુશ્કટી માગ્યન ન ઓળખી
તેણે કુકર કયું.

જે મુરશીદે કામીલ બીન ચલે બીચ તરીકત, હકીકત મારેફત,
ઉમીદો પોહાચે આખર હુલાકત.^૧
તરીકત, હકીકત, મારેફત સમજનેકો,
મુરશીદે આફીચે મે રાહ દીખાનેકો.

મન અરાદ-દુનિયા, ફત્તહુ-દુનિયા

અર્થ—જે દુનિયા ચાહે છે તેને દુનિયા મળે છે.

વ મન અરાદલ હિકળ, ફત્તહુલ હિકળ,

વ મન અરાદલ મોલા. ફત્તહુલ મોલા.

અર્થ—જે આખેસત ચાહે છે તેને આખેરન મળે છે. જે ખુદને ચાહે છે તેને ખુદ મળે છે.

જેના ઇરાદા રાખે જો, વૈચી મુસદ પાવે વો.

એક કુશનકી આયતકી મીસાલ આરે કુશનકી સમજ કરો,
મારેક્તવાલું એ મત જઘડો.

ઈસ લિલ મુત્તકીના મફા જન હદએકા (કુશને શરીક)

ઇત્તા ખએરજ આફિત તકવા. (કુશને શરીક)

અર્થ—ખરેખર પરહેઝગારને તેમની ખાહેશ પ્રમાણે ખગીઆ તથા અંશુર મળે છે. અને બેદનર ભાથું પરહેઝગારી છે.

શરીયતવાલે ઇનકે માંયની ચું સમજતે હંય,

ખાહેરહી ખાહેરકા મગજ ખુજતે હંય.

ધર હોડ મસજીદમે જાના,

જવકી ચેટી ખાકર વીઈ પઢના.

તરીકતવાલુંકા ચે સમજના,

જહેમ જેર સખ દુર કરના.

હકીકતવાલું કા મેહી સમજના,

ખુદી જુલ હકતઆવા ખીચ જા મીસના.

મારેક્ત વાલે મુસદકો પોંહોચે જાન,

હો રહે જાત એન રહેમાન.

અલ મુત્તકેરો લિસલાતે કે અન્નહા ફિસલાતે.
(હદીસ)

અર્થ—નમાઝ માટે ઇતેમરી કરનાર નમાઝમાંજ છે.

અફઝલુઝ ત્રિકે લાએલાહા ઇલલલલાહ, મોહરમદુર રઝુલુલલાહ. (હદીઝ)

અર્થ—સહીખી યહી ત્રિકર કવમો છે

ઝીકર, શીકર એ રહે તું દુર, લાહૂત તક ઇશક મેં રહે ચકચુર.

જખરૂત તક ઇશક રખે કામીલ, તખ લાહૂતમે હોવે એન વાસીલ.

જખરૂત મુકામ આશક માશુકકા હય, લાહૂત મુકામ એકાએક હય.

લાહૂતમે ઇશક રખનેવાલા ગયા, વો ખુદમે આપ એન હો રહા.

કલ્પતુલ મોમેનીના હાઝેરતુન મિન ઝિકરિલ ખરીઝ,
દાવતુલ મખલુમે સુસ-તતખતુન.

અર્થ—મોમિનનું દિલ છુપી યાદી વખત ખુદા તરફ હાજર રહે છે. મેઝલૂમની દુવા કબુલ થાય છે. (હદીસ.)

દીલકી ઉદાસી ગમ મીટાવ, શીતલ ગુણી જમીયત લાવ.*
દીલ જમીયત પકડે અવલ, તખ કુછ આગે હોવે હાંસીલ.

ઈઝા-અરફતા ઝાહરલ-ઇરકે ફ-અલએકા મિલ-
ફનાએ અનિલ-ઇરકે, લે અ-નસ-ઇરકા હેલાખુન બએનલ
આશોકે વલ-મઆશકે. (પેગંમ્બરી ફરમાન)

અર્થ—જ્યારે તું જાહેરી ઇશક ઓળખે તો તારે દરકથી ફના
યહ જનું જોઇએ કારણ કે ઇશક એક પડે છે આશક અને માશુક
વચ્ચે. (હદીસ.)

ઇરકકી દવા કહા, આશક ખુદ ખો, નીર્મલ એન હો, એન કો જો.
નીર્મલ કી નજર નીર્મલ પડે, ખબર ખુદકી જોખુદ કરે.

જેસા મજનુન ખુદકો ભુલ ગયા, અના^૧ લેલી એન હો રહા.
ઇરક રખ હક તરફ જોખુદ હો યાર, ખુદ ભુલ હો માશુક કીરતાર.

ફના ખીચ હય બકારે અમર, બકા ખીચ હય ફના મગર.

અપસકો જો બકા સમજેગા. સો મોતકે મુખમે ફના હોગા.

જો આપસકો ફના કરેગા, સો મોતકે મુખમે છુટ બકા રહેગા.

આપસકો બકા કહેના સોઇ પડે હઝાર, દીલપર બડા દય ઉરકો
અંધાર.

અર્થ—ઇરકની દવા એવ છે કે ખુદ પહું ખોખું. નીર્મળ
“ એન ” યહ રહેવું. એટલે વચ્ચે અફકારનું ટપકું અથવા મૈનનો નુકતો

* દીસને એક ઠેકાણે શીતલ અથવા શાંત રાખો.

૧ ફ. ૨ દમેશગી. અનાદીપણું.

છે તે દુર કરે. નીમળની નજરે નીમળ-દેખાય છે. તો આપણામાં ખુદી હોય છે તો આપણી નજરે ખુદી પડે છે. મનનુન લેલા પર આસક દતો ત્યારે તે પોતાને તદન ભુલી ગયા હતો દરેક ચીજ લેલા એમજ સમજતો હતો. લેલાનો કુતરો આવતો તો પણ સમજતો હતો કે લેલાજ આવી, એવી તરેડ ત્યારે પણ લેલાજ થઈ રહેવું. ખુદા તરફ એવોજ પ્યાર રાખી બેખુદ યા; ખુદી ભૂલીને ખુદનો આસક યા, એવી રીતે ફના થયામાંજ અમરગી અથરા બકા છે. એટલે બીજા બોલોમાં કહીયે તો બકામાં ફના સમાવતી છે. આપણે હમેશાં અમર છીએ એવો ખ્યાલ રહે છે એટલે મોતના મોડામાં ફના થવું પડે છે. પણ તો આપણે મોતથી મક્કી જઈએ તે પહેલાં પોતાને ફના કરીએ તો મોતના મુખમાંથી જતી આપણે હમેશગી મેળવી શકીએ. આપણે અમર છીએ એજ ખ્યાલ દીસ ઉપર પડ્યા સમાન છે અને દીસ ઉપર તેથીજ અધકાર જવાઈ રહે છે

ઈલા અવલીયા અલલાહે લા યમૂતન બલ યન તકે-
લના મિનહ દારે એલક દાર. (હદીમ)

અર્થ—ખરેખર આલીયા મરતા નથી, પણ એક વરમાથી બીજા ધરમાં જાય છે.

વલીયુકે મોત નહી હય મગર,
વે દામમ કાયમ તદા હે અમર.
દુનીયાકે દેખનકે પડે હોતે હે વોહ,
મોત કી ચુંગલસે છુટતે હે વોહ.
છવતે વોહ મુવે હય જાન,
મીલે હય બીચ નુર રહેમાન.
આપસકે ફના કીયા ગોહી મુવે,
હયાતી બકા લે છવતે હુવે.
•હેમ ગેરસે મુખ ફીરા કર રજુ હુવા તરક અફવાહ,
મોહી હે આસક એન વલી અલલાહ.

ઉસમેં ઝાત બાતકા કામ નહી હય જન,
ખુદી ખો, જો ખુદ હોવે સોહી વહી પીછાન.

કેના ફિશ રોખ કેના ફિર રસૂલે, કેના ફિલ્લાહે બઠા બીસાહ.

ઉપલી હદીસનો અર્થ.

અબ્બસ કેના હો બીચ મુરશદ, પીછું કેના હો બીચ અહમદ
બાહ કેનાહો અબ્બાહમેં જખી, હયાતી બકાકી સો પાવે તખી.

(હદીસ) ઇના-અવલીયા અહ્યાહ લા-ખઓકુન, લા-
યમૂતના, ખલ્લ યન્તકેલુના મિનદ-દારે, એલદ-દાર.^૧

હઝાર ખાતકી એક ખાત કર,

મુરશદ કામીતકી સોહખત પઠડ.

મુરશીદ બતાવે યું મુશાહેદા કર,

દુધ ગેર સખ દિલમે દુર કર.

આપખ કો બુવ મુરત ધર રેહ,

અકોર અંદ્રસે જયું રાખે લેહ.^૨

તખ નાસતકી ફરમોશી^૩ હોગી, મદ્દતકી મરતી આયગી

સુધીયા છરમકી બુલ જાયગી.

બાહરકી બેહોશી પેદા હોગી,

ભીતર હુશીયારી ખુલ જાયગી.

તરફ હક ઇશકકી આયગી લેહે,

ચોર મખ ઉસ દહેરસે જાઈએ મર.

૧ ખરેખર વધી લોકોને કાઇ ડર નથી, તે મરતા પણ નથી, પણ
એક જમાએથી બીજી જમાએ જાય છે

૨ ચકોર નામનું એક પક્ષી છે તે ચંદ્ર નીકળ્યા પછી એક પા
પણ પોતાની નજર તેની ઉપરથી ખસાડતું નથી. ૩ બુલી જયું તે.

આઈના દીલકા તળ સફા હોગા,
 તમાશા જળડતકા નઝર આયગા.
 રૂહકી કસ્કા ખુલેગી તુજે,
 અયાન* ધર અયાન સળ કુદરત મુજે.
 મુનાવેગા તુજકે બાબ તુરકા,
 આવે દેખેગા હરશન નુરકા.
 આવાજ શેર ખહોત લાહૂતકા હે,
 અન્નપળ તમાશા લાહૂતકા હે.
 અબ્બલ રમુલ કી મજલીસકી કરફ ખુલે,
 બાદ ખહેશત તુર આવે હક તઆલા મીલે.
 મુરશીદ પોહોંચાવે તલક નખી,
 નખી મીલાવે હક જલ્લ રખી†.
 ખુદપના દિલસે ગયા ને ભુલ,
 મો વાસીલ હુવા ખીચ હક રમુલ.
 ઇસી હાલ મેં રહે સો મસ્તાન હય,
 ફનીયાકી તરફ નહી ઉસે સાન હય.
 ને સાલીફ ઇસ ભેદ કે હંચે કમાલ,
 લાહૂત હાંસીલ કર રહેતે ખીચ જળડત ખુશાલ.
 દીલકી નૈનો સેં દેખા હમ હક,
 નુશસે ખીલગ‡ રહે મુતલક.
 વોહ હકકી નઝર હકે દેખે સહી,
 નઝર આપકી આંખાં ભુલ ગઇ.
 જળ ઇશક દીલપર ધરતેં હય વોહ,
 લાહૂત મેં જલ હકસેં મીલતે હય વોહ.
 નાસૂત, મલકૂત, જળડત લાહૂત માંહાં,
 વોહ ચહાડકી રહેલ કરે આગેકાં*.

† ખુલતુ. * ભલેર.

૧. ખુદા. ૨ વળગી રહે. ૩. ખુદા ચમક યજુઓથી દેખાતો નથી.

૪. ખુદાના ભક્તો.

મસ્તાનસે સાલીક યકા મરતબા સરસ
વોહ હુજમ કર ધ્યાલા દેખે દરમ.^૧

સાલીકસે ઓર બી મકસદ પાવે,
મસ્તાનસે ઓરકા મકસદ બર ન આવે.

મસ્તાન મીસાલ સુરજ હુય જાન,
સાલીક મીસાલ ચેરાગ હુયે માન.

સુરજસે ચેરાગકા મરતબા સરસ હુય જાન,
રમઝ આશીકુ કી મય કર માન.

ચીરાગસે હુઝાર ચેરાગ હોવે જાન,
સુરજસે હુજા સુરજ ન હોવે માન.

મરતબે દોનુ કે હુ ગે બરાબર,
સાલીકમે ઓર મકસદ પાવે, ચે મરાતબ બકા હુય
મગર.

ઓ બારુકી એક ખાત, ખુદી ઓ, બેખુદ હો, ઓર હો
એન અકસાહ,

અમર હોવે, હુયાતી મીલે બકા બીલાહ.

જા પકડ તું મુરશીદ કામીલ,
મરાતબ બકાકા હોવે હાંસીલ.

શાહ કાયમદીન બુલે ખુદ અસમ,
સુરત સે સુનમે દેખા તુર ઇસમ
શાહ કાયમદીન દેખત ખુદી બુલ જયે,
એ ચે સો બસ્તુ અસલ હો મ્હે

દર ધરમે તોહીદ.

મુનો લાઈ મારે હોઈઁ આર મુચલમાન,
ઘટમેં તુમહારે હય નીરંજન મુળહાન.

મન અરફા નફેસકુ ફેકેદ અરફા રબઝહુ^૧,

એ પીછાને નફસ અપના.

ઉસે રહેલ હય હકકા પીછાનના,

ખહારકે દુ'ડને સે હાય કુછ ન આવે.

ઘટકે દુ'ડે સે દીદાર પાવે,

ખહારકા દુ'ડના સખી હો નીવાર.

ઘટમેં દુ'ડેસે પાવે દીદાર.

લિલ્લાહે મા-ફિરમાવાતે, વ મા-ફિલ અરદે, વ-કાન.
હાહો, એ કુદસે શાએધન મોહીના^૨.

અબ્વલ પુજ અપસમેં તું લા,

કે સખમેં ખસત હય એન અરસાહ.

અલ્લાહ ખીન કોઈ જગ ખાલી નહી,

ઘટ ઘટ ખસ્તા હય આપે સાંધ.

કુલુપુલ મોમેનીના અર્શદસાહે તઆલા.^૩

ઘટમેં મક્કા, ઘટમેં મહીના, ઘટમેં આરસી, ઘટમેં નગીના.

ઘટમેં શાઝા, ઘટમેં અરશ, ઘટમેં જીયારત,^૪ ઘટમેં દરસ.^૫

ઘટમેં તસખીહ, ઘટમેં માલા, ઘટમેં દીદાર નુર ઉમલા.

૧. જેણે પોતાના નફસ (આત્મા)ને ઓળખ્યો તેણે ખુદને ઓળખ્યો.

* જે કોઈ આકાશ અને જમીનમાં છે તે ખુદખુદ છે અને ખુદા સહી ગીજને ઘેરી રહેલો છે. જુઓ (૨૪)-૧૧ મેં અખ્યા.

૨ (હદીસ) મોમીનનું દીલ તે અલ્લા તાલાતું અરશ છે.

૩ ધાનાનું રથ. ૪ દર્શન.

ઘટમેં તીર્થ ને ઘટમેં સેવા, ઘટમેં અમૃત ને ઘટમેં મેવા.
 ઘટમેં અલેક^૧ પીતમ સુખહાન, સુનો ભાઈ સારે હીંદુ મુસલમાન.
 ઘટમેં દુડેસે પીયુષ પાવે, બાહરે દુડેસે હાથ કુછ ન આવે.
 ઘટમેં હજરત મુહમ્મદ નખી, ઘટ ખીચ હેગી કુદરત સખી.
 બહારકી બંદગી કરે જનમ ગુમાય, દર્શન શાહકા કળુ ન પાય.
 બહાર દુંડા ઉને જનમ ગુમાયા, ઘટ દુંડા ઉને સાહિબ પાયા.
 જહેમ ગેરસે ઘટ કરો તુમ સફા, કે દીદારકા તુમકો હોવે નફા.
 બધું અંદરસીમેં આપ આપકા મુખ દેખે, યું રૂહ એન હો એન
 કે દેખે.

નખીતો વજ્રદતો રઝખી બ રઝખી.^૨

એન કી નઝરો એન દીખાવે, ગેનકી નઝરો એન ન આવે.
 રખમેં જાનેસે રખકો તુ પાવે, બંદે પછેસે નુર ના દીખાવે.
 રખકો^૩ હય ઇસમ, બંદેકો હય અસમ,^૪ રખ આર બંદેહ હુયે
 હો કીસમ.

શુસ્મ નૈનોં ઇસ્મ ન પાવે, ઇસ્મ હોય તો ઇસ્મ દીખાવે.
 શોલઓ^૫ તુરાની શુસ્મમે ચહે, નુરકી નઝર નુર નઝર પડે.
 હક પાને કી રાહ ખુજ તું, છોડ અબ્વલ^૬ આપકી “હુ”.
 બાહરકા ભજન ઇલમ સખ કર દુર, ઘટમેં સુરત કરો હજુર.
 બાહરકા સખ મીઝ્યા^૭ કર જાન, સચ્ચી ખાત ઘટકી હોગી પીછાન.
 નમાઝ, રોઝા ઘટમેં જાન, ઘટમેં હજ તસખીહ પીછાન.
 બાહર કે દુડે સે કુછ ન પાવે, ઘટમેં દુડે સે દર્શન દીખાવે.
 મુરશીદ કામીલકી સોહબત પકડે, ઘટ લીતર કી બતાવે ખબર.
 મુરશીદ કામીલ પાન ઇલમ તૌહીદ પદ, ઘટ ઇસરા^૮ કી મુજે
 ખબર.

ચંદ^૯ રોઝ મુરશીદ કામીલ કી સોહબત કરે, બેદ ઘટકા સખ
 માલુમ પડે.

૧ પુદાપી મને પુદા મળ્યો. ૨ ખુદા. ૩ શરીર.

૪. આગ-ભડકા. ૨. પહેલ્યાં. ૩. મીઝ્યા. ૪. બેદો. ૫ યોગ.

ઘટ ઇસરાત મેં બખરદાર હો, ખુદ પછે કોનું તું સખ ખો.
આપ એર કો તો જુને નાહી, મળ મીલ જહાન હય ઝાતે સાંઈ^૧.
એરત, મરદ, જીવજંત સખ, સખ ઘટ બસ્તા હય આપી રખ.
અરખએ અનારીર^૨ કા જમાવ મીલ, બની હય આદમકી સુરત,
શીકલ.

પાંચમી રૂઢ માંહી રખી હય જાન, પાંચ તત્વકા બના ઇનસાન.
પાંચ તત્વકા સુનો તુમ અહુર, આગ, પવન, પાની, ખાક, તુર.
અસલ તો સખકા હેગા તુર, એક તુરકા સખ બના અહુર.
અહુદ તુર સે અહુમદ તુર હુવા, અહુમદ તુરકા રંગ બદલ આગ હુવા.
આગ રંગ જળ બદલા બન, આગ થી સો પવન હુઈ પીછાન.
પવનને જળ જમાવ કીયા બન, પવન થી સો પાની હુવા પીછાન.
પાનીને જમાવ કીયા જખી, પાની થા સો ખાક હુવા તખી.
આખર થીજ મળ એક તુર, એક તુરકા બના અહુર.

પાંચું જીવગકા સુનો બયાન, હક તઆલાકી હોવે પીછાન.
ગોશત, હાક, મો મીટી હય જાન, લોહી સો પાની હય પીછાન.
દમ સો પવન હય બન, શેહવત સો આતશ પેછાન.

રૂઢ હે મો તુર હય જાન, પાંચું જીવસકા બના ઇનસાન.
પાંચ તાળે પચીસ શેતાન, સો નહી પોંહોચને દેતે તલક રહેમાન.

પાંચ તાળે આગ કે હય જાન, પાંચ તાળે પવન હય માન.

પાંચ તાળે પાનીકે હય બન, પાંચ તાળે ખાકે હય પીછાન

પાંચ તાળે રૂઢકે હય માન, ચે પચીસ દૈત કો લે પીછાન

પચીસ દૈત તો નામઝદ^૩ હય, એક એક કી પીછે અપાર હય.

એક દૈયત પર સખ શુમાય, એક દૈત તો મારા ન બાય.

ઇશકે ઇલાહી જો હોવે બાઝત, ઉચકી ઝાલસે આવે કેશીયત.

એક પલમેં મળ મદે વો પાંચ, પચીસ વહેમ ગૈરકો લગ બાયે આંચ.

કેના કિશોરોખ, કેનાશિર રમુલે, કેના ફિલ્લાહે, બકાબિલ્લાહ.

અવલ કેના હો બીચ મુરશદ,

પીછુ કેના હો બીચ અહમદ.

બાદ કેના હો ચીચ રબખી,

હયાતી બકા કે પાવે તબી.

હઝાર બાત કી એક બાત કર,

મુરશીદ કામીલ કી સોહબત પકડ

અસ્ને ચીના હોય અગમ ગદ,

૧ ઉસ મુરશીદ કી સોહબત પકડ.

ઉસસે શીખ હક મીલનકી રાહ,

ખુદ ભુલ જો ખુદ હો બ.

ને મુરશીદ ઇરશાદ^૨ કરે,

ઉસ પર સુરત ધર રહે.

રહ મુકીમી દીલ બીતર હય બાન,

ઉસકી બહમ^૩ સો સુરત હય માન.

ઉસ સુરત કી નેત કીકી^૪ હય,

ઉસકા નામ સો સુરત હય.

અવલ ઇશક ઘટમે^૫ લાવ,

હક દેખનકા રખો લાવ.

ઓર^૬ ગેર^૭ પર મન દોડે નાંહી,

ઇશક રખ દીદાર મીલનકા સાંઈ^૮.

હઝાર બાતકી એક બાત રખ,

સુરત મુરશદ કહા હોય ઉસપર સુરતને નીરખ^૯.

૧ દેખાડે, જ્ઞાન આપે. ૨ સાથી ૩ આખની પુતળી ૪ બીજી
૫ યી-૪૫૨. ૫ ખુદ ૬ ને

સુરત બહાંસે દુટનો^૧ ન પાવે.
બહુમ નેક, બહુ મનમે^૨ ન લાવે,
એસી એક ધુન સુરત જો લગાવે.
આપ દેહ કી ખખર મનમે^૩ ન આવે,
જહાંસે સુરત ઉઠે એસી સીધી એક રાહ પકડે,
બધુ^૪ મુરશીદ બતાયા હોય યુ^૫ જોખખર, જો વહેમ, સુરત
કો ઠેલ, ઉસકી પીછે અગમ ગઢકો ચઢ.

અંસી ખારણુ^૬ તું સુરત સુરત ધર,
રૂમ રૂમ કેદ જોર કરે મગર.
જીસ વખત હાલ મસ્તી આવે જોર કર,
ઉસ વખત સુરત કો ઠેલ અગમ ગઢ કો ચઢ.
અબ્બલ તો અંધારા જુલમાત^૭ સુન આવેગા,
પીછું ન હોતા મુલક તુમકો દેખાવેગા.
પીછું મીજલસ રસુલકી જોર બેહરત દીદાર આવે,
ઇસ બાદ મહાસુન^૮ આતી નુર દીખાવે.
આગે અર્શમે^૯ નીરંજન અપાર સચ દીખાવે,
ઉસમે^{૧૦} શોર અવાજ આવે, અનહુદ તુર ઘંટકા નાદ સુનાવે.

૧ અપાર તેજમે^{૧૧}સે ગોટ^{૧૨} નુરી ઉઠે જોર કર,
શુલજુલે^{૧૩} શોર હોવે બેહદ મગર.
જહાંસે ઉઠે બહાંકે બહાં સમાવે,
નીરંજન સાહેબ સોહી કહેલાવે.
હરમ્યાન ખીચ મંઝલ રૂહકી કરક ખુલે જાન,
કાંઈ ભાત કે તમાથે નઝર આવે માન.
જળજત સુકામમે^{૧૪} કરામત કુદરત હોતી હય જાન,
ઐસે તમાથે થર અટકે ન રહે, આગે ચઢનેકા ઇશક રખે
માન.

૧ એક ખાનથી ૨ વાળે વાળી. ૩ અંધાર. ૪ મહાશુન એક
ધામનું નામ છે. ૫ નુરની ગોટા. ૬ અવાજ.

કીસી તમારે પર સુરત ના ફીરાવે, એક ધ્યાન હઝરતસેં મીલ,
હકે નુરમેં મીલ જાવે.

નુર ખાજેકા ખહોત શોર શાર હય, ઝીના તીખા નુર લાપાર હય.
ખીના ખતરે નેક બદ સુરત ધ્યાન ધરે જાન,
ખુદકો ફરામોશ^૧ હોના સોહી નાસૂત પીછાન.

ઇશકે ઇલાહી હોવે જાગરૂત, કેફ હાલ મસ્તી આવે. સોહી
મલકૂત.

સુરત ખાતીનકી સફર કરે, રૂહકી કરફ ખોલે જાન,
ખહીશત આવે, મોહુમ્મદ મીલે, સોહી જાગરૂત પીછાન.

અશકે દરમ્યાન નુર લાહુદ અપાર હય જાન,
શોર શુસશુલા કરતે, ગોટે નુર ઉઠે, શીર પીછે માંહી સમાવે, ઉસકા
નામ લાહૂત માન.

તેજ અપારકા નામ લાહૂત હય જાન,
ઉસ તેજ અપારમેં શોર હોવે, ઉસકા નામ હાહૂત, ઘટ
અનહદ તુર રહેમાન.

ઉસ તેજ અપારમેં મુરશીદ કી સુરત, ખાચું ખાહૂત હકે હય માન.
આકાર ખીના નીરાકાર નઝરોમેં કયું મમાવે, ઠરે આશક કી જાન
હરેક હરેક મુરશીદ કી તસ્વીર જુદી જુદી હય જાન,
ઇતને આકાર કી આકાર, નીરાકારકી નીરાકાર પીછાન.

હકે તઆલાકા હુસ્ન પાકેકા કોઇ અનુમાન ન યુજે જાન,
કીતના ઉંચા, કીતના નીચા, કીતના ચોડા, કીતના સંકેડા હય માન.

કોઇ ઇસ જૈસા નહી હય માન,
ચે કીસી તમસીલ^૨ જૈસા નહી હે જાન.

ખંદા મેરા દીદાર દેખનેકો નાઉમીદ ના રહે જાન,
ઇસ વાસ્તે મુરશદકી તસ્વીર હો, આશકકો અપના દીદાર દીખ-
લાતા હય માન.

અપની કુદરત, નહીં એસા યા વૈસા, હક હી નામ ધરે હય જાન,
હક અપરંમપાર નીરંજન નીરાકાર બેચુન હૈ, ઇસ તરેહ પીછાન.
મુરશદકો એસા બુજના કે સાહેબકા હર્શન હુવા જાન,
મુરશદ સો અઘાહ હક હય માન.

હકે તઆલાકો નહીં ભસમ રેખ,
ઇસ્મ અપાર હય બેચુન નીરાકાર અલેખ.

અબ્વલ આવત હય જલાલીયત, બાદ હોતી હય રહેમાનીયત,
રહેમાનીયત જબ હોવે તો પુરી હોવે કમાલીયત.

જલાલીયત યુઝર રહેમાનીયત હોવે, ઉસપર હકેતઆલા આશક હય
જલાલીયતમેં હય તબક્કગ આપ હકપર આશક હય.

જલાલીયત મસ્તી હોને બાદ આવે રહેમાનીયત જાન,
સો પુરા કમાલીયતકો પોહોંચ્યા પીછાન.

ઇસસેં નહીં કેઇ કમાલીયત ખડી,

એ સખ મરતબુંકી હય કડી^૧

તેરે વજુદ^૨ મેં હય પાંચ રતન,

જો દીકાર દેખન આહે તો ઉસકા રખ જતન.

પાંચ ખચીસકો ઘટમેં ઘુંટ^૩ કર,

ખુદ બુદ, બે ખુદ હો અગમ ગઢકો ચઢ.

આલીમ, શાહીલ, ભોગી, બ્રહ્મન, સેવડે, શેખ, પીર કોઇં ઇન્સ
સેદકો ન બને,

આશક હકકા હય સોહી પીછાને.

ઇસરાર^૪ બાતીનકા સખસેં ન્યારા,

કોઇં બુજે બુજન હારા.

શાહ કાયમદીન હકે ઉપર હુવે ખુદ ફીદા,

બેખુદ હોકે મીલે બીચ રસુલ એા ખુદા.

દર ઇતમે તોહીદ, મારેકતે હકે તબ્બાહા.

વજુ કર, મજુદ કરના બાંધના ન્યામ,
તેહકીકે ચે હુગી, શરીયતહી નમામ.
અખાંમે અલ્લ-હમદો કુલ હોવડત્તાહ પદના,
રૂકે કર અમીન પર મીનહા કરના.
અત્ત-હીયાત પદના, મજામ શીરાના,
ઇમી મીમાલ પંજ વકેત નમામ પદના.

અર્થ—આમા નમામ કેમ પદવામાં આવે છે તે કદમું છે હાથ,
મોડું અને પગ ધોષ, સીમ્તો કરવા ઉભા રહી, નૈયન આપી, “અવ
દમ્દે” ને “કુલ હો વડત્તાહ” પદી, અમીનપર પુરખીયે પડી મીનહા
કરી પછી “અનહીયાત” પદી એવી નવેદ પામ વખત નમામ પદવા
છે તે શરીયતની નમામ છે.

તરીકેત નમામ કા ચેહી પદના,
હીર્જ એર હવા, વહેમ ગેર હુ કરના,
મેદવાન ઘટને મખ હુર કરના,
હરહમ હમમે અલ્લાહુ પદના.

કલમુલ મોમેનીના હાઝેરતુન મિન મિક્રિલ અખીએ.

ના પંકાદે આદીમ્તે, ન દત્તાયે અમાન,
તેહ દીકને “અલ્લાહુ”, એ નમામ દરીકન પીઠાન

અર્થ—તરીકેત નમામ દીમ, મેમ, હમન દર દુર કરી
દત્તમ ના દીકવા વખત દીકથી “અલ્લાહુ” પદુ તે

પુર બુવ બે પુર હોના,
ચેહી દરીકન નમામ કા પદના

— મેમનુ મિન પુર નવી વખત પુર નામ દત્તાયે છે

અત ફેફફડે અસ-સાઅતા, ખાએડન મિન-ધખાદતે
સખઈના સના.*

હકીકતકી નમાઝ ચેહી, રાખો સુન મંઠલમેં ધ્યાન,
બે ખુદ સ્નાન મેં, નુર હો પાર કર સુન મેદાન.

અર્થ—હકીકતકી નમાઝ એક ખુદી ભુલીને બે ખુદ યવું. સુન
મંઠલમાં ધ્યાન દઈ સુનની પાર જવું.

મારેક્ત મુરાદકો જળ પોંહોઆ બાન,
વોહ ફારેગ હુવા દીન હુનીયાસે માન.
વોહ ખંદીચેત સે ગયા ગુઝર,
વોહ ફારેગ હુવા રોઝે નમાઝસે મગર.
વોહ આશકે માશુકમેં મીલ ગયા.
વોહ નુર નુર આપ હો રહા.
વોહ કમાલીયત પુરી સો પાયા સહી,
અદાહ નામકી યાદ ઉસસે ભુલા ગઈ.
વોહ આપહી હુવા ઐન દીદાર નુર,
વોહ આપહી આપમેં રહા ઐન હુઝુર.
ઉસકી નજદીક નહી મુરદાર હસાલ,
વોહ આશકે મીલા બીચ હકે જલાલ.
વોહ તમએ ન રખે હીંદુ મુસલમાન,
કમાલીયત પુરી હુધ ઉસસે પીછાન.
વોહ ખુદકો ફના કર બે ખુદ હુવા,
વોહ આશકે ખુદાસે નહી હય ભુવા.^૧
વોહ આશકે કાગીલ હય પાક ગાત,
ઉસે નહી જહેરત દોઝખસેં કાજ.
શાહ કાયમદીન હકે પર હુવે ખુદ ફીદા,
સો વાઝીલ હુવે બીચ રમુલે ખુદા.

* એક ઘડીનું ધ્યાન તે સીતેર વરસની ધખાદતથી બેહતર છે.

૧ આશા. લાલચ. ધજા. ૨ ભુલા.

અલ-નુરુઓ સિલાહુલ-મોમેનીના, અલ-નુરુઓ
મિકતાહુસ-સલાતે, વસ-સલાતો મિકતાહુલ જન્નતે-નૂરન.
(હદીસ.)

અર્થ—વસ્તુ એ ઇમામદારોનું હથીયાર છે, વસ્તુ એ ઇમાદતની
કુચી છે અને ઇમાદત એ નૂગની જન્નતની કુચી છે.

[આમાં જાહેર વસ્તુ અને ખાતીન વસ્તુ તે શું તે સમજાવ્યું છે]

વસ્તુ ફાજેલાં^૧ પાનીસે તર કરે, વસ્તુ આશેકાં ખુદીકો ખીસરે.
વસ્તુ જાહેર કરના પાનીકી સાથ, વસ્તુ ખાતેની ખુદીસે ધોના હાથ.
વસ્તુ જાહેરી પાનીસે તર કર, વસ્તુ ખાતેની ખુદકો ખીસર.
વસ્તુ જાહેરીમેં ગેર ખતરે હય, વસ્તુ ખાતીની રસ્તુ હક કી સાથ હય.
વસ્તુ જાહેરી કરે તનકો ખફા, વસ્તુ ખાતેની કરે દીલકો સફા.
વસ્તુ જાહેરીસે ખુદી ખહાત આયે, વસ્તુ ખાતેનીસે ખુદી મીટ જાય.
વસ્તુ જાહેરી વાલે ખેહરત ખેહરત કરતે મુવે,
વસ્તુ ખાતેની વાલે વાસીલાને^૨ હક હુવે.
વસ્તુ જાહેરી સો કરે ફાજેલાં, વસ્તુ ખાતેની સો કરે આશેકાં.
વસ્તુ ખાતેની સે હકકો મીલે, ખિડકી ખુદીકી સો દીલસે ખુલે.
વસ્તુ જાહેરીસે નફ્ઝાનીયત ખહાત આય, ખેહરત ખેહરત પોકારતે
મર જાય.

વસ્તુ જાહેરી સો ફાજીલ શીખાય, પાનીસે હાથ, મુખ, પાઉં ધુલાય.
હીર્સ ખેહરતકા ઉતુકો શીખાય, રોખી કે કુવેમેં ઠેલ ધુભાય.
એસે બાંધ બાંધકર ખુદીમેં સુકાય, બહાંસે ફિર કળુ નીકલને ન પાયે.
વસ્તુ ખાતીની મુરશીદ કામીલ બતાય, ખુદીસે હાથ ધુલાય ખેખુદ
બનાય.

મુશાહિદા કરાવે ફના શીશોખકા, દેખાવે દર્શન રમુલ મકબુલકા.

ઉસે બી ઝયાદા કરે મકમુલ જાન, સો વાસલ કરે બીચ રહેમાન.
 જુસે મુરશીદ કામીલ મીલે ઉસે બાતેની^૧ બેહતર,
 મુરશીદ કામીલ મીલે બીન ઝાહેરી તક^૨ કરે, સો મીલે બીચ કુદર.
 જળ લગ બાતેની નહી પાયા વખલગ ઝાહેરી છોડ મત,
 બરહક હુય પહેલી મંઝીલ હુઝરતકી શરીયત.
 ચાફ^૩ રાહ હુઝરતકી બરહક હુય જાન,
 શરીયત, તરીકત, હકીકત, મારેફત પીછાન.
 જો ઝાહેરીમે^૪ હો બાતેની તક પોહોંચા જાન,
 ફીર બાતેની છોડ ઝાહેરીમે^૫ આવે હકીકતકી રાહસે ઉસપર
 કુદર લાઝમ હુવા માન.
 હુઝાર બાતકી એક બાત રખ, ખુદ જુલ, બેખુદ હો, મીલબીચ હક.
 ખુદી ગેરસે^૬ ઉને જળ કીતા વજુ, ચાહ કામમલીન હકકી તરફ હુવે
 રખ.

રાહે હક રસીદન દર મારેફતે હક તઆલા.
 નહનો અકરબો ઘલએહે મિન હબલિલ વરીદ

(કુરાને શરીફ.)

અર્થ—ખુદા ફરમાવે છે કે “અમે તારા મળાની ધારી નમયી
 પણ પાસે છીએ ”

ખુદા તઆલાને ફરમાયા હય થું,
 મેં તુમહારી શેહર^૧ રગએ નઝદીકે હું.
 તોહીદ મગઝકો વ્દને જો કેઇ,
 ખુદા તઆલાકો પીછાને સોઇ.
 મુરશીદ કામીલકી જો સોહબત કરે,
 ઉસે મારેફતકી બખર પડે.

મુરશીદકા જો હોવે ગુલામ,
 જો કરમાવે સોં કરે કામ.
 મુરશીદકા કહેના કરે કબુલ,
 ઉનકે કહેનેકે બાને અચુક, જખ ઉસકી નીકલે ભુલ.
 મુરશીદકા કહેના જીને નહી માના,
 કહે કાયમદીન સો ગયા રાના.^૧
 મુરશીદ અગર સચ્ચી કહે યા ભુટી ખાત,
 વો સખ સચ્ચા માનો દીલકે સાથ.
 અગર દગા કુડકી કહેવે કુડકી ખાત,
 ઉસકોળી ચકીન સચ્ચા કરે માનો જાત.
 યુ' નહી સમજના કે મુરશીદ કહેતે હય ભુડ,
 યકીનકી સાથ તુમ રહો સાબુત.
 કયુ' કે ફકીફકા દીલ દહેરી હય,
 ઘડીમે' કીધર, ઘડીમે' કીધર હય.
 ઉનકા કહેના તુંમ દીલ જાનસે કરીયો, કહેનેમે જીશે મત,
 તુમ યુ' મત તાણીયોકે તુમારા હે મત.
 ઉનકે કહેનેકે સામુ તું મત દેખ,
 તું તેરી મતલબ કરકે ઓલખ.
 બહો કરે મો તુમ મત કરીયો,
 ઉનકે કહે પર તું પગ ધરીયો.
 બંદીયત પને કો જો જાવે ભુલ,
 સો વાસીલ હોવે બીચ હક રમુલ.
 યે નહી કીસીકી લી મીઝક^૨ હય,
 જો કોઇ લેલ પાવે સો આશક હય.
 ઇસમે નહી લેમ^૩ જનાને કો કામ,
 સો વાસીલ હોના બીચ અર્શ નુરે ધામ.

અસ-સૂરી લા મઝહબ લહુ. (હદીસ)

અર્થ—મુશીઓ ઉપર કાંઈ અમુક મઝહબનું બંધન હોતું નથી.

સૂરી લોક કીસીકે મઝહબ મેં નહીં,
 વોહ ફકત મુરશદ અઝલાહકો ખુરે સહી.
 હુકમ ગેરસે છસને કીયા હીલ સફ,
 હીલ ખીચ દેખે વોહ પરગટ નફ.
 મઝહબ દીન સબ ઉસકા મુરશીદ હય બન,
 રસુલ ખુદા સબ હે મુરશદ ખીયાન.
 દેખો કયા કહા હય ખુદાકે રસુલ,
 ફના ફિશ શેખ-આપસકો મુરશીદ મેં બુલ.
 “મદલા-શએખા લહુ”-એ હદીસ ફરમાઈ,
 ખીના દીન મુરશદ દીન સચ નાંહી.
 મુરશદ મેં પાયા હક રસુલ,
 “યા અહંયતોહન નફસુલ મુતમદન્ના”-બંદે કો હકને કીયા
 કબુલ.

ઇત ફના કર છોડા ઉત બકા ધર કીયા,
 “ઇન્ના ઔલીયા અઝલાહે લા યમૂતૂન”, હો રહા.
 સબ હર મેં બકા હર ફના કા થા બન,
 સબ નફ મેં નફા બકા હક ખીયાન.
 ફનાકા હર ભાગા, બકા નફ પાયા સહી,
 મુરશીદ રબ્બી ખીન ઔરસે ફરકાર નહી રહી.

૧. હે મુતમદન્ના (શાંન) નફસ વાળા. ૨. વલીઓ મરના નથી એટલે કે જીવતા જીવતા પોતે મરી ગયા છે તેથી મોટા વખતે મરવાનું કાંઈ રહેતું નથી. ૩. મુશીઓ ખુદાગાંજ મળી ગયેલા હોય છે એટલે તેમને ખીજો કાંઈ ખીયાનજ હોતો નથી. તેથીજ તેમની ઉપર ધર્મનું કાંઈ બંધન મુખી ચકાતું નથી.

જેમ જેર સફા કર, હક કો-પુજે સહી,
 વોહ સુધી સફા કીસીકે મઝહબ મેં નહી.
 ઇસમેં નહી કુછ મેરા તેરા હય,
 ઇસમેં નહી દીન ટેહરા હય.
 ઇસમે નહી મઝહબ, મઝહબાત* હય,
 ખીન શીગ્રકા ખેલ હક સાથ હય.
 જો આશક હોવે તો રાખે લેહે ખીચ ધામ,
 ઇસમેં નહી મઝહબ ધર્મકા કામ.
 આપસ કો ફના કર અરશ ચીનના,
 જોર અલાહ રસુલ કો જા મીલના.
 ઇસમેં નહી મુખસે કહેના અલ્લાહ.
 મન અરફ-ફાહો લા-ચકુલુ ફાહાફ.

વમન કાલતલાહો લાયાઅરે ફુદલાહો કદલ કિસાનહુ
 વ કતઆ અગ્નેવહુ. + (હફીઝ)

અર્થ—જેણે ખુદ મોડેથી કદ્યો તે ખુદને ઓળખેના નથી

યે તોહીદ મગઝ હુ ભીતર ઇસરાઈ,
 લાહૂત ખીચ મીલ રહા દીદાર.
 નાસૂતસે લે નફસાનીયત ખોવે,
 મલકૂત મેં ઇશકે ઇલાહી પેદા હોવે.
 જખરૂત મેં જો ખુલે સો ઓરાફ,
 જાકે કરના ખીચ લાહૂત તવાફ.

* મઝહબનું બહુવચન મઝહબો + જેણે ખુદને ઓળખ્યો છે તે મોટે ખુદા કરી બોલતો નથી તેની હલ શુગી થઈ જાય છે અને તેના પગ ફુંકા થઈ જાય છે.

૧. હુપો બેદ - ઓરાફ=અદેખ અને દોઝખની વચ્ચેની જગ્યાનું નામ છે, પણ સુધીઅદમા જગ્યાએ અબ્બાસી દરેક ચીજમા ખુદા જીવે છે ત્યારે તેના મનની જે દાદન હોય છે તેને પણ ઓરાફ કહે છે ૩. મદદીશ્વા કરવી

હાહૂતકાં શુલશુલા^૧ સુનકર, વાસીલ હોના બીચ હક મગર,
બેખી^૨ મુસલમાનકા કામ નહી, લેખી હીંદુકો બી બહાં બગ નહી.
જેસા કે દુરમાયા હે હઝરત, નખી, “અના મિન નુરીલાહે વ કુલ્લ
શજ્જેઇન મીન નુરી^૩”,

ખુદાકે નુરસે હુવા નુરે નખી, નખી નુરસે બની આલમ સગી.
જીતની રૂહ હે હીંદુ મુસલમાન, પેદા હુઇ અઝ નૂર નખી રહેમાન
ખુદી અંતર બંદા હય જાન, ખુદી શુઝર બાય સો હય રહેમાન.
ખોલ^૪ રહેન મીટીકી જખ બાહર આયા, તખ વોહ હીંદુ,
મુસલમાન કહેલાયા.

ચલન જખ લીયા ઉસને ગેરકા, તખ ઉસીકો ફિર હીંદુ કહા,
આહેરીમે^૫ આહેરી શર્ત જો બબાય^૬, ઉસીકા નામ સો મુસલમાન
કહેલાય.

આહેરી શર્ત સેં હુવા મુસલમાન,
મોમીન હોના દીગર હય માન.
ખીન દુઇ, ગેર ખુદી, દીત્ર રહે હઝુર તરફ મુખહાન,
દીલસેં સચ કર જાને ખુદાકો સો મોમીન હય માન.
આહેરીમેં શુસલ^૭ કર, મુખસેં કલમા પઢે જાન,
ઉસીકો લોક મોમીન કહેતે હય માન.
અમલ ન બબાયે આહેર શર્ત બે,
ઉસી કો હીંદુ કહે તે હંચ વો.
ખાતીન પાહુને ચું રમઝ કહી હય,
ખરુમ મોમીન નહી સહી હય.
જેસા દુરમાયા નખી રમુલ્લીલાહ,

૧. અવાજ. ૨. જેણે બેખ અથવા સન્નાસ લીધો હોય તે; વેસ
ધારી. ૩. હું ખુદના નુરથી છું અને તમામ ચીજો માસ નુરથી છે.
૪. ખોલ=ખોળીયું. ૫. જે બહેરમા સરીવનની ઘરન પામે છે તેને મુસલ-
માન કહે છે. ૬. નાહુ.

લએસા મુમેનલલ્લીના યજતમે—ઉના ફિલ મસજી
વશુ ફૂલના લાએલાલા ઈલલલલાલ †

ખ-રમ^૧ મુંહસે કલમા જોલના,
ઉસકો મોમીન નહી જાનના,
ખલકે મુનાફીક^૨ હુગા વહી,
કલમેકે મજ્જીકી^૩ ખજર ઉસકો નહી.
ઝાહરમે^૪ પોતીયા^૫ ખાપે યા પહેનો તમ્માન^૬
મોમીન હોના ચે રાહ ચોર હય માન.
ખુદ ફના કર બેખુદ હોવે જો,
સચ્ચા પાકે મોમીન આશક હય ચો
હકે તઆલા હય રાજ અમલ માલકા,
નહી હે વોહ રાજ લેશ^૭, ધુરકે કા^૮.
અરે ફાઝેલાંન^૯, તુમ કરો મત યુમાન,
કે હુમ સચ્ચે હય મોમીન મુમલમાન
મોમીન હોના નહી તુમ લેમ, ધુરકે ઉપર,
ખુદી ખુદ મેં મે લે તુ દુર કર.
મુરશીદ કામીશ કી સોહબત પકડ,
ફના ફીશ-ચેખકા મુશાહેદા કર
તબ તુ રસુલુ લાહકો પાયગા,
ખુદી પના તેરા મળ ગુઝર જાયગા
મુવાયમ^{૧૦} આપમ હો મરકે મીમાવ,
તબ પાયગા દરશન હકે જલાવ.
મોમીન હોના સો ચેહી હય મગર,
કહે આશકા રમઝ જોલ કર

† જે લોકો મજ્જીમા લેગા થાપ છે અને મોડેથી કબરો પડે છે તે કાદ મોમીન (ઇમાનવાળા) નથી

૧ રીઝાઝી ૨ દોગી ૩ અર્થ ૪ પોતીયુ પહેરા ૫ ઇમન મુશલમાનો પહેરે છે તે ૬ વેશ ૭ મેદા ઉપર નાખવાનો જુગો ૮ પેયીના પહિતો ૯ નમ

ખલકે મોમીન નહીં ઝાત રહેમાન હય,
 વોહ ગેન નહીં ઐન સુખદાન હય.
 મગર હીંદુ હોવે યા મુસલમાન,
 ખુદ બુલ, બેખુદ હો, હકસેં મીલે સોહી મર્દ જાન.
 વહીં લેસ ખુરકે કા કુચ કાર નહીં,
 ઝાહીરી ચાલ મઝહબસે દરકાર નહીં.
 હકીકતકી રાહસે ખુદાકો એક જાને, દીલ હઝુર રહે, સો
 મૈમીન હય જાન,
 દીલ ચો તરફ શીરતા રહે સોહી હીંદુ કુદરત,
 બાહીર કા લેસ કુચ નહીં હય મંજુર.
 દીલ હક તરફ ચાહીયે હઝુર,
 હકીકત રાહસે ખુરખા, લેસ, મુસલમાન યા હીંદુ હોય જાન.
 દીલ હકકી તરફ રજુ રહે, જીતરસે એક કર પીછાને,
 સોહી મોમીન માન.
 બહેમ, ખુદી દીલસે દુર કરે જો,
 તેહકીકત મોમીન હોગા બહો.
 લાહૂત મેં જો હુવા વાસીલ,
 વોહી દોસ્તે હક હય, ઉરકો હક હય હાંસીલ.

કેના કિશ-શેખ, કેનાકિર રસૂલે, કેના કિલ્લાહે, બકા બીલાહ
 (આમાં પહેલાં મુશીવાદના ધરવાળી ચબ્બોના હીંદીમાં અર્થ સમજાવ્યા
 છે; અને પછી મારફત એટલે બહમત્તાન મેળવતું હોય તો શું કરવું તે
 બતાવ્યું છે.)

કેના જળ હુવા આપ મુશીહ મને,
 તખી આકે પોહ્યાંયા વોહ હઝરત કંને.

દેના શિલાહ જળ હુવા બીચ રખી^૧,
 હયાલી બકા કે સો પાયા તબી.
 કહે આશેકાં ચેહ રમ્મ જોલ કર,
 મુનો મજહૂબ ધર્મી તુમહી જે-ખજર.
 ઇસ રાહે તોહીદ મેં જો કેઇ. ચલા,
 રખમુલ જલીલ^૨ સે વો બકર મીલા.
 મુસલમાની તુકતા^૩ ઇલમ તોહીદ બાન,
 હીંદી તુકતે મેં કહેતે હય પ્રહમ જ્ઞાન.
 હોનું કા મકસદ^૪ અરથ એક હય સો,
 ખોલી ફરસે નામ કહેતે હંચ દો,
 મુસલમાની મેં કહે મુશાહેદા કરો.
 હીંદીમેં કહેતે સુરત બેક રહો,
 મુસલમાનીમેં સુરશીદ કામીલકા સુખન.
 હીંદી મેં વો સતયુર કા ખચન,
 મુસલમાનીમેં, નાસૂત, મલકુત, જળાફત લાહૂત હય,
 હીંદીમેં ઉસ્કા નામ ચાર વેદ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં હુસે હાફૂત કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસ્કા નામ અનહદ નાદ હય.
 મુસલમાનીમેં અર્શ હય હુસ્કા નામ,
 હીંદીમેં હુસે કહેતે હય ધામ.
 મુસલમાનીમેં ઇલમ હુસે કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે જ્ઞાન કહેતે હય
 મુસલમાનીમેં હુસે ઇરક કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે પ્રેમ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં હુસે ઇમાન કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે વીરવાસ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં હુસે અવલીયા કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે બકત કહેતે હય.

૧. ખુદ. ૨. અલ્લાહ. ૩. ભેદ. ખોલી સમજ. ૪. અર્થ.

મુસલમાનીમેં જીએ નફસ કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે મન કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં જીએ દુનીયા કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે માયા કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં જીએ ઝીકરે કલ્લી કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે અજંબા બાપ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં જીએ મુકામે મહમુદા કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે તરવેલી કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં જીએ તાલીબ કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે સાધુ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં જીએ કામીસ કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે સંત કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં જીએ મુકમિલ કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે મહાસંત કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં જીએ મુબ્તાત કહેતે હય
 હીંદીમેં ઉસે અંધારા કહેતે હય
 મુસલમાનીમેં જીએ નુરે જાત કહેતે હય
 હીંદીમેં ઇમે સફ પ કહેતે હય
 મુસલમાનીમેં જીએ કદબે હકીકી કહેતે હય
 હીંદીમેં ઉસે મહાસુન કહેતે હય
 મુસલમાનીમેં જીએ અલ્લાહુ કહેતે હય
 હીંદીમેં ઉસે સોહંમ કહેતે હય
 મુસલમાનીમેં જીએ કુન કહેતે હય
 હીંદીમેં ઉસે ચોહંમ (અ) કહેતે હય
 મુસલમાનીમેં જીમે ઇન્મે લદુની કહેતે હય
 હીંદીમેં ઉસે આપ જ્ઞાન કહેતે હય
 મુસલમાનીમેં જીએ ઇરશાદ કહેતે હય
 હીંદીમેં ઉસે ઉપદેશ કહેતે હય
 મુસલમાનીમેં જીએ ઝીઝ કહેતે હય

હીંદીમે' ઉસે વસ્તુ કહેતે હય
 મુસલમાનીમે' એસે રૂહ કહેતે હય
 હીંદીમે' ઉસે આત્મા કહેતે હય
 મુસલમાનીમે' એસે નીગાહ કહેતે હય
 હીંદીમે' ઉસે સુરત કહેતે હય
 મુસલમાનીમે' એસે અકલ કહેતે હય.
 હીંદીમે' ઉસે વિવેક કહેતે હય,

મુસલમાનીમે' જળ કુચ નયા, તળ હકને ચહાકે દીલમે'સે
 આપકા મન રૂપ અહદ, મીમકી સુરતકે જૈસા ડાલ કર,
 અહમદ યનાયે જાન.

ઉસે હીંદીમે' અવશકત કહેતે હય માન,
 મુસલમાનીમે' એસે બહેમ કહેતે હય,
 હીંદીમે' ઉસે તરંગ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમે' એસે મુકામે નસીસ કહેતે હય,
 હીંદીમે' ઉસે મુખમલા કહેતે હય.
 મુસલમાનીમે' એસકો બેતુલ્લ-મામુર કહેતે હય,
 હીંદીમે' ઉસે નાબી કમલ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમે' એસે હાલ કહેતે હય,
 હીંદીમે' ઉસે પ્રેમ ખુમારી કહેતે હય.
 મુસલમાનીમે' એસે મુરાકેબા કહેતે હય,
 હીંદીમે' ઉસે ધ્યાન કહેતે હય.
 મુસલમાનીમે' એસે ગુરુ મોહમદી કહેતે હય,
 હીંદીમે' ઉસે પ્રલ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમે' એસકો આદમ કહેતે હય,
 હીંદીમે' ઉસકો મહાદેવ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમે' એસકો અબ્રાહમ કહેતે હય,
 હીંદીમે' ઉસે વિષ્ણુ કહેતે હય.

મુસલમાનીમેં છસે ચરીયત કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે હદ કહેતે હય. .
 મુસલમાનીમેં છસે તરીકત કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે બેહદ કહેતે હય. .
 મુસલમાનીમેં છસે હકીકત કહેતે હય
 હીંદીમેં ઉસે અનહદ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં છસે મારફત કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે અગમ ઘાટ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં છસકો હાસેલ હુધ મારફત,
 ઉમ્મીકો પુરી હુધ કમાલીયત.
 હીંદીમેં ને અનહદ અગમમેં એક હો રહે,
 સીધાત પુરા ઉસે કહેતે હે.
 મુસલમાનીમેં છસે ન્યામત કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે વસ્તુ કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં છસે સાહેબે ન્યામત કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે વસ્તુ માપત કહેતે હય.
 મુસલમાનીમેં છસે મોહમદ રસુલ કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે બ્રહ્મા કહેતે હય. .
 એહમદકા નુર પેગમબર હર પેગમબર અવલસે આખર
 અમાને હઝરત તક આયા હય બાન.
 હીંદીમેં ઉસે દસ અવતાર ઠેરા કર કહેતે હય માન.
 મુસલમાનીમેં છસે હક જતાલ કહેતે હય માન,
 હીંદીમેં અલેક નીરંજન નીરાકાર કહેતે હય બાન.
 મુસલમાનીમેં છસકો ગેર કહેતે હય બાન,
 હીંદીમેં ઉસકો દુધ કહેતે હય માન.
 મુસલમાનીમેં છસકો ખુદી કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસકો આપા કહેતે હય. .
 મુસલમાનીમેં છસકો બહેસ્ત કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસકો વંકુઠ કહેતે હય.

મુસલમાનીમેં છસે ચાર નક્સ કહેતે હય,
 હીંદીમેં ઉસે ચાર મન કહેતે હય.
 નક્સ અમ્મારા કેા મન કહેતે હય,
 નક્સ લગ્વામા કેા મુમન કહેતે હય.
 નક્સ મુલહીમા કેા તર મન કહેતે હય,
 નક્સ મુતમઈના કેા મહામન કહેતે હય.
 હીંદીમેં ચાર ગુન દેહીકે કહેતે હય,
 મુસલમાનીમેં ઉસરેા ચાર રૂઠ કહેતે હય.
 પહેલી રૂઠ ફી ખુબી બાલુંદી ઉપર,
 દુલ રૂઠ જમાવ ગોસ્ત કા હય મગર.
 ત્રીલ તઆલુક^૧ લોહીસે રખતી હય જાન,
 જો જોતતી હય ચે ચોથી પીછાન.
 તીનું કડવાશ દેહકી જળ ટલે,
 ચોથી રૂઠ નીર્મલ હો, સુરત મેં હકકો મીલે.
 સુનો બાઈ સારે હીંદુ મુસલમાન,
 બહોર લેશ કા તુમ મત કરો ગુમાન.
 શાહ કાયમદીન કહે એક રમઝ,
 ઉસીકી તુમ અબ રાખો સમજ.
 બહોર ચલન તુમ મળ છોડ દો,
 બાતીન શાહ હક રસીદકી^૨ લો.
 દો શમશેર એક મ્યાનમેં ન સમાય,
 ખીન બહોરી છોડ બાતીન કેા ન પાય
 છરકો હક મીલનકી ગરજ હોવે જાન,
 સો બહોર છોડે બાતીન તરફ આવે માન.
 છરકો હક દીદાર દેખનેકા ઇશક નહી અગર,
 ઉસકો બહોરી ખુબ હય બેહતર.
 અબી દીદાર દેખા રહાવે અગર,
 તરીકત, હકીકત, મારફતકી રાહ પઠડ.

પુત્ર, પાતરી તુમ છોડ દો સખ,
 પોથીયાં જ્ઞાનકી લે જાંઘા અખ.
 તીરથ જોર ડેહરે સુખ દો નીવાર,
 માથા ઠે ફીરાને સે હો। બેઝાર.
 મુખસે . બજન કરના હર કર,
 છોડ દો નાત જમાત કા ડર.
 કામકી દોડા દોડ ચોટી કરો,
 ખીર, જંભીરપણા તુમ દીલમેં ધરો.
 લડના, ઝઘડના, ખાર જોર કુડે,
 લાજ જોર આખરુ રખો સખ હર.
 નીચી નાડ રખ, ઇશક આતશ જગાવ,
 ખુદી, દુઈ, શુસ્સા સખી ભુલ જાવ.
 ખરે જોર ખોટોકા ઝઘડા મીટાવ,
 હાં હાં થણે કા સ્વભાવ તુમ લાવ.
 હીરશ જોર હવા પર મન ના ધરો,
 એ કરે એ કરે સખી હર કરો.
 નજર દેખને કી સમજ એસી રખ,
 જ્યું સખમેં ખર્ચ સખસેં ન્યારા હુય હક.
 ખાતું ઠે રસ પર સુરત ના કરો,
 ભુંડી, ભલી ખાસ કી શક ના ધરો,
 ખાના પીના ભુખ માફક ખાવ,
 કંઠવે મીઠેકા તવાદ મત લાવ,
 એમ તુમ અવત આપસકો બનાઓ.
 ગીણું ખોળની^૩ મુરશીદ કામીત કી લાઓ,
 એસે મુરશીદ કી સાહબત પકડ,
 કે છરકા હો તૌલીદ ઇલમકી ખબર.

જુએ હોવે હક નુરકા પ્રકાશ
 વૈસે સુરશદ કે જાવ તુંમ પાસ
 જા કર ઉસકે તુમ પાંઉ પડો,
 ગરીબીસે જાત ઉતુંસે કરો.
 અન્વલ તુમ ઉનકે ખાદીમ બનો,
 પીછે ઇચ તરેહ તુમ ઉન કો કહો.
 હુમ અખ આયે હે તુમારે ચરન^૧,
 મીટાવો તુમ અખ હુમારા મરન.
 તુમ મેહર કરો હુમારી ઉપર,
 તોહીદ ઇલમકી બતાવો ખબર.

પીછે સુરત નુરત કા ધ્યાન બતાવ,
 દીદાર નુરંમે લે હુમકો મીલાવ.
 તખ વો તુમસે સુકરર જાયેંગે,
 અન્વલ તો હાથમે નહીં આઈંગે.
 કહેંગે તુમકો “ મયે કુચ જાતું ના, ”
 જગડ કર કહેંગે “ ઔર કે પાસ જા. ”
 ઉનકા પીછા કલી ન છોડ દીજીયો,
 અબોલા^૩ બેઠ, ઇનકી ખીદમત કીજીયો.
 તખ વોહ બતાવે તુજ કો ઇન્સાર^૪,
 તોહીદ ઇલમસે કરે ખબરદાર.
 પીછું તુજે બતાવે સુરત ધ્યાન કી ખબર.
 ઇશક સે ઉમ્મી પર તું મહેનત કર.
 અબોલા હો એક જાગ ગોશા^૫ પકડ,
 ઉનકે કહે માફક ધ્યાન તું ધર.
 કળી ખાત્રે તો અણ ચલતે^૬ જોત,
 જાનાન જેર સુખન સે મત જોત.

૧. પગ આગળ. ૨. ના કહેશે. ૩. બોલવા ચાલવા વગર. ૪. હુપા
 એરો. ૫ ખુલો. ૬. નહીં છુટકે.

રાત ઘીન બેઠા, સુગટ ખેલમેં સુરત ધ્યાન ધર રહે,
 ચઢેર અંદ્ર સે જ્યું રાખે બહે,
 થોડા બહોત મોના સોચો મગર,
 રેન^૧, ઘીન સાધના સુરતકી પકડ,
 શુમાન દેહીકા મત રખ મગર,
 નીચી નાસમે સુરત ઉંચી પકડ.
 સુરત સુરશીદ કે કહેને માફક દુટને ન પાય,
 બહેમ નેક બદ મનમેં ન લાય.
 ઐમી ધીર જ'ણીર મો આવે જળી,
 સુરત આત પકડે હક તરફ તળી.
 અબ્વલ મો નીશાની તુજમેં આવે,
 ઇશક ઇલાહી જાગરત હો રૂમ રૂમ ભર જાય.
 જોર આવે દેફ સો જોર બી કરે,
 લ્યું લ્યું સુરત અગમ ગદ કો ચડે.
 અબ્વલ તો અધારા આંખું ચડે,
 તામે સુરત ધીરી ધીરી બટે.
 હો આર જરસમેં હોવે તેશ કામ,
 ધીરે ધીરે તું જા પોહોંમે કામ.
 અગર નમીખે કી બાબ હોવે જોરાવ^૨,
 નો પલમે પોહોંથ જાય મગર.
 અગર નમીખા તેશ કોતાહ^૩ હોય,
 તો જરસ, હો જરમ, પાંચ જરમ કો દગ્ગન હોય
 સો અધાગ કીટ એક મેદાન આવે,
 તામે લાત લાતકે તમારો દિખાયે.
 બહેત બી આવે ઉચી રાહ માંહી,
 તા પર સુરત લગાવે નાંહી.
 પીછે હઝરત નબીસે સુઆફ^૪ કરૂ,
 તામે આવે મુને તુર જાજ મગર.

જાવે ચઢ ઉપર અરશ કે મેહુલ,
 જહાં નુર દીદાર હય હુકકે જલ્લ^૧.
 આપો આપ હુકકા સો દીદાર હય,
 બીના રૂપ રેખકા લમકાર હય.
 છત્રી સુરત જા કે પોહિંચે બહાં,
 ઉસી વખત ખબર નહી રહેતી ચહાં.
 ઉસે રહેતી નહી ખબર તન કપડે કી.
 ઉસે રહેતી નહી ખબર જગે ઠામકી.
 ઉસીને દેખા નુર હુકે જલાલ,
 કમાલીયત પુરી ઉસીકી હુઈ કમાલ.
 અંસે હાલમે રહે સો મસ્તાન હય,
 દુનીયાકી તરફ નહી ઉસે આન^૨ હય.
 સુરશીદ કામીલ જાને યુ,
 ઉસી કે મેં આલીફ રખું.
 દેવે દસ્ત^૩ ઉસીકે પુરનકે ઉપર,
 ઉસી કે હોવે હુશીયારી ખબર.
 હુશીયારી રહે ઉસેકા જખરૂત મે,
 સુરત સે દેખે નુર જાહુન કે.
 જહાં જાયે નાદે^૪ હાફત મુનામ.
 જહાં દેખે બહાં દીદાર દીખાય.
 ઉમદી નહર મો કુછ આવે નહી.
 આપત તન કે મો પાવે નહી.
 હરદમ રહે મસ્ત જખરૂત મે,
 કબી જા જાને શીર જાહુન મે.
 જાહુનમે મસ્ત જો હય આગીકાન.
 પોહ શરત હુવે દીન દુનીયા મે જાન.

ઉનકો દીન ધરમસે કામ નહીં,
 ઉનકો ભજનસે બી દરકાર નહીં.
 ઉનકો અઝાબકે મવાબ કો પાસ નહીં,
 બહેસ્ત, આખેરતેસે^૧ જરા આશ નહીં.
 ઉનુને પાયા હકે નુર જલાલ,
 વોહ અલમસ્ત રહે હરદમ લાલ.
 અમર મુખ ઉનો પર આરામ હય,
 આકેબતસે^૨ ઉનકો નહીં કામ હય.
 ફના કરે આપસકો રખી મને,
 હયાતી પાયે બકા બીલાહ મેં.
 બકા હય ઉનુ પર, અમર હય હયાત,
 એકા એક હો રહે મુતલકે હક આત.
 કહેને મેં દો કહેવાતે હય જાન,
 વોહ વાસીલ હુવે બીચ નુર રહેમાન.
 દીર દીર નહીં આવે ચે દીન મગર,
 હુશીયાર હોવ હીંદુ મુસલમાન બે ખગર.
 દેખ લો નુરે દીદાર યહીં,
 મુવે પીછું કુચ પાવે નહીં.

મન કાના ફી હાઝેહી આમા, ફેહોવા ફિજ આખેરતે આમા.

જો તહાં દેખતે હય મો બહાં બી દેખતે હેં,
 જો યહાં અંધે હય મો બહાં બી અંધે હેં.
 જો દેખા થાહે હકે તઆલાકો અગર,
 શાહ કાયમદીન કહે ખુદી બીસર.

૧. મુલાહ-પાપ ૨ બીછ દુનીયા. ૩. કયામત ૪. નદન ખુદાની

મન અસંદેહ ધ્યાનદતા બાદલ વુસૂલે ફકદ અથરકા.
(હદીસ.)

અર્થ—જેણે ખુદા સાથે મેળાપ થવા પછી ધ્યાનદત કરવાનો ઇરાદો કર્યો તો તેણે શિરક ડાલ્યો. (પિમખરી ફરમાન.)

માહેબુલવિદ્ મસઉનુન વ-તારેકુલ વિદ્ મસઉનન.

અર્થ—વિદ્ (નિત્ય પાઠ) પરવાવાળા મસઉન છે. અને તકરેવાવાળા પણ મસઉન છે.

[આ ધણું બેદી વાક્ય છે. પણ બારીકશી તપાસીએ તો આ વાક્યમાં મનઘણ છું સમાવણી છે તે માત્રમ પડે છે

આ વાક્યનો પહેલો ભાગ કહે છે કે વીદ પરવાવાળા મસઉન છે. વીદ એટલે શું ? પાઠ અથવા પંદગી. હવે હકરન સમયે ચાર ચદ બાંધ્યા છે, સરીખન, તરીકત, હકીકત અને મરેફત. સરીખ બંદીયતનું અથવા હુકનું ઘર છે. હવે જ્યાં મુધી સરીખમાં રહે છે ત્યાં મુધી જે ઇસલામની દુઆ છે તે અદા કરવાની છે, એટલે કે સરીખમાં જ્યાં મુધી છે ત્યાં મુધી સરીખતની વીદ અથવા પંદગી તથા તમામ ક્રિયાઓ કરવાની છે. પણ તરીકત અને હકીકતની વિદ સરીખની વીદથી અડીવાતી છે. તરીકતની વીદ તો બાતની ઇઆદત કરવાની છે; અને હકીકતની વીદ ખુદી ભૂતવની છે. મારેફતમાં તો તમામ બંદીયન પણ જઈ ગયું છે એટલે તે ખુદમાં મળી જાય છે. હવે જે માણસ ખુદા સાથે એક થાય છે તે બેખુદ થાય છે તો પછી તે વીદ શી રીતે પડે ? પણ તેટલું જનાં એમ સમજે કે મારેફતે પોદોનેડો માણસ જેનામાંથી તમામ ક્રિયાઓ કરવાની ખુદી નીકળી ગઈ અને તે પોને મડી મળે છે તે જ વીદ પડે તો તેવો અર્થ એ થાય કે તેમાં પોતાપણું પાડું આવે છે. ખુદના જેને દીઠાર થવા તે ખુદ ઊઠી પાછો પોતામાં ફરે તો મસઉન કરેવાય એ એનો અર્થ છે. હવે તેથીજ તરેડ હકીકતની ઇઆદત અથવા વીદ મુન

મસઉન એટલે એના પર ખુદાનો મોજ ચડા દોષ ને આપિત નાઈ રાને નરેડો.

મંડળમાં ધ્યાન કરવાની છે તે યાદી છોડી દઇ શરીરવત અથવા તરીકતની ક્રિયા જે મારેફત કરતાં નીચેના દરમની છે તેમાં ફરી આત્મને ફસાય તો તે પણ મલકન કહેવાય; એટલે કે આગળ પોહોંચેલો માણસ એક પગ-થીયું પાછું હોલો ગણાય. તરીકતની યાદી હિંચા પ્રકારની છે અને તે ધ્યાનથી કરવાની છે તે માણસ જે દેખાવમાં શરીરવત વાળાની પેઠે કરે તો તે પણ એક પગથીયું પાછળ હોલો કહેવાય અને તેટલા માટે જ્ઞાનની રીતે મલકન કહેવાય. હવે કાંઈ પુછશે કે આમાં તો ખુલ્લું લખેલું છે કે વીદ્ પદવાવાળા મલકન છે તો શરીરવત વાળાઓ વીદ્ પટે તો તે લોક મલકન કેમ કહેવાય ? તેનો જવાબ એ છે જે શરીરવત વાળાઓ મારેફતવાળાઓની માફક ખુદ સાથે મળી ગએલા હોતા નથી. ફક્ત મારે-ફતવાળાઓજ ખુદ સાથે મળેલા ગણાય છે, એટલું જણવા છતાં પણ શરીરવત વાળાઓ તરીકત, હકીકત, મારેફતની આત્મની યાદીમા આગળ વધવા ફારીશ કરતા નથી અને ફક્ત મુખની જાહેર યાદીથી સતોય માની બેસી રહે છે તે જ્ઞાનની રૂએ પણ તેવાજ કહેવાય છે.

હવે એ અરણી બેતનો બીજો સાગ એ છે કે વીદ્ તક કરવા વાળા પણ મલકન છે. તેની મતલબ એ છે જે જ્યાં સુધી બદીયતપણું છે એટલે માણસ મારેફતે પોહોંચેલો નથી ત્યાં સુધી જાહેરની વીદ્ અથવા બંદગી તેને મટે જરૂરની છે. હવે જે તરીકતે પોહોંચેલા માણસથી બેખુદીને લીધે યાદી છૂટી જાય તેને જોઈ શરીરવત વાળો પણ જે છોડી દે તો તે મલકન છે. તેમજ હકીકત વાળાને જોઈ જે તરીકતવાળો પોતાની અત્મની હિંચા યાદી છે તે છોડીદે તો તે પણ મલકન છે. અને હકીકત વાળાની હિંચાદત તે સુન મંડળમાં ચુરત જોડવાની છે તે જે મારે-ફતવાળાને જોઈને તેમ ન કરે તો તે પણ મલકન છે.

દુકંમાં આ આમનનો અર્થ એ છે જે મારેફતે પોહોંચે ત્યાં સુધી દરેક મંઝીલ વાલાએ પોતાની મંઝીલની વીદ્ અથવા યાદી કરવાની છે. એટલુંજ નહીં પણ તેની આગળની મંઝીલે પોહોંચવાની ફારીશ પણ જરૂર કરવાની છે. ૧]

૧. આ ઉપરથી માલમ પડશે કે ખીર સ્વહેજ લોકાને હમેશા ખુદાઇ જ્ઞાનમા પગથીએ પગથીએ આગળ વધવાની તકીદ કરે છે અને ખુદાને ઓળખી તેમા મળી જવાની વાત ઉપર જોર દે છે. જે માણસ આગળ વધીને પોતાની ખરી જગ્યાએ જાય તેજ મરદ કહેવાય અને તેજ ખુદાને માનીને થાય. નહીતો જે ખુદાને નહીં પહોંચી ચકતાં તેનાથી છટા રહે છે તે તો તેનાથી આગળ ગણાય છે.

વિદે' ઠા પદને વાણા મલઉન હય,
 તર્કે કરને વાણા ખી મલઉન હય.
 પદને વાણા ઇસવાસ્તે મલઉન હોતા જન,
 ઉસકે મજઝકા મુનો તુમ જ્યાન.
 શરીયત, તરીકત, હકીકત, મારેફત જન,
 ચાર્' રાહ હજરતકી ખરહક હય માન.
 શરીયત ધર ખંદીયતકા હય જાન,
 પાંચ ફર્જ હકે આહેરી ઉનપર ફર્જ માન.
 જખ શરીયતસે તરીકત મેહલમે' આયા જાન,
 તખ ફીલકી હમુરી ખાતીની ઇબાદત ફર્જ હય માન.
 જખ તરીકતસે હકીકતકે મેહલમે' આયા જાન,
 તખ મુન મંડલમે' સુરતા રખના સુરસ પિછાન.
 જખ હકીકતસે મારેફતકે મેહલમે' આયા જાન,
 તખ ખુદી બુલનેકી ઇબાદત ફર્જ હય માન.
 ઇબાદત બંદગી થેહી વીર્ હય સો જાન,
 જખલગ બંદા હુઇમે' હય તખલગ અદા કરના ફર્જ પિછાન.
 જખ મારેફત મુરાદકો પોંહોઆ જાન,
 તખ બંદા હુઇ નીકલ ગઇ, હો રહા જાન રહેમાન.
 ખુદ તો ફના ફીલ્લાહ હો ગયા,
 મારેફત મેહલમે' હક હો રહા.
 જખ અસલ ગરૂપ હો રહા જાન,
 સો કીમકો કહે અવજાહ ખુદા રહેમાન.
 અસલ હક સુરસે અહમદ હુવે જાન,
 અહમદસે રહ હુઇ પીછાન.
 રહને ગુરખા દીલકા મેહના જાન,
 દીલ પર ગુરખા જામકા હય માન.
 અસલ ગુર અવજાહ જા જાન,
 મો કીસ્મત કીસ્મત' બંદા હુયા માન.

શ્રીર હરમ ભુલ દીલકો પેછાનના જાન,
 દીલ ભુલ, રહ કો પેછાનના માન.
 રહ અહમદસે મીલતી હય જાન,
 અહમદ મીલાયે અજ સુખહાન.
 સુખહાન કા નુર દીદાર દેખ,
 સુખહાનસે મીલ રહા હુવા એક.
 હક નુરસે પહેલે બંદા થા જાન,
 શ્રીર બંદા થા સો હક હુવા માન.
 જુ' દરીયાકા પાની ખાર હો, નીમકકી કંકરીયાં જમે
 જાન,
 શ્રીર નીમકકી કંકરીયા ધુલ, દરીયા મેં એક હોયે માન.
 યુ' હકમે બંદા હુવા જાન,
 બંદા થા મો હક હુવા પેછાન.
 બંદા થા જળ બંદગી થી જાન,
 બંદા ગયા તખ બંદગી ગઈ માન.
 ખુદ પલ્લા થા સો જળ ભુલ ગયા,
 "ઇઝા અંતુ મુલ ખુકરાઓ ફહોવદલા" હો રહા.
 ને એક કા એક રહા હો,
 ફિર વો વીર્ડ કીસકા પડે સો.
 હક હો રહા સો હય મારેફત,
 વીર્ડ પઢના સો હય શરીયત.
 શરીયત મો હઈ કા મેહેલ જાન,
 મારેફત સો એકા એક માન.
 મારેફત મુરાદ કો પોહાંચે શ્રીર વીર્ડ પડે જાન,
 તહકીક સો મતલબ હય માન'.

૧. ઉપર ચડીને પછી જે નીચે પડે તો તે અગ્નિ રસ્તે ગયો.

જેખુદ હો ફીર ખુદી લાવે,
તહફીક સો મલઉન કહેલાવે,
મારેફત તકે પોહોઆ, ફીર મારેફત હોઝ, શરીયતમે
આયા,

તહફીક સો જેખુદ હો ખુદી લાયા.
મારેફત મુરાદ કે પોહોઆ ફીર વીર્દ પડે જાન,
સો વીર્દકા પડનેવાસા મલઉન માન.
જેઆ ઝાહેરીમે એક સુસલમાન, હીંદુકા દીન
કબુલ કરે,
શરીયતમે એ સખુન મલઉન હુય ઝીર મલઉન દરે,
યુ ખાતીની મારેફતકો પોહોઆ ફીર શરીયત મે આવે
જાન,

સો સખુન મલઉન હોગા માન.
વીર્દકા તર્ક કરને વાસા મલઉન હુય જાન,
ઉસકે મગઝકા સુનો તુમ ખયાન.
મારેફત મોરાદ કે પોહોઆ બીના શરીયત તર્ક કરે જાન,
મે શરીયતકા તર્ક કરને વાસા હુય જોતાન.
જખ લગ મારેફત કે નહી પોહોઆ તખલ્લુશ શરીયત
મત હોઝ મગર.

પાંચ બીના હમલામ ઝીર મુન્નત ફરજ સખી અદા કર.
ખુદી જોએ બીન ખુદાઈ કા દાવા કરે જાન,
તહફીક સોઈ હુય પકકા મલઉન જોતાન.
જેઆ ફીરઝોનને ખુદાઈ દાવા દીયાંવા જાન,
સો દરીયાકે બીચ ગરક હુંવા જોતાન.

૧. શરીઅતની પાનદી તો કન્વાની છે પણ જે નીનિતા દરમની
દાવત છે તેમાં હતરી પડવાનું નથી. હમેશાં આગળના દરમની દાવતમાં
જખને જ પિયાર સંજાનો છે.

૨. મારેફતની જેખુદ દાવતમાં ન પડેલાં ટોચ ત્યાં સુધી શરીઅ-
તની દાવતમાં રહેવું જોઈએ.

ઇસીમતરેહ નો ખુદી સાથ ખુદાઇકા દાવા કરે જાન,
 મો મીઆલ ફીરજોન હોવે પશેમાન.
 અંદા હોકર બદગી ના કરે જાન,
 તહકીકે મો મલઉન હે પીછાન.
 નો માગેતકો નહી પેહોચા જાન,
 ઉસકે નજદીક વીર્દકા તર્ક કરના મલઉન પશુ: હય માન.
 જખ લગ બદા હે તખ લગ વીર્દકા તર્ક કરના મલઉન
 પશુ હે જાન,

ચે રમઝ આશક કી સચ કર માન
 ખુદ ભુલ, બે ખુદ હો, મીવ ખીચ હકે
 પદના, તર્ક કરના, દોનું રહે એકે તર્ક.
 તૌહીદ કા તુમ સુનો ખ્યાન,
 સમજ પડે તખ આવે ઇનામ
 ખુદાકે વચ્ચે કી પહેલી સીડી ચેહી મગર,
 નો ફચ ન બુલે તો મુખસે “અલ્લાહુ” કો
 હુવમ^૧ મીડી, લાખ દરબે બહેતર,
 હરદમ દમને અલ્લાહ અલ્લાહ કર
 હુવમ મીડીને મધ્યમ^૨ લાખ બેહતર,
 સુન મકલ મે સુરત તુ ધર
 મહાકમ મીડી કમેડ હીને સહયુમસે બહેતર,
 ચે કાયા ઓઠ, હકકે તુર જૈસી કાયા કર
 ઇધગ કી ખબગ ભુવ ઉધગ હો પાગ,
 મર્ધ જ્યુ કાચવી ઉતારે યુ બાહોડી કાયા ઝાડ
 મ હેકી કાયા માથ, મુરશીદ કી મહેરને,
 અરશકે કી ગગે પર જાહર અગે
 જખવગ ફેલ નહી નમજતા તખવગ નમાઝ જાન,
 મુખસે અલ્લાહ અલ્લાહ કરના ફર્જ માન,

જો બાહુરકી ઇબાદત છોડ દેવે સો મલઉન માન,

કયું કે ઉરકો શરીયત કહેતે હય જાન.

ખુદી સીદી ચેહી, હુજી સીદી તરીકત, ઉસમેં દમસેં ઇબાદત
કરના જાન,

વોહ દમસેં કરની છોડ જાનાગે કરે તો મલઉન હોવે
માન.

સઇયુમ સીદી હકીકત સુરતસેં સુનમંડલ ધ્યાન ધરના મોહી
ઇબાદત વીર્દ હય માન,

સુનસેં સુરત રખની છોડ દમસેં ચાહ કરે સો મલઉન હય
જાન.

અહાકમ સીદી મારફત, ઉસમેં મગટ કાયા સદા બદલે અશકે
કીંગરે દેખે સો ઇબાદત વીર્દ હય જાન,

અરશકે કીંગરકા દેખના, છોડ સુરત સુનમેં ધ્યાન ધરે સો
ઇબાદત કરના મલઉન હય માન.

ઇબાદત વીરદ કરને વાલા ઇસી તરેહ મલઉન હય જાન,
મારફત, હકીકત, તરીકત છોડ બાહુરકી બંદગી કરે સોલી
મલઉન હય માન.

ફીર કુછ સમજતા, બુજતા ન હોવે, દેખા દેખી બાહુરકી
ઇબાદત વીર્દ છોડ દેવે સો મલઉન હય જાન,

અરશ કે કીંગરે પોહોંચ કર ઉસે છોડ કર, બાહુરકી ઇબા-
દતમેં પટે સોલી મલઉન હય માન.

જેસા કે એક ગામ મેહમાન ગયે હોવે જોર જીસકે યહાં
જાના ઉસકા નામ ન પુછે જોર ચુપ હોકર બેઠા રહે તો એ
બુખા મરે માન.

ઉસકા ઘર પાયા નામ પુછા, ઉસે દેખા જાન, ફીર ફીર કર
ઉને પુછે “તુમાર નામ કયા હય,” તબ વો કહેગા, કેઇ
દુવા હય જાન.

બીન જોગે નામ પુછે, ચે તો મારફતમેં પોહોંચ બીના,
શરીયત કે છોડ દેના મોહી મલઉન હય જાન.

ઉસકો પીછાન કર શીર કીર કે નામ પુછે, ચે તો મારેક્તકો પોહોચા કર મારેક્ત છોડ દે, શરીયતકી ખંદગી કરે. સોહી

મલઉન હય માન.

જૈસા એક ખાલક છોટા હોય તળ લગ નંગા શીર, ઉસે કોઈ ન કહેવે, મારેક્ત કો પોહોચે ખીના શરીયત છોડ દેવે સોઈ

મલઉન હય માન,

ખડા હોકર, કપડે પહેન કર, શીર ખાલક મીસાલ નંગા શીર. ઉસે સખ ખલક દીવાના કહે: યું મારેક્ત કો પોહોચ કર, કીર મારેક્ત છોડ કર શરીયતચે આવે સો ખી મલઉન

હય માન.

હવમ હદીસ સુનો તુમ જાન,
હક તઆલા તુમકો દેવે ઇરફાન^૧.

મન અરકાદલાહો લા ચકુદલાહ વ મન કાલદલાહો
લા ચરકુદલાહ^૨ (હદીસ)

છરને પેછાના અદલાહકો વોહ સુખસે નહી કહેગા અદલાહ,
જો કહેતા હય સુંહસે અદલાહ ઉસને નહી પેછાના અદલાહ.

મુરજ ઉમતા હય તળ દીન હોતા હય જાન,

જળ અધારા હોવે સો દીન નહી પીછાન.

ચાંદ, મુરજ, અગ્ની, ચેરામ એ સખ ચીઝાં ન હોવે જાન,
જો થા સો હો રહે તળ અધારા પીછાન.

જળ કુછ ન થા તળ ખી અધારા થા જાન,

સખ હય તળ ખી અધારા હય માન.

૧. ખુદાઈ જાન.

૨. અર્થ - જેણે ખુદાને ઓળખ્યો તે સુખથી ખુદા કહેતો નથી.
અને જે સુખથી ખુદા કહે છે તેણે ખુદાને ઓળખ્યો નથી.

સમજાવ્યું:—જ્યારે અધી પેદા થઈ તે આગળ અંધકાર અથવા અંધારા દેખું છું, અને પ્રથમ વખત પણ અંધકાર છતાં રહે છે. (જુઓ આગળ) હવે ચાંદ, સુરજ, અગ્ની, ચેરાગ એ બધું છે છતાં પણ અંધારું છે કારણકે ખુદાની રોશની અને ખુદાનું નુર કાંઈ જુદીજ રીત છે. ખુદાના નુરનું વર્ણન આપી શકાતું નથી તે નકારમાજ અપાય છે:—

જેની રીતે કોપનિષદમાં કહ્યું છે કે:—ન તથ સૂર્યો ભાતિ ન ચંદ્ર તારકઃ જ્ઞેમા વિષ્ણુતો ભાન્તિ કુતોડયમગ્નિઃ તમેષ્ઠ ભાન્ત મનુભાતિ મર્વ્યન્તસ્ય માસા મર્વ્ય મિદ્ધં વિભાતિઃ=ત્યાં (તેને વિશે) સૂર્ય પ્રકાશતો નથી, નદિ ચંદ્ર, નદિ તારા, નદિ મીનજા, તે અગ્નિ તો ક્ષયાથીજ ૧ તે પ્રકાશમાન થતાં તેની પાછળ સધળું ભામે છે તેનાજ પ્રકાશથી અદિ સધળું ભામે છે. એટલે આત્મા રૂપ થઈને વિશે, સર્વનો પ્રકાશક જે સૂર્ય તે પણ દેખાતો નથી, ચંદ્રમા પણ નથી દેખાતો, પીનજા પણ નથી દેખાતી, તો અગ્નિ તો ક્ષયાથીજ હોય જે બધું દેખાય છે તે તેની પાછળ દેખાય છે

જીસકા નામ ધરાયા સો ચીજ યદી હય જાન,

એર ચોહ બી એસી બેમાપ હય માન.

જે બન્તુ હયે, નહી ઉસે કીને જનાઈ, ઘડી નહી, કેઈ

હીવસ હુઈ નહી જાન,

ચોહ બસ્તુ અપાર હય, અપરમપાર હય, કીમીને બઢાઈ નહી,

ઘટાહી નહી હયે માન.

અરશ સખકી ઉપર હય, માત આમમાનકે ખાલાઈ હય જાન.

ઉસકે પાર ખાલી અંધારા હય માન.

જાતે જાતે તીર ચઢા જાવે તો કીસી આકાર કે જા અટે

નહી જાન,

જમીન કે ખીચું ખીચ પાની મીનાત પવન હય માન,

ઉસકો નીચે થયદ ડાલે તો ચઢા જાય પણ કીસી જગપર

ઠરે નહી જાન.

આતમાન, અગ્નિ કી શક્ટિ, ગર્ભ, જુનુબ, ગુમાસ્ટ, પારકે

પાર ખાલી ને અંધારા ઉગકા કાંઈ પાર ન આવે માન.

આસ્માન, અમીન, મીસાલ આદમ હય ચે . નન્ના હય બાન,
વો બડા હય, ઉમ્મી, ઇસ્કી તમસીલ એકહી હય બાન.

(સમાવાતિન વલ અદે મીસાલે મુરતે આદમહુ†)

દીન ઓર રાત ઉસકે દરમ્યાન હોતા હય બાન,
આર પાર, ડાબે જમણે, આંખે પીછે, સુન અંધારા હય માન
અંધારા સુન જાત હક હય પીછાન,
જાત સોહી ભરમ હય માન.

ભરમસે તો હકે પાકે હય બાન,
વો તમસીલ હક સો ઓર વગેહ હય માન.

બંદેશી મીસાલ પર હકેકો જાત ભરમ નહી બાન,
બંદેકો ભરમ તો માપ મેં ખડા હય માન†.

જયું હકે બેમાપ હય થું સુનખી બેમાપ હય માન,
લયું હકે અપરમ પાર હય થું સુનખી અપરમ પાર બાન.

હકે બી અમાપ સુન બી અમાપ બંદે કી મીસાલ પર હકે
કી જાત નહી બાન
હકે મેં મકાન પર હય, ચા મેં મકાનમેં નહી, ચે દોલુ
આતાં કુદર બાન.

હકેકો જબ મકાન હોયે તબ ઉસે આધાર હુવા બાન,
ભસ પર ઘેઠા રહેતા હોવે વો બગ? ઇસ્સે બડી કહેલાયે
માન

જેસે કોઇ મકાનમેં હે એસા આપસકા રખો હરગીઝ ન
ઇમાન,

હકેકો મકાન હકે આપહી હય હકકી માહે સબ કુદરતાં હે
પિછાન

† ઉદાહરણ

† અર્થ—આસમાન અને જગીન આદમની મુરત માફક છે (હદીસ).

૧. માપી સકાય છે ૨. જયા

ક્રીસીક્રી કુદરત પર ચે નહી રહેતા કે માંહી સમાવે, ચા ઉસકે
અંદર હોવે જાન,

ન જાનો હુકકો હાથ પાંઉ, ન જાનો જુદ જુદા હે અરસ
પાર જાન.

ન જાનો હુકકી જાતીની ન જાના જાના જાત જુદ પીછાન,
અરસ પાર જોર ઝમીન પાર જોક તીર ડાલે વે જાતા ક્રીસી
આકાર પર લાગે જાન,

તજ જાનીચે ઉસકા અંત અપાર કુચ નામ ધરા જાવે સુ
સજ ખલકે આપમકી માહે પીછાન.

અખી જાતમેંસે આદમ ઝમીન આસમાન જોડા કીયા જાન
ઉસકે દરમીયાન નન્ની આદમ ખલકે હુચ માન,

સુન હુકકા જુમ્મ હુચ, જુનમ માંહી આપી હુચ માન.

કહેને કે નામ જુદા જુદા ધરાયા હુચ, સજ મીલ જુનમ
જોકહી પીછાન,

હુકે જોક હુચ જોર કુચ હુલ હુંડા ન પાવે માન.

“વ હોવા માઅકુમ અયેતમાકુ-નુમ” હકને ફરમાવા જાન.

હુકને ફરમાયા હુચ જાન, જહાં દેજો જહાં મેં કા મેં હું પીછાન,
દરદાન કર દેજો મુજ જીન કોઈ જોર ન પાઓ માન.

ચાર ચીઝ અનાદીએ ગીનાલી હુચ જાન,

જોર ચીઝાં જાની હુધ હુચ જો આદી હે માન.^૧

૧. ચી-૪.

૨ અર્થ—(જુદા કહે છે કે) હું તમરી માથેજ છું.

૩ જાતીનના-જાતપી. ૪ જુદા, મદાનુન, ગ્રાયા (પ્રકૃતિ) અને
આત્મા એ ચાર વસ્તુએને કેવળક અનાદી માને છે તેનો અર્થ આમા
સમાવયો છે.

અનાદી કીસે કહીયે, જો ચીઝ હય, કબી બની નહી, બનાઈ નહી જાન,
જ્યુ હક હય યું વોહ બી હય, ઉસકો અનાદી કહીયે પીછાન.
જો ચીઝ બની હુઈ હય હજારો લાખો બરસેં નામ પડા હય જાન,
બદલકે કહેલી હય વો બચ્તુ તો આદ હય માન.

હજારો બરસ હોવે આ સો કુરસી હોવે, આખર ઉસકા બી અંત
તો આયગા, સો આદ કહીયે માન.

માટી, પાણી, પવન, અગ્નિ, આકાશ, એ ચીજો બનાઈ હુઈ યા
હય ઉસકો આદ કહે પીછાન.

શ્રીહિખ, મહાશુન, માયા, આત્મા, એ ચારે ચીઝ અનાદીસે હય,
કોઈ દીન કીચીને પેદા નહી કીયાં માન.

કહેનેકો ચાર ચીજોં જુદીયાં હેં જાન,
રખ એકકા એક, રખ બીન દુશ ચીઝ નહી માન.

મુન સો હકકા મન હય, હકસો આપ એક હય પીછાન,
આત્મા હકકા મનમુખા હય, ચોખ્ખ^૧ ચે હે પણ હક એક હય જાન.
હકને આહા કુછ પેદા કરેં એસી ઇચ્છા કી, ઇચ્છા ઘટમેં એસી ઉડી
જાન,

ઇચ્છા સોહી માયા, જખસેં રખ હય તખસેં ઇચ્છા બી હય માન.

આત્મા હકકા મનમુખા હય, તખસે મનમુખા બી હય જાન,
હકબી બકા હકકી જાતણી બકા હય, યું ચાર ચીઝ અનાદી મનાતી
હય જાન.

જુસે એસી જુજ હય, ઉમકી નજરમેં હક અયાન^૨ હય જાન,
આરેક હકકો દેખતા હય, પણ માંહે માયાકા મેલ હય ઉસ
વાત્સે દેના કમ હોતા હય માન.

૧ મોજો. લહેરો. આત્મા એ ખુદાનો હકમ—મહામુખો, અને માયા
એ ખુદાની ઇચ્છા, એ અર્થમાં જો એ બે વસ્તુ લેવામાં આવે તો અનાદી
મનાય. નહી તો નહી કહત ખુદાજ અનાદી છે. ૨ બહેર.

અવ્વલ કાશીર હય ખુદાકી ગેર તરફ દીલ શીરતા હય જાન,
 ઝખાનસે ગેર યોગતા હય ઉમ વાસ્તે બંદા કાશીર હય માન.
 ઝખાનસે ખુદાકો એક કહે સોહી હે મુસલમાન,
 દીલકી નૈનુસે ખુદાકો દેખે ઉમકો આરેફ કહીયે જાન.

“કલબુલ મોમેને હાઝર તુન મીન ઝિકરિલ ખફીએ વહોવા હર્યુન”^૧ હું
 હુંકે તરફ દીલસે મોમીન મોહબત કરે, કળ હકમે મીલુ, ઉસે
 આશક કહે.

“ફલ કુરુની અજ કુરુમ વશ-કુરુલી વસા તકદ્દારન,”^૨ થે આયત
 કુરાનકી હય માન,

બાહરકા અન્મ ભુલ કર, માંહિકા અન્મ નુરી ખન કર,
 જ અર્શકે કીંગરે દેખે, સો વામિલ કહીયે જાન.

“વજ તો રખી બે રખી” રળસે રળકો પાવે પીછાન,
 હુંકે જાતમે વાત્રીલ હો ગયા, સોહી અમ્મા ફકીર હય જાન.
 “ઇજા અંતુમુલ પુકરા ફહો વઘલા હે” હો રહા માન,
 ખુદ ફના હો ગયા બાકી હુંકે હુવા જાન.

ઇમ મઝીલ હો પોહોચ કર બાહરકી બંદગી વીદ પઠે મો
 મલઉન હય જાન,
 મંજીલકો પોહોચે ખીના, બાહરકી ઇજાદત હોટે સો લી
 મલઉન હય માન.

શાહ કાયમદીન ચીઝવી કહે એકે રમઝ,
 ખયાન વાર ઉમકા સુનાયા મગજ

૧ છુપી ઝિકર-માલીથી મોમિનનું દિવ શરત થાય છે અને તે
 પણ અવતો થાય છે.

અર્થ—તમે મારી ઝિકર (વાલી) કો તો હું નથને વાદ કરું
 અને મારો નુકર કરો અને મારી ન્યામનોને લવડી ન સમજો (ખુદાજ
 ફરમાન)

* (દલીલ) અમારે તમે સચા ફકીર થઓ ત્યારે ખુદામાં એક
 મલ શકો છો.

અશ-શરીયતો અફવાલી, અશ-તરીકતો અફખાલી, વલ હકીકતો અહેવાલી, વલ મારેકતો સમુલ મઆલી. (હદીસ).

અર્થ—હું જોશું છું તે “શરીયત” છે, હું જે કામ કરું છું તે “તરીકત” છે, હું જે હાથમાં રહું છું તે “હખીકત” છે, અને મારી બુલંદી તે મારેકત છે. (ફેગઝરી કરમાન.)

[આ પ્રકરણ, એક તરફ આલીમો અને બીજી તરફ ફકીરો વચ્ચે સંવાદ રૂપે છે.]

ફકીરો નીચે મુજબ આલીમોને કહે છે:—

જીતની ઝાહેરી યાદ ઇબાદત હય જાન,
એ સખ હુગી સો શરીયત પીધાન.

વીર્દ, અવરાદ.^૧ તસખીહ પઢે,
ચીલ્લે કરે ઐર નકશ^૨ ભરે.

જુરમા^૩ કરે ઉનકા રૂક ઐર સુમુદ^૪,
દીલતો ઉનકા ગર તરફ રબુ.

વઝુ કરે પાનીસે, તસખીહ પઢે,
દરના^૫ અપના સફા ન કરે.

સર્ફ નહવ^૬ મદ મશાઅખ કહેલાય,
હર્ફ એકકા બી મગઝ ન પાય.

જીતની ઝાહેરી યાદ ઐર ચલન હય,
ઉસકા નામ સો શરીયત હય.

શરીયત મેહલમે^૭ મળી મગઝ હય,
ઝાહેરીવાલુ^૮ ઠેા સો નહીં સમજ હય.

૧ વીર્દનું બહુ વચન ૨ તાલીમ કરે. ૩ શરીર, જાન.
૪ નીચે નમે અને સીંગલો કરે. ૫ અંદર; દીલ. ૬ બ્યાકરણ
સરફ નહ.

બાહર બાહર કે સળ અમલ ચલાય,
 ગેરકી તરફસે મુળ ના ફીરાય.
 શરીયત કા મગજ સો બી ન પાવે,
 ઓરિ નામ મશાયબ કહેલાવે.
 આપસકો બીના બુલ શરીયતકા દાવા કરે,
 'મારેફત વાલુ'સે આ કર લડે.
 વોહી શરીયત, તરીકત, હકીકત, મારેફત હય.
 દેલવનીકા બસ ઇસમે' ફેર હય.
 ધહુ' કો દેલવ કર કીતાર^૧ બુદા,
 ઉમને નામ તબ ધરાયા મેદા.
 ઉસ મેદે કો તજતે પર બાંટા જબી.
 ઉને સેવીયાં નામ ધરાયા તબી.
 ઉસીકો પકા કર ઘી શુક^૨ મીલાયા,
 તબ વો મરાતબ લાહફ પાયા.
 ઇન્ની મીમાલ શરીયત, તરીકત હય,
 ઇન્ની મીમાલ હકીકત, મારેફત હય.
 શરીયત નામ ઉસકા મુનો મેરે લાઈ,
 બે આયત હદીસ રસુલુલ્લાહને ફરમાઈ.
 ઉસકા મગજ બુલના લાઈ બન,
 તરીકત નામ ઉમકા હય માન.
 ઉસકે ચલન ચલના બુલ કર,
 હકીકત ઉમકો સો કહીયે મગર.
 હાંમેલ હકકો કીયા જબ તમામ,
 મારેફત ઉનકા હુગા સો નામ.
 કીતાબાં પઠ હુવે ખુદ ફાઝીલ,
 કીયા ના હક તઆલાકો હાંસીલ.
 મુનો તુમ આલીમો ફાઝીલો એક મમલ,
 કહે આશક એક તુમકો રમજ.

અદલાહ મુલને કયા ફરમાયા હય તું ?
ફકત આયત હદીસકો પઢા કરીયો તું ?
ઉમીદ મગજદી જોઈ ન કરો ?
ઉમીદી માફક અમલ ન કરો ?
હકતઆલાકો કેમે ન હામીલ ?
તુમકો ચેહી ફરમાયા અય કાઝીલર ?

આ સરાયોનો જવાબ આનીમો નીચે પ્રમાણે આપે છે —

તબ ફાઝિલ મારે મીલ તુ નિવાયત કરે,
નગાઝ, ગેઝા હમ કઝા નર કહે
હુમડો શરએ ગરત મબ અહિંગી હય,
તગીકત, હકીકત મારફતમે નહી કામ હય
હદીમ પઠ, મગજ યુજ, કરે હમ અમલ,
કયામતમે હક હોવેગા હાસીલ

આના જવાબમા ફરીરો કહે છે કે —

“ કચોલહુ તઆલા ” ફરમાયા હકને જોય,
“ વમન ઠાના કીહાજેહી આમા ફહોવા ફીવ આજેગે આમા ”
જોય

યહા દેખતે હય નો બહા બી દેખે,
જો યહા અધે હય સો બહાબી અધે
કચોલે તઆલા “ ફઝલુડની અજકુર કુમ વશડોડલી વવા તકફોડન
જો કોઈ મુજડો યાદ કરે બિવચકીન,
ઉમે મ યાદ કરે રેન^૭ જોર દીન
(અલ-ઇકસરો બિલ-નિસાન વ-તસદીકુન બિવ-ડતમે)
ચકીન કો તાઅલ્લુક દીવ સાથ હય,
નહી ઉસ તાઅલ્લુક તન સાવ હય

૧ તપાન ૨ લલેલો માણસ નિવાન ૩ જયાન ૪ નમાઝ
એક વખત સુકી જવાથી બીજી વખતે તે પ. છે તેને ડઝા કહે છે
મુકબુ ૫ જે અહીં આધવો ૬ તે જુના તા પહુ આધવો ૭
૬ ચખીનથી ૭ રાત ૮ હલથી કતાર કરવો અને મનથી સાચુ બાણક

જીસમેં યકીન હય સોહી મોમીન હય,

અગર નહીં યકીન સો કહિર હય.

યકીન સોહી હય પાયા દીનકાં,

યકીન સોહી હય પાયા મુસલમાનીકા.

યકીનકો તઆલુક હય સાથ દીલ,

સુનો બાઇ તુમ આલીમ ફાજીલ.

દીલકો રજુ કરના તરફ હક જલ,

ઉસીકા નામ સો હેગા અમલ.

પદ કરે, મગજ ખુલ, કીયા જળ અમલ,

ઉસીકો તખ હુવા હક હાંસલ.

હુઇ હક તઆલાકી જળ હાંસેલીયત,

ઉસીકા નામ સો હેગા મારફત.

તુમે મીલ રવાયત ફેતે હો, આલીમ,

કે ચાહું શર્ત ખજાતે હય હુમ.

એકલી શતકો અમલ ના કરે,

ઔર ફીર દાવા મોમીનકા તુમ ધરો.

મોમીન હોના યકીન કે સાથ હય,

યકીન કે માથ મુખ સે કલમા કહે.

(લા એલાહા ઇલલલાહા મોહમ્મદુર રસુલીલ્લાહા)

ખરસ્મ કલમા કહે કુછ મોમીન નહીં જાન.

મોમીન વોહી હે જીસકો અમલ ઔર યકીન હે માન,

(લએલા-મોમીનલ-લજીના, ચજતમે ઉના ફિલ મસ્લેહે

વ ચફૂલના લાએલાહા ઇલલલાહા)

હજરતને ફરમાવા કલમેકા મગજ ખુલ દીલ ઠરાવે જાન,

ખીના બેમાત, ગેર ખુદી, લાહુ ઇલલલાહુ કે એક કર

જુએ સો મોમીન હય માન.

(લા-યુકનેલુસ-સલાતા-ઇલા-લે-દુરુદિલ-કરમે. ૨)

૧. મજ્હુમાં જોગા મુ' અને દલ્લો પડે એથી ફાંઈ મુસલમાન મોમીન થયાનું નથી. ૨. ફિલ એક દેકાતે થયા પગર નમાજ દશુજ થઈ શકતી નથી.

મોમીન સોહી જો હક સે હય હથુર,
 પલ ભર વોહ નહી હકસેં દુર.-
 દિલતો ઉનકા હુથુર મેં હય,
 દિલ હે તો ફિર ચકીનણી હય,
 ચકીન હય તો મોમીન ખી હય,
 શરીયત ઉનો પર સજાવાર હય,
 કલમા ઉનકા પઢના ઘરહક હય.
 વોહ મોમીન ખુદા કે બેશક હય,
 બેશક ગેર વો સખ ગયે ભુલ.
 પાંચ^૧ ખીના મુસલમાની ઉનકી કબુલ,
 વોહ દીનદાર ખુદાકે ઘર હક હય.
 વોહ આલીમ, ફાઝીલ, મશાયખ હય,
 (મન અરફા નફસહુ ફકર અરફા રખાહુ.^૨)
 મરમ ખુજ માંધકા, જો ખુદકો ભુલ ગયે,
 વોહ વાસીલ ઐન હકસેં હો રહે.

હી મજ્હબાહે વકંતુત, જા ધન માની શીહે મલકુન
 મુકરરખુન-વલ નખીયુન મુ-મલુન^૩ (હદીસ)

ઉનકા તો બહાંતક ખુદા હય અઓરાફ,
 જહાં તુર દીદારકા હે તવાફ.
 જહાં પહોત ઝખકાર હય તુરકા,
 જહાં મુલ મુલાખ શોર હય તુરકા.
 જહાં નહી મજાયક મુરસીલ^૪કો^૫ મુજર,
 બહાં જાકે પોહોંચે હય આશીક મગર.

૧. પાંચ અરકાન. ૨. જેણે પોતાના નફસને ઝોળખ્યો. ૩. હઝરત ફરમાવે છે કે મારો ખુદા સાથે એક એવો વખત આવે છે કે જેમાં ખુદાના હજુરી ફરિશ્તા અને રસૂલો પણ તે વખતે ત્યાં હોઈ શકતા નથી.

૪. અવાજ. ૫. રસૂલો.

૧-જાઅલતો ફિન્નફસે તરીકઝ-આહેદીના, ૧-જાઅલતો
'ફિર-રહે તરીકતુલ-આશેદીના, ૧ તા અલતો-ફિન્ન નુરે
તરીકતુલ-વાસેલીના (હદીસ.)^૧

શરે^૨ વાલે અસ્મ પર ઝોહોહ કરે માન,

તરીકત વાલે કરે દીલકી પીછાન.

હુકીકત વાલે કેા ઇશક હુય હુક ઉપર,

મારેશત વાલે નુરમે^૩ નુર મીલતે મગર.

વોહ આશેક ઝૈસે હંય દીનદાર,

કે હુકસે^૪ હીલમીત કર હુવે એકકાર.

મુરશીદ કામીલ સે^૫ યે ન્યામત મીલે,

ખડકી ખુદીકી સો દીલ સે^૬ ખુલે.

વોહ અન્નતસે^૭ ખી કામ ધરતે નહી,

વોહ દોઝખસે^૮ ખી જરા ડરતે નહી.

(તાલેખુલ-ફુનિયા મુખન્નસુન, તાલે ખુલ-ઉકળા મોઅન્ન-

સુન, ૧ તાલેખુલ-મોલા મુઝકકેરૂન^૯)

એનો અર્થ નીચેની બેતોચાં છે.

વોહ આશકે હુક પર હુગે મહી,

ઉનકો બહેરત આખેરત સે કામ નહીં.

તાલીખ^૧ ફુનીયા કે મો હીજડે હંય,

તાલીખ બહેરત કે સો આરતાં હંય.

એ તાલીખ ખુદાકે સોહી મર્દ^૨ જાન,

નહી ઇશક રખતે બગુઝ મુખહાન^૩.

૧. બહેર પરેજગારી વાળાઓનો તરીકો નક્કસ તરફનો છે, આશે-
કનો તરીકો રૂહ તરફનો છે અને ખુદાને મળનારાઓનો તરીકો તર તર-
ફનો છે. ૨ શરીયત-સાગા.

૩ ફુનિયાની ઈચ્છા રાખનારા એ હીજડા જેવા છે, આખેરતની
ઈચ્છા રાખનારા સોરનો જેવા છે અને ખુદાની ઈચ્છા રાખનારા ખામ
મગ્દો છે.

૪. ફુનીયાની મનલગ રાખનારાગા ૫ ખુદા તગર.

વોહ તોહીદ ઇશ્મ પદ હુવે હંય કાઝીલ,
ઉનુને હક લૈસી ન્યામત કીતી^૧ હાંસીલ.

મન સલ્લા તરીલન ફિલ મરજેદ વ ઝીનતુલ-અમદ
મતે લિલ-બદને લિલ મનાઝેરતિલ ખલાયકે વમા કાના
શી કલખેલી મિન નિયામિલ-મેહબૂબે ફહોવા મહબૂબુન^૨.
(હદીસ.)

કુખા પહેન, પઘડી બાંધ, બદનકી છનત^૩ કરે,
મગર ખુદી અપની કો ના ખીસરે.
જેસા તું ખડા હય નમાઝ દરમ્યાન.
દીલ ચોતરફ શીરતા હય માન,
શેખી કે કુવે મેં પડે હું વોહ.
ખુદી મેં ગર્ક હુવે હું વોહ,
છસ તરફ દીવ તુમાસ રબુ હુવા.
જેસા ઉસકો તુમને સીજદા કીયા,
છસને ઓર તરફ સીજદા કીયા.
જેસા ફઝેવ^૪ ઉસને કુફરકા કીયા,
ફઝેલ ખાતીન સેં ખુદી કા કરે.
ઉસ પર તો દાવા મોમીન કા ધરે,
ખુદી સે હુવા અઝાઝીલ ચેતાન.
ખુદી સે રાઝી નહી કબી સુખહાન,
સો ખુદી તુમ મેં તો હાઝર હય,
ખાર ઓર હસદ લીલર મકરર હય.
પઘડી ગેલ બાંધ કર કુખા અંગ મેં બાચે,
તુરત ઉસી વખત ખુદી ખી દોડી આચે.

૧. કાપી. ૨. જે માણસ લેખિને દેખાવા સાર મગજમાં લાંબી
નમાઝ પડે છે અને પોતાના શરીરને ખાધડીથી સજ્જવારે છે તેને ખુદાની
નજદીકી થતી નથી. તે પડદામાજ રહે છે (નમાઝને નિયતવાનીજ છે પણ
દેખાવ કરવાનો નથી એ આમાં બતાવવામાં આવ્યું છે.)

૩. સજ્જાર. ૪. કામ.

અકસર ખુલે તુમ આલીમ ફાઝીલ,
 ઇસી વાસ્તે તુમકો હક હોતા નહી હાંસીલ.
 આદરમે સફાઈ, ખાતીન મેં હે ગદલાઈ,
 સુનો તુમ ફાઝીલ, હક ચે ઇબાદતસે રાઝી નાંહી.
 દીલકી તરફ સો દેખતા હય હક,
 નહી દેખતા હય જુસમકી તરફ.
 ખતરાત ગેર તુમ કરે સખ દુર,
 દિલકો હક તરફ રખો તુમ હજુર.
 પાયા દીનકો ચેહી હય મગર,
 ચકીન સાથ કલમા શહાદતકો પદ.

અશહદો અલ-લાએલાંહા ઈલલ્લાહો-વાહદુ લા-
 -શરીકા લહુ-અશહદો અ-ના-મોહમ્મદન અઝ્ઝોહુ-અ-
 -રસુલોહુ (કલેમો)

ચકીન સે ચે કલમા પઢે જો,
 તહકીત^૧ વોહ મુસલમાન હોવે સો.

અલ્લ એકરારો ખિલ લિસ્તાન, જ તરદીકુન ખિલ દલખ^૨
 (હદીસ)

ચકીનકો તઆલુક દીલ સાથ હય,
 નહી તઆલુક ઉસે તન સાથ હય.
 દીલ તો તુમારા નહી ઠોર હય,
 ગેરકી તરફ મો રજુઆત હય.
 દીલ તો તુમારા રખુ નહી હય,
 દીલ નહી હય તો ચકીન કહાં હય.
 જખ લગ ચકીન માખુત નહી હય,
 તખ લગ કલમા કહેના નહી નહી હે.
 ચકીન બીના કલમા જો પડતે હે,
 કીમ વળેહ મુસલમાન હોતે હે?

૧. હુ ગવાહી આપું છું કે અલ્લાહ સિવાય બીજો કોઈ ખુદા નથી.
 તે એકલો છે. તેને કોઈ ભાગીઓ નથી. અને મોહમ્મદ પેગમ્બર અઝમ
 તેના ખંદા અને રસૂલ છે. (કલેમો)

૨. ખરેખર. ૩. જાનથી ઇકરાર કરવો અને દીલથી સાચું બહુવું.

મુસલમાન નહીં હુવા તો દીન' મેં આયા નહીં,
 દીનમેં આયાં નહીં તો અલ્લાહ' નળી કે લી પીછાના નહીં.
 જળ અલ્લાહ નળી કે પીછાના નહીં,
 તળ તક વોહ ઉમ્મત નળીકી નહીં.
 કહી હય હદીસ હઅસ્તને યું,
 " મન અરફા નફ્સહુ, ફકદ અરફા રખાહુ." ૧
 જો કોઈ અપને નફ્સકો પીછાનેગા,
 સો હક તઆલા કે લી પીછાનેગા.
 પીછાનના નફ્સકો હેગા ચેહી,
 અલ્લાહ રસુલ કે કરો તુમ સહી.
 આયત, હદીઝકા નામ શરીયત હય,
 મગઝ ખુજના સો તરીકત હય.
 અમલ ચલાના સો હકીકત જાન,
 હુવા હક હાંસીલ મારફત પીછાન.
 આલીમ, ફાઝીલ, ધુ' કહેતે હે જાન,
 ખાતીની સેં હમે કામ નહીં હય માન.
 હક તઆલા ગણ દીલ્લ' સે હય,
 દીલકે માથ આરી મુમલમાની હય.
 દીલ ઠોર હય તો દીલપર ચકીન લી હય,
 ચકીન હમ તો કલમા લી કહેના કબુલ હય.
 કલમા પઠ અલ્લાહ કે એક કર મચાએ,
 મોહુમ્મદ અરહક યુજેતો દીન મેં આયે.
 દીનમેં આયા તો અલ્લાહકો પીછાનતા હે,
 તળહી જદા અલ્લાહકો. ઉમ્મત નળી મેં હે.

લાએસા-મોમેનલ-લઝીના-યજ-તમે ડિના-ફિલ-મ-
 રજેદે વ-વફલુના લાએલાહા ધલલલાહ' (હદીસ).

૧ જેણે પોતાના નફ્સને ઓળખ્યો તેણે પુનઃને ઓળખ્યો

૨. મગઝદમાં જતુ અને કવમો જાહેગમાં પવો તેથી કાંઈ મોમિન
 (હમાનદાર) ચલાતુ નહીં

હદીસ હઝરતને ફરમાઇયું, સુન આલીમ ફાઝીલ ભાઈ તું.
બરસ્ત્ર કલમા કહેવે જો, તહકીક મોમીન નહી હય વોહ.
બલકે મુત્તાફીક હોગા જાન, હદીસ નળીકી સચ કર માન.

જવાબ અઝ તર્ફ ફાઝીલાન (આલીમોનો જવાબ)

તણ આલેમ રિવાયત^૧ દેવે ચેહી,
હમને કુરાન કીતાબસે પીછાના સહી
હમને બરહક કર ઉસકો જાના હય
હમારા પેદા કરને વાલા રણકો માના હય.

જવાબ અઝ તર્ફ ફકીરાન (ફકીરોનો જવાબો)

મ - અરફ-ગહો લા-યફ્ફલહીલાં. ૧૦ કાલદલાહો.
લા-યારે કુલ્લાહો, કહી લેસાનહ કન્યા અરજો હુ (હદીમ)

અર્થ—જેણે ખુદને ઝોળખ્યો તે મ્હોડેથી ખુદ કહેનો નથી.
જેણે મ્હોડેથી ખુદ કહ્યો તેણે ખુદને ઝોળખ્યો નથી. જેણે ખુદને
ઝોળખ્યો છે તેની જગ્યાન મુંગી થઈ ગય છે અને પય દુકા થઈ
ગય છે.

હદીસ હઝરતને ફરમાઇયું, સુન આલીમ, ફાઝીલ ભાઈ તું
જોને પીછાના હય અલ્લાહ, વોહ મુખસે નહી કહેતે અલ્લાહ.
જોને નહી પીછાના અલ્લાહ, વોહ મુખસે કહેતે હે અલ્લાહ
મુખસે ન કહેનેકી માએની બાલીની હય, તરીકત, હકીકત,
મારફત ઉસકા નામ હય.

મુખસે કહેના અલ્લાહ માએની ઝાહેરી હય, શરીયત સો

ઉસકા નામ હય

જોને પીછાના સો મોમીન હય, નહી પીછાના સો ખુત પરસ્ત
હય.^૨

તુમ કહેતે હો હમને પીછાના હય, બરહક કર હમને જાના હય
મુખસે અલ્લાહ અલ્લાહ કહેતે હો જાન,

ગેર તરફ દીલતો રજુ રહેતા માન.

છને પીછાના અણાહ વો મુખસે અલ્યાહ ના કહે,

ગેશ્કી તરફ દીલ ઉસકા રગુ ના રહે
તુમ આયત હદીસકા કરો ખીયાર, હો ખુદ પરસ્ત યા દીનદાર.
યે જવાબ નહી કુચ અકલી હમ, હદીસ માફક સો અસલી હય
તુમકો શરીયત કી નહી હય ખબર, તરીકત, હકીકત સે બી
હો મુનકર.^૧

શરીયતકા મગજ જનતે નહી, રાહે મોમીનુકી માનતે નહી
અલન કુદરકા આપ કરે, ઓર ઉસપર મોમીનકા નામ ધરે.
પદ પદ કીતાબાં બહોતેક મુવે, અહેરીવાલે કોઇ વસી ના હુવે
ખાતેની વાલે અહેલુલા^૨ બહોત હુવે, ગાસ, કુતુબ, કુતુબ
અકતાબ હુવે.

મુરશીદ કામીલસે હક હોતા હય સહી, જો સખકા મગજ થા
સો ખાત મેને કહી
મુશાહિદા મુરશીદ કરતા સોહી, ખુદી ગેર દીલસે મીટાતા વોહી.
મુનો, આલીમ, ફાઝીલ, ભાઇ જાન, રમઝ આશકાં ખોલ

કહે ખયાન
શેખીકે ઉટે કુવે મેં મત જાવ, ઉસમેંસે કબી નીકલને ન પાવ.
એસે બંધ બાંધકર તુમ શેખીમેં કુકાઓ, બહાંસે તુમ કબુ નીકલને
ન પાઓ.

શેખ હોના બહોત મુશકેલ હય જાન, ફના ફિલાહ હોના નહીં
આસાન.

જીતના કીતાબમેં કહા હય ખયાન, ઈતના યાદ રખ અમલ કરે જાન.
તળ શેખ પુરા હોવે સહી, શેખ નહેજમેં હુવા જાય નહી.
મુનો આલીમ ફાઝીલ, ભાઇ જાન, ફના ફિલાહ હોના નહીં આસાન.
મુરશીદ કામીલકી સોહબત કરો, ઉનકે કહેનેકે માફક મુશાહિદા કરો
નહેમ ગેર તુમારા સો મિટ જાયગા, દીલ હક તરફ ફિર રગુ આયગા.
ખુદીકા નુકતા જળ જાઓગે ભુલ, દર્શન તુમકો કેગે હઝરત રસુલ.
ખાલ તુરકા તુમકો સુનાયેગા, હક તઆલાકા ખીલના હોઓગા.

ફના ફિરોજ, ફનાફિર રસૂલે, ફનાફિલ્લાહે બકા બિલ્લાહ.^૧

ગુરશીદ મેં જો ગયા ખુદ ખુલ.^૨

વોહ દાખેલ હુવા બીચ મજલીસ રસુલ.

બહાંસે આગે ગુઝર જળ ગયે,

વાસીલે^૩ હક નુરમેં હો રહે,

અબ્બલ જો આપસકો ફના કર ગયે,

બાદ સોહી નર તો બકા^૪ હો રહે.

બકા હય ઉતુ પર હયાતી સદા,

વોહ ના કહે મુખસેં અલ્લાહ ખુદા.

અલ્લાહ ઐર ખુદામેં હીઝમીઝ રહે,

સો અલ્લાહ ઐર ખુદા કીસકો કહે.

બસું એકાએક હોતા હય જલ બીચ જલ,^૫

મું આશીક ખુદામેં રહેતે હેં મીઝ.

ખુદી જો કે બેખુદ હુવે આશીકાંન

વોહ ફારેગ હુવે દીન દુનીયાસે જાન.

વોહ મતલબ દુનીયાસેં ધરતે નહી,

વોહ પરવા ભી જુન્નતકી કરતે નહી.

યે મકસુદ પાવે સો ઇનસાન હય,

વગર નહી તો બેહોશ હમવાન હય.

ઐરત હોવે યા કે મરદ હોવે જાન,

ખુદી જો બેખુદ હોવે સો મરદ પીછાન.

ઇસમેં નહી કુછ જાત ભાતકા કામે,

જો પાવે રખકો સોહી મુશ્કર્ પીછાન.

૧ મુરશદમાં ફના યતુ, રસુલમાં ફના યતુ, ખુદામાં હમેશને માટે મળી ગયેલું. ૨ ખુદા સાથે મળેલો ૩ બેવેદાનની દેવાનીવાળો,

૪ પાનીમાં પાણી.

ખુદ સે બેખુદ હો મરા માંહે ધ્યાન,
સફર દીયા બાતીન તલક નુર રહેમાન.
શાહ કાયમદીન ચિસ્તી ગયે ખુદ ભુલ,
સો વાસીલ હુવે બીચ હક રસુલ.

નુકતેહાએ દર ઇલમે તૌહીદ.

નુકતુંકા શુન હય ભારી, ને શુબે સો શાહકી ખ્યારી,
હક રસીદ^૧ કી રાહ હય બાન, મુરશીદ સે તું લે પીછાન.
ખુદ ભુલ બેખુદ હો અબ, ઝગ મગ દેખો દરશન રબ,
સહી કરો તુમ બળ મારેફત, લીતર પાઓગે નુર પરગટ.
નુકતુંમેં કયા હેગા શુન, શાહ કાયમદીન કહે સો સુન.

નુકતએ અબ્ગલ દર મારેફતે હક તખાલા.

કીલી^૨ કલમા તુબકો કહું, લેલ ઇસીમેં સમજા દઉં,
માએને કલમેકે તું સુન, નહી કોઇ અલ્લાહ મોહમ્મદ ખીન.
બરહક કર દોનોકો બાન, અલ્લાહ એક મોહમ્મદ બરહક પીછાન,
નહીકર ઉતુકો ખુદી જોવે, તબ તું સહી મુસલમાન હોવે.
કહા હકને કુરાનમેં સો હવલ તકબુરી^૩, ખુદીકો જો,
મુસલમાન વોહ ને હુકમ બબાય, ને કહા ઉસકે માફક બાય.
હસદ ખુદી તો ના સલાય, કહા ખુદાકો પીછા ફીરાય.
ના કરે ને કહા રહેમાન, સો કયું હોવે મુસલમાન,
અહદ અહમદ કહા હો ને, ચલ ઉસ માફક મુસલમાન હો.

૧. ખુદને પેદાવવાની. ૨. કુની ૩. મગરરી.

કલમેદો તું સહી કર પદ, હરદમ પીયુ પર રાખ નઝર,
હસદ યુગઝર ઓર “મે” “હું” હોડ, ખાત્રી બંદા, મત
રખ તોર.

ના રખ સો તું ઇતના તોર, મત કીસી પર કર તું જોર,
સળ ઘટ હોગા આપ અહર, કીસ પર તું સો રાખે હસદ.
કલમેદો તું માએની સુન, ઇસમેં તુજકો હોવે શુન,
અવલ અવલ હક આપજ થા, ઉસ બીન દુલ્લ કોઇ ન થા.
આપસ મેં સે તુર નો કાદ, પેદા કીયે મોહમ્મદ ચાર,
પેદા કર મોહમ્મદકા તુર, ફીર ઇસમેંસે કીયા ઝહુર.
ફીર ખુદાને કયા કયા કીયા, તુર નબીકા બીખર દીયા,
હેરા તુરે હઝરત નબી, બનાએ ઉરસે આલમ મબી.
અર્શ કુશની લોહ કલમ સલી, હુવે પેદા અજ તુરે નબી,
ફીરતે હુસાં ઇનસાન ઓર છીન, ચાંદ મુરજ ઓર રેંન દીન.
આગ ખાક પાની ઓર પવન, આગમાન અમીન ઓર ઝાંદ,
અમન,

પેદાયશ ત્રણ નબી તુરફી હે, હમદ યુગઝ તું કીસ પર રખે.
ઝહુર સળમેં હોગા અમદ, મળ હે તુર અહદ અહમદ,
ઇન દોનો બીન દુલ્લ કુચ મત જાન, લા ઇલાહા ઇલલહા હો
મોહમ્મદર રસુલુલ્લાહકે માઆની પીછાન.

હક બીન દુલ્લ ખુદ મન આન, બેદ તોલીદ કા ચેદી હુચ જાન,
મું કેહ મન કુચ મેં દીયા, કીને લીયા ઓર કીને દીયા.
હમદ યુગઝ કીમી ચઝ મત મળ, ફના હો રહે માની-દેખ ખાક,
મુગલમાન કે માઆની હો રહે મોમીન, મળ ઘટ આજન તું
કીન.

મુખમેં કહુવે અલ્લાહ એક મોહમ્મદ જરદક, કીતમેં તો ગેર
રાખે. રાક,

હક બીન દુલ્લ કીમે ન જુજ, કરે કરાવે વેહ મળ મુલ્ક.

૧. કીમે. ૨. હમદ. ૩. ખુદ. ૪. ફીન. ૫. કીમ. ૬. ખુદ. ૭. મળ. ૮. મળ. ૯. મળ. ૧૦. મળ. ૧૧. મળ.

૧. આજ સાગ. ૨. ગામ. ૩. ખુદ. ૪. ફીન. ૫. કીમ. ૬. ખુદ. ૭. મળ. ૮. મળ. ૯. મળ. ૧૦. મળ. ૧૧. મળ.
કચરાતું તે મુજરે છે.

કહા હજરતને મત હો બડા, મુવે પહેલે તું મરના.

અવલાહ એક, મોહમ્મદ બરહક બન, જીવત મુવા સોઈ હય
મુસલમાન,

કલમા પદ ઓર જો તું ગેર, મુસલમાન વોહ જીવ જોયા જહેર-
શાહ કાયમદીનને કહી રમજ, રજો ઉસીકી તુમ્હી સમજ.

નુકતએ દુનુમ, દર મારેફતે હક તઆલા.

અવલાહ સહી કર આપસકો તું, મન અરફા નફસહુ ફકર અરફા
રખહુ,

જીને આપસકો સહી કર બના, તબ ઉસ્ને સાહેબકો પેછાના.
જો મરમ આપસકો ન બાને, વોહ સાહેબકો કહાંસે પીછાને,
અથ તમાશા હય ઘટમા, હોજા આપસ તુંહી ફના.

ગેર કો દીલ ખીચ લા તું મત, કુદરત સારી હય ખીચ ઘટ,
જો તું આપસકો ફના કરે, તો ઘટ કુદરતકી સુજ પડે.

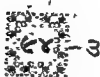
મુદી નુકતેકો દુર કર ડાઘ, બસે કાયમેં સોઈ હય લાલ,
જીને આપસકો કીયા સહી, હેગા સમજ મુસલમાન વોહી.

હદીસ મુવાફક હય જો જીવે ગેર, નહી મુસલમાન, સો હય કાશીર,
મુસલમાન સોહી જીવને આપ સહી કીયા, ગેર શીરક સજ જો દીયા.

આપસકો તુ સહી કર જાની, સીધા મારગ ચેહી જાની,
પઢના પઢના અજ દુર કર, જાત આપસકી તું સહી કર.

અવલાહ નખી અર્શ કુરસી આરમાન જમીન, જાગ જાડી હય
કુદરત સારી મન મહીં.

અતશુર મેવો જો રાહ જતલાય, અથ તમાશા જોલ દીખલાય,
જાત અવલાહકી પહેલે મહી કર જાની, શાહ કાયમદીન કહે
સો માની.

નુકતએ સર્વચુમ-દર બયાને નમાઝ,

નમાઝ એટલે શું ?

નમાઝકા તુમ સુનો ખ્યાન, હજુર દીલસે રાખો ધ્યાન,
હાઝીર દીલકો ઇમ તરફ લાવ, ઝાઝા મનમે રાખો ભાવ.
પુજો મળ હુય ઉમ્મકા ઝહુર, ઇસ તરફ દીલકો રાખો હજુર,
કહા રહેમાનને જાઓ ખુદ જુલ, નમાઝ હજુરી કરો કબુલ.
નુકત! “મે” કા કુછ મત આન, પુરી પડદા દીલસે લાન^૧,
ઉમ ખીન ફુલ બહેમ ન આયે, સોહી નમાઝ મહી કહેલાય.
જો કોઈ કહે મો હા હાં કર, ચિંત પીયુ ખીન કુચ ન ધર.
હરદમ બહેમ ઉમીમે લાવ, સુરત નુરતસે^૨ ધ્યાન લગાવ,
હરદમ રાખો ઉમને કાજ, મહી કર પુજો ચેહી હુય નમાઝ.
જાન અજાન હો જાવે ખુદ જુલ, સોહી નમાઝ પીયુ કરે કબુલ,
સુન શીખર ચઢ દેખા નુર, શાહ કાયમદીન નમાઝ પઢે હજુર.

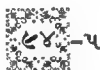

નુકતએ ચહારમ દર બયાને રોઝા.

રોઝા એટલે શું ?

બયાન રોઝેકા અબ તુ સુન, દેના કર આપવકો હો મોગીન,

ખાને પીનેસે રહે ન તરક^૧, ગેર ઉસીકા કુછ મત રખ.
ખાના પીના શોખ સે ખાવ, ખુદ પને કો તુમ ભુલ જવ,
તું સો આપસ જીવત મર, ઇસ લાતકે રોઝે ધર,
ગેર ઉસકા, જીને ડાલા કાઠ, હુમેશા હય વોહ રોઝદાર^૨.
ખરા ખોટા કુચ મત જાન, લગા સુરત ઉપર રહેમાન,
જહેમ ઉસ ખીન કુચ મત લા, ગેર ખાનેકો તુ મત ખા.
દુલ્લ અંતર તું જો લાની^૩, મત પી તું કોષકા પાની^૪,
ખાવ પીઓ મત ઉસકા ગેર, કુચ ન લાવો મનમેં ઝહેર.
ખુદ ભુલના ચેહી હય રોઝા જાન^૫, શાહ કાયમદીન સુત શીખર
ચઢ દેખા સુખહાન.

નુકતએ પંજુમ દર ગ્યાને હજ.

ખુદપનેકો ડાલો તજ, સચ કર જાનો ચે હય હજ,
ફના કો તું ધુરખા ખેન, ડાલ સુરતકા સુરમા નેન^૬.
મોમ^૭ દીલ પાનીસે વજુ કર, ધ્યાન માણકેકી^૮ તસખીહ પઠ,
એકા એકીકા આસા^૯ તું લે, મન મકકે મેં પાઉં તું દે.
દીલ કામેમેં જ તું આપ, કર હજજ ઓર કર તવાફ,
ઇશક ઝમઝમકા^{૧૦} પાની પી, કર મન મદીને ઝયારત^{૧૧} નખી.
ગગન મંડલમેં રહે સમજ, શાહ કાયમદીન નીત^{૧૨} કરે હજ.

૧ માણસ પોતાની જાતને બુદ્ધી જાવ છે તો ખાતું પીતું તેને નુકસાન કરી શકતું નથી

૨. રોઝો રાખેલો ૩. લાગ જે. કલાહજે. ૪. કોષ રૂપી પાણી તું પીતો ના. ૫. જે માણસો મન મારીને પોતાને બુદ્ધી બેખુદ ધણ જાવ છે ત્યારે તેમની ઉપર રોઝાનું શંકન રહી શકતું નથી.

૬. સુરતનો સુરમો આંખમાં આંજ. ૭. નરમ ૮ તસખીહના દાણા. ૯. લાટડી. આમો. ૧૦. ઝમઝમનો કુવો મકકામા છે તે. ૧૧. ડગ ૧૨. હમેશાં.

નુકેતએ રાગુમ. દર ખયાને તસબીહ,

તસબીહ ફેરવવી એટલે શું ?

મણુકા^૧ કાયકો ફીરાવે મનકો યુગ, તસબી સાચી દીક્કો પુગ,
તસબીહકી મીસાલ દીખલાંઉ, દીલકી તસબીહ તુગે સમજાઉ.
અવ્વલ લકડી થી સો એક, દુકડે હોકે ફીરાવે લેખ,
મણુકે વો હુવે સો જાન, કરે ઉગલીયું^૨ સે તાણા તાણુ.
કાયકો તાણાતાણુ કરે, નહી કુચ ઉસમે અર્થ સરે,
મણુકેકા તુમ યુનો ખયાન, પ્રેમ અખંડ સે પીયુ પીછાન.
મીસાલ મણુકેકી જો કહી, ઇસ તરેહ મુરીજનકો કર સહી,
અવ્વલ પીયુ એકજ થા સહી, ખીખેર કર આપસ પેદાયશ કી.
લકડી સે^૩ જયું મણુકે હુવે, પીયુ એક પણુ લેખ^૪ હય જુવે^૫
કાટકે^૬ મણુકે દુર કર નાખ, મનકે મણુકે મનમે^૭ રાખ.
ઉગલીયું^૮ સે ફીરાના દુર કરો, સમજકે મણુકે તુમ પઢો,
ખુદી જુલ કર જગન ચઢો, ઇતી તરેહકી તસબીહ પઢો.
દુધ દીક્કસે^૯ જાય સારી, તસબીહ હોવે દીલકી જારી,
દીલ છુરકા ઢોર બેઠા, ઉસકો રહેવે પીયુ પરગટા.
જુસકે થટસે ગઈ ખટાશ, રૂમ રૂમ ઉત્રકે પીયુકા ખાસ,
ખુદપણા ના ચિંતમે ધરે, ચાહ કાયમુદીન હજુર તસબીહ પઢો.

નુકત્તએ હફતુમ, દર. જયાને ચિલ્લા.

ચીલ્લો કરવો એટલે શું ?

જોને^૧, કાયકો રહેવે પેઠં, દીલકે હુજરેમે^૨ ચીલ્લો બેઠં.
હુજરે બેઠં કાયકો કાયા ઠરે બંધ, પીયુજ પાવે કરે વશ મન,
હુજરા તેરે દીલકા કર, ઉચમે^૩ મન પવન બંધ કર.
કાયકો કાયા રાખે પુર, દીલ હુજરે મેં^૪ મનકો પુર,
મન વશ કીયે દર્શન પાવે, સુરત સુન શીખર પર ચઢ જાવે.
દીલ હુજરે મેં^૫ જીને મન દીયા પુર, ઉને દેખા સળ નુર ઝહુર,
મન પવનકો વશ કર આજ. સોહી ચિલ્લા હેગા સાચ.
મન માર જો ગગન ચઢા, તાકો હથ સદા ગોશા^૬ હુજરા,
જીને બાતીની ચક્ર કર દેખા દીકાર, ઉસે નહીં છીલ્લે કી દરકાર.
મન હુસ્તી^૭ જીને વશ કીતા, પરગટ હુવા ઉસે ઘટ મીતા^૮,
મન બંધ કર તું બીચ ઘટ, છોક હીર્સ હુવાકી^૯ દીનજત.
સો સ્વાદ પર મન કોટે, નાહક બીચારે તનકો પુરે,
નહીં ચે તનને ગુનાહ કીયા, જો ઇસ બીચારે કો પુર દીયા^{૧૦}.
પુર દેવે મન હુસ્તીકો^{૧૧} અજ, પરગટ હોવે ઘટમે^{૧૨} રણ,
આપ લોલસે ન પીયુ પાવે, મન વશ કર જો પરગટ આવે.
નીરખા કરે સુનમે^{૧૩} રહેમાન, શાહ કાયમદીન રોજા ચિલ્લા ચેહી માન

૧. ખુલો. ૨. એરો. ૩. ખુલો. ૪. પડો. ૫. મન રૂપી હાથી.
૬. ખુદ. મિત્ર. ૭. ઇચ્છાઓ. ૮. પુરી દીધું. ૯. હાથી.

૧૧૧૧૧૧

૧૮૪-૮

૧૧૧૧૧૧

નુકેતમે હરતુમ દરમીયાને તીલાવત.

કુશન પદરા વિષે

જોત પુકાં કં કાયકો પદે, મુન્ત ધ્યાનકી ઝીકર કં,
 હેમ માહેજકા દીલમે ધં મવ કં બનો ચેહી ઝીકર
 ઉમ ખીન હુલ હેમ ન આય, નાચી ઝીકર વોહી કહેવાય
 મુખને જડખડના તુ હોડ, લખા દીલુકી મચી દોડ,
 ધ્યાન કીચેને પીયુ પાને, જોત જડખડે કુલ હાથ ન આવે
 હેમ ગેઝકા તુ હુ કં, હંદમ દ્યાન તુ પીયુમે ધર
 નમજ મીવી લા દીવ ગહે હાજર, મચે ધ્યાનકી ચેહી ઝીકર
 જાંકા દીલલી હાઝી હય, વોહ મુખને જડખડ કાયકો કરે
 કાયકો પુકાર પુકાર પદતા હય, કયા નાહેજ દીવસે ન મુનતા હય ?
 મુખસે કાયકો કહે પોકારી, નાહેજકો યાદ દીવકી ખ્યારી
 દીવ માહેજસે રજે હજુર, શાહ કાયમદીન ઝીકરે રહે મન્ત
 મામુર

હરદમ પીયુસે નજો સુરત, નવ કં બનો ચેહી કુશન તીલાવત^૧
 ગરીબતમે મુખને કુશન પદે, તનીકતમે ખુદીકા ધ્યાન, દીવકા
 પડા હુર કરે

એક ધ્યાનને મુન્ત ધજે, ગગન મડવને નીરખા કરે^૨
 કુશનને પદનેકા જોત અજર, માહેજકા નામ આવે મુખ પર
 મુખને નામ લીચે કુલ પીયુ ન પાવે, “શકર” કહે ને મુખમે
 શીશશ ન આવે

ગીકાગ તમ પારે જગ શકર ખાવે, સાહેજ પાવે જળ મન
 વશ લાવે

ખુદીમે મન આવે હાજર, ગેવે દીવ કી નુન્ના ધર

ખુદી ભુલ કર બેખુદ હોના, સહી ચે કુરાન તીલાવત કરના.

સુન નુરકો નીરખાઈ કરે, શાહ કાયમદીન-હુરદમ કુરાન
તીલાવત કરે.

નુકેતએ નહુમ, દર મઆરેફતે હક તઆલા.

મુસલમાન દોઠા મકકે જાવે, હીંદુ ભુલા તીરથ નહાવે.

ઝયારત તીરથ કર મનમેં પુલે, સીધા મારગ દોનું ભુલે.

મેલ મુતરકી કાયા નાપાક, સો નહાય ધાય ન હોયે પાક.

ભીતર પરસે ને ચીનગી* લાગે, સો પેટ પર શેટી ગાંધે ભુખ
ન લાગે.

ચોરૂં ને મન સળ કીયા નાપાક, સો તીરથ ઝયારતસે ન હોય પાક.

અહંકાર, ક્રોધ, બહેમ ગેર મળ મનસે જોવે, તળ દીલ તેરા
ઉજલા હોવે.

ચોર કાયાકે મળ વશ કર, ઘટ નગરકા તળ જાવે ડર,

પીયુ મીલનકા મારગ દેઉં જતા, જોલ જોલ કેતા કહું સમન.

પાંચું ચોરૂંકા વશ કર રહે, તો કાયા નગરમે ચહેડું ધસે,

ચેતન કોટવાલ કેા દેવે રક્ષા, પાચુકો ખુળ દેવે સજા.

કોટવાલકે ડરસે ચોર ચોરી છોડે, કેમળ^૨ શાહુકારી પલ્લેકા લે.

અવવલ આખ ચોર, દેખતી હય જુદાઈ કર. ફિર સોળી દેખે

એકે નઝર.

હુસરા મુખ ચોર, એકકો કહે ઝખુન^૩, એકકા કહે ખાસ,

ચેતન કોટવાલકે ડરસે જોળી ચલે એકે રાસ.

તીસરા નાક ચોર, બામ ખુળ લે, ઝખુન દુર કરે,

ચેતન કોટવાલકે ડરસે ભુડી લલી ખાસકી સુગ^૪ ન ધરે.

† સુનમાના નૂરને જોયા કરે. * ભુખની આગ.

૧. દીલ. ૨. ધવો. ૩. જુરો. ૪. અમાવ મુમ.

ચોથે કાન ચોર, ગીળત રસકી બાતાં લાવે, ચેતન કોટવાલકે ડરસે
સાહિબસેં હુલે લાવે.

પાંચમાં મન ચોર, હીરસ હવા પર ખડોત દોડે દોડે, ચેતન કોટ-
વાલકે ડરસે બેઠ રહે એક ઠોર.

પાંચોઠી રજો સીધી મત, સાચાં^૧ હોવે ઘટ પ્રગટ,
ચોખસેં દેખો, અચા લેઓ પાત્ર, જળ થે પાંચું ચલે એક રામ.
ચેતન કોટવાલકી ચોકી ઘટમેં ફીરે, કળી ચોરકા આશર નહીં ચોરી કરે
અચારત, જાત્રા છોડ દો સખ, ઇસ રહેલીસે ચલ તું અળ,
તાળ કાચા પાક પવીન હોય, પરગટ પીયુલ ઘટમેં જોય.
આપા દુર કરે મન વશ લાય, તો ચરન તું પીયુકે પાય.
જો ઇસ મારગકા મરમ ન પાયા, ઉને અથડ અથડ કર જનમ
શુમાયા,

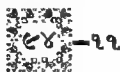
અચારત, જાત્રા સખ છોડ દીતી, શાહ કાયમદીન મનકી પુજા કીતી.

૬૪-૧૦

તુલસીએ છુમ-દર મારેફતે હક તઆલા

હુલો ચોર તો પ્રીર ન જોવે, સો નગરમેં કયું ખસ્ટી હોવે.
ઘટકી ચોકી પ્રીરના છોડ, તું તું ચોર કરે ખડોત જોવા.
ચોર કાચા છોડ પત્રનારે જાવે, વાં ફલ બાગકે સખ તોડ ખાવે,
ચોર કાચાદો દેવે ખીગાડ, વોહ જીવ મો કયું ઉતરે પાર.
ઘટ અપસકા નીરધાર કર, માર ચોરકો ખમા^૨ નમર,
સતશુર પીર તું હુંડ કાઢ, ચોર કાચાકે કાલે માર.
પીયુ નીલનકી રાહ ખતાવે, ખુદી પડદા દુર ખીમાવે.
જાન પાનીસેં દીલકો ધોવે, હિરદા તેરા રોશન હોવે.
મન પવનકો લાવે કામ, જીવ તેરકા હોવે કામ,
સુઝ પડે સો તુજ બીચ ઘટ, આચાં^૩ હોવે આપ પરગટ.
ચોર હુંડ માર જો ના કરે, કયું લોકે કો મુઝ પડે ?

મુઝ પડે તળ સીધી મત આવે, પીયુજ કેરા દરશન પાવે.
ગડ જીત કર અમલ બળવા, શાહ કાયમદીનને પીયુજ પાયા.

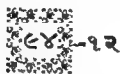
નુકતઅં યાજદહુમ, દર મારેફતે લક તઆલા.

કુરાન અંદર કહા હકને યું, સુમુમ યુકમુન ઉમ્યુન ફહુમ, લા-
ચરજેઉન^૧

ચુપ રહેના પહોત ફાયદા હય. મન વશ કર, બહેમ વચન ના કહે.
મુખકે ચુપ રહેને સે નહી ફાયદા, મન પવનકો દેઓ ફાયદા.
મુખ બંધ કરના હય આસાન, મન બંધ કરના ભારી જાન.
મુઝ સે લે હોઠ સી લીજયે^૨, મન પવનકો કયું બંધ કીજયે,
મન પવનમે અદકા^૩ દોડે, સો મન કયું કર બંધા રહેવે.
એક પલમે^૪ જાવે કામ લાખ કરોડ, સો કયું રહેવે બાંધાદોર^૫.
મન બાંધનેકી રાહ તુજે બતાઉં, જોલ જોલ કીતના કહે સમજાઉં.
મુન શીખરમે^૬ ઝલકે તુર, તાસે સુરત રજો હુતુર.
જાન અજાન હો આપ ખીસ રહો, ઇસ કુચે મે^૭ એક મેક હો.
સુરત હકસે લગા રજો ખુદ જુલ, કબુ ન આવે મનમે^૮ જુલ.
ઇસ રહેનીસે મનકો મુરો^૯, અંજાન હો કર દીલમે^{૧૦} ફુરો.
મુખસે ચુપ રહેના હય અબસ^{૧૧}, મન બંધ કરના સોહી સરસ.
દીલકો લાગેર^{૧૨} રખ રાની, સોહી ખામોશી સચી જાની,
મુખસે બાલના નહી જમુન^{૧૩}, બહેમ ગેરકો રાજો મુકર^{૧૪}.
પુરકાન^{૧૫} માફકે કહા મુના, ઇસ રહેનીમે^{૧૬} હો બા દેના.

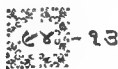
૧. જે બહેરા છે, યુગા છે અને આખળા છે તે હવે રજુ થવાના નથી. (કુરાને ચરીફ) ૨. સાવથી હોઠ સીધી લેવાય ૩ વધારે, અધિક ૪. દેરીથી બાંધેલો કંઈ તરફ રહે ૫. મલી. ૬. વાળો, તાળે કરો. ૭. પુરતું નથી. નકામુ. ૮. કાંઈ બીજા વગર, જેર વગર મારેફ. ૯. યુર. ૧૦. મુઝી નાખવા એટલે કાઢી નાખવા. ૧૧. કુરઆન.

ગહેમ દીલુંકા બંધ કીયા, જૈસા મુનીવર પણા^૧ લીયા,
મનમેં લાગી સાહેબસે જહે, શાહ કાયમદીન મદદા મુનીવર હય.

નુકતએ દુઆઝદહમ, દર તાલીફે હકે તઆલા.

મનમેં તેરે હેગા પીયુ, કહાં તું'ડે ઓર જગે શુવ^૧,
નહી કુચ હેગા નુર ઉસ સમાન, ઘટમેં હેગા આપ રહેમાન.
તુડત શીરે સો મળ જગ આપ, પાવે કહાં સે નહી મન સાફ.
મરમ સો કોઈ ખુજે નહી, ઘટમેં પીયુ પન મુજે નહી.
કલાઈ અંતર પાની હય, ટલે પાની તો રૂપા હય.
ખુંદીકા અંતર ડાલે જાન, પરગટ હોવે નુર મહેમાન,
આજીઝ હો કર ચલો સો નમ, છોડો તુમ મો “હુ” ઓર “હમ”
હાઝર આપસ તું મત જાન, પરગટ હોવે ઘટ રહેમાન,
કડવામ પીત માંહે સે દાલ, રહેજે આવે મીઠા લાલ.
ખુદી ખુદમે સે જો જોય, ઉસ્કો રહેજે પરગટ હોય.
જાન અજાન હો ખુદ જો ગયે, શાહ કાયમદીન પીયુ સે એક
હો રહે.

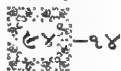

નુકતએ સોઝદહમ-દર બયાને મારેફતે હકે તઆલા.

ફના ફિદલાહ હો ખુદ ગયા, જાદી થા મો વાહેદ^૩ રહા,
ના ઉસકો કોઈ બંદા કહે, ના ઉમકા બી કોઈ બંદા હય.
ના ઉસે કુછ હો આવે, ના ઉમકોબી કોઈ હુખાવે.

૧ મેન ધારણ કરવું તે ર- હે છા, તુ બીજી બધી જગાએ કયા
શોરે છે? ૩. એક.

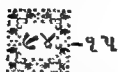
ના વોહ ભુંડા કીચીકો કહે, ના ઉસકો બી કોઈ ઇઆ દે.
ના વોહ બંદગી કીસીકી કરે, ના વોહ કીસીસિં બી ડરે,
જો કોઈ બને ખુદ કો ખુદા કર, સચ કર બુજો વહી હય કાફર.
કાશીર હાકર રાના બાય, સાહેબ કે ગઝબમેં વોહ આય.
જો કોઈ આપત્ત નિકસ^૧ ગયા, જાત રહેમાનકી હો રહા.
ઘી જો નામ શીર દુધ ધરાય, તો વોહ કાની બંદા કહેલાય.
દરીયાકો કોઈ નદી કહેવે, તો વોહ કાની બંદા હોવે,
દુધ જો આપત્ત નીકસ ગયા, આત ઘીકી વો હો રહા.
નુકતા અંતર યા સો ગૈન, ગયા નુકતા તબ હુવા સો ઐન.
આપા આપસમેં જબ તક થા, તબ તક વોહ બી બંદા થા.
બંદા થા સો નીકસ ગયા, સચ કર બુજો અહદ^૨ રહા,
ખુદીકા પડે કો દુર ખીઆ, રાહ કાયમદીન રાહમેં ગયે સમા.

નુકતઓ અહારહુમ, દર હંદમે તૌદીદ.

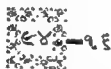
ગૈનકા દમકા^૩ હલો મનસે જો, આરસી અંદર પીયુજ જો,
આરસી અપને પીરકી પેખો^૪, સુનમેં નુર દીદાર દેખો.
પ્રેમ આખરકી જેલો બાજી, પીયુજ હોવે આપે રાજી,
બીકટ જેલ પ્રેમકા બુજો, સુન શીખર અઢ પીયુકો બુજો.
ખુદ ભુદ જો ખુદ હો જાવે, સુન શીખરકા દેશ તબ પાવે,
અવવદ અવવદ જબ સતયુદ પાય, રાહ શીખરકી દેવે જાતાય.
પહેલી ચીટી ઠોર પકડ, દીવ વજેહ^૫ સુન શીખર પર અઢ.
એ સખ બાતાં પ્રેમકી બનો, એસે જયાનસે પીયુ પીછાનો.
પ્રેમકી રાહસે પીયુજ પાયા, તાન વહીયુકે હીરદે આયા,
રાહ કાયમદીન ખાતીન અફર કર, ગગન મંડલ હો અઢે સુન
શીખર.

૧. ખુદીપડું પોતામાંથી કાઢી નાખ્યું. ૨. ખુદા. ૩. નુકતો. એટલે અહંદાર. ૪. જુલો. ૫. દીવની રીત પ્રમાણે.

નુકેતએ પંજદહુમ-દર મારેકતે હક તઆલા

દીલકી પુલ કરી ન બવે, ફીરે લટકતે મકકે બવે,
મકકે ગયેસે પીયુછ મીલે, તો ઘર છોડ કર સખી ચલે.
મહેનત ખીના કોઇ લાગ દેવે, તો ઘર ખેઠે સખ કોઇ લેવે,
લભુત ચઢાયેસે પીયુછ પાવે, તો પરથમી^૧ સારી લભુત ચઢાવે.
લગવા પહેને સાધાં પાવે, તો કપડે સખ કોઇ લગવે કરાવે.
હુખ્યા પહેને દીદાર હોયે, તો રાંડી ખુંડી રાખ કોઇ જોવે.
માઢા પ્રીરાયે સે સખ કોઇ જોવે, તો માલી સારે અવઢીયા હોવે.
નહાય ધાયેસે દર્શન હોવે, તો નેંરક મચ્છી સખ કોઇ જોવે.
દુધને ખુદી પછેકો ખોયા, દર્શન ધો કા તખ્લી જોયા,
જો કોઇ ખુદ ઇમ તરેહમે ખોવે, સો ગગન મંડલમે^૨ દર્શન જોવે,
સુશીર કામીલ મીલે મ્હેરખાના, શાહ કાયમદીનને પીયુ પીધાના.

નુકેતએ સીઝદહુમ-દર તોહીદે બારે તઆલા.

માહેલીયાં સારી કહે પીયુ મેરા, પીયુ હે મેરા નહી રે તેરા.
પીયુકે કાજ નુકતા ખોયા, “ગૈન” થા સો “અૈન” હો રહો.
કયામતકા દીન દુર હય બનો, કયામતકો તુમ ચહાં પીધાનો.
માહેળ તુજસે દુર જો હોતા, તો પવપવ તેરી ખખર કોન લેતા,
જો ફુલન^૧ કો શાહ દીદાર ન દેવે, જો ફુલન કયુંકર મુખમે^૨
સોવે.

પીયુછ ખ્યારા હય તુંજ માંહી, દુરો ઉસકો ચે દીવ માંહી.
માહેળ હય હાઝર સય કર બનો, ઇસી રહેનીસે પીયુ પીધાનો.

સાહેલીયાં સારી મંગલ ગાવે, પીયુ મેરેકો ખુબ રીઝાવે,
શાહ કાયમદીન કો પીયુજ પાયા, હેત ધણીસે અખ દુઃખ ભુલાયા.

૬૪-૧૭

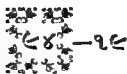
નુકતઓ હજેતદહુમ-૬૨ ઈલમે તૌહીદ.

હય હય એકે વોહી હય, ઉસ ખીન દુબ કોઈ નહી હય,
આહકી મે પ્રેમકી ખાત કહી હય, સહી હય, સહી હય.
પરદા જોલ કર દેખ કહી હય, હકે હય, હકે વોહી, વોહી હય,
હકે ખીન દુબ કોઈ નહી હય, અહદ હય, અહદ હય, વોહી,
વોહી હય.
શાહ કાયમદીનકા ધણી સહી હય, સહી હય, સહી હય, સહી
હય.

૬૪-૧૮

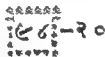
નુકતઓ હજેતદહુમ-૬૨ તૌહીદે ખારે તઆલા.

જે કોઈ આપમ જીવત મુવા, દુ.ખ હર્ષ ઉરકો દુર હુવા,
જને એ જોડી પ્રેમ પ્રીત, વોહ દુલહન હો ખેડી નચીત.
જને લેદ પ્રેમકા ખુબ, હીરદે ઇમકે પીયુજ સુઝા,
જને અપસકા આપા જોયા, ઉને મુરીજન પરગટ જોયા.
જને ઘટમેં મારે ચોર, ઉમ દીલ લાગી પ્રેમકી દોર,
જને ઘટસેં જોઈ કઠવામ, રૂમ રૂમ ઉમકો પીયુકા ખામ.
જને જોયા મનકા ઝહેર, ઉસ પર આહુખકી હુધ મહેર,
જને ઘટસેં જોઈ ખટાશ, ઉને દીદારકી પાઈ મીઠાશ.
જને નીરતર ધ્યાન લગાયા, મોહી સુહાગનને સાજન પાયા,
પુદીકા મડદા લે દુર કીયા, શાહ કાયમદીન' સુનમેં ડેરા દીયા.

નુકેતએ નુઝદહુમ-દર તોહીદે બારે તઆહા.
 જળ તુ આપસ ચલે સો નમ^૧, તળ તુ શીખન્કા^૨ પાવે મન્મ,
 જળ તુ આપસ છોડે હમ, તળ તુ શીખન્કા પાવે મન્મ
 જળ તુ મારે ખુદીકા જમ, તળ તુ શીખન્કા પાવે મન્મ,
 જળ “હુ” “હા” તુજમે હોવે શુમ, તળ તુ અલેક કા પાવે
 મન્મ

મતશુક માહેમને કીતી મેહુર, શાહ કાગમદીન ચડે મુન શીખર

નુકેતએ બીગતુમ-દર ઇતમે તોહીદ.
 ઘાટ પ્રેમજા એ મળ જાનો, જ્ઞાન સાગ ડીન્દે આનો
 કુદર ઘટમે હુર હુ નાખ, પીયુલ તેને દીલમે ગળ
 એ ઘર શીખર કા જનને ખુલ, હીન્દે ઉમડે પીયુલ મુજા,
 પ્રેમક માથ જમ તુ આજે, હુર પીયુમે તળ તુજે લાગે
 દેખરે ગાફીન પીયુ દીવ મહ, દુલ જાગે હુરે કહા,
 મીયાહી^૩ દીવમે અ વવ વા, પીયુ દર્ગન શાહજા જે
 જો ખુદીકો, શાહ તુજડો પાને, કાવક^૪ મનને મળ મીન જાવે,
 ગાહ કાગમદીન ખુદ જુવાયા, મુન શીખરમે દર્શન પાયા

તીમ હગી (તીમ અક્ષરો વિરો કાવ્ય.)

અલેક, અઝાહ કી તુન કમે પીધાની,
 ઉમ જીન દુલ કોઈ ન જાની,
 તળ તુ હોવે મોદાગન માની

- ખે, બિલ્લાહ કર સમજ બે લાવે,
ફના ફિલ્લાહ આપ હો બાવે;
તખ તું શાહ કા મરમ સો પાવે.
- તે, તાયબ^૨ હો કર સખ સું રહેવે,
બીના પીયુ તું કીસે ન બેવે;
તખ તું શાહકી સોહાગન હાવે.
- સે, સાખીત કર એકજ ખુજે,
બાજ^૩ પીયુજી કીસે ન ખુજે;
તખ બા તુજકો એકજ સુમે.
- ભમ, ભવકી દોરી પીયુ સે લગાવે,
બાજ પીયા કુચ બહેમ ન આવે;
તખ તું શાહ કા દરશન પાવે.
- હે, હમીદ^૪ સે તું ધ્યાન લગાવે,
બીન યાદ પલ ખાલી ન બાવે;
તખ બા, સાચાં^૫ તુજ કો પાવે.
- ખે, ખાલી ખુદા બીન પલ ન રહેવે,
ખાલીક કો તું ખુજમે લાવે;
તખ તું સાંજીકા હીદાર પાવે.
- દાસ, દમ સેં રાખે ઇબાદત બારી,
હો રહે પીયા પર વારી વારી;
તખ તુજે શાહકી ચઢે ખુમારી.
- ગાસ, ઝિકર અલ્લાહ મેં રહેવે,
બીન ઝિકર પલ ખાલી ન ખોવે;
તખ તું શાહકા દરશન બેવે.
- રે, રસુલુલ્લાહ પર સાખેત રહેવે,
ફના ફિલ્લાહ આપ હો બાવે;
તખ તું શાહકા દરશન પાવે.

૧. ખુદા સાથેની. ૨. તોળા કરીને ૩. વગર ૪. ખુદાનું એક નામ છે.
૫. સાંજ, ખુદા.

એ, ગળાન સેતી કુચં ગેરં ન જોલે,
એક સાચતા ધીન પાદ ન જોલે.
તથા તું શાહકા ઇલકાર જોલે.

સીત, સત્તાર કો પુજમે લાવે,
ધીન ગફકાર કીસી કને ન જાવે;
તથા પ્રગટ શાહ ઘટમે પાવે.

શીત, શુકર સે તું હર વકત જાળે,
એકજ કર કર ઉમકો પુજે;
તથા જા સાહેબ તુજકો સુજે.

સ્વાદ, સાહેબ સમજ મેં લાવે,
ધીન સાંચાં કીસી કને ન જાવે;
તથા જા સાહેબ તુજકો પાવે.

ઝંઘાદ, ઝમીર^૧ તું શાહ સે લગાવે,
હરદમ ધ્યાન તુજ શાહકા લાવે;
તથા તું શાહ કા મરમ સો પાવે.

તોચે, તમચે^૨ દુનીયા કી હોડે,
જુઠી દુનીયાસે મુખ મોડે^૩;
તથા તું સાંધ^૪ કા દરશન જોલે.

ઝોચે, ઝાહેરકા સુખ મીથ્યા^૫ કર પુજે,
ખાતીન મુન શીખર કો જોલે;
તથા જા તુજકો દરશન મુજે.

અન, એન^૬ કર એન કો પેખે^૭,
ધીન એન કે એન ન દેખે.
તથા જા સાંચાં તુજ કો લેખે^૮.

૧ ધરી. ૨ જ. * ખુદાનું નામ છે. * ખુદાનું નામ છે. = માફ કર.
વાપરો તે છે તેના મીઠાઈ કોઈ પામે જાણ નહીં. ૧. દીપ. ૨. આરા,
તમાજ. કાલય. ૩. ફેરવે. ૪. મીથ્યા. ૫. અંખ ૧. જુલે. ૬. મજે.

- ગૈન, ગૈરકા ટમકા મનસે જોવે,
હરદમ સાંઈકો ઐન કર જોવે;
તખ સુન શીખર કા બાસીક હોવે.
- કે, કેના કિલ્લાહ અન્વલ તું હોવે,
બે, બકા બિલ્લાહ મેં જોવે;
તખ અબદુલ્લાહ^૧ શાહ કા હોવે.
- કાફ, કલમે ઉપર ધ્યાન તું રાખે,
બીન અલ્લાહ કે કીસે ન આખે^૨;
તખ તું શાહકા મરમ સો ચાખે.
- કાફે, કેનાઅત^૩ કર તું રહેવે,
બીના ચાદ એક દમ ન જોવે;
તખ આઈના દીલકા શેશન હોવે.
- લામ, લાલન^૪ સે તું નેહ^૫ લગાવે,
લાલન મેં તું જો કર જાવે;
તખ જા તુજકો લાલન પાવે.
- મીમ, મકાન ઉમકા દીલમેં ખુજે,
અખીયું^૬ મેતી^૭ દીલકો ખુજે;
તખ જા તુજકો સાંચાં સુજે.
- નુન,^૮ નામ ઉમકા હરદમ લેવે,
બાજ પીચા કીમકો ન જોવે;
તખ જા, તુજકો દીદાર હોવે.
- વાવ, વાહેદ^૯ અહદ^{૧૦} કો સમજે સહી,
અહદ અહાહ કો ખુજે વહી;
તખ જા તુજકો સુજે કહી.

* રહેવાસી. ૧. ખુદાનો સુવામ. બહે ૨. જુવે. ૩. સતોપ ૪ ખુદા.
૫ પ્રેમ ૬. આંખ. ૭. થી. ૮. એક ખુદાજે તે ૯ એક અપિનાશી

- હે, હસ્તમ શાહસેં નેહ તું બેડે,
શાહ પર કુરખાન કુરખાન હોવે;
તખ શાહ કેા તું ઘટમેં બેવે.
- લામ, લાએલા સેતી નેહ તું રાખે,
લામ્લાહા ઇલ અદલાહ કરકે આખે;
તખ જા શાહ કેા મરમ તું આખે.
- હમજા, અહદ કેા તુંહી બખાને,
સાદેક^૧ દીલસે અહમદ પીછાને,
તખ જા તુજકેા અહમદ બને.
- ચે, ચે પ્રેમ હકીકત હય જાન,
પીયા મીલનકા ચેહી હય જ્ઞાન;
શાહ કાયમદીન ચિસ્તી કહે સો માન.

ફર વહેત. (ખુદાની એકતા)

- અલેકે, અબ્વલ આખેર હેજ વહી,
ઉસ ખીન દુબા કેાઈ નહી;
ખુલે ઉમકેા હેજ સહી.
- બે, ખારાનર ખીજલી વહી પીછાન,
ઉમ ખીન દુબા કેાઈ ન માન;
નુર ઇસીકા હય સખ જાન.
- તે, તાકી આત હેજ ચેહી,
સખ હુવા અદલાહ આપ મહી,
જાન ઉસીકેા સખ હેજ વહી.
- સે, મુત^૨, આંતી, વોહી કરે,
સાજમેં બેદા આપ ખુને^૪;
મય કર ખુલે હેગા વે.

- જીમ, જોગી હોકર આપ શીરે,
જટા બઢા કર જોગ કરે;
બુજો સાની હોગા બહે.
- હે, હાકમ હોકર અમલ કરે,
રૈયત હોકર આપ ડરે;
માનો સારે હોગા બહે.
- ખે, ખાદીમ હોકર ખીદમત કરે,
પીર ઉમ્મીકા નામ ધરે;
માનો સારે હોગા બહે.
- દાલ, દાવર હોકર આપ લીરે,
માલી આપસકા નામ ધરે;
માનો સચ કર હોગા બહે.
- ઝાક, ઝીકર “ ચાહુ ” કરી કરે,^૧
કુરાન કીતાબાં આપ પઢે;
હુડો સખમે હોગા બહે.
- રે, રાજા હોકર રાજ કરે,
રાની આપસકા નામ ધરે;
રાજ રાની હોગા બહે.
- ઝે, ઝાહોદ હો કર ઝોહોદ કરે,
માલા મણુકે આપ પઢે;
દેખો ઉસકો હોગા બહે.
- સીન, સોના રૂપા આપ ઘડે,
સોની આપસકા નામ ધરે;
સારે લેસમે^૩ હોગા બહે.
- શીન, શકર મીસરી^૪ આપ બને,
શુક^૫ આપસકા નામ ધરે.
સારે ગાટું હોગા બહે;

૧. “અલાહુ” કરી જમ્યા કરવું. ૨. પહેલે ગારી અગી.
૩. વેસ. ૪. શાકર ૫. ગોળ.

- સ્વાદ, સાહેબ હોકર પલંગ ચઢે,
ચાકર હોકર અદબ કરે;
લટકે ખેલે આપે બહે.
- ઝવાદ, અમીની લી આપ કરે,
શમશેર બાંધ કર આપ લટે;
બુજે તાની હેગા બહે.
- તોચે, તાલિબ આપે તલબ ધરે,
બાંદા હોકર અરજ કરે;
લટકે ખેલે આપે શહે.
- ઝોચે, ઝાહર આપકો ના કરે,
ધુપા સબુ મેં આપ ફીરે,
હરહમ હુટા હેગા બહે.
- ઝૈન, આલીમ હો કર ઇલમ પડે,
નસીહત આપકો આપ કરે,
સારે રંગમેં આપ ફીરે.
- ગૈન, ગાઝી હોકર આપ લટે,
અસ્વાર હો કર ઝોડે ચઢે;
માર આપસકો ફતેહ કરે.
- ફૈ, ફૈજ હો કર આપ ફીરે,
બાદશાહ આપમકા નામ ધરે,
ચે સબ લેસમેં આપી રહે.
- કાફે, કુરાન કીતાબાં આપ પડે,
બેઠા આપો આપ બને;
સારે ઢંગમેં આપે શહે.
- કાફે, કાલા ઉન્ના આપ ફીરે,
નીલા પીલા રંગ નામ ધરે,
સચ કર બુજે હેગા બહે.

લામ, હાલ જોર - હુરી આપ અને,
માણુકે 'ઓતી' નામ ધરે;
યે સખ લેસમેં આપી શહે.

મીમ, મકકા મદીના - આપ 'કીતા,
હાજી આપસકા નામ' દીતા;
ખેલ ખેલે વોહી હે મીતા.

નુન, નાવ^૧ જહાઝરે સખ આપ ઘટે,
સુધાર આપકા નામ ધરે,
સચ કર ખુલ્લે હેગા બહે.

વાવ, વિદ્^૨ બેઠા આપ કરે,
સોદા સલક આપી લે;
વરતીયા આપહી હેગા શહે.

હે, હોહું બેઠા આપ હસે,
આંખું અંદર આપ બસે;
ઘટ ઘટ હેગા આપી શહે.

લામ, લાડકયા^૩ હો કર આપ શીરે,
લાડ આપસસેં આપ લહે;
દેખો લટકે હેગા બહે.

હમઝા, એ સખ હેજ સહી,
ઉસ ખીન દુબા કોઈ નહી;
સચ કર ખુલ્લે એક વહી.

ચે, ચારી^૪ શાહ સાથ ભેડો,
ખુદી પડદા હુર કર છોડો;
શાહ કાયમદીન કહે એક હો રહો.

ત્રીસ હરશી—દર તોહીદ.

અલોકે, અલોકાહ કે પુને તુમ,
હરદમ ઉસ કે પુને તુમ,
હો એકા એક અલ તું નમ.

એ, બાંગસે ખુદી દીલસેં કાઢ,
પ્રેમ કટારીસે ઉસકો માર.
રાખે સુરીજન તુજ પર ખ્યાર.

તે, તેરે ઘટમેં ને હય સાલ^૧,
પ્રેમ આગસે ઉસકો જાલ^૨;
પરગટ હોવે ઘટમેં લાલ.

સે, સાબિતી તેરે ઘટમેં કર,
ઉસકી માયની જીવત મગ;
માર ચોરકો જાવે હર.

જીમ, જીન, ચેતાનકા હય ઘટ પામ,
તલવાર ફનાકી કર તુ રાસ,
પ્રેમ લરકર સે તોડ મેહવામ^૩

હે, હાકેમ, જાલીમ ચેતાન જીજ,
“ લાહોલ ” પદ હક કે પુજ,
દીલમે તેરે આવે સુજ.

એ, ખાકકી માનિંદ^૪ આપડો કર,
સલે લોચંકી સોહજત પકડ;
જીનસે તુજમેં હોવે અસર.

૧. રોક, બંદેમ. ૨. સપગાની મુક. ૩ ચોરનો જથ્થો ૪ જેનાન ઉપર ધ્યાન મોકલવી ૫. મીસાલ. માફક.

- દાલ, દીલકો માનિંદ દહીં જમા,
યાદ ખીલોને સે બહે લગા^૧;
દહીં સો જળ હોવે મસકા.
- ઝાલ, ઝિકર ઉસીધી ઝૈસી કર,
નમાઝ હુમુરી દીલસે ૫૬;
પીયુ તુજે તખ આવે નઝર.
- રે, રૈન^૨ કાલા દીલ હુય જાન,
દમ સે ઘસતો હોવે આંદ^૩;
કાલક^૪ જાવે આવે રાન.
- ઝે, ઝહોદ દમકી જારી કર,
“ અલ્લાહુ ” તું દીલસે ૫૬;
આઈના^૫ હોવે રોશન તર.
- સીન, સઠિ^૬ દીલકે દમસે છીલ^૭,
યાદ કોલુમે^૮ ઉનકો પીલ;
શુડ હોવે ઉસકા ખાસા ખીલ^૯.
- શીન, શકર માનિંદ આપ હો,
તુજ સુ દુઃખ ન ખાવે કેહ;
ખેઠા ખેઠા પીયુજ ને.
- સ્વાદ, સાહેબ સાચા હુય તું પુજ,
કર તું હરદમ ઉસકી ખોજ;
રૈન દીન તું ઉસકો પુજ.
- અવાદ, આમીન તેરા હોવે જાન,
ખેઠા દેવે સખકો નાન^{૧૦};
દેખ તમાશા વોહ પીછાન.

૧. ખુદાની યાદના વલોણાથી દીલમાં ખુદાની હોં લાવ.

૨. રાન. ૩. દમથી ઝીકર કરવાથી આંદ જેવું દીલ સફેદ થાય.

૪. કાળાશ. ૫. દીલની આરસી. ૬. સંધ. ૭. જોલવું. ૮. ચોરડી પીલવાનો કોલુ. પીલવું. ૯. ખીલીને. ૧૦. ચોટલી; જોને ખુદા રઝક પોહિયાડે છે.

- તોઝે, તલણ મીઠા માથ તું રણ,
યાદ ઉન ધીન કુચ ના ચક,
હે વેહ હાઝ તન ઐઝ રગ
- ઝેઝે, ઝાલીન દુશમન કો તું માર,
હસદ કપટ સખ બચ ઘટ ઘહાર,
પીયુછ રાખે તુજ પર ખ્યાર
- ઝૈન, ઝૈન દીવડો યાદ સે ધો,
“ઝે” ઐઝ “હુ” તુ મનસે જો,
આરમી બદર પીયુછ ને
- ઝૈન, ઝાલીખ તુજ પર હય શેતાન,
દુશમન તોગ હય પેછાન,
મા- ઉમીકો આવે જ્ઞાન
- ઝે, ફના અ વન હર શેખ ફિર દગ ગુલ,
મીવ રહે અહમદમે જયુ યામ પુલ,
તુજકો હક તખ કરે કબુલ
- કાફે, કાવા માનિદ^૧ યાદ ડો પી,
મનને તેરે જો ખુદી,
દુધ ટવા તળ હો ગ્હે ધી
- કાફે, કાવકર^૨ અપને દીવકી જો,
પીવાકી યાદને ઉસકો ધો,
દીવકી નેનુને પીયુછ ને
- લામ, લેના દેના ઉમસે ગખ,
રાત દીન તુ ઉમકો આખ,
મજા પ્રેમકો તળ તુ ચાખ
- મીમ, મકકો મદીના દીનમે પુજ,
અ ખુ મેલી^૩ દીવકો પુજ,
દીનમે - તેરે આવે મજ

- નુન, નાવકી માનિંદ સુરત ચલાય,
ગેર ખતરે મનમેં ન લાય;
સતગુરુ સંગ શીખર ચઢ જાય.
- વાય, વરત સોઢા ઉસેં કર,
“યાહુ અઢલાહુ” દીલસેં પઢ.
પીયુષ તુજકો આયે નઝર.
- હે, હીરદા તેરા સખ તું જોત,
કયા કયા કીયે મીઠે જોત.
કયા જુને અરાની ખસ્તુ અમોલ^૧.
- લામ, લાઈલાહા ઇલજલા સહી કર પઢ,
સદવાત લેજ મોહમમ્દ ઉપર;
ખુદ ભુલ ગગન પર ચઢ.
- હમઝા. અઢલાહુ કે તુંહી સમજ,
હકીકત સારી હેગી સો સચ:
ઉસમેં નહી કુચ રજ ચૌર તજ.
- ચે, ચે પીયા મીલન કે હચ સખ જોત,
ખેહદ ખોત હચ ઉસકા મોલ;
શાહ કાયમદીન કહે ચો જોત.

દર ઇલમે તૌહીદ.

(આમાં હદ, ખેહદ, અનહદનો વર્ણવત સમજાવેલો છે.)
હદ ધરમમેં સખ કેઈ ભટકાય,
અનહદ કા દેશ કેઈ ન પાય;

અનહદ મેં આનંદ આરામ,
 હદ બેહદ કા કચ્ચા કામ.
 હદ લેદકી કચની^૧ કચ્ચી,
 અનહદ કી હય ખાતાં સચ્ચી;
 હદ, બેહદ, સીધ્ધ હય શુલામર,
 અનહદ સીધ્ધાત ઉચ્ચા ધામ.
 જોતે શાઅ, ઇતની હદ,
 સુરત નુરત ધામ સો અનહદ;
 જ્ઞાન રૂપ થી થી કે ઓલખાન,
 અનહદ અગમ સો બેહદ કહેલાવે જાન.
 હદ હે શાઅ, બેહદ જ્ઞાન ઓલખાન,
 અનહદ અગમ હે, મુન મેદાનમેં માન.
 હદ ખાંદી^૨, બેહદ ખીખી, અનહદ અગમ ઘાટ,
 જો ચીને અનહદ કો સો હોવે આને આદ^૩.
 હદ ચાકર, બેહદ હાકમ, અનહદ ખાદશાહ,
 જો ચીને અનહદકો સો હોવે આપી શાહ.
 હદ મઝદુરી હય, ઓર બેહદ હય વેપાર,
 અનહદ કીમીયા મો દર્શન નુર દીદાર.
 હદ સેવક, બેહદ સીધ પરચા^૪ ચલાય,
 અનહદ ધર સીધ્ધાતકા, અલેક લીતર મીલજાય.
 હદ ખંદગી, બેહદ જોગ કહેલાવે,
 અનહદ નુર દીદારમેં એકાએક હો જાવે.
 હદ મુવે પીછે બેહસ્ત પાવે,
 બેહદ અઝમત કરામત ચલાવે.
 અનહદ નુર દીદારમેં એકા એક હો મીલે.
 રણસે હરદમ હાજર હો નુર તજહા^૫ દેજે.

૧ કહેવાનું, દર્શન. ૨. દદ, બેદરે પ્રવેશ મીધ માખમો પોનખી
 ચક્રીમા લપટાઇ રહે છે. ૩. ગુનામડી-દામી ૪. ધરનો માલેક. ૫ કગમન.
 ૬. પ્રકાશ

હું તાંબા, બેહદ રૂપા, અનહદ સુન્ના^૧ જાન,
 જે ચીને અનહદકો સો પાવે એન રહેમાન.
 હદમે^૨ માયા અધીક^૩, બેહદમે^૪ તામસ^૫ શુમાન,
 અનહદ શીતલ મગન હય, નિર્મલ નિરવખ નિર્વાણુ^૬,
 હદ મુવે પીછુકા વાએદા, બેહદ બાહેર હુંડતા શીરે,
 અનહદ ભીતર અગમમે^૭ સુરત શીખર ચદે.
 હદ વાએદા મુવે પીછુકા, બેહદ પાંચ પચાસ,
 અનહદ ઘડી પલમે^૮, પાવે પીચુ મકાશ.
 હદ બ્રાહ્મન મુઘાં કહે, બેહદ જોગી જંગમ બતાવે,
 અનહદ સુન શીખરકો કોઈ સતશુર^૯ જોલ બતાવે.
 દીદાર નુર તબ મગદે જે ઉલટી સુરત ચલાય,
 છરમકી^{૧૦} બેહાશી હાય, ઇસ્મ નુર દિખાય,
 બીના સતશુર^{૧૧} કણુ ન પાવે,
 અંધા શુર તો ખોટા ભટકાવે.
 અંધા શુર છોડ, છોડ દેવલ ડેરા.
 જે આહે દીદારકો હો સતશુર^{૧૨}કા ચેલા.
 નકલ, બેહદમે^{૧૩} છોડ છોડ કર ફકીર હોના જાન,
 નકલ, અનહદ મેં તપશા કરના પહેજાન.
 અસલ બાતિન હદ દર મુરાકેબા અંધારે તક જાન,
 હઝરત નૂર તક બેહદ, અનહદ સુન શીખર પર નીરંજન
 નૂર પિંજાન.
 શરીયત સો હય હદ, તરીકત હકીકત સો બેહદ જાન,
 મારફત સોહી અનહદ હય, કામીલ પુરી પેજાન.
 રોઝે, નમાઝ, તસબીહ યે સબ શરીયતમે^{૧૪}, યું હદમે^{૧૫} જાન,
 તરીકત હકીકતમે^{૧૬} યે બેહદમે^{૧૭}, મારફતમે^{૧૮} યુંહી અનહદમે^{૧૯}
 પીંજાન.
 શરીયત, તરીકત, હકીકત, મારફત એ અરબી બોલી જાન.
 હદ, બેહદ, અનહદ એ હીંદી બોલી પીંજાન,

જ્યું સમજે યું જ્ઞાનસે સમજા દેના,
 ઇસતરફસે^૧ ફીરા હક તલક પહોંચાના.
 હીંદી કહો, યા અરબી કહો, દોનુંકા મકસદ એકહી જાન.
 આજુબ ફકીરકે ઇરશાદ^૨ સે જો કોઇ દીદાર નુરમે^૩ પહોંચે
 તો ખુશ હે માન.

સુસ્ત ધ્યાન ધરે-સેં ખતરે સખ મર જાય,
 ખુમારી અવસ નેન ભરભર શીશ કંપાય.
 સીસકે કંપને સે તન સખ ધમ ધમે જાન,
 તન સખ ડોલે ત્યું ત્યું સુરત ચઢે શીખર મેદાન.
 ગગન મંડલમે ચઢ કર દેખે જાલ નુર,
 આકાશ અરશ ફાડ કર, મુનમેં મીલે ખીચ નુર.
 જહાં નહી આકાશ, ગગન, પવન. પાની વહાં હે નીરંજન એક,
 શાહ કાયમદીન વતન અમલમેં મીલે ખીચ અલેક.

દર બયાને સુલુક.

(આમાં પીર કોને કહેવો તેનું વર્ણન કરેલું છે.)
 મહસા શયેખા લહુ ફિશયેખા લહુ ચેતાન,
 ખીન પીર હોવે, સુરીદ કરે ઇન્સીન હય જાન.

કીતાબાં પઢે કુચ નહી હય પીરી,
 ચે તો હય કુચ ફુલ સીડી.
 ન હોય પીર ખુબ્બા, ટોપી તરખીહ પહેરે.
 ન હોય પીર ઝીકર જોહાદ કરે.

ન હોય પીર મુખ કીચીકા ન જોએ,
 ન હોય પીર મુનીવર હોએ,
 ન હોય પીર ખ્યાન વાળેજ સુનાય,
 ન હોય પીર અઝમત કશમત અઢાય.
 ન હોય પીર જાડા જપટા નાજે,
 ન હોય પીર મોર કે પીંછે રાજે,
 ન હોય પીર સીર નીચા કર રહે,
 ન હોય પીર મુખસેં સાહેબ સાહેબ કહે,
 ન હોય પીર બહોત કીતાબાં પઢે,
 ના હોય પીર બીન જીવત મરે.
 પીર હોનેકી સુન તું રાહ,
 મુપાદેક હદીસકે હું જતા,
 ખુદી ખુદમેંસે દુર કર,
 જો પીર હુવા ચાહેતો જીવત મર.
 જીવત મરે મોર ખુદી જોવે,
 સોહી કામીલ પીર હોવે,
 પીર હોનેકા તુમ સુનો ખ્યાન,
 નરતા ખુરા સખ એક કર બન,
 જોટા ખરા ખુજ એક સમ,
 થું કર બનો સખ હય ખાસ.
 સુન હદીસ કહા નખી રસુલીલ્લાહ,
 અના મિન્નૂ રિહાહો, વ કુલ્લો શયેઈન મિન નૂરિહાહ,
 ઇસકે માએની કહું તુજે સુના,
 જો તું લેવે સીધી રાહ.
 પીયુ આપ નુરમેં સે પેદા કીયે મોહમ્મદ નખી,
 નખી નુરસે બનાઈ આવમ સખી,
 આખર તો ઘટ ઘટ સાંઈ દેલ રહા,
 ઇસમેં કેન જો જોટા ખરા.

લેખ કીયા સાંઈ આપ રૂપ ધર,
 જુદા કર જાનો તુમે બે-ખબર,
 ખોટા ખરા કર છને તકાવત જાના,
 ઉનુંને હક તઆલા કે ગેર પીછાના,
 જો ગેર શક લાયા વોહ હદીસસે હુવા મુનદીર,
 વો નહી મુસલમાન, વો તો હય કાફીર.
 મુસલમાન નહી તો પીર કહાંસે હોય.
 સતગુરૂ પીર ઉસે કહીયે જો વહેમ ગેરકો જોય.
 મન વશ લાવ આર જોફ કાલ,
 દુખ કાલ, કોધ કો ડાલ માર.
 મરદ આરત સંખ છનસ છવ,
 યુ' કર જુજો, હય આપી પીયુ.
 મુખ છોડ કર ખીસ રહો,
 જુ'ડા લલા કીસે મત કહો.
 ઉસ ખીન ખાલી નહી કોઈ અળ,
 સંખ ઘટ હેગા આપી રળ.
 જુજો સંખ હય ઉરકા મંદુર,
 ખીખરા ચૈદશ નીરંજન તુર.
 કીસી ચીઝ સ્વાદ કરકે ન ખાવ,
 ખાવ સખી યજુ ખુદી જુલાવ.
 ખુદીકે સાથ સ્વાદ સે ખાવે,
 સોહી ગેર દમકા કહેલાવે.
 ખુદમે' સે ખુદી જળ જાવે જુલ,
 સોહી ણંદા હકકા, ઉમ્મતો' રમુલ.
 ખુદી દુર કર હાઝીર જુજ વોહી,
 સચ્ચા સતગુરૂ પીર સોહી.
 વોહ પીર આપહી તિર જાવે,
 આર વો મુરીદ કો બી તિરાવે.

ભેખ વાલે પીર આપે જહાનમ જાવે,
 મુરીદ કો તખ કહાંસે બખશાવે.
 કલાઈ રૂપે મેં જયું પાની અંદર,
 યું સાહેબ બદે મેં ખુદીકા અંતર.
 પાની મરે તો કલાઈ રૂપા હોવે જાન,
 ખુદી દલે તો સાહેબ બંદા એકદી પીછાન.
 છને ખુદી અંતર ડાલા લાન,
 સો પીર પુરા સચ કર માન.
 છસને ઉસકી ઝાલ સહી કર જાની,
 સમ્યા પીર સોહી બેશક માની.
 ઉસ પીરકા લાખ કરોડ જણ પકડે હાથ,
 વો સખ છુટે બે-અઝાબર.
 બે પીર કહેલાવે ઓર લેખ બનાવે,
 વોહ પીર મુરીદ દોઝખમેં જાવે.
 વોહ આપહી મુશકેતસે છુટક પાવે,
 મુરીદકો કહાંસે વોહ છોડાવે.
 પીર ઝોહોડ કરે તો આપ ખુસ્તમેં જાવે,
 મુરીદ ન કરે તો છુટક કહાંસે પાવે.
 છસ્કા સાહેબસે મન હો ખીસગા,
 વોહ કયું કર ફિર હોવે અતગા.
 કુચ જુઠ ન રખે વૈર ખુદી મીટાવે,
 સોહી પીર મુરીદ મીસ છુટક પાવે.
 ખુદીકા લાગ ખુદમેં સે ખીસ ગયા,
 ઉસ ઘટ મેં નીરંજન આપહી રહા.
 ઉસકા હાથ પકડ મુરીદ હોવે તો ઉતરે પાર,
 ખોટા ખરા સખ ગીને એકાકાર.
 ખુદ કો ખુદ મેં સે ફના કર જાને,
 ઓર સાહેબ કો બકા કર પેછાને.

અંતરસે લાજ, કાલ, ક્રોધ મારે,
પ્રુદી દુર કર ને એક હો રહે.
યે શહુ જુને સો સતગુરુ પીછાન,
નહી તો તેહકીક હય ચેતાન.

મહા-શએખા-લહુ કિશ-શએખા-લહુ શએતાન,
ખીન પ્રુદી ખોએ પીર કહેલાવે, સો ઇબ્લીસ હે જાન.
ને કેઇ આપસ લવત સુવા,
સો પીર કામિલ પુરા હુવા.
પ્રુદી ખો ખુદ મેં સે ગયે,
શાહ કાયમુદીન પીયુસે એક હો રહે.

અખીયાતે ચંદ દર અલુકે.

મુરશીદ કામીલ બટે મેહરખાના, મુજકો બતાચા અસલી કિતાના.
ખાખશીશ કીતી બખ હરફ નીકલા, પંદા હુવા તખ મરફ અલ્લાહ.
હીરસ ચોર હુવા ગેર ગીયા કતલ, ફના દે દરીયામે ઉતાવ ગુસલ.
ખેપુદ પાક તન કર મુરત ધ્યાન ધરા, ઇશકી ખુમારી સે
મનખી કરા.

મુરશીદ હશારત બતાઇ મો જાન, આમે કીરતારી ધરી મુરત ધ્યાન.
મસ્તી ઇશકી ઉઠી જોર કર, ખલક ચોર જીનમકી ગઇ મુખ
ખીસર.

ઇશકી તરફકા ને કુછ થા હોશ, પ્રેમકી બજકમે કીયા ફરામોશ.
અધ્યાનક કેફકા બહોત ગોટા ઉઠા, મુરતકો જોરસે પકડ લે ચડા.

અંધારા જીલ્લામાં કાઢે કર, એક યોગાન મેંદાન દેખા નહર.
તા પર મલાયકકારી દરસ યા, યોર આજે રૂંધકા કશકર યા.
સાતું ફલકમેં થી કુદરત ભરી, અયાન બર અયાન સળ નહર પડી.
મીજલસ નખીડી સો નજર પડી, પોશાક અહમદકી થી સો હરી,
પેશાની ચોડી યોર ગંદુમર રંગ યા, હુસ્ન નુરકા પાર લેખા નયા,
અબુબકર, ઉમર, ઉસમાન, અલી, અસહાબ યોર યાર થે
સળ વડી.

મીજલસ સારીસે સુસાહકાર કર, તરફે હકમ મીઝન લે ચલે સરવર.
ખહેસ્ત છાંડ આગું કીયા યોર સફર, કુન ક્યકુનકા ઘંટ સુના
બહાં મગર.

કીંગરે અર્શકે કરે જગમગારા, બે-ચુન વ બેચેચુન દેખા
અપરંખપારા.

બહાંસે ચલે અર્શ ગઢકે ઉપર, ખોલ પરદા હકકો દેખા મગર.
ઝીના યોર તીખા નુરકા ગંજ યા, કહેને મેં આવે સો બહાં
કુછ ન યા.

મુરશીદ કામેલ મેહર કીતી મગર, તમાશા દીખાયા મુરાકબે લિતર.
યે ઇસરાઈ ફીરી કહી પાવે નાહાં, બહરમેં અટક સળ રહા
હય અંબાન.

બે ખાતીની રાહ હક રસદદી સહી, તાકી ખગર હર કીસી કો
નહી.

સો કોઈજ વિરલા જાને મગર, નાસુત, મલકૂત, જખરૂત, લાહૂતદી
ખગર.

શરીયત તરીકત ફકીકત હે જાન, મારફત તક કોઈ એક
પોહોચે પીધાન.

ખુદી ખો આપસકો બેખુદ બનાય, ઉસીસે હક તઆલા તલક
પોહોંચા જાય.

આપસ જીલ લીતર ઇશક લેહ લગાવે, ઉસીકી સુરત ઉડ ખુદા મેં
લગ જાવે.

૧ ફરિસ્તાઓ. ૨. ખુલવું. ૩. ધઉં વર્ણો. ૪. હાથ મેળવવાની.

૫. ખુલ તરફ. ૬. ખગમગર. ૭. જાંગર. ૮. બેદ. ૯. અંદરનો રસ્તો.

નમાઝ મોહી મોમીન પર મચ્ચેરાજ બાન, મચ્ચેરાજ નામ હક
મીલનકા પીછાન
હક મીલા તળ જગ મીલા, અરશ ચોર કુચ્ચ સળ રોશન ખુલા.
હરત ફલકે^૧ તુર મીજલસ નખી, રોશન ભઈ સો કુદરત મખી.
ફનાફિશ શેખ, મુરશદ ખીચ ફના હો, ફના ફિર રસુલ, મીજલસ
નખી જો,
ફના ફિલ્લાહ, દેખ લે તુર તુર, અરશ ચોર કુચ્ચ પર મુરત
કર હંજુર
જામમકો ફના કઠ ઇમમ મેં મીલા, ઉસકી નમઝીક નહી ભુંડા
ભલા.

“મૂત્ત કબ્લ અંત મૂત્ત” પીછાન, મુવે પહેલે તુમ મરો ભાઈ બાન.
એક દીન દુદીગે અર્જે અનામગ, ખીન દુદે ખુશીશે આપસકો
ખીસર

મુવે પહેલે જો મગ્બયગા, મો દીદાર રખકા અખી પાયગા.
જો યહા પાવે મો વહા પાવે મહી, જો યહા પાવે નહી મો કસી
પાવે નહી.

“મન-કાના ફી હાઝેહી આમા” મો બાન, “ફહો વા ફિલ આખરતે
આમા”^૨ લે પીછાન.

જો યહા દેખતે હે મો વહા દેખે, જો યહા અ ધે મો વહા ખી અ ધે.
વતન અસલકો લે ખોજ કર, ગાફિલ મત હો આપસનેં મગ.
“વ-નહન નફસા અનિલ હુવા” આકમ કર, કુદ નફમકો જલ
મેતી જાહુર કર

હીમત ચોર તકવા^૩ દીલ ખીચ ધર, ઇન્કે ઇલાહી^૪ અગા ખીચ નગર.
ચેતન મરદકો છદીદાર કર, દીલ ગેહર કે દગ્વાઝે પર ધર
ચોર કબુ ન પેઠે અદર, પેકને ન દેવે મો ફીગ ખીચ દર
ખખર જાહુરકે જામમકી જુલાવે તુજ, ખુલે માહી નન્દાન^૫ કુદરત મુજ.
મુરત મુગમી હો ચડે જગ અગ્શ, મો દેખે તુજ પીયાકા દગ્ન

૧. મન આસમાન ૨ જે અવી આગો ૩ તે ત્યા પાણુ આ
ધગો છે ૪ ખુશી ખાદેગોયી નફમને રોશ ૫ પન્ટે-ગ્યારી ૫ ખુશ ૬ જાન

દરસ દેખ કર દરમમેં એક હો જાવે, કમાલીયત ઉસીકી સો
કામીલ કહેલાવે.
એમી મુગદકો જો પોહ્યાંચે હય નર, ઉનકો ન જોહેસ્તકી ખુશી
ન દોઝખકા કર.

દર સફીકતે તોહીદ

તોહીદ લેદ જોલ તુજે સમજદું, માફીક કોરાનકે તુજે કહું
હરફ અલેફ હોગા એક, ઇન્સે સારા કુરાન હુવા દેખ.
ઉમ અલેફકો નહી રીકલ સુરત, નહીં નુકતા હે જાન,
ઇમી તરેહ સાહેબ હય બેચુન, બે-ચેચુન બેનમુન પીછાન
હરફ હરફકા ઘાટ જુદા કીયા હય, અલેફ મળમેં મીલ રહા હય.
એક હરફમેં બી અલેફ હે એક. મારે હરફમેં દેખો તો અલેફ
એકકા એક.
યું સાહેબ નીર જન બી હે એક, ઇમમેંસે સારી કુદરત હુઇ દેખ.
નીર જન બી એકલા ન્યારા હય દેખ, સારી કુદરત જોલ દેખો
તો બી એકકા એક.
માંઇ ભરપુર ખીય જગ મંમારા, લેલાકા લેલા ઓર ન્યારા કા ન્યારા.
જેસા અલેફ સેં હે માગ કુરાન, યું સાહેબકી કુદરતસેં ઘાટ ઘાટ
જુદા હે પીછાન.
કુરાનકે હરફ અલેફ બે જુદા કહે, ઉનકે દીલમે અલ્લાહ નહી
હય.
કુરાનકે હરફકો અલેફસે જાને જુદા કર, દીલ મોમીનમેં નહી
હય, ઓર જગપર.
મોમીનકે દીલમેં ખુદાકો ના કર જાને જો,
તહફીક ઉને હદીઝ ના માની હઝરતકી “કલ્જુલ મોમીનીના
અરશ્લાહો તઆલા”, ઠાફીર હુવા મો.

મગર દોરી કુદરતકી હય આપ હાથ, હીલ મીલ રહા હે સખકી સાથ.
સાહેબ સખ જગાપર લરપુર પીછાન, ખુદી કે અંતરસે બંદા
હય જાન.

ખુદ ભુલ જો સુન શીખર ચલ ગયા, નુર મેં નુર મીલા એક
હો રહા.

શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ખુદ ભુલ ગયે, નુર બાંજ અપારમેં એક
હો રહે.

સમજાણ:—આમા તોહીદનો ભેદ “અલેફ” અક્ષર સાથે સરખાવી સમજાવેલો છે. અરબી ઝબાનમાં ૨૮ હરફો છે તે બધામાં અલેફ છે, કોઈમાં આડો, કોઈ ઉભો, કોઈમાં વાંકો. જ્યારે આડો હોય અને નીચે એક નુકતો હોય તો “બે” થયો. તેમજ બીજા નુકતો લગાડવાથી બીજા હરફો થયા. હવે જેવી તરફ અલેફને પણ શીકલ, સુરત કે નુકતો નથી તેમ નિરંજન નિરાકાર રૂબી સાહેબ અથવા “વહદ-હુ લા-શરીફ” પણ શીકલ, સુરત વગરજ છે. પણ પછીથી જેમ અલેફ જુદા જુદા ઘાટે જુદા હરફો રૂપ બન્યો તેમજ સારી કુદરત નિરંજન નિરાકારમાંથી જુદા જુદા રૂપે થઈ. જેવી રીતે અસલ અલેફ હરફમાંથી આખું કુરાન થયું તેમજ સાહેબની કુદરતથી જુદા જુદા ઘાટો દુનીયામાં પેદા થયા જે એમ સમજો કે કુરાન બધું અલેફ હરફથીજ નથી તે મૌમીન ન કહેવાય. જેમ કુરાન બધું અલેફથીજ લરપુર છે તેમ તમામ શ્રી પુણ્યથીજ લરપુર છે.

અસ્મુકી લા મહઝબ લહુ. (હદીસ)

વોહ ન તરફ સુન્ની, ન તરફ શાવઝી, વોહ ન દેહરી, ન
ઝીન્દીક ન મેહદીયાન.

વોહ ન આરજી, ન હોંહુ ન સુસલમાન.

વોહ ખુદા બીન ખુદ કેા છુજો નહી,

વોહ કીસી તરફ રૂખ જોયો નહી.

વોહ ખુદમેં નીકલ કર જો-ખુદ લજો,

“ઇબ્રા અંતુમુલ પુકરા ફહોવલ્લાહ” હો રહે.

“ઇન્ના ઓલીયા અલ્લાહે લાયમૂતૂન”^૧ ઈ. યુન કર,
 વલી થુકો સો મોત નહીં હે મગર,
 ફના કર આપસકો સો વોહી મુવે.
 હરશન દેખા રખકા ફીર જીવતે હુવે.
 નહીં મોત ઉનકો, નહીં કર અઝાબ,
 નહીં હુય પુરશીન^૨ કયામત હીસાબ.
 વોહી જીવતે આપસકો ફના કર ગએ,
 હરશન દેખા હુકકા ખકા હો રહે.
 ઇસ્ક, ઝોર જમીયત, ઝોર મુરશીદ, નસીબ,
 ચારૂં ખાત હોવે તબ મીલે હુખીબ.
 મુરશીદ કામીલને મુરાકીબા કરાયા,
 ખાતીની રહેલ કર હુકકો દીખાયા.
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી સો ખુદ જીલ ગએ,
 બેખુદ હોકર હુક મેં મીલ રહે.

૧. જે તમે સાચા ફકીર થાઓ તો ખુદમા એક ચત્ત રાખો છો.
 ૨. વળી લોકો મરના નથી ૩. પુણક.

કલ્પ-લય-ની.

૭૮૬

કલામ.

કલામુંકા^૧ લેદ જો જાને, સો સાંધકો સહી કર પીછાને.
 પીછાનનેકા મારગ નુકતા એહી, ખુદી પલે કો કર નફી^૨.
 બેખુદ હોકર ચઢે મેદાના, જલમલ જલમલ દેખા સુખહાના.
 સુરસદકી તું લે મંગત પકડ, સુન શીખરકી જતાવે ખખર.
 વહેમ ગેરકો દિલસે સફા કર, દીઘર નુર દેખાવે મગર.
 કલામ કેતેક હય ખીચ શરીયત, કેતેક હય ખીચ તરીકત.
 કેતેક હય ખીચ હકીકત જાન, કેતેક હય ખીચ મારેફત પીછાન.
 કલામુંકે ખીચ ખુદા રસદકી સહ હય જાન,
 શાહ કાયમદીન ચીશતી કહે સો સચ કર માન.

૧. શબ્દો. ૨. નાખુદ.

જીવના.

(૧)

ગ્રેમકી સીડી ધર, સ્ટેજ^૧ કા પગથીયા કર, જોલ ધ્વારા કમલકા,
ધ્યાનકી ધીર ધર, સુરત દોર લેકર, દેખ દર્શન^૨ રહેમાનકા.
દર્શન રહેમાનકા ખુબ હય, બહાં ખુબ નૂર હય, ધુપ છાંવ^૩ નહીં હે,
સો દેશકો જા ચીન કર, તુરનાદ સુનકર, નુરકો દેખકર મગન રહે.
સુન ગગન મેં હે અજબ જોતી તો દેશકો દેખ સુઝ પડે,
કહે કાયમદીન, કોઈ સતગુરુકા બાલક અગમ આકાશકી ખબર કરે.

જીવના.

(૨)

અગમ આકાશ અવિનાશકે ખાસી, અરશમેં નુર ખુબ જગમગે,
ગગન ગાળે અનહદ બાળે તિસકા સતકે જોર લગે.
જોડ સુરત અગમ આકાશ, અગમ આકાશમેં નુર પ્રકાશ,
નાસૂત છતકર, મલકુત ચીનકર, જળરૂત દેખકર, લાહૂતમેં રહે.
હાકુતકા શોર હય નુર શુંબમેં તાકો દેખ નીરખ લીયા,
કહે કાયમદીન ચીસ્તી, આપ અગમ અકાશમેંબ, નીશાન ડેરા દીયા^૪.

જીવના.

(૩)

દીયા ડેરા, મુશાહેદા^૫ મારેફતકે મેદાનમેં,
અગમ ધર દેખા નુર લયે હુશુર અલોકકે દરીયાવમેં.
જહાં અલોક નુર દીદાર હય, વહાં કોઈ સુર નર આશક રહે,
નુર અલોકકા નહી રેખા, સો મેં દેખા, સુન મેદાન ભીતર.
સખમેં બસે સખસેં ન્યારા હય, સોહી સ્ટેજે મીલે,
કહે કાયમદીન, કોઈ સ્ટેજ સ્ટેજ સીડીસે લજન પુજા ટલે.

૧. સ્ટેજ સમાધી કરવી તે. ૨. હદય. ૩. ખુદ. ૪. છાંવકો.
“જીવના”ના ઠંકાણે કૃત્રીક નકલોમાં “ રેખતા ” એવું પણ લખેલું છે.
૫. આમાં સુરતા અલાવીને ધ્યાન ધરવાનું જણાયું છે. ૬. દીલની આંખથી
મેરાની જોવી તેને મુશાહેદા કહે છે. ધ્યાન.

ઝૂલના.

(૪)

ટલા યોગ્ય, અગમ યોગ્ય, સુનકે મેદાનમેં અલેક તુરા,
 બાળે તુરા તામે સુરત સમાએ રહી.
 સો બસ્તુ અબ નિર્મલ, બસ્તુમેં હે બસ્તુ ઝલમલ કમલ પાર.
 આકાશ છોડ, અરશ પાર, સુન નોખત ઘણી,
 તામે “તુંહી તુંહી” “હક હક” “હુ હુ” શબ્દ નાદ અપાર હય,
 કહે કાયમદીન ચીસ્તી મુન શીખર પર સુરત શોર મગન મસ્ત હય.

ઝૂલના.

(૫)

સુરત મગન ખુબ લગન હે, નુરકે દરીયા બીતર કમલ છોડ,
 આંકસ ફોડ ચઢી સુરત સો ગઢ ઉપર.
 સોઈ ગઢ ઉપર માંઈકા^૧ બાસા બાસા સોહીને પરકાશા,
 થંટ ઠંનકારા, શબ્દ ઝનકારા, નુર નીરધારા, બહાંતક સેહેલ હમારા હય,
 જહાં નહી આકાશ, ગગન, પવન, પાની, ત્રો રણ બરહક મહી.
 કહે કાયમદીન ચીસ્તી, બેચુન, બેચશુન, બે-સુબેહ, બે-નમુન
 સો અલેકકો અવતાર નહી^૩.

ઝૂલના.

(૬)

નહી અવતારા, સદા નીરધારા, તાકા^૧ નામ અલેક કહીયે,
 અગમ આકાશકે પાર હે વસ્તુ, તાકે ધ્યાનમેં મદા રહીયે.
 સુન શીખર બાબ બાબે, બાબે તાપર અલેક ખીરાબે,
 સતગુરૂ મેહેરી, યેમ હુદેરી, ધીર ઘણેરી, સેજમેજ સો બસ્તુ ચીનાએ

૧. ખુદા. ૨. ‘બે-ચુ’, બે-ચશુન, બે-નમુન એ સડિનો અર્થ
 નિરંજન નિગકાર સકલ ઉત્તમ પુરુષ (અઃશાદ) થાય છે. ૩. આ કથામમાં
 નાદ વિશે કહેયું છે.

આપમ ભુલ, સુરત દોર લે, અલેક નુરમેં ધુની લગાએ,
કહે કાયમદીન ચીરતી કોઈ અતગુરુકે પગ્તાપ અગમ આકાશ
દેશ ચડ ભયે.

બુલના.

(૭)

દેશ ચડ, ઝીત ગઢ, લયે મગ્ન દીદાર માહી,
મન માગ અગમ પાગ, મીલે નુર ધ્યાન માહી.
નુર નાદ સુન લીયા નુરમેં નુર મીઠ ગયા,
ભોગ બીન, ભોગ બીન, મીડી મીડી ઘસ્તુ હોકર,
કમલમે દેખ નુર “હુ” “હુમ” કા બીચાર ગયા
કહે કાયમદીન ચીરતી કોઈ અમુલ વસ્તુ દેખ, દીલડા ચે મગન ભયા.

બુલના.

(૮)

અમત હે, અમત હે, સુરતકી નૈનુ મહા મમ્ત હે, મમ્ત હે હુશ
કુછ નહી તમાઅ^૧,
તમાઅ નહીં મોડો હેત પરેમ અગમ ઘસ્તુપર કાર
ગુમ ભયા આપા ગયા અલમમ્ત ભયા વરણડ પાગ
દેશ દેખ નુર નુર કરે જવકારા, તામે જોગા^૨ બીસીયાર^૩,
કહે કાયમદીન ચીરતી કોઈ અગમ અકાશકે દેશમેં નુર નાદકા
નહી હે પાર.

બુલના.

(૯)

હૃદ છોડ, બેહૃદ પાર અનહૃદ સુન મેદાન હે,
માતું છોડ, અગ્ન છોડ નીગધાગ નુર સુખહાનહે^૪.
નુર નીરધાર ખુબ કુછ દેખા, દેખા ઉમકા નહી ઉપ રેખા,
સુરત ધર^૫ કિશોરેય પર^૬,

૧ તમાઅ-નાનય ઇન્જ ૨ અનામ ૩ ધણો ૪ અનાદ

મુરાકબા^૧ કર હજારતસે^૨ મીલ, હકચે^૩ મીલે, ખુદી જો, બેખુદ હો,
મુરશીદ કામીલ મેહેર સેલી,
કહે કાયમદીન ચીસ્તી કુછ ખુબ હક દરસકી બસતું લીલી.

અંતના.

(૧૦)

આપ આપમેં તુ જોલ^૪ દેખ, તુરહે, તુરહે, સુનમેં સાંઇ અલેક હે,
અલેક તુર બરહક, સહી હે, વોહી હે, વોહી હે.
આપ મુરતા છોડ દે હક નેંતુકે દેખલે, પેખ લે, આપકો આપસ
મનેર, સો સુનમેં તુર હે જહાં નાદ ગાલે ધણે,
કહે કાયમદીન ચીસ્તી, અબ દોસ્ત ચાર છોડ દે કના મને.

અંતના.

(૧૧)

સુનલે, સુનલે, રાહ મુરાકબેકી, ધુનલે ધુનલે, મુરશીદ ઇશારતકી.
ઇશારત પર ઇશારેકો લગા, લગા ધુન, ઇસ્કે ઇલાહી જગા.
ગૈત જો, ઐત હો, હકજે, લાહુતકે મેદાન માંહી,
મહેમુદા^૫, નસીરા^૬, સબ મુકામ છોડ કર જા, તુરે મુખ્તાન દેખ.
કહે કાયમદીન ચીસ્તી, કોઇ દેખનવાલા તુરમેં મીલાકે હો આશક
આપી અલેક.

અંતના.

(૧૨)

ઇસ્કે રખ, ઇસ્કે રખ, માગુકસેં અય ચાર,
આપ જુલ, આપ જુલ, જા જુજ બેહુદ પાર.
પાર અપરમ ચોર હય, વહાં લમકારકો ઝોર હય,
દીલ દરા, આપ જુલા, સુરત ચલા, કનાશીશ શેખ હો.

૧. ખાન ૨. ખુદાવી. ૩. શોધીને લે. તપાસીને લે. ૪ મલી,
અંદર ૫ ત્રીકુટી. ૬. સુખમણા.

ફનાદીર રસુલ, ફનાદીલાહ હો, જા મીલ જીવ ભમકાર મામ,
કહે કાયમદીન ચીરતી, ખુદ ભુલ, બેખુદ હોના, સચ્ચેદી મરદુંકા
કામ.

સુલના.

(૧૩)

શુભકાર હોશ જો, સુરત કામદ હો, સુન શીખરકા ફેશ જા દેખ,
જા દેખલે રંગ રૂપ નહી તાકા નામ અલેક.
અલેક નુર મુરશેદસે પાવે, પાવે સોદી ખુદ ભુલભવે,
મુરાકબા^૨ કર, મુજાહીદા^૩ કર, મુશાહીદા^૪ હજુર રહેવે.
ગગન ગુફામેં, નુર નીરંજન તાકા દર્શન નીત કીજે,
કહે કાયમદીન, ચીરતી, સુનેા લાઈ આશક જયું પાયા યું
મમજ લીજે.

સુલના.

(૧૪)

ખુદી જો તું ઐન હો, તું જો અલેકકા દર્શન ચહાવે,
ગેર છોડદે, ઇસ્કે રખાવે, તબ તું ચે મુરાદ પાવે.
પાવનદી મન પાવના, ઇસ જીન સમભવના,
ગર્લ આસન^૫ કર, રહેજ સુરત ધર, મીલે સરવર, સરવર કેરા
દર્શન હોવે.
ભમકાર નુર અનહદ દેખા તીખાશ તામે હે જોર,
કહે કાયમદીન ચીરતી, ગગન મંડળમેં નાહ વંટકા ખહોતહી શોર.

૧. શરીર. ૨. દીલની આંખથી આંદર જોવું તે. ૩. નફિસ અથવા
ધ્વજાઓ સાથે આંદરથી લડાઈ કરી તેમને તાબે કરવું તે. ૪. આંદર
રોશની જોવી તે. ૫. ગર્લાસનને ઉત્તાન ફૂર્માસન પણ કહે છે. અખી સાચ-
લના મૂલમાં જમણા પગ અને જમણા સાચલના મૂલમાં અમો પગ રાખીને
બંને હાથોથી ડોકને નીચી નમાવીને બેસવું તેને ગર્લાસન કહે છે. આખી
કોઈ પણ ક્રિયા પીર અથવા ગુર વગર કરવી નહીં, નહીંતો ફાયદાને બદલે
હિસાત ગુફાસાતમાં પડવાનો વખત આવે છે.

ઝુલના.

(૧૫)

જ્ઞાન બાંધુક કરે, પ્રેમ દારૂ ભરે, રહેજકારી ખીરીયાન^૧ મીલા,
 ઇસ્ક ચીંગારી, ધ્યાન બામગરી, સુરત ગોલી દુધ પર ચલા.
 દુધ દુરમનસેં ખુબ લડે, લડે સોહી મરદ ફતોહ કરે,
 ફના તોગ કાઢે, ખુદીકો માર, પકડ સરદાર, ફોજ ખતરાતમે^૩
 લંગાણ પાડે.

મન છૂત કરે, ગગન ચઢે જહાં અલેક નુર હે સહી,
 કહે કાયમદીન ચીસ્તી જો નર તખત ચઢે, તાકો કીસકા ખોદ નહી.

ઝુલના.

(૧૬)

પીયુ તુજમેં હે, પીયુ તુજમેં હય, ખાહેર હુડે કહાં હે,
 વશીઅન ફ્રાસે કુમ અફલા તુંખમેરન^૧, હકને કહાં કથું સમજે
 નહી.

ઓર સમજે મેં સમજણ સખી, તુર ખાજે ઓર દર્શન રખી,
 સુરત ધન જોડ, જહેમ ગેર છોડ, અંધાર ફોડ, મુરશદ^૨ તુજે
 અહમદ દેખાય.

નખી ખહેશત દેખાવે, ઓર તુર સુનાવે, રહેખર હો હકસેં મીલાવે,
 કહે કાયમદીન ચીસ્તી, જો ઇસ મુશકો પોહોંચા તાકો નીત દીદાર
 દેખાવે.

ઝુલના.

(૧૭)

ખુદ બુલ બારે, ખુદ બુલ બારે, અગમગ અરસ ઓર કુરસ^૫ હય,
 ખાતીન^૧ સફર કર, ખાતીન સફર કર, દેખ નુરકા દરસ હય.

૧. રહેજ સુમાધી. ૨. બાંધુકના કાનપર જે જલદી સળગી જાય
 એવો તોગ દારૂ મુકામાં આવે છે તેને ખિરવાન કહે છે. ૩. ખતરાત
 એટલે શકાઓ-વહેમની ફોજો જે મનમાં આવે છે તે. ૪. ખુદ તમારા
 રવાસમાં છે પણ તમે તેને જોતા નથી. ૫. અગમ અને કુરસી. ૬. અદર.

દરસ હય બહાં, નહીં ધુપ ઓર નહીં છાંવ^૧, આકાશ, ગગન,
યવન નહીં.

હોય શોર શાર, નુર દીવાર જલાલીયત^૨ અપાર હય સહી.
જ્યું પાનીમેં પાની મીલે થું એકાએક હોરીછયે,
કહે કાયમદીન ચીસ્તી કોઈ ભર ભર ખ્યાલા નીત પીછયે.

ગુલના.

(૧૮)

તુમ ધરીયોરે, તુમ ધરીયોરે ધ્યાન પીયુછ^૩કેરા,
સાંધસે મીઠલોરે, સાંધસે મીઠલોરે નહીં હે અફસ ફેરા
બાહર ભુલા કયા ભટકાવે, બીતર હુંડે અલકાર દેખાવે,
મન કાના ફી હાઝેહી આમા ફોલા ફિઆખરતે આમા^૪.
ને યહાં દેખે સો બહાં પાવે, ને યહાં અધે સો બહાં કુચ ના
પાવે.

કહે કાયમદીન ચીસ્તી કોઈ સતશુદ્ધ સેવો, તખ ગગન ચઢ અલેક
નુર દેખાવે.

ગુલના.

(૧૯)

માંહી બાજ રહા, માંહી બાજ રહા, ગગન મંડલમેં નુર બાજ,
નુર અલકેરે, નુર અલકેરે, સોહી અલેક મીતમ રાજ
સુરા જાગે, ન્યારા બાજે, સમજે કોઈ પંડીત પુરા,
માંહી અરશ હય, ઓર કુરસ હય, જાનત કોઈ આશક સુરા.
કઓલહુ તઆલા-નેહનો-અકરજો-ઇલયહુ-મીન-હખલીલ-વરીદ^૫

૧. છાંવકો. ૨. Majestic or glorious attributes. જલાલ Majestic અને જમાલ=Beautiful Merciful. ૩. પીયુછ એટલે પુરા. ૪. સાંધ એટલે અલાહ. ૫ ને અહીં આધજો છે તે આખેરના એટલે આવતી દુનિયામાં પણ આધજો છે. ૬. પુદ કહે છે કે હું તમાગ મળાની ધોરી નક્કી પણ વધારે પાસે છું.

હુંકને કહા મેં પાસ હું શેહ રગસે તેરે,
કહે કાયમદીન ચીસ્તી, ભાઈ પંડીત, કાજી, ખુદર મત મારો
તુમ ફેરે.

ગુલના.

(૨૦)

મન હસતી હે, મન હસતી હે, કરે સો દોડદોડ ફેરા,
તન ખાગ રૂપી, તન ખાગ રૂપી, પોશન કરે આપસ તેરા;
જવાર દાલ દલત ખડે, રાહ બાંધ કર દોનો ખડે,
ઇશક આંકસ કર, પ્રેમ બંદુક લર, ધ્યાન ખીરીયાન ધર, અવાંઝ
રાહ છોડ દેવે.
ખતરાત ચારકો માર ગીરાય ચૌર ખુદી બીતરને ભુલ જાવે,
કહે કાયમદીન ચીસ્તી ને જૈસા નર હો રહેવે સો સુન શીખર
પર જાવે.

રાગ ભરવ પરભીત.

(૧)

ઉઠો જાગોરે ગાફીલો, સમરો ઇલલલાહનેરે.....ટેક.

લાઇલાહા ઇલલલાહ સુહ્રમદ રસુલીલાહ

ઉઠો ઉઠો જાગોરે કલમા સમારો.

કલમેફી નાવ કર પાર ઉતારો.....ઉઠો જાગોરે.

ચે તુરફી વેલા ઇલીલાહ આખો, બેરી ચોર મખ મુતેરે રાખો
ઉઠો જાગોરે.

નુર ફીરસ્તે તુર ને લાવે. જાગે ઉમ્પર તુર જાધાવે-ઉઠો જાગોરે.

શાહ કાયમદીન ચીસ્તી આપે રે જાગે, કલમા પઢેસે સખ દુઃખ
જાગે-ઉઠો જાગોરે.

રાગ ભૈરવ પરભાત.

(૨)

જગોને મુહમ્મદી લોકો ઝરમર નુર ખરસેરે,
ખલક ખુદાકી ઝીકર કરે તો ચેતાન મનમેં તરસેરે^૧.....ટેક.
ખાંગ મસ્તીદુ^૨મે દેતે મુલ્કાં, ઉઠો ને લોકો જાગોરે,
રહેમ કરમકી^૩ ચેહી વેલા, ને આહો સો માંગોરે.....જગોને૦
નમાઝ પર તુમ ધ્યાન નો રાખો, ખાંગ સલાત^૪ મુન ઘોડોરે,
સાહેબ નામ સો હુગા સોંધા, જયું બહારાય યું બહોરોરે....જગોને૦
વહી તો મુરાકીએ બેઠે, આલીમ પદને લાગેરે,
મિલ કે સારે છકર કરે તો દુઃખ દરદ સખ ભાગેરે....જગોને૦
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે જાગો લોકો, નૈના હીલકી ખોલોરે,
મુહમ્મદ નખી પર દરદ લેલે, મુખસે કલમા બોલોરે....જગોને૦

રાગ ભૈરવ પરભાત.

(૩)

પરભાત લઈ જાગોને લોકો, ચીડીયાં^૧ ઉઠને બાલેરે,
કેતા સોવે તું હજી બહાવરે, ઉઠ હોશીયાર હો લેરે. ટેક.
સોના તો હુ સારી રૈનકા^૨, જાગનકી એક ધણી રે,
તેરે મુલાના આવે ને બાવે, સોના કયું નીદ ભરી....પરભાત લઈ૦
જોચીતે કે આહિર^૩ આવે, કુછ કર લે તું કમાઈ રે,
મુંદર જેસી દેહી તુમારી, કાલ પડેગી હાઈ રે....પરભાત લઈ૦
જયું જગાય યું જાગ લીજયો, સોયો ન કોઈ નીદ ભરીરે,
સાહેબ નામકું સમર લીજયો, આહિર હય ખાંધે ચઢીરે
.....પરભાત લઈ૦
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે કોઈ જાગે, સોહી કુછ કમાવેરે,
સોવે સોહી હારે જનમારા, ખાલી હાથુ જાવેરે....પરભાત લઈ૦

૧. પસ્તાવો કરે. દામ ચોળે. ૨. ખુદાની મહેસનીં એજ પખત છે.
૩. મોટા પરીલીએ જાગી મીનારા પર ચડી ખુદાના મુલુ માઈ લોકોને સતેજ
બનાવે છે તેને સલાત કહે છે. ૪. ચડી ૫. રાત. ૬. જમરો.

રાગ ભૈરવ પરભાત.

(૪)

ચેતોને મંસારી લોકો આહુર દોડે આવેરે,
 સાહેબ નામકા લજન કરલો, આંસ આલુ લે જવેરે^૧....ટેક.
 જ્યું ઘડીયાલાં ઘડી બળવે જ્યું મળ જગ ડંડાવેરે,
 લજન ખીગેર ને ઘડી એક જવે, લટ જનમાસ ધાવેરે....ચેતોને
 મહાબલ માયાને નાખી, મળ કોઈ પડીયા કાંદેરે,
 લોભ લાલચમેં છવ ને બીલગા, મોત બેઠી હુય ખાંધેરે....ચેતોને
 ગામ જવે જળ સાતાર ખાંધે, ચાં લજન ખીન જનમ ગુમાવેરે,
 નેકીકા કુચ કરશે મોદા, મુવે પીછું કામ આવેરે....ચેતોને
 કાયમદીન ચીસ્તી કહે ચેતો લોકો, મોત છવ ઉપર તાકેરે,
 માર તડપ જળ ગરદન પકડે, કોઈ નહીં ઉમીકું રાખેરે....ચેતોને

રાગ ભૈરવ પરભાત.

(૫)

માખેત દીલસે પીર પકડો, કરો ધબેરી સેવારે,
 કયામતમેં તો છુટકો હોવે, આઓ બહેસ્તકા સેવારે....ટેક.
 પીર ઉપર ને ઇમાન રખે, બહોત મુખ બહો પાવેરે,
 સાહેબ ઉમર મેહર કરે, દુઃખ દરદ મળી જવેરે....માખેત દી
 આર કીમી કને નવ જઈયે, પીર કહે મો કડીયેરે,
 અવસર આખેરકે વોહી પની હુય, ઉનસે પાર ઉતરીયેરે....માખેત દી
 મંગત અપને પીરકી કરીયો, હોટો લોકુંકી લાજરે,
 પાર ઉતારે વોહ કયામતમેં, મારે^૨ સપડા કાઠરે....માખેત દી
 શાદ કાયમુદીન ચીસ્તી કહે મો માનો, આર જવો ચીખી બાટરે,
 ખીદમત સેવા ઉનકી કરીયો, પકડા જીતનકા હાથરે....માખેત દી

૧. જમગ છવ લાઇ જશે મારે ખુશનું જમન કરીયો. ૨. બાપુ.

રાગ ભૈરવ પરભાત.

(૬)

કહા હદીસમેં જો રે નળીને, ઉસ માફીક તુમ ચાલેરે,
 સુતુ કબલ અંત સુતુ વચન ઉનુંકા પાલેરે.....ટેક.
 જુબા પહેને ટોપી ઓઢે, બેસ ખલકકું દેખાવેરે,
 કાલ, કીધ તો મારે નહી, ખડે આલીમ કહેલાવેરે....કહા હદીસ
 લોકુંકે દેખત તસખીહ શીરાવે, ઓર ફાકીયતમેં? પુરેરે,
 હસદ, જુગઝ તો ખડોતજ રાખે, ખાતુકે હેં મુરેરે....કહા હદીસ
 પંલ ઉનકા મંત તુમ પકડો, ઓર હદીસ માફીક ચાલેરે,
 કાલ ખડાઇ મેં જુસ્સા મારો, હલે લાલનસુ લગાવેરે....કહા હદીસ
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી શરીયતમેં રહેવે, ઓર હદીસ માફીક જોલેરે,
 લોકો યુંહી ખડાઇ કર કર, કંથા ગીખત જોલેરે....કહા હદીસ
 રાગ ભૈરવ પરભાત.

(૭)

સમ્યે મુરશદકી સંગત કરીયો, ઓર તખ ગેર મીટાવેરે,
 ઇશક સખ શેશન કરે ઓર, મગટ તુર દીખાવેરે....ટેક.
 ધ્યાન ખતાવે માંહી સુરતકા, ખાહુરકા જુલાવેરે,
 જૈસા સગી માય લીજે, અહેમદકું પોહિંચાવેરે....સમ્યે મુરશદકી
 અહેમદ રહેખર હો ચલે, ઓર તુર નાહ સુનાવેરે,
 અગમ સુન મેદાનકે માંહી હકસે તુજે મીલાવેરે....સમ્યે મુરશદકી
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ખુદ જુલે, જેખુદ ધ્યાન લગાયારે,
 તુર અલેકકે લમકારેમે, જહાં કા તહાં મીલાયારે....સમ્યે મુરશદકી
 રાગ પરભાત.

(૮)

સુવે પીછે તુમ કીમ ઘર બચોગે, જીવત કરલોને ખાસારે....ટેક.
 અંતે કહી ખડોત પડેગી, પડેગા જમ કેરા ફાંસારે,
 નાહો નાહ કટેગી તેરી, ગલે રૂંધાયગા માંસારે....સુવા પીછે

છનેકી ખુખી અજળ બની હય, દેખનેકા તમાશારે,
 મુવે પીછું તુમ ગુમ હો બઝોગે, ખબર નહી રહે તલ માસારે.
 સુનકી નીચે કાલકી ચકકી, તામેં તું પીસાયગારે,
 છવ ફસા હય માંહે માયા, વાકું કાલ ખાયગારે....મુવે પીછેં
 આ દેહીમેં દેહી હે હુછ, સપના અંતર પરકાશ રે,
 સોરે દેહી માયા કે છવકી, અંતે ઉસકા નાશરે....મુવે પીછેં
 સંગત કરે સપ્સે મુરશદકી, બતાવે મનકા નેબરે,
 પ્રેમકા બાણ, મુરતકા લલકા, મારે સુન મુખ વીંધારે...મુવે પીછેં
 મુવેકી પહેલે મરબવે સબુધ, કબુધ દો ધાવેરે,
 પ્રેમ કા બાંધા પીયુછ આવે, આપ બદલે પીયુ નેવેરે....મુવે પીછેં
 પ્રેમકી ધનુસકું સહી કરોને સતકી પલુછ ચઢાઓરે,
 લેહકી નેડ, હીમતકા હથીયાર, સબુધ કબુધ દો કઢાઓરે....મુવે
 નદીસેં પહેલે ચલ જાવે, પીછું દરીયા ધાવેરે,
 એસી બંહે લગાવે હકસું, તબ હક પરગટ આવેરે....મુવે પીછેં
 પરગટ હોનેકી ચેહી નીશાની, ચઢે નુરી ખુમારીરે,
 આરે દેહીમેં દેહી હે હુછ, જાવે સુનકી પારીરે....મુવે પીછેં
 પરી પ્રહારે નુર ને ઉતરે, માયાકું જલાવેરે,
 માયાકી દેહીકું જલા કર, નુરી દેહી બતાવેરે....મુવે પીછેં
 જયું ચંદનકી બેર પવનસેં, સખ બન ચંદન હાવેરે,
 પરી પ્રહારકી એહી નીશાની, આપ રૂપ બન જાવેરે....મુવે પીછેં
 માયાકે બધનસે છુટકા હોવે, વોહી નર આગે જાવેરે,
 ગયા ઘર છોડ કાલકે આગે, પીછું અમર યાવેરે...મુવે પીછેં
 ડર કાલકા સુન લગી હય, આગે તો કછુ નાહીરે,
 નુર નુર નીરંજન પારી, અકલ રૂપ ગોસાંધરે....મુવે પીછેં
 આરે દેહીમેં દેહી હે હુછ, સુન છોડ છવ ગયારે,
 કામ ઉસીકા હુવા કરારી, વો ઘર છવ તરીયારે...મુવે પીછેં
 દો તરફસેં જુગ મરતાહે, દો તરફ નીંદ આવેરે,
 વો ઘર આ ઘરસેં ગુમ હો જાવે, છવ ઘણા પીસાવેરે....મુવે પીછેં

છને સાંધકું સહી કીયાહો, વોહી અમર યાવેરે,
 રહે એ ધરમેં ઝોર ધરમેં ન્યારા, તનકી ખખર ન પાવેરે....મુવે
 સરપ જ્યું કાંચલી ઉતારે, સરપ જેસાકા તેસારે,
 એ નર પરીગ્રહકું પહોંચ્યા, રહેવે નુરમેં જાસારે....મુવે પીછે
 ભીતરકી દેહી સુખમણા, ઉસકું કાલ ન જાવેરે,
 બાહરકી દેહીકું બહુ રોગ હે, વોહુ તો બહાં સુખ પાવેરે...મુવે
 છવે જાગે ને આનંદ કરે, અમર લોકમેં જાવેરે,
 અપાર સુખ હે દુનીયાકું, ઉસકું વો ધર ન પાવેરે....મુવે પીછે
 દુનીયાકું મરનેકા ડર હે, વાકું ડર કુછ નાહીરે,
 અખદમ અખદી^૧ રહે આનંદમેં, લવસાગરકે માંહીરે....મુવે
 પર અકાશ નહી વેદમેં, વોહુ ધરતી નહી પારીરે,
 નહી પીંડકેમાંહી એ વસ્તુ, નહી પંડકે જહારીરે....મુવે પીછે
 અકકલવાલા વોહી દેશ જાવે, ખીના મુરશદ નહી પાવેરે,
 ખીના મીલે એ મનખા પદારથ, વસ્તુ હાથ નહી આવેરે....મુવે
 મરોગે, મરજાવગે લોકો, ચકકી મેં પીસાઓગેરે,
 બાહુગરકા ખેલ તમાશા, આપસકું ભુલ જાઓગેરે...મુવે પીછે
 મરનેકા અવસર ચેહી હે, સાંધ ચરણ ચીત લાવેરે,
 વોહી ઝોખડ^૨ મુશોદ સેં પાવે; પ્રેમ પદવી પાવેરે...મુવે પીછે
 વસ્તુકા છેડા યાંહી લગી હય, જહાં લગ દેહી હે ઉમદારે,
 અખદન અખદા મરે ન કબુ, મીસાલે સાંધ ખુદારે....મુવે પીછે
 બસ્તુ સખહી કહાંસે આવે, એક તો ઉમર થોડીરે,
 પ્રમતિ ધર સાંધ રહેવે, લગી ન રહેવે દોરીરે....મુવે પીછે
 દેહી મેં દેહી એક નુરી યના કર, સુન છોડ છાવ જાવેરે,
 મોત વેલા બહાં જાકર જોઠે, મુકરર કાલ ન જાવેરે...મુવે પીછે
 નીવૃત્તી ધર આસન વાલી, લાગ રહે ઘટ માંહીરે,
 આહું પ્હુર બહાં રાખે લેહુ તો, પરગટ હોવે સાંધરે....મુવે પીછે
 ભીંતર દેહી માયાકી જાનો, બહાં હય નુરી દેહીરે,
 જળ ચહાવે તળ સુન છોડ જાવે, અમર રહેવે વોહીરે....મુવે

દેહી દમે ઓર પર્વન ચઢાવે, ઓર કથે પુરાનારે,
 ઉનસે દેશ કછુ એક ન્યારા, નહી પાવે રહેમાનારે....મુવે પીછે
 અન્ન ના ખાવે ઓર નાંમ સંભારે, ઓર કથે શખી ગ્યાનારે;
 આપ ફવી હાકર કીરતન જોડે, નહી પાવે રહેમાનારે...મુવે પીછે
 પારકે દીલકી ખાતાં ખુજે, ઓર ઉડે આસમાનારે,
 પાની ઉપર ચલ કર જોવે, નહી પાવે રહેમાનારે....મુવે પીછે
 ઇલમ સખ પડે કીતાબાં, તેહસીલ પડે તમામારે,
 કુરાનકે મળી માઝેને ખુજે, નહી પાવે રહેમાનારે...મુવે પીછે
 માલા પહેને ઓર આરતી ગાવે, ધર તીલકકા ગ્યાનારે,
 ખસ્તી છોડ જગલમે જાવે, નહી પાવે રહેમાનારે....મુવે પીછે
 ન ખાવે ન જુગે રહેવે, ન સોવે, ન જાગેરે,
 ખસ્તી જગલ સખી ખરાખર, ઘર આવે એ ઘર ત્યાગેરે....મુવે
 ઇગલા, પીંગલા, મુખમણા ને ત્રીકુટી લેહે લાવેરે,
 નાહ મુછે રે અજંપા જાપે, કછુ એક ઝલકી પાવેરે...મુવે પીછે
 ખટ કમલ ઓર રૂદીયા કમલ પર, નાળી કમલ લેહે લાવેરે,
 ચંદા, સુરજ પર ધ્યાન લગાવે, કછુ એક ઝલકી પાવેરે....મુવે
 મુલ કમલ, ઓર રૂદીયે ચઢકર, ખંકનાલ લેહે લાવેરે,
 ગંગા જમુના એક મીલાવે, કછુ એક ઝલકી પાવેરે....મુવે પીછે
 કોટી સુરજકા દેખે ઉજ્યાલા, કાલસે ને નીકલે ગહારારે,
 કામ ઉસીકા ઇતના હોવે, કછુ એક ઉતરે પાગરે...મુવે પીછે
 એ કીલી કોઈ મુરશદ ખુજે, જાસે કામ કરારીરે,
 સો કીલી સેં સાર હે કીલી, વોહ કીલી હય ન્યારીરે....મુવે પીછે
 નવનાથ, પીર પેગમખર ઝોલીયા, મળી એ સીડીયા ચઢેરે,
 તીર્થંકર, ભગત ઓર ઝોલીયા, મળ એ તીરે આકર ખરેરે...મુવે
 કુરાન, પુગનકી ખાત ના વદે, ઓર મળહી સ્નાનારે,
 મળકા ખાવીંદ ઓર હય વસ્તુ. એક અલેક રહેમાનારે....મુવે
 ભણુના, ગણુના, પુજા, ખાતરી, મમજ મળી ખનાઈરે,
 પગથીએ મળ અટક રહેહે, ઘડકી ખખર ન પાઈરે....મુવે પીછે

છિડવે બેઠ કર માન વધારે, જુઠી ઉળ ચલાવેરે,
 મધર મુકરર લેકર જુગમેં, ઠગી પમુકું ખાવેરે...મુવે પીછેં
 મેહુજ મુંડાવે ઓર ઘર આવે, સેજ કરે બાદશાહીરે,
 આહું પહેર વહાં રાખે લેહે તો, પરગટ હાવે સાંધરે...મુવે પીછેં
 મમજ, માન સતચરકી હોવે, વાકા ચેહી નીચાનારે,
 ઓર મખી તો પેટકે પાખડ, માને સોઈ હેવાનારે...મુવે પીછેં
 સાહેબ પહોંચનેકી ચેહી મઝીઝ* હય, મો લેહે ગ્યાની તુમ જનોરે.
 મઝીઝ નાની હોવે યા મોટી, કીઝી તરેહ તુમ માનોરે...મુવે
 છતકું ઇસ્ક હે માહેબકા, છવત મરના આહવરે,
 ખલકમે છુપાવે આપમ, મુકરર કાલ ન ખાવેરે...મુવે પીછેં
 હે જગમેં ઓર જગમેં ન્યાગ, જયું કમલ જલ માહીરે,
 જલતો વ્યાપે નહીં કમલમું, લાગ ગહે યું વાહીરે...મુવે પીછેં
 ગત નહીં બહાં દીવસ નાહીં, નહીં ધુપ ઓર છાઈરે,
 ચંદા, સુરજ દોનુ નાહીં, અકલ મુરતમેં પાઈરે...મુવે પીછેં
 સુન નીજકે ધામકે આજુ, ગુર તુરકે આગેરે,
 મુરત વાકી મેં ખલહારી, આતમ અવીગત બગેરે મુવે પીછેં
 નાહીં ઉનકી શાનકી ફુલ, જે કહું દ્રષ્ટાનારેરે,
 ગુજેકા ગુર ગુંગા જનો, બે પાવે રહેમાનારે...મુવે પીછેં
 દેખને જેસા હય અવિનાશી, કહેને જેમા નાહીરે,
 બે આખે સોહી વખાણે, અકલ રૂપ ગોમાંઈરે...મુવે પીછેં
 અવિનાશી હે મુરશીદ હમાગ, છને ચે સહ બતાઈરે,
 કાયમહીન ચિસ્તી પાર નીરંજન, અકલ મુરત મેં પાઈરે...મુવે
 રાગ ભેરવ

(૯)

મનકે મનસુબે મનમે ન લાવો, સુરત ઉલટ સુનમે ચલાવોરે-ટેક.
 મેહુર બે હોવે મુરશીદ પીન્કી, બેહુ પ્રેમકી આવેરે,
 બેહુમેં મુરત હો રહે, વરણ ડ ફાડ મોઈ જાવેરે...મનકે મનસુબે

તનકી ખખર બેગુધ કરકે, સુરત શુધ-જગાવેરે,
 પડદા અગોચર ખીસ જાવે ને, પરગટ નુર દેખાવેરે...મનકે મનઠ
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી સુનમે, અખંડ સુરતા લાગીરે,
 પરગટ નુર લયા પરકાશા, લખ્યા મનકી લાગીરે....મનકે મનઠ

રાગ ભેરવ.

(૧૦)

રામ કથા રામાકી સારી, હેગી સખ ઘટ માંહીરે.
 અગમ અગોચર દરશન નુરા, સતગુરુ જોલ જતાઈરે,
 જ્ઞાન રૂપી દીક્ષ પર ચઢે, પ્રેમ રૂપી હનુમાનરે,
 પચીસ રૂપી લંકા જલાઈ, મારા આપા રાવણુરે....રામ કથા.
 સુરત સીતા છુટકે પાઈ, સતગુરુકે ઉપદેશેરે,
 મીલી સો રામજી સંગાતે, પોહિંચી અસલ દેશેરે...રામ કથા.
 એક અપરમ ભેદ હે સારા, જો જાને ઉસ મીઠારે,
 કાયમદીન ચીસ્તી સતગુરુ મેહરે, અલેખ રામજી દીદારે'....રામઠ

રાગ ભેરવ (સવાલ)

(૧૧)

કહો સુરતકા મુલ કહાં હય, રૂપ મુગ્તકા કેસારે,
 કોન સુરતમેં ધ્યાન ધરત હો, કોન સુરતમેં બાસારે...ટેક.
 કહો સુરતકા કહાં હીકાના, કોન રૂપ મહામુનરે,
 કયે દરવાજે બેઠ કે સાધુ, કહાં ધરને હો મુનરે....કહો.
 મુન મહામુનકે બીચમેહુ, જે જે જમતુ પરકાસારે,
 કહોને વર્ણન ઉચકા સાધુ, વંદાં કયા કયા તમાશારે...કહો.
 મહામુન મો કીમકું, કહીયે, ઉત્તમે કયા હે નીશાનીરે,
 મુન મહામુનમેં કયા ફરક હય, કેના કહો ગુરુ રાનીરે...કહો.

૧. રામ દત્તચરિતા દીકરા રામ એ ખુદા નથી પણ ખુદા એવો જુરોજ
 છે અને રામ કથા કોને દીકુ બાઈઓ માને છે તે જાનની નાજરથી જોતાં
 આ શરીરમાં છે એવું આ ભગવાનમાં સમગ્રવર માં આવ્યું છે.

૨. વગુ

નિરંજન સો કીસકું કહીયે, ઉસે કીને ઉપન્તયા,
અવિનાશીકા કોણ સરૂપ^૧ હય, આતમરે કહાંસે આપારે—કહો.
પુરે પુરા જળ મીલે તળ, પુછે જસતુ અઘાતારે,
સંત પુરેકા પારખા ચે તો, કહે અગમકી ખાતાંરે--કહો.
મતગુરૂ મેહુરસે શાહ કાયમદીન, અધર અગમ ગઠ લીનારે,
દેખ દરસ સત અવિનાશીકા, મુરત લગાઈ નીશાનારે^૨--કહો.

રાગ ભરવ. (જવાંમ)

મુલ મુરતકા મન ભમરા હે, રૂપ મુરત તેજ નૈસારે,
મેજ^૧ મુરતમે^૨ ધ્યાન ધરે તળ, અલખ પુરૂષમે^૩ ખાસારે. ટેક.
તરંગણીમે^૪ મુનકા ગામા, મુરગલે રૂપ માહામુનરે,
સેજ દરવાઝે પેહલે શોધો, મુરત મુરતસે ધુનરે--મૂલ.
મુન મહામુનકે ખીચમે^૫ હે, જે જે જસતુ પરકાશા,
વસ્તુકે છાંયેકા છાંયા, જસ ઉસકા હે તમાશારે--મૂલ.
છાપા મનકા મુન મંડલ હે, જાત રણ^૬ મહામુનરે,
વો મુલચક પર રહેત હે, ઉસમે^૭ રહુંકાર ધુનરે--મૂલ.
અવિનાશીકા તેજ નીરંજન, અવિનાશીને ઉપન્તમારે,
સરૂપ સતગુરૂ અવિનાશીકા, અવીગત આતમ આપારે--મૂલ.
પુરણ મેહુર હુઈ મતગુરૂકી તળ, લેલ અગમકા પાપારે,
કાયમદીન ચીટની પાર નીરંજન, ચટ્ટી અલખ પદ પાપારે--મૂલ.

રાગ બિહાર.

(૧)

લાગીરે પ્રીત છાનીરે લાગી, આવોરે લાલન ઘર મેરેરે
પ્રીત છાનીરે લાગી.--ટેક.
ખારળી છોડા, અહંકારાળી છોડા, છોડા હુની કેસ લોલરે--પ્રીત

૧. ગરૂપ. ૨. આત્મા ૩. આ ભજનમાં મુરતનું મળ ક્યા છે અને તે ક્યા મુખી જાય છે એ વિશે સવાલ કરવામાં આવ્યો છે. અને તેનો જવાબ નીચેના ભજનમાં આપવામાં આવ્યો છે ૪. સહેજ સમાધી. ૫. ખુદ આ ભજનમાં મુરતનું મૂલ ક્યા છે અને તે ક્યાં મુખી જાય છે તેનો જવાબ આપેલો છે.

કામ ખી હોડા, ને કીધ ખી હોડા, હોડા માયા કેરા, પાસારે—પ્રીત
મન હુસ્તી કેા કીયાં બંધ ઘરમેં, પ્રભા હુખી ન-હોયરે—પ્રીત
પાંચું પ્રધાન મેંને વશ કીયે, નગર ન છુટે કોઇરે—પ્રીત
શાહ કાયમદીન ચીસ્તીને પ્રેમ જો પીયા, પકડા પીયુછકા સાધરે—પ્રીત

રાગ ખિહાગ

ખીલીરે પુનમ રાત જો ખીલી, ચંદ્રેરી જલકે જોતરે, પુનમ
રાત જો ખીલી...ટેક.

મેંને મેરા પીયુછ મીલ કર જોઠે, હસકર જોલે ખાતરે—પુનમ
પાનકે ખીડે મુખ ભર ચાજે, જોલે ચેતરંજ દાવરે—પુનમ રાત
કાવા જો ઉકલા પ્રેમકે ખુંનકા, પ્યાલે ભર ભર પીયેરે—પુનમ
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી દીદાર જો પાએ, આજ હુવા મનકા ભાચારે—પુન

રાગ ખિહાગ.

લાગારે ભીંતર મેલ જો લાગા, બાહુર ધોય ના હોય સાફરે;
ભીંતર મેલ જો લાગા—ટેક.

સળ ચોરૂંને મીલકે નગરકું ઘેરા, ખીન મારે કયું જાયરે....ભીંતર.
ખીન સાબુ જો રે કપડા ધોયે, સો ઉજ્જા ના હોયરે....ભીંતર.
જીવત મરતક જો કોઇ હો રહેવે, મન ખી હોવે સાફરે....ભીંતર.
અહંકાર પડદા દીલમે રે જોવે, પરગટ હોવે લાફરે—ભીંતર.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે સમજાઈ, સીધા મારગ જોતરે—ભીંતર.

રાગ ખિહાગ.

મેં મસ્તાના સાંઈકા, કોઈ પીઠે ના પડે,
જેલ હમારા ન્યાસ હે, તુમ તુમારા કરે—ટેક.
અગમ ગદ પર મુરત હય, જહાં તેજ અપારા,
ઝીના તીખા નુર હય; વાંહી ધ્યાન હમારા—મેં મસ્તાના.
નુર બાગે અનહદી, જલકે નુર નીશાના,
અગોચર પાર દરસ હે, સેજ સુન મેદાના—મેં મસ્તાના.
મુરત હમારી મુર હે, ગઈ વસ્ત્રાંડ ફાડ,
દેખ દરશ અલમસ્ત બયે, સુન નાદકા ચોરે—મેં મસ્તાના.

અળ જગે પરિગ્રહ^૧ હય, તામેં ધ્યાન લગાયા,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી પરગટ, એંન અઢાહ પાયા-મેં મસ્તાના.

રાગ ખિહાગ—૧

અળ રંગ લાગે મ્યાં તેરો—ટેક.

બયુરે પુલન-પર લમરકા ખાસા, ગુરૂ દેખાવે ગુરી તમાશા-અળ.
બયુરે પટે પટોલો^૨ લાત, કભુ ન છોડુ પીયુછકા સાથ-અળ.
બયુરે આસન માર બેઠેરે જોગી, યું મેરા મન પ્રેમકે લોગી-અળ.
બયુરે દીપક પર પતંગ ઝીપકાવે, યું મેરા મન પીયુછરે લાવે-અળ.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તીકા દેખો તમાશા, હજુર ખટે રંગ રંગીલે
નાશા^૩-અળ રંગ.

રાગ ખિહાગ—૨

ઝલમલ ઝલકે હો ગુરૂ—ટેક.

પ્રદ્મ રૂપમા તેજ અપારા, ઉમમેં કર રહી અનેક જોત અળકારા-ઝલ.
ગગન મંડલમેં અનહદ બાજે, વાંહી નીરંગન શાહ ખીરાજે-ઝલ.
શાહ કાયમદીન ચીન્તીને પીયુછ પાયા, ગદ જીત કર નીશાન
ચઢાયા-ઝલ.

રાગ ખિહાગ—૩

પીયુછ બીના કેમે જાયરે દીન રેંન મારી.
એક એક પલ જાવે અઢાહ, સોહી મુજ લારી-ટેક.
પીયુ બીના નીંદ કયુરે આવે, એક પલ છોડ પીયા જો મુજમેં
રે જાવે—પીયુછ બીના.
નૈનુમે તો ઝરત રહે નીગ, મેં પીયુકી, અઢાહ પીયુ મેરા-પીયુછ.
એક પલ બીછટે દુલહન સુની, દીલમેં લાગી પ્રેમકી ધુની-પીયુછ.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી તેરે આધાર જાવે, પીયા બીછટે તો જીવડા
જાવે-પીયુછ.

રાગ ખિહાગ—૪

અગમ અપારા માંહી અગમ અપારા, તીખા ઝીણા ગંજરેરે-ટેક.
ચૌદ ભુવન પ્રકાશ દેખાવે, અગમ અગમ અગમ અગમ અગમ.

૧. અન્ન-નખીતુ નર પરિમલમ-પ્રદાનુ ગુરૂ પરમ અલમ-પ્રદાની જાત.

૨. પટોલુ-પહેરનાનું કુચકુ. ૩. વગસાળ. ૪. નગ્નો જથ્થો. ટગવો.

ગોટે નુરકે જોર કર અપકે, વહાંકે વહાં ચારે સમાવે-અગમ.
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ખુદી ભુલાયા, બેખુદ હોકર હુકકો પાયા-અગમ.

રાગ બિહાગ—૫.

દો દીનકે છવન પર ગુમાનરે કેસા...ટેક.

ફીરઓન^૧ કે અંદર બહોત થા તઓરા, આખર ઉસેળી મોતને
 ન-છેડા...દો દીનકે.

શફાહને થી^૨ બહેશત બનાઈ, મોત આ પોહોંચી, બહેશત દેખત
 ન પાઈ...દો દીનકે.

હુકમાન^૩ જેસા નહી કોઈ વાડ, મોત વખત કુંછ ચક્કા ન દાડ...દો.

પીર પેગંબર બહોત અજમત ચક્કાએ, મોત વખત કુંછ કામ
 ન આએ...દો દીનકે.

ઓર્થીતા આયગા મોતકા લેડા, કુંછ કગલે બંદગી ન હોય
 ફાકટ ફેરા...દો દીનકે.

શાહ કાયમદીન કહે દુનીયા કુટીરે બાવાજી,
 કુંછ નેકી કમાવે સાંઈ હોવે રાજી...દો દીનકે.

ગાગ બિહાગ—૬

સુરતરે લાગી માંહે સુરતરે લાગી

અલમલ અલકે નુરરે માંહે સુરતરે લાગી...ટેક.

અનહુદ બાજે ને તેજ અપારા, વહાં હય હમારા બાસરે...માંહે...

તન હમારા હય સળ લોકુંકે માંહી, મન બસે પીયા પાસરે...માંહે.

બોલે સોહી હય નુર પરકાશા, ગાવે સોલી હે લાસરે...માંહે.

આપ આપસકી મોલતરે માણે, લટકે ખેલે સાંઈરે...માંહે.

શાહ કાયમદીન ચીસ્તી અંગમ જો ચીના, જહાં ઝીણા તીખા
 તેજરે...માંહે.

ગાગ બિહાગ—૭

કયું ના કીજેરે લાઝન કયું ના કીજે^૧

આજ લગનકો દાવરે, લાઝન કયું નારે કીજે...ટેક.

૧ ફીરઓન માટે જુલો પાનું ૨૩૪, ૨ સફાહ માટે જુલો પાનું ૨૩૫. ૩ હુકમાન એક જગરો દર્શાવ થતો ગયો જે મરી મએવાઓને દયા આપી છવના કરતો હતો. ૪ કેમ ન કરીએ. કીજે.

એ કત હે પીયા જેલન કેરી, જોળન જાચ લગ્નપુરે. લાલન.
મેં ને મેરા ગુરુ ગંગ રક્ષીયા કીન્ને, સેજે ખલેં ચોધારીરે. લાલન.
શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે સુનો મેરે પીયા, મેજ છોડ
ના જાયોરે.. લાલન.

રાગ ખિલાગ—૮.

તીરથ તેરો મનરે, તીરથ દુજે પાળંડરે ટેક.
પડીતા જોશી લે પથ્થરકી ગુગ્ત બનાઈ, તીમ પર બોલી મળ
જગત ભુલાઈ તીગ્ય
નીરજનકી સેવા ભુલીરે ગયો, લાગો પથ્થર પુજનરે તીરથ
શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે નીરજન પુજો, છોડો પથ્થરકો
મગરે તીરથ.

રાગ ખિલાગ—૯

ખાન ખાન્ને મગનમે, અવડે ચરવ જાડી,
અલેક નીરજન તુગી માયા, ખાણ તાકી ન્ચારીરે ટેક.
આપમ ભુવ દીદાર દેખા, અગમ અગોચર આકાશરે
દેખત મન્ત મગન ભયે, હુગ્ગ શોકના સમારે ખાન.
સુરત થકી હડ કગ ચલે, આકાશ ગગન ફાડારે
સુન શીખર ચઢ નેનુ દેખા, નુર ગજકા જોસારે. ખાન.
દેખન વાકો દુઈ નીકમ ગડ, હો ગુડી એકા કારારે
મતગુરુ પીરકી મેવા કરે, જો હોય દીદાર ખ્યારારે ખાન
શાહ કાયમદીન ચીરતી મન વશ કરે, ચઢે ગગન આકાશારે
ગહે લીજે મે આરે નાહી, દીદારકા તમાશારે ખાન
રાગ ખિલાગ—૧૦.

લાલ મેગી હરે તુજે, નુન સુગીજન મીતારે
લેતા દેના તુજકુરે સાપા, હો જોડી નર્ચીતારે ટેક
મીઠે સાજન સેજે આવો, ચીંતા હમારી ભાનોરે
સુજ દુખીયા પર મેહર જો ગજો, જો કહુ સો માનોરે લાલ
હુવહન મોહાગન ખીનતી ગાવે, પુરો મનકી આશારે
કરમ ફાવ મે તેરા માણ, ના છોડુ તિવ પામારે લાલ

શાહ કાયમદીન ચીરતી પીયુછરે સેવેં, વોહી સોહાગન રાતીરે,
કાજ પડા. જો તુમસેં મેરે, ફુજા નહીં કોઇ સાથીરે...લાખાં.

રાગ ખિલાગ—૧૧

સાચા દોલન મુજ દીલ જાસે, સો દુઃખ મેરા બુજેરે,
જલબલ જાઇયેં ઉસકે ઉપર, જામકો જગ સાસ પુજેરે-ટેક.
સેવા ઉસકી મુજકું ખ્યારી, જાસે મેરા કાજરે,
ધુન સોહાગન શેહસે લાગી, વોહ કયું રાખે લાજરે-સાચા.
સુરમા નૈનુ ભરભર સારું, પહેનુ નવરંગ ચોવારે,
કરને કામલુ મેરી સહીયો, પાયા મીતા દોવારે-સાચા.
શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે સુનો રાની, સુરીજન. ઉગડુ પાવેરે,
એકા એકી હો કર રહેવે, મન પવન વશ લાવેરે-સાચા.

રાગ ખિલાગ—૧૨

મીતા માજન મુજ દીલ લાયા, અજ ન છોડું નેહારે,
પ્રીત જો તેરી મુજકું ખ્યારી, તુમ મત દીજો છોડારે-ટેક.
તેરા નેહા મુજકું ખ્યારા, સાચા માહિજ મેરા,
પ્રીત બીછોડા' મે કયું સહુ, દાજે દેહા મેસરે-મીતા માજન.
નીત ઉક સહીયાં, મેહુલિરે મારે, પ્રીત પીયામું લાગીરે,
જોલ ઉનુકે લાગે કારી, દીલકું રાખું વારીરે-મીતા માજન.
શાહ કાયમદીન ચીરતી પુ' કર જોવે, નેહ માંધમું કીતારે.
સાહિબ મુજપર મેહુર જો કીતી, દરશન મોહમદ દીતારે-મીતા

રાગ ખિલાગ—૧૩

રણકે ખ્યારે આપ રમુવ હુય, ઉનકું મજ કોઇ માનેરે,
નામ ઉનુંકા હુય જગમે રોશન, આલમ સારા જાનેરે-રણકે.
નુર નખીમે જગ મજ કીતા, એહમદ નામ જો દીતારે,
કમન સારી ઉનુસે છુટે, નખી મુહમદ મીતારે-રણકે.
આદમ મકીકું જગમે ભજે, રોશન હઝરત હુવેરે,
ઉનુકી મેરી બીબી ફાતીમા, દુઃખ મળીકા જોવેરે-રણકે.

મએશન ઉનંકી હુઈ મુળારક, નુર શીરસ્તે લાવેર,
યે સોદેલા કાયમદીન ચીસ્તી આવે, નળી મુહમ્મદ લાવેરે-રળકે.

રાગ બિહાગ-૧૪

સમરૂં મેં લો તુજકું દમ ચાંસ, પીયુ મુંજ દીવ ભાવેરે.....ટેક.
પીયુલ મેરા અલાહ મુજ ઘર આવે,
પ્રેમ ખ્યાલા ભર મુજકું પીલાવે;
અળ તન મન સેંતી સળ હુઃખ ભવે....સમરૂં૦
હુઃખ મેરે કબુ મેં ન ગાતી,
તેરે ઇશકમેં લો જલ ગઈ છાતી;
અળ તુજ પીન મેરા નહી કોઈ સાથી....સમરૂં૦
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી પીયા તેરા લો દામા,
રાગ નળી મુહમ્મદ રાખો રે પાસા;
અળ હેરે મુજે ઉસકીરે આશા...સમરૂં૦

રાગ પુરબી-૧

દરશન દોને હો પ્રીતમ પીયા, પીયુ પીયુ કરતે મધે સંધ,
અળ મેહર કરો મુજવે, રૂમ રૂમ મેરા ઉચળીન તપતા;
અળ પુરે મનકી આશા, શાહ કાયમદીન ચીસ્તી રૂલીયાં માને,
અળ પ્રેમ પીલાયા.

રાગ પુરબી-૨

સુખીયાં ભુલી હો લગનમેં, જહાં દેખું બહાં પીયુ દેખાવે,
અળ બહાવરે બને હો તુમ, મેં મદમાલી પીયુલકી રાતી,
અળ લાવે નહી રે કુચ,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી પીયાકે ઇશકમેં દીરે, વોઈ દીવાને મસ્ત હુવે.

રાગ પુરબી-૩

પીયા મેરે ઘર આવો મે બક્ષણલ બપુ,
હસ ઘર પીયા સહી રહેજે દીસે, ઉસકે પુરે ભાગ;

૧. બવે બધ. ૨. ખુશી, આનદ ૩. મુજરાતના જેવી સાદી
ઉરદુ બોલાય છે તે ભાષામાં તેમણે બધું જ કહેલું છે આખી " નુરે
શશન"ની ભાષા બધું કરીને એકીજ છે.

જે ઘટ પરગટ તુંહી ળસે, ઉસે પુરા સુખ ને રાજ,
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તીકો મોહ જો લાગા,
 તુજ બીન એક પદ ન સોહાય.

રાગ પુરબી-૪

પાયા ફેયો મેં તો સાજન પાયા, નળી મોહમદ આન મીલાયા,
 જીસ સાજન કારન હમહી તપતે, સોઇ ઘર બેઠે આયા;
 કથું ન પહેતું રંગ રાતાચોલા, આજ હુવા મેરે મનકા ભાયા,
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી રૂલીયાં^૧ માને, પીયુજ પ્યારે ઘર આયા.

રાગ રામકલી-૧

સાચીરે પ્રીત પીયાજીસેં જોડો, કુડીરે માયા દુરકર છોડો....ટેક.
 રંગ પતંગકા કલ ઉડ જાવે, જુઠે રંગસે જીવ કયા લગાવે....સાઠ
 દુનીયા જેસા જોલ જીવારી, જો જોલે વોહી બાંજી હારે....નાઠ
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ગઢસેં જીતે, અપના સાહેબકા કામજો
 લીતે....સાચીરે.

રાગ રામકલી-૨

દીદાર સખસેં ચકત હે, હારે તામે મળ હેઠ,
 હારે જીન્નત પાયેસેંરે ન લસાવે પેટ....ટેક.
 ચીન લે વોઇ માહોબકું, હારે જીનકા સખી બનાવ,
 દેખો સુનમેં નુર હુય, ઝોર જગે કાયકું ધાવ....દીદાર૦
 કેતેક ભોગી ખુશતકે, કેતેકું જરમેં પ્યાર,
 કેફી હુય ભોગી કેફકે, આશક મસ્ત દીદાર....દીદાર૦
 મુદલાં, વાયઝી યું કહે, મુરે પીછું માંઝ પાવે,
 દીદાર તો હાજર ઐન હે, વાઝોદા દુર બતાવે....દીદાર૦
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી તન તફીયેમેં, મારગ શાહકા પાયા,
 મુરત પીયામેં હંમુર ભઇ, પડદા દુર ખીમાયા....દીદાર૦

રાગ રામકલી—૩

લીતર ખાણ અલેકકી વાકા લેદ હે ન્યારા,
સતગુરુકી સેવા કરે, સોહી દેખે દીદારા....ટેક.
અમરખાણ માંહેકી, સો કોઇ એક પાવે,
ફના ખાણ ખાહરકી, વહાં સખ ખલક લપટાવે....લીતર૦
માંહી મુન ચોગાનમેં, હારે નુર અલેક અપારા;
ભટકત ખાહર સખશીરે, જુગ આલમ આસ....લીતર૦
ને હે સો માંહીહે, ખાહર તો કુછ નાંધ,
આપસ ફના હોકર રહે, દેખ શીખર ચઢ સાંધ....લીતર૦
ગમન મંડલમેં ખાજ રહ્યા, અનહદ નાદકા ગાજ,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી આપ જુલ, દેખા નુરી રાજ....લીતર૦

રાગ રામકલી—૪

સુરીજન પાત્ર ઘટમાંહીરે, દુર કયા કામ લાવે,
દીલ દરીયાવમેં જોજ કરોરે, કુછ યાંહીસે પાવે....ટેક.
ખાહર દુંઢા સોહી ભટક મુવા, હારે માંહી દુંઢે સે પાયા,
ઘટકી સેવા સચ હય, દુળ ભામા કહેલાયા....સુરીજન૦
લોક બીચારે કયા કરે, હારે મરમ દીલકારે ઉંઠા,
સોહી સોહાગન લાડલી હે, છને ઘટકુંજ દુંઢા....સુરીજન૦
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ઘટકી સેવા, હારે દુળ અહંકાર જોયા,
જસ સાજનકું ખાહર દુલો, સોહી દીલમેં જોયા...સુરીજન૦

રાગ રામકલી—૫

જીવત મરતજ બોહો રહો, લેહે સાહેબ મું લાવો,
મન પવનકું વશ કરો, ચરન સાંધ કે પાવો....ટેક.
ઘેરીલે સાંધો પ્રેમકી, હારે સો કળુ નહુટે,
કાયા નગરમેં ચેતન રાખોરે, ચોર કળુ ન છુટે....જીવત૦
અહંકાર ટમકા દુરકશે, હારે કમ હોયરે તોરા,
મતગુરુ સંગે મીલ રહો, જયું મુઘ બીચ દોરા....જીવત૦

શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કાસ જીવે, હાંરે દુબ સતોક^૧ લાવે,
જે જીવ નીરવાન જીવત હોવેરે, સોહી નીરંજન પાવે...જીવત

રાગ રામકલી--૬

અચરત ખેલ હે રહીમકા, હાંરે સખ જગ જીલાવે,
કરે કરાવે આપ ધણી, સીર મેરે રે લાવે...ટેક.
મેં નચીંત તુજ ઉપર, હાંરે મુન મેરા સાથી,
જીસપે માંઈકા ખ્યાર હય, મોઈ સદા મદમાતી^૨....અચરત
મુન સુરીજન લાડલા, હાંરે મુજે તેરી રે આશા,
તુજ ખીન મેરે કોઈ નહી, જે મુજે રાખે પામ્યા....અચરત
પીયુજી જીસપર મેહર કરે, હાંરે વોહ મુખ ભર સોવે,
ચીંતા ઉસીકું કુછ નહી, રે જહાં પરગટ હોવે....અચરત
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી દાસ હય, સોઈ તેરા મોહાગી,
મેં મદમાતી પ્રેમકી રે મુજે પ્રીત જે લાગી....અચરત

રાગ રામકલી - ૭

નેહ રે ઇસ પ્રેમકા, હાંરે મન મેરા રે જીવે,
ધ્યાન ધનીસે અતી ઘણારે, કુછ ઓર ન મુજે...ટેક.
પ્રીત ઉમીસેં કીજીયે, હાંરે જે મળ દુઃખ ખોવે,
મતગુર એસા સેવીયે, જીસમે છુટક હોવે....નેહરે.
મેં મોહાગન તેરીરે, હાંરે મુન મેરા પ્રીતા^૩,
કયું ન જોહું મેં પીયુમે, જીને પ્રેમ જે દીતા^૪....નેહરે.
પીયુજી મેરા એસા હય, હાંરે મુજકરે લાવે,
નામ ઉમીકા લીજીયે, કુછ ચીંત ન આવે....નેહરે.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી મેવીયે, હાંરે સેને આપા,
ધ્યાન ઉમીમે રાખીયે, જીને પ્રેમ પીલાયા....નેહરે.

ગગન રામકલી-૮

ગગન-મંડલમેં હારે કયા રોશનાઈ,
તાઈ.ગમ કીસીકુરે નાહી....ટેક.

નુર ખાલેકા ખો રે ઠણકારા, સુન શીખર પર હોવે રણકારા-ગ૦
નુર ગંજકારે આર ન પાવે, મોહી લીખે ચોર કહે મેં ન આવે-ગ૦
ઝીણા ઇહોત ને તીખા અપારા, સો નીરંજન સખસેં ન્યારા-ગ૦
મતશુર પીરકી સેવા ને કરે, તાકું એ ઘસ્તકી ગમ પટે-ગ૦
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી મન વગડીયા, સુન શીખર ચઢ દેખારે
પીયા....ગગન૦

રાગ રામકલી-૯

અગમ આકાશમાં તેજ અપારા, મોહીરે પાયા મેં ઢોલન ખ્યારા-ટેક
દેખા દીદાર, ત્રણા લાગી, સુન મેહેલમેં સુરના ને લાગી....અ૦
નાસુત મુકામે આપારે જોયા, લાહુતમે લાલ પરગટ જોયા....અ૦
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી અગમ ચીન લીયા, પડદા ખીચકારે દુર
કીયા....અગમ૦

રાગ રામકલી-૧૦

જોમ જુવોને મારા શાહનારે જોશી,
કઈ પેરે અલ્લાહ મારી છુટકે હોશે....ટેક.

આટલા દહાડા બુલે લમતે રે જોયા,

મેને કશી દીલ દીવારે જોયા...જોશ જુવોને૦

કેટલો જનમારો ખીન માથી રે રહ્યા,

જુલ્લા લમતા કહીં દરશન રે કીયા...જોશ જુવોને૦

નાહી ધોઈ રૂઝાં લોજન જમતાં,

આછાં આલરણ પહેરી, બાજી જુઠીરે રમતા....જોશ જુવોને૦

શાહ કાયમદીન ચીસ્તીએ જ્યારે નેહરે કીધા,

રાજનખી મોહંમદે દરશન દીધો....જોશ જુવોને૦

રાગ રામકલી-૧૧

આવી દુનીયામાં રે બુલી ગયો સેવા,

જીવકું પડી હય સ્વાદ કી રે હેવા....ટેક.

લોજન રસોઈ જીવકું રે ખ્યારો, જખ કરતાં તો લાગેરે ભારી-અ૦

એહલ એહલ જનમ ને હારી, સાહેબ નામકું તો ન સમારી-આ
 શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે મનકુંદે મારો, રેન, દીન મીઠે
 સાહેબ કું સમારો-આપી૦

રાગ રામકલી-૧૨

માંઈ બીન સમજે લોક ચુંહી બીયારે....ટેક.

શરીયત મેરે જતમા જીવકારે,
 તરીકત ઓર હુકીકત પર મેરા ધ્યાન ને લાગા,
 મારેફત હીલકીરે નેના, શરીયતકે મેં કાટમેં રહું,
 તરીકત, હુકીકત, મારેફતમેં મેં અમલ કમાવું.
 શાહ કાયમદીન ચીરતી ને ખેલ ખેલે,
 લોક મરમ ન પાવે રે....માંઈ બીન સમજે૦

રાગ રામકલી-૧૩

માંહે શરીયત માહાં તરીકત હમ રહીયે....ટેક.

કહા નબી સો ના રે કરે.

ફીર દાવા અસલમનીકા ધરે,

કુરાન કીતાબ પર અમલ ન રાખે,

ફીર ખાંક હમારા કાઢે,

મુલકાં કાજી આપ અદલ ના થલે.

ખાલીયાં હમકુંદે ખાલે,

શાહ કાયમદીન ચીરતી શરીયતમેં રહેવે,

લોક બીન સમજે ચુંહી કહેવે.....માંહે શરીયતમાં૦

રાગ રામકલી-૧૪

માંઈ મેરે મન નબીજીરે લાવે....ટેક.

અહાહ એક, મુહમ્મદ ધરહક, મેરે મન નબીજીરે લાવે,

મીફત ઇમાન પર ચીત લાવે, નબી મુસલ્લી દીન જમાવે....માંઈ૦

ઉમ્મત સદાકી હુથ રે ગુનેહગાર, તુફીલ નબીજીકે, બખશીરે લાવે,

શાહ કાયમદીન ચીરતી કે સીરપર નબીજી જોસે, વારસ દુઃખ

કલુ નપાવે....માંઈ૦

રાગ રામકલી—૧૫

સાંઈ આખર તુંહી નવાઝે.

મેરે ગુનાહુંકા પાર નહી, કરમ^૧ કરે તો હું છુટું.

મેં પાપી બંદા સદાકા, ન દેખીયો મેરે અમલ સામી,
કયામતકા દીન હે પહેલ ભારી, કરમ કરે તો હેય આસાન.
શાહ કાયમદીન ચીરતી હય બંદા આજુબ,
ઉસકે તહીં તો તેરી પનાહ હય....સાંઈ આખર૦

રાગ રામકલી—૧૬

મેરા સાજન કીને છુપાયારે...ટેક.

મેાઈ સાજન કીને છુપાચારે, સો ઘર બંઠે મેં ઉસે પાચારે.
તનમન ખીલા જયું ફુલ બાડી, જળ પીયુજ ઘર આયા.
ચુનચુન કક્ષીયાં મેં સેજ ખીછાઈ, તળ શાહ^૨ કંઠ મીલાયા,
તું પીયા મેરા, મેં દુલહન તેરી, તુજસેં નેહ લગાયા.
તુંજ ખીન કુછ ચીંત ના આવે, શાહ મેરે મન લાયા.
શાહ કાયમદીન ચીરતી શાહ સેવીયે, છુસે હય તુજ કાલ,
બલ બલ મેં ઉસકે ઉપર, છુસકા હેરે આબ...મેરા૦

રાગ રામકલી—૧૭

અલેક નુરસે ધુન લાગી કેઈ ન જાનેરે....ટેક.

અલેક નુરકા સળમેં બાસા, અલેક સળસેં ન્યારા,
ગગન મંડળમે સુન મેદાના, તંહી હય પીયુ ખ્યારા....અલેક૦
જહાં નહી આકાશ નહી ગગન, નંહી પવન કું જાગા,
જહાં નહી દેખા નહી રૂપ, તાસે મોહ લાગા....અલેક૦
જહાં નહી પીર નહી દેવ. અલેક નુર નીરધારા,
શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે, સુનો ભાઈ લોકો, વહાં હે બાસ
હમારા...અલેક૦

રાગ રામકલી—૧૮

દેખો દેખો રે ભાઈ, ગંગન મંડળમેં કયા રોશનાઈ.

હુઝરત આપને મીજલસ સારી, યુગ રચી હે આસપાસ બાડી.

વહી ડીરતે વહી દીખાવે, કાંઈ કાંઈ રચના ત્યાં નજર આવે.
 દેખો દેખો અરશ કે કીંગરે કરે અગકાર, આપ અલેક વહાંસો નુર
 અપાર.
 મહાંસુનમેં જોવા ભમરે ખાવે, કહીએ કે કુછ કહેનેમેં ના આવે.
 ચોર સુનકાલ ખીઆના, કાલ સુનસો અમર ઠીકાના.
 અરશ, કુરસ માંહી અલખ અપાર, શાહ કાયમદીન ચીરતી
 સો દેખા દીદાર.

શાગ કવિત—૧.

પીયુ જોજતાં પ્રેમ લહે લાગા,
 પ્રેમ કે લાગેસેં ધ્યાન ધીર જાગા.
 ધ્યાનકે લાગેસે ચોર સખી લાગે,
 ચોરકે લાગેસે કેર જોર લાગે.
 કેરકે આયેસે હેહ શુધ ખીસરે,
 સુરત, આકાશ ગગન વરલાંડ ફેડ શીખર ચડે.
 શીખર ઉપર મુન ચોગાના,
 જોલ પડદા દેખા મુખહાના.

અરશ પર રૂપરેખ ખીન કાયા સાહેબ બેઠા,
 કહે કાયમદીન ચીરતી કોઈ આશક સુરમા ચઢ તખત
 સાંઈકું બેટા.

કવિત—૨.

દીદારમેં કુચ રૂપ ન રેખ હય તાકો જોલ જયાન કીજયે,
 ઘાટ નહી, ભાત નમુના નહી, મો કાગજ પર કયા લીખ લીજયે.
 ખલક કહે “કહો વે હુગા દેમા,” કહીયે કયા, નદી કહેને નૈસા,
 સતગુરૂ સંગત કરો, મુન શીખર ચઢ અલેક દેખાવે.

દીદાર દેખે ખીના કહો કયું સમજમેં આવે.
 ઇન્સ તરફી ખાજ રેના હય, ઉમ તરફી હય અમર,
 કહે કાયમદીન ચીરતી, ઇન્સ બેદકા જુજનવાલા કોઈજ વિરતા નર.

રાગ રાસ—૧

નમા દેજ અમલકા, જહાસે આયે અમન^૧,
 મો ઝીન્ પીછા પાયા અલેક નુગી વતન
 જહુ નહીં યવન પરવેશ, નહીં ગગન આકાશ,
 સખમે ન્યાગ પીયુછ હય, તાકુ હરખ ન મામા^૨
 તાકુ ધન્ન ને કરમ નહીં, નહીં પાપ ને પુન,
 તાકુ રેખ ન રૂપ હય, ગુકાઝ ખીચ સુન
 મુન્ત લીતઝ ધ્યાનમે, નહ શીશ રોશ,
 મતશુક મગી માથ લે, ધન્ ગીખન્કા જોવા
 ગીખન્ ઘગમાહી સુન હય, મોહી વનન હમાન્,
 નુન્મે જો અગમ હય, વાહી અલેક દીદાર
 મોર માન્^૩ ખુબ હો રહા, નુર ગજ અપાર,
 તાગ પરતવ' જગમહુ, આપી રહેતા હય ન્યાન્
 મો નહાં દેહુ ધરત હય નુગી મારેખ કહેવાવે,
 જો ટોઈ માહે પ્રેમ પ્રાતને જોલે મોહી પાવે
 ગાહુ કાયમદીન ખીન્તી જોન્તા, દેશ અમરી પાયા,
 આપા અપના ઠે ગય નુન્મે નુર મીનાયા

રાગ રાસા—૨

નમા નુગી સાઈકા તુમ જોભેરે ભાઈ,
 મતશુક સગત માવલો દેવે રાહુ ભતાઈ
 મતશુકે ઉપદેશ પર, ધ્યાન મુરત લગ મો,
 પ્રેમ રજો પ્રીતમસે, આપેકુ સુન જાવો
 ેક ખુમારી પરગે, સો ધરખ ધમધમાવે,
 મુરત ખુમારી પુર મેતી, ઉડ ગગનકુ જાવે
 જનન તો જાન્વ રહે, મુન્ત આણુ ચવે
 નરવઝ નુર શીખર છોઈ, જા હકસે મીલે *

જમણી, ડાખી દો હદ છોડ, લો અનહદ ખાસા,
 સુન શીખર ગઢ ચઢ કર, દેખો અલેક તમાશા.
 હમને તો હમકું ખીસાર, નુરી આહેળ પાયા,
 શાહ કાચમદીન ચીરતી પરમારથ શબ્દ કહે સુનાયા.

રાગ મંગળ—૧

મંગલ ભેત પ્રકાશકી જલમલ અગમગે,
 ખ્યારે નુર ભરપુરકી લખ્ના લગે.
 નુર નુર નીરખકે, શબ્દ ગાવહી;
 અગમ અગાધકી ખાત મો કોહુ ન પાવહી.
 બાજે અનહદ નુર, તમાશા ખુશ હય,
 વહાં નહી દીન કે રૈન, કે છાંવ ન ધુપ હય.
 વહાં નહી હદ. બેહદ, કે અનહદ નુર હય,
 વોહી મેદાન ચીને સો નર સુર હય.
 મો મેદાન ચીનકે નુર નુર ભેધ રહા,
 મન ભારી મગન કે ઉત્ત પર મોહી રહા.
 એક નીરંજન ભેત ઘટમેં પાયા હે,
 તેજ દેખ મુસ્ત ધ્યાન લાયા હે.
 વહાં નહી આપા કે આપ પ્રકાશ હય,
 બાજે અનહદ નુર, તમાશા ખાસ હય.
 દોરાગી^૧ કહેતે હેં દીદાર તો દુર હય,
 શાહોં કે મનમે તો માંધ હસુર હય.
 એક નીરંજન ભેત કે પરગટ નુર હય,
 દેખા તેજ અપાર કે સુસ્ત સુર હય.
 સુન મેદાનકે માંધ બે સુત એક લાત હય,
 છને દેખા નેનું ભર, મોહી મસ્ત હાત હય.

એકાકાર ભેતકે નુર નુર દેખતે,
તેજહી તેજ મલકે ઓર ન પેખતે.
આત્મ છાંડ યહાં, પરઆત્મ ચીન લીયા,
જાં દેખું બહાં નુર, નુર આપી પીયા.
પ્રહમ રૂપસા વાં, તેજ અપાર હય,
ઉસમેં અનેક ભેત, ને ગળકાર હય.
બુલે લેહ સોહી, સતગુરૂ ચેલા હો,
મંગલ ગાઓ બરસે નુર, વોહી નુર બે.
શાહ કાયમદીન ચીરતી કા મંગલ ને કેઈ ગાઈએ.
ચીન લે લેદકો સો, ફીર નહી આઈએ.

મંગલ—૨

મંગલ પ્રહમ રાત્ર ખોલ જતાવીયે.
ગુરૂમ જાકું હોય સોહી લેહ પાવીયે.
નાલી કમલ ઘટમેં શબ્દ ઉઠત હે,
સંતો ઓહંગ સોહજ હોય, ઘટ બીચ તેજ હે.
બંકનાલ મુકામ બીચ એક જાસ હે,
ત્રીવેણી ઘટ માંહી, વાકી ભેત ખુલ હે.
ઈંગલા, પીંગલા નાર મુખમલ નીશાન હે,
અંદા, સુરજ દોનુ મીલ, એક ધર ધ્યાન હે.
ઈંગલા, પીંગલા, મુખમલ, ત્રીવેણી છોડ આશુ ચઢે,
વાકું અગમ નીગમકે ઘરકી ખખર પડે,
આકાશ, સુનમાંહાં મન દરાવીયે.
સંતો સેજકે ધર બીચ બેઠ ધુન લગાવીયે,
અગમ અગોચર સુન માંહાં લાવીએ,
અધર હે નીશાન કે સુરત ઠરાવીએ.
આપ તણી એ ગાંઠ ગબલુ ધર ના ખોલીએ,
સંતો ચેતોને ઘટમેં પ્રેમ લક્ષ બાલીએ.
સતગુરૂ કેરી મેહરમે ખુમારી ઉઠે ઘણી,
ખખરો વીસરી બાય પંડ પોતા તણી.

શીશ કાંપે ને ધમણ ધમધમે બહુ,
 સુરતા ચુકી બાય મન તો ડગે બહુ.
 વંહી વરલાંડ ફેડ આત્મ અગમ ચઢે,
 અવિનાશીના દેશ તહાં નજરે પડે.
 મહાંસુનમે એક અગમ ગઢ કોટ હે,
 નુરી કીંગરે ઘલકે વાકી ખુબ જોત હે.
 ન્યારા એક અલેક પુરૂષ વહાં સાર હે,
 અનહદ ઘંટકે ચોર તહાં જોર શોર હે.
 મંગલ ચીન અગમ લેદ ગાઇયે,
 ખાવા કાયમદીન ચીરતી સાર સોહી ઘર પાઇયે.

મંગલ—૩

મંગલ જોત લેદ જોલીને કહું,
 ચોવીસ તત્વનું નામ સમજવું રે.
 માટી, પાણી, પવન, આકાશ રે,
 શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રંગ ને ગંધરે,
 કાન, આંખ, આંખ, નાક, ને પાંચ રે.
 હાથ, પાંડિ, ગદલગ ને સુખ રે,
 મન, છુધી ચીન અહંકાર રે.
 પચીસમી પ્રવૃત્તી મરદાર રે.
 છવીસમે છે અસખ ન્યારો બ્રહ્મ,
 તીને લાગે નંહી કયો ધરમ કરમ.
 પાંચ જ્ઞાન ઇંદ્રી બેદુ બાજો મહી,
 પાંચ કર્મ ઇંદ્રી બીજી કહી.
 પાંચ ભુત ઇંદ્રી જોલી કહે,
 એ ધરનું નામ સ્યુજ લીંગ છે.
 નવ તત્વનું છે વામના લીંગરે,
 શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રંગને સુગંધરે.
 આત્મ તથા કોઈ કાલે જેમ રે,
 વરનું ગન છે જેમનું તેમ રે.

મન, બુધ્ધી, ચીત, અહ કાં રે,
 આત્મા, હવ ધયો એ મગ વિચાર રે
 પચીમને મજે કગી હવ કહેવાય રે,
 જાહ આપાની કુટે તો તે કપ થાય રે
 જ્ઞાની પડીત ધયે વસ્તુ જડતી નથી,
 કાઈ જાએ બલએ તે રહે કથની કથી
 મતશુક વીના પાચ પચીમ નહી મરે,
 અકલ અગમ, અલેકની ગમ નહી પં
 નીશાન વીના ગોવી લાગશે કયા,
 તનરે કુટે હવ મમાશે કયા
 મતશુક સેવે અગોચર ધ્યાન બતાવે,
 અલેક નીજન મામે માન દેખાવે
 તે નીજનની વસ્તુ છે આત્મારે,
 જેમા મગી જાય તેમા તે મજે રે
 જેમ જનની કાકગી જનમ ગણે,
 એમ હવ, શીવ એ એક મજે,
 જ્યા ડોહ નથી ત્યા છે અલેક વસ્તુરે
 તે જોઈ ધયા છે મવમનરે
 ત્યા જોયા જેવો છે અજળ તમાનો રે,
 ત્યા અનકુહ તુનો વાએ ધે મો રે
 તે જાઈ એવો નથી અવળ ભરધાર રે,
 જે જોએ એવો નાં અવળ કીરતા રે
 એ વસ્તુ તણે જેને તો ગમ ધયો
 જનમ મળ તણે તેનો ભય ગયો
 કાયમદીન ચીરતીએ મગવ લેદ ગાળ,
 સતશુક ઢેરી રેડમે દગ્ગન પાયા

રાગ રવેલી—૧

તુહી તુહી તુહી કીન્તાગણ, જાવે મોહી હય વાવન ખ્યાનણ,
 નગ ભગભગ લાવન ગાગેણ, આપ આપકુ ગા સુનાવેણ

એ તો મોજ આપમકા ખ્યાનજી, તાકો ફેન શીખાવનહારાજી,
 ગાવે, કુલે, આપ હોને રાજીજી, મન માને યુ ખેલે ખાજીજી
 મુન શીખર યજી નુર દેખાવેજી, અગ્શ કુરમ વહા કુલે ખાવેજી,
 અગ્શ કુરમ દો એક ગગ હોવેજી, મત કોઈ જાનો કોઈ જુએરે
 જુએજી^૧

શાહ કાયમદીન ચીસ્તી આપ ના પાવેજી, ખેલે સોહી ઘટ ઘટ
 ગાવેજી

રાગ રવેણી—૨

નખ ધરમી કહે ધરમ હમાન, ના જુને કોઈ નુ દીદારા,
 આપ આપકા ધગમ સખ બખાને, મોલી દીદારકા લેદ ન જાને
 મુસવમાન તો મકઠા બખાને સોળી દીદારકા લેદ ન જાને,
 હીદુ તો તીન્ધ બખાને, સોળી દીદારકા લેદ ન જાને
 બેરાળી તો બેનાગ બખાને, સોળી દીદારકા લેદ ન જાને
 માતમી તો કગમનાવ બખાને, મોળી દીદારકા લેદ ન જાને
 મેશગી તો મોમાઈ જી બખાને, મોળી દીદારકા લેદ ન જાને,
 સન્ધાસી તો તપ બખાને, મોળી દીદારકા લેદ ન જાને
 ભેગી તો ભેગ બખાને, મોળી દીદારકા લેદ ન જાને,
 મતીયે આઠીયે ગીનાન બખાને સોળી દીદારકા લેદ ન જાને
 મુવના કાજી તો રિવાયત બખાને, સોળી દીદારકા લેદ ન જાને,
 પીર સૈયદ તો અઝમત બખાને, સોળી દીદારકા લેદ ન જાને
 દીદારકા લેદ હુય કુલ ન્યારા, સો કોઈ જુને જુજનહારા,
 ધરમ સોહી હદ કહેવાવે, હદમે નહેન પીયુજી ન પાવે
 બેહદ મોહી ઘટમે ધ્યાના, બનહદ સુનમે નુ નીયાના
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી મો ધન ખાના, જહા જયમવ નુ તમાશા

૨ ગ રવેણી—૩

ખોજત ખોજત ખોજત માહી, તખ મુન શીખગદી ગમ પાઇ,
 દુડો દુડો શાહના, ખાજે^૧, તા યજી અવેક રાય ખીરાજે

કીડીકા જહા પાઉ ન હંમે, સુન્ત થકી મો ગઢ ચઢે,
શીખર પર હે ચોગાના, તા પઠ જવઢે નુ સુખહાના.
અલમન્ત લયે દેખ દીદારા, હુદ બેહુદને નહી દરકાગ,
શાહ કાયમદીન ચીરતી આપા બીમાન, મુન ગાખર પઠ દેખા રણકાગ.

રાગ રવેણી—૪

દેખોરે દેખો દેખો ભાઈ, ગગન ગુફમે કયા રોશનાઈ,
હુઝરન અપની મન્સુમ માગી, પુગ ગ્વી હય આસપાસ બાડી.
ધરકે કીગરે કરે જમકારા, અનહુદ તુઝકા હોય ગોર ગારા,
શીખર ગઢ પઠ સુન મેદાના, તહા હયગા નુ નીગાના
ઝીણા તીખા નુર અપાગ, ગ્લુ કાગ હે ગ્લુ કાગ,
ઓઠ તો પુખી કહી ન જાવે, મેવો મતયુઝ, ખોલ દીખારે
શાહ કાયમદીન ચીરતી આપા બુવાયા, વતન અનલમે બામા પાયા

રાગ રવેણી—૫

ઉલટી સુન્ત હે ગગન ચઢાવે, મોહી ઇનમાન દર્ગન પાવે,
રહાપણુ કહેની દુર ખીસાવે, શાતલ ખીઠ દીલ કઠ ખીઢાવે
મતયુઝ આગે શીશ નમાવે, મોહી ચેવા બન્તુ પાવે,
પ્રેમ બ્યાલેદી હોઠ તે આવે, પાલ પચીમ મળ હુપ જાવે
અગોચર ફાડ કે જહા હય મેદાના, અલમલ અલમલ અલકે નીગાના,
વહાન આગુ સુન્તા દોડારે, ભાત ભાત કે રગ દેખાવે
વોહ રગ તો માય ડ ડહેલાવે, ઉમ મામે તો નઝર ન લારે,
બહુ ન રૂપ તમાશ આવે, ખીન દીદાર સુન્તા ના લગાવે
બકતાલ પાર તેજ દેખાવે, મોહી નીરજન લાલ ડહેવારે,
ઉમ તેજડા પાર ન પાવે, બહાસે અનહુદ નાદ સુનાવે
શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે મમબવે, ડાયો લોડો મરમ ન પાવે

રાગ રવેણી—૬

હુદ બેહુદ જે કોઈ ચઢ જાવે, મોહી પીયાલકા દરશન પાવે...
બાહુર હુંડા ઉને જનમ ગુમાયા, આ દર બુબા ઉને દરસન પાયા—હુદ

મત ગુરૂ ખીના કોઈ પાર ન પાવે, સોહી અંતરમેં ધ્યાન લગાવે-હૃદ.
 બહાર મોવે સો કચ્છી નારી, લીતર લોગવે વોહ શાહી પ્યારી-હૃદ.
 સતગુરૂ પીઝી મેહો ને હોવે, સ્હેલે પદમેં દરશન ભેવે-હૃદ.
 રૂચી ખીના લોજન નહીં લગે મીઠા, આશકે હુવા છુને પગટ દીકા-હૃદ.
 ખાડ ખાંડ કહે મુખ ન હોય મીઠા, રામ રામ કહે નહીં દરશન દીકા-હૃદ
 અનહુદ ધુન ચઢી નુર મન્વી, તા પર ચઢે પીર કાયમદીન ચીંતી-હૃદ.

રામ ગરમી-૧

મખી, મારેક્ત^૧ કેરી વાત, કોઈ એક લાણે,
 જેને મતગુરૂ મલીયા માગ, સોઈ પીછાનેરે...ટેક.
 મખી, નાણી કમવ ઘરમાંહી, મોહમ ઉઠેર,
 તહા જાપ જપે એક હમ, તાર ન હુટે...મખી મારેક્ત
 મખી, પાચ પચીમ મીઠા ધુંદ, છવત મગુરૂ,
 મખી, સેલે સુતે માગ, જડ ઉપર ચઢવું...મખી
 મખી, તખેલી ઘરમાંહી, અખડ નેતીરે,
 તહા અલમવ વરમેં નુગ, અચકે મોતીરે...મખી
 મખી, હીંગલા ને પીંગલા માગ, મુખમણા નારીરે,
 તહા ચહો મુગજ ને મખી, ને મગર મારીરે...મખી
 મખી જાને મખી^૨ એક ઠોગ, પ્રીતજ લાગીરે,
 મખી પ્રેમ તાળી ને લહે, અમકીને લાગીરે...મખી
 મખી ચાગ કોન આકાશ નીગાન પારીરે,
 મેં ધર્યુ મુરતનુ ધ્યાન, મોમો મારીરે...મખી
 મખી, જકનાત મુકામ, ગાયો કરીયેરે.
 મખી, તેમી આયો દેશ, પડછો લઈયેરે...મખી
 મખી, નેનન ઘણં ઘટમાહે, પગટ લાગીરે,
 મેં તો ભેયુ અનહુદ નુગ, દીદાર પ્રીન લાગીરે...મખી

સખી, સઘળા રોમે રોમ, લાખ્યા જાપવારે,
 સખી, સઘળા ઘટના ચોર, લાખ્યા છપવારે....સખી૦
 સખી, સોઈરે નીશાન, મેલ્યાં નીચેરે,
 સખી, માર્યાં મુરતના ખાણુ, ચઢ્યાં ઉચેરે....સખી૦
 સખી, પંડ તણી ખખર, સરવે વીસરીરે,
 સખી, નુરત મુરત વરલંડ, ફેડી નીસરીરે...સખી૦
 સખી, તહાં રહે એક અલેક, સાચો નુરીરે,
 ત્યાં વાળં વાગે સાર, વાગે તુરી રે....સખી૦
 સખી, ધુમ મચે તહાં સાર, જોયા સરખીરે,
 સખી, અલેક નીરંજન રાય, જોયા નીરખીરે....સખી૦
 સખી, કહેવા જેવો નહી, હુમારો સ્વામીરે,
 એ તો જોયા સરખો સાર, અલેક નામીરે....સખી૦
 મને અલેક નીરંજન રાય લાગે મીઠીરે,
 શાહ કાયમદીન ચીરતીએ સાર, પરગટ દીઠીરે¹....સખી૦

રાગ ગરબી—૨

મેં તો જોયું ઝલમલ તુર નીરંજનલાલ,
 મેં તો ચીનું અનહુદ તુર નીરંજનલાલ.
 એક અગમ આકાશ મેદાનમાં નીરંજનલાલ,
 હુમે રહીએ એના ધ્યાનમાં નીરંજનલાલ.
 એક અગમ અગોચર વસ્તુ છે, નીરંજનલાલ,
 મારું મનહું તે પર મસ્ત છે, નીરંજનલાલ.
 મેં પાયો દીદાર મેવો, નીરંજનલાલ,
 મેં વીસર્યો સઘળો વેવો, નીરંજનલાલ.
 હુમે હદ બેહદ મેલી ગયા, નીરંજનલાલ,
 હુમે અનહુદના વાસી થયા, નીરંજનલાલ.
 મેં પીધો પ્રેમ પીયાલો, નીરંજનલાલ,
 તે પીધાથી થયો અજવાળો, નીરંજનલાલ.

૧. આ ગરબી પીર કાયમુદીન જાવા સાહેબની છે જેને કેટલાક લોકો ભુલથી કબીર સાહેબની જાપ લગાડીને ગાય છે. ૨. વસ્તુ.

મારું ધ્યાન ગુરુ વચન પર, નીરંજનલાલ,
 ત્યારે જોયા હઝરત સરવર, નીરંજનલાલ.
 મને મળ્યા પુરણ સાથી, નીરંજનલાલ,
 હવે થઈ અમર હયાતી, નીરંજન લાલ.
 મુજ પલ્લું વીસરી ગયું, નીરંજનલાલ,
 જે હતું તે થઈને રહ્યું, નીરંજન લાલ.
 શાહ કાયમદીન ચીરવી જોયું દર્શન, નીરંજનલાલ.
 હવે થઈ રહ્યા અમર પુરુષ, નીરંજનલાલ.

રાગ ગરબી—૩

બાર મહીના.

ચરણે સતગુરુને રમીયે, ઝીણા થઈ મુરચદને નમીયે,
 ત્યારે તો અલેકે ધણીને ગમીયે...ટેક.

મુરતા મુનમાંહી લાગી, કે વાંસળી અગનમાં વાગી,
 મુમારી પ્રેમ તણી લાગી...ચરણે સતગુરુને૦

સરવે મુરતા જઈ લાગી, મેં તો મન મમતા ત્યાગી,
 પીયુષમે રંગ કેસરી બાંધી...ચરણે મતગુરુને૦

કારતક, કાયામાં લાગી, શબ્દ અગમ લખ લાગી,
 કે થાં નહી વેદ, દીતાળ કાલ...ચરણે મતગુરુને૦

માગમરે, મન-માહરું મોહયું, દર્શન નુર તણું જોયું,
 કે મેં તો આપપણું જોયું...ચરણે મતગુરુને૦

પોમે, પીંડ માહરું જોયું, મન તો મનગુરુમે મોહ્યું,
 કે મેં તો અરશ કુરચ જોયું...ચરણે મતગુરુને૦

માહા, મદાગુનમે દેહી, મુરતા માહેળ મું જોડી,
 કે શુદ્ધ મેં તો દેહી તણી ઊડી...ચરણે મનગુરુને૦

દાગણે, જાદા થયો પ્રકાશ, લાગી મને અંતર પટમાં આશ,
 કે પટમાં પોને થયા પ્રકાશ...ચરણે મનગુરુને૦

ચંદતરે, ચરણ જઈ લાગી, ધુન મારી સાહેબ મું વાગી,
 કે પ્રાંતી મન તણી લાગી....ચરણે સતગુરને
 વૈશાળે, મન સુનમાં ગ્રાહ્યું, કે દર્શન તુર તણું જોયું,
 કે તે તો સાહેબ સુ મોહ્યું....ચરણે સતગુરને
 જોડે, જગતમાં જાગી, કે તાળી આલ મંડલ લાગી,
 ચીતમાં ચેતન ધઈ જાગી....ચરણે સતગુરને
 અપારે, અલેક રજો ભરપુર, હું તો જઈ ઉભી હજુર,
 કે વાળાં વાગે અનહદ તુર....ચરણે સતગુરને
 ગ્રાવણે, શુધ્ધ હું તો ભુલી, સાહેબ જોઈ ધઈ છું મુરી,
 કે સુરતા ત્યાં મારી પુરી....ચરણે સતગુરને
 ભાદરવે, વરલાંડને ફાડી, સુરતા ગઈ વૈકુંઠ ઢોડી,
 દરસ મેં તો જીવતાં જોડી....ચરણે ચતગુરને
 ગરબો અગમ તણા દીધો, લેદ શાહ કાયમદીને લીધો,
 આસો મહીને હરીરસ પીધો....ચરણે સતગુરને

રાગ ગરબો—૪

હમે હું પછું વીસરી ગયારે વહાલાણ,
 હવે રીખર ચઢી અલમસ્ત ધયારે વહાલાણ.
 જ્યાં તુરે દીદાર જખકાર કરે રે વહાલાણ,
 તહાં સુરતા જાય ચઢી મારા વહાલાણ.
 જ્યાં ઉઠ છુદ તુર તુર ઘાજેરે વહાલાણ,
 ત્યાં સુરત જઈ વામો વસેરે વહાલાણ.
 જ્યાં રૂઢ રણકારા, તુર તરવેળીરે વહાલાણ,
 શોર શાર ત્યાં થાય ઘણો માગ વહાલાણ.
 અસલ દેશ તેને કહીયેરે વહાલાણ,
 પોતે ભુલી માંહે મળી રહયા મારા વહાલાણ
 શાહ કાયમદીન ચીરવી સોહી ગઢ ગયારે વહાલાણ,
 દેશ અસલીમાં એક ધઈ રજા મારા વહાલાણ.

રાગ મરખોલ-૫

પ્રીતમ ખ્યાસ પાસ હય, કોઈ મરમ ન પાવે,
ઘટકી તીરથ છોડકે, દોડા કાશી જાવે.

કાશી જા કર કહો વો કયા ફલ પત લાવે,
છવ જંત મારે જહોત પણ આપા ન બુઝાવે.

આપકે હાથુસે પથર જો ઘડીયા,
ઉસ પથર કે જાકર પાઉં પડીયા.

પદ્ધર તો હય પહાડકા, સાંઈ હેગા દુબ,
કાશી દવારકા છોડ દો, કરો મનકી પુનલ.

હીંદુ તો ધરમ ધરમ કરે, બુઝા તીરથ નહાવે,
મુસલમાન તો હજ હજ કરે, દોડા મકકે જાવે.

મકકે જાકે જાઈ વો કયા ફલપત લાવે,
આપે મેં ગરક હો જહોત ચરે ચીલાવે^૧.

મકકા તો હે મનમેં, કરશે ચાંદી મેવા,
એક નીરંજન સચ હય, દુબ છોડદો હવા.

વરતીયા અપવામ કરે, જહોત જોગ કમાવે
જેઠ મરમ કુછ બુજે નહી, કાયા પુંહી જઝાવે.

આપા દિલસે બુઝ પાંખ પ્રેમકી લાવો,
મુરત ધ્યાન ઉઠા કર, દેશ શીખરકું જાવો.

ગગન મંડલ મેં નુરે જાળ જાળે,
મુન શીખર પર નુરી સાહેબ જીરાળે.

મતગુરૂકી મેવા કરો ગમ જમ્નુકી પાવે,
મુન શીખર પર ચડા નુરમેં નુર મીઝાવે.

શાદ કાયમદીન ચીરતી આપ કહે અમલતં,
હાયે લોક^૨ દુનીયાકા કોઈ મરમ ન પાવે.

૧. સરીઅનગી દજ તો કરાનીજ છે, પણ ને પછી મારીને ખુદી
ઉઠાને જાનની દજ માટે પણ કાસી કરાની છે એ આશ્ચર્ય જનારું છે.

૨. અકલમ મજાનનાસ, દોડા ઘડયા.

રાગ ખીલાવર પરભાત.

૧

શબ્દ હમાગ ઘાટ હય, સુગત સુનમે તારે,
ગરજુ લેવે ભેદકો ભાગ મીઠમે ઉતારે. ટેક.
ઉલગન છવકી મિટ જાય, મનકા મેલ ને ધોવે,
પાચ પચીમકા હુ ખ મખ નિવાગન હોવે

શબ્દ હમાગ ઘાટ હય
ભેદુ કે મન લાવ હય, અધેકે મન કોડી, અને હાહારે....
વોહોગન ઉમકી સોઈ કરે, જે કોઈ હોય ગવેરી.

શબ્દ હમાગ ઘાટ હય.
ગહ જતાવે અનહદી, હારે, ભામા હલકા જુલાવે,
સુગતા પહોચાવે સુનમે, જહા નુર દેખાવે

શબ્દ હમાગ ઘાટ હય૦
જે ગેઈ ચીને શબ્દકું, હારે તાકુ દરગન પાવે,
ચીને ખીના શબ્દ કયા કહે, કેમી વસ્તુ મીલાવે

શબ્દ હમાગ ઘાટ હય૦
શાક કાયમદીન ચીરતી સુનમે, હારે જન્તુ પરકાગ પાલ.
નુર દરમ દરીયાવમે, મન દીચારે ખુલાઈ

શબ્દ હમાગ ઘાટ હય૦

રાગ ખીલાવર પરભાત-૨

ખીન જન્તુ પગકાશ ખીન, ગીરહુ^૧ ટેમી ખુલે,
નુર તમાશા દેખે ખીના, મન કમી નવ ખુલે ટેક
મન તો જહોત મવાદીયા, હારે નીરધાર ન ઠરે,
ઠરે મનકા તો જખી, નુર નઝરમે પડે ખીન જન્તુ૦
નીમક ઘુલનકુ જલ હય, તાળા ઘુલનકું ખાર,
મન ઘુલનકુ નુર હય, સચ ખુલે જોધાગ ખીન જન્તુ૦
જામે અધીક સ્વાદ હોવે, તામે મનકા ખાંચા,
ચોદમ રહે ભટકવા, ખીના નુર તમાશા ખીન જન્તુ૦

ખસતુ પરકાશ કરકે, તુમ માગેરે મેહર,
 મન રૂપી નૈન ખુલ જાય, બીચ દીદાર લેહેર....ખીન યાસ્તુ
 કાહેકું ફીરીયા કરમ પાવો; મન ધીર નહી આવે,
 બા માગે મેહર મુરશદસે, નુર દીદાર પાવે....ખીન યાસ્તુ
 શાહ કાયમદીન ચીરતીકા મન ખુલા, નુર દરીયાવ માંહી,
 સતયુગ્ગી મેહરસે, દેખા અલેક સાંધ....ખીન યાસ્તુ

રાગ બીલાવર પરભાત-૩

ઉલટ લેદ તોહીદકા, છને અહી કર જાના,
 સોધ જન ઇનસાન હય, ઓર ફુલે હે રે હેવાના....ટેક.
 મહેનત તય સોધ છુટ લીયે છને પકડી પાટ,
 આશકે રખકે ખય ગયે, જો ચડે વોહી ઘાટ...ઉલટ લેદ
 સોહી નર તો હે બડા, જો કોઇ નાવે^૧ ચઢીયા,
 ખીના નાવે જો ચલ; સોહી તો ગીર પડીયા....ઉલટ લેદ
 દેખતા રાહ આયડ પડે, અંધા દોડા ગયા,
 ઝાડ ફેલકું લે આખ ખાવે, ચલતા રાહમે^૨ રહયા ...ઉલટ લેદ
 લુલેને તો હે પંથ કાઠા, શુંગા તો બેડા ગાતા,
 તાજ સોહી દુર્ખલ હય, નાદારહે મદ માતા....ઉલટ લેદ
 છસ નગર મેં દેયત નહી, તામેં સાંધકા બાસા,
 ખીન નગરે ચોખ હય, ખુખ બાજે ચોંસા'....ઉલટ લેદ
 સુનમેં એક શેહર હય, તામેં ઝલકે નુર,
 બાણ સે એ દુર હય, અબાણસે હય હમુર....ઉલટ લેદ
 તન મુગટ ખીચ હોય કર, ખીચ જાના અરશ,
 રહેજી દોરીસે, બા દેખો તુમ દરસ...ઉલટ લેદ
 હીરસ ઓર હવા દીગર, છોડ નીરવાણ હોવે,
 શોહી આશક નર, દીદાર સાંધકા બેવે....ઉલટ લેદ
 શાહ કાયમદીન ચીરતી તનમેં, મુરત ઉલટી ચલાય,
 રહેજ શિખર રહેજ ચડ-નુર યાસ્તુકું પાવે...ઉલટ લેદ

રાગ ખીલાર ૪

(મારેશ્વરનુ વર્ણન)

માહી તુઝકા ગોઝ હય લીતર અગમ અકાશ,
અગમગ અગમગ હો રહા, નુરકારે તમાશા ટેક
અધારા ફોડ મેદાન ચઢે, દેજો સગવડ પાડી,
અકાશ છોડ અગમમે, અવેક બાજુ હે ન્યાગી...માહીં
મુઝ, અઝ ઓર મવાયઝ, તાજો ગમ ન પાવે,
આપમકુ કના કહે, કોઇ આદમ જાત વહા જાવે . માહીં
મુની, તપમી ઝોઝ ગામી, હારે તાકુ ગમ ન પાયા,
ગતચુડ જાકુ મીવીયા, માઇ -હેઝે દીખાયા...માહીં
કાયમદીન ચીરતી મહે ગમ લહા, હાઝે બાહુઝકા ખીનાગ,
આકાશ દોડ, શીખઝ ચઢ, દેખા માઇ દીદાગ માહીં

રાગ ખીલાવઝ—૫.

બાજુ ન્યારી નાઇકી ન જાને ગવ ગના
જાના મોહી મતજન, હો ઝહારે અ જાના ટેક
ખટ દર્શન ઝોઝ છતીમ પાખ ડ, હારે સબ ઝોઝ ઝોજ ધાકા
અવેક નુરી માઇકા, ગમ કીમહુ ન લાગા બાજુ
કોઇ કહે ઘડમે જાત, કોઇ કહે ઉચા હય
કોઇ કહે જો વતા પીયુ, ગીશમે કોઇ કહે બાજુ
શીઝ કરી કોહુ ન ઠેગ, હારે જમણામે ભુવા
મતચુડ ખીના જાટકતે ઝહે, કાઝુ નુર કુવા બાજુ
જો પાયા મોહી નીશાનને જા કર લાગ રહા
નુરમે નુર મીવાયઝે જો પરવા લયા બાજુ
સજાઝગ પ્રતીબીજ પડે, આપી હેગા ન્યારા
જહા કુજ નહી હય, નહી નયન કીરતાગ બાજુ

રાગ બીલાવર-૭

દોરી લાગી પ્રેમકી, સોહી ક્યું કર દુટે,
 લાખો કારીગર બે ગીલે, તોણી ગાંઠ ન છુટે....ટેક.
 છસે નેહ લગા પ્રેમકા, હારે સો ક્યું કર છોટે,
 જ્યું જ્યું લોકો કહે, યું નેહ અદકા^૧ નોટે....દોરી૦
 આપ બીખર પીયુ રચ રહ્યા, હારે દુર જાવો ઓર કાંઠી,
 કોન પુરૂષ, કોન મેહરી^૨, પીયુ સખ ઘટ માંહી....દોરી૦
 મેં પીયુકી, પીયુ મેરા, હારે ખેત્ર માંડા હય લારી,
 ખાલુ નો છુટે પ્રેમકે, ધાવ લાગે છે^૩ કારી...દોરી૦
 એ સખ લેખ હય પીયુ કે, હારે લાજ કીમકી મે રાખું.
 વોહી પુરૂષ, વોહી મેહરી, નૈના કાયકું^૪ રે હાંકુ...દોરી૦
 શાહ કાયમદીનકે મન પીયુ એક હય, હારે કુછ ઓર ન સુજે.
 નૈનાં છનકી ઠેરીયાં^૫, સોહી હો કર ખુલે...દોરી૦

રાગ બીલાવર-૮

છમ નગરમે ઓર નહી, હર કીસીકા મેં રાખું,
 મેહુવાસ માર મેદાન કીયા, નામ સાંધકારે અંકુ^૧....ટેક.
 જાલે અપટે કાઠ કર, હારે નગર કીયા ચોખા,
 જહાં દેખું બહાં પીયુ પીયુ, કીસ્સે રાખું ધીકા...છસ૦
 લોકતો મેરે પીછલ પડે, હારે સખ મીત ખગોલે,
 અધેકે મુખ આગે આરસી, મુખ કહાંસે બોલે...છસ૦
 મેરે મન કાલે સો મેં કરું, હારે પીયુ મેરી પાસા,
 કાંઈ ન ખુલું^૨ પીયા તુબ બીના, ઘટ કીયારે ખાસા...છસ૦
 અંધા મારગ બે ચલે, હારે ઉસે નૈનું ન સુજે,
 દેખત સાધુ ક્યું કરે, મરમ સાંધકા યુજે....છસ૦
 શાહ કાયમદીન ચોર મારકે, લેહ લાલનસુ લગાઈ,
 હદ બેહદ દોનો તલે, તબ એ પદ પાઈ...છસ૦

૧. વધારે ૨. ઓરત. ૩. નિરહી આંખ, ઠેરી આંખ.

૪. ગણું. ૫ મહું.

રાગ ખીલાવર-૬

એસા ખ્યાર હે પીયાસે, સુન સોહાગણુ ખ્યારી,
 ને તુને શાહકા ચાવ હય, ઉસપર ના બલહારી....ટેક.
 સુરીજન સાથ ખ્યાર હય, હારે સાંધ ને રહેને આયા,
 મેં બલબલ ઉસકે નામ પર, છુને દરસ દેખાયા....એસાં
 પીયુછ એસારે સેવીયે, હારે ને સખ દુઃખ ખોવે,
 છુનકું શાહસેં પ્રીત હે, સો કયુ દુકાં સોવે....એસાં
 મેરે એસા મેલ હે, હારે સાંધ સેજેરે આવે,
 દરશન છુનકું ચહાં નહી, સો વ્હાં કહાં પાવે....એસાં
 શાહ કાયમદીન ચીરતી ને કહે, હારે તુમ સુનીયોરે સાથી,
 પીયુ કે ઇશક મેં ધું રહો, જયું દીવે મુખ ખાતી^૧.

રાગ ખીલાવર ૧૦

એસીહી દુતીસેં તો છેટે રહીયે,
 કહારે ઠગે હય ઇસને મેરી સૈયો...ટેક.
 છેલ છખીલી થઇ તારૂં ઇમાન લેશે,
 તારી રે કાયાને ઘણું દુઃખ દેશે....એસીહીં
 રંગ રૂપ દેખાડી, હારે તુને ભરમાઇ લેશે,
 ખીરજ દેઇ દેઇને તારી શુધ ધુધ ખોશે....એમીહીં
 તારારે ઘટમાં આવીને, હારે તુને મોટાઇ દેશે,
 જાતીરે વેળા તારી શરમ ને ખોશે....એસીહીં
 અબ્વલ કોલ કરાર કરીને, હારે તારી પાસેરે રહેશે,
 જાતી રે વેળાએ તને બદલામી દેશે...એસીહીં
 કુહીરે એ માયા છે, હારે દુતી રે ભારી,
 શાહ કાયમદીન ચીરતીએ તો પાર ઉતારી...એમીહીં

રાગ ખીલાવર-૧૧

મુરશદ મેરા મેહબુબ હે, છુને મરમ બતાયા હે,
 દીડકી અંદર તો દીદારહે, છુને જોબા ઉને પાયા દેા....ટેક.

તસળી એક વજુદ^૧ હે, હરદમ દાણા સો દાંણા હો,
ખોજ કીનારે બેઠ કર, છને ફેરા ઉને બાણા હો....મુરશદ૦
હરદા હીરસ હેવાન હે, વથ કર તેને લાઈ હો,
લે મટીને અણુમે યથા, છસકું દેવે ઇલાહી હો...મુરશદ૦
ત્રીવ નગરીમેં આસન કરે, મુનમેં ધ્યાન લગાવે હો,
ત્રીશુણને વીસારીને, ચોથે લેહે તમે લાવે હો....મુરશદ૦
વજુદમેં મોજુદ હય, કાયમદીન કહે ખીસ્તારા હો,
એક એક મેનેં દુંડીયા, સળમેં પીયુછ હમારા હો...મુરશદ.

રાગ ખીસાવર-૧૨

રાસા રે નીરશુણ નામના, જુવે બગતા બેગી,
અળગો રહે સંસારથી, પીયુ રસના લોગી...રાસા૦
અણુસે ઉઠો ને લે મટયો, હક ઓડી બેહદ લાગો,
ઘટમેં ઉભાલા હો રહ્યો, આત્મ તત્વ જાગો....રાસા૦
બેદ કીતાબાં દેખકે, મત લેના પુરા,
મેનમેં ધુન લાગ રહી, ખાલે અનહદ તુરા....રાસા૦
સળ રંગ ખેલ સમજ રહે, મનમેં દુન ન લાવે,
કહે કાયમદીન મુનો જાની, સોઈ મેરે મંન લાવે...રાસા૦

રાગ ખીસાવર-૧૩

અલેક સાંઈ સે મેશ મન રાજ,
કયા. કરે મુલાં લોક કાજ.
સેલે સુરતસે અગમ ગઠ ચઢના,
મેમી પ્રીત લેહ સાહેબ સેતી કરના.
પ્રીત કરી સાંઈ સે તળ લોકસે કયા ડરના....અલેક૦
જલમલ દેખા મુલા ઘટમેં જાળ,
સુરત પીયારીકું સત પીયાણસે સાબ,
લોક-ખલક સે તળ કયા રખની લાલ ..અલેક૦

હૃદ રે બેહુદ કો લે-જે કોઈ લાગે,
 અનહુદ અલખ કું જા દેખને લાગે,
 તખત ચડે સો બીખા^૧ કયું માગે...અલેક૦
 પુર્વ જન્મકા જળ સમારે બાગે,
 સતગુરૂ મીલે તો સળ સાંભા રે લાગે,
 ફાડ વરલાંડ જા પોહાંચે ઘર આગે...અલેક૦
 મોંચ પચીસકા સળ સમુહર^૨ રે તાગા,
 સેજ સુરતકા તળ ધ્યાન લાગા,
 શમ શમ તળહી પ્રેમ રે બાગા...અલેક૦
 પ્રેમ બાગા તળ આપ પલ્લા બુલા,
 મન ભમેરસે રહે બેઠા બુલા,
 હોય અલમસ્ત દેખા હર દુલા...અલેક૦
 બેઠ કીતાબમેં જગ સળ અટકા,
 જલ પાખાંણમાં^૩ ફરી ફરી લટકા,
 નુરી સાહેબકા કુછ ન્યાસ હે લટકા...અલેક૦
 કાયમદીન ચીરતી પીયુ પરગટ દેખા,
 દેખા ઉસીકું નહી રૂપ ને રેખા.
 હે અવિનાશી વે અમર અલેખા...અલેક.

રાગ બીલાવર પરભાત—૧૪

મન મેશ અલેખ સે રહે મોઈ,
 એક અલેખ બીન એરના યુગ્મ લાખ કહે જન કોઈ...ટેક.
 માહાં સુન ધામ નિરંજન સે આગે અગોચર,
 સીધ, સાધુ વહાં થક રહેતે મોએ,
 કોઈ બીરકા પ્રેમી સાહેબકા બંદા વોહી ચઢ ઉમે જ્યે...મન.
 હસ અવતાર બાકી ગતી ના પાવે, મળકા માહેળ હે વોહ,
 વેહ સાહેબકું છોડ. એરકું સમરે કહીયે કાશીર મો..મન.

એને પીર પેગંબર એને દસ અવતાર મળી ભુલે કાં જાય,
 વેહ સાહેબ તો સળસે ન્યારા આવે જાય નહીં કાંય...મન.
 કોઈ કહે કબીર, કોઈ ક્રીસન કહે સાહેબ, એને હૈયા પુટ લોક હોય,
 કહે કાયમદીન બહોત સાહેબ ના હોય, મત ભુલો અકલ જોય...મન.

રાગ ખસંત—૧.

જે ખુદ ઝરીયાન તન પર પહેના
 હરક કી રૂટી બાજી ગેહના^૧—ટેક
 મેરાંરે કુવાર પછુ ખુદીકા ઉતરા
 મંગની સુરત પીયાણસે કીયા
 પીયુ નૌચેસે^૨ નીકા પડા દીયા....જે ખુદ.
 હંરક ભટ્ટી ને ધ્યાન કોએલા,
 ચિંતકી આગ સખી હુવા લેલા
 ખતરે જનીયો કું હી ઠેલમ ઠેલા....જે ખુદ.
 મુરશદ કામીલને મેહુર જે કીતી
 મોહોખતખાને કી મેઝબાની દીતી
 પીયું મીલન કી ભલાઈ સો લીતી....જે ખુદ.
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી સોહાગ પાયા
 અંગ અંગ લેકે અલેક મીલાયા
 અપને પીયુણસે^૨ લુવ ગેહલાયા....જે ખુદ.

રાગ ખસંત—૨.

સાહેલીયો ઢોલન હમો ઘર લાવો
 જ્યુંહી મને ચું ઉસકું મનાવો
 નારે મને પીયા જલકે સગબવો...ટેક.
 ઢોલન હમારા જે હમો ઘર આવે
 પ્રેમ પીયાલા ભર મુજકું પીલાવે^૨
 સો જનરે કયું કરે હુખ પાવે...સાહેલીયો.

જો મેં પીયુકે મુખકા દરશન પાવું.
 ઉસ પીયાકી મેં બસબસ જાઉં
 તન, મન જોખન સાંઈ પે બધાઉં...સાહેલીયો.
 સેજે પીયાકે મેં પુલ જીજાઉં
 ચુવા ચંદન ઘસી અંગ લગાઉં
 કિન કિન લાતુમેં પીયુ કું મનાઉં...સાહેલીયો.
 શાહ કાયમદીન ચીરતી પર મેહર ફીજીયે
 અવગુણ મેરેકા લેખા ન લીજીયે
 દરશન તેરા પીયા મુજે દીજીયે...સાહેલીયો.

રાગ બસંત—૩.

મીસમીસ સૈયાં મંજમ ગાવો
 પુલ બધાવા મેરે શાહકું બધાવો-ટેક.
 પુલ બધાવા મેરે શેહ પર લાવે
 શાહ પુતુંકી ખુશખોઈ પાવે
 ખુશખોઈ પાવે મેરા મખ દુખ જાવે...મીસમીસ
 હુરાં, પરીયાં મીસ પુલ મુન લાવે
 મેરા નૌશેહકા ઉસકા મુંધાવો
 બાગુબધ મેરે શાહકું પહેનાવો...મીસમીસ
 ઇંસ દુનીયામેં જીનકે એસી ખુશાલી
 વો મુન શીખરકે દેશ ચાલે
 શાહ કાયમદીન ચીરતી પીયુજીવાલે...મીસમીસ

રાગ બસંત—૪

તપ કરના મો હોગા મજુરા
 જળ લગ ચાકરી તબ લગ હજુરા...ટેક.
 તપકે જોરમેં કશમત ચલે
 પરાયે દીવુંકી ખાતાં ખોલે
 મું દીયે મેં ન પીયુજી મીલે...તપ કરના.
 ગાજમર હંકરેકા કુપીયા બનાવે
 નજુમી ગેજરી ખાતાં મુનાવે
 કગમન થવાયે ન સુરીજન પાવે...તપ કરના.

વહેમ હુઈ સખ દીવસેં જોવે
આપકું જન અંબન ને હોવે
તખ સુન શીખર ચઢ દીઠાર નેવે...તપ કરના.
શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે પ્રેમ દોર લગાવે
ખુદી પરદા દુર ખીસાવે
બીન જોગ જગ ખીયુજી પાવે ..તપ કરના.

રાગ ખસત—૫

સુરીજન મીલે બીન કહો કમું રહીયે
હુઃખઠાં જો ભારી દીતનાક સહીયે...કેક
સૈયો રે મેરે ખીયુકું જતાવે
કેકે ખીયુકું રે મીલકર મનાવે...સુરીજન.
ખીયુ બીના હે પલક એક ભારી
દર્શન દો, જાઉં મેં વારીવારી...સુરીજન.
ખીયુજી મેરા મુજકું રે પાવે
મુજ હુખણીકારે સખ હુઃખ જાવે...સુરીજન.
નખી રસુલકી શરીયતમેં રહીયે
જો કોઈ જાલે વોહ જોલરે સહીયે
શાહ કાયમદીન ચીરતી હુઃખ ખીયુકું રે કહીયે ..સુરીજન

રાગ ખસત—૬

તુમારે મીલનકા ચાહરે મુજકું
આવો ખીયા ઘર મેરે રે-કેક.

સુન સુન કલીયાં સેજ બીછાઇ, જોર કીયા શણગારે
હાથ દો હાર લે મેં જો ખડી, તો જલકે નવ સર હારે-તુમારે
ચુવા ચંદન અંગ લગાયા, રૂપ સંવારા અપારે
સેજે આવોરે રંજ રોલીયાં કીજીયે, જીવકું હોય જોધારે-તુમારે.
શાહ કાયમદીન ચીરતી દરગઝ કે આગક, તુજ બીન કહો
કમું સોહાયરે,
હુઝ જોસા કોઈ દોસ્ત દીલુંકા, જા ખીયુકું સમજાયરે-તુમારે.

રાગ બસંત—૭.

આપસ છોડ કર સુરત લગાવે

સોહી શીખર ગઢકી ખખર પાવે—ટેક.

અગંભ અકાશમેં તેજ અપારા

ઝલમલ નુર કરે ઝખકારા

અનહદ ખાળે મો અખંડ ધારા—આપસ છોડ.

આપસ તનકી લે સુધીયાં બુલાવે

શીતલ શુનકું ઘટમેં લાવે

ઉલટી ચાલે ધામ ને પાવે—આપસ છોડ.

ખીના સતશુર ને સુરત ચલાવે

અધ ખીચસેં વેહ પીછા આવે

સેવો સતશુર પલમેં પોહોંચાવે—આપસ છોડ.

સતશુર હમ પર મેહર ને લાવે

ખુદી મેહવાશ કે માર હઠાવે

શાહ કાયમદીન ચીસ્તી દરશન પાવે—આપસ છોડ.

રાગ ટોટી—૧

મો ધામમેં ધ્યાન હય, જહાં નાદ સુનાવે,

ઝીણા તીણા નુર હય, બહોત શુંજરે ખાવે—ટેક.

ઝલમલ ઝલમલ નુર હય, હારે વહાં સુરતા લાગી,

પાંચ પચીસકા ભે મીટા, મેરી ત્રણા^૧ બાગી—મો ધામમેં.

દુંગર, પરખત ટેકરે, હારે સબ હો રહા પરકાશ,

માંદ ખીન કહુ પાવે નહીં, નુર નુર હે તમાશા—સો ધામમેં.

શાહ કાયમદીન શાહમેં મીલ રહે, નુરમેં નુર સમાઈ,

સતશુર કેરી મેહરસે, જસ્તુ પ્રકાશ પાઈ—મો ધામમેં.

રાગ ટોટી—૨

મુન શીખર પર નુર હય, સાંઈ સેહજરે પાયા,

ખુદ પજા ખીનાર કર, બેખુદ કહેલાયા—ટેક.

મુરશદ કામીલ મેહેર દી, હુંરે તબ-ઇસ્ક ઉઠ જાગા,
અરશ, કુરસ રોશન લયા, ગેર તોફાન ભાગા—મુન શીખર:
ઇસ્ક બધ મરદાન હય, હુંરે છુને ક્તોહ કીયારે મેહેવાશા,
ફક્કરત નળીસેં મીલકર, દેખા અલેક તમાશા—મુન શીખર.
શાહ કાયમદીન ઐન હો રહે, હુંરે ગૈન નક્કર ન આયા,
મુરત સાંઈ હજુર ભઈ, નુર હી નુર દીખાયા—મુન શીખર.

રાગ ટોડી—૩

શીખર ગઢ એક દેશ હે, વહાં પીયુછ પ્યારા,
ખુદી માલ ખેરાત દીધા, મનાયા સાંઈ હુમારા....ટેક.
રૂમ રૂમ મેરા રટણ કરે, હુંરે ખુબ સાદીયાં ગાવે,
ઇસ્ક માલણ પુલ છાળ ભરી, પુલ પીયુ પર બધાવે—શીખરઠ
ગગન મંડળ મેહેલ માંદે, હુંરે મુન સેવ જીછાઈ,
ખુદી પરદા ખોલ કર, ધન શાહ પાસ આઈ—શીખરઠ
શીતલ પોશાક ઝગમગે, હુંરે ધ્યાનકા હે લગન,
ઇસ્કકે દુધરે બાજ રહે, ખુબ ધનનન ધનનન—શીખરઠ
ફનાકા જરીયાન ઝગમગે, હુંરે મોહાબતકી મેહેકાર,
મુરતકા કાજલ દીસે, સેહજ પાયલ^૧ ઠમકાર—શીખરઠ
સખ જગમેં રંગ રહા, હુંરે લીતર ન્યારા બીરાને,
શાહ કાયમદીન શાહ મીલ રંગ રમે, તુર સુદીયાંરે બાગે—શીઠ

રાગ ટોડી—૪

મુરત કાસીદ^૨ સફર ચલે, જાં હે અગમ વતન,
અલેક નુર અપાર હે, ધન ગાળે ગગન—મુરત.
ખીતર ખુબ રૂશનાઈ રચી, હાં રે મંડલ ઝગમગે,
બાજ તુરી બાજ રહા, તુર દરસ અલેક ઝગમગે—મુરત.
તોફાન ખતરે મીટ ગયે, હુંરે ખુદપણા બીસારા,
સોઈ નર હકમેં મીલ ગયા, હુવા હે એકાકારા—મુરત.
શાહ કાયમદીન, ખુદી મીટ, બેખુદી પણા આયા,
મુરશીદ કેરી મેહરસેં, દેશ અસલીરે પાયા—મુરત.

૧. પગે પહેરવાનું એક ધરણું. ૨. ખેપીઓ.

રાગ ટોડી—૫

મેં તો ખ્યાસી પ્રેમકી, મુળે પ્રેમ પીલાવો,
 આહવા^૧ દરશન દે કરે, ઘર મેરે ૩ આવો—ટેક.
 પ્રેમ જોગત મેં ફીરે, હારે કંઈ પ્રેમ ન પાવે,
 તુંહી ઘડા કીરતાર હય, મુળે પ્રેમ પીલાવે—મેં તો ખ્યાસી.
 સખ સેવે પીયા બસે, હારે પરગટ ન હોવે,
 આપે રૂપ બનાય કર, સાંઈ આપેહી જોવે—મેં તો ખ્યાસી.
 સાચા સાહેબ તું ધણી, હારે દીલ મેરે રે લાયા,
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી પર મેહર કર, તેને પ્રેમ પીયાલા—મે.

રાગ ટોડી—૬

સો ઢાલન સેવીયે પુરે મનકી આશા
 ચીંતા ઉસીકું કુછ નહી જહાં સાંઈકા બાસા.
 સેવા સાચી સાહેબકી, હુબ કુછ લુલા બામા,
 પુબ ચોરકી દુર કરે, લો પીયુકા નામા.
 માનત માને ગેરકી, દુર દોડા જાવે,
 સાખીત રખ દીલ પીયુસે, જો આહિ સો પાવે.
 નીરંજનમુ નેહ રાખીયે, મેવા ઘટકી સાચી,
 કાયમદીન ચીસ્તી, પીયુ એક હય, દુલખાતાં સખ કાચી.

રાગ ટોડી ૭

મુહમ્મદ નખી જો મેરે મીતર હય, મેં બતબલ જાઉં,
 ઉનુકી દોસ્તી સે છુટીયે, મુખ દર્શન પાઉ—ટેક.
 ગ્યાન જો મેરા ઉપજા, પ્રીત શાહ મું લાગી,
 હજરત નખીકી મેહરસે, સારી ઉત્તજન લાગી—મુહમ્મદ
 મોહોળત દુનીયાકી દુરકી, લીયા પીયુકા પાસા,
 બરકત ઉનુકી સાંઈને, દીયા ઘટ બીચ બામા—મુહમ્મદ
 નખી હમારે ચીરતાજ હય, છને પીયુ મીત્રાયા,
 ગાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે હમે, એ મોહિલા^૩ ગાયા—મુહમ્મદ.

૧. પ્રગટ, ઉઘાડું. ૨. પ્રેમ રાખનાગ, સાથી, મિત્ર. ૩. મોહમે એ એક શબ્દ છે.

રાગ ધ્રનાસરી—૧

મેં તો બેચું અનહદ નુર, શું કહું હદને રે....ટેક.
એક અગમના બાગમાં, અજળ તેજ શુભાસ,
તે તો મારે નેણે મેં પરગટ દીકું, દરશન નુર દીદાર....શું કહું.
ઝરમર ઝરમર નુર બરસેરે, વાંછી હય મુરતકા ખાસ,
મનહું મહારું મગન ભયું છે, મટીરે તૃષ્ણા ને આશ....શું.
મહાસુનકે મેહલમેં મેદાન ચીના, જ્યાં રે ઝલકે નીશાન,
નુર નુરનો પાર નહીરે, તહાં છે નીરંતર ધ્યાન....શું કહું.
પીર કાયમદીન ચીરતી સોહી ઘર ચીના, જ્યાં નહી પાપ ને પુન
અરસપરસ બે એક રંગ થયા, ત્યારે કોણુ કહેરે ભજન....શું કહું

રાગ ધ્રનાસરી—૨

મારો લાગ્યો પાણીસેં હેત, ભાવે ન વીસાડરે, અલ્લાહ-ટેક.
દીદાર કેરું ભોજન જમાવત, થયું આનંદ સુખ
નુર નુરનું બે પાણીરે પીધું, ફરી નહી લાગે ભુખ....ભાવે.
સુન ચોટાની વસ્તુ રૂડી, જાં છે પ્રેમ દુકાન
સતશુર સાહેબે હાટ દેખાડ્યો, ઝલમલ નુર નીશાન....ભાવે.
ચોથા પદનો દેશજ ચીનો, જોયો તમારો ખાસ,
તહાં તો મેં કોઈ ખીજે નજરે ન દીકો, આપોઆપ પરકાશ....ભાવે.
શાહ કાયમદીન ચીરતીજો દરશન જોગું, પીધો પ્યાલો મસ્ત.
અખંડ યાદ અજંબા ભોલે, રૂમ રૂમ થયો છું હુ મસ્ત....ભાવે.

રાગ ધ્રનાસરી—૩

મારો ન્યારો છે તે લેહ, ન જાણે સહ કોઈરે અલ્લાહ-ટેક.
જહાંરે પવન સંચરે નહીરે, તહાં છે નુર અપાર
પ્રેમ પીયાલો પીતાં ભુજ્યા, જોયો નુર દીદાર....ન જાણે સહ.
અગમ અકાશમાં નુર નુર છે, તાસે લાગે પ્રીત
મુરત પગથીજો ચીડી ચઢીયે, તો લીધે અગમ ગઢ ઝીત....ન જાણે.
ન જાણે કોઈ જોગી સન્ધ્યાચી, ન જાણે સંસાર
જાણે કોઈ વીરલો લેહ, આશક મસ્ત દીદાર....ન જાણે.

ન જાણે કોઈ તપસી તપીયો, જાણે નહી કોઈ સીધ
જાણે કોઈ સતગુરનો ખાલક, ચીનું હોય અનહદ....ન જાણે.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી અનહદ વાસી, લોક રહે હદ માંય
તે ગું જાણે ઉદ્ધુદ લેદો, દેશી હોય તે પાય....ન જાણે.

રાગ ધનાસરી—૪

હું તો વસી પ્રીતમની પાસ, રંગ રમુ લાલસેં રે અલાહ-ટેક.
શ્રીતળ શુણનો ચુડો પહેર્યો, પહેર્યો પ્રેમનો પોશાગ
લેય તણી મેં કામી પહેરી, લીધા અખંડ સોહાગ....રંગ રમુ.
સુરત નુરતનું કાજળ કીધું, પહેર્યો સોલે શણગાર
અંગમ પલંગ રહેજે હાય લાગ્યો, બેઠો વર કીરતાર....રંગ રમુ.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી તે ઉપર મોહ્યા, જે છે સૌનો ભરથાર
ખીધુ ખીધુ ખોજતાં પોતે થયારે, બુલ્યા સહ સંસાર....રંગ રમુ.

રાગ ધનાસરી—૫

મેં તો જોયો દીન દયાળ, લીધા ફકીરી હાલરે અલાહ-ટેક.
ખાહર તો ઝરખટ^૧ પહેને, માંહી હાલ ફકીરી
લોક તો ખાહરનું જોધને બુલ્યા, કહે છે એ તો અમીરી-લીધી.
લોક તો ખાહરને માને છે, માંહી તો જાણે નાહી
ખાક લગાડી, લગવાં પહેરે, તેને ફકીર ઠેરાઈ-લીધી.
ગગન શુક્રમાં સુરત નીરળી, નુર નુર રલુકાર
માંહિલા મરમને કોઈ ન જાણે, બુલે છે જોધને ખહાર-લીધી.
પોતે બુલ્લી, નુર સાંભળીયું, જોયો નુર દીદાર
વતન અસલીમેં મળી રહીએરે, હો રહીયે એકાકાર-લીધી.
ખાહરના લેખનું કામ નથીરે, માંહી રાખોને ધ્યાન,
અરશ કીંગરે ચઢીને નીરખો, નુર તલુ^૨ રે નીશાન-લીધી.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી માંહી મગન છે, અગમ અગોચર દેશ
માંહિનું નુર મેલી ખાહર ગું કરૂરે, ગું કરવા રાખુ લેશ-લીધી.

રાગ ધનાસરી—૮

ઓચીંતો પ્રેમ લેહુ જાગીયો, જેમ દારૂ લડકેરે
જેમ સુરત સુરમાં લહે, સુન શીખર ચડકેરે-ટેક

તન રૂપી ખંદુકમાં, હારે સુરત ગોલીરે નાખી,
પ્રેમના ધ્યાનનો દારૂ ભરીને, ઇશક જામગરીરે દાખી-જેમ.

નીશાન ધારીયે નીરંજનનું, મખખી સતગુરૂ કેરી,
કેદ લડાકો છુટીયો, ગોલી નુરમાં જઈ ઠેરી-જેમ.

એવું નીશાન જે રમે, તેને કહીયેરે નુરે
સૌ કોઈ બાહર ભુલ્યા ભમે છે, માંહી રહે કોઈ નુરે-જેમ.

બાહરના લેખપર સૌ કોઈ દોડે, હારે માંહી લેખ દોહલો
જે નર સુરા સુન મુખ યધને, લડે તે સૌથી પેહલો-જેમ.

શાહ કાયમદીન ચીસ્તી સુન મુખ ધધને, ઘઠ ગગનનો ચીનો,
સુન શીખર ચોગાન માંહી, નુર રણુકાર દીનો-જેમ.

રાગ ધનાસરી—૭

મારે મન તો સવળુ ભામે, લોક અવળું વિચારે
આપે હીંદુ, આપે મુસલમાન, દુધ દોનામે પાડે...ટેક

ઘાટ તો એ ખીલે ધડયો, જીવ ઇસ્મ^૧ રૂપી લોકો
એમાં તો કાઈ વીગત નથી, કહો આવડ કે ચોખો.

પહેલાં તો સાંઈ આપે હતા, પછીથી હઝરત દીધા
આપસમાંથી સઉ ઉપજ કરી, લે નામ ખીલારે દીધાં

લોકોનું જો કીધું કડું, તો મારું કારજ બગાડે
હીંદુ મુસલમાન જે અળગા નીરખે^૨, સાહેબથી વીદ્ય પાડે

શાહ કાયમદીન કે મન પીચુ એક હય, હારે દુધ

દુલીયાકુ મારે

૧ મહારે તો સાહેબ થકી કાજ છે, લોક મન માને તે વિચારે.

રાગ ધનાસરી—૮

જહાં દેખું વહાં પીયુ પીયુ, બીન પીયુ કુછ નાહીં
 કહોરે સૈયે મેં પીયુ છોડ કર, એર જાઉંરે કાર્હીં....ટેક
 હાં કીસે કહું મેં, એર ના કીસે કહું રે,
 માંડે કીસે મેં, દુઃખ કીસે દેઉ રે...જહાં
 ભોગી કીસે કહું મેં, નામ કીસકારે લેઉં
 ભોગન કીસકારે કહું, લીસા કીસકારે દેઉં....જહાં
 મુરગી કીસે કહું મેં, બેઢે કીસકેઝ ખાઉં
 બકરી કીસે કહું મેં, કીસ પર છુરીરે ચલાઉં....જહાં
 હુરણ કીસે કહું મેં, શીકાર કીસકા જેલને બાઉં
 માંડે અખ કીસે મેં, માંસ કીસકારે ખાઉં....જહાં
 ચંબેલી કીસે કહું મેં, પુલ કીસકે ચુનાવું
 માલી કીસે કહું મેં, હાર કીસ કને ચુંધાવું....જહાં
 શાહ કાયમદીન ચીશતી, હારે પીયુ પીયુ બુજે
 બાજ પીયુ બીન અખ, કુછ એર ન સુજે....જહાં

રાગ ધનાસરી—૯

ઉમર અણસર જોવે નહીં, ઘડી ઘડી પલ પલ તોડે,
 જીવકું તો દુનીયા મીઠી લગે, પલ મોત કહીં ન છોડે-ટેક.
 માયામેં તો જીવ ખીલગ રહા, દુનીયા બહોતહી લાવે,
 મોર્ચીતી આકે એક દીન, મોત પ્રાણ લે બાવે—ઉમર
 શાહ કાયમદીન ચીશતી પીયા તો તેરે હુકમસેરે જાવે,
 મોત રીઝકે સળ તેરે હાથ, લે કર કોઈકે સીર ઢાલે—ઉમર

રાગ ધનાસરી—૧૦

બાઈ મારે પીયર ન સુજે સાચુરે,
 હું તો લોકો થકી નહીં. લાગુરે—ટેક.
 બાઈ, મારો ધણી એવો રૂટે રે,
 તેજે ખાંતે ખેસાયો ચુટે રે,
 એ તો સોવસો જાગીએર વર પુરો રે—બાઈ

ખાઈ, મારે એવો સમરથ સામીરે,
તેની પહેરી મેં કહ્યાં ને કામી રે,
એવું જગ જાણે તો એ વર પામીરે—ખાઈ૦
શાહ કાયમદીન ચીરતીને મન વર ભાવેરે,
દીન દીન અધીક ચીત તેની થાવે રે,
પીયુ ખીન ખીલે કોઈ ચીત ન આવે રે—ખાઈ૦

રાગ ધનાસરી-૨૧

ખોલે સોહી પીયુ લોકો મુલેરે, ઉસ ખીન નહી કોઈ દુલેરે—ટોક.
કલાઈ રૂપે ખીચ જયું પાની રે,
સાહેબ, ખંદા યું દો જાની રે,
ખુદી મરે તો એક પીછાની રે.—ખોલે સોહી૦
લોક જાણે પીયુ ઉપરસે આવે રે,
ભુલા યુંહી જનમ ગુમાવે રે,
ઘટ સુરીજન મરમ કોઈ ન પાવે રે—ખોલે સહી૦
ઉચે દેખીને જનમ ખોલે રે,
દેખે ઉચે પીયુ ન હોવે રે,
લેગ કરી મરે તોયે ન જોવે રે—ખોલે સોહી૦
શાહ કાયમદીન ચીરવી કહે પીયુ પાસા રે,
જા' જા'ને વાંહી ખામા રે,
ઘટમે' સખી હય તમાશા રે—ખોલે સોહી૦

રાગ ધનાસરી—૨૨

અપને પીર છોડ ના કર્યાં જાઈયે' રે,
ખીદમત કીજીયે, ઉનસે છુટક પાઈયે' રે—ટોક.
અવલ પીર દેખ, ચોર જગ જાવે રે,
ઇમાન આપસકા વોહી ગુમાવે રે,
દીન દુનીયામે' ઉસે ઠોર ન પાવે રે—અપને પીર૦

જો પીર કરે સોહી માનીયે રે,
 કુલકૃત^૧ દીક્ષકી સખી લાનીયે^૨ રે,
 જો પીર પાયા વોહી ખુબ કર લાનીયે^૩ રે-અપને પીર.
 જોર પીર પર ચીત ન લાઇયે^૪ રે,
 અપને પીર પર જલજલ જાઇયે^૫ રે,
 જો કહા હોય તો લાકે મનાઇયે^૬ રે-અપને પીર
 શાહ કાપમદીન ચીરતી કહે ઊંડ ફળેકા હવારે,
 તેરે પીરકી તું કર સેવા રે,
 ઉનસે^૭ પાવે ન્યામત મેવારે-અપને પીર

રાગ ધનાશ્રી-૧૩

જાની, પટકું જોજે સોહી પીયુ પાવે,
 તપ હે જેહા ઇન જુઠે મનસે, હાથ કુછ ન આવે,
 પાને પુસ્તકાં પડીતાં વાંચે, જુલે તીરથ નાહાયે-પટકું^૮
 જેરાગી દીલે ટમકે કાઢે, જોર અનનન જાણવેરે,
 વરતીયા નીચમ મરમ પાવે, દુતીયાકાં ન મીઠાયે રે-પટકું^૯
 મુમતમાન દોડા મકકે લાયે, દેના આપમ ન યાવે રે,
 શાહ કાપમદીન ચીરતી કરે આગ જુલે, તેજમે^{૧૦} તેજ મીઠ
 જાયેરે-પટકું^{૧૧}

રાગ આસાવરી-૧

આજ દુભારી જગમા^૧ શારી જની દય.
 જોન જો પટમે^૨ ખુબ કહી દય--ટેકે.
 જનન મંડળમે^૩ નૌશા પીરાજે,
 અનદર ગુરેકા જાણ રે જાણે,
 જંગા નૌશા મોકુ રે ઇતરે-આજ દુભારી
 આમન મામન મોકુ^૪ નૌશા,
 જનમત ગુરુ^૫ દરમ દીખાયે.
 મન મેયાં મીઠકે જગત રે પાવે-આજ દુભારી

જ્ઞાન વધીવ વીઠાવત લાયા,
અળતન, લેહે, દોનો ગવાહી પુર્યા,
સતચર કાળને નેકા રે પઢાયા-આજ હમારીઠ
શાહ કામમદીન ચીસ્તી તાસે ય્યાહ^૧ કીયા,
ને હે સગ્રી જુગતકા રે પીયા,
તાહું દેખત ખુશ ગયા રે હુંયા-આજ હમારીઠ

રાગ આસાવરી ૨

મોહિ પ્રીત પીયા મુ રે લાગી, દુગધા દુધ સળ દુર લાગી-ટેક.
મન હસ્તી કું લે ઝેર કર ડાસા,
ખુદી પરદા દુર નીકાસા,
તળ પરગટ ભયા તુરી ઉમ્મડા....મોહ પ્રીતઠ
મુરશીદ કામીસ બટે મેહરખાના,
માર જલાયા ગેર તોફાના,
અગમગ દેખા તુર નીશાના-મોહિ પ્રીતઠ
જહાં દેખું જહાં વોહી રે વોહી,
દેખત દેખન દુધ ભુલ ગઈ,
જહાં કે તહાં એક હો રહી-મોહિ પ્રીતઠ
કાયમદીન ચીસ્તી ખુદી કું રે જોવે,
ખેખુદ હોકર તુર બસ્તુ ભેવે,
વતન અસલમેં મુરત એક હોવે-મોહિ પ્રીતઠ

રાગ આસાવરી-૩

દરશન તેશ રે મુજે પીયા લાવે,
પીયુ મીલે મે સળ હુઃખ બાવે....ટેક.
પીયુછ મેરા આવે મુજ લાગી,
પ્રીત ને લાગી મુજે ઉસકી ધણી,
અળ વર આવો તુમ મેરે ધણી....દરશન તેશઠ

સુરીજન મેરે તુમ સેજે રે આવો,
 પ્રેમ ખ્યાલા લર મુઝકું પીલાવો,
 મુખડે મીઠે સેં શબ્દ સુનાવો...દરશન તેરા
 શાહ કાયમદીન ચીરતીકું પીયુછ રે પાયા,
 આપા પડદા દુર ખીસાયા,
 તો મુખ દર્શન શાહકા પાયા....દરશન તેરા

રાગ આસાવરી-૪

એ ગઢ ઝીતે સોહી ચરણ પાવે,
 તેજ મેં તેજ સો એક હો જાવે....એ ગઢ
 કાયા નગરમેં જહોત મેહેવામા,
 રાજા બડા કામરૂ, કોધ વણર ખાસા,
 ચાડીયા લાલચ ના છોડે રે જાસા....એ ગઢ
 માયા પટેલ, લોભ હવાલદાર,
 કાલ કોટવાલ, દેસાઈ ખીચાર,
 હડાપણ તલાટી મો છુટે અપાર....એ ગઢ
 રાજા નગર મેં કાઢે વેરા,
 શેઠકે દીલ મેં કુડ ધણેરા,
 સખ ચોરૂં મીલ કર નગર કું વેરા....એ ગઢ
 દુતીયા ધાડ શીરતા છુટા,
 હુરખ ગરાસીયા મારે રે સોટા.
 ચોદશમેં હાવે છુટમ છુટા...એ ગઢ
 શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે એ ગઢ ભારી,
 કિન કિન ગિપતા મેં વેરવાઈ કાઠી,
 જો ચીને સો મોહાગણ ખ્યાદી...એ ગઢ

રાગ આસાવરી-૫

સાનડી ફાળાં દે તું ચાન્ડ, માર ચોરૂંકું નૌજાન જાત....ટેક.
 આછછ તવવારે બડાઈકું માર,
 રામાડી ઢાલસે શેષ કું કાડ,
 પ્રેમ બરછીં મેં કર તાન્ડ કું દાર....સાનડી ફાળમેં

સતોય જાંદુકને માયા લોભ તોડ,
 પ્રેમ ઇશકને ખીચાર કું છોડ
 મજુરી કગારીને અહકાર કું દોડ સારની કોજમે
 અધ્યત્ત મોટેસે દુતીયા છુડ,
 જોય પણ ખીનીયાન લે કુડકુ અડ,
 ઇમાન ડોહાડીને ડહાપણ ગીગ સારની કોજમે
 વહેછી લગામ હુખકુ દે,
 સાર પાણીસે ધો ગીન ગીન કે,
 કડયે વચન સો મીઠે કર લે જ્ઞાનકી કોજમે
 ચાહ કાયમદીન ચીન્તી સારની કોજ અઢાઈ,
 મુગ્ત હથીયાડ ને કીતી લઢાઈ,
 માર ચોડ કું નાળત બજાડ ..સારની કોજમે

રાગ આસાવરી—૬

કહાં હયરે એમો કોઈ આજ, ખીરેહ છી જાય જુલવન હાડ ટેક
 જાણુ જો છુન પ્રેમકારે સો લાગા કલેજે ધાય,
 હે એમા કોઈ ઇમ જગમે, એખડાં ઇસકા જતાય કહાડ
 જાય જો છુની ખીરેહ ડેરાં એજ દીયા સો તન મન જયાય
 લીતગમે સો ચિણુગી લગી સો ખીયા ખીન ડોન જુલવ કહાડ
 ચાહ કાયમદીન ચીન્તી ખીરેહ કે મારે જુન ગયે શુધ સાર,
 નખી મોહ મદે મેહર જો કીતી, પાંચુ મીવાયા આન . ડહાડ

ગમ આસાવરી—૭

એ સંચો પીયેને જઈ કહેજો સવાગ,
 મારે જાવુ આવજીયે ગામ ટેક
 પયેરમા તો રૂડુ લાગે, સાવરયે મન નવ ધાય,
 વાણીતરણ તેડવાને આવ, ખીન તેડે ન જવાય એજ
 આવરીયે જતા અઘડ લાગે, પયેરમા મુખ ને રાજ,
 આમીજીએ તેડુ મોકલ્યુ, મહુ ન જાય મોસે આજ.. એજ

મને મહારો સાવરો બહુલો લાગે, નહીં પીયેરનો પાસ,
સ્વામીજીને ચરણે જતાં, તો રૂડું લાગે છે ખાસ....ઓઃ
શાહ કાયમદીન ચીશતીને સાવરીયે જવું, મેલી કુટુંબની આશ,
આટલા દહાડા પીયેરમાં રમતાં, હવે જવું ધણીની પાસ....ઓઃ

રાગ આસાવરી ૮

લાઈઓ સળકું છેડી સલામ, શીર નહીં આર્પણે ઇન્દ્રી કામ....ટેક.
વાણોતર આયા સાવરે કેરા, અળ હોડી પીયેરકી આસ,
સળ કોઈ કહેવે મીલકર કાઠો, પોહોંઆવો ધણીકી પાસ....લાઈઓ.
ઈતને દીન તો હસ્તે ખેલતે, સળ સૈયુંમે ખુશહાલ,
ઓચીતે તો આહર આયે, નીકાલે ટોલેસેં ટાલ...લાઈઓ.
જો આવે સો રોને લાગે, ના પુછે કોઈ દુઃખકી પાત,
પાલખી બેઠ કર સ્વારી ચલી, હોડા પીયરકા સાથ . લાઈઓઃ
શાહ કાયમદીન ચીશતી, મોત દીસે ન છોડે, કોઈ આજ કોઈ કાલ.
સાવરે જતાં દુઃખ ન લાઈયેં, સળકા ચેહી હવાલ...લાઈઓ.

રાગ આસાવરી-૯

સ્વામી મેરા ર મુજ ઘર આવે, મુજ ઘર આવે ને પ્રેમ પીલાવે....ટેક.
આપસ આપસકે રંગમે, ફિરે મસ્ત સળ કોઈ,
મેં રગ રાતી પીયુછ કેરી, મુખ દેખે મુખ હોઈ-સ્વામીઃ
લોહીકા તો પાણી હુવા હય, પીંજરેકી બનાઈ નાવ,
દરશન કારણે સળ સુખ ખોયા, રખા માંઈ પર ભાવ....સ્વામીઃ
શાહ કાયમદીન ચીશતી દરશન કારણ, જીવ શાહમેં લગાયા,
નખી રમુલને મેહર જો કીતી, તો પલમેં સુરીજન પાયા.

રાગ આસાવરી-૧૦

સાહેબ તોરા મીલના હય કુચ ન્યારા,
લોક જુના ફિરે થુંહી ચારા....ટેક.
જોગી જોગ કર કર જુલે, અને જહોત તપ કમાયારે,
ઉંપે મસ્તક જહોતી લટકે, તો જી પીયુ ન પાયા ...સાહેબ

પંડીત બેઠ પઠપઠ બુલે, ઓર હવન હોમ જલાયારે,
હર હર કરનાં ગયા જનમારા, તોળી હરી ના પાયા....સાહેબ
મુલ્લાં, કાજી સળ પઠ પઠ બુલે, કાલ, કોધ ન મીટાયારે,
તસળીહ ફીરા શીરા ઉંઝલીયાં ઘસા ગઇ, તોળી પીચુ નવ પાયા....સા.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે, મુનો ભાઈ રાની, મન પવન
વશ લાવે,
સુરત તુરત લે અગમ ચલાવે, તો દરશન શાહકા પાવે...સાહેબ.

રાગ આસવરી—૧૧

તપત્તી કયા લેકર બેઠા હે લામા,
મેરે સાહેબ મું હુરે કામા....ટેક.

હરણ રોઝ^૧ મદા જગલ મેવે, વાગોલ^૨ ઉઘી લટકાવેરે,
ઇમ લેગમે^૩ જો માચ હાવે તો, ઉનકુ સાંઈ ના પાવે?—તપત્તી.
જોલો^૪, ખન્ની^૫ તો કહોટ બંધ રહેવે, મછકછ જલમે^૬ નાહવેરે,
બાલક બચ્ચા દુધ પીકે રહેવે, તો ઉનકુ સાંઈ નાપાવે?—તપત્તી.
ગાયાં બેસાં તો મુળસે^૭ ન જોલે, ફીફી શળદ ન મુનાવેરે,
ચકલણ^૮ તો નૈના બધ રાજે, ઉનકુ સાંઈ ના પાવે?—તપત્તી.
કુજળીયાં^૯ તુંહી તુંહી પોકારે, ઓર કણુતર મુંજ ચલાવેરે,
ચાંદે ફી એલ^{૧૦} ઓઝલમે^{૧૧} રહેવે, તો ઉનકુ સાંઈ ના પાવે?—તપત્તી.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે મુનો ભાઈ રાની,
લેગ જાગે ન પીચુ પાવેરે,
જીવત મરતક જો હો રહેવે, એકાએક હો જાવે...તપત્તી.

રાગ આસાવરી—૧૨

સાહેબ રત રાજોને મેરા, મેં ફકીર ગરીબ હું તેરા...ટેક.
જો દમ જીવે જીના અન પાણી, સો નહી મુંજશ હમારી
મેં પાણ કીમ લેજે માહી, હે સળ છાનાં તુમારી—સાહેબ

૧ રોઝ એટલે કાપીવર, કપીવાર ૨ વનવાગમ ૩ નપુસક.
૪ ખન્ની કપિવા ૫ આધળી ચકલ, ચકલણ ૬ કુજ પક્ષી ૭ સાયમાં
રહેવારી અધવળ ૮ ચગદામા, વાનપ્રસ્ત દાસતમા.

ચોર કાયાકે સળ વશ કીયે, ચોર દીયા સો જીવકું આધારા
મુજ ફકીરકા કયારે આશરા, તુમહી ઉતારો પારા-સાહેબ.
કાયમદીન ચીરતી કહે, મુનો મેરે સાહેબ, દીયો સંતોષ મુજે આજ
સાખીતીમે જનમ પાર પાડો. જાંહુય ગહેકી લાજ-સાહેબ.

રાગ આસાવરી—૧૩

પંડીતા જોલે સોઈ રહેમાના, નહી હમ, હમમેં વો જાનારે....ટેક
આમકી આંખુસે તો દેખે, ને જીતર બેઠ ન જાને,
અવલી મતસે ઢેરા હુવા હય, તો કયું કર એક પીછાને-પંડીતા.
ચોરકે મન ચોર દીસે ને, શાહ કે મન શાહુકાર
આપસસે તો દુર કર દેખે, દેવે સાયાં સીરે ભાર-પંડીતા.
મુન શીખરકા તખત હાથ આયા, વહાં હે ખાસ હમારા
તુર નાહકા ખાલરે જાળે, રોમ રોમ ટંકારા-પંડીતા.
કોન મુને ચોર કોન મુનારે, કોન આવે, કોન જાવે,
અરસપરસ દો એક રંગ હોવે, કોણ અર્થ જતાવે-પંડીતા.
સળ જીવ મીઝ એક જીનસ હય, ઘાટ જુદા જુદા ઘડીયા,
આપે શાહ લે જાંટા કહેલાના. કરમ જંધન દેહી ધરીયા-પંડીતા.
શાહ કાયમદીન ચીરતી, સાજન એક હો રહે, મીટા કરમકા ફાંમા,
જીસ મેદાનકી કોઈ જાગર ન પાવે, વાંહી લીયા હમને ખાસા-પંડીતા.

રાગ આસાવરી—૧૪

હમ અક્ષમમ ફકીર સાંઈકે, નહીં કોઈ હલ કે સગે રે....ટેક.
હીંદુમેં ખી હમતો નાંહી, નહીં મુસલમાનારે
મુન મેં તુરી સાહેબ ન્યારા, તાસેં હમારા ધ્યાનારે-હમ.
ન રૂખ કીજીયે રક્ષકે કેરી, ન કીજીયે તરફ મુન્ની
મુન શીખર પર રજુકારા, વાંહી હમારી ધુન્ની-હમ.
જોગી નાહી ને જતી નાહી, નાહી ગ્રહસ્થ સંસારી
જીતર ઘરકે કીંગરે જલકે, તાપર મુરત હમારી-હમ.

૧ હું નથી પણ માત્રમા તે પ્રીતમ છે તેજ એ છે.

૨ રાવજીપણ.

ગ્રામણુ નાહી મરવણુ નાહી, નાહી મુની તપમી
 બીંતર ન્યારી ખાણુ જેલે, પાક નુરી રૂખમે-હમ.
 મીર બી નાહી ને પીર બી નાહી, નાહી અતીત બેરાગી
 મખમે ન્યારા અલેક નીરંજન, તામે ધુની લાગી-હમ.
 પંડીત નાહી, મહંત નાહી, નાહી મુહાં કાણુ,
 લીતર નુરી ખાણુ ખાણે, મોહી રગસે સણુ-હમ.
 તસબી પડે ન માલા જંપે, ન વાચે બેદ પુગના
 પાક પરવરહેબાર મેંતી, લાગી મુરતા ધ્યાના-હમ.
 ન દાવત પડે, ન અબમત ચલાયે, ન રાજે પરછા પુળ
 આપમ ભુલ કે, હકકું પાયા, માણું દીદાર મોજા-હમ.
 ન તીરથ જાંવં, ન જાતરા જાવે, ન જાવે મેલેઠેલે
 લીતર દાયમ મફર જો કરીયે, હકકી તરફ અકેલે-હમ
 ખુદી હય વહાં ખુદા નહી, નહી ખુદી વહા સાઈ
 મતશુર સાહેબે મેહર જો ફીતી, દીયા અલેક જતાઈ-હમ
 શાહ કાયમદીન ચીરતી, પ્રેમ પાળમે, મુરત ગગન ઉડાઈ
 અધર અદ અલેકકુ દેખા, ધાનક અમલી પાઈ-હમ.

રાગ આસાવરી—૧૫

તુમ કયું લપટામે બીચ મોજા, નુરી માહુજકુ ન જોજા...ટેક
 આયેથે કહાસે કહાં જાના હય, મોહી બીચા ન ફીનામે,
 માયાકે ફેમે લોભાના, ધ્યાન કષ્ટુ ન લીના-તુમ
 માયા દેખત અવજ લાગે, જયમા ઇદ્રાવનરે,
 ઉપર રગ ગંગીયા દીસે, મહે કડવી ગધ-તુમ
 માયાને સખ જગકુ ખાયા, ઉસે ડોઈ ન ખાયરે,
 જીવત મર સુન ગીખર ચઢા, સોઈ ન જાય જાય-તુમ
 શેખ, મૈયદ જગ રોગન હોવે, ઓ હોવે મવ રાનારે,
 એ મખ જેવ હુ ઇમ તગ્દકા, ફનાકા એ પહાના-તુમ
 આપા ભુલ મુગ્ત ચલાવે, જાવે બીચ ચોગાનાજે,
 અલેક નિરંજનસે જો મીલે સોહી ને પીછાના-તુમ

દીદાર કેરા ચેહી વખત હય, જળ લગ હય એ કાયારે,
અખ ચેતા સોહી ચેત ગયારે, ગાફીલ તો છેતરાયા-તુમ.
ઇસ જગમેં કંહી છેતરાયે, ઓર ચેતાજ વિરલા કોઇરે,
જો ચેતા સો નુર અલેકમેં, તો રહા એકજ હોઇ-તુમ.
અસલ વતન તુમારા નીરંજન, તારું ખોળે લાઇરે,
સતગુરૂ પીરકી સેવા કરી, દેવે રાહ બતાઇ-તુમ.
શાહ કાયમદીન ચીરતી સુન શીખર ચઢ, નુરમેં નુર મીલાયારે,
અચેત હોય સો ચેતો લાઇ, મનખા જનમ બાય ધાયા-તુમ.

રામ આસાવરી—૧૬

સાહેબ મેરા એમે રાજ ના હોવે
જો તું અનેક ભેખ પર ભેંર.
હસહી પંથકા તું ભેખ પહેરે, સો પંથકે લોક તુને ચહાવે
પુરણ પ્રદ્ધકો હસને ચીના, વો તો સખકો લાવે.
લજુવ ચહાવે સન્યાસી સખ હોવે વાસંગ રાજ
અલેક નારાયણ જો ઇચ્છે રીજે, તો ન્યારી હોવે ખાજ.
કાન કટાવે તો કાન કાટે સખ હોવે ઉન સંગ રાજ
નાથ નીરંજન જો ઇચ્છે રીજે, તો ન્યારી હોવે ખાજ.
વમલ ખાંધે તો વરવીએ હોવે સખ ઉન સંગ રાજ
અરીહંત પરજુ જો ઇચ્છે રીજે, તો ન્યારી હોવે ખાજ.
કંઠી ખાંધે ને તીલક બનાવે તો વેશગી ઉનસે રાજ
રામ નીરંજન જો ઇચ્છે રીજે, તો ન્યારી હોવે ખાજ.
હાઠી રજો તો મુસલમાન હોવે ઉસસે મળ રાજ
અલખ અક્ષા જો ઇચ્છે રીજે, તો ન્યારી હોવે ખાજ.
જોત જલાવે તો ખીજ પંથી સખ હોવે વા સંગ રાજ
નકલક નીરંજન જો ઇચ્છે રીજે તો ન્યારી હોવે ખાજ.
પ્રણામ કહે તો પ્રણામી મળ હોવે વા સંગ રાજ
અખંડ અલેક જો ઇચ્છે રીજે, તો ન્યારી હોવે ખાજ.
નુર કર માટી પોંત પીવે તો મલીએ આઠીએ ગજ
નુરી સાહેબ જો ઇચ્છે રીજે, તો ન્યારી હોવે ખાજ.

ગીતા વાંચે ને કપ્પુ કપ્પુ કહેવે માતમ વાસંગ રાણ
 પુરણુ બ્રહ્મ જો ઇસસે રીજે તો ન્યારી હોવે બાણ.
 નાયા કાકા કે પંથમે પેઠે કાકા પંથી સળ રાણ
 કાકા પંથસે સાહેબ રીજે તો ન્યારી હોવે બાણ.
 બડે બરેને લેખ ધરે સો તો ખીછલુંમી જીવાઈ
 જીસને જીસને પંથ ચલાયા તો રોટીકી રાહ ચલાઈ
 નામ આપસકા પરગટ કરને બાનેકું દી બડાઈ
 કેટ કીનારે કીતી સળ બકરીઆં તો પેટી ધરમે ધાઈ.
 બેધકુકે પરચે હોવે સો તો દૈવત ધારી
 દીલ પાકસે રહેવે હુજુરી તો બાનાં^૧ કેણુ બીચારી
 બાનેકું દેવે ટાલી સોભા દઈવત કે સીર લાગી
 પોહોંચે પુરૂપ બીના હોય પરચા તો બુલે તોઠ અભાગી.
 એક પસુકું લે બાના પીનાઈ હેવા પડવાએ વનિક^૨ હાટે
 હરીકું જો બાના વહાલા હોવે તો જરા નહી ઉસકાટે^૩
 અગમ પંથકે મારગ બાતાં મછલી કુંદિ અટકી
 આપ સ્વાર્થ લે પારધીને તો નાખી ગીલકી ચટકી.
 કરોડ ઉપાય કરો તુમ બાહરકે પણ હરીકું ના લાવે
 મહીકે બાને હોય હીરદેમે તો પ્રેમ વહાં આવે^૪
 પ્રેમ પચાસેકી કીલી કેઈ સતગુરુકે હે પાસા
 મન રાખ સ્થીર, સુરત લેહ લાવે તો પોહોંચે અગમ આકાશા.
 પાંઉ બીન, પંખ બીન, કર બીન, પર બીન, અગમ પંથકું ચલના
 અનંત, અમર લોક જેઠે સોહી ઘાટ જા મીલના.
 સુક્ષ્મ દેહીથી માયાકી, અબ હુઈ સો તુરી કાયા
 આપપણે બીન લક્ષ લગાઈ તબ ઐસા પદ પાયા
 અમર દેશ આપે અલખ હુય ઓર સળીકા નાશા
 કાયમદીન ચીસ્તી બ્રહ્મ દેહીસે કીયા વહીં બાસા.

૧. બાનું એટલે કાંઈ પશુનો જેમ લેવાને ૨ વાણીઆતી દુકાને.
 ૩ ચળવળવું. ૪. જાહેર જેમ કરતાં અદરના પ્રેમથી મુદાને રાજ કરવામાં
 આવે એનાથી બીજી કાંઈ સીજ ચડતી નથી એ આમાં બતાવવામાં આવ્યું
 છે; એમાં કાંઈ કાંઈ પક્ષી પુરાઈ કરી નથી.

રાગ સારંગ—૧

સુરત આન ચઢાઈરે ગગનમેં, હું તો ઢોલન પાઈરે મગન મેં...ટેક.
 નુર નુરકા પાર જો નાહી, અનહદ નાદ સુનાઈરે,
 જોત જોત થકી જબકી ઉઠી, શીર હંમ ઉસમેં સમાઈરે...સુરત.
 પીતા હમારે સતગુરૂ આહુળ, ન્યામત ઉનસે પાઈરે,
 શાહ કાયમદીન ચીરતી એક રંગ હુવે, હુલ ન કોઈ એસા
 લાઈરે....સુરત.

રાગ સારંગ--૨

લીજત^૧ મેં તો પાઈરે દીદાર કેરી....ટેક.
 હકકે નજરું હકકું પાયા, ખતરા^૨ હુઈ મીટાઈરે,
 અગમગ અગમગ દરશન જો દેખા, તાપર સુરત લગાઈરે ..લી૦
 નુર નાદકા બાજરે બાજે, તાપર પીયુકી રૈશનાઈરે,
 શાહ કાયમદીન ચીરતી ખુદી બુલાયા, બેખુદ હો દેખા આઈરે...લી.

રાગ સારંગ—૩

ખોજત^૩ આન સો પાઈરે, સુન સેજ તેરે....ટેક.
 સતગુરૂ એસે મોકું પામે, તેમણે ભાલ ખતાઈરે,
 ઇશક લોમીયા મંગી હુવા, તનકી સાથ મેં આઈરે....ખોજત૦
 ખુદી મેલસે અંગ હે ધાયા, બેખુદ જલમેં નાહાઈરે,
 શીતલ સાહુકાર^૪ તન પર પેહેના, મોહોખત મેહેદી લગાઈરે....ખો.
 ફના ઝરીયાન અગે ન આવે, ઉન સુન માશા^૫ ગલે ખાઈરે,
 શાહ કાયમદીન ચીરતી એક હો રહે, ધુંધટ હુઈ ખીઆઈરે ...ખો.

રાગ સારંગ—૪

મોહખતાં લગાઈરે સાજનકેરી,
 ખોટ બેપાર મળ છોડ દીયા, લીલી અલેક કમાઈરે....ટેક.

૧. રવાદ. ૨. સંકાઓ ૩. ફુદનાં. ૪. શીતલ ગુણનો સાસો.
 ૫. ઉનમુની ક્રિયા.

ચાર કાયાકે સખ વશ કીચે, અદલકી નોખત બળાઈરે,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી દરશન પાયા, કર્ફળીયાને^૧ રંગ
બધાઈરે....મોહબતાં.

રાગ સારંગ—૫

સંગત આન કરાઈરે પ્રીતમકી....ટેક.
ઇતને દીન બુલે ભટકતેરે ખોઈ,
અળ સીધી શાહ મેં પાઈરે....સંગત૦
મુવલાં, કાણ, સળ ફીર દેખે,
કીને સુધી શાહ ન જતાઈરે....સંગત૦
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી પીચુછ પેછાના,
હિસ ખીના ફુલ ન કોઈરે.. સંગત૦

રાગ સારંગ-૬

પરગટ આન બધાઈરે ઇમાન કેરી....ટેક.
માહેબ મુજ્બર મેહર ને કીતી, શીકર દીધુંકી મીટાઈરે,
કાયા નમરમે લયા ઉન્નલા, એ સખ તેરી પનાહીરે^૨.
જાન પાણીસે ઘટકું માંન, પ્રેમકી દોર લગાઈરે,
ઘટ ભીતર તો ધીરે બાઈ, સુતી નૈના જગાઈરે,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ફુનીયાં ખોઈ, એકહી શાહ ચલાઈરે.

રાગ સારંગ—૭

નોખત આન બળાઈરે....ટેક.
ન તો મહાં કુછ કર ચલીયા, ન રાખે દુક^૩ સગાઈરે,
કાલે થે તો ઉજલે લયે, ના કીતી કુછ કમાઈરે....નોખત.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ધુરસે^૪ ચેતે, પ્રીત પીયાસું લગાઈરે.

રાગ સારંગ—૮

આલાક ગન ચડોરે લગાઈકું....ટેક.
જાન બોડે અસ્વાર હો દું,
પ્રેમકી બરછા પકડલે...આલાક ગત૦

૧. ફરિસ્તાઓ ૨ પનાહી-આશ્રા ૩. જરા પણ. ૪. ધર ઘડીથી,
પહેલેથી.

ક્ષમાકી દાલ તું કમર બાંધે,
 મુરતકી તલવાર હાથ કરલે....આલાક બન૦
 શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે માર મેહવાસકો,
 કેઠિ ન છુટે એ નગરસે....આલાક બન૦

રાગ સારંગ—૯

ઘણા હો ભાવે તું તો મુળેહ....ટેક.

જયું ભમરા પુલ બાસપે જોલા, પતંગ પડે દેખ દીવારે,
 લેલીપર જયું મજનુન મોહયા, જુલેખાં યુસફકુ દેખ બુલેરે,
 શાહ કાયમદીન ચીરતી દરશનકે મારે, પડે હેં મસ્ત હાલરે
 ઘણા હો ભાવે૦

રાગ સારંગ—૧૦

મન મોહરૂં મોહયું બહાલાની સાથે....ટેક.

લોક પુછે મુજને હો સખી, કહાં છે રૂડો નાથ....મન મોહરૂં
 નાથજી તો મારે હૈડે વસે, સાંભળ મારી વાત,
 શાહ કાયમદીન ચીરતી હવે કોનાથી જીયે, માથે છે મોટો નાથ....મન૦

રાગ સારંગ—૧૧

સાંધરે મીલનકી કુછ ન્યારી હે રાહ

મુસલમાન તો દોડે મકકે જાવે, દીલકે મરમ ના પાવેરે....ટેક.

મકકા મદીના તો મનમેં જસે, દુર કયા કાળે જાવે,

મસજીદ તો દીલકી લલી, દુલે પશ્ચર કે ઘર કહેલાવે....આંધર૦

હોંદુ તો દેવલ ડેરા પુજે, ભુલા તીગ્થ નાહાય,

તીરથ તો મનકી લેલી, દુબ્બ લામા કહેલાય...આંધર૦

મેલ, મુતરકી જે કાયા ઘડી, તે નાહે ધાય ના પાવન ધાય,

શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે મતગુરૂ મેવો દેવે અલેક બતાય--ના.

રાગ સારંગ—૧૨

અલમસ્ત ફકીર દીદારકા ...ટેક.

કોઇ માંગે માલ ને કોઇ માંગે મુલક, કોઇ બુખા ભોજનકા,

કોઇ માંગે છોડને કોઇ માંગે વાછરૂં, કોઇ બુખા માલ ધનકા.

કોઈ જાય એરે ને કોઈ જાય મસ્જીદ, કીસે હે પ્યારે તીરથકા,
કોઈ માગે અમલને કોઈ માગે અગીરી, કોઈ બુખા ખાદશાહીકા.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી એક હો રહે, ખીસ ગયા પરદા ખીચકા.

રાગ સારંગ—૧૩

મેં પાયા ખાના નુરકા...ટેક.

કયા કહું માલને કયા કહું મિલકત, કયા કહું રંગ કુકે ખેલકા,
કયા કહું ભજુતને કયા કહું ટીલા, રંગ હય કુકા તીલકકા....મેં.
કયા કહું તાલને કયા કહું પખાવજ, કયા કહું સામા જનજનકા,
કયા કહું તસખીહ ને કયા કહું માલા, કયા કહું ભજન કાટકા-મેં.
કયા કહું છન્નતને કયા કહું દોઝખ, મેં મસ્તાના હું તેરે દરસકા,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી એક ખુજે, ધ્યાન લીયા અલેક રાયકા-મેં.

રાગ મલાર—૧

ખાંત ભાગી મુજ જોજકી, તતશુરે રાહ જતાઈ,
શીખર ગઢકું જોલકર, નુર ખસ્તુ દેખાઈ....ટેક.
ખુદી દરવાજા ખુલ ગયા, ખેખુદ મેદાન દેખા,
મુન શીખર પર નુર હય, તાકા પાર ન લેખા....ખાંત ભાગીં
ગગન મંડલ એક દેશ હય, તામેં ખાજત તુરા,
અલેક તુરી દરશન હય, જા પોહોંચે કોઈ સુરા....ખાંત ભાગીં
ગગન આકાશ સખ સેંતી, ન્યારા સાંધ હે તુરી,
ચોઈ રૂખ જલીલસે^૧, મુરત રહેવે હકુરી....ખાંત ભાગીં
ધરક ધ્યાન દો પ્રગટે, મીટા સઘલા ખીગાડા,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ઘટ જોલ, દેખા નુર દીદારા....ખાંતભ

રાગ મલાર—૨

જેળી પુતલા જેલે ઘટમેં, ઉસકા અજબ તમાશા,
ભીતર બોલે એકરે હંસા, તાકું હરખ ન સાંસા....ટેક.
હુંરે નહી ઉસે કુકુંળ પરીવારા, નહી ખહેન નહી ભાઈ,
નહી પીતાજીએ ઘડીયા, નહી જનમારે માઈ-જેળી પુતલાં

ના કુચ ઉસકુ રંગ હય, નહી શીકલન સુરત,
 દો નેનુમેં રચ રહા હય, બીન ઘાટકી સુરત-ગેબી પુતલા
 ના ઉસે મોત મારે, નહી જલાય ઉસે આગ,
 ના કુછ ઉસકો મેલ હય, કે ધોને કીજીયે પાક-ગેબી પુતલા
 આપા પરદા બીચ હય, હુઈ જુલે રાની,
 યો સોહી આપો આપ હય, કુછ ઓર ન જાની-ગેબી પુતલા
 જીવ તો નુર અરૂપ હય, વે સદાએ કાલ અમર,
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી પીયુ એક હય, કુછ નહી હે ઓર-ગેબી

રાગ મલાર—૩.

સુરીજન મેરે ઘટમે, યાદ ઉસકી કરૂં
 નમાઝમેં તો હાઝર રહું, દાયમ રોઝે ધરૂં-સુરીજન.
 બહેમ ગેર સખ દુર કીયા, દીલ રાખું હજુર,
 જાનીકી નેનુસેં દીખું, મીઠે પીયાકા બહુર-સુરીજન.
 આપા ખાના, મેં ન ખાઉ, ન પીયું કોધકા પાણી
 નીસદીન મેં રોઝે ધરૂં, જુલે તુમ અય રાની-સુરીજન.
 શરીયતકી રાહ સચ હય, જો ફરમા ગયે રસુલ
 દીલ તો લા-ગેર રહે, સોહી બાંદગી કબુલ-સુરીજન.
 લોક તો બાહર દેખ જુલે, મેરે બીતરકા કાજ
 શાહ કાયમદીન હરદમ રોઝે ધરે, હજુર પઠેરે નમાઝ-સુરીજન.

રાગ મલાર—૪.

જેને ઘેર આયો મીઠા સાહેબો તે છાનો કેમ રહેવે
 આલજ ફાટયો ચોફર, થીંગણાં કહાં કહાં દેવે....ટેક.
 આંદ તો ઉગે પુનમ રાતનો, વાદળથી કેટલો છુપાય
 રહેજે તે આંચો સાહેબો, વાંકો કેમ દેખાય-જેને.
 મસૂદ ઉલયો જાનનો, પાણી જલથંડ થાય
 ડુંગર પરવત લઈ પાલ કરે, તોયે બંધ ન થાય-જેને.
 જેની જેનું મીતરે, તે કેમ કરીને મેલે
 જેને સાહેબથી નેહ સાચો, તે પ્રેમ જેલ જેલે-જેને.

પ્રીતઢી તે લાગી પ્રેમની, મેલી લોકની લાજ
શાહ કાયમદીન ચીસ્તીને પીચુ મળ્યા, ઘયું સુખનું રાજ-જેને.

રાગ મહાર—૫.

માયા બેઠી છે વાટમાં માણસને કાને આવે
સંસાર સુખ તો એવું છે, ઘરે જવા ન આવે ...ટેક.
ના કોઈ એને વશ કરે, પૃથ્વી લીધી છુટી
નવ ખંડ ચાર છુટમાં, કોઈએ નવ સુકી-માયા.
કોઈથી વેગળી ના ખસે, કામણ મોહની કરે
મહા જળ માયા નાખે ફાંદો વેા કુવે પડે-માયા.
આપો મેલી ને માયા તણ, તે નર સાહિબ કને ગયા
એના પાસમાં જે મળ્યા, તે લટકતાજ રહ્યા-માયા.
સોનું સો વરસ રહે લોંચમાં, તોયે રજ તેજ ન મરે
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી, નેહ સાહિબ મું સાથે,
તે માયાથી તરે-માયા.

રાગ નટ—૧

સુન શીખરકી બાતાં જાને ન કોઈ
નુર હુય એર નુર હુય, ગઢકે કીંઝરે વેા મુર હુય.
એર જોર હુય જલાલીયત અપાર
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી બાતીનકી બાત^૧, જાને કોઈ ફકીર.

રાગ નટ—૨

સોઈરે ગઢ પર નોખત ગઢગઢેર
જહાં નહી પાપ ને પુન, ધરમ કરમ, ગઢકે નુર નીશાન
જહાં નહી છાંવ ધુપ દીન રૈન, વહાં અલેક તમાશા.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી સોઈ ગઢ ચઢે
વહાં નહી ઘાટ બનાવ.

રાગ નટ—૩

પીયાલકી ખાતાં જે કોઈ યુગે, જે કોઈ યુગે ઉસકુ રે સુઝે.
 છસ ઘટમેં નહીં લખારે ઉલ્લસા, દરશન ખોજત જનમ ગુમાયા
 કાયા નગરમેં તો સાયાં ખસે.

શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે હીલમીલ રહે
 જુદે નેનમે રે પુતલી હસે.

રાગ નટ—૪

તુમ સમજેરે લોકો પીયુ પાસ હય.

ઘટમે અરશ, ઘટમેં કુરસ, ઘટમેં મળી તમાશા હય.
 ઘટમેં મકકા, ઘટમેં મદીના, ઘટમેં મલાયક^૧ કુદરત રખી^૨,
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી, ઘટમે રે સાજન, ઓર લામા સખી.

રાગ નટ—૫

ઓરે લવડા લવનદી રોશનાઈ.

લવતે છને પીયુ નારે પાયા, સો મુવે પીછુ કહાંમેરે જોવે.
 સુરીજન કો તેને યહાં ન યુજા, વહાં દરશન કહાંસેરે પાવે.
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી મતગુરૂ સેવો, લવત અલેક મીલાવે.

રાગ નટ—૬

એક પલમેરે સાજન ના કરે મન ભારી

પીઠ પ્રેમકી અજ્ઞાહરે મોઈ ક્યારે યુગે, નહીં હે હીરદે ધાવ-કારી.
 દીલ કમલમે અધારા લયા, ખીના નેન કયું રે સુઝે.
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે સતગુરૂ સેવો, તો દેવે ખતાઈ.

રાગ નટ—૭

રાગ હમારે મન જોગસેં અમીક.

માયા મમતા મળી છુટી, સળહી મીલકે મનકી ઉલ્લસા ભાગી.
 કાલ, કોપ માર કાલે, મન પવનકું વશરે કીતા
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તીકું ધ્યાન જો લાગા, રૂમ રૂમ પીયુ જોલે.

રાગ નંદ—૨

નાવ જે યેઠી હુલહુન તમારી,
નખી, સુહુમ્મદ નાવ હમારી
માંધ ચલાવન હારે.

ખ્યાલ ખીર^૧ ફોડા ખુદાકે, બરકત ઉનડી પીયુ પાર પારે.

રાગ ગોડી—૧

સુન મેહલમે' એક જગકે ભેતી,
આપા છોડ કર ચીન લો મોતી...ટેક.
ખખર બાહિરકી સખ ખીસરાઓ,
સુરત ઉલટ લે ગગન 'અઢાઓ...સુન૦
પ્રેમ ખ્યાલેકી લેહર જે આવે,
સુરત અગોચર ફેડકે ભવે...સુન૦
અગમ મેદાનમે' સુરત જે લાગે,
જહાં ઇતમત્ત ગુર જગકે ભાગે...સુન૦
ભેત ભેતીકી ગુજરે આવે,
ઉસે નીરખે માંધ મતગુર કહેલાવે...સુન૦
લખ બરમ તકે ધ્યાન લગાવે,
ખીના સતગુર પીયુ ન પાવે...સુન૦
મેહર પીરકી કબુ જે હાવે,
પલમે' પરગટ દીદાર ભેવે...સુન૦
શાહ કાયમદીન ચીરતી બસ્તુ પરકાશા,
ગુર ગુરકા અબખ તમાચા...સુન૦
જત દેખુ ઉત ગુર દેખાવે,
ખ્યારે ખીના કુછ નજર ન આવે...સુન૦

૧ ખ્યાલ ખીર (અ૦ સ૦) એક મોટા મદાત્મા ગણાય છે
જેમનો સંબંધ હમેશા પાણી સાથે રાખ છે.

૨ જ્યાં જોઈ ત્યાં

રાગ ગોડી—૨

સંગે મતગુરુએ દરસ ધનીકા બલેરે પાયા,
રહેજે દીખલાયા, ઇન્ક મતર મોકુ શીખલાયા...ટેક.

તળ ખુદી સોકનં દુર ગઈ નાસી,

અખ પીયા ખ્યારેકી હુધરે ખલાસી .. સંગે

ગગન મંડલમેં ખાબ ખજતા, નુસી નીશાન વા ઝગમગતા,

ઐસી ધુમધામસે નૌશા દેખા, તાકી ખુબી પાર ન લેખા...મગે

સુરત ખ્યારી પીયા કને ગઈ, દેખ દરશન મગન હો ગહી,

ગેઝ-ના મેહરમ^૧ દીલકું ન ભાવે, દીદાર હકકા નજર ને

આવે...સંગે

ગાહ કાયમદીન ચીન્તી મુરાકબા^૨ કીતા, મુબ્તહાસે ખતરા વશ લીતા

મુશાહેદા હબુગી ફીશશેખને લાયા, ફીરગમુલ,

ફના ફીલાહહો ણકકું પાયા ..મગે

રાગ ગોડી—૩

ઓ અવડા તુ કયુ રહા લલચાય,

સુખ આનંદ તુજે બહોતરે લાય ટેક

બેટા બેટી ત્રીયા ખ્યાગી લાગે,

માવ મીનકત બહોતરે માગે-ઓ અવડાં

સદા ન રહેવે તુ ઇસી કામે,

મુવે પીછુ કોઈ નહી આવે કામે-ઓ અવડાં

ખાના પીના તુજે બહોત કુછ ભાવે,

ઘર ધ ધે મે જનમ સુમાવે-ઓ અવડાં

કુડી દુનીયા પર કયા લોલાવે,

મોત વખત તું ઘણા પગ્તાવે-ઓ અવડાં

ઇન્ન દુનીયા પર કયુ તુ મોહયા

થોડે સે સુખમે જનમ ને જોયા-ઓ અવડાં

૧ ના-મેહરમ-જેને મહાકું ન દેખાડાય તે ૨ મુરાકબા, મુબ્તહાસ

અને મુશાહેદા મા' જુવો પાવુ ૩૬૧ ની પ્રતિભા

હાર ચલા અળ તું જનમારા,
સાથ ન આવે કોઈ ત્રીયા કે ચારા-ઓ ભવડાં
ને તું જીવે ધરતી લખ કરોડ,
તોભી સ્વાર્થ દુનીયાકા ના હોય પુરા-ઓ ભવડાં
શાન કાયમદીન કહે છેડ તું માયા,
કુછ કરલે બંદગી, નખેતર હે એ કાયા-ઓ ભવડાં

શમ ગોડી-૪

સુરીજનકા તુમ ધ્યાનજ રાખો,
હાય વેલા મળ દુર કરનાખો-ટેક.
ખાહિર કે ભેમમે તો કુછ કાજ ન સરે,
સુખસે તો સાહિબ સાહિબ સખ કોઈ કરે-સુરીજનકાં
હીરસ હુવા તો સખ ઘટ છુટે,
ઈછજત લીજજત મેં જીવ ન છુટે-સુરીજનકાં
મુસલમાન હીંદુ મેં મમત ને લાગી,
નીરંજનકા નહી કોઈ સોહાગી-સુરીજનકાં
આપ આપમેં મસ્ત સખ કોઈ,
માયા મોહની યગ જગ રહ્યા મોહી-સુરીજનકાં
કાલ દૈત્ય^૧ સો સખકું બીલગા,
લોલ લાલચમેં નહી કોઈ અલગા-સુરીજનકાં
આપા પડદા ખોલે ન કોઈ,
પરગટ સાંજન કહાસે ભેધ-સુરીજનકાં
અરન સાંઈકે તબ તુજે પાવે,
નુરમેં નુર સો એક હો બાવે-સુરીજનકાં
ચાહુ કાયમદીન ચીત્તી કહે ધ્યાન ધર,
દરશન ચાહિ તો આપા બીમર-સુરીજનકાં

શમ ગોડી-૫

મુજ હરે પીયા તેરી રે આશા.
હમર દેખુ હમર પીયુ પરકાશા....ટેક.

પીયુ સાથ મુજે લાગારે નેહા,
 તું મત દીલ્યે મુજકું રે છેહા....મુજ હેરે
 ભક્ષી સેજે પીયુલરે આવે,
 ઓહી હલહન કયું કર દુઃખ પાવે....મુજ હેરે
 ભક્ષકે ચીર પર તુંહી જો હોવે,
 દુઃખ દરદ સખ ઉસકે ખોવે....મેજહેરે
 મેને જોડી હે તુજસેરે પ્રીત,
 તું અખ રાખે પીયા મેરીરે ચીંત....મુજ હેરે
 સુરીજન તેરા મુજે હેરે આખ,
 તું અખ રાખે અલગાહ મેરીરે લાખ....મુજ હેરે
 જો તું મુજકું પ્રેમ પીલાવે,
 તો ચીત મેરે ઓર કધુ ન આવે....મુજ હેરે
 ધ્યાન જો રાખે સુરીજન પાસા,
 અલગાહ પુરે મેરે હીતકી આશા...મુજ હેરે
 શાહ કાયમદીન ચીરતી પીયા તેરા હાથ,
 મન મલેચકું દીલ્યેરે સાહ...મુજ હેરે

રાગ ગોડી—૬

મત કોઈ દીલ્યો મેરે છેહ,

આજ મેરે શાહસુ લાગારે નેહ...ટેક.

પીયુલ સાથ મેં નેહ જોડ,

શીરકે છતકું કયું જાયરે હોડ,

દરશન કારણ મેં તન લોડા'...મત કોઈં

પીયુલ મેરા મુજકું રે લાવે,

પીયુલ ખીના કહો કયું પસ જાયે,

સાથે આહુખ ખીના નીંદ ન આવે...મન કોઈં

દરશન કારણ મળ મુખ ખોલા,

હીરકે ખીતર લાગન જોયા,

શાહ કાયમદીન ચીરતી ઉચ પર મોહયા...મન કોઈં

રાગ • ગોડી--૭

ખીકટ જેલ હય પ્રેમકા ભારી,

જો ઇસે બુજે વોહ શાહકી ખ્યારી...ટેક.

હસકા વન લોહુ હુવા ન પાણી,

વોહ કયા બુજે પ્રેમ કહાણી,

સો કયું હોવે શાહકી રાણી....ખીકટ૦

પ્રીત પીયા આથ જો લગાવે,

માંસ કાયાકા સબ ગલ જાવે,

પ્રેમ કહાણી સે ઉસકુંરે પાવે....ખીકટ૦

મુખ તંન ચાતા જો સબ જોવે,

નીંદ ભર એક પલક ન સોવે.

દરશન શાહકા તબ તું જોવે...ખીકટ૦

શાહ બટરફીન^૧ શાહ કે ખ્યારે,

શાહ ફરીદ^૨ જો પીર હમારે,

મોઇનુદ્દીનને^૩ પાર ઉતારે...ખીકટ૦

શાહ કાયમદીન ચીસ્તીકું જબ જોગ મુઝા,

જેલ પ્રેમકા ઉને કુચ બુલ,

એક બીના ન દેખા દુલ્લ....ખીકટ૦

રાગ ગોડી--૮

મોહી ઘર ચીના મોએ મોહી ઘર ચીના,

જહાં નુર દર્શન હય મોએ મોહી ઘર ચીના-ટેક.

એર ઠોહુકા બાત્રા નહી, જહાં આપો આપ હે મીતા,

તોશન હુઈ અબ દુર કીયા, ધ્યાન ધણીકા લીના,

શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ગગન ચઢે, સુરત નીશાન ગાડ લીના-માટી૦

૧. જટરફીન બાત્રા એ પીર કાયમદીનના. પિના-આપ દના.

૨. ફરીદ સાહેબ પીર કાયમદીનના એક મદાન વડીલ દના. ૩. મોઇનુદ્દીન

એ અજમેરે મરીફતના ખ્યાલ સાહેબ છે. ૪. ગે.

રાગ ગોડી--૯

પીયુ આતે નહી કયું મુજ ઘડું....ટેક.
 તુજ ખીન મેં તો ફીડું રેં દીવાની,
 બરસ જૈસી એક ઘડી....પીયુ૦
 આપકી આપ રંગ રલીયાં માને,
 લેગી સુતે ખીચ મડી...પીયુ૦
 સમર સમર પીયા તુજ ખીન,
 લેખન ગયો મેરો ઝડી....પીયુ૦
 થોડામા વાએદા તુમને કીયા થા,
 અખતો બેર હુધરે બડી....પીયુ૦
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી દરશન કારણ,
 પુલો સેં તો સેજ ભરી....પીયુ૦

રાગ ગોડી -૧૦

જૈયો કયું નરે બોલું મેં હસ કર ..ટેક.
 સાજન મેરે મંદીર આયા,
 રાખું ખાંહી પકડ કર ..સૈયો૦
 મુખ વચન તો પીયુલ દેરે,
 લીખ રાખું દીલ ચીત પર...સૈયો.
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ઘુંઘટ ખોલા,
 પીયુ આયે મુજ ઘર....સૈયો૦

રાગ ગોડી--૧૧

પીયા જગ બુલાયા આપ છુપ કર ..ટેક.
 મુશલમાનકું મકકા બતાયા,
 હીંદુ કું બુલાયે છુત પર....પીયા૦
 દોનો મીલે બુલે પરે,
 યાત્રી અવત્રી મત કર....પીયા૦
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી મરમ સો બુલ,
 કાલા દીલ સે ખોજ કર....પીયા૦

રાંગ ગોંડી—૧૨

તેં તો ઘાટ ઘડા ખીન થંભકા...ટેક.
 સાતું આસમાન અધર જો રાખે,
 મરમ સો ખુજો તું તનકા....તેં તો ઘાટ૦ .
 તેરી કુદરતકા પારજ નહી,
 દેખત જો ચમકા....તેં તો ઘાટ૦
 શાહુ કાયમદીન ચીસ્તીકા કોણુ આશરા,
 ખખર નહી ખુદ તનકા....તેં તો ઘાટ૦

ખારમાસી.

એક અગમકે ખાગમેં ખ્યારા સો મેરા ચાર હય,
 સુખડેકી ખુખી કયા કહું, નુર જહોત શુદ્ધઅર હય....ટેક.
 શુદ્ધાર નુર જહોતે ધણા, પ્રીતમ પીયુ પરકાથ હય,
 જાણે વાં અનહુદ તુર જો, ખુખી તમાથા આસ હે.
 કહું પીયાકે! આઈ મેં ઉસ ઠંડ રૂત કે માસકું,
 દીદાર દીખલાવો મુજે, પુરે સો મનકી આશકું.
 પહેલા જો મહીના કારતક, સુન મેહલમેં પ્રીતમ પીયા,
 ઉસકું કોઈ દેખલાવ મુજે, કાંપે ધણા મેરા હૈયા.
 હૈયા મેરા કાંપે ધણા, કહો મેં જોકીલી કથું રહું,
 ભરથાર ખીન અખરે મૈયાં, દુખડા સો મેં કીતના સહું ..મેક૦
 સૈયાં દુખ મીટા થકે સેજું નહી આયા સખી,
 અખ ઠંડકી લેહેરાં ધણી, સાવન ખીના આવન લગી.
 લગે કલેજે ભાલે સો અખ ઇશક કે કારી મુજે,
 પીયા ખીના કે ધાવતો દીદાર ખીન કેરે ખુજે....એક૦
 દુસરા મહીના માગસર, સુનમેં અજાયબ નુર હય,
 પ્રીતમ પીયાકે દરમકી, કયા ખુખી તો ભરપુર હય.
 મોઈ રાહ દરદ હેગા મુજે, સેજે નહી આયા મનન,
 દીન રેન મુજે ગમવા નહી, હરદમ કદે ઉચકા ભજન.

ભજન અજાંપા ચાલ હય, નીંદ્રા નહીં પણ ભર મુજે,
 જીવડા તડપતા હય ઘણા, સો મેહર નહીં. આવી તુજે.
 જપું તુજે, જીવડા મુજે, થંડી ઘણી સો આજ હય,
 દીદાર દીખડાવો પીયા, તુમસેં હમારા કાજ હય...એક૦
 તીસરા જે મહીના પોચકા, મેદાનમેં જલકે નીશાન,
 દીદાર ઉનેહી પાયા હે, જીને છોડા આપા ગુમાન.
 ગુમાન મેરા મીટ ગયા, આજીજ ઘનીમો મેં હુઇ,
 મારા કરોધ ઓર કાલકું, છોડી મેં દુતીયા ઓર હુઇ.
 હુઇ નહીં મુજમેં હવે, અધવૈન^૧ કે ઘર બાસ હય,
 દરશન બીના જીના મુજે, હરદમ સાંસ ઉમાસ હય.
 સાંસ નીકલ કર જાયગા, આવો પીયા સેજે તુમે,
 દીદારદી બેદન^૨ હુઇ, કહો સખી કીતીક ખમે...એક૦
 ચોથા મહીના માહકા, અગમ અગોચર લાલ હે,
 વોઇ ઘર ચલનકી રાહમેં, ઉલટી મુરતકી આલ હે.
 આવે જે કાસીદ વહાં દોઇ, લેજું સંદેશા લીખ કરી,
 અખ મેહર તુમ મુજપે કરો, બેદન^૩ મીતમ મુજપર પડી.
 મીતમ પડી મુજપર ઘની, જાહેર મો હે તુમકે પીયા,
 અખ આજીજ કર કહું પીયા, કાયર હુવા મેરા હૈયા.
 જીવડા મેરા તુજ બીન તપે, જપના પીયુજ મેં કરું,
 અખ થડ બી પુરી હુઇ, આયા નહીં મીતમ ધરું....એક૦
 કાગણુ મહીના પાંચમા મુનમેં, અજળ ઝનકાર હે,
 બાજે વાં અનહુદ તુર સો, દરસન તુર દીદાર હે.
 દીદાર બીન ઘેલી ભઇ, તનમન હુવા અખ જે ખખર,
 દે દે દીલાસા મેં થકી, કેતા કરે જીવડા સખર.
 કેતા કરું મખર હવે, તનમેં મેરે હોલી જલે,
 નખ સખી સાજન મેતી, આપ આપમેં રૂલીયાં કરે.
 રૂલીયાં કરું તો કેમી મે, માજન નહીં મેરી કને,
 હુખડા કહું કીમ જોલ ક૦, જે કોઇ મેરી બેદન સુને...એક૦

ઇફા મહીના ચૈતરા, ચતુર ચિતસેં સુન હજુર,
 આંખો સે હાજર એન હે, પલ ભર નહી હે ઉસમે દુર.
 દોરી લગી તુજ ધ્યાનકી, મુજકું ઘનેરા ભાવ હે,
 દીદાર દેખલાવો મુજે, દેખનકા દીલકો ચહાવ હે.
 ચહાવ નહીં દુનિ મુજે, દીદારકા અખ ખ્યાર હે,
 લાવે મના કર પીયુકું, એસા નહીં કોઇ ચાર હે.
 દીલખર નહીં એત્રા કોઇ, ઇતના કરે મેરા સો કામ,
 ઇસ ધુપમે જલખલ ગઇ, સખ મેરી ઇસ તનકી સો ચામ'....એક૦
 વધશાખ મહીના સાતમા, સુન જોત સો દેગી ઘણી,
 સુરા પુરા જો હોવે તો, દેખે નજર કર ઉસ લાગી.
 ઉસકે ઇશક કીરે મુજે, લાગી કલેજે ચોટ હે,
 દીદાર દેખનકા મુજે, સોખ અય પીયાણ ખહોત હે.
 ખહોતેક બોલી ખુબહ, કોયલ પીયુ પીયુ કરે,
 તોતા તો જોલે બાગમે, પાંતે તો અડુકીં ઝરે
 ઝરે સો અખ જોળન મેરા, પીયા ખીના પીંડી ભઇ,
 પીયા ખીનાકી બેદના, કીનકીનકું મેં કહુરે સહી?...એક૦
 આઠમાં મહીના જેઠકા, ઉદણુદ સો એસા જોલ હે,
 અગમ અગોચર ચીનના, આશક દે મન તો સહેલ હે.
 સેહેલા હવે અખ હે મુજે, આવો પીયાણ ખ્યાર ઘર,
 કુરખાન કર ડાહું હવે, તન મન સો મેં તેરે ઉપર.
 ઉપર અગાંન પટે ઘણી, તિલ ભર નહીં વાં છાંવ હે,
 કહોને મુજકું કોઇ હવે, પીયા સો મેરા કહાં હે.
 કહો કહાં પીયા મેરા, જાઉં સો મે ઉસ ગામકું,
 પલમેં લંહુ અખ ચીન મો, અગમ અગોચર ધામકું....એક૦
 નવમા મહીના અય સખી, જરાંકા અખ હંગામ હે,
 સુન માર્હી જોત ઝલકે ઘણી, અવાહ ઉસકા નામ હે.
 ઝરમર વરસે મેવલા, જોર મોર ટઉકારા કરે,

બીજલી નો ચમકે વહાં ઘની, બાદલ ગગન ઓ ગડગડે,
 ગડગડા બાદલ સખી, પંખી સો માલુમેં રહે,
 પંથી સો અબ પંથ ના ચલે, આપ આપ કે ઘરકું મહે.
 આપ આપકે ઘરમેં સખી, કરે ઓ રંગ રલીયાં સહી,
 દીદાર ખીન કલ ના પડે, પીયુ પીયુ કર પીલી લઈ....એક
 હમમા મહીના આવણા, સુનમેં તો નુર પરકાશ હે,
 બાળે અનહદ નુર વાં, પરગટ તમાશા ખાસ હે.
 ખાસા તમાશા પીયુકા, દિખલાઓ કેઈ મુજકું અખી,
 ભાગે ત્રણા મેરીરે, દુખડાં ને દુર ભમે સખી.
 સખ મીત સહેલીયાં ભય કર, પીયા કે તઈ યું કર કહે,
 આજુજ અરજ યું કર કરે, એક બાર તુમ દીદાર દો.
 દીદારકી આશા ઘણી, આવો પીયા હીલમીલ રહે
 હોનું ને મીત એક જગ હો, દુખ સુખકી ખાતાં કહે....એક
 ભાદરવા મહીના અખીયારમા, જલમલ નુર અગમમે,
 ને કેઈ દેખે ઉસકે તઈ, ઉસકો તરબૂ ના લગે.
 ભાગે ગગન ગાજનકું, બીજલી સો ચમકારા કરે,
 દાદુર પોકારે પીયુ પીયુ, પંખી છકર હરહમ પડે.
 કરતે હુય પંખી સખ છકર, કુલખી સો અબ એતી કરે,
 એહલીરે સો ભાદવકી ઘણી, પલમેં નદી નાલે ભરે.
 ભરે નદી નાલે સખી, ગયા સો ભાદવ માસરે,
 પ્રીતમ પીયા કે દરસકી, હજુ મુલે દે આશ. એક
 આપા મહીના ખારમા, આસો સે આપા પાઈ અબ,
 સુનમેં જલકે નુર ને, દેખા દરસ દીદાર મગ.
 દીદાર દેખા વહાં સખી, અગમ અકાશ મેદાન હુય,
 બાળે અનહદ નુર વહાં, જલકે નુર નીશાન હય.
 દીદાર નુરી જલમલે, અનહદ વહી અપાર હય,
 ચુન પાઉ ઉસસેં ઘડી, કેમા અનેક અગકાર હય.

ખીજેગ ઉસ કારણ કીયા, કહેનેકું નાહીં ખુબ લગે,
બારે માસ હીલમીલ રહેં, પરકાશ નુરી અગમગે.
અગમગ દેખા નુરકું, ઠંડા હુવા મેરા શરીર,
તનમન હુવા હે સાફ જો, જેસા હુવા નીર્મલ મો નીર....એક૦
ઇસ બાર માસીમેં ઠહા, અગમ અકાશકા બયાન,
ચીન લે જો કોઇ ઉસ લેઢકું, સો દેખલે નુરી નીશાન.
શાહ કાયમદીન ચીનકે, લીયા અગમ સુનમેં સુકામ,
હઝરત નખીદી મેહુરમેં, કહે હેં મહીને જો તમામ.. એક૦

રાગ કેદયાન—૧

દેખોરે દીકાર ચાંહી, મુવે પીછુ કુચ નાંહી,
અગોચર ફેડ કર મુરત ચલી, જા પોહિંચી બીચ અરશ મેદાન.
પ્રહમ રૂપસા તેજ અપારા, ઉસમેં કર રહી અનેક જોત અબકાર,
સુસલમાનકું મુઘીં જુલાવે, હીંદુકું બમન લામે બતાવે,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી સુન શીખર ચઢે, દેખા અલેક ઐન હો રહે.

રાગ કેદયાન—૨

જો, દરશન માંહીહે તેરે, બાહર બાહર કયા મારે ફેરે,
“વશી અન દોસે કુમ અફલા તુષસેરન”^૧ હકને કહા, નહીં સમજણ
કયું લેરે.

“મન અરફા નફસહુ”^૨, હઝરત બાલે ખોજ દીલમાંહી તેરે,
“નેહનો અકરબો ઇલચહે”^૩ રખ ફરમાયા, હુ નજદીક તેરે
ચેહુરમ ફેરે.

શાહ કાયમદીન ચીસ્તી, નાસુત, મલકુત, જબરુત, હોડ લાહુત
હો રહેરે.

૧. ખુદા કહેછે કે હુ તમારા સ્વાસ્થમાં છું પણ તમે જોતા નથી.

૨. જો પોતાના નફસને ઓળખ્યો ૩ ખુદા કહે છે કે ‘હું’ તમારા ગળાની પોરી નમથી પણ પામું છું.

રાગ કલ્યાણ—૩

યહાં ધનનં ધનનં ઘોર બાળે, દસમે મેહુલ નીરંજન ખીરાળે,
 નેહુર બાળે, નેહુર બાળે, બાળત ધુંધરૂકી ઠોર,
 પીયેર છોડ સાવરે ચલી સુંદર સો કર લટકા,
 શાહ કાયમદીન ચીરતી હારે. ઇશકમે કર રહે કલોલ^૧.

રાગ કલ્યાણ—૪

ઝલકે નુરા તેરા, બાળે જોર તુર ઘણેરા,
 ઇઝઝત છોડ લીઝઝત તજે, દરશન દેખ તન ખીલે.
 ઘટ ઉજવાલા તેજકા હુવા, જોડ નૈન પીયું દેખે,
 શાહ કાયમદીન ચીરતી પીયુજ પાયે, હો એકાએક મુખં જોવે.

રાગ કલ્યાણ—૫

ધનન ધનન બાદલ બરસે, બીજલી સો ચમકે ચોર મેહ બરસે,
 એ સખ લટકે સાંઈ તેરે, ધરતીને પહેના રંગ રાતા ચોલા.
 ડુંગર પરવત સખ ખીલે,
 શાહ કાયમદીન ચીરતી સદા મુખી જોલે પીયુ પીચારે,

રાગ કલ્યાણ—૬

સાજન આવો મેરે ઘર,
 જો શાહ આવે મેં સેજ ખીછાવું, કપડે પહેવું રંગ લાલ,
 અત્તર અખીલ ગુલાબ તન છાંટું, શણગાર કરું લરપુર.
 મોહ જો લાગા સાથે સાહેબ સું કયું કરતે ના દુટે,
 ઉમેદ અલાહને કી પુરી સુંખકે કારન ગિરેહ^૨ ના દુટે,
 શાહ કાયમદીન ચીરતી દરશન પાએ તૃણારે મનકી બાગી.

રાગ કલ્યાણ—૭

સુરત લગી પ્રીતમમે, અપને સાહેબકું મેં ના છોડું.
 મોહ જો લાગા સાથે સાહેબમે, વો કયું કરતે ના દુટે,
 ખાંત બરાનરે અલાને કી પુર્ગી મો લખ કાન કરો ન દુટે,
 શાહ કાયમદીન ચીરતી દરશન પાયે, અખ તૃણા મનકીરે બાગી.

રાગ 'કલ્યાણ'—૮

યાં મેહવાસ માર ચેતો,
જલે ઝપટે સો કામઠા કરો, ચોર ચકાર મળ ગામ છોડ લાગે.
અળ ઇશકકી ફાળ લે ગયે મેદાન,
બાર પુરસાંડી સે હે બંદ અંપા.
અળ પ્રેમકી આકે દેવે ઝાલ,
શાહ કાયમદીન ચીરતી ચોર સરદાર માર ડાલે
અળ લે નીશાન ચઢો નૌખત બાજે.

રાગ 'કલ્યાણ'—૯

પુલી ખોઈ નુર પાચારે,....મોહો.
ઇસ્કે ઇલાહી જળ ઉઠ જાગા, પુલી પણા સળ દુર લાગા.
અહનદ શોર હો રહે, લમકાર જાગારે,
અવલ આવે હઝરત ખ્યારા, તાસે આશુ' પ્રુળ શોર સારા
અલેક નીરંજન સળસે હય ન્યારારે....મોહો
સુન શીખરપર સાંઇકા ખાસા, સતગુરુ મેહરે ભયા પ્રકાશા,
ઝગમગ દેખા અલેક તમાશારે....મોહો
નામુત, મલકુલ, જખરૂત ચાર, સફર બે કીયા જા હે કીરતાર,
લાહુતમે' હો રહે એકાકારે....મોહો.
શાહ કાયમદીન ચીરતી પુલી બુલાઈ, બેખુદ હો અંત દેખારે સાંઈ,
નુરમે નુર મીલા જહાંકા તાંહીરે....મોહો.

રાગ 'કલ્યાણ'—૧૦

નૈનમે' સો બસે ખ્યારા રે બન,
પીયા મેરે ઘટમે' મેરે મન લાવેરે બન.
મીઠા લાલન મળ મન લાવે, દરશન દિખારે સળ ખો બન.
આપા બીચ હય સો કયુ' કર પાવેરે બન.
બાહર દુહે તુજે પાવે નહાં, મીઠા સુરીજન નહી ચોર કાંમ,
મુજે જાની પીયુ ઘટમેરે બન.
જંગલ સેવા ને ચુન ખાયે પાંત, માલા કીચન્દીસ ઉગડીયાં ધાન્ડી
જોગ જોગ ન પાવેરે સાંઈ બન.

શાહ કાયમદીન ચીસ્તીકેહ સમજાવે, દરશન ચાહવે તો મન વશ લાવે
સેવોને સતગુરૂ પીયુષ મીલાવે.

રાગ કલ્યાન—૧૧

ધુંધટમેં કયું બુલેરે.

પીયુષકું ડુંડતે જનમ ગુમાયા, દીલ ઘટકા મરમ કો ન પાચારે,
લેગી સન્યાસી સખકો મમતા, દર્શન ઘટમેં ફીરે બુલા લમતારે.
મુઠ્ઠાં, કાઝી સખ ડુંડે ડુંડ હારે, ખુદીકી અંદર પ્રીરે મસ્ત સારેરે
આપા પરદા છુને સખ ખોયા, દર્શન શાહકારે પરગટ લેયા,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે સમજાવે, સેવો સતગુરૂ પીયુષ દેખાવેરે

રાગ કલ્યાન—૧૨

તુમસેં લગા હય મુજે ઇરક પીયા મજનું મીસાલ,
શરીન ઉપર ખુશરૂ પ્રીદા, મોહ મુહબ્બત અઝ ખુદા.
યા ઇલાહી તુજ તર્ફ દીલ હે રબુ મજનુંકી મીસાલ,
ખાલે ખલે કહીં ભાંતકે, દીદારકા દરીયા અપાર.
દેખી જલાલત તુરકી, સદ્દ બુલ કે મજનુ મીસાલ,
ખુદી, ગેર, દો શીયાતીન^૧, લે ઝેર કર કાલે ઇશક.
માગુકે ખીન દુલા ન લાવે, મુજકો મજનું મીસાલ,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ઇસ્કઝે માગુકકા પાયા જમાલ,
ઉસ દરસકી મુજકો ખુબી ખ્યારી લગી મજનું મિસાલ.

રાગ કલ્યાન—૧૩

ભુરકી યાલીહ મુજે દર્શન કેરી સાજન તુને.

મોરલી બલખ તુરકી, મંતર પદા દીદારકા,
બહુદી નેરી દીલ કીસુકા, લીરમા લીયા સાજન તુને.
તું કામરૂ બે દેશકા કહેલાવે, ખાઝીગર બડા,
ખાઝી તુર દેખલા મુજે બેખુદ કીયા, સાજન તુને,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી પ્રેમસે પાયા દરસ કીરતારકા,
તુજ લેજમેં મોહું મીલા નીર્ભય કીયા સાજન તુને.

રાગ કલ્યાણ—૧૪

પ્રકાશ દોલન હય મુજે નીરખું અગમ હંરદમ હમુર,
ધરી સુરત યું સો રહે ગઈ વરમંડ ફેાડકે,
દેખા તમાશા નુરકા બરપુર, સાંઈ હરદંમે હમુર.
હુદ બેહુદ છાંડકે અનહુદ તમાશા પાયા,
પાંચ પચીસ છુપ ગયે લાગી સુરત હરદમ હમુર,
શાહ કાયમદીન ચીરતી મગન હય, કુલે અગમ આકાશમે,
બંધન કરમકી ખુલ ગઈ, દેખા દરસ હરદમ હમુર.

રાગ કલ્યાણ—૧૫

લગન લાગા હય મુજે દોલન સેતી, અળ કયા કરૂં,
લોક તો વેરી ઘણે, પીછા ના છોડે એક ઘડી,
પ્રેમ ખ્યાલા બર પીયા, શુધ ખુધ ગઈ અળ કયા કરૂં.
જે મેં ઉન સેતી લડું, તળ સાંયાં રૂઠે મુજ સેતી,
યે તો બડી ઉલજન પડી, કહે સો પીયા અળ કયા કરૂં,
શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે, જીવત મરતક હો રહે.
કશાડ સો મિન્તાં^૧ કીયાં^૨ ઘટ ઘટ પીયા અળ કયા કરૂં.

રાગ કલ્યાણ—૧૬

દરસ બાતા હય મુજે જાને ન હઉં પ્રીતમ કે તમ^૩,
હાવા પડા, બાતા નહી, પ્રેમ ખ્યાલેકા મુજે,
દીલકી પીટારી હાંપકર રાખુંગી મેં પ્રીતમકે તમ.
કામજી બનાવું પ્રેમકી, જીરફી સુરતકી કાલ કર,
લાલચ લગાઉં યાદકી, લીરમા રખું પ્રીતમ કે તમ,
શાહ કાયમદીન ચીરતી પીયા, મીઠા લગે મુખડા તેરા,
જતન કર રાખું સદા, નેનું મહાં પ્રીતમકે તમ.

રાગ કલ્યાણ—૧૭

મોહન મારા મુજે ખંજર પ્રીતને લાલન તેરી,
ઈસ્કને મારા હય મુજે ફરીયાદ મેં કીમકુ, કહું.

દસ બીના બેઠાવ હું, મુરત દેખા લાલન તેરી,
તુજ બીના પીયા મેં કયું રહું, લાગા ઇસ્ક કારી મુજે,
તુઇ બરા કીરતાર હય, મેહર કરે લાલન તેરી,
તન મન મેરા તુજ બીન તપે, અબ કેસા તો જીવન બને.
મેહર નહી આતી તુજે, જાપના કરૂં લાલન તેરી.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે, પીયા એતી ખેચ ના કીજયે,
કોણ હુમારા આસરા, કુદરત બડી લાલન તેરી.

રાગ કલ્યાણ—૧૮

મીતમ પ્યારા હય યહાં કીસ વાસ્તે દુર જાય તુમ,
દીલ દરીયામેં જોજ કર, પાવેગા તું યાંહી સેતી,
કુદરત સારી ઘટમે હે કયા કરને દુર જાયો તુમ.
દસમે મહેલ નીરંજન બેઠે, દેખું દીવડી નેનાં જોડ,
એકજ તુકતા હોડ હો; હે જોન મલ દુર જાય તુમ.
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે, સાગી એકા એક હો રહે,
જોડે સો હેગા પીયુ, જોર જોર જગ ના જાયો તુમ.

રાગ મારૂ—૧

ગગનમેં બાજે અનહદ ધોર, ખુબ ઝલકે તમાશા જોર....ટેક.
ગગનમે અગમ કોટકે દીંગરે ઝમકે, જોર માંહી બરા હે તેજ
આદે તબક પર સાંઈ બીરાજે, મુન શીખરકી સેજ....ગગનમેં
ઇસ્કે આકમ મન વશ કરે, જોર ધ્યાન મુરતકા લે,
જીરમ^૧ જુલ જો હસમીર^૨ હોવે, તાકુ દર્શન દે...ગગનમેં
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ખુદ જુલ, લીયા મો જોખુદ ધ્યાન,
અહેમદ નખીત્ર બેટ કર, જાઇ મીલે મુબદ્દાન^૩....ગગનમેં

રાગ મારૂ—૨

અગમમેં ઝલકે સો તુર, હાંદે કોઇ પોહોંચેગા નર મુર....ટેક.
જાણ અનહદ તુરકા બાજે, ઝલકે તુર નીશાન,
જહાં ન પહોંચે મઝાયક મુરમીઝ^૪, એમા હય મેદાન-અગમમેં

જહાં નહીં રંગ રેખ, ન રૂપ હે, વહાં હે અલેકે પ્રકાશ,
મુઠકે નાકે જેસી ઝીણી રાહ, વામે સેં હો કે જાના આકાશ-અં
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી અપા ભુલાયા, ચલાઈ ઉલટી ચાલ,
મન વશ કર ગગન ચઢે, દેખા પરગટ લાલ....અગમ મેં

રાગ મારૂ—૩

સુરીજન સેજે મેરી આવ, હારે મુજે દેખનકા હે ચહાવ....ટેક.
મેતો પીયાસી સુરીજન કેરી, મુજે હે તેરી આશ,
તું તો મેરા દોલા પ્યારા, તો તુજે રાખું પાસ....સુરીજન
ચુવા અંદન અંગ લગાઈ, ડાહું જોખન વાર,
ધુળી કરતે સુરીજન પાંઉ, તો મેં ઉતરું પાર....સુરીજન
ચુન ચુન ઠલીયાં હાર જો અંધું, રાખું એસા નેહ,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ઠલીયાં માને, દરશન તેરા દે....સુરીજન

રાગ મારૂ—૪

તબોલી દે મુજે બીઝરે વાલ, હારે તેરે પાંતુમે રંગ લાલ....ટેક.
જો પાન ખાઈ તો રંગ આવે, મુજ મન તેરી આસ,
ખાંહી પકડકે સાંઈ મનાયું, રૂપ દેખું ખાસ...તબોલી.
કાથા ચુના ઇસે લગાઈ, દીલુવે ખાસે રે પાન,
અંતર કુચ હુચ જો ટલ જાવે, હોવે શાહકા માન...તબોલી.
પાંતું પુલુ માંડવા યાયા, રંગ હે પાંતુ ચાલ,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી બીઝા આખા, ફેડો હે મેરે નાથ...તબોલી.

રાગ મારૂ—૫

કાયામેં ચોર જસેરે અથાગ, જો છૂતે વો નગરી તાઢે બડે
લાગ....ટેક.

હતીયા ધાડવત^૧ નીસદીન હુટે, અહકાર પલ ન જાય,
કામ, કાધ દો પીછું લાગે, કીતી કમાઈ સખી ખાય-કાયામેં
પત્યું ચોર તો પ્રપચ જોલે, જીન જીન બારે વાટ,
ન : ચડે તો લાલચ હુટે, માયા ન જોડે ઘાટ-કાયામે.

ચેતન પુરૂષકી ચૌકી રાખો, મન પવન ફરો હાથ,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી પીચુછ પાવે, ચોર જાવે સખી નાહ-કાયા.

રાગ મારૂ—૬

તળીળ^૧ ખીચારા કયા કરે, જો ઘાટ ઘડીયા તે પડે...ટેક.
દારૂ, દરમન^૨ પહોતી હય, દુઃખ દરદ. સખ છાંડે,
હયાત પર સખ કારગર^૩ લાગે, દુટેકુ નવ સાધે-તળીળ.
આપકી કરણી સખ કર દેખે, વાઝેદા ચલાવે પહોત,
દમ ઉમરકે પુરે હોવે, ન છોડે અળ મોત...તળીળ.
જો દમ હેંગે ઇતને જીવે, અધીક ન જીવે કોઈ,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહો સમજો લોકો, એક પણ વધુ
ન હાથ-તળીળ.

રાગ કહેરબા—૧

ઉત્તરી ચાલેરે દીદાર પાયા, પડદા ખીચકા લે દુર ખીસાયા...ટેક.
ચીન લીયા અણાહ મોહી મેદાન,
જલમલ જલમલ જહાં જલકે નીશાન,
વાંહી લગાહે નીરંતર ધ્યાન....ઉત્તરી૦
તન મનકી જળ મુખીયાં ભુલાઈ,
સુરત ઉત્તર લે મુનમે ચલાઈ,
લહેર પ્રેમકી રૂમ રૂમ આઈ...ઉત્તરી૦
અગોચર ફાંડકે સુરત ગઈ,
લેહેર પ્રેમસે અલમસ્ત ભઈ,
જહાં દેખું વહાં વહી વહી....ઉત્તરી૦
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી આપા ભુલાયા,
પરગટ નુર અણાહ દર્શન પાયા,
ધ્યાન નીરંતર પીયાને લગાયા...ઉત્તરી૦

રાગ કહેરબા—૨

સુરત સેનેરે ગગન ચઢ ગઈ, દેખ દીદાર મગનરે લઈ...ટેક-
 અખ ધ્યાન ને લાગા મોહિ અગમ આકાશ,
 સતગુર મેહર નુર લાયા પ્રકાશ,
 ગગમગ દેખા નુંર અલેક તમાશા....સુરત૦
 મોકો પાયા મુજ મહી લગનસે,
 હકને કહા “વશીઅન ફાસેકુમ અફલા તુખ સેરન” સે
 “વજદ-તો રખી જે રખી” મગનસે....સુરત૦
 શાહ કાયમદીન ચીશતી ખુદી બુલાયા,
 બિખુદ ધ્યાન ધણીસે લગાયા,
 ધ્યાન લગા ધણીમે ‘મીલાયા....સુરત૦

રાગ કહેરબા—૩

મેરી સૈયોરે મેં તો ઘુંઘટ ખોલા,
 કયું હો રહું મેરે સાંઈસે અખોલા....ટેક.
 કાજલ નૈનુ મેં લર લર બાયા,
 કરતુરી કેસર ઘસી અંગ લગાયા,
 સોઈ લટકા મેરે શાહકુંદે લાયા....મેરી૦
 પીયુછ સાથે મેને નેહ લગાયા,
 ચોક્કી પ્રેમઝી અલાહ મુજ તન લાયા,
 મીંતારે સાજન મુજકુંદે લાયા, ...મેરી૦
 શાહ કાયમદીન ચીશતીએ ને ઘુંઘટ ખોલા,
 મેં શુન પેહુના મેરા અતલશકા ચોક્કા.
 મેરા સાજન મેરે હીરદે ખોલા...મેરી૦

રાગ કહેરબા—૪

દોલન ખ્યારે આવો ને ઘર મેરે,
 મેં બઝબઝ બધું સુરીજન તેરે....ટેક.
 ને તુ આવે પીયા તો મેં બઝબઝ બાઈ,
 અગર વાંદન ઘસકે અંગ લગાઈ,
 યું બી કરતે મેં પીયુછરે પાઈ....દોલન૦

પીયુષ મેરા જો મુજકુંરે લાવે,
 મન ચીત મેરે ઓર કુછ ન આવે,
 છસ ઘર પીયુષ સો કયું દુઃખ પાવે....દોલન૦
 સુરીજન સેતી જો અંતર જોવે,
 એકાએકી જલમેં જલ હોવે,
 તો મુખ દર્શન શાહ કા રે જોવે....દોલન૦
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી જો ચેલીરે તેરી,
 ભઈ સોહાગન મેં પીયુષ કેરી,
 નીત ઉઠી આવો પીયું સેજેરે મેરી....દોલન૦

રાગ કહેરખા—૫.

ખાતાં શાહકીરે મુજ દીલ લાયાં,
 સાજન પાઈ મેં કહુંરે બધાર્યા...ટેક.
 સાજન મેરા અલ્લાહ મુજ ઘર આયા,
 ધન સોહાગન લે કંઠ લગાયા,
 અખ ફલીયાં માનું જો સુરીજન પાયા....ખાતાં૦
 તન મન સેતી છને સખ દુઃખ જોયા,
 ઉસ પીયાકું મે નૈનુંરે જોયા,
 સો રે નૈનું પર પીયુષરે મોહયા...ખાતાં૦
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી જો સેજ સમાઈ,
 સુરમા શીતલ લે નૈનું મેં સાઈ,
 તન મન જોખન મેરે પીયુ પર વાઈ....ખાતાં૦

રાગ કહેરખા—૬

દોલન મેરે ઘર આયેરે આજ,
 ધુંધટ જોલું મેં દરશન કાજ...ટેક.
 પુલ ચંબેલી અલ્લાહ જો મેં મંગાઈ,
 હુસેની સેહરા ઉસકા ગુંધાઈ,
 અખ દાવદી ચાવદી શાહકું પહેનાઈ....દોલન૦

૧. પસંદ પડી. ૨. દાવદી ચાવદી એ એક જાતના પુલ છે જેને ચુસદાવદી કહે છે. તે પુલોનો હાર પહેસવવા વિશે છે.

ચોલા, ચીર સખ નવ રંગ-લીના,
હાથ અંગુઠી ઓર લાલ નગીના,
સહેજે રે આવો ફીર પહેનું ઝરીના....ઢોલન૦
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ને કંઠ લગાવે,
રાજ નખી મોહંમદ મીત સો લાવે,
સેજેરે આવો ફલહન બલખલ જાવે....ઢોલન૦

રાગ કહેરબા—૭

દીલકું જોળે પીયુજ સો પાવે, ઓર જગ દુંઢન કાહેકું જાવે-
જીને દુંઢા ઉને પીયુજ રે પાયા,
એકજ નુકતા લે દુર ખીસાયા,
અળ રાવ આવને^૧ પરગટ આયા...દીલકું
તપસી તપને બહાત કમાવે,
જેન દીન માલા માણકે પ્રીરાવે,
નેગ જાગે ના પીયુજ રે પાવે....દીલકું
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કહે ને મન વશ લાવે,
માર ચોરકું ઘટ અમલ બજાવે,
સોહી સોહાગન ઘર સાજન આવે....દીલકું

રાગ કેદારા—૧

જળ લીતર સુરત લાગીરે, તળ ઝડમલ જોત પરગટ જાગીરે-
ખીચાર મનકા જળ લાગારે,
તળ ધ્યાન ધીર લેહે લાગારે,
તળ અગમ અગોચરકા જોલ જાગારે....જળ લીતર૦
વીસવાસકે ઘર સુરત આપરે,
સતગુર કુંચી પર લેહે લાપરે,
તળ અગમ અકાશકી ણસ્તુ પાપરે...જળ લીતર૦

જળ ખીસરા આપ ઘીચારાદે,
 તખ આંકત્રી ઉતરી પાસારે,
 અરશમેં દેખા તેજ અપારાદે....જળ લીતર૦
 અરશ મેં તુર પરકાશારે,
 ઉપર બાળે તુરકા ચોંસારે,
 કાયમદીન મુરાકેબા કર દેખા તમાશારે...જળ લીતર૦

રાગ કેદારા—૨

થોડેસે મુખ લીએ કયા જનમ શુભાવેદે,
 પીછું હારે જનમારા તો પસ્તાવેદે...ટેક.
 આવ દુનીયામેં ખાયા પીયારે,
 છવા જળ લગ ભોગ રસ લીયારે,
 છવા નાહક ગયા નહીં મુખ કીયારે....થોડેસે૦
 સ્વારથકી હે સખ સગાઈદે,
 અસ્તરી, બહેન, ફરઝંદ ભાઈદે,
 કોઈ કામ ન આવે બાપ માઈદે...થોડેમે૦
 સવાઈકે કારણ અસ્તરી સેવેદે,
 નેદીમેં ન ભાગ દેવેદે,
 બદીકા હીસ્સા ન બાંટ લેવેદે....થોડેસે૦
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ખોલકે કહેવેદે,
 મુવે પીછું ના કોઈ સંગ રહેવેદે,
 જો કરે સોહી દુઃખ મહેવે રે....થોડેમે૦

રાગ કેદારા—૩

દરશનકા હે મુજે ચહાવે, હારે મેરા બાલમજ દીખાવે....ટેક.
 પીયાજી રહેજે મેરી આવે,
 પ્રેમ ખ્યાલા ભર લાવે...દરશન૦
 હારે બાંહી ભરી પહેનાવે ચુડારે,
 દેગો મેરા પીયુ હે રૂડારે,
 ખાસા બના અખ. રે બેડારે...દરશન૦

સાજન મેરા જો મુજકું પાવેરે,
મુજ દુઃખીયાકા દુખ મીટાવેરે,
પ્રેમકા બાંધા સાંઘ આવેરે....દરશન૦
પીયાને મુજે પ્રેમ પીયાવારે,
મુજ સોહાગનકું સાંઘ લાચારે,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તીકા દુઃખ મીટાચારે....દરશન૦

રાગ કેદારા—૪

ઇસ માયામેં મત લોભા તું અય ભવ લોભી,
જુડી માયા દુર કર, મત ગાફીલ સોભી...ટેક.
ઇસ માયાકે કારણ જનમ મુંહી. શુભાયા,
જેળન થા સોભી ચલા, કુછ હાથ ન આયા....ઇસ૦
બાલ અપને હાથ ન રાખી, મુરખ કહુ ન જાના,
પ્રીત ન બેદી પીયા સંગ, અળ કયા પસ્તાના...ઇસ૦
ભસે પીયા સંગ ખ્યાર હે, સો કયું ટુક^૧ સોવે,
પ્રીત જો લાગી પ્રેમદી, સાંઘ કયું ન બેવે...ઇસ૦
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી ઇસ માયા પર, કુછ ચીત ના લાઇયે,
ધ્યાન ધણીસેં રાખીયેં, પીયુ મત ભુલાઇયેં....ઇસ૦

રાગ કેદારા—૫

રહેમાન સો આપે પરગટે, જો આપા ખોવે,
સુરીજન ભસ પર મેહર કરે, સોઇ સુહાગન હોવે...ટેક.
ભસકે ઘટમેં પીયુ ખસે, સો કયું દુઃખ પાવે,
મેરે એસા, મેલ હુય, ચાંઇ રહેજે આવે...રહેમાન૦
નેહ જો લાગા પ્રેમકા, દુલહન સદા મતવાલી,
ઉસ બીન મેરે કોઇ નહી, મેં સાઇકું વહાલી....રહેમાન૦
પ્રીત ઉસીસે હે મુજે, ભને સળ દુઃખ ટાલા,
ખોલું ઘુંઘટ અળ હુઇ મેહર, ઘટું આયા વહાલા....રહેમાન૦
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી સદા સોહાગી, ભને આપા ભુલાયા,
કામણ કીચે પ્રેમકે, જો શાહ લરખાયા,^૨

રાગ કેદારા—૬.

હાંરે કહાં દુઢેરે, પીયુ દીલમેં સહી,
 તુમ બાત બીચારો, અબ જો મે કહી ..ટેક.
 જગ સારા ઉસકું જોળેરે,
 પીયુ પાસ હય, પણ ન જુળેરે,
 ચીંત ઠાર નહી, કયું સુઝેરે—હાંરે
 પ્રેમ પીયુ મગે છને પીતારે,
 લોભ દુનીયાકા ન કીતારે,
 ઉસે પલમેં પાયા મીતારે—હારે.
 સુરીજનકું અબ મહી કં જાનારે,
 ધુંધટ જોલા ને હુવા દાનારે,
 શાહ કાયમદીન પીયુ પીછાનારે—હારે

રાગ કેદારા—૭.

હાંરે દિલ ભાવે સાજન મેરા મુળે,
 હુ.ખ કેતાકે કહું મેં આકે તુળે.. ટેક
 તેરે મીલનકી મુળે આસા ધણી,
 દેખો મેહુ કરી મુજહી ભણી,
 અબ ઘર આવો તુમ મેરે ધણી—હારે મુળે
 પીયુછ મેરા મુળે ભાવેરે,
 સો ઢોલન કળ ઘર આવેરે,
 હૃદ જાવેસેં પીયુ પાવેરે—હારે મુળે
 ઘટમેં લાલનકો પુબારે,
 નામ ધણીકા લે જુબારે,
 રાત ગુરુકા તબ સુઝારે—હારે મુળે
 મુળે દરશન તેરેકા ભાવરે,
 પ્રેમ પીનેકા મુળે ચહાવરે,
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી કે ઘર આવેરે—હારે મુળે

રાગ. કેદારા—૮

નુર જો તીખા ઝલમલ દીસે, હારે મન લયારે મતવાલા....ટેક.
 સુન શીખર પર ઠરસ હય, સો કોહુ ન બુજે,
 મેં અલમરત પીયુંકા, કુછ ઝોર ન સુજે....નુર જો
 ખરતુ જો તીખી પહોત હય, સો હુઈ પરકાશા,
 જહાં જલ પવન ન સંચરે, વહાં લીયા હમને બાસા....નુર જો
 શાહ કાયમદીન ચીરતી હક પાયા, કુછ ઝોર ન ભાવે,
 અખંડ યાદ અજંબા હય, નુર નુર દેખાવે...નુર જો

રાગ કેદારા—૯

સુરીજન ખ્યારા મનમેં ઝસે, હારે દુર કયા કામે રે જાવે....ટેક.
 દીલકી નૈનું ખોજ કરે, પીયુ આવે હાથ.
 ઘટ ઉગલા પરગટે, બધું પુનમકી રાત....સુરીજન
 બોલે ચાલે સોહી પીયુ, જો અહંકાર ટમકા ખોય,
 ફેરજે સાંઈ પરગટે, જો મન પવન વશ હોય....સુરીજન
 ચોર કાયાકે વશ કરે, તો સેજે પીયુજ આવે,
 શાહ કાયમદીન ચીરતી ખોલ કહે, લોક મરમ ન પાવે....સુરીજન

રાગ કેદારા—૧૦

આવો ખ્યારે પ્રેમ રસ પીજયે,
 હારે પ્રીત લગા કર છેહ ન દીજયે....ટેક.

દરશન કારણુ છવ તપે ઝોર નૈનુ નીંદ ન આવે,
 ખરસ જેસી એક ઘડી પીયા, કહોરે કયુ કર જાવે....આવો
 સુખ આનંદ અજ તબ, પીયા મુજે તેરી બુખ,
 તપતે તપતે માસ મલા, લોહી ગયારે સુક....આવો
 શાહ કાયમદીન ચીરતીકા તન બાહર, ઝોર મન તેરી પાસ,
 તુંદી તુંદી કરતે પીલી ભઈ, અજ છવે આશરે આશ....આવો

રાગ જોજેવંતી—૧

માંહી સુરત તો દેખને જોસી સાંવરે ખ્યારેકી હય....ટેક.
 ચંદ્રસે તો આલા મુખડા, દેખત હોવે મુખડા,
 રૂપકા તો પાર નહી, રૂદીયે વાકી ભેત ડાલી હે....માંહી૦
 નૈનાં તો પ્રેમ કટારી હય, દીલ ખીચ લાગી હે,
 પ્રીત લગા બહાવરી ભઈ, સજન સો ભુરકી ડાલી હે....માંહી૦
 અગન અગની આ છૂવન હુમારા, જો કહીયે સો ભીંતર હુમારા,
 આવોને ખ્યારા પ્રેમ રસ પીછુંયે, જોળન સી રૂત જાતી હે...માંહી૦
 ના કીમે મેં દેખન દેઉં, નૈના ખીચ ઢાંપ લેઉં,
 શાહ કાયમદીન ચીશતીકી સેજે આવો, એસો નેહ લાગો હે....માંહી૦

રાગ જોજેવંતી—૨

નૈનાં ખોલ દેખોરે જાની, મન હવે તડપતા હય...ટેક,
 દીલકી તુમ કરો રે સેવા, ઇસમેં સખ કુછ હે મેવા,
 તીરથ અપારત કાહેકું જાવો, પીયુ ખ્યારા પાસ હય...નૈના૦
 મુસલમાન મકકે જાવે, હીંદુ તો તીરથ નાહાવે,
 દોનુ મીલ જુલે પડે, મનકી મત અવડી હયે!...નૈના૦
 શાહ કાયમદીન ચીશતી કહે સમજાવે, જોગ જાગે ન પીયુ પાવે,
 બાહેરકે તો તીરથ જુકે, દીલું કે સાથે હય...નૈના૦

રાગ જોજેવંતી—૩

દીદારકે દરીયામેં સુરત સુર મગન હય....ટેક.
 અલમલ અલમલ નુર પરકાશા, અનહદ નાદ તમાશા,
 તામેં રંગ રલીયાં માનો, અનવાં જસ્તુ પાઈ હે....દીદારકે૦
 એસા ખુબ મેદાના, જામે અલકત નીશાના,
 તારું દેખ અલમસ્ત ભઈ જંગી લહેર ચડી હે....દીદારકે૦

૧. પ્રેમ વચાનું મકકે જવું કે તીરથ કરવા જવું એ ઉપલક્ષ્યાનુ-
 ચાતો છે. તે ક્રિયાઓ સારી છે પણ તે એકવીચીત્ર કાંઈ ખુલામાં મંચી શકાતું
 નથી. ૨. તરેહ તરેહની.

શાહ કાયમદીન ચીરતી, રૂમ રૂમ દીધે બસ્તી^૧,
અમર આનંદ મનવા લયા, ત્રણા કાહુકી નહી હે....દીદારકે

રાગ જેજેવંતી—૪

ગગન શુદ્ધમે અનવા બસ્તુ તુરી હે....ટેક.

ધરક લાગા, તોફાન ભાગા,
ખુદીખો, બેખુદ હો, દમે દમ દીદાર હે...ગગન શુદ્ધમે
બેચુન વ બેચેચુન, બે સુબેહ વ બે નમુન,
સખ ઘટ બાસી, સખસે ન્યારા, તાસે સુરત હજુર હય....ગગન
ખોલા ધરફાન, દેખા સુખફાન,
ઝગમગ, ઝગમગ તુર ઝલકે, સોહી ચલેક પ્યારા હય...ગગન
શાહ કાયમદીન ચીરતી, ભીતરકી બસ્તી,
સુરાકીખા કર, મુબાહેદા કર, મુશાહિદેસે મોઆએના હે^૨....ગગન

રાગ જેજેવંતી—૫

અલેકકા તુર અગમ માંહી...ટેક

અનહુદ એન અપાર, બોહી બને સોહી બખાને,
બીન દેખી બસ્તુ દેખાય ન કોઈ, છને દેખી ઉને દેખાય હે.
દેખી સુરશીદ કામીલ, તાસે હોય હાંસીલ,
પલમે તુર ગજ દેખા, રૂમ રૂમ રોશનાઈ હે....અલેકકા
શાહ કાયમદીન ચીરતી, બીસરે તન હસ્તી,
સુરત કેરી પીપલ સીખર ચઢે, જહાં હક દીદાર પાઈહે....અલેકકા.

રાગ જેજેવંતી—૬

સુનકે મેદાનમે અલેક તુર દીદાર હય....ટેક.

જયુ ગાગરમે સુરજ લમ, યુ ઘટ ઘટમે હે શ્રદ્ધ,
ગાગર પુટે સુરજકુ ન લાગે, એસે પીયુ ન્યારા હય....સુનકે
જયુ કરે^૩ મે પાણી, યુ ઘટ ઘટ પીયુ બાની,
કર પીગલે બીન ન હોવે પાણી, નીકસતો નહી હે....સુનકે

૧. રોમે રોમ એનન્યતો વામે યાદ રદયો છે. ૨. બેચુ તે

૩. વંસાંદના કરા હોય છે તે.

અણહકું તો ઇસમ, બંદેહકું તો અસમ,
 અસમ ભુલે બીન ઇસમ પાવત કબુ નાહી હે....સુનકે
 સીતર હો હુશીયાર, બાહેરકા બીસાર,
 સુરત બાતીન સફર કરો, ચેહી ફના હો બુલાની હે....સુનકે
 શાહ કાયમદીન ચીરતી, સદા નુર મસ્તી,
 હક નેનુંસે નુર હકકું દેખા, બશરીયત સો નાહી હે....સુનકે

કાફી-૧

કુદી આ હુનીયા કોઇ ગ્યાન વિચારો,
 ને નર એતો સો એત ગયોરે સાહેબ નામ સમર,
 એતન હારાજ વીરલા કોઇ, બુદ્ધો સખ સંસાર.
 ને નર સાહેબની યાદ કરે તો તેને જાય અલી,
 રહું મીકું દેખાડીને દેહે ફાંસો ઘાલી
 શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે એતો લોકો, આગળ વરમી ઘાટ,
 ઓર પંથને મેલી કરીને, આલો ત્રીધી ઘાટ.

કાફી-૨

ઘર આવો મેરે લાલ રંગ રત્નીયાં માનો,
 અગર અંદન ઘસ અંગ લગાડે, કાજલ નેનું દાલ.
 રંગ રંગીલે મેં કપડે પહેનું ગુથું માંગરે સંલાલ,
 એક રંગદી મેં ચુડીયાં પહેનું, ઝાંઝર કા કડું અમકાર.
 શીશુ પુલ દીકા નથ બાલીયાં બેસર, પુંધકડી કમકાર.
 શાહ કાયમદીન ચીરતીકે સેજે આવે, પીયા કડું શંગાર.

કાફી ૩

મેરે દીલકી દો બાત સાંઈ તુંહી બુજે,
 ને અવ તેરે દરસકા બુકા, સો અંન પાનીમે કયું અવે,
 મતોય દરસકા ખાના ભાવે, પ્રીત તેરેકા પાની.
 રૂમ રૂમ મેરા તુંહી તુંહી બોલે, ઓર અજદ ના મુનાઈ,
 શાહ કાયમદીન ચીરતીકું મોહ ને લાગા ભેગનવાડી પ્રીત.

કાફી-૪

પડે પટોલે ભાત તે ના બાયરે,
શા માટે મારે ખેદે પડા છે, હું તો નહીં મેલું એ વાતરે,
જેને ગમસે તે કરીશ, તમને આવસે ઘાત.
લોક તો મારા ચાલા કાઢે છે તેમ તેમ મને ગમતુ ધાય,
શાહ કાયમદીન ચીસ્તી પાલવ બાંધ્યો, હવે લોકોથી ન લભાયરે.

કાફી-૫

મેં ચાખ્યો અમીરસ તે તો ના મેલાયરે,
સવલો પંથ મેં કાંઠી ન જોયો.
મારગ અવળે કોણુ બાયરે,
મનરે તીરથની હમે સેવા કરીયે
મારગ વેગળે કોણુ બાયરે,
મતોક રસ હમે ભરી ભરી પીછયે.
હારે મેં મુકી છે હાથ વાયરે,
શાહ કાયમદીન મન સવલું છેરે,
લોકો તે અવળુ વિચારેરે.

સાખીઓ.

કેતેક અઝ પા લખ જાપે, કેતેક સુખમણુકા ધ્યાન ધરે,
કેતેક દરવાજે બંધ કરે, અઝમલ જોત પ્રકાશ કરે.
કેતેક આનહદ નાહ મુને લેરી શબ્દ પર ચીત ધરે,
કેતેક તીરકુટી તીર ઉપર, લે મનકા આમન કરે.
કેતેક સુનસે ચીત લેગા, પ્રેમ જોત પ્રકાશ કરે,
કેતેક ડાબે દીવ ઉપર લહે સુરશીદકા તમગ્ગર નીરખા કરે.
કેતેક હઠ જોગમે લે, દમકી સાધના કરે,
કેતેકે દમમે મળદકું ઉચા જોય મન પર પછાડે.
કેતેક અંદકુ બંધ કરે, સુરજ ઉપર ધ્યાન ધરે,
કેતેક સકતકું ઉલટ કર લે ગગન મંડલમે લલ ધરે.

કેતેક નોલી કરમ કરે, કેતેક બંકનાલ પર દો નાકે પકડ
કર આપ સુન જ્ઞાન હોવે.

કેતેક ચામ ચક્ષુસે આકાશ પર ધ્યાન ધરે,

કેતેક આપ માંહી આપ ઉપર સુરતા ધરે.

કેતેક ત્રીકુટી પર ચામ ચક્ષુસે નીરખ રહે,

નેના ખીચ જાય તખ લડકે જેસા ઉભડા નજરું પડે.

કેતેક સ્થુલ સુખ કારણ, મહાકારણ પુતલી ઉર ઠરાવ ઠરે,

કેતેક હૃદય કમલ પર અલેક નામ તુંહી તુંહી કરે.

કેતેક સખ ધર સાહેબ જુલ કર ઠરાવ ઠરે,

કેતેક ગંગા જમના એક કરે સસ્વતી સોહગ અમરણ કરે.

કેતેક મીન મારગ પર ઠરાવ ઠરે,

કેતેક પપીલન માર્ગકું નિશ્ચે કરે.

કેતેક તીન દીન લગી જુખે મર કર આંખ મીચ રહે,

દમ ખેંચે તખ તીમરકા ઉભડા નજરું પડે.

કેતેક બિહાગ મારગ પર ધ્યાન ધરે,

કેતેક હૃદય કમલપર સુરત ધર અણાહ અણાહ કરે.

કેતેક શબદકું આંસમેં છુટ કર દસમે દવાર ચડે.

કેતેક જખાનકું ખેંચ બંધાવે, પ્રાનકું દસમે દવાર ચડાવે

ઓર જહોત વરસ જીવે.

નીહાન જાપ ખી દુટેગા તરવેલી ખી દુટેગી,

જોત અનહદ જે તે નીશાન કહે ઉન મખકા નાશ હોવેગા.

સાધુ મખ મીલ જોજ કરે તખ આત્મા ઠહાં સમાવેગા,

જેતી બસ્તુહે રૂપ પ્રકાશ, વેતી સખકું હય વીનાશ^૧.

નિરંજન, નીરાકાર અવિનાશી ખ્યારા,

વોહ અલેખ પુરૂષ હય ન્યારા.

જો કોઈ ઇમ બસ્તુકું ચહાવે,

તો જાનસે ભેજાન હો જાવે,

ખોજ ભુલ અખોજપણા લાવે.
 આશા છાંડ કર હોય નીરાશા,
 વૈસા છુપાવે વહાં ખાસા.
 સતગુર ઉપદેશ સાર નીશાન,
 જેસે સુરતે રહો ધર ધ્યાન.
 અગમ સે પ્રેમ ખુમારી આવે,
 'આપપણેકું' સોઈ ભુલાવે.
 અલખ પુરૂષ પરગટે ભાઈ,
 અલેખ સે અલેખ દેખા બાઈ.
 ઉસ બસ્તુકું ભે પાયા સહી,
 જીવન મુકત હો ચુકા વોહી.
 ભેત અજાપકા ઇતના હેગા ગુણ,
 એક જગ ધીર રહે મન.
 પાંચ પચીસ લુટને ના પાવે,
 શક્તિ દેવકા ભે મીટ જાવે.
 અકળ પુરૂષ અલેક અવિનાશી,
 ભેત જાપ સે વો ન્યાસ હે વાસી.
 ઉમદી ખાત કોઈ ખીરલા જાણે,
 અગમ ભેદકું કોઈક પીછાણે.
 ભેત જાપ સખ મત હે માથે,
 પ્રહમ ભેદકે પહેલે દરવાજે.
 મત શબ્દ હે મુત સાધુ ખ્યારા,
 કહે કાયમદીન ચીરતી અલેક પુરૂષકા કુછ ભેદ ન્યારા.

રાગ કલામ—૧

ખ્યારી નુરકી આંખડીયાં, સોઈ મુખ પર મે વારડીયાં....ટેક.
 મેં મુજમેંસે નીકલ ગયોદે, જળ પીયા મેબુંદે આઈ,
 મુજમેં મોકન કા માલ થા, વોહી તો મુરશદને દીયારે મીઠાઈ.
 મોહંમદકા મુખ ચાંદ હેરે, ચમકે સખ સંસાર,
 ખીન પાઉ ખીન પર ઉડ જાઉં, લગે સુરતકા તાર....ખ્યારીદે.

કેતેક મોટી કરમ કરે, કેતેક ળંકનાલ પર દો નાકે પકડ
કર આપ સુન માન હોવે.

કેતેક ચામ ચમુએ આકાશ પર ધ્યાન ધરે,
કેતેક આપ માંહી આપ ઉપર સુરતા ધરે.

કેતેક ત્રીકુટી પર ચામ ચમુએ નીરખ રહે,
મેના ખીચ જાય તખ લડકે જેસા ઉભાસા નજરું પડે.

કેતેક સ્થુલ સુખ કારણ, મહાકારણ પુતલી ઉર ઠરાવ કરે,
કેતેક હૃદય કમલ પર અલેક નામ તુંહી તુંહી કરે.

કેતેક સખ ધર માહેળ છુજ કર ઠરાવ કરે,
કેતેક ગંગા જમના એક કરે મરશ્વતી સોહંગ સમરણ કરે.

કેતેક મીન મારગ પર ઠરાવ કરે,
કેતેક પખીલન માર્ગકું નિશ્ચે કરે.

કેતેક તીન દીન લગી જુએ મર કર આંખ મીચ રહે,
દમ ખેચે તખ તીમરકા ઉભાસા નજરું પડે.

કેતેક ણિહાગ મારગ પર ધ્યાન ધરે,
કેતેક હૃદય કમલપર સુરત ધર અહાહ અહાહ કરે.

કેતેક શણદકું માંસમે છુટ કર દસમે દવાર^૧ ચડે,
કેતેક જખાનકું ખેંચ ખંધાવે, માનકું દસમે દવાર ચડાવે
ઓર ખહેત વરસ જીવે.

નીદાન જાપ બી દુટેગા તરવેણી બી દુટેગી,
જેત અનહદ જે તે નીશાન કહે ઉન મખકા નાશ હોવેગા.
માધુ મખ મીસ ખોજ કરે તખ આત્મા કહા મમાવેગા,
જેતી ખસ્તુહે રૂપ પ્રકાશ, વેતી સખકું હય વીનાશ^૨.
નિરજન, નીરાકાર અવિનાશી ખ્યારા,
વેહ અલેખ પુરૂષ હય ન્યારા.

૧. જો કોઈ ઇંમ ખસ્તુકું ચહાવે,
તો શાનસે ખેજાન હો જાવે,

નુરે શાશન.

ખોજ ભુલ અખોજપણા લાવે.
 આશા છાંડ કર હોય નીરાશા,
 વૈસા હુપાવે વહાં બાસા.
 સતગુરુ ઉપદેશ આર નીશાન,
 જેસે સુરતે રહેા ધર ધ્યાન.
 અગમ સે પ્રેમ ખુમારી આવે,
 'આપપણેકું' સોઈ ભુલાવે.
 અલખ પુરૂષ પરગટે લાઈ,
 અલેખ સે અલેખ દેખા નાઈ.
 ઉસ ખરતુકું જો પાયા સહી,
 છવન મુકત હો ચુકા વોહી.
 જોત અજાપકા ઇતના હેગા ગુણ,
 એક જાગ ધીર રહે મન.
 પાંચ પચીસ છુટને ના પાવે,
 રાક્ષસ દેવકા લે મીટ જાવે.
 અકળ પુરૂષ અલેક અવિનાશી,
 જોત જાપ સે વો ન્યારા હે વાસી.
 ઉસકી ખાત કોઈ ખીરલા જાણે,
 અગમ લેઈકું કોઈકે ખીછાણે.
 જોત જાપ સખ સત હે આચે,
 અહમ લેઈકે પહેલે દરવાજે.
 સત શબ્દ હે સુન સાધુ ખ્યારા,
 કહે કાયમદીન ચીરતી અલેક પુરૂષકા કુછ ભેદ ન્યારા.

રાગ કલામ—૧

ખ્યારી નુરકી આંખડીયાં, સોઈ મુખ પર મેં વારડીયાં....ટેક.
 મેં મુજમેંસે નીકલ ગયોરે, જળ પીયા સેજુરે આઈ,
 મુજમેં સોકન કા સાલ થા, વોહી તો મુરશદને દીયારે મીટાઈ.
 મોહંમદકા મુખ ચાંદ હેરે, ચમકે સખ ચંસાર,
 બીન પાઉ બીન પર ઉડ જઈ, લગે મુરતકા તાર....ખ્યારીરે.

એખ ફરીદ શકરગંજ કહેલાવે, વાકી આલાદમે હું,
બદરૂદીન જેસે ખીર બે પાવે, ચીરતી કાયમદીનકું....ખ્યારીરે૦

રાગ કલામ—૨

એ મહીયોરે શાહકું દેખને દો, હવે મેરી કોઈ આહ ન લો....ટેક.
પીયુછ દેખનકો આહાવ ઘણોરે, દેખુ તો સુખ હોય,
ખીન દેખે નેનું નીંદ ન આવે, બેઠી હું સુધીયા ખોઇ....ઓ૦
પીયુછ હુંદનકું મેં નીકચીરે, સોલે કીચે શહુગાર,
પેહેના ચોક્કા ચુંદડીઆં સૈયો, પાઉં અંઝર અમકાર...ઓ૦
તાંન જલે અંગેઠડીરે, દવ રે જલે હરદે મહી,
જેમ જેમ ખાહું તો મારો જીવડોરે જશે, મુજરે વસીલો તુંહી.

રાગ કલામ—૩

તન તકીયેમેં જોભે સુન મેદાના, સુરત મગન હોય દેખ નુર
નીશાના,
સુરત ખાહુર કી બીતર લાવો, તાકું સમેટ ગંબીર બનાવો.
સોઝ ગીરેહ^૨ લે નાક પર રાખો, ઇન્દી સીખાવનસેં ખુદી ભાગો,
સો શીતલ કર માંહી અંજન પાણી બરાવો, તામેં લે સો ગીરેહ
ગંબીર ખુલાવો.
ખસ્તુ પ્રકાશ કરકે તુમે ઉપદેશ લેઓ, સો ઉપદેશ પર સુરત
ધ્યાન પર રહો.
કેહ પરેમકી રૂમ રૂમ આવે. સુરત ખસ્ત મગન હો જાવે.
એસા ઉદબુદ ધ્યાન જખી ધરે, તખ સુરત ઉલટ મગનકું ચટ,
અવલ તો અંધારા અજોચર આવે, તામેં સુરત ધીરે ધીરે ચલાવે.
તાસેં આશુ જખ સુરત ચલાવે, તાસેં આશુ એક મેદાન આવે,
તો મેદાનમેં આનંદ સરૂપ પાવે, બે ચાહે દીદાર સુરતા સુરી
દોડાવે.

એક ધુન સુરત ગઢપર લે જાવે, કીસુ ઘાટ પર દ્રષ્ટી ન લગાવે,
બે સુરત ડાખી જમણી કરે, અધ ખીચસેં વોહ પીછા ફીરે.

મુઠકે નાકે જેથી ખંકનાલ આવે, તાકું ફેડ સુરત સુનમે લેળવે,
સો સુન મેદાનમે નુર ગંજ અખારા, ઝીણા તીખા સાંઈકા દીદારા.
બહોત શોર હે અખંડ તીખી ગુંબ ખાવે, કયા પાતર દેખ
ચમક બાવે,

સો સાહેબમે બે એક હો રહા, દુખ દસ્ત ઉસકા સળી દુર ગયા.
સો વહેદતમે વાસીલાને હક હોવે, સો મુખસે નામ કહો
કીસકા લેવે,

સખ જગતકા હુવા આપે રાબ, વૈકુંઠ તાકી હુઈ રૈયત પરબ.
એ મીઠાઈકા ગુન બે આપે સોઈ પાવે, સેવો સતગુરુકું મીઠાઈ
અખાવે,

એ સુન રાહ સર કર આપે સુરત ચકાવે, બીના સતગુરુ બસ્તુ
ન પાવે.

અવવલ મેહર સુરશદ્દી કર લાવો, પીછુ સુરત શબ્દ માફીક ચલાવો.
દરશન નીયામત તળ તુજકું પાવે, રૂમ રૂમ તેરા મસ્ત મગન
હો જાવે.

શાહ કાયમદીન ચીરતીકા સખદ કોઈ ગાવે, જોજ લે લેદકું સોહી
દીદાર પાવે.

કલામ રખતો—૧

તુંહી તુંહી તુંહીરે તુંહી કીરતારાલ,
બાદે સો તુંહીરે લાલન પીયાશાલ
રંગલરા ખારા લાલન આવે,
આપ આપકું ગાવ સુનાવે....તુંહી તુંહી૦
ગાવે બળવે ચોર આપ હોવે રાલ,
મન માને યું જેલે બાલ....તુંહી તુંહી૦
એ તો મોજ આપસકી ખારા,
તાકું કોણ શીખાવન હારા....તુંહી તુંહી૦

૧. ખુદમાં મળી ગએલા લોકો.

સુન શીખર પર નુર દીખાવે,
 અરશ કુરશ વહાં કુલે ખાવે....તુંહી તુંહી૦
 અરશ કુરસ દોનું એક રંગ હોવે,
 મત જાને કોઈ જુજવા* જોવે....તુંહી તુંહી૦
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી શુમાન ના આવે,
 બોલે બોલે સોહી પીઆ ગણગણાવે....તુંહી તુંહી૦

કલામ રેખતો—૨

ઘાયલકી ગત ઘાયલ જુજે, લીતર ઘાવ સો બાહર નં કુજે,
 ઘાયલ ધુમે ચોટ મરમકી લાગી, સોક કર જીવે પરેમ સોહાગી.
 મારન વાલા સતશુર પુરા, સો કંથુરે જીવેગા ઘાયલ પુરા,
 નહી કુદે જાનમે નહી કુદે તનમે, લાગ રહી ચોટ શબ્દકી મનમે.
 તુમહી બાડી ને હમ હેં ભમરા, સાહેબ જપે ઉનકું કયા કરે
 જમરા,
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તીને દેખા તમાસા, હાજર ખડા રાવ
 રંગીલા નૌશા.

કલામ રેખતો—૩

યારખ યારખ યારખરે હમારા, ત્રખરે જીવનમેં તો પ્રાણુ તુમારા,
 એક મસીદને^૧ દસ દરવાજા, વહાંમેં મુલ્કાંજી^૨ પડેરે નીમાઝા.
 જીને પકડીહે જ્ઞાનકી લકડી, મારી મુલ્કાંજી પાંચું બકરી^૩.
 તુમ હો બૈદ, પીયા હમ હેં રોગી, માહેબ જપે ઉનકી કાયા
 નીરોગી,
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તીને દેખા તમાશા, હાજર ખડા રંગ રંગીલા
 નૌશા....યા રખત

રાગ મેવાડો.

સુરીજન સાથે નેહ મુજને લાગે, દુરીજન લોક કરે મારી હસી
 કહુ લોકોને તે કેમ મેલશે જે જીને મનમાં વસી.

* જુદું. ૧. સરીર રૂપી મજાદ. ૨. આત્મા. ૩. પાંચ ઇંદ્રિયો.

ગગન ગુફામાં રહી સુરીજન સેવીએ ણીજી કાંઈ લાવે નાહી,
 લીતરથી વેઢના છેરે વેરાગની તે શું જાણે લોક લાઈરે,
 ઘર તણ રહ્યા લેખ પર જેને લોક કહે પુરા ભગત,
 લીતરથી તો અંધારૂં લીંત, મનમાંહીથી ના ગઈ જગત,
 પોશાક પહેરે સો હજારની ચોર તજે નહીં ધરખાર,
 લીતરથી તો લહે ટુટે નહીં; તે કહીયે પુરા નર નાર.
 જગતમાં રહી અલુછતો રહે, કરે નહીં જશ પાખંડ,
 પોતાના ઘટમાં છાનું કરે, સમરણ સાંઈનુ અખંડ,
 ઉપર રૂટા રહે, ને માંહીં કાચો નપાટ લોક કહે પાકો સહી,
 ભુખાને ભરીયો કહે, તેની ભુખ લાગે નહીં,
 અખંડ સાંઈથી લેહ લાગી રહી, વીસડું નહીં ઘડી એક,
 કાયમદીન ચીસ્તી અગમ ગડ ચઢી જઈ જોયો અલખ....સુરીજન૦

રાગ કાનડા.

લાલન હું'ઈ જાનું ચોર તુંહીં જાને,
 મત રે કીસીકું ગીચમેં આને....લાલન૦
 જો તે' દીચા અઘાહ મુજે સાચારે ખોલ,
 કર દો ખાતાં મેરે હીલકા રે ખોલ,
 સહારહે સોહાગન ધુંધટ ખોલ....લાલન૦
 આવરે સુરીજન રંગ રલીયાંરે લીલયેં,
 પરેમ ખ્યાલા ભરભર પીંલયેં,
 ભાત જોખન કા જહાવા જો લીલયેં...લાલન૦
 સો નેહ કરતાં મુજે પ્રીત બંધાની,
 તું મુજે બાયા અઘાહ, હું તુજે લોલાની,
 અખ છાનીરે લાગી, અખ કીનહુ ન જાની....લાલન૦
 ખવાળ .ખોઈનુદીન ચીસ્તી ખીર જો પાઉ,
 ખવાળ કુતખુદીન કે મેં ખલખલ જાઉ,
 રોગ ફરીદ પાયે મેં આનંદ બધાઈ...લાલન૦

રાગ પરજ—૧

હેત કડું બાઈ તાસે હેત કડું, જે છે મારે સ્વામીરે...ટેક.
 પ્રીત કરી શાહ મળવા આયો, એની ધુન મનમાં બાજેરે,
 જે સ્વામીએ મોહ લાગો, કેમ કરી મન લાજેરે....હેત૦
 એ તો હોજત મીત છે એણે સહ ચીંતા તો ટાળીરે,
 કાલક તો હિરદાની મટી ને બ્યાં બેઈ ત્યાં લાલીરે....હેત૦
 ચોલી ચીરતો સૌ પહેર્યા, અને પહેરી કહ્યાં કામીરે,
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તીને બેર આબો રૂડો સ્વામીરે....હેત૦

રાગ સીંધવી

દીલ દરીયાકે કાંઠે ધુન મોરલીકી બાજે.
 સુની વે ધુન સખી ભઈ રે મગન,
 સામ મુંદરકે સુખ...ધુન મોરલીકી બાજે૦
 ચેલી ભઈ ગોવાલણ સુની,
 મોરલીકા શેર વે હો મથુરા નગરીકી૦ ધુન
 પીંડ, વરભંડસે ન્યારી વો મથુરા નગરી,
 વહી અખંડ આપો આપ...ધુન૦
 સુન ધુન ધામ નીરંજન સેવો,
 ન્યારા વાંહી આપે અલેખ...ધુન૦
 કાયમદીન ચીસ્તી સો પુરૂષ કે ચરણે હો,
 ભઈ લીયા વહાં બાસ...ધુન૦

રાગ સીંધવી

બીદ્રાબનકી મો કોઈ અજબ છબી હે,
 જહાંરે બીદ્રાબન વહાં સામ બીરાજે.
 મોહી સુરત કે બલહાર,
 અકલ અવિગત લેખા ના જાવે હો.
 કુરાન, પુરાણ પુરે શાખ.

૧. અ.મા મોરલી, ગોવાલણ, મથુરા નગરીએ જ્ઞાનના રૂપમાં આપેલા છે.

પાર નીરંજન કે સામ રંગીલા હે,
 સો ના ધરે અવતાર. કોઈ અજળ.
 સીધ અની તપસી જો કહાવે, ઉનકે સપને ના આવે,
 સીધ સનકાદી ગતી ના પાવે હો.
 હરી હાસન કે પાસે.
 સામ ખીના નહી ગલી તીલ ભગા,
 જાં રે જોઈં ભરપુર,
 કાયમદીન ચીસ્તી સેવે પીયા ચરણ તારે હો,
 સાંધા રાખો ચરણે ઠેઠ.

વીવાહ.

વીવાહ માંડ્યોરે સામી, અલખ સું સતગુરુ દીન દયાળરે.
 જ્ઞાન તણો ગોળ વહેંચીયો ચેતન વેવાઈએ સારરે,
 સુરત કન્યાને પેરાવીઓ પ્રેમ તણો રે અણે હારરે.
 જાપ અજંપા કુટુંબ મળું સહુ સખી મંગળ ગાયરે,
 લહે કૃપેયારે વધાવણુ ધયા તે તરવેણી ઘરમાંમરે.
 જોડા તે માતા વેરાગ વરની, સામલો ને મન વેવાણુરે,
 પાંચ પચીસ તારા કુટુંબી કાલ ઉઠી કરશે જાણ તાણુરે.
 સગા સગામેં વેર દેવાડે દુતી માયા તે સમસરે,
 ઈતું કહ્યું જો તું નહી કરે, રેસે તારે સગાઈમાં રસરે.
 જોઈં ખુદી ને જોડાડા જોડાને મુખમાં છે મોહકાણુરે,
 જોવી હેતે સગાઈ કરી તેવું હેત રાખળે વેવાણુરે.
 અંજો જરીઆન સરવે સજાં પહેરી તે સત તણી સાડીરે,
 માહા સુનમેંરે માંડવે ઉલા, તે વર લઈ હાથ જાલીરે.
 અગમ અગોચર ચોરી રચી, ફેરા ફેરી બેઉ મળી કીધીરે,
 હાથ જાલીરે લેટ સતગુરુ સામીએ અલેખને દીધીરે.
 સામીજીને સાં મોળત જાલે, જેની અનહદ અપારરે,
 જલમલ જલમલ દેખીયું દરશન વરણતું મેં આરરે.
 કાયમદીન ચીસ્તી જો વીવાહને સમજી જો કોઈ ગાયરે,
 અમર પદના સાસરે સત કહું તે જન જાશેરે.

રાગ કલ્યાન.

પરી બ્રહ્મ કે પારમ પારા અકલ સુરતમેં પાઈ....ટેક.
 ઇંગલા, પીંગલા, સુખમણ નારી, અનહદ પણ વાં નાહી,
 જાપ અજંખા તરવેણી મે, ન્યારા હેં ગોસાંઈ^૧-પરી૦
 સુન ગગન ઓર જોત ઉબલા મહાસુન વહાં નાંહી,
 ધામ ઓર નીજધામ કે આગે, અકલ રૂપ હે સાંઈ-પરી૦
 જાં તુર તુર નાંહી તેજ ઉબલા, નીરાકાર વહાં નાહી,
 આગે કુછ ખુબી ઓર હે, સુરતકી રૂશનાઈ-પરી૦
 જહાં રામ કંઠુ નાંહી દસ અવતારા, નીરંજન વહાં નાહી,
 ઉન પારકે પારમ પારા, હે સુરત કોઈ વાંહી-પરી૦
 વે ના આવે, વે ના જાવે, વે ના ધરે અવતારા,
 જયું કા ત્યું વો હે જયારથ^૨ નીરંજનસે ન્યારા-પરી૦
 સુરત તુરતકું ગમ નહીં વહાં, પુરૂષ અખંડ હે જાંઈ,
 સતગુરૂ મેહરસે કાયમદીન, સો સુરતમેં પાઈ-પરી૦

રાગ રવેણી.

સપના જાગત નીંદ્રા લાઈ, તીનું ઘર સો શીરે મનકે માઈ,
 રવેણી ગ્યાન કહે કાયમદીન, સતગુરૂ શબ્દ લો તમે ચીન.
 ચીનોરે આત્મા, વસ્તુરે પાવે, વાકું બી ગમ સખ મીટ જાવે,
 જ્ઞાન રવેયણી જ્ઞાન બીચારા, ઘર માયા તીનુંકા ઊડા.
 પંદરા તત્વ કા સ્થુલ હે જાનો, તામે વાસ્તવ, લીંગ નવ હે પીછાનો,
 તેજકે સંગ મીલી બીચ માયા, ત્યાંથી જીવ સો નામ ધરાયા.
 નવ ભાગ માયા કે જાનો, દસમા આત્મા તુમ બી પીછાનો,
 કચરે કે સંગ જયું પાની ગંદા, માયા કે સંગ ત્યું આતમ બંદા.
 કાયમદીન સપના જાગત નિંદ્રા ઘર ઊડો, સતગુરૂ ઉપદેશ લે
 સેજે સુરતા જોડો.

કલામ.

ચાલ્યું જોખન તારૂં વહીને રખે જતો ઠગાઈ,
 દીલની અંદર દીદાર છે વચ્ચે માયા રે છાઈ.
 પીયા તો પીયાલા પ્રેમકા, અગમમેં ધુન મચાઈ,
 સુરત નુરત જેઉ યેનડી, લે મન વહાં ઠેરાઈ.
 સંસાર સળ જુઠા દીસે જુઠી હે રે અગાઈ,
 એ જ્ઞાન પીછોડા ભુલકા કેઈ ચીનો રે ભાઈ.
 ને રે ચીને સો સુનમે સુરતા બહિ લગાઈ,
 અગમ દેખા આકાશમેં જ્યાં બાડી દીખાઈ.
 અમર પુલ હે જ્યાં ઘણે ઉપર અમરા લપટાઈ,
 ઉડા પાની ઉછાછડા, એમાં નાહવો ઝુકાઈ,
 કાયમદીન ચીસ્તી દેખ પીયાકું, જોતમેં જોત મીલાઈ.

ગરબી ખારમાસી

ગરબે સતગુરૂ સંગે રમીએ,
 જુઠંડે મારગ ના લમીએ,
 દે ચરણે સતગુરૂને નમીએ.....ટેક.
 રૂંદેની^૧ રજની અજવાલી,
 કે રમવા સત સખી ચાલી,
 દે અધા ધુન લાગી છે તાલી...ગરબે૦
 ઇંગલા પીંગલા દો નાડી,
 મુખમણી જેલ રચો ભારી,
 કે સુરત નુરત મેં સણુગારી...ગરબે૦
 કારતકે કરમ ગયાં નાસી,
 હું તો થઈ સતગુરૂની ઘસી,
 દે હવે મારે નથી ફરવું કાશી....ગરબે૦
 માગસરે મન માંડે ગલીઈ,

જેમ હુણ^૧ પાની મેં ભલીયું,
 કે જનમ મરણનું દુઃખ ટળીવે...ગરબે
 પોસેં તો પાલે છે સ્વામી.
 આ ઘટમે^૨ હું અલેક પુરૂષ પામી,
 કે નીચદીન સેજવડી નામી...ગરબે
 માહે તો માહ પદમે^૩ લાધી.
 વરતી^૪ મને પરમ તણી વાધી,
 કે આંખવડી^૫ મારા સાહેબથી લાગી...ગરબે
 ફાગણે હું તન મારે પુલી,
 હવે હું તો આરે^૬ દશા ભુલી,
 કે મનછા મુર સાગર રેલી...ગરબે
 ચદંતરે ચેતન ધણ લાગી,
 બ્રાંતી મારા મન તણી ભાગી,
 કે આંખવડી મારા પીયુથી લાગી...ગરબે
 વધશાખે વીશ તણે ભરધાર.
 સાહેબ હો જીગનો કીરતાર,
 કે અંતર ઘટ લાગે મુરતા તાર...ગરબે
 લેઠની જીગતી નહીં કાચી,
 સ્વામીજીની વાતો મૈા સાચી,
 કે હવે હું તો આતમ^૭ રંગ રાચી...ગરબે
 અખાડે તો અગાસ ધુન લાગી,
 કે ચાદમ અમીરમ જડી લાગી,
 કે મુરત મારી સાયામે લાગી...ગરબે
 યાવણે મુરતા ચડી ઉચી,
 પામી હું તો પ્રેમતણી કુંચી,
 કે આંખવડી મારી સાહેબમાં ખુંચી...ગરબે

ભાદરવે સરમ સઘળો ભાગો,
 ચેતન મારો ગ્યાન થકી ભાગો,
 કે સાંધજીથી નેહ ઘણો લાગો....ગરબે
 આરોગ્યે આનંદમે ઉઠી,
 કે રહ જાદુ માત્ર ભરો પોઠી,
 કે સખી મારી સાચ કહું ન જુઠી....ગરબે
 તેરમે માસ અઘાંક ભારી,
 સંસારમાં લાગી તારી મારી,
 કે મને તારી યાદ ઘણી ખારી....ગરબે
 ગરબો વરસ તણો કીધો,
 શબ્દ મેં તો સતજુઠનો લીધો,
 કે કાચમહીને પ્રેમ રસ પીધો....ગરબે

કલામ.

મુરશદ મેરા મહેરમી^૧ છન્ને મરમ^૨ જતાયા,
 દીલકે અંદર દીદાર હે, છન્ને કુંડા સો પાયા-મુરશદ
 હિરદે^૩ ઝિના હવાન હે, વસ કરલેરે ભાઈ,
 છરકે પીયા સંગ નેહ હે, ઉનકો દેવે ઇશ્વારી-મુરશદ
 તસખી રહે મોજુદી^૪, હરદમ દાના સો દાના^૫,
 જોજ કિનારે બેઠ કર, છને ફેરા ઉને જાના-મુરશદ
 હિરસ હવસ^૬ હવાન હે, વસ કર લેરે માંધ,
 છનકી નેના ઢેરીયાં, વો કયા દેખેરે ભાઈ-મુરશદ
 સખ દરદી દરવેશ^૭ હે, ઝિન દરદ કસાઈ,
 મંત કીસીકો ના દીજીએ, તુમ મુન લેરે ભાઈ-મુરશદ

^૧ ભરપુર.

^૨ બેદ બાજુવાળો. ^૩ બેદ. ^૪ અતઃકરણની લાગણી. ^૫ ખુદા.

^૬ સર્વ વ્યાપક ખુદા. ^૭ જે હમેશા મણુકો ફેરવે તે ગદયો. ^૮ લોભ વિકાર. ^૯ સાધુ

પ'ખી પશુ જોર આદમી સળ એક નર બનો,
 મળ પર માયા રાખીએ' એસા દીલમેરે માનો-મુરશદ૦
 વજ્રુદમે^૧ મોજુદ^૨ હે, કહેવે કાયમદીન સાશ^૩
 એકે એક ઘર દુડીએ, વાં તો સાધ' હુમારા-મુરશદ૦

અનહદ વાણી.

ખલક મળ ભુલી શીરે, ખીના મતગુરૂ ગ્યાનરે,
 આપ આપકી હદમે અટકી મળ જહાનરે
 મુસલમાન ભુલે પડે ગોર મમીદ પુજેરે,
 તન મમીદમે સાધ હે સો તો ના મુઝેરે^૧.
 હીદુ કયા મુસલમાન મુક ઊંડ ગલકું લાગેરે,
 ભુલ પડી એ હે અળ દોનુ જાગેરે^૨
 ઘટમે તેરે પામ બસે નીં જન અચિનાશીરે,
 તાકુ છાંડ કર હીદુ તો જાવે દોડા કાશીરે
 તીનનો કેશ જાકર પશુ લોક ખીલાવેરે,
 સેવા સતગુરૂકી ના કરે છનસે હરી પાવેરે.
 પોથી પુગલુકી ભુલમે' જગત મારા અટકારે,
 કોઇ કહીં, કોઇ કહીં ભરમણમે ભટકારે,
 પડીતુને તો પોથી બાધી, આપ આપકે કાળેરે,
 બાંધી બાંધી હદકી ભુલાએ લોક મારેરે^૩.
 હોમ, હુવન, એકાદમી દીયા ભામા ભાગીરે,
 માગ વગુ નીરંજન હે મા તો ગાખી ન્યારીકે
 મતીએ મોમને માટી ધોવ કર નુ કુ પીવાયાકે,
 પાગસકા પરમ રમ કર જગતકો મમજયાકે

૧ દરજી, શરીર. ૨ દાગર ૩ સાગ, મનસા ૪ પુલ

૧ આમા જહ અને મેન-બનો બેદ જના થો છે જાદો મમ્મદમ
 નમાઝ તો પદ તીનજ છે પણ ખુદાને બોળી દલાવો એવે એક પૃષ્ઠ
 મદાભાગન કામ છે ૨ કેકાજે ૩. જન રમે દલા તે

વરતીએ વરત ક્રિયા બતા, લોક ભુખે મારેરે,
 મુવે પીછું મુકતી હોવે, યું કર પંથ ઠરાવેરે.
 બડે બડે મુલાં મીત્ર કર હદ કા પડદા બાંધારે,
 મુવે પીછું બેહેરત મીલે યું કર નાખા ફાંદારે.
 માતમીને આખડીસે^૧ કાલા કપડા પીનાયારે,
 દેવકા દરશન ઉસસે હોવે યું કરકે સમન્નયારે,
 સન્યાસીને કાન પુ'કકે દસ નામ શીખાયારે.
 શીવકી પુખ કરો હંમેશા યુ કરી સમન્નયારે,
 વેરાગીને કાન પુ'કકે બાંધી કંઠી માતારે.
 મુવે પીછું હોવે મુકતી યું માનો એ વેલારે,
 કાનકટું^૨ને કાન કાડકે ભેગ લગવા બતાયારે.
 નાથજીકા લજન કરો તુમ યું કરકે સમન્નયારે.
 સત કળીર, રામ કળીર, યું કળીર કું સાહેબ કરાયારે.
 મુવે પીછું બ્રહ્મમે^૩ મીલગુ યું કરકે સમન્નયારે.
 પરજામીયું^૪ને પંથ ચલાકે અખંડ જાપ દીખાયારે,
 જી સાહેબ, જી સામેજ મુખસે બોલે જગતકો સમન્નયારે.
 બીજ પંથીયું^૫ને લે બીજકું ભેત ઘીકી કીતીરે,
 કંગન બાંધ પાણીકા ખલક સમન્ન દીતીરે.
 મુવે પીછુકા વામદા દે સળકુ લે બતાયારે,
 જીવતે જીવત કીસીને સાહેબ ના દીખાયારે.
 પાંચ મીલીરે પીંડ ઉપજ તમે સમજોને લાઘરે,
 પાણીને પરપોટા જેસા યું જગત ને સાંધરે.
 હય પાસ તેરે, ઇસ તરેહ ભુલા દુર કહાં જાવેરે,
 ઘટમે^૬ દેવ નીરંજન રહેવે તાકા લેદ ના પાવેરે.
 મંહી અગોચર મુન માંહી તુર બાળ બાજેરે,
 મન પવન પહોંચે નહી ત્યાં અલખ બીસાજેરે.
 સતગુરુ ગમ હુધ જીસે ઉને અલોપદ પાયારે,
 મેજે સુરત ગગન ચઢ નુરમે^૭ નુર મીલાયારે.

પુરે પુરૂષ ને કોઈ હુવે વો લીઆ એ રાહરે,
 પીછલુંકું ખુલાસા કરકે કહે ગયે સમભયરે.
 પીછલુંકું તો લેસ લીયાને ભસ્મ તિલક લગાયારે,
 કોઈ કોઈ ખીરલા સમજ મનમેં ભેદકું સો પાયારે.
 જગત સખ ભુલા પડા કહો કીસે કીસે કહીયેરે.
 ભેદુ મીલે તો બોલીયે નહી તો ચુપ હો રહીયેરે,
 ગુંગેકા ગુણ એસા હે કે ગુંગાહી વો સમજેરે,
 ગુંગેકી તો કારસી એસી આર કોઈના બુજેરે.
 સો ગાંડુંકું એક સાબ ને આયકરકે વારેરે,
 સો ગાંડે મીલ ઉસકું તો ફીર ગાંડા કરકે કહાડેરે.
 છ દરસન છત્રીસ પાખંડા ભુલા જગત સારારે,
 સખ હે માયા ખીચ લપટાએ ખીરલા કોઈ ન્યાસરે.
 આવા ગવન મીટન હાર હોય, ઉનકું એ બસ્તુ મીલેરે,
 અંતર પડદા દુઈકા સતગુરૂ સેજે બોલેરે.
 “હુ” આર “તું”કી ભરમણા સતગુરૂ સાહિબ ભાનેરે,
 “તું” “મે” કું અબ ખો દીયા સતગુરૂ કેરે ગ્યાનેરે.
 પંથ આર પંથડી છોડદો છોડો કાયકા પાસારે,
 સેવા કરે સત ગુરૂકી દેખો અલખ તમાસારે.
 સાંધ તો સખ ઘટ બસે મુના ઘટ કોઈ નાંહીરે,
 પરઘટ જગા વો બને બલીહાર બત્તો વાંહીરે.
 ગુરૂ સતગુરૂમેં શ્રીરે તો સાધુ શખદ વીચારારે,
 સીધી આરમી મુખ દીખાય ઉઝડીએ અંધારેરે.
 અમર પદમી તખત મીલે ને તું સતગુરૂ સેવેરે
 આતમા ઉતરે કું કર પાર બીન નાવ જિન જેવેરે.
 બ્રહ્મા, વીરનુ, આર મહેશ ઉનકું એ ગમ નાદીરે,
 સતગુરૂ સેવો તો વો બતાવે પોહાંચે છસમે વાંદીરે.
 મુરતા મુરકી વહાં પોહાંચે આરકી પહોંચે નાદીરે,
 વોદ દેશમેં દત રહીએ ભં નદી દુપને હાંધરે.

માંહી કા માંહી ન્યારા કા ન્યારા એસી હેગી બાહરે,
 ઉસકી ગમકો સમજે ખીના ભુલે પંડીત કાહરે.
 પાંચ પચીસ રમ્યત હોવે જળ સતશુરૂ મીલીયારે,
 ભવન મુક્ત હો રહે, તળ દિલ દરીયાવ ખુલીયારે.
 આપપણા જળ ઉઠે ગયા તો સાંઈપણા તળ આયારે.
 સાંઈ પછે સે લેહુ લગાકે, સાંઈકું સો પાયારે,
 સાંઈ મીસાલ સમુંદર, સુરત મીસાલ લોટારે.
 લોટોકા ગળ ધતના, કાઢે ધસે દે વુંટારે,
 સમુંદર સાહે સળ નદીયાં ભરે, ચાહે નવ ખંડ રહેરે.
 સાંઈ જેસે ચાહે વેસે પલમેં જોત જોલેરે,
 બાંદેકી મુરાદ એતી બંદીપના જોવેરે.
 અપરમ પાર અલેકમેં એકા એકજ હોવેરે,
 હુશ્કી તો કુદરત ધત્તી પાણીમેં ધુલ બધરે.
 જહાંસે વો ઉપલ હે તહાંકા તહાં સમાયરે,
 ઇસી દીસા^૧ હોય ઉસે માહેળ જેસા લભોરે,
 સાહેળ બંદા દો નહી, એક હી પીછાભોરે.
 રાજકા નહી હુરખ, એર નહી દુઃખ કે સુખરે,
 ભલે કહેકી ખુશી નહી, બુરકા નહી દુઃખરે.
 છેટા રહે સો એક હે ઘટકો લાગે નહી પાસરે,
 નહી પાપકા હર હય ઉમકો ધરમકી નહી આશરે.
 ના વો કહેવાયે મસારી, ના કહેવાયે સન્યારીરે,
 હો રહા એન જાત ઉસકી વેતો અપિનાશીરે.
 કરમ ધરમમે કારેગ^૨ હુવા છકર કીકર^૩ ગયા ભુલરે,
 વસ્તુ જો મેમુલથી તો વો નીપછ અમુલરે.
 કહેનેમે આવે એસા નહી કુછ કહીએ કહીરે,
 સતશુરૂકી કીરપા મેતી એ વસ્તુ લહીરે.

૧. વુંટ પાણી પીવડવે. ૨. આ મરતખાખાં

૩. નવરો. ૪. બાહી અને ખાન.

હદ છેડ, બેહદ તણ, હુવા અનહદ વાગીરે,
 ઉને તો અમર પદ પાયા સેજે અવિનાશીરે.
 શાહ કાયમદીન ચીરતી કહે, મેં મુજકું ગમાયારે,
 આપ ગુમા કર મુજ બદલેમેં સાહેબકું તો પાચારે.

તમામ સૃષ્ટી નુરે નબીમાંથા પેદા થઇ છે તો
 જુદું કોણ ?

જહાં દેખું જહાં વોહી વોહી, મોહમ્મદ રસુલ^૧ બરહક સહી.
 ઘટ ઘટ બસે સાહેબ હમારે, બરહક મોહમ્મદ અવલાહકે ખ્યારે.
 અવલ અવલ હક^૨ એક જો ધા, ઉસ બીન દુલ્લ કોઈ નધા,
 આપસ મેં સે નુર સો કાઠ, પેદા કીયે મોહમ્મદ યાર.
 મોહમ્મદ નુર સો બીજેર દીયા, ઉસસે સારા આલમ^૩ કીયા,
 કયા હીંદુ કયા મુસલમાન, સળ પેદાયશ નુર સુબહાન^૪.
 મોહમ્મદ કે નુરમે સળ ખલકે હુઈ જાન, કયા હીંદુ ઓર કયા
 મુસલમાન.

કોઈ કહે મોહમ્મદ નુર જુવાહે^૫, હીંદુ ઇસ નુરસે નહીં હુવાહે.

અના મીન નૂરીલાહ વ કુલુન ખલકહુ મિન નુરી^૬
 હદીસક^૭ જાને જુહી કર, નહીં મુસલમાન સો હે કાફર,
 મુસલમાન હીંદુકા વેર બતલાએ, ખોલ ખોલ બતલા કહું સમજાયે.
 જોસે સો હે નુર સુબહાન, મત કહે કુફરાન,
 શરીઅત કહે સો કરે વો મુસલમાન.
 મોહસે કલમા કહે મો ખાત સાચી હે જાન,
 કલમા કહે સો હેમા મુસલમાન.
 કલમા કહેના તો સાચા હે ચેહી,
 અવલાહ મોહમ્મદ બરહક^૮ પીછાને સહી.

૧. પયગમ્બર (સા. અ. સ.) ૨. ખુદા. ૩. જગત. ૪. ખુદાનું નુર.

૫. જુદા. ૬. રસૂલે પાક ફરમાવે છે કે હું ખુદાના નબી છું.

અને તમામ મખયૂક-સૃષ્ટી મારા નુરથી પેદા થઈ છે. ૭. પયગમ્બરનું ફરમાન. ૮. સાચા.

અલ્લાહ મોહમ્મદ ખરહકે બને, ગેર^૧ ખીચમાંહી^૨ કોઈ ના આને,
ગેર કર રાખે મોલી ગેર, ગુસ્સા રાખે મોલી ગેર.

ખુદી લાવે મોલી ગેર, અઘરા લાવે મોલી ગેર,
આપ લલા કહેલાવે મોલી ગેર, ઝોરકું ભુરા કહેવે મોલી ગેર.

ને પથરે પુજે મોલી ગેર,
ને ઇત્લી ખાતાં તકે કરે મોહી દીનદાર^૩,

નહીં તો હે બડા કાશીર મુરદાર,
શરીઅત કહે છુને એક બાર ખી મીજદા^૪ કીયા હે

વોહ કલી કાશીર નહી, મુનલમાન હે,
શરીઅત કહે અલ્લાહ મોહમ્મદ ખીન ગેર લાવે,

મો મુમલમાન નહી, પણ કાફર કહેલાવે,
હમતો ઘટઘટમેં અલ્લાહ મોહમ્મદ બને,

પથરે ટેરે કીમીકું ના માને,
નાઃ કીમીમે હમ લડને બાવે.

ના જરા તામસ ખુદી લાવે,
ના કીમીકું હમ બુટે કહેવે,

અલ્લાહ મોહમ્મદકી યાદમેં રહેવે,
ખાહેર મીજદા હમ ખી કરે.

ખાતીન^૫ હરહમ ધ્યાન ધરે,
શરીઅતમે તો એક બાર મીજદા કરે મો મુમલમાન હય,

હમને તો ખાહેર બહોત બાર કીયા હય,
અલ્લાહ, મોહમ્મદને જળ કમી^૬ કીયા,

તખસેં હમ લીતર ધ્યાન કીયા,
હુન્ન હુમ પુહો, હીદુકું કયા બતલાયા.

કહેા ઉનકું હુમને કયા દીખલાયા,
ઘટ ઘટ નુર હય કહે મમબાયા,

એક નીરજનકા નામ બતલાયા,
ઉમમેં નહી કીયા હમ કુદસન^૭

૧ બુદુ. ૨ દીન ધર્મવાળા ૩ ખુદાને નમન કરતું તે ૪ અદર.
૫. મહેરબાની. ૬ કાફરશબ્દનો કામ.

નહીં ખીગાડા હીંદુ, નહીં સુસલમાન,
 તુમ તો ખુદી^૧ ગેર ના બુલાવો,
 ઓરકા પારખા લેને આવો,
 અપસકું પહેલે સહી કીજે,
 ખીયુ^૨ ઓરકા પારખા લીજે,
 હુમ કલીલી ના વાટ પાડે, ઓર ના કીસીકી હાટ ફાટે,
 જીલમ કરે ના, કુછ બુંડા ફેલ ચલાવે,
 આજીજ ફકીર, ખાવા ફરીદકે ફરજ^૩ કહેલાવે,
 ખલક^૪ સાહેબકા નામ સુન ચકીન^૫ ધર,
 ખલકકે વો નામ સીખા ખીજમત^૬ કરે.
 ઇસમેં ઓર કુચ હુમ ફેલ ન ચલાવે,
 હીંદુ સુસલમાનકું સાહેબકા નામ બતલાવે.
 “લાએલાહા ઇલલલા મોહમ્મદ રમુલુલ્લાહ” નીસદીન પટે,
 રૂમ રૂમ^૭ હુમારે અખંડ બંદગી કરે.
 શાહ કાયમદીન કહે સો સુન ચકીન ધર,
 નહી તો ફીર તેરે જો કરના હોય સો કર.
 જો સાહેબ કરેગા મો હોયગા જાન,
 નહી તેરા હુમકું જરા ડર સચ કર માન.

છેવટના બોલ.

ખિસમિલ્લાહ હિરહેમા નિરરહીમ.

દર મારેકતે હકતઆલા:

ખિસમિલ્લાહ હિર-રહેમા નિર-રહીમ,
 તેરી હકીકત તું બોલે હકીમ.
 શરૂ કરતા હું તેરે નામસે,
 કલામ બાતેની છહે તેરે ચહાવસે.

બડા હય ખુઝોર્ગ રહેમાન રહીમ,
બક્ષતા હય મોમીન કે તઈ^૧ અય કરીમ.
છને ખુદીપલેએ^૨ ક્રીયા હય વઝુ^૩,
હુઈ ગેર છોડ, હક તરફ હય રઝુ.
ઉસ પર તું મુસ્તાક^૪ હય અય હળીબ^૫,
દીદાર ઉસીકે તુ દેવે નસીબ.
જે તુજે બુલ ગર્^૬ હય ખુદી દરમ્યાન,
ઉસીકે તું બખશે નહી, અએ સુળહાન^૭.
ઉસીકે ન દેવે તું તેરા દરશ,
ન પોહોંચે કલી ચો તલક મિજલસ^૮.
હઝારો બલક^૯ જાવે તરફ ખુતખાને^{૧૦},
તુજે નહી પરવા ક્રીસીકે પીછાને.
એક તેરા દોસ્ત કંહી ઉઠકે જાય,
ઉસકે તરફ ચલકે આપે તું આય.

(દુરૂદ શરીફ.)

અલ્લા હુમ્મ સદલે અલ્લા સર્કયદના મોહમ્મદી વ આલ્લા
આલે સર્કયદના મોહમ્મદી^૧ વ ખારિક વ-સલ્લિમ.
અહદ^૨ ઇસ્મકે ખીચમે “મીમ” ડાલ,
તું અહમદ આપસકો કહેલાતા જલાલ^૩.
તું લેજે હે આપસ પર આપી દરૂદ^૪,
રીરા લેસ, કહેલાવે આપસ મહમુદ^૫.

૧ મોમીનોને તુંજ મુકતી આપે છે. ૨ હાય ધીયા ૩ લોલાએલો.
પ્રેમ રાખનારો. ૪ હે પ્યાર. ૫ કુબેલા. ૬ ખુદા. ૭ પેગમ્બર
સદઅમની મિજલસ ૮ લોકો ૯ ખુતખાનુ, કેર. ૧૦ ખુદા. અહદ
શબ્દમાં “મીમ” અક્ષર નાંખીને અહમદ (મોહમ્મદ) બનાવ્યા. ૧૧ તેજસ્વી
૧૨ દરૂદ જે ઉપર મોટા અક્ષરે લખ્યું છે તે પદીને તેનો સવાબ-પુન્ય
બક્ષવામાં આવે છે તે. ૧૩ પ્રનામી.

ધુપે ગંજમે^૧ તું નીકલ કર બહાર,
 અહમદ હુવા આપ તુંહી કીરતાર.
 અરબકે મુલકમે^૨ તું ઇંજહાર^૩ હો,
 કુશર^૪ મળ મુલકકા મો ડાલા તે^૫ જો.
 કીયા દીન હુંશીયાર, કુશર તોડ સખી,
 હરદાં સો લેજો બર આલે નખી.
 સખી ખુબ અસહાળ^૬ હુગે પીછાન,
 મરદાર ઉતુ^૭મે^૮ હય ચાર બાન.
 અખુબકર, ઉમર, ઉસમાન, અલી,
 ચોર ખુબ હે સળ ખુદાકે વલી
 હજરત હમન બસરી ચોર ખુલકા^૯ સળ,
 સો વાસીલ^{૧૦} હુવે ખીચ દીદાર રખ.
 મોહીયુદીન^{૧૧} ખુજોગ^{૧૨} બડે હય કમાલ^{૧૩},
 સો વાસીલ હુવે ખીચ દર્શન જલાલ.
 શાહ મદાર ચોર સખી ઝાલીયા,
 સો વાસીલ હુવે ખીચ દર્શન પીયા.
 ચમનમે^{૧૪} દીસે ખુબ બધું ગુલ લાયા^{૧૫},
 યુ^{૧૬} ખુજોગ^{૧૭} બડા ચીરતીયા સીલમીલા^{૧૮}.
 ચીસ્તી ત્રીવત્રીલેમે શમજો^{૧૯} કી મિમાલ,
 ખાલ્લ^{૨૦} મોઇનુદીન ચીસ્તી^{૨૧} કમાલ
 બડે અવલીયા ખાલ્લ કુતખુદીન,
 કીયા નુરકો નુરમે વામેલીન^{૨૨}.

૧ ખાળનો લહાર ૨ બહેર ચઢને ૩ શરરપણ, નાતીકના

૪ પયગમ્બરની જોવાદ પર ૫ પયગમ્બરના સાથીઓ ૬ ખની
 કાઓ. ૭ મળી ગયા ૮ ખુબ ૯ પીસન પીર વસ્ત્રમીર મોટા પીર
 ૧૦ પરીચેના ૧૧ મગીયામા ૧૨ યુન લાવાનુ ધ્રુવ ૧૩ મદાન
 ૧૪ સમદાય ૧૫ મસાવ ૧૬ અજમેગ્યાના ખરાબ સાહેબ
 ૧૭ ખુદામા મેગ્યુ

ચીસ્ત કે વલી સખ અનવા^૧ હય બન,
શેખ ફરીદ સખમેં હે પીછાન.

હઝરત ફરીદ જુઝુમ આલાતર^૨,
ખુદા આપ મુસ્તાક^૩ ઉનુંકે ઉપર.

વલી બહોત બરપુર દર ચીસ્ત^૪ હે,
કે ખાનદાને ચીસ્તી સદા મસ્ત હે.

સદા નુર મસ્તી હે ઉસકે અંદર,
કે હકકો પોહોંચાવે સીતાબી^૫ મગર.

જે તાલીબ આવે ઉમ્મી દરમ્યાન,
તુરત મુરાદકો પહોંચે પીછાન^૬.

જે પોહોંચે હુવે બીચ ચીસ્તી હય,
સો તાલેબ તસબીહી કીસ્તી^૭ હય.

અરા-શરીયતો અહવાલી, અત-તરીકતો અફ આલી,
વલ-હકીકતો અહવાલી, વલ-મઆરેફતો નામુલ મઆલી.

(હદીસ)

અર્થ—પયગમ્બર (સં અં સં) કરમ વે છે કે શરીઅત એ
મારાં વચનો છે, તરીકત એ મારા અમલ છે, હકીકત એ મારી હાલત
છે અને મારેફત એ મારી ખુબંદી છે.

હોલ^૮ શરીયતકા સો સુન કર,
તરીકત, અમલ બીચ ચાલે મગર.

હકીકત, અહેવાલ કેા ખુજ કર,
આપી આપસસે ગયા મુજર^૯.

મારેફત મુરાદકો^{૧૦} પહોંચે સહી,
એકાએક હો કર રહે સો વહી.

૧ જુદા જુદા. ૨ મહાન વગ. ૩ લોભા એવો ૪ ચિસ્તી
સપ્રદાયમાં. ૫ બલદી. ૬ ઉત્સુક ખાહેશવાળો. ૭ હોદ્દી, નાવ.
૮ વચન. ૯ મટી ગયો. ૧૦ હેતુને.

લી-માઆલ્લાહે વકતુન. હા યસઓની ખીહે, મલકુન
મુકર્ફાન વલા-નખીયુન મુરસેલુન. (હદીસ)

અર્થ—અલ્લે પાક ફરમાવે છે કે મારો ખુદ સાથે એક એવો
વખત છે કે જે વખતે હજુરી ફરિસ્તાઓ તથા નખીઓ પણ ત્યાં હોના નથી.

જહાં નહીં મલાયક મુરસીલકી^૧ શુંનશ,

વહાં ન લીયા હય ઉનુંને સો ખાસ.

મીજલસ નખીકી હય ખુબ જોર,

આશુ^૨ ખજતા હય તુર ઘંટકા શોર.

સેજે વહાં તક સફર વોહ કરે,

અરશ કે કીંગરે પર ન ચહે.

પહલા આંખુંસે દીયા દુર કરે,

દીદાર હકકા વો દેજે મગર.

કે હેગી જલાલીયત^૩ દરસકી અપાર,

ઉસે દેખ કર મસ્ત હય ચીસ્ત યાર.

ઉસીમે^૪ મીલ એક હોતે હંય વોહ,

સો અલમસ્ત ચીસ્તી કહેલાતે હંય વોહ.

અજબ તુરકા રંગ હય ચીસ્તીયાં,

સદા મોન^૫ પાનીકી હય મસ્તીયાં.

પુકર^૬ ખલીફ, જે હંય હર્દમંદ^૭,

સો ઇસ સીલસીલેમે^૮ હુવે હક રમદ^૯.

તાલીખ આકર ચીસ્તી ખીચ હોતે હંય,

તખ વોહ હક દીદાર જોતે હંય.

મુરશીદ ચીસ્તકા ઇશારે મને^{૧૦},

પહોંચાવે ઉસકો હકકી કને.

એસી મંઝીલકે^{૧૧} જો, હય ચીસ્ત યાર,

અયાન ખર અયાન^{૧૨} દેખતે હંય દીદાર.

૧ ફરિસ્તાઓ અને પવનખરો. ૨ તેજ ૩ મોન પાનુના.

૪ ફરીશ. ૫ પ્રેમના દરદયાળા. ૬ ખુદને પહોંચ્યા. ૭ તરતજ. ૮ દરજો.

૯ ઉપાડી રીતે.

અસ-સૂરી લા-મઝહળ લંહુ. (હદીસ)

અર્થ—સૂરીને કોઈ મઝહળનું નામ નહીં.

સુરી સફ કીસીકે મઝહળમેં નહીં,
 વોહ મુરશીદ અલ્લાહે સો, પુજે સહી.
 વોહ રાખે નહી કીસી તરફકી સગાઈ,
 ઉનકો નહી કોઈ તરફ રૂ^૧ રિયાઈ.^૨
 વોહ મહલી^૩ નહીં, નહીં સુન્ની કે રફઝ^૪,
 વોહ માલ્લા જપનેકા નહી રખતે હિરમ^૫.
 વોહ છીલ્લા ખિલ્લા^૬ સો કુછ કરતે નહીં,
 વોહ કરામત અઝમત^૭ દેખાતે નહીં.
 (મન અરફા નફ્સહુ, ફકદ અરફા રખાહુ,^૮)
 વોહ સર્ફ નહુ^૯ કા દરસ ના પઢે.
 સદા ખીચ નફ્સકી^{૧૦} સૈરાં^{૧૧} કરે,
 મતલબ કીસીસેંતી પરતે નહીં.
 આપસકો પુઝુર્ગ કહેલાતે નહીં,
 ન દાવત ઇલમ પઢે, ન છન હોડાય.
 ન સુનીવર^{૧૨} હોય, ન શેખી^{૧૩} ફેલાય,
 આપસકો ફના કર મન વશ કરે.
 મુરશીદ સંગાતી ચઢે અરથ ઉપર,
 અરથ પર ચઢ દેખે કીરતારકું.
 કરે રંગ રક્ષીયાં સો મીઠ પીયાત્રું,
 મુરાકીબા^{૧૪} લીતર ખાતીન સફર કરે.
 દેખે દરસ હકકા, જા અરથ કે ઉપર.

૧ તરફદારી ૨ પક્ષપાત. ૩ હમામ મેદદી થઈ ગયા એવું માન-
 નારા. ૪ રાવજી. ૫ લોભ. ૬ કૃત. ૭ મોટમ. ૮ વ્યાકરણ. સર્ફ નહુ.
 ૯ આત્મા, પ્રાણ ૧૦ મુસાફરી, મેલ. ૧૧ સુખચાપ રહેવું. ૧૨ મોટમ,
 વડાઈ. ૧૩ ધ્યાન.

રત્નઅના મિન છહાદિલ અસગરે, અખયો છહાદિલ
અકબરે. - (હદીસ.)

અર્થ—નાની છહદમાં ફતેહ મેળવી અને હવે મોટી છહાદ તન્ફ
રશુવાત, દરી છે

અન્વલ નફસ અમ્મારેકો^૧ દીલસે દુર કર,

હવા અમ્સકો^૨ મારતે હંચ મગર.

ચોર પાંચ કેા અન્વલ માર કર,

ફનાકે દરીયામે^૩ નહાત્રે^૪ મગર.

સદા નુરે મસ્તી રહે ઉનમે^૫,

હીર્સ હવા^૬ નહી જસ દીલ મેં.

ઐમે મુર આશક જે ચીરકી હંચ,^૭

જહાં દીન કે બીચ પુસ્તી^૮ હંચ.

અલ-મઆતો જસદન, યુસલુલ હબીબે ઈલલ-હબીબ.
(હદીસ)

અર્થ—મોત એક પુત્ર છે જે દેખતને પોતાના દોસ્ત તરફ
લઇ જઇ મેળવે છે

હય મોત કી દોસ્તી બમ ખુઝોર્ગ^૧,

પહોંચાતી હય દોસ્ત કેા દોસ્ત તલક.

મોત બીન મૌલાકો^૨ પાવે નહી,

પ્રેમ બીન ગગન ચહા બાવે નહી.

મોત હય દોસ્ત ખુઝુર્ગ^૩ કમાલ,

સુરતકો પોહોંચાવે તલક હક જલાલ^૪

(મૂતુ દખલા અંત મૂતુ)

મુવેકે પહેલે મુવે હંચ સહી,

સુરત ઉનકી ગગન ચઢ ગઈ

૧. પાપી મન. રોશન ૨ પાન છદીઓ ૩ મન-છાઓ ખાહેમો.
૪. ટેકા ૩૫ ૫ મોટી ૬. ખુદા માલિક ૭ મહાન ખુદા

છસ્મ^૧ દો દના કર ઇસ્મ^૨ સો લીયા,

ગગન ચઢ સુનમે^૩ ડેરા લીયા.

દેખા નુર દીદાર કીરતારકા,

હ્યાં ગંગ^૩ અપાર શાહ ચારકા.

રાઅવતો રઝમી બે રઝમી (હદીસ)

અર્થ—મેં માગ અઘાદથી અઘાદને ઝોળાખ્યો.

અસ—સચ્ચોમો-સાઅતુન, સિવાલુન ઇકતારો સા
અતુન (હદીસ)

ખાતીન^૪ મેં રૈયા નીમાઝ કરે,

મુરતમે^૫ ઉઠ કર ગગન ચઢે.

ઝીકર ઝોર ફીકર^૬ ગઈ ઉતુમે ભુલ,

વેદીદાર દેખનમે^૭ મશગુલ^૮

ઝાહેરમે તો ઉતુકા હાલ કુછ હંચ,

ખાતીન મીદક^૯ ખીચ વોહ મસ્ત હંચ,

ઝેમે ચાગ ચીસ્ત અલમસ્ત બાન,

ખામે દોસ્ત માશુકકે^{૧૦} હંચ પીછાન

૧ જા અલતો ફિર-રૂહે તરીકતુલ આશીકીના ૨ જા
અલતો ફિન-નૂરે તરીકતુલ વાસેલીના (હદીસ)

અર્થ—૧મું પાક કરમાવે છે કે રૂહ તરફ જતુ એ આશીકાને
તરીકા છે અને ૨મું મળી જતુ એ ખુદને પહેલેવાઓનો તરીકા છે.

મુરશીદમે મીઝ મસ્ત રહેતે હંચ વો,

નુરકે^{૧૧} નુરસે મીઝાતે હંચ વો.

વોહ દોઝખ કા કર ધરતે નહી,

વોહ આશા બહેશતી કરતે નહી.

૧ શરીર ૨ નામ ૩ ખમ્મનો ભડર

૪ અદરખાને. ૫ પાદી અને ખીયાલ ૬ તરિક્કાન શુબના-

૭, સમ્બાહ ૮ પ્યારાના ખુદાના

ચોહ બહેદ^૧, આરેફ^૨, આશીક હોક^૩,
 ચોહ વાસીલ^૪ હોતે હય ખીય હક^૫ મગર
 બકાઇ ઓર શેખી^૬ રખે દુર કર,
 હુમેશે ચોહ સુન્તાક^૭ સુરશીદ ઉપર

તાલેખુદ—દુનિયા સુખ-સુન, તાલેખુલ ઉકળા મોખ-
 નનમુન, ૫ તાલેખુલ-મહિલા સુઝકકેદન (૯૬૧૯)

અર્થ—દુનિયાની તનમ રાખનારા હીજા જેના છે, આખેરતની
 તનમ રાખનારા ઓરતો જેના છે અને ખુદની તનમ રાખનારા સાચા મન
 બચ્યા છે

તાલીખ^૮ દુનીયાકે સો હીજે હય બાન,
 તાલીખ બહીન્તકે ઓરતા હય ખીયાન
 જો તાલીખ મહિલાકે મો મર્દ મર્ય,
 બુઝુર્ગી^૯ બડી હય ઉતુકી મત
 ઇન્તી સુરાદકુ પોહોચે સો નર,
 ઉતુકુ નહી ઇંસ તરફકી ખબર
 ઉતુકુ ઉસ તરફકા બહોત હોશ,
 ઇધરકી તરફને બહો હે ફરામોશ^{૧૦}
 ઇધરકી બાદશાહી શેખી હે મગર,
 ચે સખ હેઝા ફનાકા^{૧૧} સો ધર
 ઉધરકી તરફકે જો અહેવાવ બાન,
 મોહી ઘર બકાકા^{૧૨} હેના ગીયાન

વઝુકુ રકબકા ઇંજો નસીતા (અપાયત)

અર્થ—અવાદ ફરમાવે છે કે યાદ કરવું જોવાના ખુદને ન્યાય
 ૩ તેનું નામ રેખાનું તુની જાય

૧ ૫૨૪૪૨ ૨ નાખી ૩ મળે હ ૪ ખુદને ૫ માન

૬ વિદ્ય

૭ ૫૨૪૪૨ ૮ ખુદા ૯ રેનું ૧૦. જે ૫૨૪૪ ૧૧ નાઇ ૧૨

૧૨ દમેશગી

૬ જુલ વહાં જા પસે હંય મગર,
 ૧ હક પીન કોઈ નહીં દુલ દીગર.^૧
 ૨ જાનયણ ખુબી હય દીદાર મહી,
 ૩ હે ઓર હીજેમે સો આવે નહીં.
 ૪ હોત ચોર ઓર ઝોર હેગા જલાલ,^૨
 ૫ હાં જાકે પહોંચે હંય ચીરતી કમાલ.^૩

ફના ફિરશેએ ફના ફિર—રસૂલે. ફના ફિઝાલે, બકા
 બેકાલે. (હદીસ)

અર્થ—પીરમાં ફના થવું, રસૂલે પાકમાં ફના થવું, અસ્લાદમાં
 રતી થવું, અને અસ્લાદ સાથે સજાને માટે મળી જવું.

મુરશીદ મેં ખુદ કું જુલ કર,
 પોહોંચે હય વોહ નખી તકે મગર.
 હઝરત નખીકે દસ્તકું^૧ પકડ કર,
 બહેસ્ત તુર^૨ ઓડ ચલે અગમ ગલ.
 હક જલીલસે^૩ મીલાયા હઝુર,
 પડદા ખોલ દિખાયા મો તુર

ઈન્ના આલીયા અદલાહે લા-યમૂતના બલ યન્તહેલના

મિનહ—દારે ઇલદ—દારિન (હદીસ)

અર્થ—ખંખા વળી લોકો મરતા નથી પણ એક પગમાંથી બીજા
 પગમાં ચાલ્યા જાય છે

ઉનુંકું સો નહીં મોત હેગી મનર,
 વોહ દાયમ^૪ કાયમ સદા હય અમર.
 એક વાર વોહ આપ મુવે હંય સહી,
 દુશ વાર ઉનકું સો મરના નહીં.
 બટે મદદ આશક હય ચીરત ચાર,
 અપગ ફના હોકે દેખે દીદાર.

૧. ખીજી ૨ તેજસ્વી ૩ પુરા દરજે પહોંચેલા

૪. પયગમ્બર ૫ હાથ ૬ મહાન ખુદા ૭ હમેશા

એ ઇસસાર^૧ ફકીરી કોઈ પાવે ન જાન,
 એ બાંતીની^૨ રાહ^૩ હક રસદકી^૪ પીછાન.
 ઇમ રાહકી બુજ છુસ્કું પડે,
 બહો મુરશીદ કામીલ^૫ કી સોહબત કરે.
 એ રાહ બુજે વો ગયા ખુદ સળીર,^૬
 બહો વાસીલ^૭ હુવા બીચ હક મગર.
 ખાનદાન સારે હય બુઝુર્ગ જાન,
 હરએકસેં હરએક આલા હય પીછાન.
 સળ હય મીસરીકી ડલીયાં સહી,
 ફીસકી વીલાયતમે^૮ શક નહી.
 ચે હક^૯ હય સળ વલી અલાહ કમાલ,
 મો વાસીલ હુવે બીચ હક જલાલ.
 હઝરત શેખ ફરીદ શકર ગંજકી જદમે^{૧૦},
 ચે આજુઝ ફકીર ઉનુંકી ચૌલાહમે.
 મુરશીદ કામીલ બડે મહેરબાન,
 આપી આપસકી જોલે બખાન.
 સારે વલીયુંકી મેં ખાક પાયે^{૧૧},
 આજુઝ^{૧૨} ફકીર વહાં શીશ નમાયે,
 ફરીદ સાહેબ બુઝુર્ગ^{૧૩} કમાલ હક અચ,
 શાહ કાયમદીન ઉનકે પાંઉકી રજ.
 નુરે રોશનકી તમનીફ^{૧૪} કી શાહ કાયમુદ્દીન,
 ઉનુંકે પીર શેખ શાહ બદરુદ્દીન.
 બદરુદ્દીન ઇબને અહેદ, હક કે ખ્યારે,
 મુસ્તફા જમાલ હય ચીસ્તી જદ હમારે^{૧૫}.

૧. બેદ. ૨. અફ્રની. ૩. રસ્તો. ૪. ખુદને પહોચવા-
 પ. ખુદને પહોચેવો. ૬. પોતાને વિસરી ગયો. ૭. ખુદમાં મળી ગ-
 ૮. વધીપણામાં. ૯. સાચા. ૧૦. વંશમાં. ૧૧. પગની રજ. ૧૨ ન
 ગરીમ. ૧૩. મોગા. ૧૪. સખી. ૧૫. દાદા-વડીલ.

ખડે વજ હમારે છે' બાવા ફરીદ,
 વોહી હય બાબા કુતબુદ્દીન કે મુરીદ.
 ઉંનુકે પીર ખવાબ મોઈનુદ્દીન ચીસ્તી કમાલ,
 વત્રીયુ' મેં હયવો શમે' કો મીસાલ,
 વળ નખી મોહમ્મદકે ચગ્ગે લાગે.
 તુફએલ્લ^૨ ઉંનુકે સે' સળ હુઃખ ભાગે,
 ચુલ્લાત મુલક બીચ, કંરેં કઠી એકે ધામ,
 વહાં કાયમદીન ચીસ્તીકા હય મુકામ.
 છત્તમકા^૩ મુકામ હય કઠી દરમીયાન,
 ઇસ્મકા મુકામ અરશ પર પએછાન.
 અગીયારસો અમનોતેર હીન્દી કેં બારસ,
 નુરે રોશન કા તળ કીયા દરસ.
 શાહ કાયમદીન ચીસ્તી દર તૌહીદ કલામ,
 દીવાને નુરે રોશનકું કીયા તમામ.

ખાતેમા—સંપૂર્ણ.

૧. મશાલ. ૨. પ્રતાપથી. ૩. સરીર.

હી. સ. ૧૧૬૯ માં આ નુરે રોશન કાયમદીન બાવા સાહેબે પુરી
 લેલી છે. હાલ હી. સ. ૧૩૪૩ (ઇ. સ. ૧૯૨૪) ચાલે છે એટલે તેને
 પુરી થવાને આજે ૧૭૪ વરસ થયાં છે. પીગ સાહેબની વસત હી. સ.
 ૧૧૮૭ માં થઈ હતી એટલે નુરે રોશન પુરી થયાં પછી થોડે ૧૮ વરસ
 અગાઉ દત્તા. તેમને આ દુનિવાથી ઉઠવાને આજે ૧૫૬ વરસ થયા છે

એકલખારાને લગતી ખબર.

એકલખારે જ્યાં સાર પહેલાં ખીં ખીં અને રીં આઈં રેવેનું રેશન વિસ્વામિત્રી છે ત્યાં ઉત્તરે પડે છે ત્યાંથી ગાયકવાડ નાની ડોઝ રેવે છે ત્યાં જથ્થાસર તરફ જવાની ગાડી માટે પાદરાની દીકીટ લેવી પડે છે. ખીં ખીં ની લાઇન પરથી પણ ગીધી પાદરાની દીકીટ મળી શકે છે તેમજ પાદરાથી પણ ખીં ખીં ની લાઇન પર જે રેશનની દીકીટ લેઈએ તે મળી શકે છે. જેથી વિસ્વામિત્રી રેશનને દીકીટ કટાવવાની કઠકુટ રહેતી નથી સુરતથી પાદરા સુધીની ત્રીમ વર્ગની દીકીટના રાં ૧-૧૦-૦ પડે છે. અને ફરફ ગાડીમાં જવાના રાં ૧-૧૨-૦ પડે છે.

અમદાવાદથી પાદરા સુધીનું એજ વર્ગનું તુર લગભગ એટલું જ છે. વિસ્વામિત્રીથી એક ગાડી પાદરા જવાની સવારે સાડા અઘીયારે ઉપડે છે. અને બીજી સાંજે ૭ વાગે ઉપડે છે. - વિસ્વામિત્રીથી પાદરા પોણા કલાકમાં પહોંચાય છે.

પાદરાથી એકલખાગ ૭ માઇલ થાય છે. ત્યાં બજારના ગાલમ જવાય છે. સધારણ બજારની ગાડીનું બાકુ રાં ૧૫ બેએ છે. કોઇને પણ જતું હોય તો એકલખારાના કોરેર સાહેબને સરનામે લાગાની ગાડી માટે એક કાઠ આગળથી લખવાથી તેઓ બજારની ગાડી પાદરા રેશનને તસદી લઇ મોકલી આપે છે. મુાં એકલખારા, તાલુકે પાદરા-પ્રાંત પડોદગા. એ પ્રમાણે સરનામા પર લખતું. ત્યાં દુઃખી દરદી ધણાજ આવે છે જેમને માટે રહેવાની સવક પણ કરેલી છે. દરગાહ ઉપર તથા મુગવરો પડુ પીર મોટાભીયાં સાહેબ તરફથી રહે છે જે લોકોની જરૂરસ સમે છે. એ જગા હાલ એવી લોકપ્રીય થઇ પડી છે કે ત્યાં દીવમે દીવમે વધારેજ થતો જાય છે. પાદરામાં એકલખારે જ્યાં માટે લાડે ગાડીઓ પણ મળે છે.